Usa ka pagtuon
ang schisma sa Daang Magtutuo

Santo Dimitri sa Rostov (Tuptalo)

Mga sulod:

Alang sa maampingong magbabasa....3
Panimad-on.... 4
Ang mapainubsanon nga obispo Dimitri, pinaagi sa grasya sa Dios, Metropolitan sa Rostov ug Yaroslavl....4
Bahín I. Mahitungod sa Schismatic nga Pagtuo.... 6
Artikulo Unu. Tinuod ba ang ilang pagtuo?....6
Kabanata 1. Unsa ang pagtuo?.... 6
Kabanata 2. Ang pagtuo mao ang dili makita sa mata, ug dili mabati sa kamot.... 7
Kabanata 3. Ang tanan nga makita sa mata ug mahikap sa kamot dili pagtuo.... 8
Kabanata 4. Ang skismatikong pagtuo sa makita ug mahikap nga mga butang.... 9
Kabanata 5. Ang Pagkamatarong sa Ortodoksong Pagtuo Mahitungod sa mga Icono sa mga Santo....10
Kabanata 6. Mahitungod sa Balaang Krus.... 12
Kabanata 7. Mahitungod sa prosphora.... 13
Kabanata 8. Mahitungod sa Daang ug Bag-ong mga Basahon....13
Kabanata 9. Ang mga Balaang Amahan Wala Maluwas Pinaagi sa mga Libro....14
Kapitulo 10. Wala mausab sa mga bag-ong libro ang pagtuo....15
Kabanata 11. Mahitungod sa Karaan nga mga Kaugalian sa Simbahan.... 15
Kabanata 12. Mahitungod sa Bag-ong mga Introduksyon....17
Kabanata 13. Mahitungod sa mga Pagkasinupak sa mga Balaang Ebanghelista.... 18
Kabanata 14. Mahitungod sa Pag-ampo ni Jesus.... 19
Kabanata 15. Mahitungod sa Ngalan ni Jesus....20
Artikulo Duha. Ang ilang pagtuo ba mao ang karaang pagtuo?.... 22
Kapitulo 16. Unsa ang sulod sa karaang pagtuo?....22
Kabanata 17. Mahitungod sa Labing Balaan nga Trinidad....23
Kabanata 18. Mahitungod sa Inkarnasyon ni Kristo. Ang Pagtuo ni Avvakum.... 25
Kabanata 19. Mahitungod sa Pag-anhi ni Kristo sa Impyerno.... 27
Kabanata 20. Mahitungod sa mga ngalan sa mga hermitahan sa Bryn....28
Kabanata 21. Mahitungod sa mga Tradisyon sa Simbahan.... 30
Kabanata 22. Mahitungod sa Pagdayeg sa Balaang Ebanghelyo.... 31
Kabanata 23. Mahitungod sa mga Wala'y Orden nga Nagbuhat sa Balaang Seremonya.... 32
Kabanata 24. Mahitungod sa Ebanghelyo ni Avvakum.... 33
Kabanata 25. Mahitungod kang Fedka nga Diakono....33
Kapitulo 26. Mahitungod sa pagpangulo ni Avvakum....33
Kapitulo 27. Mahitungod sa Panan-aw ni Avvakum....33
Kapitulo 28. Mahitungod sa mga Acephalite.... 34
Kapitulo 29. Mga Seksiyonaryong Pagtuo sa mga Kaugalian....35
Kabanata 30. Ang Pagkamatarong sa Ortodoksong Pagtuo.... 35
Ikaduhang Bahin. Mahitungod sa Eskismatikong Doktrina....36
Una nga Artikulo.... 36
Kabanata 1. Ang pagtudlo kinahanglan gikan sa usa ka magtutudlo nga dili bakak.... 36
Kabanata 2. Ang pagtudlo kinahanglan gikan sa usa ka maalamon nga magtutudlo.... 37
Kabanata 3. Ang pagtudlo kinahanglan gikan sa magtutudlo nga walay sala sa kinabuhi.... 39
Kapitulo 4. Ang tinuod nga doktrina gipangwali sa hayag, dili sa tinago....40
Kabanata 5. Ang eskismatikong bakak mahitungod sa Antikristo....40
Kabanata 6. Ang ilang baluktot nga paghubad sa balaang halad....46

Kapitulo 7. Mahitungod sa pipila ka indibidwal..... 48
Kabanata 8. Mahitungod sa Ebanghelyo ug Anatema.....49
Kabanata 9. Mahitungod sa simbahan nga gihimo sa tawo..... 50
Kabanata 10. Mahitungod sa Selyula..... 57
Kabanata 11. Mahitungod sa Pagsimba..... 61
Kabanata 12. Mahitungod sa Balaang mga Ikono.....65
Kabanata 13. Ang Debate tali ni Santo Gregorio sa Omirus ug ni Ervan nga Hudiyo mahitungod sa mga Icono sa mga Santo.....74
Kabanata 14. Ang Debate sa Kagalang-galang nga Esteban nga Bag-o uban ni Copronymus..... 75
Kabanata 15. Mahitungod sa mga Relikya sa mga Santo..... 78
Kapitulo 16. Mahitungod sa Katapusang mga Adlaw.....85
Kabanata 17. Mahitungod sa Pagtuo sa Kalibutan.....103
Kabanata 18. Mahitungod sa Hulagway ug Kaangayan sa Dios sa Tawo.....105
Kabanata 19. Mahitungod sa bungot..... 107
Kabanata 20. Mahitungod sa Bigote..... 125
Kabanata 21. Mahitungod sa mga Sugilanon sa Ebanghelyo ug mga Pambansag.....126
Kabanata 22. Mahitungod sa Tago nga Paghatag og Limus.....137
Ikaduhang Bahin..... 139
Kabanata 23. Mahitungod sa mga Heretikal nga Tudlo sa Brynyany..... 139
Ikatulong Bahin..... 139
Kabanata 24. Blasfemiya sa mga schismatik batok sa krus nga upat ka tumoy, ug ang pagpangita sa krus.....139
Kabanata 25. Mahitungod sa tanda sa krus.....166
Kabanata 26. Mahitungod sa skismatikong panamastamas batok sa nagkurog nga komposisyon.....173
Kabanata 27. Mahitungod sa ilang blasfemya batok sa mga Balaang Misteryo.....176
Kapitulo 28. Mahitungod sa Bayad sa Pari.....178
Kabanata 29. Mahitungod sa Kinabuhi sa usa ka Pari..... 182
Kabanata 30. Mahitungod sa Balaang Kordero, nga gisakripisyo ug gipatay..... 184
Kabanata 31. Dugang nga blasfemiya sa mga skismatiko batok sa Banal nga Misteryo.....187
Kabanata 32. Ang ilang panamastamas batok sa katungdanan sa obispo..... 188
Kabanata 33. Usa ka Pamatud-an sa Duha ka Punong Blasphemiya sa mga Skisma Batok sa Simbahan sa Dios..... 189
Bahín III. Mahitungod sa mga Buhat sa mga Skismatiko..... 190
1. Mahitungod sa kinaiya sa mga buhat nga skismatiko..... 190
Artikulo Unu.....191
Kabanata 2. Mahitungod sa mga Buhat nga Morag Maayo, Apan Ang Pagka-malipay Niana Kang Dios Wala Mailhi..... 191
Kapitulo 3. Mahitungod sa mga Hipokritikong Buhat.....194
Kabanata 4. Mahitungod sa Maayong Apan Walay Bunga nga mga Buhat; Tungod Kay Nagagikan Kini sa Gugma sa Kaugalingon.....196
Kabanata 5. Mahitungod sa mga buhat nga maayo apan walay bunga; tungod kay naa sila sa gawas sa Ortodoksong Simbahan..... 198
Kabanata 6. Mahitungod sa Gawi sa mga Hipokritang Magtutudlo.....199
Kapitulo 7. Ang matarong nga kinabuhi dili magpamatood sa bakak nga pagtuo.....200
Ikaduhang Artikulo.....201
Kabanata 8. Mahitungod sa dautang mga skismatikong buhat, ug sa mga magtutudlo.....202
Kabanata 9. Mahitungod kang Kapiton, Avvakum ug uban pa..... 203
Kabanata 10. Usa ka Dalagang Babaye nga Nag-apod-apod sa Komunyon uban sa Pasas..... 204
Kabanata 11. Naglipay ang mga demonyo sa mga gisunog..... 204
Kabanata 12. Mahitungod sa kasingkasing sa usa ka bata, nga gipikas alang sa salamangka.....204
Kabanata 13. Ang mga Nasunog Naga-ingay Gikan sa Ilalom sa Yuta: 'Lagmit, Nawala Na Kami!'..... 206
Kabanata 14. Mahitungod sa mga Madyikal nga Anting-anting, ug sa Pari nga Gihagak sa Kalayo nga Lungag.....208
Kabanata 15. Mahitungod sa Hudiyo ug schismatikong salamangka.....209
Kabanata 16. Mahitungod sa Morelitsy.....210
Kabanata 17. Wala nila giisip ang pakighilawas nga sala, kondili gugma kang Kristo..... 211
Kabanata 18. Mahitungod sa mga hermitahan sa Bryn.....212
Kabanata 19. Usa ka listahan sa mga schismatikong buhat nga ilang gihunahuna nga maayo.....216
Kabanata 20. Usa ka Diskusyon sa mga Isyu sa Schisma..... 217
Kabanata 21. Giunsa nga ang tanang maayong buhat nga nagbahin sa Simbahan kay dautan..... 222

Kabanata 22. Usa ka Prangka nga Paghulagway sa mga Isyu sa Schisma, Kay Dili Kini Makapahimuot sa Dios..... 223
Kabanata 23. Ang Konklusyon sa Basahon, ug usa ka Pag-awhag ngadto sa mga Ortodokso.....226

Usa ka Pagsusi sa Schismatic nga Bryn Faith, Mahitungod sa Ila nga mga Tudlo ug Buhat, ug usa ka Pamatud-an Nga Ang Ila nga Pagtuo Bakak, Ang Ila nga mga Tudlo Makadaot sa Kalag, ug Ang Ila nga mga Buhat Dili Makapahimuot sa Dios

Atong hunahunaon: unsaon nato pag-ila sa mga magtutudlo sa skisma?
Pinaagi sa mga pulong nga ilang gigamit sa pagdayeg sa ilang pagtuo,
gikan sa ilang mapanglapas nga mga pagtulon-an, ug
Gikan sa ilang hipokritang pamaagi sa kinabuhi.

Alang sa maampingong magbabasa

Kon kini nga mapainubsanon nakong buhat mapasidunggan sa bisan kinsa sa mga maampingon ug mahadlok sa Dios nga mga magbabasa, ako naghangyo kaninyo, ayaw kamo katingala sa yano nga sinultian ug sa dili paayo nga pagkahimo niini; kay kini wala man gisulat alang sa mga maalamon o sa mga maalam sa Balaang Kasulatan, kondili alang sa labing yano nga mga tawo, nga wala makahibalo sa gahum sa Balaang Kasulatan, nga bisan ang yano nga pakigpulong halos dili nila masabtan. Alang sa ingon nga mga tawo nga ang karaang mga Balaang Amahan ug magtutudlo nag-angay sa ilang pakigpulong sa sinultihan sa katawhan; sama sa gibuhat ni San Crisostomo, nga sa sinugdan naandan ang paghimo sa iyang mga pulong uban sa dakong kinaadman: apan pagkahuman siya gisaway sa usa ka babaye, iyang gibyaan ang iyang maalamon nga retorika ug misulti sa sinultihan sa katawhan. Kay samtang nagtudlo siya sa katawhan sa simbahan, usa ka babaye gikan sa katiguman misinggit, nga miingon: 'Mga magtutudlo sa espirituwal, o mas tukma pa, Juan Crisostomo! Nagsuhid ka sa kahiladmon sa tinubdan sa imong balaan nga pagtulon-an, apan limitado ang among panghuna-huna ug dili kini masabtan.' Siya, bisan pa, sa iyang paghunahuna nga walay pulos ang pag-istorya sa mga tawo gamit ang komplikado nga mga pulong, gikuha niya sukad niadto ang pag-amuma sa pagpanamastamas sa iyang pakigpulong dili pinaagi sa sopistikadong retorikal nga mga palamuti, kondili pinaagi sa yano, moralistikong mga pulong, aron bisan ang labing yano nga mamiminaw makasabot ug makabenepisyo. Sa samang paagi, ang balaang martir nga si Alexander, Obispo sa Comana[1] (sama sa gisulat sa iyang kinabuhi): wala siya magtagad sa kaanyag sa mga pulong sa iyang mga sermon nga gihatag sa katawhan, kondili nagpangabot sa kaayohan sa mga kalag, ug daghan sa iyang mga panultihon yano ra; gisulti alang sa mga yano, apan labing mapuslanon sa kalag. Ug sa dihang giyaw-an siya sa usa ka batan-ong Attic nga pilosopo tungod sa iyang yano nga pamulong, nakasinati ang pilosopo sa mosunod nga panan-awon: Naghunahuna siya nga nakakita siya og usa ka kawan sa puti nga mga salampati, nga labing maanindot, nagdan-ag sa katingalahang kahayag, sama sa gihulagway sa mga Salmo: *'Ang mga pako sa salampati gipahumotan og pilak, ug ang wanang tali nila nagdan-ag sa bulawan*' ([2]), ug usa ka tingog ang misulti sa nakakita, nga nagaingon: 'Mao kini ang mga pulong ni Alexander nga Obispo, nga imong giyamakan!' Ang pilosopo, bisan pa, mibangon gikan sa panan-awon ug nahuya sa iyang sala. Apan si Kristo mismo—ang atong Manluluwas—sa dihang mitultol Siya sa mga maalamon, sa mga maalamon nga magtutudlo nga Hudiyo, gipadayag Niya kanila ang mga pulong sa Dios, puno sa kinaadman, nga naghisgot og ebidensya gikan sa mga basahon sa mga Propeta: apan sa dihang mitultol siya sa mga yano nga tawo, gipatin-aw niya kanila ang iyang pagtulon-an mahitungod sa Gingharian sa Langit pinaagi sa yano nga mga panultihon, nga nagaingon: *'Kay ang Gingharian sa Langit sama sa usa ka tawo nga naa sa iyang balay,* ug *sama sa usa ka tawo nga nagtanum og maayong binhi sa iyang uma,* ug sama *sa usa ka negosyante,* ug *sama sa liso sa mustasa,* ug *sama sa lebadura, nga gikuha sa usa ka babaye ug gitago* sa *tulo ka sukod nga* harina*, hangtod nga ang tibuok nahimong maburot*[3] *.'* Ug bahin sa akong kaugalingong pagkapaubos, nga gisalig kanako ang yano nga mga tawo

[1] 32 Agosto, folio 661, sa likod.
[2] Salmo 67:14.
[3] Mateo, kapitulo 13.

sama sa usa ka panon, katungdanan ko nga maghatag og pagdasig sa yano nga mga pulong ngadto sa mga nagalayo sa eskismatikong sayop. *Gipadala ako ni Cristo* (sama sa akong giingon uban sa Apostol) *aron ipangwali ang ebanghelyo, dili sa kinaadman sa mga pulong*[4] .

Panimad-on

Duha ka maayong mga libro, nga gisulat sa kanhing Labing Balaang mga Patriarka sa Moscow kauban ang Balaang Sinodo, naghatag og igo nga tubag sa skismatikong pagkapilit; ang mga titulo niining mga libro mao ang mosunod: Ang Bara sa Pagdumala ug Espirituhanong Pahimangno. Ug wala nay gikinahanglan nga mas maayong tubag sa mga pagsupak nga gipang-alsa sa buang nga pangatarungan sa mga kaaway sa Balaang Simbahan; apan tungod kay wala ko kahibalo kon makita ba kining mga libro bisan asa sa atong Diyosesis sa Rostov, ug halos dili na gyud kini makita—kay ang makalilisang nga kamot sa mga skismatiko nagaguba niini— Tungod niini, gisulat ko kining mubo nga libro * * subay sa akong katungdanan: kay kon adunay lobo nga nag-atake sa panon sa karnero, dili angay nga malupigan sa tulog ang magbalantay.

Ang mapainubuson nga obispo Dimitri, pinaagi sa grasya sa Dios, Metropolitan sa Rostov ug Yaroslavl

Alang sa labing halangdong mga arkhimandrita, mga abá, ug sa tibuok monastikong han-ay,

ug sa mga dungog nga pari, diakon ug mga sulugoon sa simbahan, sa tanang lungsod ug baryo sa atong diyosesis,

Ug sa tanang ortodoksong Kristohanong katawhan sa Diyosesis sa Rostov, sa tanang ranggo ug edad, akong pinalanggang mga igsoon ug espirituhanong mga anak,

Panalangin ug kalinaw gikan sa atong Ginoong Jesu-Cristo.

* * *

Dili igo alang sa among pagkapaubos kaninyo, O mga hinigugma, nga makig-istorya lamang pinaagi sa sinultian; angay usab nga ipaambit ang mapuslanong tambag pinaagi sa sinulat. Kay ang sinultian madungog ra sa duol, samtang ang gisulat makaabot bisan pa sa katapusan sa kalibutan. Ang pulong nga gisulti dali ra malimtan sa hunahuna sa tawo; apan ang gisulat magpabilin nga dili malimtan. Kay ako mismo ang misulti niining mga pulong ug nagtudlo kaninyo niini; busa, akong gipanghukman nga isulat kini ug ipadala sa Diyosesis; kay dili ko mahimo, tungod sa pipila ka mga rason, nga maglibot sa tibuok kawan ug tudloan ang katawhan sa Dios bisan asa, pinaagi sa pulong ug sa personal nga pagpakigkita. Busa, kini nga akong sulat mag-alagad isip akong representante samtang kini maglibot sa mga lungsod ug baryo sa atong diyosesis, magtudlo ug magdasig kaninyo nga dili malimbong sa mga schismatikong bakak nga pagtulon-an, kondili magbarug nga lig-on sa Ortodoksong pagtuo, nga hugot nga nagkupot sa atong Inahan, ang Balaang Ekumenikal nga Apostolikong Simbahan.

Una sa tanan, gipahayag ko kaninyo ang akong kasubo ug kasakit sa akong kalag alang kaninyo, kay nadungog ko *nga kusgan nga mga lobo* misulod *taliwala kaninyo*[5] , nga naggikan sa mga kakahoyan sa oak ug mga disyerto sa Bryn, ug nagdani sa mga karnero ni Cristo—pinaagi sa ilang bakak nga mga pulong ug tinago nga mga hungihong (sama sa paglimbong sa bitin kang Eba) ang mga karnero ni Cristo, dili ngadto sa kaluwasan kondili ngadto sa pagkaguba: ug ilang gipang-antos ang panon sa Dios, nagtudlo og dili-ortodoksong mga doktrina ug naglimbong sa mga kalag sa mga walay kahibalo; ilang gilamoy ug gikaon sila pinaagi sa ilang mga heresiya, ug ilang gilabay sila sa dili mapugngan nga tiyan sa impyerno. Apan *bisan gikan sa inyong kaugalingon* (sumala sa akong nadungog) *misaka ang mga tawo nga nagasulti og baliko nga mga butang, nga naningkamot sa pagpaling sa mga tinun-an* (nagaestorya ko bahin sa mga yano) *pagkahuman sa* themselves[6] . Dako kaayo kini

[4] 1 Corinto 1:17.
[5] Buhat 20:29.
[6] Buhat 20:30.

nga kasubo ug paglagot alang kanako, sama sa nabati ni David, nga nagahilak tungod sa ingon nga mga tawo ug miingon: *'Masubo ako tungod sa mga makasasala nga mibiya sa imong balaod'*[7] .

Pagkahuman nako sa pagdeklara niini, nagasulti ako kaninyo sa ngalan ni Kristo akong Manluluwas: *mag-amping kamo sa mga bakak nga propeta*[8] , sa ato pa, panalipdi ninyo ang inyong kaugalingon batok sa mga bakak nga magtutudlo. Kay sa karaang panahon, ang mga magtutudlo gitawag nga mga propeta. Sama sa Apostol, sa iyang sulat kang Tito, misulti mahitungod sa mga taga-Creta, *nga nag-ingon*: *'Ang uban kanila nagtawag sa usa sa ilang kaugalingon nga propeta:' 'Ang mga taga-Creta kanunay nga mga bakakon'*[9] . Ang ilang propeta mao si (sumala kang Chrysostom) Epimenides nga taga-Creta, nga usa ka magbabalak, usa ka pilosopo, usa ka pari sa pagano, ug magtutudlo sa balaod Hellenic sa mga taga-Creta. Kay sa dihang si Kristo nga Ginoo nag-awhag sa mga nagsunod kaniya nga mag-amping sa mga bakak nga propeta, nag-awhag usab siya kanila nga mag-amping sa mga bakak nga magtutudlo, sama sa mga gikan sa mga schismatikong hermitahan sa Bryneki, nga mogawas sama sa gikan sa mga lungib sa demonyo. Pag-amping kanila, O mga hinigugma! Pag-amping *sa mga moanha kaninyo nga nagsul-ob og bisti sa karnero, apan sa sulod mapintas nga mga lobo* wolves[10] .

Apan kamo magpangutana: 'Unsaon nato pag-ila kon kinsa ang lobo o maayong tawo?' Mitubag si Kristo, nga nag-ingon: *'Mailhan ninyo sila sa ilang mga bunga;* sama sa *kahoy* nga mailhan *sa bunga niini*.' *Ang maayong kahoy magbunga og maayong bunga, ug ang dautang kahoy* magbunga og *dautang bunga*; dili usab *makabunga og maayong bunga ang* dautang *kahoy.* Ingon usab, ingon ko, kining *mga bakak nga magtutudlo, mga lobo nga nagsul-ob og panit sa karnero*, *mailhan pinaagi sa ilang mga bunga*[11] , kay sila mao, ingon sa Apostol : *usa ka uga, walay bunga nga kahoy, kaduha nga patay*[12] *,* gipangtangtang ang bunga ug dahon, nahimulag sa pagtuo ug sa paglaum sa kaluwasan, gipang-uga gikan sa Simbahan, nga wala magbunga og maayong bunga, gawas sa dautang bunga, sama sa mga mansanas sa Sodom.

Nagsulat si San Krisostomo *nga sa yuta diin kaniadto nagtindog ang Sodom, motubo ang mga kahoy ug mamunga*[13] . Apan ang bunga sa kasuko sa Dios usa ka pahimangno. Kay didto nagtindog ang mga ligaw nga kahoy mansanas, nga may masidlak nga hitsura, ug naghatag sa mga walay kahibalo og dakong paglaum pinaagi sa ilang lami. Apan kon kuhaon sila sa kamot, masuta nga sila nababulok; kay wala gyud sila'y bunga, apan nagpadayag og daghang abog ug abo nga natipig sa sulod. Mao kini ang mga kahoy sa mga magtutudlo nga mibulag sa simbahan, ug mao kini ang ilang bunga, nga sa gawas tan-awon nga matahum ug mapuslanon sa kalag pinaagi sa ilang makadani nga mga pagtulon-an; apan kung ablihan ug susihon pag-ayo ang ilang mga pagtulon-an, makit-an nimo, sama sa mansanas sa Sodom, nga kini puno sa abog, bakak, ug baho sa espirituhanong pagkadaut. Ug busa, *pinaagi sa ilang mga bunga inyong mailhan sila.*

Ingon nga ebidensya niini, atong ipakita dinhi ang tulo ka nag-unang bunga sa mga kahoy gikan sa tanaman ni Bryn—mao ang mga magtutudlo nga schismatiko:

Ang ilang pagtuo,
Ang ilang doktrina, ug
Ang ilang mga buhat,

ug susihon nato sila sa tinuod nga pagmatngon, sulayi sila pag-ayo, ug pinaagi sa matarong nga pangatarungan ug paghunahuna, tan-awa unsay sulod nila.

Dinhi usab, ang KATARUNGAN SA ORTODOKSO NGA TUO ipakita sa mubo sa unang bahin.

---

[7] Sal. 118:83.
[8] Mateo 7:15.
[9] Tito 1:12.
[10] Matt. 7:15.
[11] Mateo 7:10 ug uban pa.
[12] Judas, v. 12.
[13] San Zlat. sa 1 Tesalonica 4, homilía 8, sulat 2265.

Bahín I. Mahitungod sa schismatikong pagtuo

Sa sinugdanan, ang unang bunga sa tanaman sa schisma: susihon nato ang ilang pagtuo, nga ilang gipahimutang sa gawas pinaagi sa ilang bakak nga mga pulong, nga nagasulti sa mga walay kahibalo nga ordinaryong tawo nga ang ilang pagtuo mao ang tinuod, ang ilang pagtuo mao ang karaang pagtuo, ug nga ang nag-inusarang tinuod nga pagtuo makita sa mga hermitahan sa Brynsk: samtang sa mga siyudad, sa mga simbahan, sa taliwala sa mga obispo ug pari, wala nay tinuod nga pagtuo; ilang giusab ang pagtuo, ilang giliko ang pagtuo, ug usa ka bag-ong pagtuo ang mitumaw.

Busa susihon nato kining duha ka punto:

I. Tinuod ba ang ilang pagtuo?

II. Ang ilang pagtuo ba mao ang karaang pagtuo?

Artikulo Unu. Tinuod ba ang ilang pagtuo?

Samtang magsugod kita sa atong unang pagsusi sa pagtuo sa Bryn: tinuod ba ang ilang pagtuo? Sa pagsugod, akong ipangutana:

Kabanata 1. Unsa ang pagtuo?

Tugoti nga magtigom ang tanang schismatic nga magtutudlo, nga tinago nga miabot kaninyo gikan sa Bryn ug nga inyong gipuy-an sa inyong mga tinagoan sa ilawom sa yuta, ug tubaga kini nga pangutana:

Unsa ang pagtuo?

Kay ang tanan mosulti: Ang pagtuo mao ang pagtuo sa usa ka Dios nga gihimaya sa Balaang Trinidad—ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo—sama sa gisulat sa Kredohan: *'Nagtuo ako sa usa ka Dios,'* ug uban pa.

Maayo kini nga pag-angkon sa pagtuo, nga gipahayag sa mga ngabil: *kay,* ingon sa Apostol, *'sa kasingkasing nagtuo alang sa pagkamatarung*, *ug sa baba nag-angkon alang sa kaluwasan'* ([14]); apan dili kini akong gipangutana—kinsa ug unsaon ninyo pagtuo, o kon nagtuo ba kamo sa usa ka Dios? Kay klaro nga ang tanan nga gipailawom sa balaan nga bunyag nagtuo sa usa ka Dios sa Trinidad; apan ang akong pangutana mahitungod niini: unsa ang pagtuo? Nangutana lang ko bahin niining usa ka pulonga (ngalan), *'Pagtuo':* unsa ang kahulugan niining pulonga? Sa unsang basihanan gitawag ang pagtuo nga 'pagtuo'?

Nasayud ko nga dili ka motubag, kay wala ka kahibalo: nagtudlo ka mahitungod sa pagtuo, apan wala ka kahibalo unsa ang pagtuo; kay dili nimo maipatin-aw ang tinuod nga kahulugan sa pulong *nga 'pagtuo'* mismo.

Tungod niini, pagkat-on gikan sa Balaang Apostol Pablo, sa iyang Epistola ngadto sa mga Hebreo, Kapitulo II, bersikulo 1, diin siya miingon ingon niini: *'Ang pagtuo mao ang kasiguruhan sa mga butang nga gilauman, ang pagkamatuod sa mga butang nga dili makita'*[15] . Gi-interpretar ni San Juan sa Damascus kining mga pulong sa Apostol ingon niini: *'Ang pagtuo mao* ang substansiya sa mga butang nga gilauman, *ang ebidensya sa mga butang nga dili makita'*[16] . Ug si San Crisostomo miingon ingon niini: *'Kay ang pagtuo mao ang panan-aw sa wala mailhi, nga nagdala sa dili makita ngadto sa gingharian sa makita'*[17] .

Nasabtan ba nimo ang gahum niining mga pulong, O Brynyan? Klaro ba kanimo *nga ang pagtuo mao ang kahibalo,* o (sumala kang Damascene), *ang hipostasi sa mga dili makita nga butang?* Kung dili ka makasabot, paminawa kini nga mubo apan klaro nga pagpasabot gikan sa mga teologo, nga nagaingon ingon niini: unsa ba ang pagtuo, kon dili ang pagtuo sa dili nimo makita? Mao kini ang pagpasabot sa pulong nga *'pagtuo':* ang pagtuo sa dili nimo makita; busa ang pagtuo gitawag nga 'pagtuo', kay motuo man ang usa sa dili niya makita. Naglibog pa ba kinsa man? Paminawa unya nila ang mas detalyadong pagpasabot niini.

---

[14] Roma 10

[15] Heb. 11:1.

[16] Libro 4, Kapitulo 11 mahitungod sa pagtuo.

[17] Komento sa Epistola ngadto sa mga Hebreohanon, diskurso *21,* folio 2978, kapitulo 11.

Kapitulo 2. Ang pagtuo mao ang dili makita sa mata, ug dili mabati sa kamot

Ang pagtuo mao ang dili makita sa imong pisikal nga mga mata, ug dili mabati sa imong mga kamot, apan ang imong kasingkasing ug hunahuna nagpamatuod nga walay duhaduha nga mao kini, ug dili lain pa: mao kana ang pagtuo.

Dili nato makita ang Dios, kay *'walay bisan kinsa nga nakakita sa Dios'* ([18]), ingon sa giingon ni Juan nga Teologo; apan nagtuo kita nga walay duhaduha nga naglungtad ang Dios: mao kini ang Pagtuo.

Dili nato makita ang mga Persona sa Trinidad sulod sa usa ka Pagkadiyosnon, ni masabtan nato kung giunsa ang Trinidad nga naa sa Usa, ug ang Usa nga naa sa Trinidad; apan nagtuo kita nga walay pagduha-duha nga adunay usa ka Dios sa Trinidad: mao kini ang Pagtuo.

Wala nato kini makita, ug dili usab nato masabtan sa atong hunahuna, ang Inkarnasyon ug ang Pagkahimugso ni Kristo—unsaon pagkatawo sa Pulong sa Dios sa sabakan sa Birhen, ug unsaon Niya pagkahimugso nga dili madunot, nga nagpabilin nga Birhen ang Iyang labing putli nga Inahan sa wala pa, sa panahon, ug pagkahuman sa Iyang pagkahimugso; apan nagtuo kita nga tinuod kini nga walay pagduha-duha: Mao kini ang Pagtuo.

Wala nato makita, ug dili nato makita sa atong pisikal nga mga mata, ang duha ka lain-laing kinaiyahan—diyosnon ug tawo—sa usa ka dili mabahin nga Pagkatawo ni Kristo; apan nagtuo kita nga tinuod kini nga walay pagduha-duha: mao kini ang Pagtuo.

Dili nato makita ang atong Manluluwas; naglingkod sa langit sa Iyang gipahimaya nga lawas sa langitnong trono sa dili masuong himaya, nagahari uban sa Iyang Amahan ug sa Espiritu Santo, apan nagtuo kita nga walay pagduha-duha nga tinuod kini: mao kana ang Pagtuo.

Dili nato makita sa atong pisikal nga mga mata ang atong Dios, nga anaa bisan asa ug anaa usab sa sulod nato; apan nagtuo kita nga mao kini: Mao kana ang Pagtuo.

Dili nato makita ang Espiritu Santo nga naganaog sa Balaang Bunyag o sa ubang mga sakramento sa Simbahan; apan nagtuo kita nga ang Espiritu Santo gayud naganaog ug Siya ang nagbuhat sa tanang sakramento: Mao kana ang Pagtuo.

Sa labing balaan nga Misteryo ni Kristo, ilawom sa dagway sa makita nga pan, dili nato makita ang tinuod nga lawas ni Kristo, ug ilawom sa dagway sa makita nga bino, dili nato makita ang Iyang tinuod nga dugo sa tawo; apan nagtuo kita nga didto gayud ang tinuod nga lawas ni Kristo, natago sa dagway ug lami sa pan; ug ang tinuod nga dugo ni Kristo, natago sa hitsura ug lami sa bino: Mao kini ang Pagtuo.

Idugang usab nato kini:

Dili nato makita sa atong mga mata sa unod ang labing balaan nga Ginoo, ang Inahan sa Dios, nga nagahari sa langit uban sa Iyang Anak nga Dios, ug nag-ampo alang kanato, Iyang mga makasasala nga sulugoon; apan nagtuo kita nga siya nagahari uban ni Cristo ug nag-ampo alang kanato: mao kana ang Pagtuo.

Dili nato makita ang mga balaan sa Dios, nga nagatindog sa ibabaw sa trono sa Dios sa nagadaugong Simbahan ug nag-ampo sa Dios alang kanato; apan nagtuo kita nga nagatindog sila didto ug nag-ampo: mao kana ang Pagtuo.

Dili nato makita ang balaan nga anghel magbalantay sa matag-usa kanato; apan nagtuo kita nga ang usa ka anghel magbalantay, nga gihatag kanato sa pagbunyag, anaa uban kanato: Mao kini ang Pagtuo.

Dili nato makita ang mga korona sa langitnong himaya nga giandam alang sa mga nagahigugma sa Dios, ni dili usab nato makita ang mabangis, walay katapusang pag-antos sa impyerno nga giandam alang sa mga makasasala nga wala maghinulsol; apan nagtuo kita nga adunay maayong ganti alang sa mga maayo ug dautang ganti alang sa mga dautan, matag-usa sumala sa ilang mga binuhatan: kini mao ang Pagtuo.

Dili nato makita ang mga patay nga mobangon gikan sa ilang lubnganan, apan nagtuo kita ug nagpaabut sa pagkabanhaw sa mga patay sa katapusang adlaw: mao kana ang Pagtuo.

Ug aron ipakunhod: Ang pagtuo mao ang dili nato makita, apan atong gituohan nga walay pagduha-duha. *Ang pagtuo mao ang kasiguruhan sa mga butang nga gilauman* for[19] .

---

[18] Juan 1:18.

[19] Hebreohanon 11:1.

Kapitulo 3. Bisan unsa nga makita sa mata ug mahikap sa kamot dili pagtuo

Sa kabaliktaran.

Ang tanan nga makita sa atong mga mata ug mahikap sa atong mga kamot dili pagtuo, kondili makita ug mahikap nga materya, sama sa giingon usab sa Apostol: *'Ang paglaum nga makita dili na paglaum; kay kinsa man ang makakita sa iyang gilauman*[20] ?'

[21]Ug tungod kay ang makita ug mahikap dili pagtuo, kondili materyal, klaro kaayo kini nga napamatud-an, ingon sa Apostol: *'Karon makita nato* (ang Dios) *sama sa usa ka salamin, sa malabo; apan unya atubangan sa atubangan: karon kabalo ko sa bahin; unya makaila ko pag-ayo, ingon nga ako nailhan pag-ayo.' Ug karon nagpabilin kining tulo: pagtuo, paglaum, ug gugma; apan ang labing dako niini* mao ang gugma.

Pag-amping: ang gugma labaw pa sa pagtuo ug paglaum. Ngano man nga kini labaw? Kay, ingon sa maong Apostol, *ang* gugma *dili gayud mapakyas*[22] . Paminawa kini nga mga pulong: ang gugma dili gayud mapakyas; ang gugma dili gayud mohunong sa paghigugma.

Mawala ba gayud ang pagtuo, kauban ang paglaum? Mawala kini sa tanang aspeto. Sabta ang akong gisulti: samtang buhi pa kita dinhi sa yuta, samtang wala pa nato makita ang Dios atubangan-atubangan, samtang wala pa nato makita, o nadawat, ang mga panalangin nga giandam sa langit para sa mga nagahigugma sa Dios—nga wala pa masaksihan sa mata; hangtod niadto, nagpabilin ang pagtuo ug paglaum sa atong sulod, sa pagkakaron. Nagtuo kita nga sa umaabot nga kinabuhi makakita kita sa Dios; nagtuo kita hangtod sa panahona nga makakita kita Niya. Nagalaum kita nga madawat ang langitnong mga panalangin; nagalaum kita hangtod sa panahona nga madawat nato kini. Kay ang pagtuo ug paglaum magpabilin lang hangtod sa panahon nga makita nato ang Hinigugma sa atong kaugalingong mga mata, hangtod madawat nato ang atong gilauman; apan ang gugma dili gayud mapukan. Kay sa dihang kita giisip nga takus sa Gingharian sa Langit (kung ang Dios moisip sa bisan kinsa nga takus), ug makita nato ang Dios didto, unya ang pagtuo mahanaw na: kay atong makita Siya atubangan-atubangan, ang Usa nga atong gituhuan. Mahanaw usab ang paglaum, kay atong gahupot na sa atong mga kamot ang mismong butang nga atong gilauman. Apan ang gugma dili gayud mahunong; kay didto atong higugmaon ang Dios ug ang Iyang mga balaan, ug ang usag usa, hangtod sa kahangturan. Gidawat ba nimo ang pagtuo nga akong gipasabot? Sa akong tan-aw, dili. Busa, magtuo, dili kanako, kondili kang San Juan Crisostomo, nga miingon niini: *'Kay ang pagtuo ug paglaum mahunong sa dihang matuman na ang mga maayong butang nga atong gituhuan ug gilauman'*[23] . Ug aron ipakita kini, miingon si Pablo: *'Ang paglaum nga makita dili na paglaum; kay kinsa man ang makakita sa iyang gilauman*[24] ?' Ug usab: *'Ang pagtuo mao* ang *sulod* sa mga butang nga gilauman, *ang ebidensya sa mga butang nga dili makita.'* Busa, kini mahanaw sa dihang ipadayag na kini; apan ang gugma mosaka pa gayud, ug kini ang labing dako sa tanan. Hangtod dinhi, Chrysostom. Busa klaro gikan kang San Crisostomo nga ang pagtuo ug paglaum sa kinabuhi nga umaabot, sa Gingharian sa Langit, mahanaw; magpabilin ra ang gugma, nga dili mausab hangtod sa kahangturan. Ngano man, busa, nga mohunong ang pagtuo ug paglaum? Kay ang atong gituohan karon, atong makita didto sa atong kaugalingong mga mata; ug ang atong gilauman karon, atong madawat didto.

Gikan sa maong bersikulo sa Epistola sa Apostol, ug sa komentaryo ni San Crisostomo, klaro kaayo nga ang pagtuo mao ang dili makita sa mata kondili gituohan sa kasingkasing: *ang pagtuo mao ang kasiguruhan sa mga butang nga gilauman* for[25] . Apan, bisan unsa nga makita sa mata ug mahikap sa kamot dili pagtuo, kondili makita, mahikap nga materya; ug bisan kinsa nga motuo sa makita, mahikap nga materya wala'y tinuod nga Kristohanong pagtuo, ni wala siya'y bahin sa panag-uban sa mga matinud-anon, kondili ang iyang bahin kauban sa mga mananamba; kay nagtuo sila sa mga butang nga makita ug mahikap, ug gihimong diyos ang buhat sa ilang kaugalingong mga kamot, ug nagsimba sa mga butang nga makita ug mahikap ingon nga sila mao ang Diyos.

Dinhi atong susihon ang unang artikulo.

---

[20] Roma 8:24.
[21] 1 Corinto 13:12 ug 13.
[22] Ibid., bersikulo 8.
[23] Zlat., sa 1 Cor. 13, diskurso 34, folio 967.
[24] Rom. 8:24.
[25] Hebreohanon 11:1.

Kapitulo 4. Pagtuo nga Schismatik sa Makita ug Mahikap nga mga Butang

Ang usa ka schismatic nga pagtuo ba tinuod nga pagtuo?

Ang mga magtutudlo sa Bryn nagpahayag og pagtuo sa usa ka Dios, apan ilang gipangita ang Pagkadiosnon sa makita ug mahikap nga materya, ug gibutang nila ang ilang pagtuo sa makita ug mahikap nga mga butang.

Ang karaang ikon mao ang ilang pagtuo.

Ang krus nga walo ka tumoy—mao kana ang ilang pagtuo.

Ang pito ka prosphora sa Liturhiya—mao kana ang ilang pagtuo.

Ang karaang mga libro—mao kana ang ilang pagtuo.

Ang paagi sa ilang pagtiklop sa mga tudlo, sumala sa ilang batasan—mao kana ang ilang pagtuo.

O kamo nga buang, bulag, ug nalimot sa dalan, nga ang inyong hunahuna nangitngit sa uling! Usa ba ka ikono ang Diyos? Ang gidaghanon ba sa mga bukton sa krus ang Diyos? Ang gidaghanon ba sa prosphora ang Diyos? Ang kadugayon ba sa mga libro ang Diyos? Ang paagi ba sa pag-ihap ninyo sa inyong mga tudlo ang Diyos?

Ang balaan nga ikoniya ginatahud, apan dili kini Diyos. Ang balaan nga krus ginatahud, apan dili kini Diyos. Ang mga prosphora, nga gimarkahan sa timaan sa krus, balaan, apan dili kini mga diyos. Ang mga basahon sa Balaang Kasulatan ginatahud, apan dili kini mga diyos. Gipasidunggan usab ang mga tudlo nga nagporma sa hulagway sa krus, bisan unsa pa ang ilang han-ay, apan dili kini mga diyos. Ang tanang ingon niini nga materyal makita ug mahikap, apan dili kini Diyos.

Ug tungod kay dili sila mga diyos, walay pagtuo kanila.

Gawas lang, tingali, kung imong gipasabot mao ang tradisyon sa mga Amahan, nga nagmando sa mga matinud-anon nga pasidunggan ang mga balaan nga butang uban sa pagrespeto, imbis nga ang pagtuo mismo, nga walay lain nga gipunting gawas sa usa ka dili makita nga Dios.

Ug pila ka daghang karaang mga ikon, pila ka daghang walo-ka-puntos nga krus, ug pila pa ka daghang uban pang makita ug mahikap nga mga butang nga naa nimo—niini nimo gibutang ang imong pagtuo—ingon ana kadaghan ang imong mga dios ug pagtuo. Dili na nimo gibutang ang imong pagtuo ug paglaum sa kaluwasan sa dili makita nga Dios, kondili sa makita ug mahikap nga mga butang; ug walay pulos, O Brynyan! Sa imong pag-angkon sa pagtuo ingon ka: *'Nagtuo ako sa usa ka Dios.'* Dapat unta nga ingon ka: 'Dili ako nagtuo sa usa, kondili sa daghang mga dios: sa karaang mga ikon, sa walo ka puntong krus, sa pito ka prosphora, sa daang mga libro, ug sa pagtiklop sa mga tudlo sumala sa Brynian nga batasan.' Apan bisan pa sa taliwala niining kadaghan sa makita ug mahikap nga mga butang, wala ninyo makaplagan ang inyong tinuod nga pagtuo: kay sa inyong pagtuo kamo mismo kulang sa pagtuo, nagasupak ug nagadebate, 'Mao ba kini o kana?' Ug aduna na'y uban kaninyo nga dili lang gustong mosimba sa bag-ong mga ikon, apan bisan pa mosimba sa karaang mga ikon, ug magbitbit sa tanda sa krus sa ilang kaugalingon, nga nagbuhat og buang ug nagkasupak sa ilang kaugalingon. Kay ang usa nagtudlo niini, ug ang lain niana: apan wala'y bisan kinsa kanila nga nakahibalo kon giunsa, o unsa ang ilang gituohan, o unsa ang ilang gitudlo. Mahitungod sa ingon nga mga tawo misulti ang Apostol: *'Niliko sila gikan sa kamatuoran, ug misulod sa walay pulos nga pakigpulong; nagtinguha nga mahimong magtutudlo sa balaod, apan wala nila masabti* ang *ilang ginasulti o ang ilang gipamatud-an*' ([26]). Kay unsaon man nila pagsabot, nga wala sila mailhi ang mga Kasulatan ni ang gahum nga anaa niini? Bisan pa og kinsa ang mobasa niini, malibog sila; ug bisan pa og kinsa ang maghubad niini, sayop ang ilang paghubad. Kay lisod alang sa usa ka tawo nga walay edukasyon, ug wala pasiga sa kahayag sa pang-eskolar nga pagsabot, nga masuhid ang kalawom sa Balaang Kasulatan ug hubaron ang dili masabtan nga mga misteryo niini, nga nagsalig lamang sa pagtuo nga nahibalo sila sa itom gikan sa puti ug nagbasa lang sa ibabaw sa mga libro: Apan ang mga misteryo sa Balaang Kasulatan klaro kaayo kaniya sama sa mga sinag sa adlaw alang sa usa ka bulag.

Tan-awa, O mga hinigugma, pinaagi sa pangatarungan, among gipunit ang unang bunga sa tanaman ni Bryn, sa pagpangita sa ilang pagtuo, aron masuta kon tinuod kini. Ug among nakaplagan nga kini gipahumotan sa gawas sa kaugalingong limbong nga pagpangdayeg, sama sa babaye nga nagpintal sa iyang nawong; apan sa sulod, sama sa giingon kaniadto ug gihulagway sa mga sermon ni Crisostomo, anaa ang mansanas sa Sodoma, nga

---

[26] 1 Tim. 1:6.

sa gawas murag pula, apan sa sulod napuno sa baho nga abog ug uling: ug sama sa giputi nga lubnganan, puno kini sa baho nga mga bukog[27] .

Tugoti nga ang pagsusi sa niining unang traktado matapos sa mosunod nga klarong argumento:

Bisan kinsa nga motuo dili sa usa ka dili makita nga Dios, kondili sa daghang makita ug mahikap nga mga butang, sayop ang iyang pagtuo.

Ug tungod kay ang mga skismatiko dili motuo sa usa ka dili makita nga Dios, kondili sa daghang makita ug mahikap nga mga butang—sa karaang mga ikon, sa walo ka puntong krus, sa gidaghanon sa prosphora, sa daang mga libro, ug sa han-ay sa ilang mga tudlo sumala sa ilang batasan—

busa ang ilang pagtuo dili tinuod nga pagtuo, kondili bakak, nga nangita sa Pagkadiyosnon sa makita ug mahikap nga mga butang.

Dinhi, supak sa schismatik ug sayop nga kinaiya niining pagtuo, ipakita nato sa mubo ang tinuod nga pagkamatarong sa atong Balaan ug Walay Sala nga Ortodoksong Pagtuo.

Kabanata 5. Ang Pagkamatarong sa Ortodoksong Pagtuo Mahitungod sa mga Ikon sa mga Balaan

Mahitungod sa atong tinuod nga Kristohanong pagtuo, nga wala nato makat-unan gikan sa mga rebelde sa Bryn, mga ordinaryong tawo lang, kondili gikan mismo kang Kristo atong Manluluwas, nga nagtudlo kanato sa Balaang mga Ebanghelyo, ug nga nadawat nato gikan sa Iyang balaang mga Apostoles, ug diin kita gipamatud-an sa pito ka Ekumenikal nga Konsilyo: ang maong pagtuo nagtuo sa usa ka dili makita nga Dios, ug dili mangita sa Pagkadiosnon sa makita ug matandog nga mga butang.

Gihimaya nato ang mga balaang ikon, gihalokan nato kini ug nagluhod kita sa atubangan niini, apan dili nato kini gihimong diyos; dili nato giingon nga ang usa ka ikon mao ang Diyos, kondili usa kini ka hulagway nga nagrepresentar sa dagway ni Kristo, o sa Inahan sa Diyos, o sa usa ka Balaan. Aron mas klaro, sa mga pulong ni San Juan sa Damasco: *ang usa ka ikon usa ka sugilanon mahitungod kang Kristo nga Ginoo ug sa Iyang mga Santo, nga gisugilon pinaagi sa arte sa pagpintal, sama sa gisugilon kini pinaagi sa sinulat nga pulong.* Busa ingon niining Santo sa iyang sermon para sa Orthodox nga semana: *'Ang mga manunulat ug mga pintor pareho nga narekord ni*ini nga mga butang*; ang una nagpalamuti niini sa mga pulong, samtang ang ikaduha naglarawan niini sa mga tabla'*[28] . Kay ang manunulat misulat sa Ebanghelyo, ug ang tanan niyang gisulat sa Ebanghelyo—mao ang kalibutanong kinabuhi ni Kristo—gihatag niya sa Simbahan. Sa susama, ang pintor naghimo usab, pinaagi sa paglarawan sa usa ka tabla sa kahimayaan sa Simbahan gikan sa unang Adan hangtod sa Pagkahimugso ni Kristo, ug sa tibuok kinabuhi ni Kristo sa unod, ingon man usab sa mga pag-antos sa mga Santo, ug gihatag kini ngadto sa Simbahan. Busa, labi pa gayud, pareho silang duha nga nagtala sa usa ka nagkahiusang sugilanon ug nagtudlo kanato. Hangtud dinhi si Damascene.

Kita, bisan pa, sa pagtagad sa iyang mga pulong, makita nga ang ikonograpiya usa ka porma sa kasulatan sama sa sinulat nga pulong. Kay dili tanan makabasa sa gisulat sa libro, tungod kay daghang mga Kristohanon ang dili makabasa; apan ang gipakita sa usa ka ikon masabtan sa tanan, bisan sa mga yano nga walay kahibalo sa pagbasa. Kay mailhan nila ang ikon ni Kristo, ug ang paglarawan sa Iyang labing balaan nga Pagkahimugso, ug ang Iyang Pagpamutol sa Ilawom, ug ang Iyang Pagbunyag, ug ang Iyang Pagbag-o sa Morpyon, ug ang Iyang ubang mga katingalahang buhat, ug ang Iyang boluntaryong pag-antos alang kanato, ang Iyang pagkrusipisyon ug ang Iyang paglubong sa lubnganan, ug ang Iyang Pagkabanhaw, ug ang Iyang ikaduhang, makalilisang nga pag-abot—nga daghan pa ang angay isulti: apan pinaagi sa pagtan-aw sa mga hulagway, dali dayon masabtan, maamgo ug mailhan sa hunahuna ang tanan niini; ug ang sining sa hulagway mao ang labing paspas, labing hayag ug labing masabtan nga pagsaysay, labi pa gani kaysa sa mga sinulat nga talaan.

Ingon usab, mailhan sa tanan ang ikon sa Labing Balaan nga Birhen Maria, ang Inahan sa Dios, nga naggunit sa Walay Katapusan nga Bata nga si Kristo sa iyang pagka-inahan nga yakap, ug masabtan ang mga buhat sa iyang labing putli nga kinabuhi, sugod sa iyang Pagkahimugso, ang iyang pagsulod sa Simbahan sa Ginoo, ang Pagpahibalo, ug kung giunsa niya pagbalkot sa Anak sa Dios nga natawo gikan kaniya sa mga lampin, gibutang Siya sa sabsabanan, ug, samtang gihuptan Siya sa iyang mga bukton, gipadede Siya. Giunsa, sa dihang

---

[27] Mateo 23:27.

[28] Sa Dakong Gipatik nga Koleksyon, folio 325.

gipako si Kristo sa krus, siya mitindog tupad sa krus nga nagahilak ug nagasubo; giunsa niya paglubong Kaniya sa lubnganan; giunsa niya pagtan-aw sa Iyang pagkabanhaw pag-usab; ug giunsa niya pagtan-aw sa Iyang pagsaka sa langit uban sa mahigugmaong mga mata; giunsa niya mismo pag-adto sa Iyang Anak ug Dios pagkahuman, ug karon nagtindog sa langit sa tuo nga kamot sa trono sa Dios.

Sa samang paagi, ang mga buhat sa bisan kinsa sa mga Santo, nga gipakita sa mga iconograpiya, masabtan sa tanan: ang paghinulsol ni Pedro, ang kumpirmasyon ni Tomas, ang pagbato kang Esteban, ang pagtawag ni Cristo kang Saulo sa dalan, ug uban pa. Ug sama sa atong pagdayeg ug paghalok sa salaysay sa kinabuhi ni Kristo nga narekord sa Ebanghelyo; ingon usab, ginahangaan ug ginahum-otan nato ang nawong ni Kristo nga gipakita sa ikon, nga nagapaubos sa atong mga ulo dili sa materyal nga porma kondili sa sugilanon, subay sa mga pulong sa maong San Juan sa Damasco, nga miingon niini: *'Sultihi ako, kinsa man ang inyong gi-samba sa Ebanghelyo—ang pan* (ang materyal nga porma), *o ang sugilanon? Sigurado nga moingon ka kanako: 'Sa naratibo sa pagpakita ni Kristo.' Busa, dili ko magdayeg sa usa ka piraso sa kahoy, ni sa bungbong, ni* sa materyal *sa ikono mismo, kondili sa hulagway sa lawas* (ni Kristo) *ug sa pagpakita sa Ginoo.* Hangtod dinhi si Damasceno[29] .

Kay sa dihang miyuko kita sa atubangan sa usa ka balaang ikon, dili kita miyuko sa usa ka piraso sa kahoy, ni sa pintal, ni sa kopya, ni sa daan, ni sa bag-o; kay wala kita mangita og substansya sa ikon, ni ginahimaya nato ang substansya sa ikon; kondili ginatan-aw nato ang balaan, ginahimaya nato ang balaan, ug miyuko kita sa atubangan sa hulagway nga gipakita. Ang atong pagsimba, sumala sa pagtudlo ni San Basilio nga Dako, mosaka ngadto sa Orihinal, ngadto Kaniya nga naa sa langit.

Kay sa dihang motindog ako sa atubangan sa ikon sa akong Manluluwas ug gustong mosimba, ang akong hunahuna dayon mibangon ngadto kang Kristo mismo, ang akong Manluluwas, nga nagahari sa langit uban sa Amahan ug sa Espiritu Santo, ug mosimba ako kaniya sa atubangan sa iyang ikon: ug busa ang dungog nga akong gihatag sa ikon sa Manluluwas mosaka ngadto sa orihinal, mao kana, ngadto sa Manluluwas mismo, nga nagahari sa langit.

Sa samang paagi, kung moanha ako sa atubangan sa ikon sa Inahan sa Dios ug gustong mosimba, una nakong itudlo ang akong hunahuna ngadto sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios mismo, nga nagahari sa langit uban sa iyang Anak ug Dios, ug mosimba ako kaniya sa atubangan sa iyang ikon; ug ang dungog nga akong gihatag sa ikoniya mosaka ngadto sa orihinal nga modelo niini, mao ang Labing Balaan nga Birhen nga Inahan sa Dios, nga nagtindog sa tuo nga kamot sa trono sa Dios sa langit.

Sa samang paagi, sa matag higayon nga gusto nakong pasidunggan ang ikon sa bisan kinsang santo, una nakong itudlo ang akong hunahuna ngadto sa maong santo, nga nagtindog sa atubangan sa trono sa Dios sa kahitas-an ug nag-ampo sa Dios alang kanato: ug busa ang dungog ang ikon nga akong gihimo, mosaka ngadto sa orihinal nga modelo niini, ngadto sa maong Santo (ingon ko), nga akong gihunahuna sa akong huna-huna, ug kaniya ako motungo. Apan ang nagapangita sa daang hulagway ug sa gibalhin nagapangita og materyal, ug nagasimba sa materyal imbis sa Kaniya nga naa sa langit; ug ang ingon ana sama sa nagasumuko sa buhat sa kamot sa tawo, kay gihimong diyos niya ang materyal. Ang ingon nga pagsimba dili matinud-anon, dili matinahuron, ug gisaway sa Ikapitong Ekumenikal nga Konseho, diin natukod ang matinahuron nga pagsimba sa mga balaang ikon. Ug ang mga Balaang Amahan sa maong Konseho nagpahamtang niini og doble nga anatema: bisan kinsa nga dili mosimba sa mga balaang ikonoha, anatema siya; ingon usab, bisan kinsa nga nagpadivino sa mga balaang ikonoha, anatema siya. Ug gipatin-aw kini sa Simbahan sa iyang mga awit, nga nagdeklara nga ang iyang mga ortodoksong anak, samtang gihatagan og matinahuron nga pagsimba ang mga balaang ikon, dili nila kini gihimong diyos. Busa, sa unang Domingo sa Dakong Kwaresma, atol sa Dakong Vespers sa Slavnik, nag-awit siya: 'Alang kanamo ang hulagway sa Nakahimong Tawo, matinahuron nga gisimba, *apan dili gihimong diyos.'*

Ug sa kanon, sa wala pa ang ritwal sa anatema batok sa mga heretiko, sa ikalima nga ode, bersikulo 2, gisulat kini: 'Sa pagtan-aw sa ikon, sa pagpasidungog sa Pagkalkrusipisyon, ginahalokan namo si Kristo uban sa gugma, ug kana nga timaan, ug ginasimba *namo* kini*, dili ingon mga dios.'*

Ug sa Synaxarion alang niining semana, sa serbisyo sa Matins, gisulat kining mga pulong: 'Kung kinsa man ang dili mosaludo niini (mga balaang ikon) ug dili kini halukan—dili *ingon usa ka buhat sa pagsimba,* dili *ingon mga dios,* kondili ingon mga hulagway, tungod sa gugma sa mga orihinal—panalanginan siya.' Pagbantay

[29] Sa likod sa folio 325.

kining mga pulong: *'dili ingon usa ka buhat sa* pagsimba'—ug sabta nga ang buhat sa pagsimba, *nga gitawag* sa mga Griyego *og 'latria',* angay ihatag sa usa ka ortodoksong tawo sa Dios ra gayud, ug dili sa bisan unsang binuhat o makita ug mahikap nga butang. Kay kung ang Simbahan nagmando kanato nga tahuron ang mga ikon dili sa liturhikal nga paagi, dili uban sa pagyuko *sa 'latria',* klaro nga nagtudlo kini kanato nga dili pagdayewon ang mga ikon sa mga balaan, kondili pasidunggan lang sila isip balaan nga mga butang. Kay ang matinud-anong pagdayeg sa mga balaang ikon naglangkob sa pagyuko sa atubangan sa usa ka ikon ingon usa ka santuwaryo sa Dios, ug dili ingon sa Dios mismo. Sa Dios mismo, bisan pa, nagayuko kita *sa panahon sa Balaang Liturhiya*, uban sa langitnong pagsimba—nga nailhan nga 'latria'—nga nagataas sa atong hunahuna ngadto Kaniya ug nagtan-aw sa Dili Makita Pinaagi sa espirituhanong mga mata sa pagtuo. Ang dili matarong nga pagsimba sa balaang mga ikono naglangkob sa pagdaye sa ikono ug pagtan-aw sa materyal nga mga elemento niini—sama sa pintal ug mga pigmento—nga daw nagluhod sa Dios mismo. Apan kita, sama sa atong giingon, sa dihang mouko kita sa atubangan sa usa ka balaang ikon, atong itataas ang atong hunahuna ngadto Kaniya nga naa sa langit, nga ang Iyang nawong gipakita sa ikon. Ug sa ingon nga pag-uko, dili nato giila nga diyos ang materyal nga substansya sa ikon, nga makita ug mahikap, kondili ang nawong nga nagpuyo sa langit, nga dili nato makita. Sama sa Daang Tugon, gipasidunggan sa katawhan sa Dios ang Kaban sa Tugon ug ang mga butang nga anaa niini: ang bulawanong banga nga naglangkob sa mana, ang tungkod ni Aaron, ang mga Lapida sa Tugon, ug ang mga kerubin sa himaya nga naglangkob sa halaran; ug sa pagsimba nila niini, wala nila gisimba ang materyal nga mga butang mismo, kondili ang Dios mismo, nga nagpasidungog sa dili makita pinaagi niining makita nga mga balaan nga butang. Busa, niining bag-ong grasya, nagasimba kita sa mga balaan nga ikon, nga nagpasidungog sa Dili Makita pinaagi niining makita nga mga balaan nga butang.

Ug sama sa Daang Tugon, sa dihang gitukod ni Solomon ang templo para sa Dios, naghimo siya og bag-ong mga kerubin sa bag-ong estilo ug gibutang sila sa ibabaw sa Kaban sa Tugon kauban ang karaang mga kerubin nga gihimo ni Moises; Ang mga tawo sa Israel nga naa niadtong panahona wala mosalikway sa bag-ong mga kerubin ni Solomon, ni wala sila miingon: 'Dili namo gustong dayegon ang bag-ong mga kerubin, kundili magpabilin kami sa karaang mga kerubin ni Moises'; wala nila kini giingon, kundili gidayeg nila ang bag-ong mga kerubin ni Solomon sama sa ilang pagdayeg sa karaang mga kerubin ni Moises. Sa samang paagi, wala kitay kalainan tali sa karaang ug bag-ong mga ikon, kondili ginatahud nato ang bag-o sama sa karaang: kay, sama sa akong nahisgutan na, dili nato gipangita ang materyal nga substansiya sa ikon, ni dili usab nato giilaom ang materyal nga substansiya sa ikon, kondili ang balaan nga hulagway. Sama sa gisulat ni San Juan sa Damasco sa iyang sermon alang sa Orthodox Sunday bahin sa pagdayeg sa mga ikon ni Cristo: 'Dili ko gihonor,' ingon niya, 'ang tabla, ni ang bungbong, ni ang palitada, kondili ang hulagway sa lawas (ni Cristo) ug ang nawong sa Ginoo[30] .' Sa samang paagi, bahin sa mga ikon sa mga santo sa Dios, sa maong sermon nga gihisgutan sa ibabaw, miingon siya: 'Gidayeg ug gihagkò nako kining mga balaan nga ikon, *dili ingon mga diyos-diyosan,* kondili kutob sa mahimo pinaagi sa sinulat ug mga sugilanon aron hinumduman ang ilang mga pag-antos nga ilang gisagubang'[31] . Hangtod dinhi si Damascene.

Mao kini ang atong Ortodoksong pagtuo, ug dili sama sa pagtuo ni Bryn, nga nagtuo sa substansya sa karaang mga ikono ug nagsimba sa karaang mga ikono sama sa pagka-Diyos.

Kapitulo 6. Mahitungod sa Balaang Krus

Gidayeg nato ang Balaang Krus sa Ginoo, o mas tukma pa, ang hulagway sa krus diin gipako si Kristo. Kay ang mismong krus diin gipako si Kristo dili na makita; kini nabungkag ug gipakatag sa mga matinud-anon sa tibuok kalibutan alang sa panalangin ug panambal. Busa karon, hulagway na lang sa maong krus ang gihimo o gipintalan. Bisan pa niana, ginahimaya nato kini ingon sa tinuod gayud nga krus, bisan dili nato kini giangkon nga diyosnon; kay ang maong krus ni Cristo dili Diyos, kondili kahoy ug instrumento sa pagbitay alang sa mga daotan. Ginahimaya nato ang krus dili tungod sa gidaghanon sa mga tumoy niini, kondili sa paghinumdom sa pag-antos sa Ginoo; dili usab namo kini tan-awon nga adunay walo ka tumoy, ni upat ra: kay dili namo gi-samba ang materyal nga krus, ni ang Kahoy, ni ang upat ka tumoy, ni ang walo ka tumoy, kondili si Kristo among Ginoo, samtang

[30] Sa Dakong Gipatik nga Koleksyon, folio 325, likod nga bahin
[31] Sa likod sa folio 23

nagahinumdom sa Iyang pagkrusipisyon sa krus. Kay dili ang krus, kondili si Kristo, nga gipako sa krus, ang nagluwas kanato; ug dili kita gitawag nga mga Kristohanon tungod sa krus, kondili tungod kang Kristo mismo; ug ang Diyos dili ang krus alang kanato, kondili si Kristo ang among Diyos. Tungod niini, wala kami magtuo bisan gamay sa mga tumoy sa krus, kondili kang Kristo Diyos mismo. Mahitungod sa krus mismo, bisan pa kini upat ka punta, walo ka punta, o bisan usa pa nga daghan kaayong punta, atong gipasidunggan kini nga pareho. Kay ang krus atong gipasidunggan dili tungod sa krus mismo, kondili tungod kang Kristo mismo, nga gipako sa krus, ug ang atong paglaum sa kaluwasan gibutang dili sa materyal nga krus, kondili kang Kristo nga gipako niini. Busa, paminawa nato ang balaang magtutudlo nga si Juan sa Damasco, nga nagaingon: "Miyuko kita sa atubangan sa hulagway sa bililhon ug nagahatag-kinabuhi nga Krus; bisan pa kini gihimo sa lain nga materyal, *dili sa materyal* mismo—dili unta kini *mahitabo—apan ang hulagway*[32] , ingon nga simbolo ni Cristo. Kay miingon Siya sa Iyang mga disipulo, samtang naghatag kanila og sugo: 'Unya makita sa langit ang timaan sa Anak sa Tawo, ang Krus,' ingon niya. Mao kini ang gisulti ni Damascene. Paminawa sa tanan kining mga pulong sa maong magtutudlo: nagluhod kita sa atubangan sa hulagway sa Krus*, dili sa* substansiya—sa ato pa, dili nato gihatagan og dungog ang substansiya—kundi sa hulagway sa Krus, ingon nga simbolo sa pagkrusipisyon ni Kristo. Ug usab, sa lain nga bahin, miingon siya: 'Sa pagkakita sa hulagway sa pagkrusipisyon ni Kristo, ug sa paghinumdom sa Iyang makaluwas nga pag-antos, motultol kita ug mosimba, *dili sa substansiya, kondili sa gipakita* niini'[33] . Hangtud dinhi ang iyang gisulti. Pagpamalandong pag-ayo aning mga pulong: 'dili ang materyal nga butang, kondili ang hulagway', sa ato pa, dili ang materyal nga krus, kondili ang hulagway sa pagkrusipisyon ni Kristo nga gipakita sa krus.

Mao kini ang atong Ortodoksong pagtuo, ug dili sama sa pagtuo ni Bryn, nga nagtuo sa usa ka krus nga walo ka punta ug nagsimba sa krus mismo sama sa pagka-Diyos niini.

Apan nadungog nako ang mga skismatiko nga nagbukas sa ilang mapangblasphemong mga baba, ug sama sa mga iro, nag-ug-ok batok sa krus ni Kristo nga may upat ka tumoy, nga nagtawag niini nga selyo sa Antikristo ug Romano nga krus. Ang ilang dautang blasfemiya igo nang gipamatud-an nga bakak sa lain nga bahin niining munting libretong kini.

Kapitulo 7. Mahitungod sa Prosphora

Mahitungod sa prosphora, among gipahayag nga ang sakramento dili gihimo sa lima ka prosphora ni sa pito, kondili sa usa ra, diin gikuha ang Kordero. Kay ang Simbahan sa Moscow ug ang tibuok Dakong Rusya, kauban ang mga Griyego, nagpamatuod nga ang mga partikulo nga gikuha gikan sa prosphora alang sa buhi ug sa mga namatay wala matalab-substansiya ngadto sa Lawas ni Kristo, kondili ang usa ra ka Kordero ang matalab-substansiya. Kung, bisan pa, ang mga partikulo dili transubstantiado, kondili ang usa ra ka Kordero: kay ang sakramento gisaulog sa usa ra ka prosphora—sa usa ra ka Kordero, akong giingon—ug dili sa lima o pito ka prosphora, diin ang mga partikulo gikuha alang lamang sa paghinumdom sa mga gikomemorar, ug dili alang sa transubstantiation. Tinood gayud nga katingalahan, busa, nga mosaka ang panaglalis sa taliwala sa mga skismatiko bahin sa gidaghanon sa prosphora. Kay sa unang Simbahan, sa mga adlaw sa mga Apostoles, ang Liturhiya gisaulog sa usa ra ka prosphora, sama sa gipasa ni Kristo Ginoo mismo sa Huling Panaag. Sa ulahi, gidugang pa ang uban niini nga usa ka prosphora, aron sa paghinumdom sa mga ngalan nga gihalaran sa walay-dugo nga halad.

Kabanata 8. Mahitungod sa Daang ug Bag-ong mga Basahon

Mahitungod sa karaang mga basahon ug sa bag-ong mga basahon, among gipahayag nga kini usa ug pareho ra, sama sa karaang ug bag-ong mga ikon nga usa ug pareho ra. Bisan unsang kausaban sa pipila ka mga butang sulod sa mga basahon dili magpasabot og kausaban sa pagtuo: kay ang bag-ong mga basahon nagtudlo kanato sa pagtuo sa parehas nga Dios sama sa karaang mga basahon; ang bag-ong mga libro naglangkob sa sulod niini sa parehas nga mga dogma sa pagtuo sama sa karaang mga libro. Ang bag-ong mga libro nagmando kanato nga mag-ampo sa parehas nga Dios sama sa karaang mga libro; nagtudlo sila sa parehas nga mga maayong buhat

---

[32] San Damasco, Libro 4, Mahitungod sa Pagtuo, Kapitulo 12

[33] Sa maong libro, Kapitulo 17

sama sa karaang mga libro; ug walay supak nga pagtulon-an sa bag-ong mga libro, sama sa walay supak nga pagtulon-an sa karaang mga libro. Ug diin ang pipila ka mga hugpong sa pulong giusab, kini wala baliko, kondili gitul-id. Kay daghang mga sayop ang misulod sa karaang mga manuskritong libro tungod sa kapabayaan sa mga dili maalam nga kopista, bisan pa sa wala pa nagsugod ang pag-imprinta sa mga libro sa Rusya. Kay ang pag-imprinta sa mga libro nagsugod sa Moscow niadtong tuig 7061 sa kalibutan nga creation[34] , sa paghari sa unang Tsar sa Moscow, si Ivan Vasilyevich, ubos kang Metropolitan Makarii sa Moscow; apan sa ulahi, sa dihang gisakop ug gipanglaglag sa mga Polako ang Moscow, ang imprenta, kauban ang tanan nga kagamitan niini, gipukan.

Gibalik kini sa panahon sa paghari ni Tsar Mikhail Feodorovich, sa hapit na matapos ang iyang paghari, ubos sa patriyarkado ni His Holiness Joseph, ug ang bilding nga nagtindog karon mao ang resulta sa maong pag-ayo; ug ang pag-imprinta sa mga libro nagsugod pag-usab niadtong tuig 7152 (1644), ug hangtod karon padayon ang pag-imprinta sa mga libro. Sa wala pa niini, wala pa'y pag-imprinta sa mga libro sa Rusya: tanang libro gisulat sa kamot, sugod pa sa panahon sa pagbunyag ni Vladimir. Kay sukad pa sa sinugdanan, ang mga Griyego nga miabot sa Rusya uban ni Vladimir gikan sa Cherson, pagkahibalo nila sa pinulongang Ruso apan tungod kay dili pa hingpit ang ilang pagsabot niini, naghubad sa ilang kaugalingong mga libro ngadto sa Ruso. Ingon usab, ang mga Ruso, pagkahibalo nila sa pinulongang Griyego apan tungod kay dili pa hingpit ang ilang pagsabot niini, misugod sa paghubad sa mga Griyegong libro ngadto sa ilang kaugalingong pinulongang Ruso. Sa sinugdanan, ang mga Griyegong maghubad, tungod kay dili hingpit ang ilang pagsabot sa pipila ka ekspresyon sa Ruso, naghubad sa ubang mga talata nga dili subay sa Griyego; ingon usab, ang mga Ruso nga maghubad, tungod kay dili hingpit ang ilang pagsabot sa pipila ka ekspresyon sa Griyego, naghubad sa ubang mga talata nga dili subay sa Griyego. Sunod niini, daghang mga sayop ug kulang ang nisulod pinaagi sa daghang lain-laing kopya: sama sa makita sa tanang karaang manuskrit nga mga libro, diin gikan gipatik ang unang mga libro—nga karon gitawag nga 'ang mga daan' sa mga skismatiko. Sa sinugdanan, gipatik sila sumala sa ilang hitsura sa mga manuskrito, nga dili hingpit nga husto. Sa ulahi, bisan pa, sa masusi nga pagsusi, kini giusab subay sa mga tekstong Griyego: sama sa pagkahiuyon sa atong pagtuo sa pagtuo sa mga Griyego, mao usab ang atong mga libro nga mag-uyon sa ila; apan sa pag-usab sa mga pulong sa teksto, wala nila giusab ang pagtuo: kay ang pipila ka mga pulong sa teksto, karaan man o bag-o, dili maglangkob sa pagtuo, kondili mga pulong ra, sama sa nahisgutan na.

Kabanata 9. Ang mga Balaang Amahan Dili Naluwas Pinaagi sa mga Kasulatan

Mahitungod sa mga skismatiko nga nag-angkon nga ang mga Balaang Amahan naluwas pinaagi sa karaang mga libro, sila nagbakak tungod sa ilang kaugalingong pagkawalay-hibalo: kay ang mga Balaang Amahan wala maluwas pinaagi sa mga pampanitikan nga pagpadayag ug mga pulong, kondili pinaagi sa ilang mahimayaong paagi sa kinabuhi. Ug daghan kanila ang wala gani kahibalo sa alpabeto, labi na gayud sa paghisgot sa mga pampanitikan nga butang. Kay dili ang pagsulat o bisan unsang matang sa akademikong diskurso, kondili ang kinabuhi nga makapahimuot sa Dios ang nagahatod sa kaluwasan.

Kung, bisan pa, makita unta ang kaluwasan sa karaang mga libro sa balaang mga amahan, angay unta nga makita nila ang kaluwasan dili sa mga naka-imprinta nga libro kondili sa mga manuskrito; kay ang mga manuskrito nauna pa sa mga naka-imprinta nga libro, gikan pa sa panahon ni Vladimir hangtod sa Tsardom sa Moscow. Ug ang tanang mga balaang amahan sa Rus, sa panahon sa mga Dakong Prinsipe—nga miuna sa mga Tsar sa Moscow—nagbasa dili gikan sa mga naka-imprinta nga libro, kondili gikan sa mga manuskrito, kay wala pa man makita ang mga naka-imprinta nga libro sa Rus. Ug kon ang kaluwasan sa mga balaang amahan nagsalig sa maong karaang mga libro, gawas sa ilang matinahuron nga kinabuhi, bisan karon dili unta angay nga mag-ampo gikan sa gipatik nga mga libro, kondili gikan sa karaang mga manuskrito.

Ug kon ang kaluwasan sa mga balaang amahan makita sa mga libro sa karaang panahon, kini makita taliwala sa daghang mga sayop ug kalainan sa teksto; kay ang mga karaang manuskritong libro puno niini, diin usa o duha niini pagahisgutan dinhi. Sa unang adlaw sa Oktubre, atol sa serbisyo alang sa Panalipod sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios, pagkahuman sa Polyeleos, ang mga daang manuskritong basahon nagbasa ingon niini: 'ang imong labing dungganong omophorion, nga mas hayag kay sa electora'; samtang sa uban gisulat, 'nga mas hayag

[34] Sa tuig sa among Ginoo 1553

kay sa alektora'; samtang sa mga gipatik nga edisyon kini giusab sa Balaan nga si Maksimus ang Griyego aron mabasa nga 'mas hayag kay sa elektra'. Ug ang mga buang ug ignorante mipamungot batok kang Maksimus, gitawag siya nga heretiko, nga nagaingon: ' ' (ingon nila), 'ikaw, heretiko, nangahas ka nga usbon ang mga pulong nga diin ang atong mga balaang amahan naluwas?' Apan kita susihon ang kahulugan sa 'elektor', 'alektor' ug 'elektra'. Ang 'Elektor' gihubad nga 'elector', usa ka tawo nga mopili og butang o tawo; ang 'alektor' gihubad nga 'koko', sama sa gisulat sa Ebanghelyo: *'Sa dili pa mokukuk ang koko, ikalimod na nimo ako makatulo*' ([35]); samtang ang 'elektra' nagpasabot sa kinang sa putli nga bulawan. Busa, hunahunaa nato: sa hain niini nga mga butang mas angay ipakahisama ang omophorion sa Labing Balaan nga Birhen Inahan sa Dios—sa 'elektor', sa 'manok', o sa 'kinis sa bulawan'? Sa tinuod, mas angay ipakahisama kini sa 'elektr'—ang kinis sa bulawan—kay sa 'alektor'—ang manok—o sa 'elektor'—ang mopili. Kay, sa hunahuna sa mga buang nga ignorante, ang mga balaang amahan naluwas pinaagi sa mga karaang panultihon—mahitungod sa elektoro ug sa tandang—sama sa pagkaanaa sa kaluwasan sa karaang sinulat nga mga panultihon.

Dugang pa: niadtong ika-19 nga adlaw sa Hunyo, sa dakong sinulat-kamot nga Menaion sa Upat, nga gitipigan sa dakong Katedral sa Dormition sa Moscow, sa kinabuhi ni San Paissius, sa folio 459 gisulat nga ang balaang propeta Jeremias kanunay nga nagpakita kang San Paissius. Niining maong teksto, makita ang mosunod nga paghulagway: 'ug uban sa dautang hunahuna naningkamot siya sa paghandum sa gisaad nga mga panalangin'; imbis nga 'tago nga hunahuna', gisulat nga 'dautang hunahuna'. Mahimo kaha nga ang balaang Propeta nagpukaw og dautang hunahuna sa Reverendo? Dili gayud. Pagpamati dinhi: kung ang kaluwasan sa mga balaang amahan makaplagan sa karaang sinulat nga mga pulong, nan bisan pa sa maong salaysay, ang kaluwasan makaplagan sa 'daotang hunahuna'; apan dili kini ang nahitabo. Kay ang ilang kaluwasan wala maggikan sa karaang sinulat nga mga pulong, ni sa mga salaysay ug sayop sa mga manuskrito, kondili sa ilang mahimayaong kinabuhi.

Kay ang mga nag-ingon nga ang mga balaang amahan naluwas pinaagi sa karaang mga libro nagbakak: kay walay bisan kinsa nga naluwas pinaagi sa karaang mga pulong sa mga libro, ni sa bag-ong mga pulong, kondili pinaagi sa ilang kaugalingong maayong buhat ug walay sala nga pagtuo.

Kabanata 10. Wala Gausab sa Bag-ong mga Basahon ang Pagtuo

Ug bahin sa mga skismatiko nga nagpasipala kanamo, nga daw among giusab ang pagtuo pinaagi sa bag-ong mga libro, niini among tubagon: Si San Santiago nga Apostol, igsoon sa Dios, nga gitudlo mismo ni Kristo isip unang Obispo sa Herusalem, mao ang naghimo sa Balaang Misa. Kana niyang Misa gisaulog sa tanang simbahan sa Sidlakan sulod sa hapit upat ka gatus ka tuig. Sa samang paagi, si San Basilio nga Dako, haligi sa Simbahan ug magtutudlo sa uniberso, pagkahuman niyang biyaan ang Liturgiya ni Santiago ug pagkomposo sa iyang kaugalingong liturgiya, gipasa kini sa mga simbahan. Dinhi pangutan-on nako ang mga sofista sa Bryn: giusab ba ni Basilio ang Dako ang karaang pagtuo pinaagi sa paghimo og bag-ong Liturgiya? Misunod kaniya, si Santo Juan Crisostomo naghimo sa iyang kaugalingong Liturgiya—nga gisaulog pa hangtod karon—ug gihatag kini sa mga simbahan: giusab ba ni Crisostomo ang pagtuo?

Kabanata 11. Mahitungod sa karaang eklesiastikal nga mga kostumbre

Unsa kaha, busa, ang atong isulti mahitungod sa karaang mga kostumbre ug ritwal (seremonya) sa Simbahan, ug mahitungod sa balaan nga Ekumenikal ug Lokal nga mga Konsilyo? Dili ba nato makita nga daghang mga butang ang nabag-o niini, ang uban gisulbad, samtang ang uban halos gipabyaan na, ingon sa gisulat sa libro nga *Kormchaya*, sa mga kanon sa Konsilyo sa Laodicea, ubos sa Kanon 11[36] : 'Aduna,' ingon niini, 'sa karaang panahon pipila ka mga batasan nga gipraktis sa mga simbahan; niini, ang uban nalimtan na sa paglabay sa panahon, ang uban hingpit nga mihunong, samtang ang uban gipapas sa mga kanon?' Dinhi na natapos ang 'Steersman'; kita, bisan pa, maghinumdom sa usa ka butang. Sa karaang panahon, ang pipila ka mga obispo kay layko ug minyo, sama sa makita sa mga kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, sa Kanon 12[37] ; kay ang Apostol usab miingon: *'Ang usa ka obispo angay nga walay kapintasan, bana sa usa ka asawa'*[38] . Mao kana si

[35] Mateo 26:34.
[36] Cockpahina 74, likod
[37] Pahina 180 sa 'Kormchiy', likod nga bahin.

Herimon, Obispo sa Nilopolis sa yuta sa Ehipto, nga gisulat ni Eusebius, Obispo sa Caesarea sa Palestina, ang karaang kronikista sa mga panghitabo sa simbahan nga nabuhi sa panahon sa dakong Emperador Constantine, sa[39] : Ingon usab ang ulahing historyador Nicetas Callistus, ang awtor sa synaxaria nga makita sa Triodion; pareho silang nagkasinabot sa ilang salaysay nga kining Obispo Herimon, tungod sa iyang katigulangon, nilayas kauban ang iyang asawa ngadto sa Kabukiran sa Arabia aron makalikay sa kamot sa mga manlutos atol sa paglutos nga nahitabo sa paghari ni Decius[40] .

Dugang pa: ang pipila sa mga lay presbiterio ug diakon dili minyo, sama sa makita sa ika-napulo nga kanon sa Lokal nga Konseho sa Agkir ug sa ika-unom nga kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho[41] . Sa karaang manuskrito , usa ka karaang basahon sa mga kanon, gisulat nga sa karaang panahon, sukad pa sa sinugdanan, gisaulog ang Balaang Liturgiya pagkahuman sa panihapon. Gipamatud-an usab kini ni Sozomeno nga Griyego, usa ka karaang kronikador sa mga panghitabo sa simbahan, nga nabuhi sa panahon sa paghari ni Teodosio ang Batan-on. Sa ikapitong libro sa iyang buhat, sa kapitulo 19, gisulat niya nga sa iyang panahon, sa mga yuta sa Ehipto, daghang mga siyudad ang nagpadayon sa pagsunod niining kostumbre: nga ang Liturgiya ipahigayon pagkahuman sa panihapon, nga gisundan sa pagdawat sa Banal nga Misteryo sa Lawas ug Dugo ni Kristo. Gibuhat nila kini isip pag-alig sa Panihapon sa Ginoo, diin ang atong Ginoong Kristo, pagkahuman sa panihapon, gihatag Niya ang Iyang labing putli nga Lawas ug Dugo sa Iyang mga disipulo. Si Teodosio nga Bata misaka sa trono upat ka gatus ka tuig human sa Pagkahimugso ni Kristo, ug kana nga batasan gisunod pa gihapon sa pipila ka mga siyudad sa Ehipto. Ang susamang praktis gisunod usab sa ubang mga nasud: ang mga pari magsaulog sa Liturgiya samtang nagakaon, ug ang mga tawo madawat ang Balaang Komunyon samtang nagakaon, labi na sa Biyernes Santo sa Semana Santa. Kay ang lokal nga konseho sa Kartago (nga gipahigayon atol sa paghari ni Honorius sa Roma ug ni Teodosio ang Bata sa Constantinople) nagdili sa mga pari sa pagsaulog sa Liturgiya ug sa mga tawo sa pagdawat sa Banal nga Komunyon sa tibuok tuig, gawas lang sa Biyernes Santo. Ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, bisan pa, nagmando nga sa Mahal nga Huwebes ang pari dili magsaulog sa Liturhiya samtang nakakaon na, ug ang mga tawo dili mosagop sa Balaang Komunyon samtang nakakaon na, ingon sa gisulat sa mga kanon sa maong Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, sa Kanon 29, sa libro nga *Kormchiya*, sa folio 186. Dugang pa, usa ka karaang awtoritatibong manuskrito ang nag-ingon nga, sa mga adlaw sa pag-ayuno, ang mga Kristohanon sa sinugdan mokaon og keso, gatas, ug itlog, hangtod nga hingpit na silang natukod sa ilang pag-obserba sa pag-ayuno. Ug nasulat nga, sa karaang panahon, ang mga babaye usab adunay piho nga ranggo sa pag-alagad sa mga serbisyo sa simbahan, susama sa ranggo sa mga diakon; tungod niini gitawag sila nga mga diakonisa, nga ang ministeryo labing aktibo niadtong panahona nga ang mga babaye ug dalaga nga nagbag-o gikan sa pagka-pagano paingon kang Kristo gibunyagan, sama sa makita sa kinabuhi sa mga santo: sa dihang si San Cipriano gitudlo nga obispo, giordinar niya ang dalaga nga si Justina isip diakonisa[42] . Si Santa Non, Obispo sa Heliopolis, sa dihang gibunyagan niya ang malanding si Pelagia, gipahimo sa diakonesa Romana nga siya madawat gikan sa balaang batisan[43] . Si San Crisostomo, samtang gidala sa iyang katapusang exilasyon, gitawag niya ang bulahan nga diakonesa Olympias ug uban pa, ug gihangyo sila nga magpabilin nga matinud-anon sa Ortodoksong pagtuo[44] . Ang Bulahan nga si Theozwa, asawa ni Santo Gregorio sa Nyssa, usa ka diakonesa[45] . Ug daghang mga dalaga ug mga balo ang mga diakonesa; alang sa ilang han-ay, tan-awa ang mga kanon sa mga Balaang Amahan: ang Unang Ekumenikal nga Konseho, Kanon 19, sa libro nga *Kormchiya*, folio 40, ug ang Ika-upat nga Ekumenikal nga Konseho, Lagda 15, sa libro *Kormchiya*, folio 99 sa likod, ug ang Lokal nga Konseho sa Kartago, Lagda 6, folio 120 sa likod, ug ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, Lagda 14, folio 181 sa likod. Ug nailhan nga sa unang mga panahon, ang Banal nga Komunyon dili gihatag sa mga dili pa inisyado gamit ang kutsara, kondili ang Lawas ni Kristo gihatag nga bulag sa kamot (sama sa paghatag

---

[38] 1 Timoteo 3:2.
[39] Eusebio, Libro 6, Kapitulo 84.
[40] Nikephoros, Libro 5, Kapitulo 31.
[41] Panid 44 sa giya, ug mga panid 179, 566 ug 567.
[42] 2 Oktubre.
[43] 8 Oktubre.
[44] 13 Nobyembre.
[45] 10 Enero.

karon sa antidoron), samtang ang Dugo ni Kristo gihatag nga bulag gikan sa kalis. (Si San Krisostomo, bisan pa, nagtukod nga ang Lawas ug Dugo ni Kristo ihatag nga mag-uban sa usa ka kutsara ngadto sa baba, ug dili ang Lawas nga bulag sa kamot. Tan-awa ang talaan para sa ika-9 nga adlaw sa Nobyembre, sa kinabuhi sa Banal nga Theoktista sa Lezvia), ug pagkahuman, ang tanan niini, ug daghan pang ubang mga praktis, gipapas sa mga Konseho, ug labi na gayud sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho.

Dinhi nangutana ako: sa dihang gibalewala sa mga balaang amahan ang mga karaang kostumbre, giusab ba nila ang karaang Orthodox nga pagtuo? Dili gayud; kay ang mga kostumbre mahimong usbon ug usbon, samtang ang pagtuo nagpabilin nga dili mausab sulod sa Simbahan ni Cristo.

Kapitulo 12. Mahitungod sa Bag-ong Gipaila-ilaila nga mga Gawi

Ug sama sa pipila ka karaang tradisyon nga giusab, samtang ang uban gibyaan, usa ka bag-ong tradisyon ang gipaila sa Simbahan: paminawa karon unsa kini. Duha ka Griyegong historyador gikan sa Constantinople, sila George Kedrin ug Nikephoros Kallistos, nga nagpuyo sa ilang tagsa-tagsa nga kapanahonan, nagasaysay nga sa unang mga simbahan wala gyud panalangin sa tubig sa gabii sa wala pa ang Epipanya. Kini nga kostumbre unang gitukod sa panahon ni Zeno, Hari sa Gresya, sa Antioquia, sa dili-ortodoksong Patriarka Pedro, nga nailhan usab nga Knafeus ug Fullos; gisalikway siya sa Simbahan ingon heretiko, apan gidawat ang iyang tradisyon nga matarong. Misaka si Zeno sa trono niadtong tuig 474 AD, ug klaro nga bisan sa mga panahon sa dagkong Ekumenikal nga Magtutudlo—si Basilio ang Dako, si Gregorio ang Teologo, ug si Juan Crisostomo, nga nabuhi sa ika-upat nga siglo AD—wala pay panalangin sa tubig sa gabii sa pag-abot sa Epipanya. Kadtong mga bantugan ug karaang mga santo wala magtukod niini; apan ang ulahi, usa ka dili balaan ug dili ortodoksong Obispo, mao ang nagtukod niini, ug ang iyang pagtukod gidawat sa Simbahan, ug hangtod karon ginasunod pa. Kana nga si Pedro , ang heretikal nga Patriarka sa Antioquia (sumala sa gipamatuod sa mga nabanggit nga historyador), nagtukod usab nga ang 'Nga nagtuo ako sa usa ka Dios' pasidunggan nga isinggit sa simbahan matag-adlaw: samtang kaniadto kini gisulti sa kusog nga tingog kausa ra sa usa ka tuig, sa Biyernes Santo, sa dihang ang mga gikatakdang bunyagan ginabunyagan. Sa ulahi, sa Simbahan sa Constantinople, ang pagbasa sa 'Nagtuo ako sa usa ka Dios' gidawat alang sa adlaw-adlaw nga paggamit ni Patriarka Timoteo sa Constantinople, sumala sa gisulat ni Teodoro, ang magbabasa sa Simbahan sa Constantinople. Labaw pa, sukad pa sa sinugdanan, kining himno wala pa kabahin sa Banal nga Liturhiya: *'Bugtong Anak ug Pulong sa Dios'*[46] , ug uban pa; apan sa paghari ni Justiniano nga Dako, kini gipaila sa emperador mismo. Dugang pa, si George Kedrin sa Constantinople nagsulat sa iyang *Synopsis of Histories* nga sa paghari ni Justinus, nga misaka sa trono pagkahuman sa dakong Justinian[47] , gitukod nga ang Kanta sa mga Kerubin angay kantahon sa Liturhiya, usa ka kanta nga wala pa gikanta kaniadto. Sa samang paagi, sa Balaang Dakong Huwebes, gitakda nga ang himno nga *'Ang Imong Misteryosong Panihapon, O Anak sa Dios'*[48] kinahanglan kantahon, nga wala pa kini gikanta kaniadto. Giingon usab nga ang himno sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios, *'Ang Labing Dungogong Kerubin',* gisulat ni Cosmas, Obispo sa Maium, kauban ni Damascene, ug gipasa sa mga simbahan; apan kining himno wala pa maglungtad sa wala pa si Cosmas sa Maium. Mibuhi si Cosmas ug si Damascene sa ikapitong siglo human sa Pagkahimugso ni Kristo.

Dinhi mangutana ko: sa dihang gipaila kining mga bag-ong himno, nga wala pa kaniadto sa mga Simbahang Orthodox, nabag-o ba ang pagtuo sa Orthodox? Dili gayud. Unsa kaha man nato isulti bahin sa daghang mga himno sa simbahan (mga kanta) nga gidugang bag-ohay lang: sama sa Octoechos ni Damascene, ang Triodion ni Theodore the Studite, ang mga Canon ni Mitrophan, Cosmas, Joseph ug uban pa? Ug unsa man ang mga serbisyo nga gihimo sa Russia para sa bag-ong mga santo, nga wala pa kaniadto: nabag-o ba sa tanang nadugang ang pagtuo?

Nakadungog ko sa pipila ka ignorante nga mga tawo nga nag-ingon: dili angay magpasulod og bisan unsang bag-o sa Simbahan; kay nasulat sa katapusan sa Apocalipsis: *'Kung kinsa ang magdugang pa niini, idugang sa Dios kaniya ang mga salot nga gisaysay niini nga basahon'*[49] . Motubag ako: dili angay nga

---

[46] Tablet, pahina 282.
[47] Panid 390.
[48] Tablo, folyo 609.
[49] Pin. 22:18.

magdugang og bisan unsa sa mga dogma sa pagtuo, ni magkuha og bisan unsa gikan niini; apan bahin sa pag-ayo sa mga ritwal ug balaod sa simbahan, ug sa pagpadaghan sa pagdayeg sa Dios, angay ug husto nga buhaton kini, sama sa giingon ni David sa Dios: *'Magdugang ako*' (miingon siya) *'sa tanang pagdayeg kanimo'*[50] .

Kabanata 13. Mahitungod sa Pagkasinupak sa mga Balaang Ebanghelista

Apan usab, ako magtubag sa mga nagpaabot ug nagpanamastamas sa bag-ong mga libro. Kung pinaagi sa pag-usab sa pipila ka mga bahin gikan sa karaang mga teksto sa bag-ong mga libro ilang giusab ang pagtuo: kay, sumala sa inyong pangatarungan, masulti pa gani nga bisan ang mga Balaang Ebanghelista, tungod kay ilang gisulat ang pipila ka mga pulong ug buhat nga dili magkasinabot, naghimo ug panagbulag sa pagtuo tali *nila*. Gisulat ni San Mateo ang iyang Ebanghelyo walo ka tuig human sa Pag-alsa ni Kristo[51] ; ni San Marcos napulo ka tuig pagkahuman; ni San Lucas kinse ka tuig pagkahuman; ug ni San Juan kaluha ka tuig pagkahuman. Busa susihon nato ang mga kalainan tali nila sa pipila ka mga pulong ug mga sugilanon. Sa Pag-ampo sa Ginoo, ang 'Amahan Namong', gisulat ni Mateo: *'Ihatag kanamo karon nga adlaw'*[52] ; samtang si Lucas misulat: *'Ihatag kanamo ang among adlaw-adlaw nga pan'.* Si Mateo nagaingon: *'Pasayloa kami sa among mga utang';* samtang si Lucas nagaingon: *'Pasayloa kami sa among mga sala'*[53] . Si Mateo nagaingon: *'sama sa among pagpasaylo';* samtang *si Lucas* nagaingon: *'kay kami mismo nagapasaylo'.* Si Mateo miingon: *'sa mga utang kanato';* samtang si Lucas miingon: *'sa matag usa nga utang kanato'.* Si Mateo misulat: *'kay imo ang gingharian* ug uban pa', samtang wala kini gihisgutan ni Lucas. Dinhi nangutana ko: gipang-usab ba ni San Lucas ang pagtuo pinaagi sa pagsulat sa Pag-ampo sa Ginoo sa lainlaing mga pulong pagkahuman ni Mateo? Usa ba ka butang ang pagtuo ni Mateo, ug lain ang pagtuo ni Lucas? Aduna pay lain nga teksto bahin sa pagpadala ni Kristo sa mga Apostoles aron magwali;. Gisulat ni Mateo nga sa dihang gisugo ni Kristo ang mga Apostoles nga dili magdala og bisan unsa para sa biyahe, Miingon Siya: *'ni sandalyas ni baston'*[54] ; samtang gisulat ni Marcos: *'baston ug sandalyas ra'*[55] . Usab, gisulat ni Mateo: *'Samtang nagahawa* si Jesus *sa Jerico, adunay duha ka bulag nga naglingkod sa daplin sa dalan* sa '[56] ; samtang si Marcos misulat mahitungod sa usa ka bulag nga lalaki, si *Bartimeo*[57] : posible ba nga lahi si Marcos kang Mateo sa iyang pagtuo, kay gisulat niya ang usa ka bulag imbis nga duha? Usab, gisaysay ni Mateo: *sa dihang miabot si Jesus sa dapit sa mga Geraseno, duha ka tawo nga gipuy-an sa demonyo ang nakigkita kaniya*[58] ; samtang si Lucas misulti *mahitungod sa usa ka tawo nga gipuy-an sa demonyo*[59] . Dugang pa, dili pareho ang ilang pagrekord sa Mga Beatitud. Si Mateo nagtala og siyam ka Beatitud[60] , samtang si Lucas nagtala lang og upat[61] : Nabag-o ba ang hunahuna ni Lucas, nga nagsulat siya og lahi kaysa sa gisulat ni Mateo sa wala pa siya? Usab, bahin sa mga tulisan nga gipako sa krus uban ni Cristo, gisulat ni Mateo ug Marcos nga pareho silang duha nga tulisan *nagpasipala kaniya;* apan si Lucas miingon: *usa kanila ang nagpasipala kaniya, samtang ang usa nag-ampo: 'Hinumdumi ako, Ginoo, sa diha nga moabot Ka sa Imong gingharian.'* Dugang pa, bahin sa pagkabanhaw ni Kristo gikan sa mga patay, gisulat ni Mateo ug Marcos nga usa ka anghel ang nagpakita sa mga magdadala og mira sa lubnganan; samtang gisaysay ni Lucas ug Juan nga duha ka anghel ang nagpakita. Pag-usab, si Lucas misulti bahin niining duha ka anghel, nga nagbarog sila: 'Tan-awa, *duha ka tawo ang nagbarog sa atubangan nila nga nagsul-ob og hayag kaayong bisti'*[62] ; samtang si Juan miingon nga naglingkod sila: *'Duha ka anghel nga nagsul-ob og puti nga bisti ang naglingkod, ang usa sa ulohan ug ang usa sa tiilan, sa dapit diin*

---

[50] Salmo 70:14.
[51] Theophylact, sa prologo sa Mateo.
[52] Mat. 6:11.
[53] Lucas 11:4.
[54] Mat. 10:10.
[55] Marcos 6:8, 9.
[56] Mat. 20:29, 30.
[57] Marcos 10:46.
[58] Lucas 8:27.
[59] Lucas 8:27.
[60] Mat. 5:3.
[61] Lucas 6:20, 21, 22.
[62] Lucas 24:4.

nahigda ang lawas ni Jesus'[63] . Daghang kalainan ug kaduol sa mga pahayag ug salaysay nga makita sa mga Ebanghelyo; apan ang pagtuo sa mga Ebanghelista usa ra ug nagpabilin nga wala mausab.

Kay ang mga magtutudlo sa Bryn mga bakakon, ug sama sa mga iro nag-ug-ok batok sa Simbahan ni Cristo, nag-angkon nga ang pipila ka mga pahayag nga giusab sa bag-ong mga libro nakausab sa pagtuo. Gikan sa ingon nga mga iro nga nag-ug-ok, gisugo kita sa Balaang Apostol nga mag-amping, nga nag-ingon: *'Mag-amping kamo sa mga iro'*[64] .

Kapitulo 14. Mahitungod sa Pag-ampo sa Ginoo

Labaw pa, ang mga malisud nga kalag nagpasipala sa Balaang Simbahan tungod kay sa Pag-ampo sa Ginoo, imbis nga ' Anak sa Dios', nag-ingon kita og ' among Dios'; mura'g gibaliwala nato ang pag-ampo sa Anak sa Dios. O mga buang! Unsa may kawad-on sa dungog sa Anak sa Dios kung tawgon nato Siya nga Dios sa pag-ampo? Ang Anak sa Dios gitawag nga Dios—daotan ba kana? Asa nga titulo ang mas dako ug mas dunggan: 'Anak sa Dios' o 'Dios'? Ang matag Ortodoksong Kristohanon gitawag nga anak sa Dios, ingon sa giingon mismo sa Dios sa Kasulatan: *'Dawat-on ko kamo, ug ako mahimong Amahan kaninyo, ug kamo mahimong akong mga anak nga lalaki ug babaye*' ([65]). Ug usab, si San Juan nga Teologo miingon sa Ebanghelyo: *'Gihatagan niya kita og katungod nga mahimong mga anak sa Dios, alang sa mga nagtuo sa Iyang ngalan*' ([66]). Busa, ang matag Kristohanon gitawag nga anak sa Dios, dili tungod sa kinaiyahan, kondili tungod sa grasya; sama sa pagtawag kang San Basilio nga Dakung Anak sa Dios sa mga himno sa simbahan sa Enero 1, sa stichera sa mga Pagdayeg, diin gisulat ingon niini: "Nahimong anak sa Dios pinaagi sa grasya, pinaagi sa pagkabanhaw sa balaan nga bunyag'—apan kinsa man ang matawag nga Dios? Kay kung atong tawgon ang Anak sa Dios nga 'Dios', dili nato Siya tangtangon sa atong mga pag-ampo, kondili atong ipabilin Siya niini, nga gitawag Siya sa mas dako ug mas dunggan nga titulo nga 'Dios'. Nakadungog na ba ka sa erehiya ni Ario, nga gitawag si Kristo nga atong Ginoo nga Anak sa Dios, apan wala Siya giangkon nga Dios? Ang mga Ariano miingon nga ang Anak sa Dios mao ang Anak sa Dios, apan dili Dios; Siya dili katumbas sa Amahan, dili usa ka substansya, dili kauban sa trono, dili gikan sa parehas nga kinaiya, ug dili ang Magbubuhat, kondili usa ka binuhat; Siya gihatagan lang og dungog tungod kay gitawag Siya nga Anak sa Dios, apan dili Dios. Mao kana ang pagpanamastamas sa mga Ariano. Pagkahukom nila niini nga butanga, gisugo sa mga Amahan ang mga Ortodoks nga tawgon ang Anak sa Dios nga 'Dios', nga nagaingon: 'Ginoong Jesu-Cristo, among Dios, kalooy-i kami!' Kay sa dihang atong tawgon ang Anak sa Dios nga 'Dios' sa pag-ampo, nag-angkon kita sa Ortodoksong pagtuo nga ang Anak sa Dios mao ang Dios. Ang mga skimatiko, bisan pa, nga dili gustong tawgon ang Anak sa Dios nga 'Dios', nagasuporta sa mga mapangahas nga Ariano. Apan dili ba gani gisulat ingon niini ang Pag-ampo sa Ginoo sa karaang mga libro: 'Ginoong Jesu-Cristo, among Dios'? Dili ba ikaw, O Brynyan, nagtumong sa gitawag nga 'daang libro' nga imong gihisgutan, si Cyril sa Jerusalem—mao kana, ang libro nga gimantala sa Moscow sa tuig 7152 sa kalibutan, sa panahon sa paghari sa Pious Tsar ug Grand Prince Michael Feodorovich, ug sa panahon sa patriyarkado ni Patriarch Kirill Joseph sa Moscow? Sa katapusan niining maong libro adunay usa ka eksposisyon sa Pag-ampo ni Hesus, nga nagsugod sa likod nga bahin sa folio 552 ug nagpadayon hangtod sa katapusan sa folio 556. Sa maong eksposisyon, tan-awa kung giunsa pagpresentar ang Pag-ampo ni Hesus: dili ba kini ingon ani: 'Ginoong Hesukristo, among Dios'? Ngano man kaha, samtang nagkapit kamo sa karaang mga libro, wala ninyo tagda ang karaang libro nga nagtudlo kaninyo sa pag-ingon: 'Ginoong Jesu-Cristo, among Dios'? O, inyong kabuang ug pagkapilit! Bisan pa niana, sa akong diyosesis, wala usab nako gi-awhag ang paggamit niining pag-ampo: 'Ginoong Jesu-Cristo, Anak sa Dios, kalooy-i kami!' Basta walay bisan kinsa nga nagpuyo sa ilang kasingkasing sa maldito nga erehe nga Arian. Bisan pa, gitugotan ang mga gustong isagol ang duha ka titulo— Anak sa Dios ug Dios—pinaagi sa pag-ingon niini: 'Ginoong Jesu-Cristo, Anak sa Dios, among Dios, kalooy-a kami!'

Hinaut nga atong hisgutan usab dinhi ang 'Limonar' sa labing balaan nga Sophronius, Patriarka sa Herusalem, ingon panamilit sa pag-ampo kang Jesus, ang Anak sa Dios, nga iyang gitawag nga Dios. Nakasulat sa

---

[63] Juan 20:12.
[64] Fil. 3:2.
[65] 2 Cor. 6:17, 18.
[66] Juan 1:12.

maong libro ni Sophronius, sa Kapitulo 51, nga ang Labawng Balaan nga si Efren, Patriyarka sa Antioquia[67] , aron makumbinsi ang usa ka heretikal nga estilita, gilabay niya ang iyang omophorion sa kalayo ug nag-ampo, nga nag-ingon: 'Ginoong Jesu-Kristo, among Dios,' ug uban pa. Ug sa Kapitulo 44*:* usa ka tigulang ang nag-ampo alang sa iyang pasagad nga disipulo nga namatay, nga nagaingon: 'Ginoong Jesu-Cristo, among tinuod nga Dios, ipadayag kanako ang kapalaran sa kalag sa akong igsoon.' Ug sa Kapitulo 155: Si Abba Jordan, pagkakita nga tulo ka Saracen ang nagdakop sa usa ka batan-ong lalaki, ug tinguha nga mabayran siya aron makagawas, nasayran niya nga dili nila dawaton ang bayad alang kaniya, nga nag-ingon nga gisaaran na nila nga ihalad siya isip halad sa ilang pari; unya ang tigulang, mituhop sa yuta, misugod sa pag-ampo sa Dios, nga nagaingon: 'Ginoong Jesu-Cristo, among Dios, luwasa ang Imong alagad gikan niining mga walay Dios nga barbaro!' Ug sa dayon, ang tulo ka Saraceno nasuko kaayo ug, gikuha nila ang ilang mga espada, nagpinate-pate sila; ug ang batan-on, nga napalaya na, misunod sa tigulang.

Kini ilado kaayo, kay bisan pa ang mga balaang amahan sa karaang panahon mosulti sa Pag-ampo ni Jesus, *'Amahan namo*'. Ngano kaha kamo naglagot, O mga kaaway sa Balaang Simbahan, nga nagreklamo batok kanamo tungod sa Pag-ampo ni Jesus, kay gitawag namo ang Anak sa Dios nga 'Dios'? Ayaw kamo pagreklamo batok kanamo, kondili batok kanila nga karaang mga santo, kon wala kamo'y kaulaw ug wala magkahadlok sa kasuko sa Dios; panabaki sila, kay nag-ampo sila ingon niini: 'Ginoong Jesu-Cristo, among Dios!'

Kabanata 15. Mahitungod sa Ngalan ni Jesus

Ug labaw pa, ginapanamastamas kami sa mga skismatiko, nga daw among giusab ang ngalan sa Manluluwas, nga gisulat namo ang 'ї ї s' imbis nga 'ї ѕ ', ug ilang gikaligtaan kana nga labing balaan nga ngalan nga 'ї ї s', ug ang ikon ni Kristo; kon makakita sila og 'ї ї s' nga nakasulat niini, dili nila kini pag-simbaho, kundili ginapasipala kami, nga nagaingon: 'Ana usab sa ila si ї s□ s.' Busa kining mga skimatiko ginapasipalaon nga gihubad ang labing balaan nga ngalan 'ї ї s' ingon nga 'sa ї s□`s'. Ug daw gusto pa silang supakon kami, ingon sila: 'Sa dihang, sumala sa Balaod ni Moises, giputol-suroy si Cristo sa ikawalong adlaw, didto *nila gihatagan siya sa ngalan* nga "ї ѕ ", *ang ngalan nga gihatag sa Anghel, bisan pa sa wala pa siya masangko sa sabakan*[68] .' Gihatagan sa Anghel ang Anak sa Dios og ngalan sa wala pa Siya malalang, apan ilang gibaliwala ang ngalan nga gihatag sa Anghel ug gihatagan Siya og lain nga ngalan, 'ї ї s', ug busa ang 'in ї s□`s' mitumaw taliwala kanila.

Apan kita, sa pagpadayag sa kabuang sa ilang pangatarungan, mangutana kanila: sultihi kami, O kamo nga buang nga 'mga maalamon' ug mga mapangbastos nga manlalapas! Sa dihang gipahibalo sa Anghel sa Labing Balaan nga Birhen ang pagpanamkon sa Anak sa Dios, sa unsang pinulongan, sa unsang dila siya misulti kaniya—sa Ruso ba, o sa lain? Ug sa unsang pinulongan niya ginganlan ang Manluluwas—sa Ruso, o sa lain nga pinulongan? Kung ang Anghel misulti sa Labing Balaan nga Birhen sa pinulongang Ruso, tinuod ang inyong pag-angkon nga gitawag niya ang Anak sa Dios nga 'Iesus'; apan kung ang Anghel wala misulti sa pinulongang Ruso, masuta nga nagbakak kamo.

Ablihi ang inyong mga mata sa inyong buta nga hunahuna, ug tan-awa sa inyong kaugalingon: sa unsang kaliwatan ug pinulongan ang Labing Balaan nga Birhen nga Inahan sa Dios, diin siya nagpuyo, ug sa unsang pinulongan misulti ang Anghel kaniya sa Pagpahibalo? Kay siya usa ka dalaga nga Hudiyo ang kaliwatan ug pinulongan, dili Ruso; nagpuyo siya sa yuta sa mga Hudiyo, dili sa Rusya: kay ang Anghel misulti kaniya sa pinulongang Hebreo, dili sa Ruso, tungod kay siya usa ka Hudiyong dalaga.

Dinhi usab among pangutan-on kamo: kana nga labing balaan nga ngalan, nga sumala sa Griyegong batasan gisulat isip pinaikling 'ї҃с ' ilawom sa titulo, ug gitawag *nga* 'Jesus'—unsaon kini paglitok sa Hebreohanon nga pinulongan? Sultihi kami, kon kamo kahibalo. Apan nasayud kami nga dili ninyo itug-an, kay wala kamo kahibalo. Busa, kamo nga ignorante, tagda ug sabta, kon makasabot kamo.

Ang mga maalam sa Hebreohanon nga pinulongan nagaingon nga ang ngalan sa Manluluwas gipronunsyar sa lain-laing paagi, sumala sa mga batasan sa mga yutang Hudiyo.

Sa ubang mga lugar gitawag siya nila og IOSVA.

---

[67] Ang iyang pista anaa sa ika-11 ka adlaw.

[68] Lucas 2:21.

Ang uban – – – IESVA.
Ang uban – – – IESKVA.
Ang uban – – – IESKVA.
Apan kining tanan adunay usa ra ka kahulugan: *ang Manluluwas.*

Ug si San Basilio ang Dako (nga labaw sa tanan angay natong sundon) nagpahayag sa iyang gramatika nga ang ngalan nga 'ї ѣ s' naggikan sa Hebreohanon nga pulong *nga 'Yeshua',* nga nagpasabot og kaluwasan; Ako, bisan pa, nagtuo (ingon ni Basil) nga kini naggikan sa 'ΙΑ᾽Ω', nga nagpasabot og *'tibuok',* ug ang future tense mao ang 'ΙΑΣΩ', busa *'Jesus*'. Hangtod dinhi si Basil. Ang gramatika ni Basilio makita sa ikatulong bolyum sa iyang mga buhat, nga gipatik sa Griyego ug Latin sa Paris niadtong tuig 1638 AD, sa panid 595 niining bolyum. Kay ang *'Jesus'* gihubad gikan sa Hebreo *nga 'Manluluwas',* ug gikan sa Griyego *nga 'Manambal'.* Makita usab kini sa buhat ni San Atanasio ang Dako, Arsobispo sa Alexandria, sa ika-upat nga traktado batok kang Apollinaris, diin ingon siya: *'Si Jesus* gitawag gikan sa *'Iasato',* nga nagpasabot og 'ang nag-ayo sa mga kasakit sa iyang katawhan'. Nang-ayo siya, unya, sa dihang mipili Siya nga magdala sa dagway sa usa ka sulugoon. Mao kini ang gisulti ni Santo Atanasio. Klaro nga siya, sama ni San Basilio ang Dako, gikuha ang labing balaan nga ngalan nga 'Iisus' gikan sa Griyegong pulong nga Ἰάω, nga nagpasabot og 'Naga-ayo ako'; ang future tense mao ang Ἰάσω (Iaso), ug ang imperative mao ang Ἴάσατο (Iasato), busa *Iasous*. Ug sa dihang gipahibalo sa Anghel sa Labing Balaan nga Birhen ang pagpanamkon sa Anak sa Dios, samtang misulti kaniya sa Hebreo, gitawag niya (sumala sa mga salaysay ni Baelius ug Athanasius) ang Anak sa Dios nga 'Jesus' (ug dili, sa pamaagi sa Ruso, 'ї ѣ s') Sa samang paagi, mahitungod sa ebanghelista Mateo, nga nagsulat sa Ebanghelyo sa Hebreohanon nga pinulongan (kay siya ra ang nagsulat sa Ebanghelyo sa Hebreohanon nga diyalekto), masabtan nga ang ngalan sa Manluluwas gisulat sa Hebreo nga Iasous (sumala sa salaysay ni Basilio ug ni Atanasio ang Dako); ug dili sa porma sa Ruso, їс̀с .

Ngano man, busa, nga kining labing balaan nga ngalan dili gisulat o gitawag nga 'їас̀с ' sa Hellenic-Greek nga pinulongan, kondili 'їи҃с '? Kini tungod kay, sa mga Helleno-Griyego, ang gramatikal nga mga lagda sa labing karaang diyalekto nga Ionic nagmando nga ang letra A, kon mosunod kini sa letra I sa desimal nga alpabeto, kanunay nga mausab ngadto sa oktal nga I, sama sa mosunod: *ang Iatír* (doktor) gihubad didto *nga Iitír. Ang Hermias* (Hermes) gihubad nga *'Ermias'.* Busa *ang 'Jesus'*, usa ka ngalan nga Hebreohanon, gihubad nila nga 'ї is', pinaagi sa pag-ilis sa 'A' ngadto sa 'I'. Ug kini dili usa ka pagbaliko o pagdaot sa ngalan, kondili usa ka gramatikal nga lagda sa Hellenic nga pinulongan, sama sa nahisgutan. Kay sa dihang ang upat ka balaan nga Ebanghelista nagsulat sa ilang mga Ebanghelyo mahitungod kang Kristo nga Ginoo, si Mateo, nga nagsulat sa Hebreohanon nga pinulongan, gisulat ang labing balaan nga ngalan sa Manluluwas (sumala sa salaysay ni Basilio ug Atanasio) *nga 'Jesus';* si Marcos, nga nagsulat sa Romanhong pinulongan, gisulat *ang 'Iesus';* alang sa mga Romano, sumala sa gramatikal nga lagda sa ilang kaugalingong pinulongan, gipulihan nila ang letra nga 'A' og 'E'—sama sa gibuhat sa mga Griyego sa 'I': samtang sila Lucas ug Juan, nga nagsulat sa Griyego, nagsulat og 'ї ѣс '. Gikan niining mga Griyego, among gisagop isip mga Ruso ang pamaagi sa pagsulat ug paglitok niining labing balaan nga ngalan, kauban ang Griyegong Ortodoksong pagtuo.

Hibal-i usab kini: sa Hellenic-Griyegong pinulongan, ang ngalan sa Manluluwas gisulat sa duha ka paagi: ang kompleto nga porma—uban ang tanang letra ug walay titulo—ug ang gipamubo nga porma—ilawm sa usa ka titulo. Ang kompleto nga porma gisulat ingon ani: *Isous*; ang gipamubo nga porma mao ang їи҃с , ug ang labi pang gipamubo nga porma mao ang їс҃ . Bisan pa man usahay ilang isulat kana nga ngalan gamit ang pinakamaikling abrebyasyon—nga naglangkob lang sa unang ug katapusang letra nga adunay accent aron mabuo ang 'їс҃ '—dili gyud nila itawag nga 'Jesus', kondili kanunay nilang itawag ug kantaon ang 'Iisous'.

Kay bisan sa taliwala nato, kining Labing Balaan nga Ngalan usahay gisulat nga kompleto nga walay titulo, sama sa makita sa libro sa mga sermon ni Juan Crisostomo mahitungod sa mga sulat ni Pablo, sa folio 1374, diin kini gisulat ingon ani: *'Kay kon adunay moanhi nga nagwali og lain nga Jesus*' ([69]), ug uban pa. Mas kasagaran sa ato nga isulat kini ilawom sa titulo nga 'їс҃ '; bisan pa, husto nga isulti kini sama sa pagbuhat sa mga Griyego—dili 'Jesus', kondili 'Iisus'—bisan tuod usahay isulat nila kini nga mas mubo nga 'їс҃ '. Ug tungod kay ang atong mga Ruso dili maalamon, dili sama sa mga Griyego nga naglitok sa ngalan sa pinalapad nga porma bisan pa sa pagsulat niini sa pinaikling porma, apan tungod kay gisulat nila kini sa pinaikling porma, ila usab kini litokon

[69] 2 Cor. 11:4.

sa maong pinaikling porma. Gisulat nila ang 'їс҃ ' ug gitawag nga 'Jesus'; busa mas maayo nga isulat nato ang 'їи҃с ' kaysa 'їс҃ ', aron ang tibuok ngalan sa Manluluwas, sama sa mga Griyego, matunog sa tulo ka pantig ug dili lang duha. Kay usahay kini gisulat nga 'і҃ і҃ s', ug usahay nga *'Jesus'*. Ang 'і҃ і҃ s', sama sa atong nahisgutan kaniadto, gihubad gikan sa Hebreo *nga 'Manluluwas',* ug gikan sa Griyego *nga 'Managtambal'*. Mahitungod sa kahulugan sa 'Jesus', paminawa pag-ayo. Sa Griyego*,* ang *'Isos'* nagpasabot og *'pantay';* ang *'Ous*' nagpasabot og *'dunggan':* kung kini nga duha ka pulong paghiusaon, mamahimong *'Isous',* nga nagpasabot *og 'pantay-dunggan'*. Apan ayaw nato tawga ang atong Manluluwas nga Kristo sa ingon ana nga ngalan. Tungod niini, mas maayo nga isulat ang 'їи҃с ' kaysa 'і҃ s҃ ', ug ipahayag kini sa tulo ka pantig, nga nagpasabot sa atong *Manluluwas* ug *Mananambal*, si Kristo , kaysa sa duha ka pantig, nga nagpasabot og *'pantay-talinga'*. Kay ang upat ka Ebanghelista, sa tulo ka pinulongan—Hebreohanon, Griyego ug Latin—nagsulat sa ngalan sa Ginoo sa tulo ka pantig, dili duha, sama sa atong giingon. Sa Hebreohanon *kini 'Yeshua',* sa Latin *'Iesus',* ug sa Griyego *'Iisous'*, nga nagpasabot sa atong Manluluwas ug Mananambal. Sa pinulongang Ruso, bisan pa, ang mga skismatiko, nga naggamit lang og duha ka *pantig—'Iisus*'—dili mosugid sa Manluluwas ug Mananambal sa atong mga kalag. Ug sa tinuod, anaa kanila ang *'Jesus*': kay dili nila gi-angkon ang tinuod nga Iisus, ang Manluluwas ug Mananambal, kondili lain nga *'Jesus'* nga pareho ang tunog. Ug ilang gisilotan ang Anghel nga Magsusulti, nga nagpahibalo sa pagpanamkon sa Anak sa Dios sa Labing Balaan nga Birhen, nga daw siya ang nagngalan kaniya og 'Jesus'. Apan karon napadayag na ang ilang bakak, ug napahiya ang ilang buang nga pangatarungan; ug ang panamastamas nga migikan sa ilang bulok nga baba batok sa labing balaan nga ngalan ni Jesus mobalik sa ilang kaugalingong ulo. Kay sa kanila makita si Jesus, ang gitawag nga 'parehong-dunggan'; apan sa ato usa ra, nga kaniadto pa, karon, ug hangtod sa walay katapusan, si Jesus, nga gitawag nga Manluluwas ug Mananambal sa atong mga kalag, si Kristo nga Ginoo, nga bisan pa sa mga Ebanghelyo gisulat sa labing pinaikling porma sa Griyego ilawom sa titulo nga 'і҃ s҃ ', giila gihapon nga 'Ꙗисоу҃с ' nga adunay tulo ka pantig, dili duha.

Sa librarya sa Tsar, nga nahimutang sa Royal Printing House sa Moscow, adunay sinulat-kamot nga Griyegong Ebanghelyo sa Kharatei nga sinulat. Ug gisulat kini mga 1,100 ka tuig na ang milabay o labaw pa, sama sa narekord usab sa libro nga nailhan nga *Uvet the Spiritual*, sa likod sa folio 32. Niining Ebanghelyo, sa wala pa ang Ebanghelyo ni San Juan nga Teologo, ang labing balaan nga ngalan sa Manluluwas gisulat sa porma sa krus ingon niini:

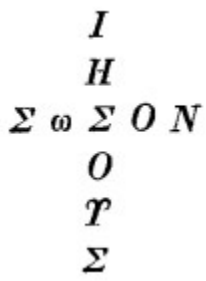

Sa Griyego, ***ΙΗΣΟΓΣ ΣωΣΟΝ***
Sa Slavonic, Ꙗисоу҃се спасѝ

Busa nahimong klaro nga, alang kanato nga mga Ruso nga dili edukado, mas maayo nga isulat ang ngalan sa Manluluwas nga 'і҃ і҃ s' kaysa 'і҃ s҃ ', aron kini matunog sa tulo ka pantig imbis duha.

Mahitungod sa pagbutang sa mga tudlo sa pagbuhat sa tanda sa krus sa kaugalingon, igo na ang naisulat bahin niini sa Basahon sa mga Salmo, nga nagsugod sa usa ka prefatoryo; kinsa ang gustong mobasa, basaha kini didto: apan kinsa ang wala masabti ang dungog niini, paminawa ang gisulti.

Panahon na karon nga molihok kita ngadto sa lain nga artikulo.

Artikulo Duha. Ang ilang pagtuo ba mao ang karaang pagtuo?

Kabanata 16. Sa unsa naglangkob ang Daang Pagtuo?

Ang karaang pagtuo naglangkob sa duha ka butang:

1) Sa mga dogmas sa Ortodokso, nga gipamatud-an sa Balaang mga Apostoles ug sa mga Ekumenikal nga Konsilyo:

2) Ug sa karaang mga tradisyon sa Simbahan, nga gihatag sa Balaang mga Apostoles ug sa balaang karaang mga Amahan ngadto sa mga matinud-anon aron ipadayon sa Ortodoksong pagtuo.

Aron sa pagkasayon, atong isumada kini ingon niini: dinhi sa Rusya, ang Daang Pagtuo mao kana nga gisagop ni Santo Vladimir nga Dako, sa dihang siya nabunyagan sa Cherson, nadawat gikan sa mga Griyego ug gidala sa Rusya, ug pinaagi niini gipahayag niya ang mga yutang Ruso; ug ang Simbahang Ruso gitukod sa maong mga Ortodoksong dogma ug eklesiastikal nga tradisyon nga gidala ni Vladimir gikan sa mga Griyego, ug nagpabilin niini hangtod *karon—mao kana ang karaang pagtuo.*

Busa, susihon nato ang mga dogma ug ang mga tradisyon sa simbahan nga gidala ni Vladimir gikan sa mga Griyego, ug hunahunaon, base niini, kon ang pagtuo sa Bryn mao ba ang karaang pagtuo.

Usa ka pagsusi sa Karaan nga Pagtuo sa kahayag sa mga Ortodoksong dogma.

Sa sinugdanan,

Kabanata 17. Mahitungod sa Labing Balaan nga Trinidad

Ang pagtuo ug pag-angkon nga ang Dios sa Trinidad usa ra—ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo—lain ang persona apan dili mabahin sa kina-iya sa pagka-Dios: mao kini ang karaang pagtuo, nga gidala ni Vladimir gikan sa mga Griyego paingon sa Rusya.

Ang mga Brynians, bisan pa, dili mosugot sa usa ka bugtong Banal nga kinaiya sa Trinidad, kondili gibahin nila kini sa tulo ug upat, sama sa atong madungog sa dili madugay.

Kay ang ilang pagtuo dili karaan, kondili *bag-o. Ug* tungod kay ang mga Brynians wala mag-angkon og usa ka Diyosnong kinaiya sa Trinidad, kondili gibahin nila kini sa tulo ug upat, makita nato kini nga klaro gikan sa ilang kaugalingong mga sinulat.

Dili pa dugay, pinaagi sa probidensya sa Dios, nakuha namo ang mga kopya sa mga sulat sa bantog nga schismatic nga magtutudlo nga si Avvakum—kanhi protopope, nga gipahawa sa katungdanan ug gipahilayo sa simbahan, apan giila sa mga Brynians isip usa ka santo, gitawag siyang bag-ong martir, ug gihulagway sa ilang icon ug gi-samba. Sa maong mga sulat, gilakip namo dinhi ang paghunahuna bahin sa Balaang Trinidad nga makita sa iyang epistola ngadto sa elder sa Solovetsky nga si Ignatius.

Nagaingon si Habakkuk:

Tan-awa, Ignatius sa Solovetsky, ug tuohi *ang Triyuno nga Trinidad.*

Paminawa, mga Ortodoksong magtutuo sa konsubstansyal nga Trinidad: kinsa may nakadungog sa tri-substansyal nga Trinidad? Dili ba gitudlo kanato sa mga Balaang Apostoles ug sa mga Balaang Amahan nga ikumpisal ang usa ka kinaiya sa Balaang Trinidad? Wala'y igo nga panahon para kanato, nga nagsulat sa mubo, nga isaysay ang tanang Ortodoksong dogmatiko nga sinulat ug pagtulon-an sa matag-usa kanila; apan, atong hisgutan ang usa ra sa tanan: si San Juan sa Damasco, nga, sa Octoechos, sa ikatulong tono, sa Dakong Vespers, nag-awit ingon niini: 'Gidayeg ko ang gahum sa Amahan ug sa Anak, ug gi-awit ko ang gahum sa Espiritu Santo, ang dili mabahinbahin, dili gimugna nga Pagkadiyosnon, *ang pareho sa pagka-Diyos nga Trinidad,* nga nagahari hangtod sa kahangturan.'

Kini nga konsubstansyal nga Trinidad, ug dili usa ka tri-substansyal, ang among gipang-angkon sa Ortodoksong pagtuo.

Apan sa taliwala sa mga skismatiko mitumaw ang usa ka bag-ong pag-angkon, nga dili Ortodokso kondili heretikal; ilang giangkon ang Trinidad sa tulo ka lain-laing mga Persona.

Kay ang ilang pagtuo dili ang karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo—usa ka bag-o, supak nga doktrina, nga wala pa gayud maglungtad kaniadto, nga giimbento ni Vladimir ug wala niya kini gidala gikan sa mga Griyego.

Pag-usab, si Avvakum:

Ayaw kahadlok niining pagbahin ngadto sa tulo, kay usa ra ang substansya ug usa ra ang kinaiya, nga nabahin ngadto sa tulo ka persona.

Paminawa, mga Ortodoksong magtutuo: dili ba kini heresiya ug blasfemiya batok sa Balaang Trinidad, nga nagbahin sa usa ka kina-iya sa Dios ug sa usa ka kina-iya ngadto sa tulo? Mao ba kini ang karaang pagtuo?

Mao ba kini ang pagtuo nga nadawat sa Simbahan gikan sa balaang mga Apostoles ug sa balaang mga Amahan? Mao ba kini ang pagtuo nga gidala ni Santo Vladimir gikan sa mga Griyego paingon sa Rusya? Dili gayud. Sa mga panahon ni Vladimir, kauban sa gidawat nga balaan nga pagtuo, miabot usab sa Rusya ang mga basahon sa simbahan, nga gihubad gikan sa Griyego ngadto sa Slavonic nga pinulongan; karon atong ablihan ang usa niini, nga nailhan nga Octoechos, ug atong balikon ang unang tono, sa kanon sa Labing Nagahatag-kinabuhi nga Balaang Trinidad, nga gina-awit sa matag semana nga Tunga-tungang Gabii nga Opisina, nga gisulat ni Mitrofanov, sa sedalion sa ika-unom nga ode, ug atong basahon ug tan-awon kung giunsa pag-angkon ang konsubstansyal nga Trinidad. Nakasulat didto ingon niini: 'Alang sa Labawng Balaan nga Trinidad, *nga dili mabahin sa kinaiyahan,* nga naglangkob sa tulo ka mga Persona nga dili mapabulag nga naghiusa, ug nagpuyo *nga dili mabahin sa kinaiyahan sa Pagkadiyosnon,* kami nga mga mananamba nga natawo sa yuta nagluhod.' Dinhi atong tagdon ang Ortodoksong pag-angkon mahitungod sa Balaang Trinidad: ang Balaang Trinidad dili mabahin sa kinaiyahan; ang mga Persona lain-lain, apan dili mabulag, ug nagpabilin nga dili mabahin sa kinaiyahan sa Pagkadiyosnon.

Apan ang skismatikong magtutudlo nga si Avvakum Rospopa nagtudlo sa iyang mga tinun-an sa Brynyan nga buwagon ang usa ka diyosnong pagkatawo ngadto sa tulo ka pagkatawo, ug buwagon ang usa ka diyosnong kinaiyahan ngadto sa tulo ka kinaiyahan. Kanus-a man kaha nga naglungtad sa Rusya ang ingon nga dautang pagtuo ug mapanamastamasang erehe? Naglungtad ba kini sa mga panahon sa mga Balaang Amahan, ang mga Rusong manggagahum sa milagro? Dili gayud, wala gayud; apan kini usa ka bag-ong panghitabo, nga misulod sa atong mga panahon pinaagi sa buang nga pangatarungan ni Avvakum ug sa iyang mga tinun-an.

Kay ang pagtuo sa Bryn dili ang karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo, nga nagbahin ug nagbulag sa dili mabahin nga Banal nga kinaiya ug kina-iya sa Trinidad ngadto sa tulo, usa ka butang nga wala pa gayud maglungtad sa Rusya.

Pag-usab, si Avvakum:

Ang tinubdan sa Pagkadiyosnong nag-agos sa tulo; ayaw ingna, sama kang Ario, nga adunay tulo ka dili patas nga kinaiyahan, kondili tulo ka patas nga kinaiyahan o pagkatawo—igo na kana; ayaw na og dugang.

O Avvakum, dili ka usa ka teologo kondili usa ka palas-sulti, nga pinaagi niining imong walay pulos nga pagdogmatisa nagpamatuod nga hingpit kang buang! *Una,* samtang nagpakaaron-ingnon nga magtutudlo, wala siya kahibalo unsa ang heresiya ni Ario; kay si Ario wala m g-ingon nga adunay tulo ka banal nga kinaiyahan, kondili usa ra sa Amahan: ni wala usab niya giangkon nga ang Anak Diyos, kondili ang Anak ra; ug miingon siya nga ang Anak dili sa parehas nga kinaiyahan, kondili pinaagi sa grasya. *Ikaduha,* buang si Abbaqum, kay gibahin niya ang kinaiyahan ug esensya sa Pagkadiyos ngadto sa tulo. Dili ba pareho ka dautan ang kapakyas sa pag-angkon sa Balaang Trinidad, sama sa gibuhat ni Arius, ug ang pagbahin sa diyosnong kinaiyahan ug esensya ngadto sa tulo, sama sa gibuhat ni Abbaqum, nga, samtang naglikay sa erehiya ni Ario, nakahimo og kaugalingong erehiya nga dili usab gamay ang kabug-at, ug nahimong sama sa usa ka nalibog nga tawo nga nagdagan gikan sa kalayo, apan gisal-ot ang kaugalingon sa nagdilaab nga pugon, ug, samtang naglikay sa armas sa uban, gipatay ang kaugalingon sa iyang kaugalingong espada tungod sa iyang kabuang?

Apan gipadayag pa ni Avvakum ang iyang heretikal nga pangatarungan, nga nagaingon niini:

'Ang matag-usa adunay tagsa ka lingkoranan: ang Amahan, ang Anak, ug ang Espiritu Santo; ang tulo ka Hari sa Langit naglingkod didto, dili natago.'

Kinsa sa mga ortodokso ang dili motawa sa ingon ana ka buang nga pagtulon-an sa bantog nga schismatic nga magtutudlo nga si Habakkuk, nga daw ang Amahan naglingkod nga bulag sa langit, ang Anak nga bulag, ug ang Espiritu Santo nga bulag? Dili ba ang tulo ka Hipostasi sa Trinidad nagahari sa pagkahiusa sa ilang pagka-Diyos?

Ilado kaayo nga sa iyang panahon isip pari, si Abbaqum wala magbasa sa Lenten Triodion—ang mga buhat ni San Teodoro ang Studita—atol sa Balaang Kwaresma, o kung nabasa man gani niya kini, wala niya kini masabti. Sa maong Triodion, sa unang Domingo sa Kwaresma, sa kanon alang sa pagsilot sa mga heretiko, sa Ode 9, ingon niini: 'Gidayeg ko ang Pagkadiyosnon sa Amahan, sa Anak, ug sa Espiritu Santo, *usa ka kinaiyahan* sa tulo ka Hipostase*, usa ka dili mabahin nga pagkaanaa,* lain-lain sa mga persona, *usa sa pagkahari,* anaa bisan asa.' Busa si Santo Teodoro ang Studita, kauban ang tibuok Simbahang Orthodoxo, nag-angkon sa Balaang Trinidad nga usa sa pagkamanginoo, dili tulo sa pagkamanginoo; samtang si Avvakum blasphemoso nga nag-angkon nga

tulo sa pagkamanginoo, dili usa sa pagkamanginoo. Kanus-a man kaha nga naglungtad sa Simbahan ni Cristo ang ingon nga buang nga pagtuo mahitungod sa Balaang Trinidad, sama niining eskismatikong pagtuo? Dili gayud: bag-ong panamastamas kini batok sa Balaang Trinidad nga ilang giimbento.

Kay ang ilang schismatikong pagtuo dili mao ang karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo, ang imbentor sa bag-ong mga erehiya.

O pinaka-buang nga Avvakum! Dapat unta nag-utot ka og kahoy sa imong kaugalingong balay gamit ang lagari, imbis nga manghilabot sa dili imong mga butang, ug sa imong pangagpas nga pang-mag-uuma naningkamot sa pagbahin sa konsubstansyal nga Trinidad ngadto sa tulo.

Bisan pa ang labing maalamon nga mga teologo, nga nagtuon sa teolohikal nga doktrina sulod sa daghang katuigan, mag-amping sa ilang paghisgot bahin sa Pagkadiyosnon: Ikaw, bisan wala pa gyud ka makadungog og teolohiya, ug wala gani kahibalo unsa kini, nangahas ka nga ablihan ang imong hambog nga baba aron magdogma mahitungod sa Banal nga kinaiya; ug bisan pa nga naningkamot ka nga magpakita nga usa ka teologo, gipadayag nimo ang imong kaugalingon nga usa ka mapangbinuang, *usa ka heretiko,* ug usa ka manlalait sa Balaang Trinidad. Dapat unta nga nabasa nimo sa *Margaret* ang mga pulong ni San Juan Crisostomo mahitungod sa Dili Masabtan, ug gikan didto unta nakakat-on ka sa pagpasidungog sa Labing Balaan nga Konsubstansyal nga Trinidad pinaagi sa kahilom kaysa sa paglitok og walay pulos nga mga pulong bahin Kaniya.

Pag-usab, miingon si Avvakum:

Si Kristo naglingkod sa usa ka bulag nga trono, nagahari nga patas uban sa Balaang Trinidad.

Paminawa sa langit, ug paminawa sa yuta, kining bag-ong erehiya, nga wala pa madungog sukad pa sa unang panahon: nga lain si Kristo sa Balaang Trinidad. Ang mga skismatiko dili na motuo sa Trinidad, kondili sa usa ka kuaternidad: ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo, uban ni Kristo isip ikaupat nga persona. Asa man madungog ang ingon nga pagtuo? Kanus-a man naglungtad ang ingon nga pagtuo sa Rusya? Dili ba kini usa ka bag-ong erehe, nga nagbahin sa Anak sa Dios ngadto sa duha—ang Anak sa Dios sa iyang kaugalingon, ug si Kristo sa iyang kaugalingon—aron nga (sumala sa ilang erehe) karon adunay duha ka Anak sa Dios Amahan, ug busa nahimo na ang usa ka 'kuwadruple'?

Mao ba kini ang tinuod nga pagtuo? Mao ba kini ang karaang pagtuo? Gidala ba kini ni Vladimir gikan sa mga Griyego? Mao ba kini ang Ortodoksong pag-angkon? Mao ba kini ang matinud-anong Kristiyanismo? Dili ba kini usa ka makadaot nga erehiya, supak sa karaang balaang pagtuo, makalilisang sa Dios, apan usa ka tinubdan sa kalipay sa yawa?

O hingpit nga kabuang ug limbong! Unsaon ninyo pagdani, kamong mga salawayon nga skismatiko, pagtawag sa inyong pagtuo nga 'daang pagtuo', samtang kamo mismo ang naghimo ug midawat og ingon ana ka mabangis nga mga heresiya para sa inyong kaugalingon? Dili, tinuod gayud nga dili, ang inyong pagtuo dili ang daang pagtuo, kondili *bag-o kini,* puno sa bag-ong mga heresiya.

Kabanata 18. Mahitungod sa Inkarnasyon ni Kristo. Ang Pagtuo ni Avvakum

Ako, si Avvakum, nag-angkon ug nagtuo niini: ang kinaiya sa Dios dili mausab; apan, sa pagbubo Niya sa Pulong sa Dios sa sabakan sa Birhen, ang gahum sa Iyang kinaiyahan—nga mao ang hingpit nga grasya—nasakop sa kabubut-on sa Dios; kay Iyang gipangandoy ug gibubo ang Iyang kaugalingon sa usa ka dili masukod nga paagi, samtang ang Iyang tinuod nga kinaiya nagpabilin nga hingpit nga dili mausab.

Unsa ka buang nga pangatarungan gikan sa usa ka mag-uuma! Nasayud ba siya sa iyang kaugalingon unsa nga mga binuang ang iyang gipahayag? Dili ba kining iyang mga pulong kangitngit, ug kasubo, ug kasubo, ug hingpit nga binuang?

Una, miingon siya nga ang kinaiya sa Anak dili dili-mausab; apan wala niya giingon o nahibalo kung unsa gayud ang kinaiya sa Anak. Gitawag usab niya kining kinaiya nga 'esensya', nga wala niya masabti nga aduna pay lain nga kinaiya sulod sa Balaang Trinidad, nga lahi ug bulag alang sa matag Persona, sama sa pag-angkon ni Santo Mitrophan sa Canon sa Trinidad, nga nag-ingon: Gipahayag namo ang usa ka hulagway sa Pagkadiyosnon, sa tulo ka hipostatiko *ug lain-laing kinaiya* sa Amahan, sa Anak, ug sa Balaang Spirit[70] :

Kay kinaiya sa Amahan ang pag-anak sa Anak ug ang pagpadala sa Espiritu.

[70] Tono 3, Oda 7, berso 2, sa Domingo, sa Matinas

Ang kinaiya sa Anak mao ang pagkahimugso gikan sa Amahan, apan dili ang paghimugso og lain nga Anak gikan sa iyang kaugalingon.

Ang kinaiya sa Espiritu Santo mao ang pagagikan gikan sa usa ka Amahan. Mao kana ang mga kinaiya sa mga Persona sa Trinidad.

Ang banal nga kinaiyahan, bisan pa, komon sa tulo ka mga Persona, ug usa ra ug dili mabahinbahin.

Labaw pa, (Habakkuk) miingon nga ang Dios nga Pulong nga gibubo sa sabakan sa Birhen dili Siya mismo, kondili ang natural nga gahum sa Iyang kina-iya. Ug iyang gihubad kana nga gahum ingon grasya sa hingpit nga pagkaanaa, samtang ang tinuod nga kina-iya sa Anak kay pagka-Diyosnon, ingon nga kini dili gayud dili maabut gikan sa langit. Ug busa, sumala sa iyang pangatarungan, nahimo nga adunay duha ka Anak: ang usa ka Anak uban sa Amahan sa langit, ug ang usa pa nga gihulma sa sabakan sa Birhen, gipadala sa Anak nga uban sa Amahan sa langit.

Gipadayag niya kining heretikal nga pag-angkon sa iyang kaugalingon sa lain, labi pang klaro nga mga pulong ingon niini:

'Giangkon ko ang gahum sa Pagkadiyosnon sa sabakan sa Birhen, apan dili ang Diyos nga Pag-anaa mismo, nga naggikan sa Labawng Ginoo, kondili usa ka dili masukod nga probidensya.'

Ug usab iyang gihisgutan kini:

Nilusot gikan sa langit pinaagi sa gahum sa Iyang grasya kanato, hingpit sa labing putli nga Birhen: sa Iyang kinaiya hingpit Siya nga maayo, apan sa Iyang pagkaanaa hingpit Siya nga usa ka buo sa Amahan, dili mabahinbahin. Hangtud dinhi si Avvakum mahitungod sa Inkarnasyon ni Kristo.

Gitudloan usab niya ang iyang mga disipulo sa paghunahuna sa parehas nga paagi; usa kanila, nga ginganlan og Erofey Andreev, misulat sa mosunod sa iyang mga sulat:

Ang Anak ninkarnar pinaagi sa pagkamaayo ug probidensya, gawas sa Iyang kina-iya.

Tan-awa ang bag-ong Nestorio sa Habakuk ug sa iyang mga disipulo! Kining dautang magtutudlo, pinaagi sa pag-angkon sa iyang makadaot nga pagtuo, nagtudlo sa pamaagi ni Nestorio, nga daw dili ang Anak sa Dios mismo ang gihulma sa sabakan sa Birhen, kondili ang Iyang gahum o grasya lang nga gibubo kaniya, ug nga ang Iyang gahum o grasya mao, ingon pa, ang gihulma sa sabakan sa Birhen, samtang ang Anak sa Dios mismo wala unta nanaug gikan sa langit paingon sa yuta. Kay ang Labing Balaan nga Inahan sa Dios (sumala sa erehe ni Avvakum, ingon man sa baluktot nga pangatarungan ni Nestorio) dili siya ang Inahan sa Dios, kondili Inahan lang ni Kristo; kay wala man siya mag-anak sa Anak sa Dios mismo (sama sa ilang bakak nga pagpanamastamas), kondili sa usa ka gahum o grasya nga gitawag nga Kristo. Apan kita, isip mga ortodoksong magtutuo, ayaw nato gani tugoti kining heresiya sa atong hunahuna; kay nagtuo ug nag-angkon kita nga ang Labing Balaan nga Birhen mao ang tinuod nga Inahan sa Dios, nga nanganak sa tinuod nga Dios nga Pulong, sama sa gitudlo kanato sa pagtuo sa ikatulo nga Ekumenikal nga Konseho, nga gitigum sa Efeso batok sa dautang Nestorio. Ug si San Juan sa Damasco, sa Libro 4, Mahitungod sa Pagtuo, Kapitulo 15, misulat: 'Ang Inahan sa Dios mao ug gitawag ingon niini sa labawng ug tinuod nga kahulugan.' Ug usab: 'Ang Anak sa Dios natawo gikan kaniya, dili usa ka tawo nga nagdala sa Dios, kondili ang Dios nga nahimong unod[71] .' Ug si Santo Mitrophan, ang naghimo sa mga kanon, sa Tono 3, sa Triunong Kanon, sa semana-semanang Hapunong Tunga-tunga sa Gabii, sa ikalimang ode, sa himno sa Theotokos, miingon: 'Gikan kanimo natawo si Kristo, sa *kinaiya* ug kabubut-on*, duha ka bahin.'* Kay ang pagka-Diyosnong kinaiya sa Dios napundok sa pagkatawo sa Tawo sa sabakan sa Birhen ngadto sa usa ka Persona ni Kristo, ug sukad pa sa maong higayon nga si Kristo nahimong tawo, Ang Dios hingpit, ug ingon usab ang tawo; ug ang tawo hingpit, ug ingon usab ang Dios, sa lain-laing kinaiyahan apan naghiusa sa usa ka buo, dili mabahin nga persona. Kay bisan pa nga ang Anak sa Dios nahimong unod sa sabakan sa Birhen pinaagi sa Iyang pagka-Diyosnon, wala Siya nabulag gikan sa Amahan; ni sama sa giingon ni Habakuk ug sa iyang mga disipulo, nga kon ang Anak sa Dios mismo ang mibaba sa sabakan sa Birhen pinaagi sa Iyang pagka-Diyosnon, dili na unta Siya naa sa langit uban sa Amahan, kondili nabulag na unta Siya gikan kaniya. O ka-buang sa mga buang, nga wala mailhi ang dili mapikas nga Pagka-Diyosnon! Kay bisan pa ang Anak sa Dios naa sa yuta sa Iyang hipostasis, Siya gihapon dili mapikas gikan sa Pagka-Diyosnon sa Amahan nga nagahari sa langit; ug sa maong takna Siya naa sa Hades uban sa kalag, sa Paraiso uban sa tulisan, ug sa trono uban sa Amahan, sama sa, samtang naa Siya sa

[71] Ibid., sa ubos.

sabakan sa Birhen, wala Siya mibulag sa Amahan, ug samtang nagpuyo Siya taliwala sa mga tawo, wala Siya mibulag sa Amahan; ingon sa pagpasahay sa Balaang Simbahan sa mga awit sa Pista sa Pag-alsa sa Dakong Vespers sa Slavnik: 'Wala Ka mibulag sa sabakan sa Amahan, O labing mahigugmaong Hesus, , ug nagpuyo sa yuta ingon usa ka tawo.' Ug sa Irmoses sa ikapitong tono, sa ika-upat nga ode: 'Ayaw biyai ang sabakan sa Amahan, O Kristo Dios, nga nanaug sa yuta.' Apan si Kristo nga atong Ginoo mismo, sa dihang gipangutana ni San Felipe, *'Ginoo, ipakita kanamo ang Amahan,'* mitubag: *'Ang nakakita kanako nakakita sa Amahan: wala ba ka motuo nga ako* anaa *sa Amahan, ug ang Amahan* anaa *kanako*?'[72] . Tan-awa kini, O Brynyans! kay ang tinuod nga Anak sa Dios, pinaagi sa Iyang pagka-Diyosnon, ninkarnar sa sabakan sa Labawng Balaan nga Inahan sa Dios, ug wala magpadala og lain gikan sa Iya aron ninkarnar: ug ang tinuod nga Inahan sa Dios mao ang Labawng Putli nga Birhen Maria, nga nagdala ug nanganak sa dili masukod nga tinuod nga Dios. Busa, sumpaon si Nestorio, sumpaon usab si Abbaqum, silang duha kauban ang ilang mga sumusunod nga pareho'g hunahuna, mga mapangpasipala sa Inkarnasyon sa Dios nga Pulong, ug ingon usab sa Inkarnasyon sa Dios pinaagi sa tinuod nga Inahan sa Dios.

Paminawa, O mga ortodoksong magtutuo, unsang klase nga magtutudlo ang mga skismatiko; gikan usab kaniya misibog ang ilang ubang mga magtutudlo. Ang ilang magtutudlo mao si Abacum nga heretiko, kauban ni Ario sa pagpanamastamas sa Balaang Trinidad, ug usa ka suod nga mosunod kang Nestorio sa pagpanamastamas sa Inkarnasyon sa Dios. Gibahin nila ang dili mabahin nga Triyunidad sa Diyosnong Pagkatawo, gibahin kini sa tulo ug sa upat, sama sa inyong nadungog; ug wala usab nila giangkon nga ang Anak sa Diyos tinuod nga na-inkarnar sa sabakan sa Labing Balaang Birhen, kondili gipadala lang Niya ang Iyang grasya ngadto kaniya. Mao ba kini ang karaang pagtuo? Ang ilang schismaticong pagtuo ba 'daan' lang tungod kay gibanhaw nila ang karaang erehe ni Nestorio?

Kabanata 19. Mahitungod sa Pag-anaog ni Kristo ngadto sa Impyerno

Unsa man ang giingon ni Avvakum, ang schismaticong magtutudlo?

Giangkon niya nga ang kalag ni Kristo misaka gikan sa krus paingon sa langit ngadto sa Amahan; apan pagkabanhaw Niya gikan sa lubnganan, mibaba Siya sa impyerno uban sa Iyang lawas human sa Iyang pagkabanhaw gikan sa mga patay.

Paminawa, kamo nga matinud-anon, unsa ang gi-istorya niadtong buang nga magtutudlo: siya usa ka protopope, apan wala niya gibasa ang serbisyo alang sa Maluho nga Pagkabanhaw, o kung gibasa man gani niya kini, wala niya kini nasabti, diin nakasulat: 'sa lubnganan sa unod, sa Hades uban sa Iyang kalag ingon sa Dios'. Mao kini ang Ortodoksong pag-angkon sa balaan nga karaang pagtuo bahin sa pag-anaog ni Kristo ngadto sa impyerno: nga si Kristo nga atong Ginoo natulog sa lubnganan sa unod, samtang uban sa Iyang labing balaan nga kalag, pinaagi sa gahum sa Iyang Pagkadiyosnon, Nianaog Siya ngadto sa impyerno aron kuhaon gikan didto ang mga kalag sa mga balaang mga patriyarka. Ug si San Juan sa Damasco misulti niini bahin sa maong butang: 'Ang gi-deipikar nga kalag (ni Kristo) mibaba sa Hades, aron sama sa pagdan-ag sa adlaw sa mga matarong dinhi sa yuta, mao usab ang pagdan-ag sa kahayag sa mga naglingkod sa kangitngit ug sa landong sa kamatayon ilawom sa yuta'[73] . Hangtud dinhi, Damasco. Busa, pagbulag gikan sa unod, ang kalag ni Kristo dayon mibaba sa Hades aron kuhaon ang mga kalag sa mga santo gikan didto; apan si Avvakum nagpahayag nga ang kalag ni Kristo una misaka gikan sa unod paingon sa Amahan, ug unya mibalik gikan sa Amahan paingon sa unod aron kini buhion pag-usab, ug busa si Kristo, human sa Iyang Pagkabanhaw, mibaba sa Hades uban sa Iyang unod. Kay ang pagtuo ni Habakkuk ug sa iyang mga disipulo, ang mga Brynians, dili ang karaang pagtuo, kondili *bag-o,* usa ka pagtuo nga supak sa karaang balaang pagtuo.

Dinhi usab ako nagaingon sa mga Brynyan:

Kung kamo, O mga Brynians, nagtuo nga dakong sala ang pag-usab sa pipila ka karaang pagpadayag sa bag-ong mga libro (nga giusab dili aron supakon ang balaan nga pagtuo, kondili isip usa ka teksto nga koreksyon), nan hukmi ninyo sa inyong kaugalingon: hain ang mas dako nga sala—ang pag-usab sa usa ka teksto nga pagpadayag, o ang pagdaot sa mga dogma sa pagtuo? Ug kinsa ang mas nagbaliko sa pagtuo: usa ka hugpong sa

---

[72] Juan 14:8, 9 ug 10.

[73] Libro 3 sa Pagtuo, Kapitulo 29

pulong nga giusab sa usa ka libro, o ang heretikal nga doktrina sa Nestorianismo nga kamo mismo ang naghimo? Sa Moscow, sa mga bag-ong gi-korekto nga libro, ang pipila ka karaang hugna nga nanginahanglan og koreksyon giusab: apan kamo, pinaagi sa pagdumili sa pagdawat sa bag-ong gi-korekto nga mga libro, gisalikway ninyo ang karaang Ortodoksong pagtuo, samtang naghimo kamo alang sa inyong kaugalingon og bag-ong, mapang-insulto nga pagtuo. Kinsa, busa, ang mas grabe ang sala; kinsa ang mas dakong nakasala? Kadtong nag-ayo sa mga libro, o kadtong misalikway sa mga dogma sa Ortodoksong pagtuo? Ug pinaagi sa unsa kamo nagalaum nga maluwas? Pinaagi ba sa karaang mga libro, o pinaagi sa pagtuo? Kung pinaagi sa mga libro, nan wala na kamo'y gikinahanglan nga pagtuo; apan kung pinaagi sa pagtuo, ngano man nga mibulag kamo sa karaang Ortodoksong pagtuo? Asa ang mas dako: ang karaang mga libro, o ang karaang pagtuo? Nasayud kami nga nagapasigarbo kamo nga daw nagasustento sa karaang pagtuo; apan ang kabag-ohan sa inyong pagtuo klarong napadayag, dili ang pagka-karaan niini, ug wala na kamo magpabilin sa usa ka pagtuo, kondili sa daghan: kay nadungog namo nga kadaghan sa pagtuo sama sa kadaghan sa mga ermitahan sa kalasangan sa Bryneki. Dili ba kini tinuod? Susihon ninyo kini alang sa inyong kaugalingon.

Kabanata 20. Mahitungod sa mga Ngalan sa mga Eremita sa Bryn

Niadtong miaging tuig nga 1708, sa bulan sa Nobyembre, usa ka Itom nga Pari nga ginganlan og Joasaph, ang nagtukod sa Spasskaya Roevskaya Hermitage sa Balakhonsky District, mibisita kanamo sa Rostov; gihatagan niya kami og pipila ka gagmay nga libro nga naglangkob sa teksto nga * *—usa ka tubag sa mga skismatiko—bisan pa nga wala gipahayag ang ngalan sa awtor. Sa maong teksto, gilista ang mga ngalan sa mga monghe sa Brynsk hermitage ingon niini, ug gipakita nako dinhi sumala sa ilang pagpakita:

Ang mga ngalan sa mga eremita sa Brynsky:
Pagsimba kang Kristo, o mas tukma, *pagsimba sa Antikristo.*
Ikonoklasmo.
Pagdayew sa pari.
Kontra sa pagkapari.
Sensualista.
Mga erehe.
Anufriyevismo.
Efrosinovismo.
Iosifovismo.
Kalinovismo.
Kipreyanovshchina.
Ilarionovshchina.
Serapionovshchina.
Kozminshchina.
Volosatovshchina.
Isakovshchina.
Stefanovismo.
Avvakumovshchina.
Ang mga Manununog.
Ang mga Morelita.

Ug uban pa, nga ginganlan sa ilang mga magtutudlo; ug kining tanan nga mga salawayon nga manlimbong supak sa usag usa, nagdumot sa usag usa, ug dili mag-inom, dili magkaon, dili mag-ampo nga magkuyog, ug nagtawag sa usag usa nga mga heretiko. Hangtod dinhi sa maong mga sinulat bahin sa mga ngalan ug panagbangi sa mga ermitanyo sa Bryn.

Niining karon tuiga, 1709, sa bulan sa Marso, sa unang Domingo sa Dakong Kwaresma, naa kami'y pipila ka mga tawo nga nakaadto ug nagpuyo sa lasang sa Bryn, mao kini sila: si Peter Ermilov gikan sa Yaroslavl, ug si Elder Andronik gikan sa Monasteryo sa Borisoglebsky sa Pereslavl-Zalessky; ug pagkahuman kanila miabot ang tigulang nga si Pakhomius, nga sa pagkabata gidala gikan sa distrito sa Poshekhonsky ngadto sa maong kakahoyan, diin siya mitubo ug gibunyagan pag-usab kaduha sa mga schismatics pagkahuman sa iyang tinuod nga

pagbunyag dinhi. Among sila gipangutana bahin sa maong mga hermitage sa Bryn, nangutana kon tinuod ba kini sama sa gihulagway. Gisultihan kami nila nga dili na tanan nga mga hermitage karon nailhan sa maong mga ngalan, bisan pa nga gitawag sila niini kaniadto; kay ang uban sa mga pangulo sa hermitage namatay na, samtang ang uban mibalhin sa ubang yuta, ug daghan ang miadto sa Poland; kay, ingon nila, daghan kaayo kanila ang nagpuyo sa pipila ka mga lugar didto, samtang ang uban mipuli kanila dinhi.

Mahitungod sa mga skete nga karon makita sa lasang sa Bryn, gisultihan kami nila sa mosunod bahin niini, kutob sa ilang nahibaloan:

Gitawag kini nga *'Pagsimba kang Kristo*' tungod kay ang ilang magtutudlo mao ang usa ka lalaki nga nailhan nga 'Kristo', ug nag-ampo sila kaniya nga daw siya mao ang tinuod nga Kristo.

Ang mga Iconoclast, nga nagdumili sa tanang balaang ikon, karaan man o bag-o.

Ang sekta nga 'Walay Pari', nga modawat sa mga pari nga nanglupig ug nagbuhat sa pipila ka mga sakramento sa simbahan sumala sa karaang mga libro.

Ang sekta nga 'walay pari', nga hingpit nga gisalikway ang tanang sakramento ug dili modawat bisan kinsa nga pari.

Sensualista, nga nag-angkon nga ang Antikristo miabot na sa kalibutan sa usa ka makahikap nga porma, apan wala ipadayag ang iyang tinuod nga pagkatawo.

Ang 'Mga Misinterpreta'. Tanan nilang heretikal nga sekta nagbitbit niini nga ngalan, kay ila man tanan sayop nga gihubad ang Balaang Kasulatan.

Aduna usab *ang mga Anufrians*, ingon man *ang mga Avvakumites;* kay ang mga eremiteryo sa usa ka piho nga Arkipriyost Avvakum nagpadayon sa iyang mga pagtulon-an.

Aduna usab *ang sekta sa Serapionite*, ingon man *ang mga Morelian,* nga nagagutom hangtod mamatay (sama sa alang kang Kristo); apan si Serapion mismo namatay na, samtang ang iyang pagtulon-an wala pa malaglag.

Aduna usab *ang sekta sa Volosatov*, ingon man *ang 'Burners',* nga nagdani sa daghan sa paghimo og pagsunog sa kaugalingon ingon nga alang sa tinguha ni Kristo, samtang gikuha nila alang sa ilang kaugalingon ang nahibilin nga kabtangan sa mga gisunog.

Ang mga Ilarionita. Sa ilang mga skete, ang mga dili ordinadong lalaki naglihok isip mga pari, samtang ilang giangkon nga ang Eukaristiya ug balaang krisma gikonsagra na sa wala pa ang panahon ni Patriarka Nikon.

Ang sekta sa Fedosian. Gikaligtaan nila ang balaodnong kaminyoon, ug gitawag nila kini nga pakighilawas. Ginasaway nila ang pagkapari, apan wala sila mosunod sa lihok batok sa pagkapari.

Ang mga Josephite nag-usab sa han-ay sa klero sumala sa ilang kaugalingong hierarkiya sa mga mag-uuma.

Ang mga Yefremovite dili mosalikway sa krus nga may upat ka tumoy, apan ginapasipala ang tanang ritwal sa simbahan.

Ang mga *Jacobite.* Ang ilang lider mao si Jacob, nga gitawag usab og Zubov. Sama sa ubang mga skismatiko, ilang gisalikway ang krus nga upat ka tumoy, apan aduna silay mga madre nga nagpuyo uban kanila sa parehas nga selda; pareho usab kini mahitabo sa ubang mga eremiteryo.

Ang mga Sabbatarians, nga nag-obserba sa Sabado sa pamaagi sa mga Hudiyo.

Ug daghan pa ang nagaingon nga sa maong mga lasang adunay dagkong ug gagmay nga mga hermitahan para sa mga lalaki ug para sa mga babaye, nga nagkalainlain ang ilang pagtuo ug katingalahan ang ilang mga buhat; ang uban niini gihisgutan sa ikatulong bahin niining traktado, diin gipadayag ang mga schismatikong buhat nga supak sa Balaang Simbahan aron ipadayag ang ilang mga sayop.

Dinhi, bisan pa, gipahayag gayud nga ang tanan nilang mga hermitage supak sa usag usa sa ilang mga pagtuo; nagkasinabot ra sila sa usa ka butang: nga sila tanan nagkasinabtanay sa pagpanamastamas sa Simbahan ni Kristo, sa balaang mga sakramento, ug kanato, ang mga ortodoksong magtutuo. Sama *sa pagkasukot ni* Pilato ug Herodes *sa* usag usa[74] , apan sa pag-abot sa panahon sa pagpatay kang Kristo, naghiusa sila: ingon usab ang mga Brynians, bisan pa sa ilang panagbangi sa pagtuo, magkasukot usab sila; apan naghiusa sila sa pagpanamastamas sa Simbahan ni Cristo, ug sa unisono, sama sa usa ka baba, gikan sa ilang malisyosong

[74] Lucas 23, bersikulo 12

kasingkasing, nagpahayag sila og mabangis nga mga panamastamas nga makalilisang kaayo nga dili masalo sa dalunggan.

Dili ba kining tanan nilang dili magkasinabot nga mga pagtuo, sa tinuod, bag-ong pagtuo nga wala pa naglungtad kaniadto? Ug dili ba ang Disyerto sa Bryn, uban sa iyang mga pagtuo, sama *sa usa ka chimera*—usa ka mananap o usa ka multo—nga nagaginhawa og kalayo gikan sa iyang mga lungag sa ilong, sama sa gisaysay bahin niini, nga adunay ulo ug dughan sa leon, tiyan sa kanding, ug ikog sa bitin[75] ? Kay ang Disyerto sa Bryn nagaginhawa sa iyang dautang buot batok sa Simbahan sa Dios sama sa kalayo, nagasinggit og mga panamastamas sama sa leon, ug nagapanginap sa makadaot nga paagi, walay magbalantay, walay balaod, sama sa kanding: ug sama sa bitin nga makita sa Pahayag, *pinaagi sa iyang ilong, gipahulog ang ikatulo sa mga bitoon sa langit ug gipahulog kini sa yuta*[76] : busa ang Bryn Desert, nga nagpadala sa iyang mga ikog sama sa bitin—mga magtutudlo, ingon ko, nga sama sa bitin—sa mga lungsod ug baryo, nagwagtang sa mga kalag sa mga Ortodoksong Kristohanon gikan sa langitnong gingharian sa Simbahan sama sa mga bitoon, ug gilabay sila sa kaugalingon niyang kalawoman. Kay wala'y pagtuo sa Bryn, wala'y karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo, *usa ka* bag-ong *chimera.*

Kabanata 21. Mahitungod sa mga Tradisyon sa Simbahan

Usa ka pagsusi sa Karaan nga Pagtuo sa kahayag sa mga tradisyon sa simbahan.

Gikan pa sa sinugdanan, ang balaan nga pagtuo natukod dili lamang pinaagi sa Ebanghelyo ug mga sinulat nga Apostoliko, sa mga pagtulon-an sa dagkong magtutudlo, ug sa mga dogma sa mga Ekumenikal nga Konsilyo, kondili usab pinaagi sa ilang mga tradisyon. Makita kini sa mga pulong sa balaan nga Apostol Pablo, nga miingon sa mga taga-Corinto: *'Gidayeg ko kamo, mga igsoon, nga nahinumdom kamo sa tanan nga akoa, ug nga, sumala sa akong gipadayag kaninyo, nagpabilin kamo nga hugot sa mga tradisyon'*[77] , ug sa mga taga-Tesalonica miingon siya: *'Busa, mga igsoon, baroga kamo nga lig-on ug hugot nga pagkupot sa mga tradisyon nga inyong natun-an, bisan pinaagi sa pulong sa baba o pinaagi sa among sulat'*[78] . Sa kini nga punto, misulat si San Krisostomo ingon niini: 'Gikan niini klaro nga ang mga Apostoles wala magpasa sa tanan pinaagi sa sulat, apan daghan ang napasa nga walay sinulat'[79] ; apan pareho silang kasaligan. Busa, kinahanglan nato nga iturin nga *kasaligan ang tradisyon sa Simbahan*; ingon man gipahayag ni San Krisostomo:

'Ang tradisyon mao ang tanan; ayaw nang mangita pa og laing butang.'

Ang *mga tradisyon* duha ka matang: ang usa may kalabotan sa mga dogma sa pagtuo—sama sa pito ka sakramento ug ang matinud-anong pagdayeg sa balaang relikya sa Dios—ug ang usa may kalabotan sa han-ay ug ritwal (seremonya) sa Simbahan, sama sa pagsaulog sa mga pista sa , ang pag-obserba sa mga pag-ayuno, ang paghinumdom sa mga namatay, ug uban pang mga ritwal ug balaod sa simbahan; kay bisan pa nga kini wala gisulat sa Balaang Ebanghelyo o sa Basahon sa mga Apostoles, ug dili usab kini sa ilang kaugalingon ang pagtuo—sama sa pagtuo sa usa ka dili makita nga Dios—apan, tungod kay kabahin kini sa tradisyon sa simbahan ug usa ka nailhan nga timaan sa tinuod nga pagtuo sa usa ka ortodoksong tawo; busa obligado kita nga ipatuman kini, sama sa pagdasig ni San Krisostomo: 'Ang tradisyon mao ang tanan; ayaw na pagpangita pa og laing butang.'

Naa kanato, bisan pa, ang katungdanan sa pagsusi kung unsang mga tradisyon sa balaang pagtuo ang gidala ni Santo Vladimir gikan sa mga Griyego paingon sa Rusya; ug kung kinsa ang nagpabilin niining mga tradisyon nga gidala ni Vladimir uban sa pagtuo, kana nga tawo nagbaton sa karaang pagtuo: apan kinsa ang wala magpabilin niini, wala magbaton sa karaang pagtuo, kondili nakahimo og bag-ong pagtuo para sa iyang kaugalingon.

Gikan pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, ang atong Simbahang Ortodokso sa Rusya nagpabilin sa tanang sakramento sa Simbahan sa hingpit ug walay paglubad, sumala sa mga ritwal ug seremonya nga natukod sukad pa sa karaang panahon ug gidala sa Rusya ni Vladimir uban sa pagtuo: kay ang atong pagtuo mao ang karaang pagtuo.

---

[75] Onomasticon ni Gesner
[76] Rev. 12:4
[77] 1 Corinto 11
[78] 2 Tesalonica 2:15.
[79] Pakighinabi 4

Ang mga Brynians, bisan pa, dili magbantay sa mga sakramento sa Simbahan, apan ginatamay kini: kay ang ilang pagtuo dili ang karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo nga ilang kaugalingong gihimo.

Ug tungod kay ang mga Brynians wala mag-obserba sa balaan nga mga sakramento, nahibaloan kini sa tanan.

Dili nila ginapraktis ang Bawtismo nga Balaan sumala sa mga ritwal sa Simbahan.

Walay Krismasyon, nga ginahimo sa binyag.

Dili nila praktis ang Eukaristiya, ang komunyon sa tinuod nga Lawas ug Dugo ni Kristo.

Wala silay pagkapari.

Wala silay sakramento sa Penitensya o pagpasaylo sa mga sala.

Dili sila magpraktis og balaodnong kaminyoon, kay nag-uban sila nga walay seremonya sa kasal; ug bisan pa kon magminyo sila, ginabuhat kini sa dili husto nga paagi, pinaagi sa mga ginatawag nga pari nga wala gi-ordinar, o sa mga takas nga gidili sa pagdumala sa seremonya: kini tungod kay daghan kanila ang mibanhaw pag-usab sa erehe nga Nicolaitan, nga nagtugot sa mga lalaki nga adunay daghang asawa, usa ka hilisgutan nga gihisgutan sa ikatulong bahin.

Wala usab silay pag-uyog sa mga masakiton.

Ug tungod kay ang tanang balaan nga misteryo, nga gipreserbar sa Balaang Simbahan sukad pa sa karaan-karaan nga panahon ug gidala sa Rusya uban sa Pagtuo ni Vladimir, gibaliwala kini sa mga Brynians: kay gibaliwala nila ang karaang pagtuo ug naghimo sila og bag-o para sa ilang kaugalingon; ug giunsa kaha nga wala sila'y bay adlaw sa pagtawag sa ilang karaang pagtuo nga 'ang pagtuo', samtang gibaliwala nila ang tanang karaang tradisyon sa Simbahan ug wala gani'y bisan gamay nga bakas sa karaang pagtuo sa ilang sulod?

Sukad pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, gisugdan pagtukod ang mga simbahan sa Dios, gisaulog ang balaang mga liturhiya sa sulod niini, ug naghimo og mga halad ug halad-paghalad alang sa mga buhi ug sa mga namatay.

Ang mga Brynians wala'y bisan usa niini: kay wala silay bisan gamay nga bakas sa karaang pagtuo sa ilang sulod.

Sukad pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, pareho nga giila ang daan ug bag-ong mga ikon; kay niadtong panahona ang yutang Rusya dili na kontento sa mga ikon nga gidala sa mga Griyego, apan nagsugod na sa pagpintal sa kaugalingon nilang bag-ong mga ikon.

Apan karon, ginahimaya sa mga Brynians ang karaang mga ikon lamang ug ginabaliwala ang mga bag-o: kay dili sila mosunod sa karaang pagtuo sa Ruso, kondili sa usa ka *bag-ong* pagtuo.

Gikan pa sa sinugdanan sa Kristohanong pagtuo sa Rusya, pareho nga gihalad og pagrespeto ang balaang krus nga upat ka punta ug walo ka punta; klaro nga ebidensya niini mao ang krus nga upat ka punta nga gidala ni Vladimir sa Cherson, nga hangtod karon makita nga nagtindog sa halaran sa luyo sa trono sa Dakong Katedral sa Moscow.

Ang mga Brynians, bisan pa, modawat lamang sa krus nga walo ka punta, samtang gisalikway ang krus nga upat ka punta; kay dili sila mosunod sa karaang pagtuo sa Rusya, kondili sa usa ka *bag-ong* pagtuo.

Kabanata 22. Mahitungod sa Pagdayeg sa Balaang Ebanghelyo

Sukad pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, gisunod namo ang eklesiastikal nga tradisyon sa pagdayeg sa Balaang Ebanghelyo, nga gidala gikan sa halaran paingon sa katilingban sa Domingo nga Matins human sa pagbasa sa Ebanghelyo sa Domingo, aron ang mga tawo makayuko ug makahalok niini.

Ang mga Brynians, bisan pa, nagtudlo nga dili angay pagsimbaon ang Balaang Ebanghelyo; kay wala sila mosunod sa karaang pagtuo sa mga Ruso, kondili sa usa ka *bag-ong pagtuo.*

Ug nga ang mga Brynians nagtudlo nga dili pagsimbaon ang Balaang Ebanghelyo makita sa mga sulat sa disipulo ni Avvakum, si Erofey Andreev, ug sa iyang mga kauban, nga misulat ingon niini: ang pagsimba sa Ebanghelyo, usa ka teksto nga gisulat sa tinta, usa ka batasan sa mga Tatar.

Paminawa, O mga ortodoksong magtutuo, ang mga pulong niadtong skismatiko, buang nga 'maalamon'—mga pulong nga angayng kataw-anan. Naga-angkon siya nga usa ka Tatar nga batasan ang pagyuko sa atubangan sa Balaang Ebanghelyo. Aduna na bay Ebanghelyo sa pagtuo sa mga Tatar nga ilang guyukan? Dili ba klaro nga kini nga skismatiko nagbakak ug nagpanuko-nuko, samtang gisaway kita nga daw nagyuko kita sa tinta nga

gigamit sa pagsulat sa Ebanghelyo? Apan, ikaw nga maldito nga heretiko, walay matarong nga panghuna-huna ug tinuod nga pagtuo! Nasayud ka ba kung giunsa pagpasidungog sa mga ortodoksong Kristohanon ang Balaang Ebanghelyo? Kung wala ka kahibalo, paminawa pag-ayo:

Sa dihang kami mopanaog sa atubangan sa Balaang Ebanghelyo, dili kami mopanaog sa atubangan sa pisikal nga butang mismo, ni sa mga tabla nga gipahiran og pilak o bulawan, ni sa papel, ni sa tinta, kondili sa atubangan sa Pulong sa Dios, ingon sa gisulat sa Ebanghelyo. Sama sa dihang mopanaug kita sa atubangan sa mga balaang ikon, dili nato gina-sugyot ang tabla, ang pintal, ang mga pintal sa brush, o ang materyal mismo, kondili ang hulagway sa nawong sa santo; ug ingon usab sa dihang mopanaug kita sa atubangan sa Krus, dili nato gina-sugyot ang materyal mismo, ni ang kahoy o bisan unsang laing substansiya nga gihimo ang krus; ni ang atong tan-awon mao ang krus nga upat ka punta o walo ka punta, apan sa matag makakita kita og krus, nahinumdom kita sa Pag-antos sa Ginoo, ug nagluhod kita sa Pag-antos sa Ginoo: sa samang paagi, sa dihang magluhod kita sa Balaang Ebanghelyo, dili nato gihatagan og dungog ang materyal nga butang, kondili ang Pulong sa Dios.

Kamo, mga malisyosong Brynians, pinaagi sa pagdumili sa pagdayeg sa Balaang Ebanghelyo, modumili usab sa pagdayeg sa Pulong sa Dios, nga sukad pa sa walay katapusan gidayeg sa Balaang Simbahan. Ug tungod kay gisalikway ninyo kini nga karaang matinud-anong eklesiastikal nga kostumbre, wala na sa inyong sulod ang karaang pagtuo sa mga Ruso, kundili usa na karon *nga bag-o.*

Kabanata 23. Mahitungod sa mga Dili Ordenado nga Nagbuhat sa Balaang Ritwal

Sukad pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, ang mga pari nagbuhat sa balaan nga mga ritwal sa Simbahan sa Dios; samtang ang mga dili ordinado dili lang gidili sa pagbuhat sa balaan nga mga ritwal, apan dili gani sila tugutan nga hikapon ang balaan nga mga butang sa Dios.

Apan sa taliwala sa mga skismatiko, ang mga dili ordinado nga lalaki ug babaye nagbuhat og balaang ritwal, sama sa nahibal-an sa pipila ka mga lugar sa atong diyosesis.

Sa usa ka lungsod (nga dili nako ipadayag ang ngalan), usa ka dili ordinado nga lalaki, nga marunong mobasa ug mosulat, gitawag ang iyang kaugalingon nga pari ug, sa dugay nga panahon nagpanago sa mga silong sa mga balay sa mga skismatiko, nag-awit sa Misa bisan pa nga dili siya ordinado, naghatag sa Banal nga Komunyon sa mga tinago nga nagsunod sa skisma, ug nagbuhat sa tanang sakramento para kanila. Apan unsang epekto, unsang gahum, unsang pagkabalaan ang anaa diin ang usa ka dili ordinado nga lalaki nagbuhat niining mga buhat?

Gisugilon sa taliwala namo sa Rostov nga, sa mga adlaw sa namatay nga obispo, nga may bulahan nga handumanan, Ang Kahalangdon nga si Jonah, Metropolitan sa Rostov, dili kaayo layo sa siyudad sa pikas daplin sa lanaw, sa usa ka baryo, usa ka batan-ong babaye ang miabot gikan sa usa ka heretikal ug dautang sekta ug, nagtago sa silong sa balay sa usa ka mag-uuma, tago-tago siyang magbuhat og usa ka heretikal nga serbisyo, maminaw sa kumpisal sa mga tawo ug maghatag sa Banal nga Komunyon—dili lang sa mga ordinaryong tawo, apan usab sa mga pari: kay bisan pa ang pipila ka buang nga mga pari tago-tago nga moanha kaniya aron magkumpisal ug modawat sa dili balaan nga Komunyon gikan sa iyang kamot. Unsa ka grabe nga kabuang! Unsa kaha nga klase nga pag-alagad kana? Unsa kaha nga klase nga Komunyon? Unsa kaha nga klase nga pagpasaylo sa mga sala? Unsa kaha nga klase nga pagdumala sa tanang uban pang mga sakramento, nga gihimo sa usa ka babaye? Mao ba kini ang karaang pagtuo? Nahitabo na ba kaniadto ang ingon ani nga mga butang, sa mga panahon sa atong mga balaang amahan sa Rusya? Dili gayud.

Kay ang schismatikong pagtuo dili ang karaang pagtuo, kondili usa ka *bag-ong* pagtuo; sa tinuod, mas superstisyon pa kini kaysa pagtuo.

Aduna gyud silay mga pari nga gi-ordinar, apan mga walay puloy-anan nga lumolupyo sila, nga gipahawa sa ministeryo sa ilang kaugalingong mga obispo tungod sa pipila ka sala nga ilang nabuhat, o sila mismo ang nangalayo gikan sa matinud-anong pagtuo; kini nga mga pari maoy nagdumala sa pipila ka mga sakramento sa mga puloy-anan sa Bryn. Katingalahan kini kanamo, kay ang mga tawo sa Brynya mosalikway sa bag-ong gipatik nga mga libro apan modawat sa bag-ong gi-ordinar nga mga pari; ilang gikaligtaan ang bag-ong mga libro apan gihigugma ang bag-ong mga pari. Kung balibaran ninyo ang bag-ong mga libro, O katawhan sa Bryn, angay usab nga balibaran ninyo ang bag-ong gi-ordinar nga mga pari; apan kung dawaton ninyo ang bag-ong gi-ordinar nga mga pari, kinahanglan usab ninyo dawaton ang bag-ong mga libro.

Kabanata 24. Mahitungod sa Ebanghelyo ni Avvakum

Sukad pa sa sinugdanan sa pagtuo sa Rusya, gidawat lamang ang Ebanghelyo nga Upat ka Kolumna ni Kristo, nga gisulat sa balaang mga Ebanghelista Mateo, Marcos, Lucas, ug Juan; ug walay lain nga Ebanghelyo gawas sa Ebanghelyo ni Kristo ang naglungtad hangtod karon.

Apan, sa Brynyan, nakaplagan ang usa ka bag-ong Ebanghelyo, dili ang sa Kristo, kondili ang sa Avvakum: Alang kang Avvakum, kana nga bakak nga magtutudlo, ilado sa mga skismatiko, nagsulat sa iyang kaugalingong libro, puno sa heretikal nga pangatarungan, ug gitawag kini nga: **Ang Walay Katapusan nga Ebanghelyo***, nga nag-angkon, 'Dili kini gisulat nako, kondili sa tudlo sa Dios.'

Ug tungod kay sila adunay, gawas sa karaang Ebanghelyo ni Cristo, lain pang bag-ong ebanghelyo—ang ebanghelyo ni Avvakum, dili ang Ebanghelyo ni Cristo—ang ilang pagtuo nahimong *bag-o* usab, ug dili na ang karaan.

Mahitungod sa eksaktong gisulat niining bag-ong ebanghelista—nga dili para kang Kristo kondili para kang Satanas—sa iyang Ebanghelyo, wala pa kami kahibalo sa sigurado; kay wala pa namo madawat ang maong libro niya: bisan pa niana, gikan sa mga kopya sa iyang mga sulat klaro nga wala siyay gisulat gawas sa, sumala sa iyang malisyoso ug heretikal nga pangatarungan, mga panamastamas batok sa Balaang Trinidad, batok sa Inkarnasyon sa Anak sa Dios—sama sa among gipatin-aw sa ibabaw—ug mga panamastamas nga pagpanamastamas batok sa Simbahan ni Cristo.

Kabanata 25. Mahitungod kang Fedka nga Diakono

Hinumdumi usab nato ang lain pa gikan sa mga kopya sa iyang mga sulat. Si Avvakum misulat kang Fyodor nga diyakono, iyang disipulo, mahitungod sa Balaang Trinidad ingon niini: 'Fyodka, oh Fyodka! Sumala kanimo, daghan sila, usa ka tawo ug usa ka hulagway; oh, ikaw anak sa puta, ikaw litong iro, ikaw buang nga nag-antos! Kung wala ka kahibalo sa gahum sa mga libro, pangutan-a ang usa ka babayeng baryo: 'Sultihi ko, ma'am, bahin sa Balaang Trinidad; unsa man ang Trinidad?' Ug motubag siya kanimo ug moingon: 'Ug ikaw, Fedka, padayon, gamita ang imong agtang—anak sa puta—iduko ang imong agtang sa yuta atubangan niining babayeng baryo.' Katingalahan gani kanako, usa ka makasasala, kung unsa ka maayo ang pagtubag sa tigulang nga babaye. Pangutan-a usab siya, 'Unsa ang kinauyokan sa Dios?' ug motubag siya kanimo ug moingon."

Paminawa, kamo nga matinud-anon, sa maanindot nga pagkahimo sa mga pulong nga gihimo niining skismatikong bakak nga ebanghelista, ug gamita kini. Dili ba ang iyang mga pulong angayng kataw-anan? Giunsa kaha niya pagka-isog sa pagsulat og ingon ana nga mga butang? Ug giunsa kaha karon sa mga skismatiko pagka-isog sa pagtan-aw sa iyang mga binuang ingon ebanghelyo? Mao ba kini ang klase sa pakigpulong nga makita sa mga Ebanghelyo ni Kristo—sa Mateo, Marcos, Lucas ug Juan? Ah, ang hunahuna sa mag-uuma!

Kabanata 26. Mahitungod sa pagkapunong-puno ni Avvakum

Ug labaw pa, kining maong bakak nga ebanghelista padayon nga naglibog-libog bahin niini sa iyang mga sulat:

'Ug sa ato'g pagbangon gikan sa kamatayon, unya himuon ko sa Ginoo *nga usa ka ataman*.'

Makatatawa gyud ang mga pakalanga sa kana nga buang nga walay utok! Kinsa bay nakadungog sa ranggo nga 'ataman' taliwala sa mga ranggo sa mga balaan? Nadungog nato ang ranggo sa mga Propeta, ang ranggo sa mga Apostoles, ang ranggo sa mga Martir, ang ranggo sa mga Balaang Hirarko, ang ranggo sa mga Kasantuhon! ug uban pang mga ranggo sa mga balaan: apan wala gayud kita makadungog sa ranggo nga 'ataman' taliwala sa mga balaan.

Kining bag-ong ranggo giimbento ni Avvakum nga erehe, ug ang ilang pagtuo *bag-o* gayud, dili ang daan.

Kabanata 27. Mahitungod sa Panan-awon ni Avvakum

Kana nga bakak nga ebanghelista ug schismatikong bakak nga magtutudlo, si Avvakum, gipamatud-an ang iyang buang nga mga pagtulon-an pinaagi sa usa ka milagrosong panan-awon nga iyang naangkon, nga iyang gisulat ingon niini:

'Nagpuasa ko sulod sa 14 ka adlaw atol sa Dakong Kwaresma, ug nakita nako ang akong kaugalingon—ang akong mga kamot, akong mga tiil, akong mga ngipon—nga nakalatag sa tibuok langit; ug unya gibutang sa Dios sa sulod nako ang mga langit, ang yuta, ug ang tanang binuhat.'

O katingalahang panan-awon! O tinuod nga tigbuhat sa milagro! Gikaon niya ang langit ug ang yuta ug ang tanang binuhat, gilunok sila sa iyang tutunlan, ug gipahiluna sila sa sulod sa iyang tiyan! Sigurado nga grabe kaayo siyang nagutom; pagkahuman sa napulo'g upat ka adlaw nga pagpuasa, grabe kaayo ang iyang tinguha sa pagkaon nga dili lang mga bato ang iyang gikaon, kondili ang tibuok yuta, ang langit ug ang tanang binuhat. Giunsa kaha nga wala nibuto ang iyang tiyan! Ug katingalahan nga wala niya gilunok ang iyang mga disipulo. Nagduda ko, bisan pa, nga dugay na niyang nalunok ang ilang mga kalag ug gilabay kini sa kahiladman sa impyerno.

Ang maong bakak nga manggagahum nahimong usa ka gamhanang higante; Dili ba siya mao ang igsoon mismo sa higante nga kaniadto nakita sa kagalang-galang nga si Antonio nga Dako, nga iyang gisaysay, nga nag-ingon: 'Usahay mosipa ang usa ka demonyo sa ganghaan sa monasteryo, ug sa dihang migawas ako, nakita nako ang usa ka tawo nga labaw sa gitas-on, nga nagtindog ang ulo hangtod sa langit, ug sa dihang nangutana ko kaniya, "Kinsa ka?" mitubag siya: 'Ako si Satan[80] .'

Apan si Abbaqum labaw pa kaysa kanang Satanas; kay gilapad niya ang iyang kaugalingon sa tibuok langit, ug gilukop ang tanang binuhat sa sulod sa iyang dughan. Kining bag-ong maghihimo og milagro usa ka schismatic: wala kitay bisan usa nga sama kaniya sa taliwala sa mga karaang maghihimo og milagro; kay *bag-o* usab ang ilang pagtuo*,* ug dili ang daan.

Kabanata 28. Mahitungod sa mga Acephalite

Kung, bisan pa, tawgon sa usa ka tawo ang schismatic nga pagtuo nga 'daang pagtuo', daan ra kini kutob sa ilang pagbanhaw sa karaang mga erehiya. Gibanhaw nila ang erehya *ni Nestorio,* nga nagpasipala sa Inkarnasyon sa Dios, sama sa among gipadayag sa ibabaw. Gibanhaw nila ang erehya *sa mga Acephalite,* nga nagsugod kang Severus nga walay ulo; bahin niini, sa ika-30 nga adlaw sa Agosto, sa Kinabuhi ni San Juan sa Kapadokya, Patriyarka sa Constantinople,[81] gisulat ingon niini:

Gikan sa maldito nga si Severus misubang ang erehe *sa mga Acephalite,* nga mao ang 'walay ulo', gitawag ingon niini tungod kay dili sila gustong mosubay sa mga ortodoksong obispo nga nagdumala sa mga simbahan, sama sa ulo nga nagdumala sa ubang mga miyembro; apan gihimo nila ang ilang kaugalingon nga mga pangulo ug magtutudlo, nga nagsunod sa pangatarungan sa ilang kaugalingong buang nga hunahuna, ug ilawom sa ilang dili-ortodoksong obispo ug presbiter, wala sila magbantay sa kasagarang ritwal sa simbahan sama sa bunyag o sa Banal nga Liturhiya. Mikaon sila sa Lawas ni Cristo, ang Kordero, nga dugay nang giandam ug gipreserba, nga magkatigum sa mga adlaw sa Balaang Pasko sa Pagkabanhaw ug magbuak niini sa pinakagamay nga piraso; ug unya ang matag-usa, sumala sa iyang gusto, naghimo para sa iyang kaugalingon og bakak nga pagtuo, ug, sa pagkuha sa awtoridad sa pagtudlo sa iyang kaugalingong pagbuot, nagtudlo sa uban sumala sa *iyang kaugalingong* walay pulos nga hunahuna, ug gikan sa kadaghanan kanila mitumaw ang ubang mga erehiya, usa niini mao ang supak sa mga Higala; mahitungod niini, si Nikephoros Kallistos, ang Griyegong istoryador sa simbahan, nagsulat sa Libro 18, Kapitulo 45.

Paminawa ug tagda, O katawhan sa Ortodoksong Pagtuo! Dili ba ang schismaticong pagtuo ni Bryn susama sa walay ulo nga erehe? Tinood gayud nga susama kini, ug dili lang susama, kondili mao gayud kini kana nga erehe; kay wala silay simbahan, ni pari, ni Banal nga Liturhiya, ni Balaang Komyunyon sa mga sakramento, ni bunyag sumala sa ritwal sa Simbahan, ug dili usab sila mosunod sa mga Obispo nga Ortodokso, kondili hingpit silang *walay pangulo,* sama sa karaang mga Akephalita. Busa, ingon sa pagkabanhaw sa karaang mga erehya, ang ilang pagtuo angay gayud tawgon nga karaang heretikal nga pagtuo, ug dili ang Ortodoksong pagtuo.

Tan-awa, O mga hinigugma nga ortodoksong katawhan, tinuod nga mga karnero sa kawan ni Kristo, ug matinud-anong mga anak sa Iyang Balaang Simbahan! Pinaagi sa matarong nga pangatarungan, among gipamutol ang unang bunga sa Hardin sa Brynsky—ang ilang heretikal nga *pagtuo*—ug pinaagi sa hingpit nga pagsusi, nasuta namo kining duha ka butang:

---

[80] 17 Enero, folio 302.

[81] Panid 550, likod nga bahin.

Mao ba ang ilang pagtuo ang tinuod nga pagtuo?

Ug ang ilang pagtuo ba mao ang karaang pagtuo?

Ug among nakaplagan sa maong bunga, sama sa mapula nga mansanas sa Sodoma, dili usa ka tam-is nga lami, kondili baho nga abog ug abo; Nagaingon ako, ang ilang pagtuo dili ang tinuod nga pagtuo, kondili usa ka baluktot nga pagtuo: ug ang ilang pagtuo dili ang karaang pagtuo, kondili usa ka bag-ong pagtuo.

Kabanata 29. Pagtuo nga Makabahin-bahin sa mga Kaugalian

Kay unsaon man nga adunay tinuod ug matarong nga pagtuo taliwala nila, kon wala pa gani sila kahibalo unsa ang pagtuo? Kay kanunay natong madungog gikan sa labing yano nga mga tawo nga gitawag nila dili lang ang ilang mga kostumbre ug tradisyon—nga dili lang dautan, kondili mao pa gani ang pinakagrabe nga mga buhat—nga 'pagtuo'. Pangutan-a ang usa ka ordinaryong tawo: ngano man nga mangawat kamo, manakaw ug magbuhat og pangawat? Motubag siya: mao kana ang among pagtuo. Ngano man nga sobra kamo ka malingaw, magbuang-buang sa pag-inom, mosulti og bati nga mga pulong, mag-away ug mag-away-away? Mao kana ang among pagtuo. Ngano man nga daghan kaayong dili matarong ang nahitabo tali kaninyo—ngano man nga maglimbong kamo sa usag usa, magbakak sa usag usa, ug magpanamastamas sa usag usa? Mao kana ang pagtuo. Ngano man nga ginabuhat kaninyo ang mga buhat nga dautan ug makalilisang—pagpanapaw, pakighilawas, ug uban pang mga binuhatan nga makalilisang kaayo nga dili na madala sa dunggan? Mao kana ang pagtuo.

O balaan nga pagtuo! O labing halangdon ug dungganong ngalan sa pagtuo! O pagtuo, nga nagapahulay sa usa ka Dios nga dili makita! Sa unsang kalalum sa kawalay dungog kamo nahulog sa taliwala sa mga yano nga tawo, kay dili lang nila kamo giila sa makita ug matandog nga mga butang, apan usab sa ilang pagsalikway sa balaod, ilang pagpangawat, ilang pagkalasing, ilang kawalay-hustisya, ug sa ilang malimlikong paagi sa kinabuhi. Unsaon man, busa, nga makaplagan ang usa ka maayong pagtuo sa tunga sa ingon nga mga tawo?

Kabanata 30. Ang Pagkamatarong sa Ortodoksong Pagtuo

Apan kita, isip mga Ortodoksong Kristohanon, nga giya sa grasya ni Kristo nga atong Dios, nasayud kita unsa ang tinuod nga pagtuo, ug nagpabilin kita nga hugot dili sa bag-ong pagtuo, kondili sa karaang, makadios nga pagtuo nga gisalig ni Kristo nga Ginoo sa Iyang mga balaan nga disipulo ug mga Apostoles, nga gipangwali sa mga balaang Apostoles sa tibuok kalibutan, nga gitudlo sa mga bantugang magtutudlo sa Simbahan, nga gipamatud-an sa mga Ekumenikal nga Konsilyo, nga gidala ni Santo Vladimir gikan sa mga Griyego paingon sa Rusya, ug diin misidlak ang mga dagkong suga sa Simbahan ug mga kahayag sa kalibutan, ang mga balaang Rusong Amahan ug mga manalagna sa katingalahan.

Nagtuo kami sa usa ka dili makita nga Dios, nga gihimaya sa Balaang Trinidad: ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo.

Sa Balaang Trinidad, dili namo buwagon ang Diyosnong kinaiyahan ni maghiusa ang mga Persona; kondili nagpabilin kami nga matinud-anon, uban ni San Andres sa Crete, nga nag-awit niini: 'Gisimba ko ang Triyuno, Usa ka Diyos, nga adunay dili mabahin nga kinaiyahan ug dili maghiusa nga mga Persona, nga magkahiusa sa paghari ug magkahiusa sa trono'[82] . Ug sama sa atong pagtuo sa atong kasingkasing, ingon usab ato kini gipahayag sa atong mga ngabil, naghimaya sa Balaan, dili mabahin nga Trinidad matag adlaw, ug nag-ingon:

Gloria sa Balaan, *Co-esensyal,* Magahatag-kinabuhi ug *Dili mapikas nga Trinidad,* kanunay, karon ug hangtod sa kahangturan sa mga kahangturan.

Tinuod gayud nga nagtuo ug nag-angkon kami sa Inkarnasyon sa Anak sa Dios, nga Siya, pinaagi sa Iyang kaugalingong Banal nga Hipostasi, nainkarnar sa sabakan sa Labing Putli nga Birhen, nga wala Siya mapabulag gikan sa Amahan. Dili namo buwagon ang Anak ngadto sa duha ka anak, kondili gipahayag namo Siya nga Siya ra gihapon, sa sabakan sa Birhen ug uban sa Amahan sa langit: kay ang Pagkadiyos dili matino sa lugar.

Tinuod namong gikumpisal nga ang Labing Balaan nga Birhen mao ang Inahan sa Dios, ug dili lang Inahan ni Kristo, kondili siya nga sa tinuod miburot sa Pulong sa Dios nga nahimong unod sulod kaniya, nga adunay duha ka lain nga pagkaanaa ug kinaiya—diyosnon ug tawo—nga dili magsamok, apan dili mabahin sa usa ka persona ni Kristo.

---

[82] Maayo kaayo ang kanon; sa Huwebes sa ikalima ka semana sa Dakong Kwaresma, Ode 4, Himaya.

Dili namo bulagon si Kristo gikan sa Anak sa Dios, ni ipahimutang Siya sa lain nga trono tupad sa Balaang Trinidad, sama sa gibuhat ni Abbaqum ug sa iyang mga tinun-an; ni himuon namo ang Trinidad nga usa ka kuaternidad, kondili nagtuo ug nag-angkon kami nga ang Anak sa Dios ug si Kristo usa ra ug pareho, nga gitawag nga Anak sa Dios ug Anak sa Tawo. Ang Anak sa Dios pinaagi sa kinaiya sa pagka-Dios, Anak sa Tawo pinaagi sa kinaiya sa pagkatawo; apan dili duha ka Anak, kondili usa ra ka Anak, ingon sa dogmatiko nga pagkanta sa Simbahan sa Octoechos, Tono 6, sa Vespers, nga nag-ingon: 'dili nabahin sa duha ka persona, kondili nailhan nga duha ka kinaiya nga walay kalibog'.

Ang atong pagtuo, busa, dili bag-o, kondili karaan: hugot nato kini gipangusgan nga walay pagduda, ug dili kita modawat bisan unsang kabag-ohan o erehiya. Gikumpisal nato kini, giakma nato kini, ug pinaagi niini nagalaum kita nga maluwas nga walay pagduha-duha, pinaagi sa grasya ug tabang sa Dios.

Dugang pa, among ginasunod ang tanang balaang sakramento, tanang ritwal ug *seremonya,* ug tanang kaugalyan sa simbahan subay sa tradisyon ug mga balaod sa mga Balaang Amahan, nga matinud-anon ug dili matuyok, sama sa pagdala ni Santo Vladimir nga Griyego niini sa Rusya, ug busa padayon namo kini nga ginasunod hangtod karon pinaagi sa grasya ni Kristo.

Apan panahon na karon aron mopadayon sa sunod nga Pangutana.

Bahín II. Mahitungod sa Eskismatikong Doktrina

Pagkahuman natong susihon ang unang bunga sa skismatikong tanaman sa Bryn, ug pagkahuman natong hingpit nga imbestigahon ang ilang heretikal nga pagtuo, karon atong balhinan ang laing usa sa ilang mga bunga—sama sa laing mansanas sa Sodoma—aron sulayan ang ilang *doktrina*, nga sila, isip mga kaaway sa Simbahan ni Kristo, naglapnag gikan sa satanikong mga salag sa Bryn, itamnan kini sa tinago taliwala sa mga ortodokso sa mga lungsod ug baryo, sama sa sagbot taliwala sa trigo.

Ang mga Brynian nagaangkon nga mapuslanon sa kalag ang ilang doktrina.

Busa, ang kini nga pagsusi ipundar sa mosunod nga prinsipyo:

Mapuslanon sa kalag ang pagtulon-an nga walay bakak, walay erehiya, ni blasfemiya batok sa balaan nga mga butang.

Apan kon sa bisan unsang doktrina makit-an ang bakak, erehiya, ug blasfemiya batok sa balaan nga mga butang, nan kana nga doktrina dili mapuslanon sa kalag, kondili makadaot niini.

Busa, atong tinuod nga susihon *kining tulo ka punto* mahitungod sa schismatic nga pagtulon-an ni Bryn*:*

1) *Wala bay bakak ang ilang pagtulon-an?*
2) *Wala ba'y heresiya ang ilang pagtulon-an?*
3) *Naglangkob ba* ang *ilang pagtulon-an og blasfemiya batok sa balaan nga mga butang?*

Una nga Artikulo

Kapitulo 1. Ang usa ka pagtulon-an angay nga gikan sa usa ka magtutudlo nga dili bakak

Tinuod ang pagtulon-an kon kini naggikan sa baba sa usa ka magtutudlo nga dili bakak, kondili tinuod.

Ang tinuod nga magtutudlo, bisan pa, mao ang usa nga wala mag-angkon sa katungdanan sa pagka-magtutudlo sa iyang kaugalingon, kondili gitudlo sa Simbahan sa Dios pinaagi sa grasya sa Espiritu Santo, ug gipadala aron magwali, sama sa mga adlaw sa mga Apostoles, ang mga magtutudlo gipadala sa Simbahan pinaagi sa Balaang Espiritu, nga makita sa Buhat sa mga Apostoles, kapitulo 15, diin gisulat ingon niini: *'Sa mga nag-alagad sa Ginoo ug nagapuasa,' miingon ang Balaang Espiritu, 'ipahimulag kanako si Bernabe ug si Saulo alang sa buhat nga akong gitawag sila.' Unya, pagkahuman sila sa pagpuasa ug pag-ampo, ug sa pagbutang sa ilang mga kamot kanila, gipadala sila. Kini nga mga tawo, nga gipadala sa Espiritu Santo, mibanaog paingon sa Seleucia*[83] . Ug usab sa kapitulo 15 gisulat: *'Maayo nga tan-aw namo* (ang Simbahan sa Jerusalem)*, nga*

[83] Buhat 13:2 ug mosunod.

nagkahiusa kami, nga magpadala kami kaninyo (sa Simbahan sa Antioquia) *og pinili nga mga tawo* uban *sa among hinigugma nga si Bernabe ug si Pablo, mga tawo nga nagbutang sa ilang kinabuhi sa peligro alang sa ngalan sa among Ginoong Jesu-Cristo: kay gipadala namo si Judas ug si Silas, nga mosulti usab sa samang mensahe. Kay napagpasyahan sa Balaang Espiritu ug kanamo*[84] , ug ang uban sumala sa nahisulat didto.

Sumala sa balaang mga Apostoles, ang katungdanan sa pagtudlo gisagop sa mga obispo, mga pari ug uban pa nga sakop sa gipahinungod nga han-ay sa Simbahan. Gisagop nila kini nga katungdanan pinaagi sa kabubut-on sa Espiritu Santo, kay sila gitudlo pinaagi sa husto nga eleksyon ug konsagrasyon.

Ang ingon nga mga magtutudlo tinuod ug dili bakak, ug ang pagtudlo sa ingon nga mga magtutudlo tinuod ug dili bakak, kay kini gipamulong sa Espiritu Santo.

Atong hunahunaon kini: kinsa ang nagpadala sa mga schismatic nga magtutudlo sa Brynsk? Pinaagi ba sa Balaang Espiritu? O pinaagi ba sa Simbahan ni Kristo? Dili gayud. Wala silay Simbahan; ilang gisalikway ang selyo sa gasa sa Espiritu Santo nga gihatag sa bunyag pinaagi sa krisma, nga ilang gitawag nga selyo sa Antikristo, ug wala usab silay uban pang mga sakramento nga gihimo sa Espiritu Santo. Tungod kay wala sila magpanag-iya sa mga sakramento, wala sila sa Espiritu Santo, nga nanaug ibabaw sa mga sakramento; ug tungod kay wala sila sa Espiritu Santo, wala sila gitahasan o gipadala Niya aron magwali ug magtudlo. Tungod kay wala sila gipadala sa Espiritu Santo o sa Balaang Simbahan, dili sila tinuod nga magtutudlo, kondili mga bakak, nga gipugos ang katungdanan sa pagtudlo alang sa ilang kaugalingon. Kay ang ilang pagtulon-an dili tinuod, kondili *bakak.* Mahitungod sa ingon nga mga magtutudlo ang Dios nagsulti sa propesiya ni Jeremias: *'Wala nako gipadala kining mga propeta, apan midagan sila; wala ko nagsulti kanila, apan nagpropesiya sila'*[85] . Apan ang Apostol usab miingon: *'Unsaon man nila pagwali kon dili sila gipadala*?'[86] . Busa, kon ang mga bakak nga magtutudlo wala gipadala sa Dios, kinsa man ang nagpadala kanila? Sa tinuod, walay lain kondili si Satanas mismo, nga mao ang amahan sa bakak ug gigikanan sa tanang kawalay-katarongan; ug dili ang Espiritu Santo ang nagasulti pinaagi sa ilang mga ngabil, kondili usa ka espiritu sa bakak, mao gihapon nga espiritu nga nagsulti kaniadto pinaagi sa mga ngabil sa mga bakak nga propeta sa panahon sa balaan nga propeta Mikas, aron limbongan si Ahab, hari sa Israel; bisan kinsa nga gustong sama sa nahisulat sa 1 Mga Hari, kapitulo 22, ug sa 2 Cronica, kapitulo 18.

Kapitulo 2. Ang pagtudlo angay nga gikan sa usa ka maalamon nga magtutudlo

Labaw pa:

Ang tinuod nga pagtudlo mao ang nagagikan sa mga ngabil sa mga magtutudlo nga maalam sa Balaang Kasulatan ug napuno sa kinaadman sa pagtudlo, nga nakasabot sa gahum sa Balaang Kasulatan ug makahubad niini sa husto. Kay ang magtutudlo dili lang dapat nga gihiusa ug gitudlo sa Simbahan pinaagi sa Balaang Espiritu sa katungdanan sa pagtudlo, kondili kinahanglan usab nga labing maalamon, nga adunay himsog nga panghuna-huna, sumala sa mga pulong sa Dios mismo nga gisulti sa propesiya: *'Ipahimutang sa inyong hunahuna ang mga pulong sa pari, ug pangitaa ang balaod gikan sa iyang mga ngabil*' ([87]).

Ang makabahin nga pagtulon-an, bisan pa man, dili mogikan sa ingon ana ka maampingong mga ngabil, kay ang ilang mga magtutudlo dili lang nga wala gi-ordinar sa Simbahan pinaagi sa Espiritu Santo sa katungdanan sa pagka-magtutudlo, apan dili usab sila pamilyar sa Balaang Kasulatan, wala silay gahum sa pagsabot niini ni sa abilidad sa husto nga paghubad niini, apan mga yano ra kaayo nga tawo, kadaghanan kanila mao ang ilang magtutudlo, nga wala gani kahibalo sa alpabeto. Dili lang kini, apan bisan ang mga babaye nagtudlo sa ilang taliwala, bisan pa nga angay silang maghilom sumala sa apostolikong sugo: *'Maghilom ang mga babaye sa mga simbahan, kay dili sila gitugotan nga mosulti*' (, 'sa pagtudlo'), *apan sa pagsumpo*[88] ; ug usab: *'Magkat-on ang babaye sa hilom uban sa tanang pagsumpo; apan dili ko tugotan ang babaye nga magtudlo'*[89] . Apan sa heretikal nga pagtuo ni Bryn, wala nila tagda kana nga apostolikong sugo, ug ang mga babaye nag-angkon sa katungdanan nga magtutudlo. Kay ang ilang pagtudlo dili tinuod, kondili *bakak.*

---

[84] Buhat 15:25 ug mosunod.
[85] Jer. 23:21.
[86] Roma 10:15.
[87] Mal. 2:7.
[88] 1 Corinto 14:31.
[89] 1 Tim. 2:11.

Kay imposible alang sa usa ka dili edukado nga karaniwan nga tawo nga dili lang makatudlo sa uban sa husto bahin sa mga dogma sa pagtuo, apan bisan sa paglakaw sa husto nga dalan sa iyang kaugalingon, nga nagsalig sa iyang kaugalingong walay-sulat, yano nga pagsabot samtang ginatamay ang tinuod nga mga magtutudlo. Busa mitumaw ang mga heresiya, panagbangi ug mga pagkabahin-bahin, kay ang mga ignorante misulay sa pagsusi ug pagtudlo sa mga butang sa pagtuo. Sama sa husto nga giingon ni San Anastasius sa Nicaea ug ni San Juan Crisostomo: dakong dautan ang dili pag-ila sa mga Kasulatan, ug ang pagka sama sa mga hayop nga walay pagsabot; kay daghang kadaut ang motumaw gikan sa pagkawalay kahibalo sa mga Kasulatan. *Gikan niini* mitumaw *ang* dagkong *kadaut sa erehiya;* gikan niini, ang walay pag-amping nga pagkinabuhi, walay bunga nga mga paningkamot, espirituhanong pagkabuta, ug limbong sa yawa. Kay sama sa mga buta sa ilang pisikal nga mga mata nga dili makalakaw sa husto nga dalan, ingon usab kadtong wala makaila sa Balaang Kasulatan, ug wala motan-aw sa mga sinag niini, matumba[90] .

Sa bahin sa mga tawo sa Brynya, bisan pa nga wala sila kahibalo sa Balaang Kasulatan, giisip gihapon nila nga maalamon sila ug nagtuo nga naglakaw sila sa tinuod nga dalan sa pagtuo, ug nagpasigarbo sila sa pagtudlo sa uban. Ug kadtong sa ilang taliwala nga makabasa ug makasulat, diin misidlak sa ilang hunahuna ang maluya nga silaw sa pagsabot, nagtukod sa ilang kaugalingon isip dagkong teologo ug, sa ilang garbo, nagpasigarbo nga sila walay kapantay nga magtutudlo sa ilang pagtuo. Apan kadtong tinuod nga mga teologo ug tinuod nga magtutudlo—kadtong naghalad sa ilang kinabuhi sa pagtuon sukad pagkabatan-on, nga kanila gipadayag ang mga misteryo sa Balaang Kasulatan, ug diin misidlak ang hingpit nga kahayag sa pangatarungan—ila kining gitawag nga mga heretiko, mga nalimot sa dalan, ug mga wala makaila sa tinuod nga agianan. Ang mga bulag nagaingon sa mga makakita: 'Dili kamo makakita'; ug ang mga nalilihis nagaingon sa mga naglakaw sa tinuod nga dalan: 'Nalilihis kamo sa dalan'; ug ang mga buang nagpahasol sa mga maalamon: 'Wala kamo kahibalo sa bisan unsa'. Apan hunahunaa, palihug, kinsa ang mas daghan nakakita og kahayag: ang usa nga nagtan-aw gikan sa ngitngit nga kwarto paingon sa patyo pinaagi sa gamay nga lungag, o ang usa nga nagbukas og bintana ug nagtutok sa kahayag? Kinsa ang mas makahulagway sa kahayag sa balaan nga pagtuo ug sa husto nga dalan sa tinuod nga pagkamatinud-anon: ang usa nga nakahibalo lang mobasa og libro apan gamay ra ang iyang pagsabot sa gibasa, o ang usa nga dili lang mobasa kondili hingpit usab ang iyang pagsabot sa gibasa ug nasabtan ang kalawom sa Balaang Kasulatan? Mas maayo bang magtutudlo ang usa ka walay pormal nga edukasyon ug nagpang-angkon sa kaugalingon kay sa usa ka maalamon—ang wala magpahayag sa iyang kaugalingon nga magtutudlo, apan gitudlo sa grasya sa Espiritu Santo?

Nakadungog ko sa uban nga nagaingon: 'Si Kristo nga Ginoo nagtigom og usa ka grupo sa mga Apostol nga dili makabasa, yano ug walay edukasyon nga mga tawo; Wala Niya sila gitawag ngadto Niya gikan sa mga libro, kondili gikan sa lambong sa mangingisda, ug pinaagi kanila gihayag ug gitudloan Niya ang tibuok kalibutan.' Niini motubag ako ingon niini: Gitigom Niya ang mga dili makabasa, apan gipadala Niya ang mga maalam; gitawag Niya ang mga yano ug mga ignorante ngadto kaniya, apan gipadala Niya ang mga maalamon nga teologo sa katapusan sa kalibutan, human Niya ablihan ang ilang hunahuna aron masabtan ang mga Kasulatan[91] Gitigom Niya sila sama sa usa ka magtutudlo nga nagtigom sa iyang mga disipulo, ug sulod sa kapin tulo ka tuig gidala sila uban kaniya, nagtudlo ug nag-instruksyon kanila, ug wala Niya sila gipadala sa pagpangwali hangtod hangtud nga hingpit nakong natudloan sila ug natabangan sila sa pagsabot sa mga Kasulatan; ug sa dihang gipakayag Niya ang ilang hunahuna aron masabtan ang mga Kasulatan, ug napuno sila sa Espiritu Santo, ug natudloan sila sa pagsulti sa lain-laing mga pinulongan: unya gipadala Niya sila sa kalibutan aron ipangwali ang Pulong sa Dios.

Apan kamo, O katawhan sa Bryn, mga magtutudlo nga walay edukasyon, mga maalamon nga dili makabasa, sultihi kami: kanus-a kamo naglakaw uban ni Kristo? Kanus-a ninyo nadawat ang Espiritu Santo sa mga dila sa kalayo? Kanus-a kamo nakakat-on sa pagsulti sa langyaw nga mga pinulongan, sama sa gibuhat sa mga Apostoles? Nabuksan ba ang inyong hunahuna aron masabtan ang mga Kasulatan, sama sa nahitabo sa mga Apostoles? Busa, maulaw kamo, O mga magtutudlo sa Bryn, kamo nga mga yano nga lalaki ug babaye nga nangawat sa katungdanan sa pagka-magtutudlo, kay angay unta kamo nga mga disipulo, dili magtutudlo, ug

[90] San Anastasio, Pangutana 78 bahin sa Balaang Kasulatan; makita usab kini sa prefatoryo ni San Crisostomo sa mga sulat ni Pablo.
[91] Lucas 24:45.

magkat-on gikan sa mga ortodoksong magtutudlo sa Simbahan, imbis nga kamo mismo ang magtudlo sa uban ug maghimo og bag-ong lain-laing mga pagtuo para sa inyong kaugalingon.

Kabanata 3. Ang pagtudlo sa magtutudlo angay nga matarong, ug ang ilang pamatasan walay ikasaway

Dugang pa:

Ang tinuod nga pagtudlo kinahanglan magagikan sa usa ka magtutudlo nga dili lang maalam sa Balaang Kasulatan, apan usab walay ikasaway sa pamatasan, sama sa gisulat ni Apostol Pablo kang Timoteo: *'Pagpakita sa imong kaugalingon nga usa ka ehemplo sa tanang butang— —sa pulong, sa pamatasan, sa gugma, sa pagtuo, sa pagkabalaan'*[92] . Tumanon nato kining unang duha ka pulong sa Apostol: *'Pag-usa ka ehemplo'* (miingon siya) *'sa panultihon ug pamatasan',* diin klaro kaayo nga makita unsa ang katungdanan sa magtutudlo, kay ang magtutudlo kinahanglan una sa tanan nga maalamon sa panultihon ug walay sala ug balaan sa pamatasan; kay 'tudlo, apan ayaw pagbuhat sa imong gitudlo, kay ikaw sama sa nag-uyog nga gong o nagkalingog nga simbalo'.

Mahitungod sa pamatasan sa mga magtutudlo nga mibulag sa simbahan, ang Dios ra ang nakahibalo; dili nato kini susihon; apan, atong hinumduman dinhi ang panghuna-huna ug mga buhat sa usa sa ilang mga magtutudlo, nga nagtawag sa iyang kaugalingon nga apostol, sumala sa among nakaplagan nga narekord sa uban.

Sa imperyal nga siyudad sa Moscow, sa Royal Printing House, sa librarya, adunay usa ka sinulat nga booklet nga may titulo nga 'Pagpamatikod sa Petisyon sa Solovetsky', nga gisulat sa Siberia sa usa ka si Yuri nga Serbo, ubos sa Obispo sa Siberia, ang Iyang Kahalangdon Cornelius. Niining maong booklet, sa Kapitulo 5, gisulat ni Yuri ang mahitungod sa schismatic nga magtutudlo ug apostol, ang pari Lazarus, ingon niini:

Kini nga lungsod (Tobolsk) nakaila kang Lazar, kay aduna'y panahon nga ang mga kadalanan sobra kaipit para kaniya, ug kinahanglan siya dalhon sa bukton sa mga tawo (kung hubog siya) kay dili na niya makaya nga makabalik sa iyang kaugalingong balay. Ug sa usa ka higayon, samtang naglingkod si Lazarus uban sa mga bisita sa akong balay, misugod siya sa pagsaysay sa mga sugilanon ug bugtong sa mga tigulang nga babaye—sama sa usa ka tigulang nga babaye nga bisan pa gusto niyang mobalik sa pagkabatan-on, nag-uyog siya paatras sa dalan, ug uban pa. Apan ang mga bisita nangluya ang dagway ug naulaw sa pagpaminaw og ingon ana nga pakigpulong gikan sa usa ka pari; ug siya, pagkakita niini, miingon kanako: 'Yuri! Ngano man nga pirmi nato sugdan ang espirituhanong mga butang, apan ginabuhat nato kini sa kalibutanong paagi?' Ug ako, pagkahuman nilakaw ang mga bisita, gipahinumdom ko siya: 'Amahan Lazarus! Hunahunaa kung unsa na ang kahimtang sa Simbahan ni Kristo, ug unsa ka-ubo ang kahimtang niini? Kung katungdanan nato nga usbon kini, ako moingon, kita mismo korap kaayo, ug mosulti pa gani kita og mga makauwaw nga sugilanon, ug masipit pa ang kadalanan para nato kung hubog kita: dili kini mga timailhan sa mga Apostoles, ni sa mga magtutudlo nga gipadala sa Dios aron usbon ang Simbahan; ug uban pa nga mga butang (ingon ni Yuri), gisulti nako kaniya kini nga panultihon ni Augustine, ang magtutudlo sa Kasadpan: 'Gawas sa Simbahan ug sa pagkabahin-bahin, ang usa ka tawo mahimong adunay tanang pagkabalaan, apan dili niya makab-ot ang kaluwasan nga siya ra.' Apan mitubag si Lazaro uban sa supak nga argumento: 'Unsa kaha, busa, ang kaayohan kang Nikon ug sa iyang mga kauban nga pareho og hunahuna, kon sila adunay pagka-obispo ug tanang balaang ritwal, apan dili makab-ot ang kaluwasan?' Mitubag ko kaniya: 'Ang Iyang Kasantosohan Nikon wala mibulag sa Simbahan; apan ikaw, Amahan, nga nagbulag sa imong kaugalingon gikan niini, nagmugna ka og mga skisma, ug ang mga pulong ni Augustine angay kanimo. Tungod niini, Amahan Lazarus. Apan dinhi, mga Amahan sa Solovetsky (ingon ni Yuri), ayaw kami pagsiloti, ingon nga nagpadayag ko sa mga sala sa usa ka matinud-anon nga tawo tungod sa dautang tuyo. Kay ako mismo, nga usa ka dakong makasasala, dili nako ipadayag ang tinago nga mga sala sa matinud-anon, ni mosulti ako tungod sa dautang tuyo batok sa usa ka igsoon; kondili tungod kay si Lazaro, nga naghimo sa iyang kaugalingon nga apostol, misalaway sa Apostolikong Simbahan, ug nakapahinabo og panagbangi ug pagbangi mahitungod sa pagtuo tali kaninyo ug sa tibuok katawhan: tungod niini ginapahinumdom ko kamo—dili tungod sa dautang tuyo, kondili tungod sa paghigugma sa igsoon alang sa mga matinud-anon—mahitungod niadtong katingalahang apostol, nga gipamatuod sa maong siyudad; ug wala ko siya pasipala sa niini nga butang, ni ginapasipala ko siya nga walay hinungdan o sa walay pulos. Kay angay ug gikinahanglan nga ang tanan makahibalo sa mga buhat ug kinabuhi niadtong himayaong magtutudlo, nga gusto sa tanan itugyan ang ilang mga kalag, ug sa Iyang mga pagtulon-an gibase nila

[92] 1 Tim. 4:12.

ang ilang kaluwasan, ug pinaagi sa Iyang doktrina ilang gisaway ang tibuok Apostolikong Simbahan." Hangtod dinhi gikan sa libro ni Yuri nga taga-Serbia. Gikan niining salaysay, bisan pa, nahimong klaro kanato ang hunahuna sa maong schismatikong magtutudlo ug 'apostol' nga si Lazarus—usa ka tawo nga maalam sa mga kaulaw-ulaw nga sugilanon (ug dili sa Balaang Kasulatan)—ug napadayag ang iyang malibogong pamatasan. Angay nga dili isipon ang ingon nga 'apostol' sa han-ay sa mga apostol, ni maminaw sa iyang mga pagtulon-an, gawas kon siya kabahin sa mga pseudo-apostol ug adunay puwesto taliwala sa mga bakak nga magtutudlo. Wala usab namo gituohan nga ang ubang schismatic nga magtutudlo mas maayo pa kaysa kang Lazaro; ang ikatulong bahin niining traktado magpamatuod niini.

Kay dili angay nga ang ingon nga mga tawo mahimong magtutudlo.

Kapitulo 4. Ang tinuod nga doktrina gipangwali sa hayag, dili sa tinago

Pag-usab:

Ang tinuod, walay sagol nga doktrina gipangwali sa hayag sa tanang dapit sa atubangan sa tanan, nga walay pagkahadlok sa bisan kinsa, sama *sa* pagwali sa Apostolikong doktrina *uban sa tanang kaisog* ug *walay babag*[93] ; Samtang ang pagtulon-an nga gipahayag sa tinago, natago sa mga hilit nga lugar, dili tinuod, kondili puno sa baho sa bakak.

Mahitungod sa schismatic nga pagtulon-an, kini dili gipangwali sa hayag bisan asa, kondili gitun-an sa tinago, natago sa mga silong, nga dili gani mangahas ipakita sa atubangan nato; ug sama sa mga paniki (mga ilaga nga adunay pako) nga molupad gikan sa kahayag sa adlaw paingon sa mga lungag, ingon ana usab sila nagtudlo—o mas tukma, naglimbong—sa mga yano nga tawo sa tinago nga mga lugar, nga nagtago gikan kanato.

Kay ang ilang pagtulon-an dili tinuod, kondili bakak.

Kapitulo 5. Ang Eskismatikong Bakak Mahitungod sa Antikristo

Labaw pa:

Ang tinuod nga doktrina dili gayud angay maglakip og bisan unsang bakak; apan kon makit-an ang bakak sa bisan unsang doktrina, kana nga doktrina dili matawag nga tinuod, kondili bakak.

Ang doktrina sa Bryn, bisan pa, puno sa mga bakak ug kabakakan, sama sa klarong makita sa mosunod.

MAHITUNGOD SA ANTICRISTO.

Nagpangatarungan ug nagtudlo sila nga ang pag-abot sa Antikristo dili usa ka pisikal nga panghitabo, kondili usa lang ka mental nga paghari sa kalibutan, ug nga ang persona sa Antikristo, ingon pa gani, wala gyud maglungtad: ug ilang giingon nga ang Antikristo dugay na kaayo nga naghari sa espiritu, sukad pa sa panahon nga nahitabo ang reporma sa libro sa Moscow; ug daw ang Moscow mao ang Babilonia ug ang trono sa gingharian sa Antikristo; ug daw hapit na ang panahon sa ikaduhang, makalilisang nga pag-abot ni Kristo ug sa Adlaw sa Paghukom, ug nagbantay sila niini tibuok gabii, samtang ang uban kanila, nga nagpasiga ug kandila, nagpabilin nga mata hangtod mokukuk ang manok. Ang ilang pangatarungan ug pagtulon-an, sa tanang aspeto, bakak, supak sa Balaang Kasulatan ug sa mga balaang magtutudlo sa Simbahan, ang mga maghuhubad sa Kasulatan. Ang Kahalangon nga Obispo Stephen, Metropolitan sa Ryazan ug Murom, hingpit ug tinuod nga gisupak kining ilang bakak nga pagtulon-an, pinaagi sa dili masayop nga mga pagpamatuod sa Balaang Kasulatan, sa usa ka gamay nga libro—apan puno sa dakong pag-amping ug espirituhanong kinaadman—nga iyang gitituloan: *Ang Mga Tanda sa Pag-abot sa Antikristo ug sa Katapusan sa Panahon*, nga gipatik sa Moscow sumala sa sugo sa Dakong Haring-Ginoo sa tuig 7212 sukad sa paglalang sa kalibutan, ug 1705 sukad sa pagkahimugso sa Dios nga Pulong sa unod.

Apan tungod kay kining maong libro hapit dili na makit-an bisan asa sa atong Diyosesis, ug gipanag-iya lamang sa pipila ka tawo: busa, katungdanan nato nga supakon kining schismatic ug bakak nga pagtulon-an dinhi sa mubo, pinaagi sa paggamit sa maong Balaang Kasulatan, batok sa mga schismatic ug mga magtutudlo sa schism nga makita sa atong diyosesis, nga nagtago kanato sa mga panimalay nga ilang gilubugan, ug nga tinago nga nagtanum sa dayami sa ilang heresiya taliwala sa mga yano nga tawo.

---

[93] Buhat 28:31.

Gipahayag namo nga ang tanang ingon nga skismatikong pangatarungan ug pagtudlo mahitungod sa Antikristo, Babilonia, ug sa Ikaduhang Pag-abot ni Kristo hingpit nga bakak, sa ato pa, human sa pagsusi sa tanang kahimtang nga klaro sa Balaang Kasulatan ug sumala sa gipakita sa mga maghuhubad niini.

1) Gikan sa tawo mismo sa Antikristo.

2) Gikan sa lugar diin moabot ang Antikristo, ug diin siya maghari.

3) Gikan sa gidaghanon sa mga tuig nga siya maghari.

4) Gikan sa mga buhat nga iyang buhaton.

Apan una, pasabta kining mga magtutudlo nga skismatiko ug ignorante, ug ang ilang mga tinun-an nga maminaw kanila: nga ang ngalan nga *'Antikristo',* nga nagpasabot sa *kaaway ni Kristo,* nasabtan sa usa ka piho nga kahulugan sa Balaang Kasulatan (sama sa gihulagway *sa figuratibo nga paagi* ni His Eminence Bishop Stephen sa iyang traktado*, ug* kini *angay*, susama, ug hinungdanon; aron mas klaro: pareho pinaagi sa analogiya ug sa tinuod, sa kinaiyahan mismo sa butang, ngadto sa tawo nga nangita nga mahimong Antikristo.

Sa piguratibo o pinaagi sa analohiya, ang ngalan nga 'Antikristo' kasagarang gigamit sa daghan; apan sa kinauyokan, sa tinuod ug sa buhat, kini para lamang sa usa ka Antikristo nga moabot sa katapusan sa kalibutan. Nakasabot ba kamo, O mga bakak nga magtutudlo? Dili. Kay ang ngalan ni Kristo kinahanglan kuhaon ingon usa ka hulagway ug pananglitan.

Kini nga labing balaan ug dungganong ngalan sa atong Manluluwas, si Cristo, kasagarang gigamit, sa piguratibo o pinaagi sa analohiya, sa tanang pinahiran sa Dios, ang mga Kristohanong hari, sama sa Daang Tugon, si Saul, Hari sa Israel, gitawag nga 'Cristo' ni David, nga miingon: 'Ayaw ko pag-alsa *sa akong kamot batok kaniya, kay kini mao ang Kristo sa Ginoo*' ([94]), nga nagpasabot, 'kini mao ang pinahiran sa Ginoo'. Kay mao kini ang kahulugan sa ngalan nga 'Kristo': *ang pinahiran*. Ug si David mismo gitawag ang iyang kaugalingon nga ang Kristo sa dihang, pagkahuman siya maluwas gikan sa mga kaaway nga nagsunod kaniya, nagpasalamat siya sa Dios, nga miingon: *'Karon nahibalo ko nga ang Ginoo nagluwas sa Iyang Kristo'*[95] . Apan sa tinuod niyang kinaiyahan, sa iyang pagkatawo ug sa iyang buhat, kini nga balaan nga ngalan iya ra gayud sa Kristo.

Ug usab: kining dungganong titulo nga ' *Anak sa Dios',* sa usa ka simbolikong pagsabot, komon sa tanang Kristohanon; kay ang matag magtutuo mahimong matawag nga anak sa Dios pinaagi sa grasya, ang Dios mismo saying : *'Ikaw ang akong mga anak nga lalaki ug mga anak nga babaye'*[96] . Ang kina-iya nga hinungdanon, sa iyang kaugalingong kina-iya, iya ra gayud kang Kristo Jesus, among Ginoo.

Busa, kinahanglan nimo kini masabtan bahin sa titulo sa Antikristo.

Kay aduna na daan daghang antikristo, nga supak kang Kristo ug sa Iyang kamatuoran, ug daghan usab karon, ingon sa giingon ni San Juan nga Teologo: *'Mga anak, katapusang oras na, ug ingon sa inyong nadungog nga moabot ang Antikristo, mao nga aduna na karon daghang antikristo'*[97] . Ug usab miingon siya sa samang hilisgutan: *'Ang bisan unsang espiritu nga dili mosugid nga si Jesu-Kristo mianha sa unod*' (sama sa pagka-idolo-samba ug sa mga dili motuo nga Hudiyo nga wala Siya gisugid niadto, ug sama sa mga Turko, mga Tatar, ug kana gihapon nga mga Hudiyo nga wala Siya gisugid karon, ug ang tanan nga ilawom sa langit nga wala makaila sa Dios), *dili gikan sa Dios: ug kini mao ang Antikristo, nga inyong nadungog nga moabot pa, ug karon anaa na siya sa kalibutan*[98] . Si San Juan nga Teologo nagpahayag, bisan pa sa iyang kinabuhi, nga ang Antikristo anaa na sa kalibutan. Unsaon man, busa, nga ang Antikristo naa na sa kalibutan sa mga adlaw sa mga Apostoles? Kinahanglan sabton (sumala sa mga komentador) nga wala siya anaa sa iyang kaugalingong pagkatawo, kondili sa iyang mga tig-una, sama ni Simon ang Mago, nga nag-angkon nga siya mao ang Kristo, ug uban pang susamang mga tig-una sa Antikristo. Kay ang espiritu nga supak kang Kristo nga Dios, nga molihok sa tinuod nga Antikristo, nagalihok na niadto, ug nagalihok karon sa iyang mga pauna; ug tungod niini gisulti niadto, ug gisulti karon, nga ang Antikristo naa na sa kalibutan sa simbolikong paagi, ug dili sa tinuod.

Kay sa mga nangaging panahon adunay mga antikristo—mao ang mga salamangkero ug mago nga nag-angkon sa ngalan ni Cristo—ug mga manlupig ug manlutos sa mga Kristohanon, sama nila Nero, Diocletian,

---

[94] 1 Hari 24:7.

[95] Sal. 19:7.

[96] 2 Cor. 6:18.

[97] 1 Juan 2:18.

[98] 1 Juan 4:3.

Maximiano, si Julian nga Apostata, ug uban pa nga susama kanila: kining mga heretiko, mga kaatbang sa kamatuoran sa Balaang Kasulatan, ang uban misipala sa pagka-Diyos ni Kristo, sama sa mga Ariano; ang uban misalikway sa Inkarnasyon sa Anak sa Dios, sama ni Nestorio; ug uban pa ang naghimo og mga erehya nga supak sa tinuod nga pagtuo (sama sa gibuhat karon sa mga Brynians): kini mao ang mga antikristo, supak kang Kristo, nga atong kasagarang gitawag nga mga tig-una sa Antikristo. Ug karon, sa atong panahon, adunay mga susama sa unang mga anticristo; kay sila mga apostata nga mago, nga naghatag sa ilang kaugalingon sa mga demonyo ug naglihok batok kang Kristo uban kanila; sila usab mga manlutos sa Simbahan ni Kristo, sama sa mga Agarian; ug sila mao kadtong naligaw sa lain-laing mga erehya, sama sa mga erehiya ug sa mga Brynian. Kining tanan mga anticristo, mga tig-una sa usa nga nagtinguha nga mahimong Anticristo mismo, mga kaaway ni Cristo. Kay bisan kinsa ang mosupak sa Balaang Simbahan mosupak kang Cristo; bisan kinsa ang maglutos sa Simbahan ni Cristo maglutos kang Cristo; bisan kinsa ang mosalaway sa Ortodoksong dogma sa pagtuo ug sa mga tradisyon sa Simbahan mosalaway kang Cristo, ug sama sa Anticristo.

Ang Antikristo mismo motungha sa wala pa matapos ang kapanahonan, dili na pinaagi sa mga tawo nga miuna kaniya, kondili sa iyang kaugalingong tinuod nga pagkatawo.

Mao usab kini alang sa Babilonia, sama sa klarong pagsabot sa Balaang Kasulatan: sa parehas nga simboliko ug literal nga kahulugan. Sa simbolikong pagsabot, bisan unsang siyudad nga puno sa kawalay balaod mahimong tawgon nga Babilonia; sa literal nga pagsabot, bisan pa, usa ra ka siyudad sa Babilonia ang nahisgutan sa Kasulatan, nga nahimutang sa Kaldea, diin nahimutang usab ang trono sa Imperyo sa Persia. Ingon niini ang gisulat ni San Andres sa Caesarea sa iyang komentaryo sa Apocalipsis, mahitungod niining mga pulonga: 'Ang Babilonya nga Dako, inahan sa mga salampati, ug uban pa'; ug usab, 'Nakita nako ang usa ka hubog nga babaye, ug uban pa', ingon sa teksto: 'Mao kini ang ginganlan sa karaang Babilonya, ang salampati sa kalipay, nga mao ang siyudad sa mga salampati nga naglipay sa ilang pagsalampati, ang ginoo sa mga salamangkero ug mago'; ug ang karaang Jerusalem (nga sa propesiya ni Jeremias gipahisama sa Babilonia sa iyang pakighilawas), *'Sama ka sa usa ka puta*,[99] '; ug ang karaang Roma gitawag nga Babilonia sa epistola ni Pedro,[100] . *Apan ang Ginoo* (ug mao kini ang sukaranan nga punto) nagtawag sa magmamando sa mga Persiano, ug Babilonia, ug sa puta, ug sa bisan unsang siyudad nga naglipay sa pagpatay ug pagdala og dugo[101] . Hangtod karon si San Andres sa Caesarea. Gikan sa iyang mga pulong klaro nga, pinaagi sa pananglitan, ang karaang Jerusalem ug ang karaang Roma, ug bisan unsang siyudad nga puno sa kawalay balaod, gitawag nga Babilonya: apan sa usa ka labawng o esensyal nga kahulugan, usa ra gayud ang Babilonia—ang Babilonia sa mga Caldeo, nga mao usab ang Babilonia sa mga Persa, diin ang Hari nga si Cyrus nga Persa, nga misunod kang Darius nga Medo, nagtukod sa monarkiya sa Persia.

Human natong ipatin-aw ang mga ngalan sa Antikristo ug Babilonia sa mga wala kahibalo, magpadayon kita sa pagsusi sa maong mga kahimtang, diin klarong mapadayag ang mga bakak ug schismatikong pagtulon-an mahitungod sa Antikristo, Babilonia, ug sa Adlaw sa Paghukom.

Una

Ang *unang* punto naghisgot sa mismong pagkatawo sa Antikristo.

Ang mga skismatiko nagtudlo (sama sa among nahisgutan kaniadto) nga ang pag-abot sa Antikristo dili usa ka pisikal nga kamatuoran, kondili konseptwal ra (sumala sa ilang pangatarungan) diin siya maghari sa kalibutan, samtang ang mismong pagkatawo sa Antikristo, ingon man, dili unta maglungtad.

Apan kita, supak niini nga bakak nila, gipahimutang ang dili masayop nga magtutudlo, ang Balaang Apostol Pablo, ug ang uban pang mga balaang magtutudlo sa Simbahan uban kaniya.

Ang Balaang Apostol Pablo, sa iyang pagsulat ngadto sa mga taga-Tesalonica, miingon: *'Ayaw kamo pasagdi nga madani sa bisan unsang paagi; kay kon dili una moabot ang apostasiya, ug ipadayag ang tawo sa pagkadautan—ang anak sa pagkaguba, ang kaatbang ug ang nagpasigarbo sa iyang kaugalingon labaw pa sa tanang gitawag nga dios o butang nga ginasimba—aron siya makalingkod sa templo sa Dios, nagpakita sa iyang kaugalingon ingon nga God*[102] .

---

[99] Jer. 1:3.

[100] 1 Pedro 5:13.

[101] San Andres sa Caesarea, Homilías 18, Kapitulo 17, folio 81.

[102] 2 Tes. 2:3 ug 4.

Mahitungod niining tawoa ang Balaang Apostol nagasulti, ingon sa matinud-anong saksi ug maghuhubad sa mga sulat ni Pablo, si San Juan Crisostomo, nagdeklara, nga nag-ingon: 'Dinhi siya nagasulti mahitungod sa Antikristo, ug nagpadayag kamo og dagkong mga misteryo.' Unsa ang apostasiya? Gitawag niya ang Antikristo mismo nga 'ang apostasiya', kay gitakda siya nga makaguba sa daghan ug malimbong kanila, aron mad*ani, kon mahimo, bisan pa ang mga pinili*[103] ; ug gitawag usab niya siya nga 'ang tawo sa sala'; kay buhaton niya ang dili mabilang nga dautang buhat ug dasigon ang uban sa pagbuhat og dautang mga buhat; ug gitawag niya siya nga 'ang anak sa pagkaguba', kay siya usab malaglag. Kinsa, unya, kini? Si Satanas ba? Dili gayud; kondili usa ka tawo, nga nagbuhat sa tanang binuhatan niini. Hangtud karon, si Crisostomo, ang maghuhubad ni Pablo. Ingon usab, si San Efren, sa iyang pamulong mahitungod sa Antikristo, miingon: 'Si Satanas mismo dili matawo, kondili usa ka hingpit nga dautan ang moanhi sa iyang pagkapareho, sama sa usa ka kawatan'[104] .

Pagbantay kamo, katawhan sa Brynya, ug tan-awa kinsa ang gipasabot ni Apostol Pablo, ni Juan Crisostomo ug ni San Efren sa ilang paghisgot sa Antikristo: usa ba kini ka espirituhanong binuhat? O dili ba kini mahitungod sa usa ka tinuod nga naglungtad nga binuhat, nga ilang dili gitawag og Satanas—nga mao ang dili makita, konseptwal nga Antikristo—kundi usa ka tawo sa unod, makita sa mata?

Ug si San Hipolito, ang Balaang Martir, sa iyang homilía para sa Domingo sa Pagkaon sa Unod[105] , ug si San Andres, Arsobispo sa Caesarea sa Kapadokya, sa iyang komentaryo sa Apocalipsis sa Kapitulo 7, nagpahayag usab kung gikan sa unsang kaliwatan mosubang ang Antikristo, nga mao ang tribo ni Dan, nga gikan sa Hudiyo[106] . Si Santo Efrem, sa iyang gihisgutan nga sermon, ingon man usab si San Juan sa Damasco, nagpahayag usab niini: nga siya dili matawo pinaagi sa balaodnong kaminyoon, kondili pinaagi sa pakighilawas, gikan sa usa ka babaye nga nadunot sa pakighilawas[107] . Sa samang paagi, ang balaang martir nga si Hippolytus nagpamatuod, nga nag-ingon: 'Ang kaaway mogawas sa yuta gikan sa usa ka dili matinahuron nga asawa'[108] . Gikan niining mga pagpamatuod klaro kaayo nga ang Antikristo dili usa ka espirituhanong binuhat, kondili usa ka makita ug unodnong binuhat, nga gitakda nga motungha sa katapusan sa kalibutan.

Dinhi, ang matag ortodoksong magtutuo nga hapsay ang panghuna-huna kinahanglan maghukom alang sa iyang kaugalingon kinsa ang mas maayo nga tuohan: si Bryn nga bakak nga magtutudlo, nga nag-angkon nga ang pag-abot sa Antikristo dili tinuod nga mahitabo, kondili maghari ra kini sa imahinasyon? O motuo sa balaan nga Apostol Pablo, ug sa iyang maghuhubad nga si San Crisostomo, ug sa balaan nga martir nga si Hipolito, ug sa Arsobispo Andres, ug sa Banal nga mga Ephrem ug Juan sa Damasco, nga sa tanang paagi nagpamatuod sa paglungtad sa Antikristo, ug nga naglarawan sa iyang kaliwatan ug nagpadayag sa paagi sa iyang pagkahimugso?

Ang baba ni Kristo mao ang baba ni Pablo; ang baba ni Pablo mao ang baba ni Crisostomo; ug ang baba ni Crisostomo, kauban ang baba sa ubang mga Amahan nga gihisgutan uban kaniya, tinuod gayud nga baba ni Kristo. Makaplagan ba ang bisan unsang bakak sa ingon ka dungganon ug balaan nga mga baba?

Apan kinsa kaha ang mga ngabil sa mga bakak nga magtutudlo sa Bryn? Tinood gayud, ang ilang mga ngabil mao ang ngabil mismo ni Satanas, nga mao ang gihisgutan sa atong Ginoong Kristo sa Balaang Ebanghelyo: *'Siya usa ka mamamatay-tao sukad pa sa sinugdan, ug wala magbarug sa kamatuoran, kay walay kamatuoran kaniya; kon mosulti siya ug bakak, gikan kini sa iyang kaugalingong kinaiyahan, kay siya usa ka bakakon ug amahan sa mga bakak*' ([109]).

Kay ang mga Brynians nagbakak, nag-angkon nga ang pag-abot sa Antikristo dili pisikal, kondili espirituhanon ra.

Ikaduhang konsiderasyon mao ang lokasyon, *ang lugar* diin gikan ang Antikristo, ug diin siya maghari.

Nagaingon sila—o mas tukma, ang mga schismatikong Brynyan nagblasphemya—nga daw ang Antikristo nagahari sa Moscow, ug gitawag nila ang nagahari nga siyudad nga Babilonya, ginapasipala kini sa makauwaw nga paagi.

---

[103] Mat. 24:24.
[104] Sermon 106, folio 268 verso.
[105] Folio 126, likod.
[106] Folyo 33.
[107] San Juan sa Damasco, Libro 4, Kapitulo 27.
[108] Folio 128 verso.
[109] Juan 8:44.

Apan kita maghunahuna niini: kon ang Antikristo—usa ka tinuod nga binuhat, usa ka tinuod nga tawo (ug dili usa ka dili makita nga espiritu)—makaplagan, gikan kanino ang Babilonya angay motumaw, kon gikan sa imahinasyon o gikan sa tinuod: kung gikan sa imahinasyon, nan dili lang ang Moscow, kondili ang matag siyudad (sama sa giingon kaniadto) ug ang matag dapit diin ginabuhat ang bisan unsang porma sa kawalay balaod gitawag nga Babilonya sa simbolikong paagi; ug ang makasasala nga kalag gitawag nga Babilonya, sama sa matarong nga kalag gitawag nga Jerusalem. Ug ang Brynya, nga nag-angkon nga balaan, dili gayud walay sala: kay ang mga sabakan sa mga dalaga, mga babaye ug mga batan-ong babaye nga mibalik gikan didto nagpamatuod nga kini tinuod nga matawag nga Babilonya. Kay wala pa masayri kung gikan sa unsang Babilonya mosubang ang Antikristo—kung gikan ba sa Moscow, o gikan sa Brynya?

Apan ang Antikristo, nga lawasnon kaysa espirituhanon, kinahanglan motumaw gikan sa lawasnon, gikan sa tinuod gayud nga Babilonia mismo, nga nahimutang sa yuta sa mga Caldeo (ug dili sa Rusya), nga nagbarug sa suba sa Eufrates (ug dili sa suba sa Moscow), kay gikan didto *si Nimrod*[110] , ang nagtukod sa Torre sa Babel ug ang unang manlupig sa ilawom sa langit, nagsugod sa pagpalapad sa iyang gingharian. Kay sama sa pagka-unang manlupig ni Nimrod, ingon usab kinahanglan nga ang katapusang manlupig, ang Antikristo, maggikan didto.

Ug ingon nga ang Antikristo motumaw gikan sa Babilonya sa mga Kaldeo, mao usab ang gipamatuod sa dili masayop nga San Andres, Ang Arsobispo sa Caesarea (ug dili usa ka tawo gikan sa Bryn), nagpamatuod sa iyang komentaryo sa Apocalipsis, diin, sa kapitulo 9, ingon siya niini: kini usa ka pagtumong sa Eufrates, kay ang Antikristo mogikan gikan niining mga yuta[111] ; ug usab sa kapitulo 17 miingon siya: ang Antikristo moabot gikan sa sidlakan nga yuta sa Persia, diin ang tribo ni Dan, nga naggikan sa gamot sa mga Hudiyo, kauban ang ubang mga hari, motabok sa Eufrates, ug uban pa[112] .

Tan-awa, pagmatngon sa gisulti dinhi mahitungod sa Babilonia! Mao kini ang nahimutang sa Kaldea taliwala sa duha ka suba, ang Tigris ug Eufrates; didto, pagkahuman sa monarkiya sa Asirya, nagsugod ang imperyo sa Persia ilawom ni Cyrus.

Apan klaro usab kini gikan sa Basahon sa Pahayag mismo, diin daghan ang gisulat mahitungod sa Babilonia: ug sa dihang gisulat pa ang Basahon sa Pahayag, naglungtad na ba ang siyudad sa Moscow niadtong panahona? Kay dili ang simbolikong Moscow ang gipasabot, kondili ang tinuod nga Babilonya sa mga Caldeo—ug sa tinuod usab ang (kanhing) Babilonya sa mga Persyano—nga gihulagway sa Pahayag: kay ang Antikristo motumaw gikan niadtong Babilonya, ug dili gikan sa Moscow.

Masiguro usab nato kung asa maghari ang Antikristo, human siya mogikan gikan niadtong Babilonyang Kaldeano.

Si San Hipolito ug San Andres sa Caesarea, silang duha, ug ang ubang mga Balaang Amahan nagpahayag nga siya maghari sa Jerusalem, kay didto kaniadto nagtindog ang Gingharian sa mga Hudiyo, nga iyang ibalik; ug magtukod siya og templo nga susama sa templo ni Solomon sa mismong dapit diin kaniadto nagtindog ang templo ni Solomon, ug molingkod siya didto sama sa usa ka dios[113] .

Kay bakak ang mga Brynians sa ilang pag-ingon nga ang gingharian sa Antikristo anaa sa Moscow.

Ikattulo *nga* konsiderasyon, mahitungod *sa gidugayon* sa paghari sa Antikristo.

Ang mga Brynyan nagaingon nga ang Antikristo maghari sa Moscow gikan sa panahon nga magsugod ang pag-usab sa mga kasulatan.

Tan-awa nato kung kanus-a nagsugod ang reporma sa mga liturgical nga libro sa Moscow. Nagsugod kini sa panahon sa paghari sa debotong Tsar ug Dakong Prinsipe Alexei Mikhailovich, nga panalanginan sa balaan nga handumanan, ug sa panahon sa patriyarkado ni Kabanalan Nikon.

Si Nikon gipahawa sa patriyarkado sa ting-init sa 7175.

Ang kasamtangang tuig gibilang nga 7217.

Kapin sa kap-atan ka tuig na ang nilabay sukad sa pagdepon ni Nikon hangtod karon.

---

[110] Genesis 10:9.

[111] Folio 43.

[112] Folyo 76.

[113] San Hipolito, mga folyo 127 ug 129 sa likod, ug San Andres, mga folyo 49 ug 101.

Ug mahitungod sa paghari sa Antikristo, si San Hipolito ug ang tanang uban pang Balaang mga Amahan nagaingon nga molungtad kini og tunga ka tuig ug usa ka kapat, sama sa atong Ginoong Kristo, sa dihang nagpakita Siya sa yuta, mitudlo sa kalibutan: '[114] '.

Busa, bakak ang mga Brynyan sa ilang pag-ingon nga ang Antikristo naghari na sa Moscow sulod sa kapin sa kap-atan ka tuig.

Gikan sa *ika-upat* nga bahin, atong susihon ang mga buhat nga buhaton sa Antikristo.

Si San Hipolito naghisgot sa mga buhat sa Antikristo, nga nagaingon nga siya magbuhat og katingalahang mga buhat: kay pinaagi sa pagtugot sa Dios, ug uban sa tabang sa mga demonyo, maghimo siya og dagkong milagro aron limbongan ang katawhan; apan kining mga milagro dili tinuod, kondili ilusyon ug limbong. Ug si San Hipolito misulti niini sa mosunod nga paagi: 'Magbutang siya og mga bukid sa atubangan sa mga mata sa mga makakita kaniya; molakaw siya sa ibabaw sa dagat nga uga ang mga tiil; magpanaog siya og kalayo gikan sa langit; iyang balhinon ang adlaw ngadto sa kangitngit ug ang gabii ngadto sa kahayag; kay iyang usbon ang adlaw sumala sa iyang gusto, ug ang bulan usab; ug ang tanang elemento, ang yuta ug ang dagat, pinaagi sa gahum sa iyang mga ilusyon, iyang ipakita nga masunuron sa atubangan sa mga nakakita kanila[115] '. Ug usab: 'Iyang ipakita ang mga demonyo nga daw mga anghel sa kahayag, ug ipagawas ang mga dili-lahi nga puwersa, kay kini dili masukod, ug sa wala pa tanan ipakita niya nga siya gikuha paingon sa langit uban sa mga trumpeta ug mga tingog ug mga tunog nga walay ihap, ug uban sa kusgan nga pagsinggit, nga nagadayeg kaniya uban sa dili masukod nga mga kanta, ug siya mosidlak sama sa kahayag, ang prinsipe sa kangitngit' ug uban pa[116] .

Kini mao ang mga buhat sa Antikristo. Busa hunahunaa nato: kinsa karon ang nagbuhat og ingon ani nga mga buhat sa Moscow o bisan asa pa? Kinsa ang makalihok sa mga bukid? Kinsa ang makapahulog og kalayo gikan sa langit? Kinsa ang makausab sa adlaw ngadto sa gabii, ug sa gabii ngadto sa adlaw? Kinsa ang mosaka sa langit sa himaya sa atubangan sa tanan nga makakita? Walay bisan kinsa.

Ang mga schismatik sa Brynya nagbakak, kay ilang giangkon nga ang Antikristo nagahari na sa Moscow.

Busa napadayag ang ilang bakak, nga nag-angkon nga miabot na ang panahon sa ikaduhang, makalilisang nga pag-abot ni Kristo ug sa Adlaw sa Paghukom. Kay ang tibuok Kasulatan, sa Daan ug Bag-ong Tugon, nagtudlo, ug ang tanang mga exegete ug magtutudlo nagpamatuod, nga ang Adlaw sa Paghukom dili moabot sa wala pa ang pag-abot ug paghari sa Antikristo, kondili mahitabo pagkahuman sa iyang paghari ug sa iyang makaguba nga katapusan. Unsaon man kaha nga walay sila bisan gamayng kaulaw sa pagpamakak, nga daw hapit na kaayo ang panahon ug adlaw sa pag-abot ni Cristo, samtang wala pa moabot ang Antikristo ug wala pa matuman ang tulo ka tuig ug tunga sa iyang paghari? Labaw pa, pagkahuman sa makagubaong pagkaguba sa Antikristo, ang mga nabilin hatagan sa Dios og piho nga panahon alang sa paghinulsol, sama sa makita sa propesiya ni Daniel, diin gisultihan ni Anghel si Daniel sa gidugayon sa paghari sa Antikristo, nga nag-ingon sa gidaghanon sa mga adlaw ingon niini: 1,290 (nga naglakip sa tunga ka tuig), nga gidugang ang mga pulong: *'Bulahan siya nga magpadayon ug makaabot sa* 1,355 ka *adlaw*'[117] . Kay kon ihap gikan sa katapusan sa unang numero paingon sa ikaduha, adunay 45 ka adlaw nga labaw pa sa unang numero. Kay ang mga maghuhubad sa Balaang Kasulatan nagaingon nga pagkahuman sa paghari sa Antikristo, adunay yugto nga 45 ka adlaw hangtod sa makalilisang nga Adlaw sa Paghukom. Bahin sa mga panahon nga dili pa milabay ug dili pa moabot, unsaon nato pagtuo sa opinyon ug pagtulon-an ni Bryn mahitungod sa karon nga Adlaw sa Paghukom?

Alang kanato nga mga Ortodoksong Kristohanon, katungdanan sa matag-usa kanato nga magpaabot sa dili mailhi nga oras sa atong kamatayon matag adlaw ug matag gabii, ug mag-andam alang sa katapusan; kay ang matag-usa kanato adunay kaugalingong makalilisang nga paghukom sa wala pa ang kinatibuk-ang, makalilisang nga paghukom sa tanan, ug dili nato angayng hunahunaon ang tukmang oras sa labing makalilisang nga Adlaw sa Paghukom mismo. Kinahanglan nga motuo kita nga kini moabot, ug nga duol na kini, bisan pa wala pa kini moabot; ug bahin sa kon kanus-a kini mahitabo, dili nato kini susihon, kondili tagda ang mga pulong sa Ginoo, nga nag-ingon: *'Apan* mahitungod *sa adlaw ug takna, walay nakahibalo, bisan pa gani ang mga anghel sa* heaven*[118]* '.

---

[114] Mga pahina 130 ug 131.
[115] Pahina 130 (likod).
[116] Folyo 132.
[117] Dan. 12
[118] Marcos 13:32.

Ug kung bisan ang mga balaang anghel wala makahibalo sa adlaw o sa takna sa makalilisang nga paghukom sa Dios, unsaon kaha nga nahibalo ang mga Brynians niini, nga nag-angkon nga miabot na ang panahon sa makalilisang nga paghukom? Gawas kon sila mismo ang naghandum nga miabot na ang Adlaw sa Paghukom, aron matuman ang ilang bakak nga propesiya. Apan si San Crisostomo, nga nagtumong sa propesiya ni Amos, miingon kanila: 'Kaluoy sa mga naghandum sa adlaw sa Ginoo'[119] . Kay ang adlaw sa Ginoo kangitngit, dili kahayag: kangitngit, ingon niya, tungod kay kini wala mailhi.

Sa pagtan-aw sa tanang nahisgutan nga mga punto, klaro kaayo nga *bakak* ang pagtulon-an ni Brynsky.

Labaw pa:

Ang tinuod nga doktrina mao ang naghubad sa Balaang Kasulatan sa husto, sumala sa kamatuoran mismo, ug dili sa bakak.

Ang mga bakak nga magtutudlo sa Bryn, bisan pa man, sayop ang paghubad sa Balaang Kasulatan, dili husto; busa gitawag sila nga mga bakak nga maghuhubad.

Kay ang doktrina sa Bryn dili tinuod, kondili bakak.

Ug tungod kay ang mga Brynian naghubad sa Balaang Kasulatan sa baliko ug bakak, kini makita sa pipila ka mga bersikulo sa Balaang Kasulatan nga among ipakita dinhi.

Kabanata 6. Ang ilang baluktot nga interpretasyon sa balaang halad

Sa basahon sa balaan nga propeta Daniel, sa kapitulo 3, gisulat kining mga pulong: 'Sa karon walay prinsipe, ni propeta, ni magmamando, *ni halad nga gisunog, ni halad, ni halad-nga-pagkaon, ni insenso, ni dapit diin makakaon* ang usa sa imong atubangan ug makakaplag og pabor'[120] .

Sayop nga gihubad sa mga heretiko sa Bryn kini nga Balaang Kasulatan aron ipahimutang sa karon nga panahon, ug ilang giingon nga karon wala na'y halad o halad-paghalad, ang mga simbahan dili na simbahan, ang mga obispo dili na obispo, ang mga pari dili na pari, ang Liturhiya dili na Liturhiya, ug ang halad dili na halad. Mao kana ang interpretasyon sa Bryn.

O mga buang nga Brynians, walay matarong nga panghuna-huna ug hingpit nga walay kahibalo sa gahum sa Balaang Kasulatan! Ablihi ang inyong mga mata sa pagsabot, ug hunahunaa kini nga mga butang alang sa inyong kaugalingon:

1) Kinsa ang subject sa berbo?

2) Asa kini gisulti?

3) Sa unsang mga tuig kini gisulti?

4) Para unsang katuyoan kini gisulti?

Ug sa diha nga inyong susihon pag-ayo kini nga mga butang, makamatngon kamo sa inyong kaugalingon nga sayop ang inyong kaugalingong interpretasyon.

1) Kinsa ang subject sa verb?

Ang tulo ka balaan nga batan-on mitubag: Ananias, Azarias ug Misael, mga kauban sa balaan nga propeta Daniel.

2) Asa sila misulti?

Sa Babilonia, samtang sila gihuptan isip bihag, human sila gilabay sa usa ka hurno nga nagdilaab.

3) Niining unsang tuiga sila misulti?

Sa mga katuigan sa *wala pa ang Pagkahimugso ni Kristo*, *upat ka gatus ka tuig* ug labaw pa.

4) Ngano man sila misulti?

Kini tungod kay ang Jerusalem gilaglag sa mga Kaldeano, ug wala na silay maghuhari o pangulo; kay si Zedekiah, hari sa Jerusalem, gipabulag, gipangtali sa puthaw nga kadena, ug gidala sa Babilonia. Walay halad nga gisunog o halad-sacrificio sa mga Hudiyo taliwala kanila, kay ang mga punong pari ug mga pari sa mga Hudiyo gipatay sa espada o gidala sa pagka-alipan. Wala usab'y lugar diin sila makahalad; kay ang Templo ni Solomon gisunog ug gipanglaglag. Sa tinuod, kining tulo ka batan-on misulti niining maong mga pulong niadtong

[119] Amos 5, Chrysostom sa 1 Tesalonica 5. Diskurso 9, folio 2276.

[120] Mga bersikulo 38 ug 39.

panahona: 'Sa karon, wala'y magmamando, wala'y pangulo, wala'y halad nga gisunog, wala'y halad, ug wala'y bisan unsang laing butang.'

Makita ninyo sa inyong kaugalingon, O mga sayop sa paghubad! kay kining mga pulong sa tulo ka Balaang Binatan-on dili angay sa karon nga panahon, kondili sa panahon nga buhi pa sila; ug upat ka gatus ka tuig pagkahuman sa ilang pagpanaw, natawo si Kristo, ug nahimong halad sa Dios Amahan alang kanato, human Siya mag-antos sa krus, ug nahimong maghuhari ug pangulo, ug ang ulo sa Iyang balaan nga Simbahan, nga Iyang gipalit pinaagi sa Iyang bililhon nga dugo, ug Iyang gitukod ang halad nga walay dugo: ang Iyang labing putli nga Lawas sa porma sa pan, ug ang Iyang labing putli nga Dugo sa porma sa bino, nga gisugo nga kini buhaton pinaagi sa balaan nga ritwal, nga nag-ingon: *'Buhaton kini aron hinumduman Ako'*[121] . Ug misunod kaniya ang mga pangulo sa Simbahan, ang mga balaang Apostoles; pagkahuman sa mga Apostoles misunod ang mga magtutudlo, ang mga balaang hierark, ug ang mga pari, sunod-sunod; ug ang katungdanan sa mga balaang hierark ug mga pari napasa kanato, ug magpadayon pinaagi kanato hangtod sa katapusan sa kapanahonan. Sa samang paagi, gisugo sa Ginoo nga magpadayon kining sakripisyo nga walay dugo hangtod sa Iyang ikaduhang himayaong pag-abot, sama sa gipamatuod sa Balaang Apostol Pablo, nga nagaingon: *'Mga igsoon, nadawat ko gikan sa Ginoo ang akong gihatag usab kaninyo,*' ug uban pa; Nagaingon usab siya: *'Kay sa matag pagkaon ninyo niining pan ug pag-inom ninyo niining kopa, ginapahayag ninyo ang kamatayon sa Ginoo hangtod sa Iyang pag-abot*' ([122]). Ug si San Juan nga taga-Damascus, sa iyang ika-upat nga libro mahitungod sa Pagtuo, sa kapitulo 14, nagaingon: 'Miingon ang Dios: "Mao kini ang akong lawas ug kini ang akong dugo; buhata kini sa paghinumdom kanako"; ug pinaagi sa Iyang gahum nga sugo*,* nagpadayon kini *hangtod sa Iyang pag-abot*.' Kini klarong gipamatud-an sa Apostol ug ni Damascene, nga ang balaan nga halad ipahigayon bisan hangtod sa Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, hangtod Siya moabot. Sa karon nga panahon, sa grasya ni Kristo, adunay mga lider ug magtutudlo nga nagtudlo sa uban sa dalan padulong sa kaluwasan: mga obispo, mga pari, ug uban pang mga miyembro sa klero; Aduna usab usa ka halad, nga gihimo adlaw-adlaw pinaagi sa Liturhiya; ug aduna'y mga lugar diin gihalad ang halad: ang mga simbahan sa Dios bisan asa diin gipraktis ang Ortodoksong Kristiyanismo.

Kay ang mga bakak nga maghuhubad nagbakak, nagpasamot sa sayop nga pagsabot sa mga pulong sa Balaang Tulo ka Binatan-on, ug nag-angkon nga karon walay halad, walay halad-nga-usa, ug walay balaang han-ay.

Dili ba gustong supakon sa katawhan sa Brynya kining pagtulon-an sa mga apostoles *hangtod moabot ang panahon*, ug hinumduman ang mga pulong ni San Efrem, nga sa mga adlaw sa Antikristo mohunong ang balaan nga halad, ug ang mga pulong sa mga apostoles dili matuman; kay si San Efrem miingon: 'Unya ang tanang simbahan ni Kristo maghilak uban sa dakong pag-aga, kay wala nay balaang pag-alagad sa mga halaran, ni halad'[123] ? Sa samang paagi, si San Hipolito nagpahayag sa iyang sermon nga ang mga simbahan bayaan ug ang halad mohunong; kay ingon siya: 'Ang mga balaang simbahan mahimong sama sa mga bodega sa bunga, ug ang bililhon nga Lawas ug Dugo ni Kristo dili ipadayag niadtong mga adlaw; ang serbisyo mohunong[124] .' Hangtod dinhi si Hipolito.

Ang mga Brynians miingon: 'Walay halad hangtod moabot si Kristo, o mihunong ra ba kini?'

Motubag ako: ang halad dili makita, apan lihim kini; walay serbisyo sa mga simbahan, kondili sa tinago nga mga lugar; dili kini mahitabo sa mga siyudad ug lungsod, kondili sa kabukiran, sa mga langob, ug sa kamingawan: kay si San Efren mismo, sa maong sermon niya, miingon nga daghan ang makapahimuot sa Dios niadto, ug makaluwas sa kabukiran, sa mga bungtod, ug sa mga walay sulod nga mga lugar, pinaagi sa daghang pag-ampo ug dili masukod nga mga luha. Ug ang Balaang Dios, sa pagtan-aw kanila nga ingon ana sa walay kinutuban nga kasubo ug balaan nga pagtuo, magmaloloy-on kanila sama sa amahan nga mahigugma pag-ayo sa iyang mga anak, bisan asa pa sila magpanalangin[125] . Ug usab sa sunod: kay daghang mga balaan, bisan kinsa pa ang magkatigom niadtong panahona, sa diha-diha nga makadungog sa pag-abot sa dautan, magbubo og suba-suba sa luha uban sa mga pag-agah sa Balaang Dios, aron maluwas gikan sa bitin, ug sila molayas sa dakong pagdali

---

[121] 1 Cor. 11:24.
[122] [122]
[123] Sermon 106, folio 272 sa likod.
[124] Pahina 133, likod.
[125] Pahina 265, likod.

ngadto sa kamingawan, ug motago sa kabukiran ug sa mga langob sa kahadlok, ug tabonan ang ilang kaugalingon sa yuta ug abo, nag-ampo uban sa mga luha adlaw ug gabii, uban sa dakong pagpaubos; ug hatagan sila og tabang gikan sa Dios, ug Iya silang dad-on *sa gitudlong mga dapit,* ug maluwas sila pinaagi sa pagpangitagò sa kalawoman (sa yuta) ug sa mga langob[126] " Hangtud dinhi si Santo Efren. (Ingon usab, si Santo Hipolito miingon sa iyang sermon). Niining maong mga dapit nga gitudlo sa balaan nga mga pari, diin sila nagapangitag silong, dili hunongon ang halad hangtod moabot si Kristo[127] . Labaw pa, angay nato nga ibase ang mas dako nga pagtuo sa mga pulong sa napili, balaan, ug labaw nga sudlanan, si Apostol Pablo, magtutudlo sa mga nasud, nga gidala sa ikatulong langit, ug sa iyang mga pulong kita magpatukod kaysa sa mga pulong ni Hippolytus ug Ephrem. Tinuod nga mga balaan kini, apan labi na gayud ang labing balaan, nga gitawag mismo ni Kristo, nga naglibot sa tibuok kalibutan, nag-antos sa daghang mga sakit ug mga paningkamot, ug nagtugyan sa iyang ulo alang kang Kristo pinaagi sa hampak sa espada. Ang mga pulong niining mga balaan—Hippolytus ug Ephrem—tinuod, apan ang mga pulong ni Pablo mao ang labing tinuod, sumala sa gipamatuod sa Balaang Kasulatan. Matuman kining mga pulong, kay mihunong ang halad sa mga simbahan sa kalibutan; ug matuman usab ang mga pulong ni Pablo, kay ang halad dili mihunong hangtod moabot ang Ginoo; ug dili kini mihunong, sama sa akong giingon, sa mga kamingawan ug kabukiran ug mga langob sa yuta.

Kapitulo 7. Mahitungod sa Pipila ka Tawo

Dugang pa, sa Epistola kang Timoteo, makita kining mga pulong: *'Ang Espiritu klaro nga nagpahayag nga sa katapusang mga adlaw ang uban molayas gikan sa pagtuo, magtagad sa mga limbong nga espiritu ug sa mga pagtulon-an sa mga demonyo*' (*[128]*), ug uban pa; ug usab sa Epistola sa mga taga-Galacia: *'Aduna'y uban nga nagapasamok kaninyo ug naningkamot sa pagbaliko sa ebanghelyo ni Cristo*' (*[129]*). Apan si Brynsky, uban sa iyang baluktot nga mga interpretasyon, bakak nga gigamit kining mga pulong batok kanato nga mga Ortodoks, ingon nga kita mao kadtong nangalayo sa pagtuo, ug ingon nga kita mao kadtong nagmugna og kalibog ug nagbaliko sa Ebanghelyo ni Kristo.

Apan, O mga buang nga taga-Galacia – mga Brynian! Wala ba ninyo hinumdumi ang inyong kaugalingon, kamo nga nagpamulong og ingon ana nga pagpanamastamas batok kanamo? Susihon ninyo ang butang alang sa inyong kaugalingon ug tan-awa kinsa ang daotan: kami ba, o kamo? Unsa ang mas dako: ang katoliko, ortodokso, apostoliko nga Simbahan nga naglungtad sa tibuok uniberso, o ang inyong Brynia? Ang Ekumenikal nga Ortodoksong Apostolikong Simbahan (dili ko maghisgot sa mga bungbong ug bilding, kondili sa kadaghanon sa mga matinud-anon) naglungtad dili lamang sa Rusyano nga estado sa , kondili usab sa mga yuta sa Gresya, Arabia, Siria, Ehipto, Serbia, Bulgaria, Dalmatia, ug Moldavia, ug hunahunaa lang ang tibuok kalibutan: ang imong kaugalingong Brynya usa ra ka kanto sa estado sa Rusya, ug kini gamay ra kaayo kung ikumpara sa tibuok Katoliko-Ortodokso-Apostolikong Simbahan sama sa usa ka dakop nga tubig kung ikumpara sa dagat nga dagko. Ang Ekumenikal nga Ortodoksong Apostolikong Simbahan, uban sa iyang mga pastor ug magtutudlo, dili natago; dili kini mosidlak sa tinago, kondili mosidlak sa hayag, sama sa usa ka kandelero, sa tibuok kalibutan: ikaw, bisan pa, uban sa imong mga hermitahan, nagtago sama sa mga hayop sa mga kakahoyan sa oak ug lasang; ug sa diha nga mobiya kamo sa inyong mga puloy-anan aron mosulod sa mga lungsod ug baryo, dili ninyo ipadayag ang inyong kaugalingon, kondili, sama sa mga ilaga sa lungib, nagtago kamo sa mga balay nga inyong gisakop.

Kay kami, nga nagasunod sa katolik, ortodoks, apostolikong Simbahan nga naglungtad sa tibuok uniberso, dili kami pipila ra, kondili ang tibuok Simbahan uban sa Simbahan nga naa sa ibabaw: apan kamo, nga mibulag sa Simbahan ug naglungtad gawas sa katolik ortodoks nga pagtuo, tinuod nga *pipila ra* k*amo;* dili daghan; kay bisan pa og magtigom kamo nga napulo ka libo o baynte ka libo, batok sa tibuok Simbahan nga anaa sa tibuok kalibutan, kamo gamay pa sa usa ka libo ka bahin, apan hingpit nga walay bili, dili labaw pa *sa pipila ra*. Kay kaninyo, ug dili kanamo, gisulat ang giingon nga mga pulong sa mga Apostoles: *'Ang uban molayas gikan sa pagtuo';* ug usab: *'Aduna'y uban nga nagmugna og kalibog, nga naningkamot sa pagbaliko sa Ebanghelyo ni Cristo'.*

---

[126] Pahina 272.
[127] Pahina 133.
[128] 1 Tim. 4:1.
[129] Gal. 1:7.

Apan kamo, pinaagi sa sayop nga paghubad sa Balaang Kasulatan, bakak nga nagtukod sa inyong kaugalingong doktrina, sama sa mga bakak nga magtutudlo ug mga kaatbang sa balaang kamatuoran.

Kapitulo 8. Mahitungod sa Ebanghelyo ug Anatema

Pag-usab, sa iyang Epistola ngadto sa mga taga-Galacia, nagsulat ang balaan nga Apostol Pablo: *'Kung kami, o usa ka anghel gikan sa langit, magwali kaninyo og lain nga ebanghelyo gawas sa among gipangwali kaninyo, siya patayon* accursed[130] .' Sama sa among gisulti kaniadto, karon isulti ko pag-usab: kung kinsa man magwali kaninyo og lain nga ebanghelyo gawas sa inyong nadawat, siya patayon.

Kining mga pulong sa mga apostol gisayop nga gihubad sa mga Brynskian, nga nagmugna sa pag-usab sa pipila ka karaang mga talata sa bag-ong mga librong Ruso, ingon nga pinaagi sa pag-usab sa mga pulong, nagsugod na sila sa pagwali sa pagtuo sa lain nga paagi kaysa gipangwali ug gipasa sa mga Apostoles.

Apan sila buang, nga nangitngit ang ilang hunahuna, dili gustong mosusi, makakita, o makasabot sa gahum sa Balaang Kasulatan, sama sa mga buta nga natumba bisan asa. *Busa, sabta kamo, mga buang sa taliwala sa katawhan, ug kamo nga kaniadto buang*, *mahimong maalamon*[131] , ug hunahunaa kining tulo ka butang:

1) Kang kinsa gisulat sa Apostol kining mga pulong?

2) Kanus-a kini gisulat?

3) Unsa ang iyang gisulat?

Para kinsa kini gisulat? Para ba sa mga Ruso? Dili gayud; kondili para sa mga taga-Galacia, nga wala mailhi ang mga Ruso ni ang mga Slavic nga libro.

Kanus-a kini gisulat? Sa iyang kinabuhi, siyam ka gatus ka tuig o labaw pa sa wala pa ang pagbunyag sa Rusya.

Unsa ang iyang gisulat? Mahitungod ba kini sa karaang ug bag-ong mga librong Ruso, o sa mga pulong gikan sa karaang mga libro nga giusab sa bag-ong mga libro? Dili gayud; kay niadtong panahona dili lang nga walay bisan unsang libro sa Rusya, kondili wala pa usab masalingsing ang Kristohanong pagtuo didto; ang ngalan ni Kristo bag-o pa lang nadungog niining mga yuta pinaagi sa pagwali sa balaang Apostol Andres kaniadto, ug bisan pa niadto pipila ra ka mga lugar; ug wala pa naimbento ang alpabetong Slavonic. Ug giunsa kaha sa mga hereyte sa Bryn pagdala batok kanato niining mga pulong sa mga Apostoles, nga wala man gisulat para kanato, ni mahitungod sa atong mga libro, ni mahitungod sa atong mga pulong, karaan man o bag-o. Kay unsa may gisulat sa Apostol? Paminawa:

Sa Antioquia, misangpot sa panaglalis ang mga Hudiyo ug ang mga Griyego nga nagtuo kang Kristo bahin sa pagtuli: ang uban nagbarug nga imposible nga maluwas ang mga Kristohanon kung walay pagtuli, samtang ang uban nagtan-aw sa pagtuli ingon usa ka bug-at nga burden[132] . Tungod niini, ang balaan nga Apostol nga si Pablo ug si Bernabe, nga naa niadtong panahona sa Antioquia, nakahukom nga kinahanglan moadto sa Jerusalem ngadto sa mga pangunang Apostol ug mga tigulang, aron mangutana bahin sa pagtuli: ug usab aron ipahibalo kanila nga ang Dios nagbukas sa pultahan sa pagtuo alang sa mga Hentil, usa ka mensahe nga nakapahimuot pag-ayo sa tibuok pagkaigsuonan sa Jerusalem. Ug pagkahuman nga ang mga Apostoles ug ang mga tigulang nakigpulong sa Jerusalem, ilang gipapas ang karaang praktis sa pagtuli sa Daan nga Tugon, nga giisip nga dili na kinahanglan sa bag-ong grasya; apan gisugo lang nila nga maglikay sila sa pagkaon nga gihalad sa mga dios-diosan ug sa pakighilawas, ug nga dili nila pasipalahan ang ilang isigkatawo sa bisan unsang paagi; ug uban niini gipadala nila si Pablo ug si Bernabe pabalik sa Antioquia, ug kuyog nila sila Judas ug Silas. Pag-abot nila sa Antioquia, gihatag nila ang sulat sa apostolikong konseho sa simbahan sa Antioquia mahitungod sa pagwagtang sa pagtuli, ug nagbulag sila aron mangwali sa mga Hentil. Alang kang San Pablo, ang labing maalamon nga magtutudlo sa mga Hentil, pag-abot niya sa Galacia ug paghayag sa mga taga-Galacia sa pagtuo kang Cristo, gitudloan sila sa Kristohanong balaod, dili sa Hudiyo, nga nagmando kanila nga dili magpatuli, ni magbantay sa Sabado, ni mosunod sa bisan unsang ubang ritwal (seremonya) sa mga Hudiyo sa Daan nga Tugon, apan motuo lang sa Kristo nga Dios uban sa pagkamatinud-anon, ug magkinabuhi sa paagi nga makapahimuot sa Dios. Human niya

---

[130] Gal. 1:8.
[131] Sal. 93:9.
[132] Buhat 15.

matudloan ang mga taga-Galacia, mibyahe si San Pablo paingon sa Roma. Apan pagkahuman sa iyang pagbiya, miabot sa Galacia ang pipila ka bakak nga igsoon nga taga-Judio nga mituo kang Kristo; ug ilang gisugdan ang pagpaling sa mga tawo, nga nagtudlo nga dili igo alang sa kaluwasan ang pagtuo kang Kristo, kondili kinahanglan usab nga tumanon ang Balaod ni Moises: ang pagpamutol, ang pag-obserba sa Sabado, ang pagsaulog sa mga bag-ong bulan, ug ang pagbuhat sa ubang ritwal ug seremonya sa Daan nga Tugon. Sa dihang nahibalo si Pablo niini samtang naa siya sa Roma, misulat siya og sulat gikan sa Roma ngadto sa mga taga-Galacia, nga nag-ingon: *'Bisan pa kon ang usa ka anghel gikan sa langit mangwali og lain nga ebanghelyo nga dili sama sa among gipangwali kaninyo, siya pagpanamastamasan.'* Kini klaro usab sa mga prefatoryo sa Epistola ngadto sa mga taga-Galacia, ug hayag nga ang Apostol wala magsulat niining mga pulong ngadto sa mga Ruso, ni mahitungod sa mga librong Ruso o sinulat nga pagtulon-an; kondili ngadto sa mga taga-Galacia mahitungod sa pagcircumcise, nga nagdili kanila sa pagpraktis sa Hudaismo.

Kay ang mga hereyte sa Bryn nagbakak, gipugos nila kanato ang mga pulong sa Apostol pinaagi sa ilang kaugalingong sayop nga interpretasyon.

Kabanata 9. Mahitungod sa Simbahan nga Gihimo sa Kamot sa Tawo

Dugang pa, sayop nga gihubad sa mga skismatiko ang mga pulong sa balaan nga protomartir nga si Esteban, nga narekord sa Kapitulo 1 sa Mga Buhat sa mga Apostoles, diin si Santo Esteban, sa iyang pakigpulong sa katiguman sa mga Hudiyo, miingon: *Si Solomon nagtukod ug templo para Kaniya; apan ang Labaw nga Labaw nagpuyo sa mga simbahan nga dili hinimo sa kamot, ingon sa giingon sa propeta* (Isaiah)*: 'Ang langit mao ang akong trono, ug ang yuta mao ang akong salog sa tiil: unsang templo ang inyong tukoron para kanako, ingon sa Ginoo, o unsang lugar alang sa akong pahulayan*?[133] ' Apan ang heretikal nga si Brynski naghubad niining mga pulong, sa ilang kabuang, ingon niini: wala nay kinahanglan nga moadto sa simbahan aron mag-ampo. Ang Labing Kataas dili nagpuyo sa mga simbahan nga gihimo sa tawo; ang simbahan dili sa mga troso, kondili sa mga tadyaw (sa ato pa, dili sa mga bungbong, kondili sa dughan o kasingkasing); igo na nga ang usa ka tawo mag-ampo sa Diyos sa iyang kaugalingon, nga walay simbahan.

Isip tubag sa pagsupak nga gipakita sa ilang buang nga pangatarungan ug sayop nga interpretasyon, ang usa ka teolohikal nga pagpasabot mahitungod sa Dios angay ipresentar, nga nagpamatuod nga adunay *materyal,* makita, ug matandog nga lugar; ug adunay *dili materyal,* dili makita, ug espirituhanong lugar. Ang usa ka materyal nga lugar gilakip sa iyang kaugalingon, sama sa paglakip sa mga pader sa usa ka siyudad, sa templo sa mga tawo, sa kwarto sa mga butang nga gibutang niini, ug sa tanaman sa mga tanom nga gitamnan niini; samtang ang usa ka dili-materyal, dili makita, intelektwal nga lugar naglakip sa mga butang nga dili-materyal, dili makita, ug intelektwal; ni ang usa ka dili-lahos, intelihenteng kinaiyahan mapugngan o matino sa usa ka materyal nga lugar, gawas kon kini usa usab ka intelihente. Ug tungod kay ang Dios, sa Iyang kaugalingong kinaiya, walay lawas, dili materyal, dili masukod sa pulong ug dili masabtan, dili masukod ug dili masukimat: Siya dili gipugngan sa bisan unsang materyal nga lugar, ni gihulagway niini; nga anaa bisan asa, Siya nagpuno sa tanang butang ug nagpalahutay sa tanang butang, Siya mismo, bisan pa, wala'y bisan unsang makapugong kaniya—dili sa langit, dili sa mga butang ilawom sa langit, ug dili sa bisan unsang templo. Kay Siya (sumala kang San Damasceno) usa ka lugar alang sa Iyang kaugalingon, ug nagpuyo sa Iyang kaugalingon, sa Iyang maalamon nga kinaiya, sa Iyang dili masabtan nga Pagkadiyosnon[134] . Ug subay niining teolohikal nga pagsabot, ang balaan nga unang martir nga si Esteban miingon sa mga Hudiyo: 'Ang Labing Kataas-taasan dili nagpuyo sa mga templo nga hinimo sa kamot sa tawo. Bisan pa Niya, nagpuyo Siya sa mga hinimo sa kamot sa tawo, kay Siya anaa bisan asa ug nagpuno sa tanang butang; apan dili ingon nga anaa Siya sulod sa Iyang kaugalingon, kondili ingon nga anaa Siya gawas sa Iyang balaan nga kinaiya, pinaagi lamang sa Iyang tinuod nga grasya, nga nagasantos ug nagapuno sa dapit nga gipahinungod kaniya, ug anaa didto pinaagi sa Iyang mahigugmaong kaluoy.' Labaw sa tanan, ang Ginoong Dios nahigugma sa pagpuyo sa mga kasingkasing ug kalag sa mga nagahigugma ug matinud-anon nga nagaserbisyo kaniya, giisip sila nga iyang dili binuhat nga simbahan ug puy-anan sa iyang presensya. Tungod niini, ang Apostol miingon sa ingon nga mga tawo: *'Kamo mao ang buhing simbahan sa Dios, ingon sa giingon sa Dios: "Pumuyo*

[133] Buhat 7:47–49. Isaias 66:1, 2.
[134] Libro 1, Kapitulo 17.

ako sa sulod nila ug molakaw ako sa taliwala nila'"[135] . Mahitungod sa mga balaang simbahan nga gitukod sa kamot sa tawo, nga dili giwagtang ang presensya sa Dios, mao ni ang pangatarungan ni San Damasceno: 'Gisulti nga anaa ang Dios sa usa ka materyal nga lugar, ug gisulti usab nga ang usa ka lugar iya sa Dios kon diin nahitabo ang Iyang hayag nga buhat: kay gisulti nga ang lugar sa Dios mao bisan asa nga daghan ang Iyang buhat ug grasya; ug ang Simbahan gitawag usab nga puloy-anan sa Dios, kay atong gitudlo kini nga templo alang sa Iyang paghimaya, diin atong gihalad ang atong mga pag-ampo kaniya.' Hangtud dinhi si Damascene;

Ikamatagun na unta kining interpretasyon sa mga pulong sa unang martir; apan tungod kay ang mga heretiko sa Bryn walay espirituhanong pagsabot, kondili maghunahuna sila sa hingpit nga unodnong paagi, ug naghubad dili sumala sa Espiritu kondili sumala sa unod, nga naghunahuna sa Dios nga daw usa ka lawasnong binuhat, nga gipugngan ug gilimitahan sa usa ka materyal nga lugar; ug ilang giangkon nga ang Dios dili gayud anaa sa mga simbahan nga hinimo sa tawo, ug nga dili angay moadto sa mga simbahan aron mag-ampo; Kay ang Labing Kataas-taasan (ingon nila) dili nagpuyo sa mga simbahan nga hinimo sa tawo: busa, gikinahanglan nga ipresentar ang usa ka ingon nga interpretasyon batok sa ilang kabuang, ingon nga kini usa ka makita ug mahikap nga butang, nga klarong nagpadayag sa ilang kabuang.

Busa susihon nato ang mga pulong sa Unang Martir ug usisaon ang mosunod nga mga butang:

1) Unsang mga simbahan ang gihisgutan sa balaan nga Unang Martir?

2) Nagpuyo ba gayud ang Labawng Dios sa mga simbahan nga hinimo sa tawo nga gihisgutan sa Unang Martir?

5) Sukad kanus-a mihunong ang Labawng Kataas-taasan sa pagpuyo sa mga simbahan nga gihisgutan sa Unang Martir?

4) Kinsa ang iyang gipamulong niining mga pulong?

5) Ngano man nga gisulti niya kini?

6) Kanus-a niya kini gisulti?

Atong hunahunaon usab kon nagpuyo ba ang Ginoong Dios sa mga Kristohanong simbahan nga hinimo sa tawo, nga gitukod sa bato o kahoy?

Gikan niini, klaro nga mapadayag ang kabuang sa pagkabahin-bahin.

(Gigamit nako ang mga pulong nga 'simbahan' ug 'templong' isip magkasinubay dinhi, dili tungod kay wala ko kahibalo sa kalainan tali sa templong ug simbahan: kay ang templong gitukod sa mga bungbong, samtang ang simbahan naporma sa tigum sa mga matinud-anon; apan tungod kay pareho ang Balaang Kasulatan ug ang mga tawo nga kanunay nagtawag sa mga templong sa Dios nga 'mga simbahan' tungod sa tigum sa mga matinud-anon sulod niini[136] ; tungod niini, ang mga termino nga 'templong' ug 'simbahan' masabtan nga usa ug pareho dinhi.)

1) USA KA PANGUTANA

Sa unsang mga simbahan ang balaang protomartir Esteban ang nagtumong sa dihang miingon siya nga ang Labaw Dako dili nagpuyo sa mga templo nga hinimo sa kamot?

Nagaestorya siya bahin sa mga templo sa mga Hudiyo, nga nagahinumdom kang Solomon, ug dili sa mga simbahan sa Kristohanon; kay sa iyang panahon wala pa natukod ang mga simbahan sa Kristohanon, tungod kay iyang gipahayag nga ang Labaw Dako dili nagpuyo sa mga templo sa mga Hudiyo.

Mahimo nimong isulti: 'Ang mga Hudiyo adunay usa ra ka simbahan, dili daghan.'

Motubag ako: dili usa, kondili tulo, matag-usa sa iyang kaugalingong panahon.

Ang ilang unang simbahan (human sa pagtabok sa Dagat Pula) naa sa kamingawan, nga gihimo ni Moises, sumala sa sugo sa Dios, nga susama sa usa ka tolda, hinimo sa mapula nga tela, karmesin ug pinong lino, ug gitabonan kini og panit sa kanding; kining simbahan gitawag sa Balaang Unang Martir, sa iyang maong pakigpulong sa mga Hudiyo, nga 'tolda sa pagpamatuod'[137] . Ang tabernakulo misunod sa pagbiyahe uban sa katawhan sa Israel samtang nagbiyahe sila, gidala sa mga Levita; ug mitindog kini diin sila mitindog.

---

[135] Ikaduhang Mga Taga-Corinto 6

[136] Mateo 24

[137] Buhat 7

Ang ilang ikaduhang templo mao ang gitukod ni Solomon, nga, pagkahuman sa daghang katuigan, gipaguba ni Nebucadnezzar, Hari sa Babilonia.

Ang ikatulong simbahan gitukod ni Zerubbabel, usa ka prinsipe nga Hudiyo sa panimalay ni David ug usa ka ninuno ni Kristo, pagkahuman sa pagka-alipin sa Babilonya. Milabay na ang kap-atan ka tuig sukad sa pagkaguba sa Jerusalem ug sa Templo ni Solomon, sa dihang gipadala si Zerubbabel nga prinsipe gikan sa Babilonia uban sa daghang mga tawo ngadto sa guba nga siyudad sa Jerusalem aron pagtukod pag-usab sa Templo sa Ginoo. Busa, ang templo nga gitukod ni Zerubbabel, katigulangan ni Kristo, nagtindog sa Jerusalem sa mga adlaw ni Kristo ug sa mga Apostoles; apan sa ulahi miabot si Tito, anak ni Vespasian, uban sa gahum sa Roma ug gipahugno kini hangtod sa yuta. Kay ang balaan nga unang martir miingon: 'Ang Labaw sa Tanan dili nagpuyo sa mga templo nga hinimo sa kamot sa tawo,' nagtumong siya sa tulo ka maong templo sa mga Hudiyo: ang sa Moises, ang sa Salomon, ug ang sa Zerubabel. Apan kami, among gipasabot kini nga nagtumong siya sa mga templo sa mga Hudiyo, *ug dili sa mga Kristohanong templo,* kay wala pa kini natukod sa mga adlaw sa Unang Martir.

2) IMbestigasyon.

Nipuyo ba gayud ang Labawng Labaw sa mga templo nga gihisgutan sa Unang Martir?

Tinuod nga nagpuyo Siya didto, dili pinaagi sa pagbiya sa langit, kondili pinaagi sa pagpuyo sa sulod nila uban sa Iyang pagka-Diyosnon nga kinaiya, nga Iyang gipasibo ang Iyang kaugalingon sa sulod sa ilang mga bungbong—Siya nga sobra ka dako nga bisan ang langit dili makasulod kaniya—apan pinaagi sa pagtan-aw kanila gikan sa kahitas-an, Siya anaa uban kanila pinaagi sa Iyang grasya, ug Iyang gibantayan sila uban sa Iyang balaan nga mga anghel kutob sa Iyang pagbuot. Niadtong mga simbahan sa Daan nga Tugon, ang presensya sa Dios pinaagi sa Iyang grasya ug sa mga anghel nahibal-an pinaagi sa klarong mga timaan.

Ang Dios nagpuyo sa simbahan ni Moises pinaagi sa Iyang katingalahang grasya, nga ang mga timailhan mao ang panganod nga nagtabon sa Tabernakulo, ang himaya sa Ginoo nga nagpuno sa Tabernakulo[138] , ug ang tingog sa Dios nga misulti kang Moises gikan sa halaran, ingon nga gisulat sa unang kapitulo sa Levitico: *'Gitawag sa Ginoo si Moises ug misulti kaniya gikan* sa *Toldahan, nga nagaingon: "Sulti sa mga anak sa Israel"'[139]* . Ingon usab, sa dihang natulog si Samuel nga batan-on sa Toldahan sa gabii, gitawag siya sa Ginoo upat ka beses gikan sa halaran[140] .

Ang Dios nagpuyo sa templo ni Solomon pinaagi sa Iyang kalooy, nga ang timailhan mao ang panganod ug ang himaya sa Ginoo, nga napuno sa templo sa pagdedikar niini: ug ang mga pari wala makabarog aron mag-alagad sa atubangan sa panganod, kay napuno sa himaya sa Ginoo ang templo[141] . Labaw pa, sa usa ka panan-awon, miingon ang Dios kang Solomon: *'Ang akong mga mata ug ang akong kasingkasing magpuyo didto sa tanang adlaw[142]* .'

Ang Dios nagpuyo pinaagi sa Iyang milagrosong grasya sa templo nga gibalik ni Zerubbabel; usa ka timailhan niini mao ang tubig nga nahimong kalayo, sumala sa gisulat sa Ikaduhang Basahon sa mga Maccabees, kapitulo 1. Kay sa dihang gisiga ang tubig nga gibubo ibabaw sa mga halad, misidlak ang mga dila sa kalayo gikan sa tubig. Labaw pa, ang anghelikong pagpanalipod sa maong simbahan klarong napadayag sa dihang ang mga anghel sa Ginoo walay kalooy nga gipatay si gobernador Heliodorus, nga naningkamot sa pagpangawat sa simbahan[143] . Ug kang San Zacarias, nga nag-alagad sa simbahan sumala sa iyang turno sa han-ay sa pagka-pari, mipakita ang Anghel Gabriel sa halaran sa insenso, nagpahibalo sa pagpanamkon ni Juan. Sa mga buhat ni San Juan Crisostomo, makakaplag ka og usa ka talata mahitungod sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios, diin gisulat nga sa dihang ang Labing Balaan nga Birhen Maria, nga napulo'g duha ka tuig ang panuigon, nag-ampo sa Simbahan sa Ginoo (nga gitukod ni Zerubabel) sa atubangan sa halaran, usa ka dili masukod nga kahayag ang misidlak, ug usa ka tingog ang nadungog gikan sa Labing Balaan nga Puloy-anan: 'Ikaw ang manganak sa akong Anak.' Gikan niining mga timaan nahibal-an nga ang Ginoong Dios anaa sa mga simbahan sa Daang Tugon—ang

---

[138] Exodo 40
[139] Levitico 1:1, 2
[140] 1 Mga Hari 3
[141] 3 Hari 8
[142] 3 Hari 9:3.
[143] 2 Maccabees 3.

mga simbahan ni Moises, Salomon, ug Zerubabel—pinaagi sa Iyang grasya, nagpabilin didto hangtod sa panahon nga Iyang gipili nga molakaw.

3) IMbestigasyon

Sukad kanus-a mihunong ang Labawng Labaw sa pagpuyo sa mga simbahan sa Daang Tugon?

Ang mga sala sa tawo nagpalayas sa grasya ug kalooy sa Dios gikan sa ilang kaugalingon ug gikan sa mga balaan nga dapit. Kay ang Dios mihunong sa pagpakita sa Iyang grasya sa Templo sa Pamatud-an niadtong panahona, tungod sa mga sala sa mga anak ni Eli, gikupot sa mga Filisteo ang Kaban sa Dios ug gidala kini sa Ashdod; unya ang asawa ni Finehas, samtang nag-antos sa pagkamatay sa pagpanganak, mitug-an niining katapusang mga pulong: *'Nibulag na ang himaya* sa Ginoo gikan sa Israel, kay *gikuha ang Kaban sa Dios*[144] ; nawala ang himaya sa Israel, kay gikuha ang Kaban sa Dios!' Apan sa takdang panahon, pinaagi sa mga pag-ampo sa balaan nga propeta Samuel, mibalik ang himaya sa Ginoo sa Iyang lugar kauban ang Kaban.

Ang Dios nagpuyo sa templo ni Solomon pinaagi sa Iyang kalooy hangtod nga ang mga hari ug ang katawhan sa Jerusalem misimba sa mga dios-diosan. Kay mao kini ang gisulti sa Ginoo kang Solomon sa usa ka panan-awon: *'Gikonsagral ko kining templo nga imong gitukod, aron ang akong ngalan magpabilin didto hangtod sa kahangturan; ug ang akong mga mata ug ang akong kasingkasing magpabilin didto sa tanang panahon*. *Ug kon maglakaw ka sa akong atubangan sama sa paglakaw ni David nga imong amahan, uban sa tibuok kasingkasing ug pagkamatinud-anon, akong patukoron ang trono sa imong gingharian hangtod sa kahangturan. Apan kon* ikaw *o ang imong mga anak* mobalik *gikan kanako, ug dili magbantay sa akong mga sugo ug sa akong mga lagda, ug mosilbi sa ubang mga dios ug mosimba kanila, akong wagtangon ang Israel gikan sa yuta nga akong gihatag kanimo, ug kining templo, nga akong gipahinungod sa akong ngalan, akong wagtangon gikan sa akong panan-aw*[145] . Paminawa nato ang mga pulong sa Ginoo: Nisaad Siya nga puy-an ang templo ni Solomon hangtod sa kahangturan, apan sa kini nga kondisyon: nga kamo ug ang inyong mga anak dili moliko gikan kanako aron mosilbi sa langyaw nga mga dios; apan kon moliko kamo gikan kanako, moliko usab ako gikan kaninyo, ug itabog ko gikan sa akong presensya ang templo nga gipahinungod sa akong ngalan. Ug nahitabo gayud: ang mga hari sa Jerusalem ug ang katawhan wala magbantay sa pakigsaad sa Dios; ug ang Ginoo nga Dios wala usab magbantay sa Iyang saad kanila nga puy-an gayud ang ilang templo hangtod sa kahangturan. Kay daghang katuigan na ang nilabay, ug ang mga dautang buhat midaghan, mao nga ang himaya sa Dios gikuha gikan sa templo ni Solomon sa wala pa ang paglusob ni Nebucadnezzar uban sa hukbong Caldeo; tan-awa ang kinabuhi sa balaan nga Propeta Ezequiel, sa ika-21 ka adlaw sa bulan sa Iul,[146] ; ingon man usab sa iyang propetikanhong basahon: mga kapitulo 8, 9 ug 10.

Sa simbahan nga gitukod pag-usab ni Zerubbabel, katigulangan ni Kristo, anaa ang Dios pinaagi sa Iyang grasya hangtod sa panahona nga ang Kristo among Ginoo misugot nga mag-antos alang kanato. Kay sa dihang ang mga Hudiyo wala modawat sa Anak sa Dios nga gipadala kanila, apan gilansang Siya sa krus sa mga kamot sa mga walay balaod[147] : unya ang grasya sa Dios mibulag gikan sa ilang simbahan, nga ang timailhan mao ang tabing sa templo, nga nabahin sa duha, gikan sa tumoy paingon sa ubos. Busa si Santo Teofilacto miingon bahin niini: 'Ang tabing nabungkag, nga nagtimaan kang Dios nga ang grasya sa Espiritu mibulag na gikan sa Simbahan.' Si Santo Efren usab, sa iyang pamulong mahitungod sa Pag-antos sa Ginoo, naghisgot niini: 'Sa dihang nabungkag ang tabing sa Simbahan, usa ka salampati ang nilupad gikan sa Simbahan, nga mao ang timaan sa pagbulag sa Espiritu Santo'[148] .

4) PANGITA.

Kinsa ang gisultihan sa balaan nga protomartir niining mga pulong: 'Ang Labaw nga Labaw Dili nagpuyo sa mga simbahan nga hinimo sa tawo'?

Nisulti siya sa mga dili motuo nga Hudiyo, nga wala modawat kang Kristo, ang Anak sa Dios, ang tinuod nga Mesiyas nga gipadala kanila; wala sila motuo kaniya, apan gikaligut-an siya, ug, pagkahuman nga gisumbong siya sa atubangan ni Pilato ingon kaaway ni Cesar ug kriminal, gihatag siya aron patyon sa krus: apan sa dihang

---

144 1 Mga Hari 4:22.

145 3 Hari 9:3 ug mosunod

146 Pahina 342.

147 Mateo 22.

148 Efraim, p. 48, folyo 102.

mibanhaw si Kristo gikan sa lubnganan sa ikatulong adlaw, naningkamot sila sa pagtago sa iyang pagkabanhaw; ug pagkahuman sa iyang pag-alsa sa langit, wala sila magtinguha nga hinumduman ang iyang ngalan, ug gipanglutos nila ang mga nagtuo kaniya. Ang Unang Martir misulti niining mga pulong kanila, *dili sa mga ortodoksong Kristohanon,* ni sa mga Kristohanong simbahan, kondili sa mga Hudiyo.

5) IMbestigasyon

Ngano gisulti sa Unang Martir kining mga pulong ngadto sa mga Hudiyo?

Tungod niini, giingon nga nagtuo ang mga Hudiyo nga wala silay lugar sa yuta nga puy-an alang sa Dios sa langit, gawas lang sa ilang usa ka simbahan, nga (sama sa kaniadto) mao ra ang ilang gipanag-iya: Wala nay lain pa sa tibuok ilang yuta, ni bisan usa ka simbahan nga makita ilawom sa langit nga gimugna para sa langitnong Dios, samtang ang pagsimba sa mga dios-diosan naghari sa tibuok uniberso, gawas lang niadtong usa sa Jerusalem. (Aduna'y usa ka susama niini sa Shechem sa Samaria, apan kini nahugawan sa mga dios-diosan; nga atong hisgutan unya.) Ug ang mga Hudiyo nanghambog sa ilang simbahan sa Jerusalem uban sa garbo, nagpasigarbo sa ilang kaugalingon labaw sa tanan ilawom sa langit, sama sa makita sa basahon sa propeta Jeremias, kapitulo 1, diin ang ilang hambog nga pagpasigarbo mahitungod sa simbahan gisaway sa Ginoo pinaagi niining mga pulong: 'Ayaw kamo pagsalig *sa limbong nga mga pulong,* nga nagaingon: "*Ang templo sa Ginoo, ang templo sa Ginoo, ang templo sa Ginoo mao* k[149] .'" Ug gisultihan sila sa Ginoo niining maong kapitulo nga makapuyo sila niining ilang templo basta magbuhat sila og maayong mga buhat; apan kon mobalhin sila sa dautan, mobalhin usab Siya gikan sa ilang templo ug gikan kanila. Apan, tinuod nga nibali sila sa dautan, ug wala gyud sila mohunong sa pagpasigarbo uban sa dakong garbo bahin sa templo sa Ginoo sa Jerusalem; busa ang balaan nga unang martir misulti niining mga pulonga batok sa ilang hambog nga pagpasigarbo: Ang Labaw nga Labing Halangdon dili nagpuyo sa mga simbahan nga hinimo sa tawo; sa ato pa, ang Dios dili mapugngan sa mga bungbong nga hinimo sa tawo sa usa ka simbahan. Siya anaa bisan asa, sa langit ug sa yuta, ug dili Siya mapugngan sa bisan unsang lugar, kay sobra Siya kadako nga dili masulod sa kalangitan o sa mga butang ilawom sa kalangitan. Samtang matinud-anon ninyo nga gisilbihan ang Dios, ang Dios uban kaninyo, nagpuyo sa taliwala ninyo pinaagi sa Iyang grasya sa Iyang balaan nga templo. Apan tungod kay gibyaan ninyo ang Dios ug gisalikway ang Anak sa Dios, gibyaan usab kamo sa Dios ug ang inyong mahimayaong simbahan nga hinimo sa tawo, nga nagaingon: '*Tan-awa, ang inyong balay gibyaan nga walay nagpuyo'*[150] . Mao kana ang gahum sa mga pulong sa unang mga martir.

6) IMbestigasyon

Sa unsang panahon gisulti sa balaan nga unang martir kining mga pulong?

Niadtong panahona, sa dihang ang atong Ginoo misaka na sa langit, nga nagbilin sa Simbahang Hudiyo nga walay sulod, human Niya bawi-a ang Iyang grasya gikan niini tungod sa ilang pagkadaut ug sa dautang ilang gibuhat batok Niya; ug niadtong panahona pa lang dili na nagpuyo ang Labaw nga Labaw sa Iyang grasya sulod sa simbahan nga hinimo sa tawo sa mga Hudiyo, nga naa sa Herusalem. Ug sa tinuod, niadtong maong takna, miingon kanila si San Esteban: 'Ang Labaw nga Labing Halangdon dili nagpuyo sa mga templo nga hinimo sa tawo—sa ato pa, dili sa inyong mga Judio—apan magpuyo Siya sa mga simbahan sa mga Kristohanon.'

KONSIDERASYON

Nagpuyo ba ang Ginoong Dios sa mga Kristohanong simbahan nga gihimo sa tawo, nga gitukod sa bato o kahoy?

Kung ang Dios nagpuyo sa mga simbahan sa Daan nga Tugon pinaagi sa Iyang grasya, ingon sa atong nadungog—nga diin adunay mga hulagway, tipo, ug paunang paghulagway sa Bag-ong Tugon—unsay kadako pa kaha sa Iyang pagpuyo sa mga simbahan sa Bag-ong Tugon mismo, diin ang Lawas ug Dugo ni Kristo gikonsagrasyonan, gisaulog ang tanang Kristohanong Sakramento, ug ang Espiritu Santo moanhi sa mga Sakramento nga gisaulog. Busa, sugdan nato sa unang simbahan nga gihimo sa tawo:

Ang unang Kristohanong simbahan nga gihimo sa tawo nagsugod sa Herusalem, sa balaan nga Siyon, sa maong kwarto sa taas, diin si Kristo among Ginoo, nga hapit na mosulod sa Iyang boluntaryong Pag-antos, mikaon sa Pasahe kauban ang Iyang mga disipulo, ug, sa paghalad sa Iyang kaugalingon ubos sa dagway sa pan ug bino,

---

[149] Jer. 7:4.

[150] Mateo 23:38.

gihatag kini sa Iyang mga balaan nga disipulo ug mga Apostoles, nga nag-ingon: 'Kuhaa, kan-a; kini ang Akong Lawas; uminom kamo tanan niini; kini ang Akong Dugo.' Niadtong maong kwarto sa taas (sumala sa Synaxarion sa Dakong Miyerkules), ang mga babayeng disipulo ni Kristo nagtigom tungod sa kahadlok sa mga Hudiyo, ug si Kristo mitungha kanila bisan pa sa siradong pultahan ug gipahupay si Tomas. Ug usab, pagkahuman sa Pag-alsa sa Ginoo, ang mga balaang Apostoles, pagkahuman nga mibalik gikan sa Bukid sa mga Olibo paingon sa Jerusalem, *misaka sa maong kwarto sa ibabaw, ug matinud-anon silang naghiusa sa pag-ampo ug pagpakilakaw, kauban ang mga babaye ug si Maria, ang Inahan ni Jesus, ug uban sa iyang mga igsoon*[151] ; sa maong taas nga kwarto ang Espiritu Santo mibaba sa mga balaan nga Apostoles sa mga dila sa kalayo[152] . Ug pinaagi sa usa ka sermon sa balaan nga Apostol Pedro, tulo ka libo ka kalag ang mituo kang Kristo ug nabunyagan: *ug nagpadayon sila nga matinud-anon sa pagtulon-an sa mga Apostoles, ug sa panag-uban, ug sa pagbungkag sa pan* (nga mao ang Lawas ni Kristo), *ug sa mga pag-ampo*[153] . Dili ba ang Ginoong Dios nagpuyo nga dili makita pinaagi sa Iyang grasya sa unang simbahan ni Cristo, nga gitukod sa kamot sa tawo, diin gisaulog ang labing balaan nga mga Misteryo ni Cristo, ug diin anaa ang Inahan sa Dios uban sa mga Apostoles?

Pagkahuman niini, ang mga balaan nga Apostoles mipakatag sa tibuok kalibutan; bisan asa sila moadto, nagpasiga sa matag siyudad ug nasud sa balaang pagtuo, nagtukod sila og mga simbahan sa Dios, nagpahimutang og mga obispo, ug nagsugo sa mga matinud-anon nga magkatigum sa mga simbahan sa Dios alang sa pag-ampo. Nangutana ako, busa: sa mga simbahan sa Dios nga gitukod sa mga Apostoles, wala ba magpuyo ang grasya sa Dios, bisan pa dili makita?

Sa Balaang Krisosostomo, nga giordinar nga pari ni Patriarka Flavian sa Antioquia, usa ka puti ug masidlak nga salampati ang nagpakita, nga nilupad ibabaw sa iyang ulo[154] ; Ingon usab, kang San Gregorio sa Akragas, nga giordinahan nga obispo sa Roma, usa ka salampati mipahulay sa iyang ulo: wala ba nagpuyo ang grasya sa Dios niining mga simbahan?

Nakasulat sa Prologo para sa *ika-27 ka* adlaw sa Enero: usa ka masakiton nga lalaki sa Constantinople, sa simbahan nga tupad sa lubnganan ni San Juan Chrysostomo, gibyaan nga naghigda didto pagkahuman sa katapusang himno; ug samtang nagtutok siya sa ikon ni Kristo nga Manluluwas, nga nakasabit sa taas sa simbahan, iyang gikumpisal ang iyang mga sala, ug usa ka tingog ang miabot kaniya gikan sa ikon, nga nagaingon: 'Gipasaylo na ang imong mga sala,' ug sa dayon naayo ang lalaki: dili ba kini usa ka klaro nga timaan sa presensya sa Dios sa simbahan?

Si Maria sa Ehipto, samtang naa sa Herusalem, hangtod nga mibalik ang iyang paghuna-huna ug naghinulsol, wala makasulod sa simbahan uban sa uban; apan napugngan siya sa pultahan sa simbahan sa usa ka dili makita nga gahum, ingon sa gisulat sa iyang kinabuhi[155] : dili ba kini usa ka timaan sa presensya sa Dios sa maong simbahan?

Sa dihang namatay si Alexius, usa ka tawo sa Dios, sa Roma, nadungog sa simbahan gikan sa halaran ang usa ka tingog: 'Umari kamo kanako, kamong tanan nga nagapaningkamot ug nabug-atan, ug ako magahatag kaninyo ug pahulay'; ug unya usa ka ikaduhang tingog: 'Pangitaa ang tawo sa Dios sa balay ni Euthymianus': dili ba kana nga tingog usa ka klarong timailhan sa presensya sa Dios sa simbahan?[156]

Pag-usab, sa Prologo, gisulat sa ika-5 ka adlaw sa Marso: samtang ang Pari Ammonius nagselebrar sa Liturgiya sa simbahan, nakakita siya og usa ka Anghel nga nagtindog sa tuo nga kilid sa halaran, nga nagsulat sa mga ngalan sa mga mosulod sa simbahan, samtang giha-ha ang mga ngalan sa mga mogawas sa wala pa ang pagtapos sa serbisyo: dili ba kini usa ka timaan sa presensya sa Anghel sa simbahan pinaagi sa grasya sa Dios?

Dugang pa, sa Prologo para sa ika-30 nga adlaw sa Septiyembre, gisulat ang mahitungod sa usa ka igsoon nga nalimbong bahin sa labing putli nga Banal nga Misteryo ni Kristo, ingon nga dili kini ang tinuod nga Lawas ug Dugo ni Kristo; ug unsaon pag-abot kaniya sa usa ka makalilisang nga pagpadayag atol sa Balaang Misa: nakita niya nga nabahin ang tabing sa simbahan, ug nabuksan ang langit, ug nanaog ang kalayo uban sa daghang mga

---

[151] Buhat 1:13, 14.
[152] Buhat 2.
[153] Buhat 2:41 ug 42.
[154] 13 Nobyembre, folio 322, verso. 23 Nobyembre, folio 397, verso.
[155] 1 Abril, folio 171.
[156] 17 Marso.

anghel, ug usa ka gamay nga bata nga gipatay ibabaw sa balaan nga lamisa, ug ang iyang dugo nag-agos ngadto sa kalis; nga gisulat usab ni Santo Efren sa iyang ika-86 nga homilía. Sa susama, niadtong ika-3 sa Abril, gisaysay kini sa Prologo, ug gisulat usab kini sa Kinabuhi ni San Arsenius nga Dako[157] .

Dili ba kini usa ka klaro nga timaan nga ang Ginoong Dios nagpuyo pinaagi sa Iyang mga banal nga misteryo ug Iyang grasya sa mga Kristohanong simbahan nga hinimo sa tawo, ug nga Siya mibisita kanila pinaagi sa Iyang mga anghel?

Ug daghan pang dili masukod nga mga milagro ug katingalahan makita sa mga eklesiastikal nga libro, nga nahitabo ug nagpadayon sa mga simbahan sa mga balaan; kini misinggit nga mas kusog pa kaysa trumpeta nga ang Dios anaa sa Iyang mga templo, nga gitukod ug gikonsagra alang sa dungog ug himaya sa Iyang labing balaan nga Ngalan.

Busa, klaro nga napadayag ang kabuang sa mga skismatiko, nga daw nag-angkon nga ang Labawng Dios dili nagpuyo sa mga simbahan nga hinimo sa tawo, ug napamatud-an nga bakak ang ilang pagtulon-an—nga nagdili sa pagsulod sa simbahan aron mag-ampo.

Tan-awa, kamo nga mga buang nga eretiko! Sukad pa sa sinugdanan sa Kristohanong pagtuo, nagsugod na ang pagtukod sa mga simbahan sa Ginoo, nga nagsugod sa Konsilyo sa Constantinople, diin naggikan ang Kristohanong balaod, gikan sa mga Apostoles, ug pinaagi kanila ngadto sa ilang mga kahalili, ingon man usab gikan sa dagkong mga hari ug mga prinsipe. Si Emperador Constantine the Great nagtukod og simbahan sa Roma; ang iyang bulahan nga inahan nga si Helena nagtukod og simbahan sa Jerusalem; si Emperador Justinian nagtukod sa Simbahan sa Kaalam sa Dios sa Constantinople; Ang Dakong Prinsipe Vladimir nagtukod sa Simbahan sa Ika-sampu sa Kyiv, ug pagkahuman kaniya ang iyang mga anak, sa ilang tagsa-tagsa ka prinsipalidad, nagtukod og matahum nga mga simbahan; ug bisan karon ang mga matinud-anon nagtukod niini bisan asa, ug wala gayud usa kanila ang miingon, sama ninyo, nga ang Dios dili nagpuyo sa mga Kristohanong simbahan nga hinimo sa tawo. Labaw pa, ang mga Santo misidlak dili lamang sa ubang mga yuta, kondili usab sa atong kaugalingong Rusya: ug wala'y bisan usa kanila nga nagtudlo, sama sa imong gibuhat, nga dili mosulod sa mga templo sa Dios aron mag-ampo. Dili ba ang mga Rusong manggagahum sa katingalahan mismo ang nagtukod og mga simbahan nga hinimo sa tawo sa Rusya: si San Pedro, Metropolitan sa Tibuok Rusya, nagtukod og simbahan sa imperyal nga siyudad sa Moscow; si San Sergius nga Manggagahum sa Katingalahan nagtukod og simbahan sa Radonezh; si San Zosimas sa Isla sa Solovetsky, ug ang uban sa lain-laing mga lugar. Apan kamo, O mga kontra nga nagdumili sa mga simbahan sa Dios, mas balaan ba kamo kay sa tanang balaang magtutukod sa mga simbahan sa Dios—nga dili mahimo—o mas masumpa kamo kay sa tanang heretiko: kay bisan pa gani kadtong nangalayo sa Ortodoksiya nagtukod ug mga simbahan nga angay kaayo alang sa Dios sumala sa ilang kaugalingong pagtuo, ug magkatigum didto alang sa ilang kaugalingong pag-ampo; apan inyong hingpit nga gisalikway ang estruktura sa simbahan, ug ang mga pag-ampo nga gihalad sulod sa mga simbahan; imbis niini, inyong giisip nga mas dungganon pa kaysa sa mga simbahan sa Dios ang inyong kaugalingong mga silo ug mga lawak sa ilawom sa yuta, diin kamo magkatigum alang sa inyong mga pag-ampo, ug inyong giingon nga ang Labaw nga Labaw Dako dili nagpuyo sa mga templo nga hinimo sa tawo. Nipuyo ba Siya tingali sa inyong mga silong ug basement? Dili ba man hinimo sa tawo usab ang inyong mga payag? *Kung* (sumala sa inyong kaugalingong mga pulong) wala ang Dios sa mga simbahan, unsaon man nga Siya mopuyo sa inyong mga payag? Sa tinuod, anaa Siya bisan asa: apan lahi ang Iyang pag-anaa sa Iyang balaan nga simbahan; lain nga paagi sa mga puloy-anan sa mga makasasala, lahi usab sa langit, ug lahi sa impyerno; kay giingon nga mabati ang presensya sa Dios bisan pa sa impyerno, ingon sa gisulat sa mga Salmo: *'Kon mouli ako sa impyerno, anaa* Ka didto'[158] , nagahari sa langit, samtang sa impyerno imong gipaka-antos ang mga demonyo ug nag-andam og silot para sa mga kaaway sa Dios. Busa adunay kalainan: sa usa ka bahin, sa Iyang balaang Simbahan, gidawat Niya ang mga pag-ampo ug hangyo sa mga matinud-anon; sa pikas bahin, sa inyong mga silong ug ilawom nga mga lawak, gikaligtaan Niya ang inyong mga serbisyo nga ginabuhat ninyo sa tinago, supak ug sa schisma gikan sa Iyang balaang Simbahan.

Ug sa dihang imong giingon nga ang simbahan dili sa kahoy kondili sa mga tadyaw—sa ato pa, sa kasingkasing sa tawo—niini akong tubagon: tinuod gayud nga ang matag ortodoksong tawo nga tinuod nga

---

[157] 8 Mayo, folio 363.

[158] Sal. 138:8.

nakapahimuot sa Dios, ug nga aduna Siya sa ilang kasingkasing, usa ka templo sa Dios, sumala sa mga pulong sa mga Apostoles: *'Wala ba kamo kahibalo nga kamo mao ang templo sa Dios, ug nga ang Espiritu sa Dios nagpuyo kaninyo*?' ([159]). Apan sultihi kami, nahibalo ba kamo nga ang Espiritu sa Dios nagpuyo sa inyong mga tadyaw? Kung nahibalo kamo nga ang Espiritu sa Dios nagpuyo kaninyo, ngano man nga dili kamo mosulod sa balaan nga simbahan, kundili ginatamay pa kini? Dili ba nagmando ang Espiritu sa Dios sa matarong nga tawo nga moadto sa simbahan? Dili ba Hinuon Niya gihagit ang tawo nga magdali sa templo sa Dios? Wala ba nimo madungog sa Balaang Ebanghelyo ang sugilanon ni San Simeon nga Gitawag nga Modawat sa Dios, *nga pinaagi sa Espiritu misulod sa simbahan*[160] ? Ang Espiritu sa Dios maoy nagdala sa matarong nga tawo ngadto sa simbahan. Ug dili ba ang mga balaang Apostoles mga templo sa Espiritu sa Dios ? Apan wala sila molayas gikan sa simbahan sa Dios, kondili nagpabilin sila niini, ingon nga gisulat bahin kanila sa katapusan sa Balaang Ebanghelyo ni Lucas: *'Ug anaa sila sa simbahan, nagadayeg ug nagapanalangin sa Dios*'[161] . Apan imo kining gilikayan ug gipasipala ang simbahan: kay klaro nga ang Espiritu sa Dios wala sa inyong mga kasingkasing, ni ang simbahan sa Dios anaa sa inyong kasingkasing; kondili ang inyong kasingkasing usa ka lungib sa mga tulisan, usa ka puloy-anan sa usa ka hugaw nga espiritu nga naglimbong kaninyo ug nagdala kaninyo sa pagkaguba.

Nagaingon ka: 'Dili ba nakab-ot sa mga nagpuyo sa disyerto nga walay simbahan ang kaluwasan, sama sa bantugang Onuphrius, si Pablo sa Thebes, si Maria sa Ehipto, ug uban pa nga sama kanila?'

Motubag ako: sila naluwas nga walay simbahan, kay sa mga kamingawan diin sila nagpuyo, wala'y simbahan, ug gipabuhi sila sa ilang kaugalingong sulod nga simbahan, sama sa imong giingon: dili sa kahoy, kondili sa ilang kaugalingong mga lawas; Apan alang sa mga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo, taliwala sa daghang mga simbahan, apan naglikay niini, giunsa kaha nila pag-angkon ang kaluwasan? Dili ba kini gisulat sa libro, ingon sa Helmsman, sa mga kanon sa lokal nga konseho nga gihimo sa Haggra, Kanon 5: 'Kung kinsa man ang nagtudlo nga ang balay sa Dios, mao ang simbahan, angay balewalaon, ug nga ang usa ka tawo pasagdan kini, o mapakyas sa pagtigum niini sa panahon sa pag-ampo alang sa pagkanta, pasipala siya[162] . "Ug ang Lagda 6 nag-ingon: 'Kung kinsa ang magtigom sa iyang kaugalingon gawas sa katedral nga simbahan, ug walay pakigkonsulta sa simbahan, apan gustong magdumala og mga serbisyo sa simbahan, ang presbiter, pinaagi sa sugo sa obispo, dili makig-komunyon kaniya; siya pagpanamastamahan.' Kay sumala niining mga lagda, ang mga skismatiko gisumpa; sila, ingon sa Kasulatan: 'Ang Labaw Dako dili nagpuyo sa mga simbahan nga hinimo sa tawo'; sila molikay sa mga simbahan sa Dios, ug magtigom sa ilang kaugalingong pribadong tigum sa tinago, sa dili balaan nga mga dapit sa pagsimba.

Kapitulo 10. Mahitungod sa Selyula

Nadungog gihapon nako ang mga sayop nga maghubad sa mga pulong ni Kristo: *'Apan sa dihang mag-ampo kamo, mosulod kamo sa inyong sulod nga kwarto, ug sa pagserado sa pultahan, mag-ampo kamo sa inyong Amahan sa* tago'[163] ; ug gikan niining mga pulong ni Cristo ilang gikuha ang ilang bakak nga pagtulon-an, nga ang mga tawo dili unta moadto sa simbahan alang sa panag-awit sa komunidad, nga nagaingon: Gisugo kita ni Kristo nga mag-ampo sa tago, sirado sa atong kwarto; busa dili angay moadto sa mga simbahan aron mag-ampo, diin daghan ang nagtigom alang sa pagkanta.

Karon atong susihon kining upat ka punto:

1) Unsa ang hinungdan nga gisulti ni Kristo kining mga pulong?

2) Pinaagi ba niining mga pulong gipugngan Niya ang mga tawo sa pag-adto sa simbahan aron mag-ampo?

3) Sa unsang kwarto labing angay mag-ampo?

4) Mapuslanon ba ang pag-adto sa simbahan aron mag-ampo?

UNANG PAGHUNAHUNA

Tungod sa unsang rason gipahayag ni Kristo kana nga mga pulong?

---

[159] 1 Cor. 3:16.
[160] Lucas 2:26.
[161] Lucas 24:53.
[162] Panid 58.
[163] Mat. 6:6.

Sa mga adlaw sa pagpuyo ni Kristo dinhi sa yuta uban sa katawhan, adunay pipila ka mga tawo sa Jerusalem nga nailhan nga mga hipokrito (o, sa atong pagkasulti, mga tipo nga 'mas balaan pa kaysa sa uban'), nga, sa tinguha nga magpakita nga balaan sa panan-aw sa uban, gipadaghan pa nila ang ilang mga pag-ampo labaw pa sa gipang-ampo sa simbahan, ug nag-ampo nga mapanghimaraot sa tibuok siyudad uban sa taas nga mga pag-ampo, nagbarog sa kadalanan ug sa mga kanto, nagbahin sa mga grupo nga duha, tulo, ug upat, aron makita sa mga tawo nga naglabay-labay gikan dinhi ug didto, ug pasidunggan isip mga santo; apan ang ilang mapanghimaraot nga pag-ampo dili makapahimuot sa Dios, kondili sa mga tawo lamang. Tungod niini, gisaway ni Kristo, atong Ginoo, ang matag usa sa Iyang mga sumusunod, nga miingon: *'Sa dihang mag-ampo kamo, ayaw pagkahimo sama sa mga hipokrito*, *nga ganahan mag-ampo nga nagtindog sa mga sinagoga ug sa kanto-kanto sa kadalanan, aron makita sa mga tawo; 'Sa pagkatinuod*, *nagaingon ako kaninyo, nadawat na nila ang ilang ganti*[164] ' (ang 'ganti' nagpasabot sa walay pulos nga himaya sa tawo, kay mao kana ang ganti sa mga hipokrito): *apan kon mag-ampo kamo, sulod kamo sa inyong sulod nga kwarto* ug uban pa. Kini klaro nga hinungdan nganong gisulti sa Ginoo kining mga pulong; Nagsulti Siya, nagtudlo sa mga tawo nga likayan ang mapanghimaraot, peke nga mga pag-ampo, ug dili ang komunal nga pag-ampo sa simbahan, nga gitukod sa mga kanon. Kay ang mga heretiko sa Bryn ug mga bakak nga magtutudlo nagbakak, nagtudlo sa yano nga mga tawo nga likayan ang komunal nga pag-awit ug pag-ampo sa simbahan, apan magtago sa ilang mga selda aron mag-ampo.

Ikaduhang Pagtan-aw

Gidili ba sa Ginoo, pinaagi niining Iyang mga pulong, ang mga tawo nga moanha sa simbahan aron mag-ampo?

Wala Niya kini gipugngan, kay wala Niya gitawag nga 'mapanghimaraot nga pag-ampo' ang pag-awit sa simbahan, kondili kana nga ginabuhat gawas sa simbahan, sa kadalanan sa siyudad, aron lang mapakita sa mga tawo; ni wala Niya gipugngan ang mga pag-ampo sa simbahan, kondili kana nga ginabuhat gawas sa simbahan sa mga mapanghimaraot sa atubangan sa mga tawo—gitun-an Niya kita nga likayan ang ingon nga mga butang; Mahitungod sa pag-adto sa simbahan aron mag-ampo, ang atong Ginoo mismo ang naghatag og ehemplo alang sa tanan, sa dihang sukad pa sa Iyang pagkabata ug pagkabatan-on nagsugod Siya sa pag-adto sa simbahan sa Jerusalem, ingon nga klaro nga narekord sa Balaang Ebanghelyo; Kapat-og ka adlaw human sa Iyang pagkahimugso, gidala Siya sa Iyang walay-salang Inahan, ang Labing Balaan nga Birhen Maria, ngadto sa simbahan sa Jerusalem, ug gidala Siya sa mga bukton ni Simeon nga tigulang[165] . Pagbalik nila gikan sa Ehipto, ang Iyang mga ginikanan (ang Labing Balaan nga Birhen ug si Jose, ang Iyang amahan sa pagkabata) magbiyahe (gikan sa Nazaret) matag ting-init paingon sa Herusalem alang sa pista sa Paskwa[166] ; ug moadto sila sa Simbahan sa Herusalem aron mag-ampo. Ug sa dihang napulo'g duha ka tuig na ang batang si Jesus, nagpabilin Siya sa Jerusalem, ug nakaplagan Siya sa templo, naglingkod taliwala sa mga magtutudlo. Samtang nagdako Siya, kanunay Siyang makita sa templo, sumala sa Ebanghelyo. Sa Mateo, kapitulo 85: *Misulod si Jesus sa templo sa Dios ug gipahawa ang tanan nga nagapalit ug nagabaligya didto, ug miingon kanila: 'Nakasulat: "Ang akong balay pagatawgon nga balay sa pag-ampo", apan inyong gihimo kini nga lungib sa mga kawatan.' Ug ang mga pilay ug mga bulag miadto kaniya sa simbahan*[167] . Sa Kapitulo 85: *sa dihang miabot siya sa simbahan, ang mga punoang pari ug mga tigulang sa katawhan miadto kaniya, nga nagaingon: 'Pinaagi sa unsang awtoridad nimo gibuhat kining mga butanga*?'[168] . Sa Kapitulo 108: *'Adlaw-adlaw ako naglingkod uban kaninyo sa simbahan nga nagtudlo, apan wala ninyo ako mailhi*'[169] . Sa Lucas, kapitulo 98: *'Nagatudlo siya adlaw-adlaw sa templo*'[170] . Sa kapitulo 108: *'Sa adlaw nagtudlo siya sa templo, apan sa gabii mogawas siya ug magpuyo sa Bukid sa mga Oliba'*[171] . Sa Juan, kapitulo 26: *'Sa udto sa pista, misaka si Jesus sa templo*'[172] . Sa Kapitulo 27: *Miadto si Jesus*

---

[164] Mateo 6:5.
[165] Lucas 2.
[166] Lucas 20.
[167] Mateo 21:12 ug mosunod
[168] Ibid., v. 23.
[169] Ibid., kapitulo 26, bersikulo 56.
[170] Lucas 19:47.
[171] Lucas 21:37.
[172] Juan 7:14.

sa Bukid sa mga Olibo; sa sunod buntag, mibalik siya sa templo, ug ang tanang katawhan miduol kaniya[173] . Sa Kapitulo 37: *Aduna'y mga pista sa Jerusalem, ug miadto si Jesus sa templo*[174] . Karon, kung ang mga Ebanghelyo nagpamatuod niini—nga si Kristo, ang atong Ginoo, mismo nahigugma sa pag-adto sa simbahan—unsaon man Niya pagdili sa uban nga moadto sa simbahan aron mag-ampo? Kay ang mga bakak nga magtutudlo nagbakak sa ilang pag-ingon nga si Kristo wala magmando kanato nga moadto sa simbahan, kondili mag-ampo ra sa usa ka hilom nga selda. Gisupak usab ni San Juan Crisostomo ang ilang bakak sa iyang ika-19 nga homilía sa Mateo, sa panid 240, nga nag-ingon: 'Adto sa imong kwarto: kay ngano, miingon siya, nga dili man angay ang pag-ampo sa simbahan?' Ug kini ang labing angay, apan uban sa ingon nga disposisyon (nga walay pagkauyon-ayon); kay ang Dios nangita sa hunahuna sa mga anaa bisan asa. Ingon usab, si Santo Teofilacto, sa iyang komentaryo sa Ebanghelyo, mahitungod niining maong mga pulong ni Cristo, 'Adto sa imong selda', miingon: 'Unsa kaha? Dili ba ko mag-ampo sa simbahan? 'Mas labi pa gani (mag-ampo ako):' apan uban sa matarong nga tuyo, aron dili magpakita nga gibuhat kini alang lang sa uban; kay dili ang lugar ang importante, kondili ang hunahuna, ang pagkaon, ug ang buhat: kay daghan ang nag-ampo sa tago aron lang makapahimuot sa uban.' Hangtod dinhi si Teophylact.

Ikatulong Pagtan-aw

Sa unsang selda, labaw sa tanan, ang angay nga pag-ampoan?

Ang tawo adunay *duha ka klase* sa bilanggoan alang sa pag-ampo: ang materyal ug ang espirituhanon. Ang materyal nga bilanggoan gihimo sa kahoy o bato; ang espirituhanon nga bilanggoan, bisan pa, mao ang kasingkasing o hunahuna sa tawo. Busa, si San Teofilacto, sa paghubad sa gipahayag nga mga pulong ni Kristo, miingon: *'Ang bilanggoan mao ang tinago nga hunahuna.'* Ang pisikal nga selda nagpabilin sa usa ka lugar; apan ang espirituhanong selda mosunod sa tawo bisan asa siya moadto. Bisan asa pa man ang tawo, ang iyang kasingkasing kanunay naa sa sulod niya; didto, samtang iyang tinipon ang iyang mga hunahuna, mahimo siyang mosulod sa iyang kaugalingon sa pagpamalandong, itas ang iyang hunahuna ngadto sa Dios, ug mag-ampo sa tago, bisan pa sa taliwala sa mga tawo. Busa nagtudlo si San Ambrosio: Ang Manluluwas miingon: 'Sulod sa imong selda, dili kana nga gilibotan sa mga bungbong, diin gisirad-an ang imong mga bukton, kondili sa selda nga naa sa sulod nimo, diin gisirad-an ang imong mga hunahuna. Kana nga selda sa pag-ampo uban kanimo bisan asa ka pa, ug tinago kini bisan asa ka pa; walay makakita niini gawas sa Dios ra gayud.' Hangtud dinhi si San Ambrosio. Kay niining espirituhanong selda, nga dala nimo bisan asa ka pa—mao kana, sa kasingkasing—mas angay ang pag-ampo kaysa sa usa ka pisikal nga selda, nga nagbarug sa usa ka lugar; uban niining espirituhanong selda ang usa ka tawo angay moanha sa simbahan, ug maghalad og mga pag-ampo nga gialsa ngadto sa Dios pinaagi sa hunahuna gikan sa tinagoang sulok sa kasingkasing; apan ayaw pag-ampo sa selda sa imong kasingkasing uban sa mga pag-ampo nga gialsa ngadto sa Dios pinaagi sa hunahuna, bisan pa kon ikaw magtago sa ilawom sa yuta nga mga lawak alang sa pag-ampo, o bisan pa mosulod ka sa mga langob sa kalibutan aron mag-ampo; dili siya nag-ampo, kondili nagbuhat lang og walay pulos nga pakigstorya, ug ang iyang pag-ampo usa ka sala… Kay ang mga bakak nga magtutudlo magbakak, nga nagtudlo nga ang usa ka tawo kinahanglan magtago aron mag-ampo sa pisikal nga mga selda lamang, nga nagpasagad sa simbahan ug sa mga pag-ampo nga gihalad didto gikan sa kasingkasing ngadto sa Dios.

IKA-UPAT NGA PAGHUNA-HUNA

Mapuslanon ba ang pag-adto sa simbahan aron mag-ampo?

Niini, usa (imbes sa daghan) ang motubag: si Santo Juan Crisostomo, sa libro nga gitawag og *Margarit*, sa Homilía 5, mahitungod sa Dili Masabtan: kana nga homilía gitumong sa katawhan samtang siya usa pa ka presbiteryo sa Antioquia, diin sa maong homilía iyang gisaway ang katawhan tungod kay tapulan kaayo sila sa pag-apil sa Balaang Liturhiya; apan sa dihang ang iyang sermon, nga gihatag pagkahuman sa Liturgiya, nahitabo, magdali sila sa pag-apil uban sa dakong kadasig, biyaan ang tanan ug magdasig sa usag usa. Kay miingon siya kanila: 'Unsa kining kahuyang? Usa ka dili masukod nga kadaghanan (sa mga tawo) ang nagtigum dinhi karon, nagpaminaw uban sa dakong pagrespeto sa gisulti; apan sa labing solemne nga takna (atol sa Liturgiya), wala ko kamo makita taliwala sa kadaghanan, ug naghinanakit gayud ako.' Kay sa dihang ako, ang inyong mapainubsanon

[173] Juan 8:1 ug 2.

[174] Juan 10:22 ug 23.

nga sulugoon, mosulti kaninyo, aduna'y dakong pag-amping ug padayon nga kadasig, diin nag-awhag kamo sa usag usa ug nagpabilin hangtod sa katapusan sa sermon; apan sa dihang gustong motungha ang usa ka tawo sa atubangan ni Kristo sa balaang mga misteryo, kasagaran walay sulod ang simbahan, bisan pa aduna'y ingon nga pag-amping[175] . Apan unsa kaha kining kasagarang tubag sa kadaghanan: 'Makapanimba ko sa balay,' ingon nila, 'apan dili mahimo nga makadawat og sermon ug pagtulon-an sa balay.' Naglimbong ka sa imong kaugalingon, akong higala: kay bisan pa man mahimo kang mag-ampo sa balay, *dili nimo mahimo didto ang pag-ampo sama sa pag-ampo sa simbahan,* diin daghan kaayong mga amahan, ug diin usa ka nagkahiusang pagtu-aw ang gipangpadangat ngadto sa Dios. *Dili ka madungog dayon kon mag-ampo ka sa Ginoo nga ikaw ra, sama sa diha nga mag-ampo ka uban sa imong mga igsoon*. Kay dinhi daghan kaayong mga butang: pagkahiusa sa hunahuna ug panag-uyon, ang panakot sa gugma, ug ang mga pag-ampo sa mga klero. *Tungod niini, ang mga pari nagatindog sa atubangan Niya, aron ang mga pag-ampo sa katawhan, nga mao ang labing huyang, makasaka uban niining labing kusgan* (sa mga pari) *ngadto sa heaven[176]* . Hangtud dinhi si Crisostomo.

Dinhi, paminawa ug sabta sa tanan kining mga pulong ni Chrysostom: mahimo ang pag-ampo sa balay, apan dili kini mahimo sa parehas nga paagi sama sa pag-ampo sa simbahan; ug labaw pa: dili ka madungog dayon kon mag-ampo ka sa Ginoo nga ikaw ra, kumpara sa pag-ampo uban sa imong mga igsoon; ug labaw pa: tungod niini nagbarog ang mga pari sa atubangan sa Ginoo, aron ang mga pag-ampo sa katawhan, bisan pa man huyang, mosaka uban sa labing gamhanan sa mga pari ngadto sa langit; ug tan-awa kung unsa ka mapuslanon ang pag-anhi sa simbahan aron pag-ampo.

Ug usab, kana nga mao gihapon nga dakong magtutudlo, sa mao gihapon nga bersikulo sa ubos, miingon: niadtong panahona, mga hinigugma (mao nga, atol sa Misa), dili lamang ang mga tawo ang nagtaas niadtong labing seryosong pagtuaw, kondili ang mga Anghel usab nagluhod sa atubangan sa Ginoo, ug ang mga Arkanghel nag-ampo: kay aduna silay paborableng panahon, ug halad nga motabang kanila. Sama sa mga tawo, nga human magputol og mga sanga sa oliba, moanha sa atubangan sa mga hari, nga nagpahinumdom kanila sa tanaman, sa kaluoy ug sa gugma alang sa katawhan: ingon usab ana ang mga Anghel niadtong panahona, imbis nga mga sanga sa oliba, ilang gihalad ang tinuod nga Lawas sa Ginoo, Nag-ampo sila sa Ginoo alang sa kinaiyahan sa tawo, nga nag-ingon dili lang, 'Nag-ampo kami alang niini, kinsa inyong gipangga daan, sama sa inyong paghatag sa inyong espiritu alang kanila: alang kanila among gipangbubo ang among mga paghangyo, kinsa inyong gipangbuboan sa inyong dugo; alang kanila kami nag-ampo, kinsa inyong gipakaubos ang inyong lawas'[177] . Hangtud dinhi si Santo Crisostomo.

Kay ang mga heretiko nagbakak kon moingon sila nga walay pulos ang pag-adto sa simbahan aron mag-ampo.

Dili kaha gustong gamiton sa mga mapintas sa simbahan sa Dios ang mga pulong sa maong San Juan Crisostomo aron suportahan ang ilang pagpanamastamas, sama sa iyang giingon sa iyang Exposition on the First Epistle to the Corinthians, sa Exhortation 56: "Niadtong mga adlaw (sa panahon sa mga Apostoles) aduna usab mga balay sa Simbahan; apan karon ang Simbahan mismo usa ka balay, ug sa tinuod walay kalainan niini ug bisan unsang karinderya o panimalay sa biyahero, sama sa atong mga simbahan. Ingon kadaghan nga katawa, ingon kadaghan nga kagubot, sama sa mga paliguan, sama sa mga merkado, nga ang mga tawo nagasinggit, nagasinggit sa usag usa, '[178] '?"

Motubag ako: Si San Crisostomo wala magpasipala sa mga templo sa Dios, kondili sa mga tawo nga mosulod sa simbahan nga walay kahadlok sa Dios, ug nga wala magpakita og pagrespeto samtang nagtindog sa simbahan, kondili mag-istorya imbis nga mag-ampo, ug maghisgot sa mga butang sa kalibutan imbis nga maminaw sa pag-awit sa simbahan; mao kini sila ang iyang gisaway, samtang gidayeg niya ang balay sa Dios sa labing hataas nga pagdayeg, nga nag-ingon didto: 'Ang simbahan dili usa ka barberya, ni usa ka tindahan nga namaligya og pahid, ni bisan unsang matang sa puwesto sa merkado, *kondili usa ka dapit sa mga anghel, usa ka dapit sa mga arkanghel, ang gingharian sa Dios, ang langit mismo.'* Ug sa Ikaduhang Epistula ngadto sa mga

---

[175] Pahina 23.
[176] Ubos.
[177] Hulma 25.
[178] Hulma 1007.

taga-Corinto, sa ika-50 nga homilia, miingon siya: *'Halokon nato ang ganghaan ug ang entrada sa simbahan,* samtang nagahalokay kita.' O dili ba nimo makita nga ang mga babaye ug ang ganghaan niining simbahan gihalokan?[179] . Hangtod dinhi si Crisostomo. Kini klaro nga nagpakita nga kining balaan nga magtutudlo dili mosugot sa mga mapanamastamas batok sa simbahan, kay dili niya ginapasipala ang simbahan mismo, kondili kundi ang mga walay kahadlok nga tawo nga motindog ug mosulti og walay pagrespeto sulod niini.

Kay ang mga maninirang-puri nagbakak sa pinakadautan, ug sa ilang pagkadautan naglagot sila, ginapasipala ang mga templo sa Dios ug ginadili ang mga tawo nga mosulod niini aron mag-ampo.

Kabanata 11. Mahitungod sa Pagsimba

Bag-ohay lang namo nahibal-an nga pipila ka mga lalaki ug babaye sa among diyosesis, nga gitun-an sa mga bakak nga magtutudlo ug mga heretiko nga tinago nga mibisita kanila, ug nagtudlo sa uban sama kanila nga dili lang magpugong sa pag-adto sa simbahan aron mag-ampo, apan usab sa pag-ampo sa balay uban sa matinahuron nga pagsimba nga angay sa Dios atubangan sa balaang mga ikon—mao ang pagyuko sa ilang mga lawas ug ulo sa yuta—apan mag-ampo lang sa ilang hunahuna. Aron kumpirmahon ang ilang bakak nga pagtulon-an, ilang gisandigan ang mga pulong ni Kristo nga gisulti sa Ebanghelyo ngadto sa babayeng Samaria: *'Ang tinuod nga mga mananamba manamba sa Amahan sa espiritu ug kamatuoran*' (*[180]*); ug ilang sayop nga gihubad kini nga mga pulong, nga nag-ingon: 'Dili angay nga ipakurbeta sa yuta ang lawas ug ulo: Gisugo ni Kristo nga mosimba kita sa espiritu ra, bisan pa sa atong paghigda. Ug ilang gihisgutan ang basahon nga nailhan nga Domingo nga Ebanghelyo, diin, sa Domingo nga may kalabotan sa babayeng Samaria, gihubad kining mga pulong ni Kristo ingon niini: 'Ang tinuod nga mga magsimba mosimba sa Amahan dili sa unod, kondili sa espiritu'[181] . O, ang hingpit nga kabuang sa mga buang nga bakak nga magtutudlo ug mga heretiko! Ginasilotan nila ang mga pulong sa Ginoo—mga putli nga pulong—sama sa wala sila nagmando kanato nga mosimba sa Dios uban sa pagyuko sa lawas hangtod sa yuta. Gikan sa maong mga pulong, diin unta sila makabenepisyo, ilang gidala ang kadaut sa ilang kaugalingon pinaagi sa ilang buang nga paghubad sa mga pulong ni Cristo. Ang ilang bakak nga pagtulon-an ingon niini: kung ang usa ka bulak binuhasan sa hamog sa buntag, molupad ang putyukan ug mangolekta sa hamog gikan niini; sa susama, mosaka ang gagamba ug mangolekta sa maong hamog gikan sa maong bulak; apan ang hamog nga ilang gipangolekta dili mabag-o ngadto sa parehas nga substansya: kay sa putyukan kini mabag-o ngadto sa dugos, samtang sa gagamba kini mahimong makamatay nga hilo. Busa, gikan sa mga bulak sa pulong sa Dios, ang mga ortodokso ug birtuoso nga mga tawo, sama sa mga putyukan nga nagatigom og dugos, nagatigom og tam-is nga nutrisyon para sa kalag; samtang gikan sa maong pulong sa Dios usab, sama sa gagamba, ila gipangdawat ang kadaut sa erehe. Maayo ang gisulti ni San Doroteo: 'Ang kalag nga dautan ang kinaiya mapahimulosan sa tanang butang, bisan pa kon kini mapuslanon'[182] . Busa, ayaw nato palaktawa ang pagtubag sa ilang kabuang ug pagpadayag sa ilang bakak nga pagtulon-an; hunahunaa nato ang mga pulong ni Cristo sa ingon niini:

1) Tungod sa unsang rason gisulti sa Ginoong Kristo kana nga mga pulong sa babayeng Samaria?

2) Pinaagi ba niining mga pulong, gidili Niya ang mga tawo sa pagyuko sa Dios gamit ang ilang lawas?

Paninguhaon usab nato nga masabtan: unsa ang kahulugan sa pagsimba sa espiritu ug sa kamatuoran?

Apan una, akong ipakita sa mubo ang kasaysayan sa pagkabahin sa mga Hudiyo ug mga Samaritano, aron ang among gustong susihon mas sayon masabtan bisan sa labing yano nga mga walay edukasyon.

Gikan sa kamatayon ni Solomon, ug sukad sa pagsugod sa paghari sa iyang anak nga si Rehoboam, misugod ang pagkabahin sa mga tribo sa Israel ug sa taliwala sa Jerusalem ug Samaria (nga adunay detalyadong salaysay sa Ikatulo ug Ikaupat nga Basahon sa Mga Hari), hangtod sa pagka-alipin sa Babilonia[183] . Pagbalik nila gikan sa Babilonia, nibangon pag-usab ang panagbulag tali nila, labi na sukad sa panahon nga ang punong pari sa mga Hudiyo, nga ginganlan og Jadda, ang igsuon ni Manasseh, human siya mapalayas sa pag-alagad sa halaran tungod sa iyang pagminyo sa usa ka langyaw nga babaye—mao ang anak nga babaye sa prinsipe sa Samaria—

---

[179] Pahina 1452.
[180] Sa. 4:23.
[181] Hulma 115.
[182] Word 18, folio 103.
[183] 3 Hari 12.

mibyahe gikan sa Jerusalem paingon sa Samaria ngadto sa balay sa iyang biyenan (nahitabo kini sa panahon ni Alexander the Great). Si Manase, sa Samaria sa kinatas-ang bukid nga gitawag Gerizim (sa tiilan niini nahimutang ang lungsod sa Sikem, nga sa ulahi gitawag Sychar), uban sa tabang sa iyang biyenan, nagtukod og templo nga sa tanang aspeto susama sa templo sa Herusalem, ug nahimong unang punong pari didto. Sukad niadto, napalig-on gayud ang pagkabahin sa mga Hudiyo ug mga Samaritano. Kay ang mga Samaritano, bisan pa nga sila gikan sa balay sa Israel, wala moadto sa Simbahan sa Jerusalem aron mosimba, apan sa ilang kaugalingong simbahan sa Bukid Gerizim naghalad sila og mga sakripisyo sa Dios sa langit, ug gipili nila ang ilang kaugalingong simbahan kaysa sa simbahan sa Jerusalem, bisan pa nga ang ulahi sa ulahi nahimong puy-anan sa mga dios-diosan: Kay si Antiochus, nga nailhan nga Epiphanes, Hari sa Siria, nagtukod didto og idolo ni Zeus. Ug adunay dakong kasina tali sa mga tawo sa Jerusalem ug sa mga Samaritano, ug nagdumtanay gayud sila, nga bisan sa pagkaon, sa pag-inom, ug sa pakig-istorya wala silay tinguha nga mag-uban; tungod niini, miingon ang babaye kang Ginoong Jesus: *'Unsaon man nga ikaw, nga usa ka Hudiyo, mangayo kanako, usa ka babayeng Samaritano, og imnon?'*

Labaw pa, wala sila mosulod sa mga lungsod sa usag usa. Ang mga tawo sa Herusalem wala mosulod sa mga lungsod sa mga Samaritano, kay giisip nila sila nga mga pagano, sa ato pa, mga pagano. Tungod niini, ang atong Ginoong Jesu-Cristo, sa pagsunod sa dautang pamatasan sa mga Hudiyo, gisugo ang Iyang mga disipulo nga likayan ang mga Samaritano, nga nag-ingon: *'Ayaw kamo moadto sa dalan sa mga Hentil, ug ayaw kamo mosulod sa bisan unsang lungsod sa mga Samaritano*' (*[184]*). Ang mga Samaritano, sa ilang bahin, wala mosulod sa mga lungsod sa Herusalem, ug gilikayan sa mga Hudiyo. Ug ang mga Samaritano gikaligtaan kaayo sa mga Hudiyo nga bisan ang paghisgot lang sa ngalan nga 'Samaritano' usa ka kasuklam-suklam kanila. Ug sa dihang gusto nila pagsawayon ang atong Ginoo, miingon sila: *'Dili ba kita husto sa pag-ingon nga ikaw usa ka Samaritano*?'*[185]* . Kanunay usab silang nagkasumpaki bahin sa ilang mga sinagoga. Miingon ang mga Hudiyo: 'Aduna kami'y usa ka dapit diin angay nga pagsimba sa Dios sa langit, sa among simbahan sa Herusalem; *kay ang Balaod migikan sa Siyon, ug ang pulong sa Ginoo gikan sa Herusalem,'* ingon sa Propeta says[186] ; ug usa pa: *'Ang Ginoo mosinggit gikan sa Siyon, ug gikan sa Jerusalem madungog ang Iyang tingog';* ug ang Dios mismo miingon: *'Ako ang Ginoo inyong Dios, nga nagpuyo sa Siyon, sa akong balaan nga bukid, ug ang Jerusalem mahimong balaan'[187]* . 'Kay ang Dios nagpuyo lamang uban kanamo,' (miingon ang mga Hudiyo), 'ug angay nga kami ang mosimba kaniya ug maghalad kaniya dinhi; ug walay lain nga dapit ilawom sa langit nga gipili alang sa iyang puloy-anan ug pagsimba gawas sa among Simbahan sa Jerusalem.'

Ang mga Samaritano, bisan pa, nga wala modawat sa mga propetikanhong basahon gawas sa mga basahon ni Moises, misupak, nga nag-ingon nga angay nga pag-alagad sa Dios sa langit pinaagi sa halad sa ilang bukid ug sa ilang templo, tungod sa mosunod nga mga rason: nga si Abraham, sa pag-abot niya gikan sa Mesopotamia (ang yuta taliwala sa mga suba) paingon sa yuta sa Canaan, unang niabot sa Shechem ug didto nagtukod sa iyang unang halaran alang sa Dios, naghalad og mga halad, ug nakadawat og saad gikan sa Dios[188] ; ingon usab ni Jacob, pagbalik niya gikan sa Mesopotamia uban sa iyang mga asawa ug mga anak, nagtukod sa iyang santuwaryo dinhi sa Shechem, human siya mopalit og usa ka bahin sa yuta gikan kang Emmor, ang amahan ni Shechem, ug ang mga anak ni Jacob, Simeon ug Levi, nga tungod sa ilang kaisog gipatay ang mga lalaki sa Shechem tungod sa pagdaot sa ilang igsoon nga si Dinah; ug ang mga bukog ni Jose, nga gidala gikan sa Ehipto, gipahulay dinhi, sumala sa sugo mismo ni Jose; kay si Jacob, samtang nag-antos sa kamatayon, gihimo niyang panulondon kaniya kana nga dapit[189] . Dinhi usab, si Josue, pagkahuman sa pagtabok sa Jordan ug paglaglag sa Jerico, ug pagkahuman sa pagdaog kang Haring Gaius, nagtukod sa unang halaran alang sa Ginoo nga Dios sa Israel, sumala sa gisugo kaniya ni Moises, ang sulugoon sa Ginoo: ug gisulat niya sa mga bato ang Balaod sa Dios, ug gibasa kini sa taas nga tingog sa tibuok katiguman sa mga anak sa Israel, ug dinhi, sa unang higayon, gipanalanginan niya ang katawhan sa Israel[190] . Kay dinhi (miingon ang mga Samaritano) angay nga pag-alagad sa Dios sa langit, ug walay

---

[184] Mateo 10:5.
[185] Juan 8:48.
[186] Miqueas 4:2.
[187] Joel 3:10 ug 17.
[188] Genesis 12.
[189] Gen. 33 ug 34.
[190] Josue 8.

lain nga dapit ilawom sa langit nga gipili alang sa pagpuyo ug pagsimba kaniya, gawas niining bukid ug niining among simbahan.

Busa, ang mga Samaritano ug ang mga Hudiyo, nga mga tawo sa unod ug ignorante sa espirituhanong mga butang, ang matag-usa nagtudlo sa Dios og piho nga lugar: ang una nagtuo nga ang Dios nagpuyo lamang sa ilang kaugalingong mga lugar; ang ikaduha, sa ilang kaugalingong lugar, wala masayud nga Siya anaa bisan asa ug nagpuno sa tanang butang.

Karon, atong ipadayon ang atong pagsusi.

UNANG PAGHUNAHUNA

Ngano man gisulti ni Kristo nga Ginoo ang maong mga pulong—'tinuod nga mga magtutuo', ug uban pa—sa babayeng Samaria?

Gisulti Niya kining mga pulong tungod sa mosunod nga mga rason:

1) Aron ipadayag ang ilang sayop nga pagtan-aw sa Dios, nga murag ang Dios gipugngan sa usa ka dapit lang sa yuta ug sa usa ka templo lang; busa miingon Siya: 'Nagasimba kamo sa wala ninyo mailhi.' Wala ninyo mailhi, miingon Siya, nga ang Dios dili mapugngan sa bisan unsang dapit o templo, kondili anaa Siya bisan asa, dili masukod ug dili masukod.

2) Aron mapakumbaba ang garbo sa mga Samaritano ug mga Hudiyo, nga mapahitas-on sa ilang mga templo, samtang nagpanagna usab sa ilang pagkaguba; busa miingon siya: 'Moabot ang panahon nga magsimba kamo sa Amahan, dili niining bukid ni sa Jerusalem' ( ). Pasabot niini, ang simbahan sa Jerusalem, nga ikapanghambog sa mga Hudiyo, ug ang inyong simbahan, nga inyong ikapanghambog, pagagub-on sa dili madugay, ug pagagub-on ang inyong mga yuta, ug mihunong ang inyong mga halad.

3) Tugoti nga wagtangon Niya kanila ang pagdumot ug dili kinahanglan nga panagbangi, ug dad-a sila sa mahigugmaong panaghiusa, aron ang Simbahan maporma gikan sa mga Hudiyo ug mga Hentil ingon usa; busa Nagaawhag usab Siya sa Amahan, aron Siya maghimo og mga anak para sa Dios, magtukod og pagkaigsoon tali kanila, ug ipadayag ang tinuod nga mga mananamba gikan sa mga Hudiyo ug mga Hentil nga nagtuo kaniya.

4) Ipadayag Niya ang ilang bakak nga pagsimba sa Dios, nga gihimo lamang sumala sa unod ug dili sumala sa Espiritu; busa Nagaingon Siya: *'Ang mga tinuod nga mananamba mosimba sa Amahan sa espiritu ug sa kamatuoran,* ug dili lamang pinaagi sa pagsimba sa unod ug sa halad sa mga hayop.'

Ikaduhang Pagtan-aw

Gipugngan ba sa Ginoong Kristo, pinaagi niining mga pulong, ang mga tawo sa pagyuko sa ilang lawas ug pag-uyog sa ilang mga agtang sa yuta aron mosimba sa Dios?

Dili gayud. Kay kung gidili Niya kini, dili unta Niya dawaton, samtang bag-o pa Siya sa lampin, ang pagsimba nga gihalad sa tibuok lawas sa mga magbalantay ug sa tulo ka hari sa Persia, *nga mihapa ug misimba Kaniya. Kung* gidili Niya ang pagyuko sa Dios gamit ang tibuok lawas, dili unta Niya gitugotan ang makasasala nga babaye nga hikapon ang Iyang mga tiil[191] , ni sa paghugas niini sa iyang mga luha, ni sa pag-uyog niini gamit ang buhok sa iyang ulo, ni sa paghalok niini. *Ni dili usab Niya gitugotan ang ketuso nga miyuko sa Iyang atubangan, nga miingon: 'Ginoo! kung buot ka, mahimo nimo akong limpyo*[192] ; *ug usa ka prinsipeng miadto ug mihapa sa atubangan niya, nga miingon: 'Ang akong anak nga babaye hapit nang mamatay; apan diha, ipahimutang ang imong kamot ibabaw kaniya, ug mabuhi siya*'[193] ; ug ang mga disipulo ni Cristo, samtang naa sa sakayan, pagkahuman nga naligtas si Pedro gikan sa pagkalunod, *miadto ug mihapa sa atubangan niya, nga miingon: 'Tinood gayud, ikaw ang Anak sa Dios*'[194] . *Ug ang babayeng Cananeo, sa pagkahugno, misimba kaniya*[195] *; ug si Maria, igsoon ni Lazaro, sa pagkakita kang Jesus, nahugno sa iyang mga tiil, nga nagaingon: 'Ginoo! Kung naa ka pa dinhi, dili untang namatay ang akong igsoon nga lalaki*[196] . Kung gipugngan ni Kristo, isip tawo, ang pisikal nga pagyuko sa atubangan sa Dios, dili unta Siya mismo miyuko sa tanaman samtang nag-ampo sa Dios Amahan, ni nahulog Siya sa yuta, nagpamapa sa Iyang kaugalingon sa pag-ampo sa atubangan sa

---

[191] Lucas 7:38.
[192] Mateo 8:2.
[193] Mateo 9:18.
[194] Mateo 14:33.
[195] Mat. 15:22.
[196] Juan 11:21.

Iyang Amahan. Kung gidili Niya ang pagyuko, giunsa kaha Niya nga wala kini gidili sa Iyang mga disipulo, sa dihang pagkahuman sa Iyang Pagkabanhaw miadto Siya sa bukid sa Galilea, ug sa dihang nagpakita Siya kanila, sila*, pagkakita kaniya, miyuko sa atubangan Niya*[197] . *Ug sa dihang misaka Siya paingon sa langit, wala ba sila miyuko sa atubangan Niya*[198] ? Labaw pa, sa langit, usa ka porma sa pagsimba sa Dios gipakita kang San Juan nga Teologo sa Pahayag, sa baynte-kwatirong mga tigulang nga mihapa *sa atubangan Niya nga naglingkod sa trono* ug misimba *Niya nga buhi hangtod sa kahangturan*[199] . Apan biyaan nato ang mga akademikong argumento, ug ipahayag ko kini sa yano nga paagi: wala ba magbuhat og pisikal nga pagyuko ang mga halangdong Amahan sa Rusya sa ilang pag-ampo sa Diyos? Ug dili ba usab buhaton kini sa mga nag-atiman karon sa ilang kaugalingong kaluwasan? Kay ang mga bakak nga magtutudlo nagbakak, nga naghimo og bag-ong butang, nagtudlo sa mga tawo nga dili magluhod sa ilang lawas, ug nagpasipala kang Kristo mismo, ingon nga wala Siya magmando kanato nga magluhod sa atong lawas, kondili sa espiritu ra.

Usa ka Pagpatin-aw sa mga Pulong ni Kristo.

Aron mas masabtan nato ang pagsimba sa Amahan sa espiritu ug kamatuoran, kinahanglan una natong hunahunaon kung giunsa sa mga Hudiyo ug Samaritano ang pagsimba sa Dios. Busa susihon nato kana nga samang libro, nga nailhan nga Domingo nga Ebanghelyo sa Instruksiyon, usa ka libro nga, sama sa atong nahisgutan na, hilisgutan sa mga sayop nga paghubad, sama sa pagtulon-an nga dili angay mohapa sa lawas, kondili sa espiritu ra, ug atong basahon ang paghubad niini sa maong libro.

Nakasulat didto ingon niini: 'Gitawag Niya ang mga nagtuo Niya nga tinuod nga mga magtutukod: kita nga mga miyembro sa Simbahan mao gayud ang tinuod nga nagpasidungog sa Dios, ug dili mosimba sa usa ka landong lang, sama sa gibuhat sa mga Hudiyo ug Samaritano: kay ang matag halad sa mga Hudiyo usa ka landong ug pahibalo sa kamatuoran; apan ang tinuod nga mga magtutuo mosimba sa Amahan dili sa lawas, kondili sa espiritu; sa ato pa, dili sa pisikal nga mga halad, kondili sa espirituhanon nga mga halad'[200] —hangtod dinhi ang interpretasyon. Tan-awa, giunsa sa maong basahon paghubad sa iyang kaugalingon: dili sa unod, sa ato pa, dili pinaagi sa pisikal nga mga halad sa mga Hudiyo ug Samaritano, kondili sa Espiritu, sa ato pa, pinaagi sa espirituhanong Kristohanong mga halad. Dili kini maghisgot dinhi sa lawas sa tawo, aron dili mosimba ang usa ka tawo sa Dios pinaagi sa lawas, kondili maghisgot kini sa mga halad sa Daan nga Tugon; kay kana mao ang porma sa karaang testamento sa pagsimba sa lawas: ang paghalad sa mga lawas sa mga hayop—karnero, baka ug kanding—isip halad ngadto sa Dios. Ang mga Hudiyo ug Samaritano gayud nagsimba uban sa ilang mga lawas, apan wala nila nahibaloan kung giunsa pag-alsa sa ilang espiritu—sa ato pa, ang ilang hunahuna ug mga paghunahuna—ngadto sa Dios ug pagpadulong kini ngadto Kaniya. Ang Salmist, bisan pa, miingon: *'Ang nabungkag nga espiritu halad sa Dios*' ([201]); apan, uban sa mga halad nga ilang gihalad sa Dios, wala nila gihalad ang nabungkag nga espiritu; busa, ang ilang pagsimba karnehanon, dili espirituhanon. Naghalad sila og mga halad, apan wala sila magkinabuhi nga putli ug makapahimuot sa Dios; busa, ang ilang pagsimba dili tinuod sa atubangan sa Dios. Gikan niini, klaro kaayo nga nasabtan nato unsa ang kahulugan sa pagsimba sa espiritu ug sa kamatuoran: dili lang sa lawas, kondili usab sa espiritu—mao ang hunahuna ug mga paghunahuna nga nakatutok kang Dios—aron ang lawas makapaubos sa ulo ngadto sa yuta, sama sa gisugo sa pahibalo sa diakono sa simbahan: *'Pag-usab-usab, uban sa mga tuhod nga nakaluko, mag-ampo kita sa Ginoo':* samtang ang atong hunahuna, pinaagi sa pag-ampo, mosaka sa langit ug motindog sa atubangan sa Dios; ug usab: dili kita magsimba sa espiritu ra, kondili usab sa lawas, sama sa gibuhat sa balaan nga Apostol Pablo. Siya, sa iyang unang pagsulat ngadto sa mga taga-Roma, miingon: *'Ang Dios maoy akong saksi, nga akong giserbisyohan sa akong espiritu*' ([202]); ug nagsulat usab siya ngadto sa mga taga-Efeso: *'Gitiko ang akong mga tuhod sa atubangan sa Amahan sa atong Ginoong Jesu-Cristo'* ([203]). Kining Apostol nagluhod sa Dios sa espiritu ug sa lawas, ug dili sama sa pagtudlo sa mga heretiko—nga ang usa ka tawo magluhod lamang sa espiritu, nga wala magluhod sa iyang lawas sa pagsimba sa Dios.

---

[197] Mateo 28:17.
[198] Lucas 24:51 ug 52.
[199] Pahayag 4:10.
[200] Ang Samaritan Weekly, mga panid 114 ug 115.
[201] Salmo 50:19.
[202] Roma 1:9.
[203] Efe. 3:14.

Ang tinuod nga pagsimba, bisan pa man, naglangkob sa pagpanginabuhi nga makapahimuot sa Dios—usa ka kinabuhi nga putli, matarong, ug masinabtanon sa pag-alagad sa Dios; kay mao kini ang hinungdan nganong atong giingon nga ang usa ka tawo nga may maayong hiyas usa ka tinuod nga alagad sa Dios, sa diha nga makita nato siya nga naningkamot sa mga maayong buhat ug nagapahimuot sa Dios pinaagi sa usa ka matarong ug Diosnon nga kinabuhi. Kay tinuod gayud nga nagasimba kita sa Amahan sa espiritu, uban sa hunahuna nga nakatutok sa Dios, apan dili kini walay pisikal nga pagsimba sa pag-ampo, sama sa among giingon. Nagasimba kita sa kamatuoran pinaagi sa usa ka buhi nga may hiyas ug masinabtanon, nga nag-amuma sa atong kaugalingong kaluwasan. Ang kinauyokan niining mga pulong usa ka espirituhanong interpretasyon, apan dili kini klaro sa kasagarang mga tawo, ingon niini: angay nga mosimba kita sa Amahan sa kamatuoran, sa ato pa, sa Iyang bugtong Anak, nga mao ang Kamatuoran; ug sa Espiritu Santo, nga nagtudlo kanato sa matag matinud-anong kamatuoran, nga nagpasabot, kinahanglan nato nga simbahon ang usa ka Dios sa Trinidad, ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo: pinaagi sa kadasig alang sa Dios, ug sa pagpuyo sumala sa kabubut-on sa Dios, sa kainit sa espiritu ug sa pagpraktis sa Kristohanong kamatuoran.

Kay ang mga heretiko nagbakak, nga naghimo og bag-ong interpretasyon nga wala pa madungog kaniadto, nga daw pinaagi sa maong mga pulong sa atong Ginoong Kristo, dili Niya gisugo ang mga tawo nga mohapa sa yuta uban sa ilang lawas ug ulo, kondili sa espiritu ra, sa hunahuna, bisan pa sa paghigda.

Kabanata 12. Mahitungod sa Balaang mga Icono

Niaging tuig 1708, pagkahuman sa himayaong Pagkabanhaw ni Kristo, sa Simbahan sa Pag-alsa sa Balaang Krus, nga nahimutang sa lungsod sa Rostov, si Amahan Anthony mitaho kanamo mahitungod sa usa sa iyang mga parokyano, usa ka lumolupyo, Trophimus, nga misalikway sa balaan nga simbahan ug wala magdayeg sa mga balaan nga ikon, nadani ug nadala sa sayop sa pipila ka tinago nga skismatikong bakak nga magtutudlo. Busa, ang maong tawo gitawag sa atubangan namo ug gipangutana bahin sa iyang skisma; napamatud-an niya nga siya usa niini sa buhat ug sa pulong. Sa buhat, kay sa dihang misulod siya sa kwarto sa Krus sa obispo, wala siya naghimo og tanda sa krus, ni wala siya nagpasidungog sa balaang mga ikono. Napamatud-an usab niya nga usa siya ka skismatiko sa pulong, kay misugod siya og panamastamas batok sa balaang mga ikono, sumala sa pagtudlo kaniya sa mga heretiko: kay siya mismo dili maalam sa mga sinulat; apan, sa paghinumdom sa pipila ka mga pulong gikan sa Balaang Kasulatan, iyang sayop nga gihubad kini, sumala sa iyang nahibal-an gikan sa mga bakak nga maghuhubad; ug siya mosulti kanamo sa heretikal nga espiritu sa mga Luteroano ug Calvinista, kauban ang espiritu sa mga Hudiyo, supak sa Balaang Kasulatan. Nakasulat: *'Dili ka maghimo alang sa imong kaugalingon og dios-diosan, ni bisan unsang hulagway sa bisan unsang butang nga anaa sa kahitas-an sa langit, o sa ibabaw sa yuta*, *o sa ilawom* sa yuta' ([204]); ug usab miingon siya: 'Ang mga ikon sama *ra sa mga dios-diosan, buhat sa kamot sa tawo; adunay sila'y baba apan dili mosulti, adunay sila'y mga mata apan dili makakita, adunay sila'y mga dalunggan apan dili makadungog; kinsa ang naghimo kanila, ug ang tanan nga nagbutang sa ilang paglaum kanila*, *mahimong sama kanila*[205] . Pagkahuman niini, nangutana siya kanamo: 'Kinsa ang nagsugo kanato sa pagsimba sa mga ikon: usa ba ka propeta? O si Kristo? O usa ka Apostol? Kung dili kini usa ka propeta, ni si Kristo, ni bisan kinsa nga Apostol ang nagsugo niini, ngano man nga maminaw pa kita sa uban nga nagtudlo kanato sa pagyuko sa atubangan sa mga ikon?' Human namo sa mapainubuson nga pagtubag niining iyang mga skismatikong pulong, among gihangyo siya nga mosunod sa Balaang Simbahan, ug moapil uban kaniya sa pag-angkon sa sala, sa Balaang Komunyon, ug sa pagdayeg sa mga balaang ikon.

Apan, among giisip nga gikinahanglan, alang sa uban, nga isulat kini dinhi ug sa mubo ipakita ang kalainan tali sa mga diyos-diyosan ug sa mga balaang ikon. Ipakita nato kini pinaagi sa mosunod nga mga hunahunaon:

1

Unsa man ang idolo?

Ug unsa man ang balaan nga ikon?

Ug unsa ang kalainan nila?

2

---

[204] Exodo 20:4.

[205] Salmo 113:12.

Sukad kanus-a na naglungtad ang mga idolo?
Kanus-a unang mitungha ang mga ikon?
3
Kinsa ang nagsimba sa mga idolo?
Ug kinsa ang unang nagpasidungog sa mga ikon sa mga santo?
4
Ngano nga gidili ang idolatriya?
Ug sa unsang rason nga ang pagdayeg sa mga balaang ikon dili lang dili gidili, apan gidasig pa gani?
5
Kinsa ang nagsugo sa mga simbahan nga magpasidungog sa mga ikon sa mga santo?
Ug kinsa ang nagsugod sa pagdumili sa pagdayeg sa mga ikon?

UNANG PAGHUNAHUNA

Unsa ang idolo?

Ang diyos-diyosan usa ka hulagway sa usa ka tawo nga dautan, dili deboto ug makalilisang sa Dios, nga gigugol ang iyang mga adlaw sa malimbungon nga pagka-daotan, namatay sa kaguol, ug karon gipugngan sa impyerno uban sa mga demonyo; o ang hulagway sa usa ka hayop, gilukit sa kahoy, o gipanghimo gikan sa bato, o gihimo gikan sa tumbaga, pilak o bulawan, o gipintalan sa tabla: ang ingon nga hulagway, bisan tawo o hayop, gihimong diyos sa mga pagano, bisan dili kini Diyos, ug gihatagan og pagsimba ug halad sama sa usa ka diyos: gitawag kini nga idolo, ug mao kini ang hulagway o porma sa usa ka bakak nga diyos.

Unsa ang balaan nga ikon?

Ang balaang ikon usa ka hulagway ni Kristo nga atong Manluluwas, ang tinuod nga Dios, sa porma sa tawo, nga nagpuyo sa yuta uban sa mga tawo; o sa Labing Balaan nga Birhen Maria, ang Inahan sa Dios; o sa usa ka balaang alagad sa Dios nga nagpuyo og matarong ug debotong kinabuhi, giisip nga takus sa Gingharian sa Langit, ug karon nagpuyo uban sa mga Anghel.

Unsa ang kalainan tali sa usa ka diyus-diyosan ug usa ka balaang ikon?

Bisan pa nga pareho—ang idolo, ingon ko, ug ang balaang ikon—hinimo sa kamot sa tawo, aduna gihapon dakong kalainan tali nila, sama sa kalainan tali sa dili dungog ug sa dungog: sama sa kadako sa kalainan tali sa lapok ug bulawan, tali sa uling ug niebe, tali sa kangitngit ug kahayag; ug sama usab sa kadako sa kalainan tali sa daotan ug matinahuron nga mga tawo: tali sa mga manimalos ug sa mga gihatagan og dungog sa purpura nga panapton sa hari: ginadumtan nato ang mga manimalos, apan ginatahud nato ang mga hari; ang una among gisunog, apan ang ikaduha among gisimba: mao kana ang kalainan tali sa mga idolo sa dautang mga dios ug sa mga ikon sa mga balaan: ingon sa gipatin-aw ni Simeon Metaphrastes, sa Kinabuhi ni San Andres sa Crete—nga nag-antos alang sa mga balaang ikon ug gipasidunggan sa ika-17 ka adlaw sa Oktubre—sa iyang pagsulat ingon niini: Kung ang usa ka butang dautan, makadaot sa kalag ug gidili, didto usab ang ikon niini dautan, makadaot sa kalag ug gidili; apan kung ang usa ka butang maayo, mapuslanon ug dili gidili, didto usab ang ikon niini maayo, mapuslanon ug dili gidili[206] . Ang mga diyos sa mga pagano dautan, makadaot sa kalag, ug gidili ang pagsimba kanila; ug ang ilang mga ikonodayo dautan usab, makadaot sa kalag, ug gidili sa balaod sa Dios ang pagdayeg kanila. Ang atong Ginoo nga Dios nga si Jesu-Cristo maayo, ug ang Iyang mga sulugoon maayo usab, ug dako kaayo ang ilang kaayohan sa atong mga kalag: ug dili lang kini gitugotan, kondili gisugo pa gayud, nga atong pasidunggan ang Ginoo ug ang Iyang mga balaan, ingon sa giingon ni David: *'Ang imong mga higala, O Dios, dako kaayo ang dungog kanako'*[207] . Kay ang ikon sa Ginoo ug sa Iyang mga dungogong kauban—nga gisultihan sa Ginoo: *'Kamo mao ang akong mga higala'* [208] —maayo ug dako kaayo ang kaayohan nila sa atong mga kalag, ug angay nato silang pasidunggan, nga nasayud nga ang dungog nga gihatag sa mga ikon moabot gayud sa mismong tawo nga gipakita niini.

Labaw pa, ang kalainan tali sa mga idolo ug mga ikon klaro nga gipakita sa mga pulong ni San Juan sa Damasco, diin iyang hugot nga gisaway ang mga heretiko, nga nag-ingon: 'Tungod sa unsang rason, walay-balaod

---

[206] Panid 200, likod.
[207] Salmo 138:17.
[208] Juan 15:14.

nga heretiko, giakusahan nimo ako nga nagsimba og idolo? 'Sa atubangan sa unsang diyos-diyosan ako nagayuko? Sultihi ako: sa atubangan ba sa nagkaguba nga Apollo, o sa atubangan ba sa hulagway sa atong Ginoong Jesu-Kristo, nga nagtudlo kanako sa pag-ila sa Iyang porma nga tawo?' Sultihi ako, ikaw nga nagapasigarbo sa imong kahibalo sa mga Hudiyo, sa unsang dios-diosan ako mosimba: kang Artemis, o sa hulagway sa atong labing balaan ug putli nga Gino-on, ang Inahan sa Dios, ug kanunay nga birhen nga si Maria, Inahan sa atong Ginoong Jesu-Cristo? Sultihi ako, heretiko, sa unsang dios-diosan ako mosimba: kang Zeus, o sa hulagway ni San Juan nga Mawagtang ug Maminyo? Unsa nga dios-diosan ang akong ginasimba: kang Zeus, o sa mga hulagway sa balaang mga Apostoles ug mga martir, ug sa tanang mga santo nga nakapahimuot sa Ginoo sukad pa sa karaang panahon? Ug kinsa bay makasugakod, pinaagi sa idolatriya, sa pagdaot niining sugilanona (nga gipintalan) ug sa pagpasipala sa mga pag-antos ni Cristo ug sa Iyang mga balaan, o sa mga nagpasa kanato sa balaang Simbahan sa Dios? Kay ingon niini nato kini nadawat, nga gidayandayan sa balaang Fathers[209] ." Hangtud dinhi si Damascene. Kay ang mga larawan ni Apollo, Artemis ug Zeus mga kasuklam-suklam nga diyus-diyosan; apan ang larawan ni Kristo, ug sa Labing Balaan nga Birhen Inahan sa Dios, ug ang mga larawan sa mga balaan sa Dios, mga balaan nga ikon. Kay ang mga kasuklam-suklam nga diyus-diyosan ginatamay sa mga Kristohanon, samtang ang mga balaan nga ikon ginahimaya.

IKADUHANG PAGHUNAHUNA

Sukad kanus-a nagsugod ang paglungtad sa mga diyus-diyosan?

Aduna'y uban nga nag-angkon nga ang mga dios-diosan nagsugod kang Serukh, ang katigulangan ni Abraham; apan dili kini tinuod: kay si Serukh dili ang imbentor sa mga dios-diosan, kondili usa ka magwawali sa mga naimbento na, tungod kay mao kini ang iyang panginabuhi. Ang mga dios-diosan, bisan pa, nagsugod kang Ninus, hari sa mga Caldeo, anak ni Vilov, nga naghari sa Asiria ug Babilonia: kay, sa kasubo ug pagluok sa kamatayon sa iyang amahan, naghimo siya og usa ka inukit nga hulagway kaniya, gibutang kini sa usa ka haligi sa tunga-tunga sa siyudad ingon paghinumdom sa iyang amahan, ug gisugo ang mga tawo nga simbahon kini ingon nga buhi. Ug kini mao ang unang diyos-diyosan sa ilawom sa langit, gisimba isip diyos sa mga tawo nga wala mailhi ang tinuod nga Diyos. Sa yuta sa Ehipto usab, nahitabo ang mosunod sa pagsugod sa pagsimba sa diyos-diyosan: usa ka iladong maharlika nga ginganlan og Syrophanis, nga nagahilak ug nagasubo sa iyang namatay nga anak nga lalaki, ug sa pagpangita og kahupayan sa iyang kasubo, naghimo og usa ka dios-diosan nga porma sa iyang anak, gibutang kini sa lubnganan sa namatay, ug sa pagtan-aw niini, nakakaplag siya og pipila ka kahupayan sa iyang kasubo. Ang mga tawo ilawom sa iyang pagdumala, nga gustong malipay ang ilang ginoo, misugod sa pagpasidungog niining diyos-diyosan pinaagi sa pagsimba niini ug paghalad og mga sakripisyo. Gipasabot usab kini ni San Crisostomo sa iyang mga homilía mahitungod sa Epistola ngadto sa mga taga-Efeso[210] .

Kanus-a nagsugod ang mga balaang ikon?

Nagsugod ang mga balaang ikon niadtong panahona sa dihang ang Dios, samtang nagsulti kang Moises sa Bukid Sinai ug naghatag sa Balaod, nagsugo nga ang Kaban sa Tugon ug ang Toldang Pamatasan buhaton gikan sa mga tabing nga mapula ug lila; ug nga duha ka kerubin, nga hinimo sa bulawan, ibutang ibabaw sa Kaban sa Tugon[211] . Sa mga tabing usab, gisugo Niya nga ipahimutang ang hulagway sa mga kerubin pinaagi sa burda, ug gipadayag Niya ang porma sa tabernakulo ug sa mga kerubin sa Bukid Sinai sulod sa panganod. Sukad niadto, nagsugod na ang paghulagway sa mga balaang ikon, kay gisugo sa Dios nga ipahimutang didto ang hulagway sa balaang mga kerubin. Gikan niini klaro kaayo nga ang uban mga idolo, mga hulagway sa daotan nga mga diyos sa pagano, makalilisang ug makasukot sa Dios; samtang ang uban mga balaang ikon, mga hulagway sa mga sulugoon sa Dios nga nagatindog sa atubangan sa trono sa himaya sa Dios. Kay gidili sa Dios ang paghimo og mga dios-diosan, nga nagaingon: *'Dili ka maghimo alang kanimo og dios-diosan, ni bisan unsang hulagway sa bisan unsang butang nga anaa sa kahitas-an sa langit[212]* , mao ang adlaw, ang bulan, o ang mga bitoon; kay ang mga Israelita nasanay sa pagsimba niini sa Ehipto. *Ug bisan unsa nga* naa *sa yuta sa ubos:* kay nakat-on sila gikan sa mga Ehipsiyo nga dili lang pagdayandayan ang daotan nga mga tawo, apan usab ang nagkalain-laing mga hayop.

---

[209] Sa Koleksyon, folio 325.
[210] Kapitulo 5, diskurso 18, folyo 1757.
[211] Exodo 25 ug 26.
[212] Exodo 20:4.

Pagdili niini nga daotan nga idolatriya, gisugo sa Ginoo nga ang balaan nga mga ikon sa balaan nga mga Kerubin ipintal sa Iyang balaan nga templo, ug nga kini pasidunggan, dili pasipalahan.

Ikatulong Pagtamod

Kinsa ang nagsimba sa mga dios-diosan?

Ang mga nagasimba og mga dios-diosan mao ang mga tawo nga wala mailhi ang tinuod nga Dios, nga nalimbong, nga wala maglaum sa walay katapusang kaluwasan, ug wala usab sila kahibalo kon aduna bay lain kinabuhi human niini: mga tawo nga nalimbong sa mga demonyo, nga naghatag sa ilang kaugalingon sa salamangka, ug nga nagkinabuhi sa dautan—mao kini ang mga idolatra.

Kinsa ang mga nagdayeg sa mga ikon sa mga santo?

Si Moises ug si Aaron, mga balaan nga tawo ug tinuod nga mga alagad sa buhing Dios; ug ang tanang katawhan sa Israel, nga gitawag nga katawhan sa Dios. Sila, sa pagsulod sa Toldang sa Pamatud-an ug sa paglibot niini, misimba sa langitnong Dios; misimba sila sa atubangan sa Kaban sa Tugon, ug sa atubangan sa mga Kerub nga gibutang ibabaw sa Kaban, ug sa mga gilarawan sa mga tabing, nga gihatagan nila og dungog isip balaang mga ikon. Sama sa gihinumdom usab sa balaan nga Apostol Pablo, nga miingon: *'Nag-alagad sila sa hulagway ug landong sa makalangitnong* mga butang'[213] , (mao ang mga hulagway sa mga Kerub), sama sa gisulti kang Moises sa dihang hapit na niya tukoron ang Tabernakulo: *'Tan-awa,'* miingon (ang Dios), *'nga buhaton nimo ang tanan sumala sa hulagway nga gipakita kanimo sa bukid.'* Busa ang ilang pag-alagad ug pagsimba sa Ginoong Dios, nga gihimo sa atubangan sa Kaban sa Tugon ug sa mga Kerub, dili lang nga wala giisip nga idolatriya, nga nagpasidungog sa buhat sa kamot sa tawo; apan giisip kini nga usa ka dakong buhat sa pagkamatinud-anon; ang himaya sa Dios misidlak kanila, ug ang Dios misulti kanila pinaagi sa Iyang anghel gikan sa Tabernakulo, nga nailhan nga Balaan sa mga Balaan, nga nahimutang sa luyo sa ikaduhang tabing. Si Santo David usab nagpasidungog niining maong mga ikon ug mga hulagway sa mga Kerubin, nga nag-ingon sa mga Salmo: *'Mosulod ako sa imong balay; mosimba ako sa imong balaang templo, sa imong santuaryo*' ([214]). Pagpamati ang tanan dinhi: sa dihang misulod si David sa templo sa Ginoo ug misimba sa Dios, dili ba siya nagsimba sa atubangan sa mga ikon sa Kerubim? Ug si Solomon, nga nagtukod og templo para sa Dios ug nagdekorar niini sa bulawanong mga Kerubim, sa dihang mitindog siya sa atubangan sa halaran sa Ginoo ug gitangtang ang iyang mga kamot paingon sa langit sa pag-ampo; dili ba siya nag-ampo sa atubangan sa mga hulagway sa mga Cherubim[215] ? Apan dili ba gihatagan og dungog sa Labing Balaan nga Birhen nga Inahan sa Dios, nga gipadako sa iyang pagkabata sa Labing Balaan nga Puloy-anan, ug nag-ampo adlaw ug gabii sa luyo sa ikaduhang tabon, ang mga hulagway sa mga Kerubin nga naa didto? Sa tinuod, wala niya kini gitagad nga walay bili, ni wala usab niya kini giisip nga walay pulos, kondili gipasidunggan niya kini ingon mga hulagway sa balaan nga mga manalangin sa Dios. Kay sa dihang nag-ampo siya sa Dios, nga mihapa sa yuta sa atubangan sa halaran, sa iyang atubangan anaa ang Kaban sa Tugon ug ang mga Kerubin sa himaya, nga nagtabon sa halaran. Kay mitungo siya sa atubangan sa presensya, dili sa materyal nga substansya sa halaran, ni sa Kaban sa Tugon, ni sa mga kerubin; apan gikan niining mga makita nga substansya iyang gitangtang ang iyang hunahuna ngadto sa dili makita nga Dios; ug iyang gihatagan og dungog kining mga substansya ingon nga santuwaryo sa Dios. Sama sa atong pag-ampo karon sa atubangan sa mga balaan nga imahe, dili nato giya-an ang makita ug materyal nga bahin sa mga imahe, kondili atong gitutok ang hunahuna ngadto sa dili materyal ug dili makita; ug atong gihalad ang pagrespeto sa mga balaan nga imahe isip mga hulagway sa mga santo.

IKA-UPAT NGA PAGHUNA-HUNA

Ngano nga gidili ang idolatriya?

Gidili ang idolatriya tungod sa mosunod nga mga rason:

1) Kay ang diyos-diyosan dili Diyos, kondili usa ka diyos-diyosan, usa ka butang nga walay sulod, ingon sa giingon sa Apostol: *'Hibal-i kini, nga ang diyos-diyosan wala'y bisan unsa sa kalibutan*' ([216]), ug ang pagsimba sa mga diyos-diyosan dautan ug makalilisang sa Diyos.

---

[213] Hebreohanon 8:5.

[214] Salmo 5:8.

[215] 3 Hari 8.

[216] 1 Corinto 8:4.

2) Kay ang mga demonyo nagpuyo sa mga idolo aron limbongan ang mga tawo.

3) Kay sa pagtan-aw sa makalilisang nga mga idolo sa mga paganong diyos—nga mao gyud ang ilang mga idolo—nahinumduman sa mga tawo ang ilang paagi sa kinabuhi, ang dili natural nga mga buhat sa pakighilawas ug uban pang mga kalapasan. Ug sa paghinumdom pa lang niini nga mga butang, nadungagan sa dautang hunahuna ang panghuna-huna sa tawo, nga nangandoy sa maong kawalay-balaod nga gipraktis sa ilang malaut nga mga dios.

4) Kay sa mga pista sa idolotriya, sulod sa ilang mga templo, nahitabo ang makalilisang nga kawalay balaod: pagkalapoy sa pagkaon, pagkalasing, pakighilawas—nga gihimo sa hayag ug walay pag-ulaw—ug pagpatay.

5) Kay dili lang mga hayop, apan pati na ang ilang kaugalingong mga anak ang gipatay sa mga daotan isip halad ug pagpasidungog sa mga dios-diosan, sama sa nahisulat sa Salmo: *'Gikaon nila ang ilang mga anak nga lalaki ug babaye ngadto sa yawa; gibubo nila ang walay sala nga dugo, ang dugo sa ilang mga anak nga lalaki ug babaye, nga ilang gikaon sa mga dios-diosan sa Canaan'*[217] ; ug usab giingon: *'Nagpanghandum sila sa* unod *sa ilang mga anak ug gibyaan ang nahabilin para sa ilang mga sanggol'*[218] ; buot ipasabot, gikan sa unod sa ilang kaugalingong mga anak, nga gipatay ug giluto isip halad sa mga demonyo, ang mga amahan ug inahan, pagkahuman mokaon niini, mibyaan ang nahabilin para sa ilang ubang mga sanggol.

Tungod niini nga mga rason, gidili sa balaod sa Dios ang idolatriya.

Ngano man, busa, nga ang pagdayeg sa balaang mga ikon dili lang dili gipugngan, kondili gisugo pa gani?

Tungod niini: sama sa mga balaang ikon nga mga hulagway sa mga santo, nagdasig kini kanato sa pagpanginabuhi nga balaan. Ang ikon ni Kristo nga atong Manluluwas, ang tinuod nga Dios, nga gipintalan sa Iyang pagka-tawo, sa diha nga atong tan-awon, nagpahinumdom kanato sa Iyang Pagka-inkarnado, sa Iyang dili masukod ug dili malata nga pagkahimugso gikan sa Labing Balaan nga Birhen, ug sa mga paningkamot nga Iyang gihimo sukad pagkabatan-on, samtang naglibot-libot Siya sa pagpangwali sa Ebanghelyo sa Gingharian: ug ang Iyang mga milagro, ang Iyang gahum, ang Iyang boluntaryong pag-antos alang kanato, ang Iyang krus, ang Iyang kamatayon, ang Iyang paglubong, ang Iyang Pagkabanhaw, ug ang Iyang Pag-alsa paingon sa langit; samtang among hinumduman kini nga mga butang, pun-a kita sa dakong pagpasalamat, pasigaa kita sa balaan nga gugma, ug simbaa Siya nga mapainubuson sa atubangan sa Iyang balaan nga ikon.

Sa dihang atong tan-awon ang ikon sa Labing Putli nga Birhen, kini nagpahinumdom kanato sa iyang labing putli ug labing balaan nga kinabuhi: kung giunsa niya, pinaagi sa gahum sa Espiritu Santo, pagpanamkon ang Pulong sa Dios sa iyang sabakan, ug nagpabilin siyang Birhen sa wala pa, sa panahon, ug pagkahuman sa Pagkahimugso. Giunsa niya, pinaagi sa iyang birhen nga mga suso, gipakaon ang bata sukad pa sa walay katapusan nga panahon, ang Nagpakaon sa tanan. Giunsa niya paglayas uban kaniya paingon sa Ehipto, ug pagbalik gikan didto, ug pag-atiman kaniya sa pagkabata hangtod siya mitungtong sa hustong edad. Giunsa niya pagbarog nga nagahilak sa krus, nagtutok sa iyang dakong pag-antos alang sa katawhan, ug gihugas siya sa iyang mga luha pagkahuman siya gikuha gikan sa krus, ug gibutang siya sa lubnganan nga giputos sa sudlanan. Giunsa siya napuno sa dili masukod nga kalipay sa Iyang Pagkabanhaw, ug giunsa niya pagtan-aw sa iyang kaugalingong mga mata samtang Siya misaka sa langit, ug giunsa, sa iyang pagpanaw, siya miadto aron makig-uban sa iyang Anak ug Dios, ug mitindog sa tuo nga kamot sa Iyang trono, nag-ampo alang kanato nga mga makasasala. Sa paghinumdom niini, tungod sa gugma kaniya ug sa iyang Anak, ang atong Dios, itataas nato ang atong mga kasingkasing, madasigon sa debosyon, maningkamot alang sa usa ka putli ug balaan nga kinabuhi, ug mapalig-on sa paglaum, kay aduna kitay gamhanang manalipod sa atubangan sa Dios.

Ang mga ikon sa ubang mga santo sa Dios, sa diha nga atong tan-awon kini uban sa pagtagad, magpahinumdom kanato sa ilang kinabuhi nga nakapahimuot sa Dios, sa ilang mga kaisug ug paningkamot, ug magdasig kanato nga sundon sila.

Tungod niini, ang mga balaang ikon dili lang dili gidili, apan gisalig usab kanato aron pasidunggan.

5 KA PAGHUNA-HUNA

---

[217] Salmo 105:37.

[218] Salmo 16:14.

Kinsa ang nagsugo sa mga simbahan sa pagdayeg sa mga balaang ikon?

Si Kristo mismo, ang atong Ginoo, ang nagbuhat niini, sa dihang gihugas Niya ang Iyang labing balaan nga nawong sa tubig, gihikap Niya kini sa usa ka panapton, ug ang labing balaan nga hulagway sa Iyang langitnong nawong naimprinta sa maong panapton; ug mitungha ang hulagway ni Kristo, nga dili hinimo sa kamot sa tawo, nga Iyang gipadala kang Abgar, Prinsipe sa Edesa: alang sa detalyadong kasaysayan niini, sa ika-16 ka adlaw sa bulan sa Agosto.

Sumala kang Kristo ang Ginoo, natawo si San Lucas nga Ebanghelista; ug gisaysay sa iyang kinabuhi nga siya mao ang unang pintor sa mga balaang ikon, nga gipintalan niya uban sa kahanas sa arte ang hulagway sa Labing Balaang Birhen Maria, nga naggunit sa bata, ang atong walay katapusang Ginoong Hesukristo, sa iyang mga bukton, ug pagkahuman gipintalan pa niya ang duha ka ikon sa Inahan sa Dios, gidala niya kini ngadto sa Inahan sa Ginoo, aron tan-awon kon malipay siya niini. Siya, sa dihang nakita niya kining mga hulagway niya, misulti sa iyang labing putli nga mga ngabil ingon niini: 'Hinaut nga ang grasya sa Iya nga natawo gikan kanako ug akoa unta anaa niining mga ikon.' Sa samang paagi, si San Lucas nagpintal og mga hulagway sa balaan nga mga pangunang apostol nga sila San Pedro ug San Pablo sa mga tabla, ug gikan kaniya nagsugod sa tibuok kalibutan ang maayong ug labing dungog nga buhat sa pagpintal sa mga balaang ikon. Nagsulti usab si San Damasceno bahin sa ikonograpiya ni Lucas, nga miingon: 'Tan-awa, dili ba si Lucas nga Ebanghelista ug Apostol nagpintal og usa ka bililhon nga ikon ni Maria nga Kanunay nga Birhen, ug gipadala kini kang Teofilo sa[219] ?'

Dugang pa, ang mga kasaysayan sa simbahan naghisgot sa lain nga ikon ni Kristo: ang babaye nga naayo sa iyang pagdugo pinaagi sa paghikap sa tunga sa bado ni Kristo naghimo og hulagway sa pisikal nga porma ug edad ni Kristo gikan sa bato, ug sa Fenicia, sa iyang yutang natawhan, sa siyudad nga gitawag Paneada, gibutang niya kini sa usa ka espesyal nga dapit: ilawom niini, ang sagbot nga mitubo didto nakapaayo sa kaniadto nga mga sakit[220] . Kana nga imahe ni Kristo nagbarug sa maong dapit hangtod sa paghari ni Julian nga Apostata. Si Julian, bisan pa niana, gipahugno ang imahe ni Kristo, gitukod ang iyang kaugalingong imahe o diyos-diyosan sa dapit niini, ug sa diha-diha dayon, usa ka dalugdog nga kidlat ang mibutho gikan sa langit, nga nagbungkag sa diyos-diyosan ni Julian hangtod nahimong abog. Girekord kini ni George Kedrin, ang historyador sa Constantinople, sa iyang Synopsis of Julian's Reign[221] ; ug ni Nicephorus Callistus sa Book 10, Chapter 30; ug ni Hermias Sozomen, Book 5, Chapter 20. Tan-awa usab ang Kinabuhi sa Balaang Martir Artemius, sa ika-20 nga adlaw sa Oktubre[222] .

Apan dili ba ang tolda ni Pedro usa ka hulagway sa lawas ni Pedro, ug wala ba kini nagbaton sa parehas nga gahum sa pagtambal nga gihatag sa Dios kaniya sama kang Pedro mismo, ingon sa gisaysay sa Mga Buhat sa mga Apostoles, diin nasulat: *'nga ang mga masakiton gipagawas sa ilang mga banig ug gibutang sa mga higdaanan ug lingkoranan, aron sa dihang moabot si Pedro, makahulog unta ang iyang landong sa pipila kanila'*[223] ? Unsa kaha karon ang ikon ni Pedro o sa bisan kinsa nga santo? Dili ba kini sama sa landong sa iyang lawas, diin mahimo nga mahitabo ang pag-ayo pinaagi sa pagtuo sa mga magtutuo?

Unsa kaha, busa, ang gisulat sa Dakong Koleksyon sa mga Teksto sa Liturhiya sa Moskwah, sa pagbasa para sa Lunes sa ikaduhang semana sa Dakong Kwaresma, ug ingon usab sa detalyadong Scroll mahitungod sa ikon sa Labing Balaan nga Birhen Maria, nga sa iyang panahon, nagpakita sa usa ka haligi pinaagi sa dili makita nga kamot sa simbahan nga gipahinungod kang San Pedro ug San Juan nga mga Apostoles sa Lida. Tan-awa kini sa maong libro sa mga folio 341 ug 367; ingon usab sa gipatik nga edisyon sa Kiev sa Menaion, sa ika-26 nga adlaw sa Hunyo, sa likod sa folio 177.

Dugang pa, sa kinabuhi sa balaan nga protomartir nga si Tecla, nga usa ka disipulo sa balaan nga Apostol nga si Pablo, gisulat nga usa ka masakiton nga pari nga pagano nakadawat og pag-ayo gikan sa iyang ikon. Tan-awa kini sa ika-24 nga adlaw sa Septyembre, sa panid 103.

Gikan niining tinuod nga eklesiastikal nga mga kasaysayan, klaro kaayo nga sa sayong Simbahan, ang pagpanamkon sa mga simbahan sa mga ikon ug ang ilang matinud-anong pagsimba niini gipasa ni Kristo nga Ginoo ug sa mga balaang Apostoles.

---

[219] Sa Koleksyon, folyo 327, verso.
[220] Lucas 8, sinugdanan sa 39.
[221] Folyo 305.
[222] Folyo 209.
[223] Mga Buhat 5:15.

Gawas pa niini, bisan kinsa nga gustong mobasa, basaha ang mga pulong ni San Atanasius mahitungod sa ikon ni Kristo, nga gilapasan sa pagkabalaan ug gituslob sa mga Hudiyo sa Virite, nga hinungdan nga kini nagdugo: kining mga pulonga makita sa Prologo, sa ika-11 ka adlaw sa Oktubre; ug sa gipatik nga Menaion, sa maong bulan ug adlaw, sa likod sa folio 179 ug sa folio 180.

Hinumdumi usab nga, sa wala pa siya mabunyagan, si Santa Catalina nga Dakong Martir gihatagan sa iyang espirituhanong tigulang og usa ka ikon sa Labing Balaan nga Birhen nga Inahan sa Dios, nga naggunit sa Balaang Bata sa Iyang mga bukton, ug gisugo siya nga mag-ampo niini: ug si Catherine gihatagan og katingalahang panan-awon, ug tinuod nga nakadawat og singsing gikan kang Kristo nga Ginoo isip timaan sa pakasal. Tan-awa ang salaysay niini sa ika-24 nga adlaw sa Nobyembre sa[224] .

Sa 'Limonar' ni Iyang Kasantosohan Sophronius, Patriyarka sa Herusalem, sa Kapitulo 180, gisulat nga usa ka tigulang, si Abba Juan nga Eremita, dako sa pagkamatinud-anon, nagpuyo sulod sa utlanan sa baryo sa Sekhusta, mga duha ka poprih gikan sa Herusalem, samtang buhi pa siya, nagpabilin sa iyang selda ang usa ka ikon sa Labawng Balaan nga Birhen Maria: ug sa matag higayon nga gusto niya nga molarga sa usa ka taas nga panaw—bisan pa man sa layo nga kamingawan, o paingon sa Herusalem aron pagdayeg sa mga balaang dapit ug sa Balaang Tumulanan, ug aron halukan ang Krus nga nagahatag kinabuhi, o sa Bukid Sinai alang sa pag-ampo, o sa ubang panahon ngadto sa mga balaang martir nga nahimutang layo sa Jerusalem—kay gihigugma sa tigulang ang mga madaugong martir; ug usahay sa Efeso ngadto sa lubnganan ni San Juan nga Teologo, usahay kang San Teodoro sa Euchantus, usahay kang Santa Tecla sa Isauria sa Seleucia, usahay kang San Sergio sa Sarafas; usahay mabisita niya ang usa ka santo, usahay ang lain. Kay sa dihang mobiya siya sa iyang selda, magbutang siya og lampara sa atubangan sa ikon, pasigaon kini, ug human siya mag-ampo, molakaw siya; ug sa dihang mobalik siya gikan sa iyang pagbiyahe, makita niya nga nagdilaab gihapon ang lampara, bisan pa dugay na siya nga wala. Usahay molungtad siya og usa ka bulan, usahay duha ka bulan, apan kanunay niyang makita nga nagdilaab pa gihapon ang lampara.

Si Santa Maria sa Ehipto, samtang nag-ampo sa narthex sa usa ka simbahan sa Jerusalem atubangan sa ikon sa Labing Balaan nga Birhen, gitugotan nga makasulod sa simbahan nga walay babag, nga kaniadto wala siya makasulod, tungod kay napugngan siya sa pultahan sa simbahan sa usa ka dili makita nga pwersa; ug pagkahuman sa pag-ampo pag-usab sa atubangan sa maong ikon, nadawat niya ang langitnong tabang aron usbon ang iyang kinabuhi, ug mibyahe paingon sa disyerto[225] .

Si San Juan sa Damasco, human masakitan sa pagputol sa iyang tuo nga kamot alang sa mga balaang larawan, naayo samtang nag-ampo sa atubangan sa larawan sa Labing Balaang Inahan sa Dios; kay ang iyang naputol nga kamot, pagkahuman kini gibutang sa iyang lawas, nibalik sa dati nga kahimtang, nabuhi, ug misulat siya og mga libro nga mapuslanon sa Simbahan. Tan-awa pa ang dugang bahin niini sa iyang kinabuhi, sa ika-upat ka adlaw sa Disyembre[226] .

Apan ayaw nato kalimti ang labing karaang pananglitan: Si Santo Silvestro, Papa sa Roma, nagpakita og usa ka ikon sa balaang mga punoang Apostol nga sila San Pedro ug San Pablo kang Emperador Constantino ang Dako, nga masakiton pa ug wala pa nabunyagan, ug nakaila ang Emperador sa mga Apostol sa dihang nagpakita sila kaniya sa usa ka damgo. Tan-awa pa kini sa ika-2 ka adlaw sa Enero[227] .

Sa kinabuhi ni San Merkurio, ang Dakong Martir, sa ika-24 nga adlaw sa Nobyembre, nasulat[228] nga, pagkahuman sa daghang katuigan sukad sa iyang pagkamartir, ug sa pag-ukop ni Julian nga Apostata sa trono ug sa iyang grabeng pagpanlupig sa Simbahan sa Dios, si San Basilio ang Dakong nag-ampo sa simbahan, nga diin adunay ikon ni San Merkurio nga gipintalan sa tabla, nga naglarawan kaniya nga naggunit og bangkaw sa iyang kamot; ug sa sulod sa usa ka oras, nawala ang hulagway sa tabla, nga ang makita na lang mao ang putli nga tabla; ug pagkahuman sa usa ka oras, mibalik ang ikon sa tabla uban ang bangkaw nga natapakan sa dugo. Dili madugay pagkahuman, miabot ang balita sa kamatayon ni Julian, ug ang mga ortodoksong Kristohanon, sa pagkahibalo sa oras, nakamatikod nga sa maong takna—ang takna nga nahimong dili makita ang ikon sa martir—si Julian

[224] Folyo 404.
[225] 1 Abril, folio 171, verso.
[226] Pahina 26.
[227] Pahina 228, likod.
[228] Hulma 412.

natuslob ug napatay sa usa ka dili makita nga kamot ug usa ka dili makita nga pikas. Narekord usab kini sa Kinabuhi ni San Basilio nga Dako, sa unang adlaw sa Enero, sa panid 219.

Ug kinsa bay makamatikod sa dili mabilang nga uban pang mga milagro nga nanggawas gikan sa mga ikon sa mga santo? Apan kining mga skismatiko, ang gitawag nga mga ikonoklasta, dili modawat sa mga artikulo sa pagtuo sa Simbahan ug balibaran ang tradisyon; ug, katingalahan, kon ang Satanas nagpuyo na sa ilang sulod, ilang gikaligut-an pag-ayo ang pagdayeg sa mga ikon, sama sa makita sa *Limonar*, sa Kapitulo *45,* diin gisulat kini: adunay usa ka monghe sa Bukid sa mga Olibo nga gipanglutos sa usa ka demonyo sa pakighilawas. Usa ka adlaw, samtang grabe kaayo siyang gipanglutos niining pakigbisog, ang tigulang misugod og hilak nga mapait ug miingon sa demonyo: 'Hangtud kanus-a pa nimo ako paglutoson? Palayo na gayud kanako; tigulang na ka uban nako.' Ug tan-awa, ang demonyo mitungha kaniya sa hayag ug miingon: 'Mangako ka kanako nga dili nimo isulti bisan kinsa ang akong isulti kanimo, ug unya undangon ko na ang pagdaugdaug kanimo'; ug ang tigulang nangako kaniya, nga nag-ingon: 'Sama sa akong pagkinabuhi sa langit, dili ko isulti bisan kinsa ang imong isulti kanako.' Ug miingon ang demonyo kaniya: 'Ayaw pagsimba niining imahe, ug unya mohunong ako sa pakigbisog kanimo.' Kini usa ka imahe sa atong Labing Balaan nga Ginoo-ang Babaye, si Birhen Maria, Inahan sa Dios, nga naggunit sa atong Ginoong Jesu-Cristo sa Iyang mga bukton; ug miingon ang monghe sa demonyo: 'Pahawa ka kanako, aron makapamalandong ako.' Sa ikatulong adlaw, gisumbong niya kining mga panghitabo kang Abba Theodorus Eliot, nga niadto nagpuyo sa Monasteryo sa Faran, nga miadto kaniya niadtong panahona pinaagi sa probidensya sa Dios. Miingon ang Abba sa eremita: 'Dako kaayo ang imong nahugawan, kay nanumpa ka sa usa ka demonyo; apan maayo ang imong gibuhat, kay nag-angkon ka; Nagaingon ako kanimo: mas sayon pa para kanimo nga dili mosulod bisan usa ka lugar sa pagpakasaylo sa bisan unsang siyudad nga imong sudlan, kaysa sa pagdumili sa pagyuko sa atubangan sa hulagway sa atong Ginoong Jesu-Kristo ug sa Iyang Labing Balaan nga Inahan sa Dios.' Human sa pagdani ug pagpalig-on sa eremita pinaagi sa daghang mga pulong, gitugotan siya sa abá nga magpabilin sa iyang lugar. Ug ang demonyo mipakita pag-usab sa monghe, nga nagaingon: 'Unsa kini, monghe? Wala ba ka nagpanumpa kanako nga dili nimo isulti bisan kinsa ang akong gisulti? Apan gisulti ra man nimo kini sa lain nga miadto kanimo? 'Tungod niini, isip usa ka mapapas sa panumpa, ikaw pagahukman sa Adlaw sa Paghukom.' Mitubag ang eremita: 'Nasayud ko nga nanumpa ko, apan nanumpa ko sa akong Ginoo, nga kaniya, isip akong Magbubuhat, dili gyud ko mohunong sa pagyuko; apan dili ko ka mosunod.' Ug ang demonyo nawala gikan kaniya.

Gikan niining tinuod nga mga sugilanon, nga gibasa sa Ikapitong Ekumenikal nga Konseho ug gidawat sa mga Balaang Amahan, klaro kaayo nga gipakita kung unsa kaayo pagdumot ni Satanas sa matinud-anong pagdayeg sa mga balaang ikon: kay ang mga skismatiko, nga nag-uyon sa hunahuna kang Satanas, nagdumot usab sa mga balaang ikon, ug dili nila kini dayegon ni pasipalahon.

Kinsa ang unang misalikway sa pagdayeg sa mga ikon?

Mahitungod sa sinugdanan sa ikonoklasmo sa Constantinople, sa Kinabuhi sa Banal nga Esteban nga Bag-o, sa ika-28 ka adlaw sa Nobyembre, gisulat kini ingon niini:[229] Dili madugay sa wala pa ang paghari ni Leo nga Isoyuriano, pipila ka mga Hudiyo gikan sa Laodicea sa Fenicia, pagkahatol nila kang Isif, Prinsipe sa Arabia, nagsaad kaniya, pinaagi sa bakak nga mga propesiya ug salamangka, og kap-atan ka tuig nga paghari ug pagdumala ibabaw sa mga Arabo, busa gipahawa ug gilaglag niya ang mga balaang ikon sa mga simbahan Kristiyano sa tibuok gingharian. Si Izif, nga mituman kanila, dayon gisugo nga ipahawa ang mga balaang ikon bisan asa ug itugyan sa kalayo; apan, nataptan sa silot sa Dios, namatay siya sa dili pa gani molungtad og usa ka tuig. Ang iyang anak ang misunod kaniya ug nangita nga patyon sa malupit ug makamatay nga paagi ang mga Hudiyo, kay giisip sila nga mga bakak nga propeta ug salamangkero; apan sila, sa pagbati sa kasuko sa prinsipe batok kanila ug sa kahadlok sa silot nga kamatayon, nilayas paingon sa Isauria. Ug samtang nagpahulay sila didto sa usa ka tinubdan, miagi ang usa ka batan-ong lalaki nga taga-Isauria; ang iyang ngalan si Leo[230] (mao kini ang nahimong nailhan kaniya sa ulahi, bisan pa man Conon ang iyang tinuod nga ngalan), usa ka lalaki nga taas kaayo ug gwapo ang dagway, nga, tungod kay gusto usab siya magpahulay sa maong tinubdan, niliko gikan sa dalan ug mingkod uban niadtong mga Hudiyong salamangkero. Sa dihang nakita siya nila, nagsugod sila sa pagpanagna

[229] Pahina 425, likod. Georgy Kedrin.
[230] Damascene sa Sobornik, folio 334.

kaniya nga siya mahimong hari sa Gresya; apan iyang gisalikway kini sa tanang paagi, kay giisip niya kini nga dili masukod nga butang, tungod kay gihunahuna niya nga siya gikan sa yano nga pagkatawo, mapainubsanon ug pobre, nga halos dili makapakaon sa iyang kaugalingon, ug nga kini nahimo lamang pinaagi sa pipila ka gagmay nga kahanas (kay siya usa ka magmamason) . Apan nagpadayon gihapon ang mga Magi, nga nag-ingon nga siya mahimong hari; usa ra ka butang ang ilang gipangayo kaniya: nga siya mosumpa kanila nga kon siya na ang maghari, iyang hatagan sila sa bisan unsa nga ilang pangayoon. Busa, sa duol nga simbahan ni San Teodoro, misumpa siya kanila, ug mibiya na sila. Paglabay sa mubo nga panahon, ang batan-on nga lalaki gikan sa patrician nga pamilya ni Sisinias gisulod sa militar, ug sa dili madugay gitudlo siyang spatharios; gitudlo usab siya nga kumander sa Sidlakan ni Haring Theodosius. Pagkahuman ni Theodosius, ang Griyegong Imperyo napasa sa lain, nga sa sinugdanan sa iyang paghari napamatud-an nga labing deboto, apan sa ulahi nahimong korap. Kay ang mga Hudiyo, nga nagtagna sa iyang pagkahari pinaagi sa ilang salamangka, miadto kaniya ug nangayo nga tumanon niya ang iyang saad, tungod kay nanumpa siya nga ihatag kanila bisan unsa pa ang ilang pangayoon. Sa dihang gipangutana sila sa hari unsa ang ilang gusto, sila—nga mga kaaway ni Cristo ug sa Kristohanong pagtuo—wala nangayo og bulawan, pilak, o bisan unsang bahandi, kondili nga tangtangon niya ang mga balaang ikon sa mga balaang simbahan; ug miingon sila: 'Kon buhaton nimo kini, O Hari! Ang Dios magpanalipod sa imong paghari sulod sa daghang katuigan; apan kon dili, dali ra ka mawad-an sa imong gingharian ug sa imong kinabuhi.' Siya, bisan pa, sa paghunahuna nga ang ilang unang propesiya mahitungod sa pag-angkon sa gingharian natuman, nahadlok nga basin matuman usab ang ikaduhang propesiya mahitungod sa iyang pagkawagtang sa gahum kon motuman siya kanila; ug dayon siya nagpagawas og mando nga ang mga balaang ikon tangtangon sa mga simbahan sa Dios ug sa tanang puloy-anan sa tawo ug tapakan sa tiil, gitawag sila nga mga dios-diosan ug gi-label ang mga nagsimba kanila nga mga idolatra. Ug adunay dakong kagubot sa Simbahan ni Cristo: kay ang uban mituman sa sugo sa hari ug gitamakan ang mga balaan nga ikon, samtang ang uban misukol nga mabangis ug nakasinati og daghang pag-antos.

Pagkahuman sa kamatayon ni Conon o ni Leo nga taga-Isauria, ang iyang anak nga si Constantine Copronymus misaka sa trono—ang labing dautan nga sanga sa usa ka dautang gamot—ug siya nagdala pa gayud og mas dako nga kagubot sa Simbahan sa Dios, gipanglutos ug malupit nga gipatay ang mga ortodoksong magtutuo. Gitagbo niya ang usa ka konseho sa mga iconoclasta sa Constantinople, sa Simbahan sa Blachernae. Ang maong konseho nahitabo niadtong tuig 751 AD, diin ang dautang tigum nagdeklara sa balaang mga ikon nga mga idolo ug gikondena ang tanan nga nagsimba niini; apan ang maong heretikal nga konseho sa ulahi gipawagtang. Pagkahuman sa kamatayon ni Copronymus ug sa iyang anak nga si Leo, nga nailhan usab nga Khazaris, ang iyang apo nga si Constantine, anak ni Copronymus, misaka sa trono kauban ang iyang inahan nga si Irene; ug ang Ikapitong Ekumenikal nga Konseho sa Balaang Ortodoksong mga Amahan gipahigayon niadtong tuig 787 AD, diin gipapas sa mga Balaang Amahan ang maong miaging heretikal nga iconoclastic nga konseho ug gikondena kini, samtang gipamatud-an ang matinud-anong pagsimba sa mga balaang ikon.

Apan pagkahuman mibangon pag-usab kana nga erehiya, kauban ang pagpanlupig sa Simbahan, nga gipasiugdahan ni Leo nga Armenyo ug ni Teofilo; ug sa ilang saba nga pagkahugno, samtang si Michael, anak ni Theophilus, kauban ang iyang asawa nga si Theodora, mibalik sa Ortodoksiya; busa ang heresiya sa iconoclastic nawala sa Sidlakan ug Kasadpan, hangtod sa mga adlaw ni Luther ug sa iyang kauban nga si Calvin, nga sa tuig 1,050 pagkahuman sa Pagkahimugso ni Kristo, nagsugod sa pagpakaylap sa ilang heresiya ug sa pagbalewala sa mga balaang ikon. Sa samang paagi, sa atong panahon karon sa gingharian sa Rusya, sa pagsaka sa daghang mga skismatiko ug mga skisma, mitumaw kini nga heresiya gikan kanila—nga mao, nga ang mga balaang ikon dili angay pasidunggan, kondili ituring nga mga idolo.

Busa, hunahunaa sa mga kasamtangang skismatikong iconoclasta kung kinsa ang ilang gigikanan; ug, sugod dinhi, mosaka sila, sama sa usa ka hagdanan, pinaagi sa mga ngalan sa ilang mga lider ug magtutudlo. Gikuha nila kana nga erehe gikan kang Calvin, kang Luther, kang Theophilus, kang Leo nga Armenyo, kang Copronymus, kang Conon o Leo nga Isoyro, gikan sa mga Hudiyo, ug gikan mismo kang Satanas, nga nagmando sa eremita sa Eleon nga dili mosimba sa mga ikon sa Labing Balaan nga Birhen nga Inahan sa Dios, nga nagkupot sa bata nga si Kristo sa iyang mga bukton.

Dinhi atong hinumduman ang usa ka mubo nga debate tali sa duha ka Balaang Amahan ug sa mga iconoclasta: San Gregorio sa Omirus ug San Esteban nga Bag-o.

Kapitulo 13. Ang debate ni San Gregorio sa Omirus bahin sa mga ikon sa mga santo uban ni Ervan nga Hudiyo

Si San Gregorio, Arsobispo sa Omirit, nga gihalad og pagdayeg sa ika-19 nga adlaw sa Disyembre[231] , nakiglalis kang Ervan, usa ka labing maalamon nga Hudiyo. Sa ika-upat ka adlaw, sa ika-upat nga hugna sa debate, gisugdan ni Ervan ang pagpasangil sa mga Kristohanon tungod sa mga ikon sa mga santo, nga nag-ingon nga nagsimba sila niini; gitawag niya ang balaang mga ikon nga mga diyos-diyosan, ug ang mga nagsimba niini nga mga idolatra ug mga manalapas sa balaod sa Dios, ug miingon nga gisugo sa Dios nga walay giukit nga larawan o hulagway sa bisan unsang matang ang buhaton; unya gipangutana siya sa Arsobispo: 'Sa panahon sa Baha sa mga adlaw ni Noe, unsaon siya pagluwas?' *Si Ervan:* 'Pinaagi sa arka, nga hinimo sa kahoy.*' Ang Arsobispo:* 'Maluwas ba siya sa Ginoo gikan sa Baha bisan walay arka nga hinimo sa kahoy, o dili? Unsa imong hunahuna?' *Ervan:* Nagtuo ko nga mahimo Niya, kay nasulat nga posible ang tanan uban sa Dios. *Arsobispo:* Kung mahimo man kana sa Dios, ngano man nga nanginahanglan Siya og arka aron maluwas ang mga matarong? Dili ba kini angay, pagkahuman sa tanan , nga si Noah magpasalamat sa arka alang sa iyang kaluwasan, imbis sa Dios? *Ervan:* Layo kana; apan ang pagdayeg kinahanglan ihatag sa Ginoo isip Magbubuhat, ug dili sa usa ka walay kinabuhi nga butang. *Arsobispo:* Bisan pa, imong giangkon nga ang Dios nag-andam sa kaluwasan pinaagi sa usa ka walay kinabuhi nga butang—ang arka; sa samang paagi, Naga-obra Siya pinaagi niining makita nga mga ikon para kanato; bisan pa walay kinabuhi kini, mapuslanon gihapon kini para sa atong kaluwasan; kay sa pagtan-aw kanila, atong itataas ang atong hunahuna ngadto sa orihinal, ug mapukaw kita sa balaan nga tinguha ug pagkamapangahas sa pagka-Diyosnon. Busa, dili nato gihulagway ang usa ka diyos-diyosan, kondili ang atong Ginoong Jesu-Kristo sa Iyang pagka-tawo, ug dili sa Iyang pagka-Diyos, nga dili masukod. Ug sama sa pagpasalamat ni Noe sa Dios tungod sa arka ug sa iyang kaluwasan pinaagi sa pagtukod og halaran, ingon usab kita magpasalamat kang Kristo nga atong Dios pinaagi sa pagpintal sa Iyang hulagway, kay pinaagi sa makita nato Siya sa unod, kita giluwas gikan sa limbongong baha; ug sama sa atong pagtan-aw sa Iyang pagka-tawo ingon usa ka ikaduhang arka, diin gidala Niya ang atong mga karga, gikuha ang sala gikan sa taliwala nato, ug, pagkahuman nga gipabuhi kita sa Iyang Pagkadiyosnon, misaka Siya sa langit. Siya, nga makita sa mata sa unod, among ginalarawan sa mga canvas, nga nagpakita sa labing putli nga hulagway sa Iyang pagkatawo; ug sa landong niining lawasnong hulagway, among ginasimba ang Iyang Pagkadiyosnon ug, diha Niya, among gihatagan og angay nga pagrespeto ang Amahan ug ang Espiritu Santo. Si *Ervan*, bisan pa man, samtang nagpasipala gihapon sa mga balaang ikon, miingon: 'Gisalikway nako ang inyong Kristohanong mga sugilanon, nga nagaingon nga ang Dios naghatag sa Iyang grasya sa mga ikon nga gipintalan sa mga bungbong ug tabla, nga dili man gani makalakaw o makasulti?' Mitubag ang *Arsobispo*: 'Sultihi ako, Ervan, ngano gipagawas sa Dios ang Iyang grasya kang Elias, nga wala Niya gihatag kang Eliseo, ug ngano gipili Niya ang grasya sa usa ka patay nga tawo kaysa sa usa ka buhing Propeta? Kay ang mga tubig sa Jordan, nga wala makatawid ang Propeta, nabahin pinaagi sa iyang grasya, ug nakatawid siya sa uga nga yuta; ug unsa ang wala mabuhat sa buhing Eliseo pinaagi sa iyang mga milagro, nahimo sa grasya sa patay. Apan bisan kang Moises, nga nagbuhat og mga milagro sa yuta sa Ehipto, ngano man nga ang Dios wala ihatag ang gahum sa pagbuhat og mga milagro kaniya, kondili sa iyang tungkod, ug pinaagi niini gihimo niyang dugo ang tubig, gibahin ang dagat, ug nagbuhat og ubang katingalahang ug himayaong mga buhat? Labaw pa, ang Toldang sa Pamatud-an ug ang Kaban sa Tugon, ang bulawanong banga nga naglangkob sa mana, ang mga lapida, ang tungkod ni Aaron, ang lamisa, ang insinsadoro ug ang kandelero— dili ba kining tanan nagbaton sa dakong grasya sa Dios, bisan pa man nga kini walay kinabuhi ug gihimo sa kamot sa tawo gikan sa makita ug mahikap nga mga materyal? Bisan pa niana, kini gipasiugdahan sa himaya sa Ginoo, napuno ug napalibotan sa usa ka panganod, ug dili maabot ug dili mahikap sa bisan kinsa gawas sa mga pari ug mga Levita, tungod kay kini mahimayaon ug balaan. Kay kon ingon pa gani niini sa Daang Tugon, ngano katingalahan pa kamo nga sa Bag-ong Tugon ang grasya sa Ginoo gihatag sa balaan nga mga ikon? *Si Ervan* usab*:* Nagaingon ang mga Salmo: *'Ang mga dios-diosan sa mga nasud mao ang pilak ug bulawan, buhat sa kamot sa tawo*' (*[232]*); ug ang inyong mga ikon mao ang mga dios-diosan, kay buhat kini sa kamot sa tawo. *Ang Arsobispo:* Dili ko kini supakon, kay ang mga dios-diosan

[231] Quadruple Minutes, folio 132, likod.
[232] Salmo 112:12.

sa mga nasud, nga wala mailhi ang Dios, tinuod nga mga dios-diosan; kay gipahisama sila sa mga tawo nga nagkinabuhi nga walay Diyos sa tanang matang sa mga makalilisang nga butang—mga salamangkero, mga mago, mga mamamatay, mga mananapaw—nga nangamatay na gikan niining kinabuhi, ug sa ilang handumanan ang uban naghimo og mga dios-diosan: Apan kining bag-ong henerasyon, nga nadani ug nabuta ni Satanas, gidawat sila ingon mga dios ug gisimba sila; ug gibuhat usab ninyo ang susama, nagasimba kamo *sa mga ginukit nga larawan,* ug gikaon ninyo *ang inyong kaugalingong mga anak nga lalaki ug babaye ngadto sa yawa*[233] , nagbubo kamo og walay sala nga dugo—ang dugo sa inyong mga anak nga lalaki ug babaye—nga inyong gikaon ngadto sa mga ginukit nga larawan sa mga Cananeo; mga dios-diosan kini. Apan kadtong among gisulat karon—ang mga hulagway sa mga santo sa Dios—dili mga dios-diosan, kondili mga dungganong ikon. Kay among ginalarawan ang mga dagway sa mga nakaila sa Dios, nagtuo kaniya, ug nakapahimuot kaniya pinaagi sa pagkamatinud-anon ug pagkamatarong; sila dungganon, balaan, ug mga tawo nga hinigugma sa Dios; ug pinaagi sa grasya sa Dios naghimo sila og daghang mga milagro: gipatindog nila ang mga patay, giayo ang mga masakiton, gibuksan nila ang mga mata sa mga bulag, giusab ang abilidad sa paglakaw sa mga pilay, gibalik ang pandungog sa mga bingi, gipabangon ang mga paralitiko gikan sa ilang mga higdaanan, gilimpyo ang mga ketong, ug gipahawa ang mga demonyo gikan sa mga tawo; ang ilang pagpanaw dungganan ug ang ilang handumanan angay pasidunggan ug walay katapusan, kay ang kamatayon sa Iyang mga balaan dungganan sa atubangan sa Ginoo, ug ang handumanan sa mga matarong uban sa pagdayeg, ug ang mga matarong hinumduman hangtod sa kahangturan. Pag-usab, *kang Ervan*, nga nagpasipala, nga miingon nga ang mga ikon dili magkalahi sa mga diyos-diyosan, miingon *ang arsobispo*: 'Ang imong bado, Ervan, ug ang tolda sa tabernakulo, nga pareho nga hinimo sa lana ug lino—pareho ba silang kusgan?' Ang imong tungkod ug ang tungkod ni Aaron, nga nagpabilin nga berde, pareho ba og dungog? Ang kaldero sa imong balay ug ang banga nga naglangkob sa mana pareho ba sa imong panan-aw? Ang imong kabaong, diin imong gibutang ang imong mga nahibilin, pareho ba og himaya sa Kaban sa Tipan sa Ginoo? Ang kalayo ug lana, nga imong gisiga sa imong balay alang sa kahayag, ikatandi ba sa bulawanong kandelabro nga pito ka sanga? Ikapariho ba nimo ang balay nga imong gipuy-an sa simbahan nga gitukod ni Solomon? Dili gayud; apan gihatagan niya sila og dili matupngan nga dungog, kay pinaagi kanila usahay miabot ang grasya sa Dios. Sa samang paagi, ilhon nato kanunay nga ang usa usa ka idolo—ang hulagway sa usa ka daotan nga tawo nga nalunod sa impyerno—samtang ang usa usa ka ikon sa usa ka balaan nga sulugoon sa Dios, kay gikan niini ang grasya sa Ginoo ginabubo kanato pinaagi sa mga pag-ampo sa hulagway nga makita niini. Unya mitubag *si Ervan* bahin sa mga anghel, nga sila walay lawas sumala sa Kasulatan: *'Gihimo sa Dios ang mga anghel nga espiritu'*[234] ; apan ang mga Kristohanon dili mahiya sa paglarawan kanila sa mga ikon, ug sa pagrepresentar sa mga espiritu sa porma nga may lawas. Niini *mitubag ang arsobispo:* 'Wala kay masulti, kay gikan kaninyo mismo namo nahibal-an ang paglarawan sa mga anghel sa Dios.' *Ervan:* 'Kining buhata wala gayud gikan kanamo.' *Ang Arsobispo:* 'Wala ninyo tagda ang tibuok Daang Tugon. Wala ba ninyo kini nabantayi?' *Ervan:* 'Pinaagi sa Ginoo nga akong saksi, wala ko kahibalo og bisan unsang panahon nga gipintalan ug gipasidunggan namo ang mga hulagway sa mga anghel.' *Arsobispo:* Sa tinuod, ikaw ang nagsugod niini nga butang: kay sa dihang gitukod ni Solomon ang templo alang sa Labaw nga Dios, wala ba siya naghimo, sa ibabaw sa Labing Balaan nga Puloy-anan, og mga kerubin sa himaya nga nagtabon sa halaran? Ingon usab, wala ba siya magbutang og mga kerubin sa ibabaw sa unang pultahan sa santuaryo ug sa ibabaw sa ikaduhang hugpong sa mga pultahan? Ug sa Tabernakulo sa Pamatud-an, nga gitukod ni Moises, wala ba'y mga hulagway sa mga kerubin ibabaw sa Kaban sa Tipan? Ingon usab, sa mga tabing, wala ba'y mga nawong sa kerubin nga gilukit? Ug wala ba kamo magpasidungog sa tanang maong hulagway sa mga anghel, kauban ang Tabernakulo ug ang Templo? Kay kon gihatagan ninyo og dungog ang mga hulagway sa mga dili-mortal nga binuhat, ngano man karon inyong gisaway kami tungod sa paghulagway ug pagpasidungog sa mga dagway sa mga balaan nga tawo nga nakapahimuot sa Dios samtang anaa pa sila sa unod?

Kapitulo 14. Ang Panaglalis tali sa Banal nga si Esteban nga Bag-o ug ni Copronymus

Ang Kagalang-galang Stephen, nga nailhan nga 'ang Bag-o', gisaulog sa ika-28 nga adlaw sa Nobyembre[235] , samtang gidala aron pahirason ni Haring Copronymus, nangayo sa usa ka debotong tawo sa dalan

[233] Salmo 103:37.
[234] Salmo 103:4.

og usa ka sinsilyo nga adunay hulagway sa hari, ug tinago kini niyang gibutang sa iyang kapa. Sa dihang nakita siya sa hari, misinggit siya: 'Ay! Kaulaw ko! Unsa pa kaha akong pag-antos! Magpasipala ba kining tawo sa akong gingharian? Wala ba siyay pagrespeto kanako ug sa akong awtoridad?' Ang santo, bisan pa niana, nagpabilin nga hilom, nagtutok sa ubos, samtang ang hari, nga nagbuga og kalayo sa iyang kasuko, naglabay kaniya og daghang mga pagsaway. Miingon usab siya: 'Dili ka motubag kanako, ikaw daotan nga salbahis?' Apan ang Bulahang Esteban misugod sa malumo nga pakigpulong kaniya, nga miingon: 'Kung nakahukom ka na sa pagpatay kanako, O Hari, patya na dayon; apan kung gitawag ko dinhi aron pangutan-on ko bahin sa usa ka butang ug paminawon ang akong isulti, ang angay nimong buhaton mao ang pagbiya sa imong kasuko ug pakigpulong kanako nga may pagkamabuotan. 'Bya-i ang imong kasuko, unya pangutan-a ko, ug paminawa ko.' Unya miingon kanamo ang hari, 'Asa sa mga tradisyon sa mga Amahan ang wala nato tuman, nga inyong giisip kami nga mga heretiko?' Mitubag ang Balaan, 'Ang pagpintal sa mga balaan nga ikon, usa ka buhat nga gipasa sa una pa sa mga Diosnon nga Amahan, dautang gipahawa gikan sa Simbahan.' Miingon dayon ang taga-pahirap: 'Ayaw pagtawag niini nga pagpintal sa balaang mga ikon, kay wala'y ingon ana, kondili paglarawan sa mga diyos-diyosan; kay unsa may pakig-ambit tali sa mga diyos-diyosan ug sa mga balaan?' Niini mitubag ang balaan nga tawo: 'Pinaagi sa pagsimba sa hulagway, wala kami maghatag og dungog o pagsimba sa materyal nga porma mismo; kay ang dungog sa hulagway mosaka ngadto sa orihinal, sama sa giingon ni San Basilio.' Miingon dayon ang tigpahirap: 'Angay ba nga hulagon sa materyal nga porma ang mga misteryo nga gihisgutan sa mga Amahan—nga daghan ug dili masabtan, labaw pa sa pagsabot sa hunahuna, ug dili masukod sa pulong? Ug husto ba nga pag-alayon sa materyal nga porma ang mga dili mailhi ang kinaiyahan?' Mitubag ang Reverendo: 'Ug kinsa bay makasabot nga tawo ang mosulti nga posible alang sa mga hulagway, nga gihimo sa binuhat nga materyal, nga hulagon ang dili-materyal nga kinaiya sa Pagkadiyosnon, nga milabaw sa tanang hunahuna, ug ang porma niini dili gani mailhan sa hunahuna, labi na gani nga hulagon sa mga hulagway?' Apan sa dihang among hulagwayan si Kristo sa usa ka ikon, dili namo hulagwayan ang kinaiya sa Iyang Pagkadiyosnon, kondili among ipakita ang Iyang diyosnon-tawhanong porma, nga gipadayag sa dagway sa tawo ug nahikap sa mga kamot sa mga Apostoles, sama sa giingon ni San Juan nga Teologo: *'Ang among nakita, ug nahikap sa among mga kamot*' ([236]). Apan kon ipakita nimo kanako kining mga pulong nga gisulti ni Moises: *'Dili ka maghimo alang sa imong kaugalingon og idolo, ni bisan unsang hulagway sa bisan unsang butang nga naa sa kahitas-an sa langit o sa yuta sa ilawom'*[237] , ipahinumdom ko kanimo nga si Moises mismo naghimo og hulagway sa duha ka kerubin nga bulawan, nga gihisgutan sa Balaang Apostol ingon niini: *'Ang mga kerubin sa himaya nga nagtabon sa halaran'*[238] . Apan dili ba ang halaran mismo, ug ang Tabernakulo, ug ang Labing Balaan nga Puloy-anan, nagrepresentar sa langitnong mga porma, ingon sa giingon usab sa maong Apostol: *'Nag-alagad sila sa hulagway ug landong sa langitnong mga butang*'[239] ? Unsa man, busa, ang atong gibuhat nga dili matarong kon magpintal kita sa larawan sa pagkatawo ni Kristo sa usa ka ikon ug mosimba niini? Nagtuo ba gayud kita nga, pinaagi sa pagyuko atubangan sa krus—nga gihimo gikan sa usa ka materyal—nga nagyuko kita sa materyal mismo? Dili usab ang mga balaan nga sudlanan, nga atong ginasaligan, makahatag og pasangil sa atong konsensya; kay nasayud kita nga kini gipanalanginan pinaagi sa pagtawag sa ngalan ni Cristo . Unsa pa kaha? Imong balibaran ba usab sa Simbahan ang Balaang Eukaristiya, nga sa porma sa pan ug bino, misteryosong naglangkob sa Lawas ug Dugo ni Kristo, ug pinaagi niini gipakita ang tinuod nga Lawas ni Kristo—nga nag-antos sa krus ug karon nagpuyo sa langit nga walay pag-antos—; Dili ba nato sila pag-samba, halukan, ug pinaagi sa pag-apil kanila, mana-a ang pagkabalaan? Apan kamo, nga walay bisan unsang kalainan tali sa balaan ug dili balaan, wala magduha-duha sa pagtawag sa ikon ni Kristo—nga walay kalainan sa dagway ni Apollo—ug kana sa Labing Balaan nga Inahan sa Dios, nga gihimo sama sa estatwa ni Artemis, nga 'mga diyos-diyosan'; ug inyong gitamakan kini sa tiil ug gisal-ot. Niini mitubag ang hari: 'O kamo nga gipabulag sa hunahuna, ug labi na gayud dili angay hinumduman tungod sa inyong kakulang sa panumdum! Pinaagi sa pagyatak niining mga hulagway, ginyatak ba nato si Kristo?' Unya si Esteban, nga maalamon sa mga buhat sa Dios, misunod sa batasan sa mga bantugang mandirigma nga atakehon ang kaaway sa iyang

[235] Ang Upat ka Gamay nga Oras, folio 434, verso.
[236] 1 Juan 1:1.
[237] Exodo 20:4.
[238] Hebreohanon 9:5.
[239] Hebreohanon 8:5.

kaugalingong armas ug mapildi siya sa iyang kaugalingong mga pulong, gisulod niya ang iyang kamot sa iyang kapa ug gikuha ang usa ka korona nga adunay hulagway sa maong dautang hari, nga kaniadto nakuha niya gikan sa usa ka tawo, ug giandam kini alang sa maong tuyo; ug sa pagpakita niini sa hari, gipangutana niya siya gamit ang mga pulong ni Kristo, nga nagaingon: *'Kinsa* ang tag-iya *niining hulagway ug sa nakasulat* nga "[240] "?' Apan ang hari, nga namangha, mitubag: 'Ug kinsa pa kaha, gawas sa hari?' Nangutana pag-usab ang santo: 'Unsa kaha mahitabo kon adunay tawo nga itaktak sa yuta sa walay dungog nga paagi ang hulagway sa hari ug tapakan kini sa tiil? Dili ba siya makadawat og silot?' Mitubag ang mga naa didto: 'Tinood, ang ingon nga tawo silotan pag-ayo; kay iyang gipasipala ang hulagway sa hari.' Unya ang Reverendo, nga naghingas og lawom ug nag-agulo sa kasakit sa iyang kasingkasing, miingon: 'O dakong pagkabuta ug kabuang! Kung moingon kamo nga ang dakong silot angay alang sa pagdaot sa hulagway sa usa ka yutanon, mortal ug malaglag nga hari, unsa kaha kaha ang silot nga angay kaninyo, kamo nga nagtamakan sa ilawom sa tiil ang hulagway sa Anak sa Dios ug sa Iyang Walay Sala nga Inahan, ug wala gani magkurog sa paglabay niini sa kalayo? Pagkahuman niya niini, gilud-an niya ang ikon, gilabay kini sa yuta, ug gisugdan niya kini og tapakan. Ang mga nagatindog didto, pagkakita niini, dali dayon silang nidagsa kaniya sa kasuko, nga nagtuyo sa paglabay kaniya gikan sa palasyo ngadto sa dagat, kay ang palasyo nagtutok sa dagat. Ang hari, bisan pa man, nagkunwari nga mapainubuson ug nagpakita og pagkamapainubsanon—bisan pa man nga ang iyang kasingkasing nagbukal sa kasuko—gidili niya sila nga dautahan si Esteban, mura'g wala siya nabuntog sa kasuko; apan gisugo niya nga dad-on siya, nga gipanghigot, ngadto sa publikong prisohan, ang pretoryo, ug didto siya ipabilin.

Gikan sa ingon-ana ug daghan pang mga deliberasyon ug argumento bahin sa matinud-anong pagdayeg sa mga balaang ikon, klaro nga ang mga skismatikong heretiko *nagbakak ug nagpraktis og heresiya*, sayop nga paghubad sa Balaang Kasulatan mahitungod sa balaang mga ikon, pagdumili sa debotong pagsimba sa balaang mga ikon, ug pagpangutana kanato: 'Kinsa ang nagtukod sa pagsimba sa mga ikon—usa ba ka propeta, o si Kristo, o usa ka Apostol?' Igo nang klaro nga sa karaang panahon ang Dios mismo, sa pagmando sa pagtukod sa Tabernakulo sa Tugon, nagpasa niini nga buhat: si Moises ug si Aaron, kauban ang tanang Israel, midawat niini; si David, si Solomon ug ang uban pang balaang mga Propeta nagpasidungog niini sa Simbahan sa Jerusalem; ang Inahan sa Dios, sa iyang pagkabata, gipadako sa Labing Balaan sa mga Balaan, taliwala sa mga ikon sa mga Kerubin. Apan sa bag-ong panahon sa grasya, si Kristo mismo ang nagtukod niini nga tradisyon pinaagi sa pagpadala sa Iyang hulagway, nga dili hinimo sa kamot sa tawo, kang Abgar; ang Apostol ug Ebanghelista Lucas misugod sa pagpintal sa mga balaang ikon; ang Labing Balaan nga Inahan sa Dios gidayeg kini; gidawat kini sa primas nga Simbahan; gihigugma ug gihalad sa mga Balaang Amahan, ug daghan ang nag-antos alang niini nga dungog. Gikumpirma kini sa Ikapitong Ekumenikal nga Konseho; gidala ni Vladimir kini gikan sa mga Griyego paingon sa Rusya, ug hangtod karon ginatipigan kini namo, ang mga ortodokso, ug matinahuron nga gihalaran sumala niining karaang eklesiastikal nga kostumbre, nga mahitungod niini misulat si Santo Gregorio ang Dialogista, Papa sa Roma, sa iyang ikaduhang epistula kang Leo sa Isauria, nga nag-ingon: 'Ug sa wala pa kami, ang mga balaang amahan nagdala sa mga ikono sa dihang miadto sila sa mga konsilyo, ug walay bisan kinsa kanila nga nahigugma kang Kristo ug nagbiyahe sa pagkamatinud-anon ang wala magdala og ikono, ingon nga mga maayong sulugoon sa Dios,[241] ' Mao kini ang gisulat ni Gregorio.

Apan ang bag-ong mga heretiko sa Simbahan ni Kristo, nga gisalikway kini nga karaang eklesiastikal nga tradisyon, misunod sa mga bakod ni Calvin, Luther, Leo nga Armenyo, Copronymus, Conon, o Leo sa Isauria, sa mga bakod sa mga Hudiyo, ug sa mismo ni Satanas, nga nagdili sa eremita sa Eleon nga magdayeg sa ikon sa Inahan sa Dios. Kauban sila ug ang ilang kapalaran sa walay katapusan.

Apan kami nagpahayag sa gipamabasa sa Balaang Amahan Basilio, Obispo sa Agkir, gikan sa makasulat sa Ikapitong Ekumenikal nga Konseho: 'Anathema sa mga dili mosimba sa balaang mga ikon. Anathema sa mga nagtawag sa balaang mga ikon nga mga dios-diosan'[242] . Anathema sa mga nagkuha og mga bersikulo gikan sa Balaang Kasulatan batok sa balaang mga ikon. Pagpanghimakas og anatema sa bisan kinsa nga nag-angkon nga

---

[240] Mat. 22:20.

[241] Sa Dakong Sinodal nga Edisyon, gipatik nga dahon 310, verso.

[242] Min. Readings, 25 Pebrero, sa Kinabuhi ni San Taras, folio 741, verso.

ang Simbahang Katolika midawat og mga diyos-diyosan. Ipahamtang ang anathema sa mga nag-ingon nga ang Simbahang Katolika modawat og mga diyus-diyosan.

Kabanata 15. Mahitungod sa mga relikya sa mga santo

Dili lamang ang Balaang Kasulatan, kondili pati na ang mga buhat sa mga Amahan, sayop nga gihubad sa mga heretiko sa Bryn. Kay bag-ohay lang ko nakadungog sa usa ka bakak nga magtutudlo ug maninikas sa katawhan sa Dios, nga tinago nagtudlo nga ang mga relikya sa mga balaan dili angay pasidunggan. Aron suportahan ang iyang bakak nga pagtulon-an, kini nga heretiko nagkuha sa mga pulong ni San Krisostomo gikan sa iyang mga Homilía sa Ebanghelyo ni San Mateo, Homilía 34, diin sa panid 428 gisulat kini: 'Sama sa pagdagsang sa mga demonyo sa mga lubnganan, mao usab nga ang mga kalag sa kadaghanan sa mga naglingkod sa daplin sa mga lubnganan uban sa debosyon kanunay nga dawaton sa mga demonyo,' ug uban pa. Ug kana nga bakak nga magtutudlo, sa paghubad niining baluktot nga interpretasyon, miingon: 'Ngano man nga magdayeg pa ko sa mga relikya sa mga Santo ug moanha sa ilang mga lubnganan aron mosimba, kon gitawag ko ni Chrysostom nga demonyo tungod niini?'

Isip tubag sa iyang baluktot nga interpretasyon, akong ipresentar ang mosunod nga mga hunahuna:

1) Sa unsang mga lubnganan ug relikya gisulat ni Chrysostom ang maong mga pulong?

2) Pareho ba ang mga lubnganan ug relikya sa mga makasasala ug sa mga Balaan?

3) Unsa ang kalainan tali sa mga lubnganan ug relikya sa mga makasasala ug sa mga Balaan?

4) Angay ba nga dayegon ang mga relikya sa mga santo, ug unsa ang rason nga angay kini dayegon?

5) Kanus-a nagsugod ang pagdayeg sa mga relikya sa mga Santo?

UNANG PAGHUNAHUNA

Sa *unsang mga lubnganan ug relikya gisulat ni Krisososstomo ang mga pulong nga gihisgutan sa ibabaw?*

Gisulat ni San Krisostomo kini nga pagdasig alang sa mga nagahilak nga walay hunong tungod sa kamatayon sa ilang mga pinalanggang higala, kaila, ug paryente, ug sa dihang moanha sila sa ilang lubnganan, maghilak ug mubunalan sa ilang dughan: ug dili sa mga relikya sa mga Santo, diin walay nagahilak tungod sa kamatayon sa maong mga santo, gawas lang sa paghimaya sa Dios tungod sa Iyang gihimaya nga mga Santo, ug sa pag-ampo alang sa kaluwasan pinaagi sa ilang pag-ampo.

Busa, ablihi ang imong buang nga hunahuna, O ikaw nga nagbaliko sa kamatuoran! ug sabuta unsay giingon sa balaan nga magtutudlo sa maong sermon. Una sa tanan, nagtudlo siya kanato nga balewalaon ang kamatayon—nga mao, dili masamok o maghilak tungod sa kamatuoran nga kita mamatay ug ang atong mga lawas madaut sa lubnganan, kondili maglipay, kay kita nagpadayon ngadto sa mas maayong kinabuhi; Kinahanglan lang kita maghilak kon makahibalo kita nga adunay usa ka tawo nga nilarga ngadto sa walay katapusang pag-antos. Gipasabot usab niya nga kon ang atong mga lawas dili magkabulok sa lubnganan, adunay pito ka kadaut nga motumaw niini; apan pinaagi niining pagkabulok, makadawat kita og pito ka kaayohan.

Una, kung ang atong mga lawas dili magkadaut pagkahuman sa kamatayon, mosaka kita sa dakong garbo. Kay bisan pa samtang nagkadaut ang ilang mga lawas, daghan sa kalibutan ang nagdahom nga sila mga diyos (sama ni Nebucadnezzar ug sa uban nga susama kaniya): unsa kaha ka dako ang garbo sa usa ka lawas nga magpabiling dili madunot? Apan pinaagi sa pagdaot niini, napakumbaba ang atong garbo.

Ikaduha. Kung dili magkadaut ang atong mga lawas, dili kita motuo nga kita gikan sa yuta; apan pinaagi niining pagkadaut, nahibalo kita nga kamatayonon kita.

Ikatulo. Gihigugma nato pag-ayo ang atong mga lawas, ug labing nakadikit kita sa unod; ug mas hilig kita nga magpabilin sa lubnganan ug sa mga lawas sa atong mga paryente ug higala, kon dili lang kay ang porma sa ilang lawas masalupot sa pagkadaut. Apan sa diha nga makita nato ang ilang pagkadaut, malikayan nato ang ingon nga pagkapilit sa unod.

Ika-upat. Dili unta kita nahigugma kaayo sa kinabuhi sa umaabot.

Ikalima. Kadtong nag-ingon nga ang kalibutan imortal—sa ato pa, walay katapusan—mas napalig-on pa unta ang ilang pagtuo sa ilang panan-aw, ug dili unta nila giingon nga ang Dios mao ang nagmugna sa kalibutan.

Ika-unom. Dili unta nila maila kung unsa ka labaw ang kalag kaysa sa lawas.

Ikapito. Daghan sa mga nawagtangan sa ilang mga hinigugma—mao ang ilang amahan, inahan, asawa, mga anak, ug uban pa—bisan pa sa pagbiya sa ilang mga panimalay, maghandum nga mabuhi uban sa ilang mga

patay kon dili malata ang ilang mga lawas; ug magtukod sila og mga santuwaryo para kanila, ug motawag og mga demonyo pinaagi sa salamangka, aron makasulod sila niining mga lawas ug makasulti pinaagi niini, sama sa karon nga adunay uban nga nagpraktis og salamangka uban sa mga patay; ug gikan niini motumaw ang dakong dautan sa pagsimba sa diyos-diyosan. Apan ang Dios, sa pagtangtang niini tanan, nagmando nga ang mga lawas sa atong mga hinigugma nga nagkamatay magabulok sa atubangan mismo sa atong mga mata, aron bisan kinsa nga nahigugma sa usa ka matahum nga dalaga makalikay sa iyang nabulok ug baho nga bangkay.

Siya usab ang Balaang Magtutudlo sa mga nagasubo sa ilang mga patay uban sa walay kinutuban nga kasubo, nga nagahilak sa ilang lubnganan ug nagabun-og sa ilang dughan batok niini, nga dili angay dayegon; ug, sa pagpalayo kanila gikan niining dili himsog nga batasan, gipahisama ang ingon nga mga tawo sa usa ka demonyo nga ganahan magpuyo sa mga lubnganan sa Griyego, sama sa demonyado sa rehiyon sa Gadara, *nga wala nagpuyo sa templo kondili sa mga lubnganan*[243] .

Mao kana ang gahum sa mga pulong ni Crisostomo, ug mao kana ang pagpatin-aw sa iyang moral nga pagtulon-an.

Kay *nagbakak* ka, O buang nga managliso, pinaagi sa sayop nga pagpresentar sa mga pulong sa magtutudlo—nga gisulti mahitungod sa mga lawas sa mga makasasala—ug sa pag-aplikar niini sa balaan nga mga relikya sa mga Santo: ug samtang siya, pinaagi niining maong mga pulong, wala magdayeg sa mga nagahilak nga walay hunong alang sa ilang mga minatay, gigamit nimo kini aron pasipalahan ang mga ortodoksong magtutuo nga matinud-anon nga nagpasidungog sa mga relikya sa mga santo sa Dios.

Ikaduhang Pagtan-aw

Matinuod bang ikatandi ang mga lubnganan ug relikya sa mga makasasala sa mga lubnganan ug relikya sa mga Santo?

Bisan pa tinuod nga, sumala sa matarong nga paghukom sa Dios, usa ra ka kamatayon alang sa tanang tawo—nga ang kalag pagabulagon gikan sa lawas—sama sa giingon sa Apostol: *'Gitudlo sa tawo nga mamatay kausa'* ([244]); sama sa kadaghan sa mga makasasala nga namatay, ingon man usab kadaghan sa mga balaan: kay angay nga ang lawas sa tawo, nga gikuha gikan sa yuta—bisan makasasala o matarong—mobalik sa yuta ug magpabilin sa pagkabulok sa lubnganan hangtod sa Adlaw sa Paghukom; apan ang kamatayon sa makasasala dili pareho sa kamatayon sa matarong. Ang kamatayon sa matarong dungganan, sumala sa Salmo: *'Dungganan sa panan-aw sa Ginoo ang kamatayon sa Iyang mga balaan*' ([245]); apan ang kamatayon sa makasasala dili dungganan ug makapahugno: *'Mapait ang kamatayon sa makasasala*' ([246]). Sa dihang namatay ang matarong nga si Lazaro, gidala siya sa mga anghel ngadto sa sabakan ni Abraham; *apan sa dihang namatay ang adunahan nga tawo, mibangon ang iyang mga mata sa Hades, nga nag-antos* ([247]).

Kay sama sa kamatayon sa usa ka makasasala nga dili pareho sa kamatayon sa usa ka matarong, ingon usab ang lubnganan ug mga nahibilin sa usa ka makasasala dili pareho sa lubnganan ug mga nahibilin sa usa ka matarong.

Ang mga tawo sa Israel nakapukaw sa kasuko sa Dios sa kamingawan tungod kay ilang gipasipala ang manna ug nangandoy og karne; ug sila naghilak, nga nagaingon: *'Kinsa kaha ang mohatag kanamo og karne aron among kan-on*?'[248] ? Gipakaon sila sa Ginoo og pugo nga nibuhos gikan sa mga panganod; *ug samtang* ang karne *naa pa sa ilang mga baba, misidlak ang kasuko sa Dios batok kanila, ug gipatay Niya ang daghan kanila*[249] , ug gitawag kana nga dapit nga 'Lubnganan sa Kahandom', kay didto nila gilubong ang mga tawo nga nangandoy og karne. Pagkahuman niini, *namatay si Moises, sulugoon sa Ginoo, sa yuta sa Moab, sumala sa pulong sa Ginoo; ug gilubong siya, ug hangtod karon walay nakahibalo* sa nahimutangan sa iyang lubnganan[250] . Kay dili siya gilubong sa kamot sa tawo, kondili sa kamot sa mga anghel, sama sa makita sa mga pulong sa balaan nga Apostol

---

[243] Lucas 8:27.
[244] Heb. 9:27.
[245] Sal. 115:6.
[246] Sal. 33:22.
[247] Lucas 16:22 ug 23.
[248] Num. 11:4.
[249] Sal. 77:30 ug 31.
[250] Deut. 34:5 ug 6.

Hudas, nga nag-ingon: *'Si Miguel nga Arkanghel, sa dihang nakiglalis mahitungod sa lawas ni Moises'*[251] , ug sa ubang dapit. Dinhi, O ikaw nga baliko, imong gi-kapariho ang kabaong sa mga nangandoy sa unod ug napukan sa kasuko sa Dios sa kabaong sa sulugoon sa Ginoo, ang balaan nga propeta nga si Moises, nga gilubong sa mga anghel? Ang balaan nga mga patriyarka ni Kristo nangamatay na: si Abraham, si Isaac, Jacob ug David: ug si Joachim, nga nailhan usab nga Eliakim, Hari sa mga Hudiyo, nga usab usa ka katigulangan ni Kristo, kinsa ang mortal nga katapusan gipahayag sa Ginoo mismo sa propesiya ni Jeremias, nga nag-ingon: *'Ibutang siya sa lubnganan sama sa asno,* nga baho *ug gipahawa sa gawas sa mga ganghaan sa Jerusalem'*[252] . Dinhi, O skismatik, imo bang gi-kapariho ang bahô nga nahabilin niining makasasala nga tawo, sama sa asno, sa nahabilin sa mga matarong?

Ang mga balaang propeta, nga gipatay sa mga Hudiyo, nangamatay na, ingon man usab kadtong mipatay kanila. Dinhi, O bakak nga magtutudlo, imo bang itandi ang mga lubnganan ug bangkay sa mga mamamatay sa mga lubnganan ug relikya sa mga gipatay nga propeta?

Si San Juan nga Manggagawas sa Kristo, nga giputol ang ulo ni Herodes sa pagpanghikaw ni Herodias, mamatay, ingon man usab si Herodes ug si Herodias. Ikaw ba, busa, ikumpara ang mga bukog ni Herodes ug ni Herodias sa mga relikya sa Manggagawas sa Ginoo?

Si Hudas, ang bakak nga apostol ug traidor kang Kristo, mamatay pinaagi sa pagkapul-an; ug ang mga balaan nga Apostol, ang tinuod nga mga sulugoon ni Kristo, mamatay pinaagi sa nagkalain-laing pagmartir alang kang Kristo. Mahimo ba nimo, busa, ikumpara ang mga bukog ni Hudas sa mga relikya sa mga balaan nga Apostol?

Ang balaan nga mga pangunang Apostol nga sila Pedro ug Pablo namatay, gisilotan sa kamatayon ni Nero; ug si Nero, nga mao ang nagpamatay kanila, namatay usab. Mahimo ba nimo ikumpara ang bangkay ug lubnganan ni Nero sa mga relikya ug lubnganan sa mga Apostol nga sila Pedro ug Pablo?

Ug daghan pang balaang martir ang nag-antos sa lain-laing kamatayon alang kang Kristo; ug kadtong nagpahirap kanila—sila Diocletian, Maximian, Julian the Apostate ug uban pang mga manlulutos—namatay usab. Matinuod bang ikatandi ang mga bukog niining dautang mga manlulutos sa mga bukog sa balaang martir?

Si San Juan Crisostomo namatay human siya gipahilayo ni Reyna Eudoxia; si Reyna Eudoxia, nga mao ang nagpahilayo kaniya, namatay usab, ug ang iyang lubnganan nangurog sulod sa 32 ka tuig. Ug kinsa may makasugakod sa pag-ila sa lubnganan ni Eudoxia nga kapariho sa lubnganan ni Crisostomo?

Kay sigurado nga ang mga lubnganan ug relikya sa mga makasasala dili ikatandi sa mga lubnganan ug relikya sa balaan nga mga alagad sa Dios.

Ikatulong Pagtamod

Unsa man ang kalainan tali sa kabaong ug relikya sa mga makasasala ug sa mga balaan?

Mao kini ang kalainan: ang usa ka makasasala nga tawo, nga nahimong kaaway sa Dios, adunay makasasala nga mga bukog; samtang ang usa ka balaan nga tawo, nga nahimong higala sa Dios, adunay balaan nga mga bukog. Mahitungod sa mga bukog sa mga makasasala, ingon ang salmista: *'Ang ilang mga bukog gipakatag sa Hades'* (*[253]*); buot ipasabot, duol sila sa mga pag-antos sa Hades: pagkahuman nga mibalik ang ilang mga kalag sa ilang mga lawas sa kinatibuk-ang pagkabanhaw, dayon sila moadto sa Hades aron mag-antos sa walay katapusang pag-antos. Mahitungod sa mga bukog sa mga matarong, ingon usab sa maong salmista: *'Gipanalipdan sa Ginoo ang tanan nilang bukog; wala'y bisan usa niini nga mapukan'*[254] ; daw usa ka bililhon nga bahandi nga gitago sa yuta aron mapreserbar, bisan pa sa takdang panahon dad-on sila sa langitnong mga tipanan. Ang lawas sa tawo niining kinabuhi sama sa bisti sa kalag: sama sa pagtabon sa bisti sa lawas, mao usab ang pagtabon sa lawas sa kalag; ug sama sa usa ka tawo nga matulog sa gabii ug maghubo sa iyang bisti, mao usab ang paghubo sa kalag sa lawas sa dihang ang tawo molarga ngadto sa walay katapusang katulogon. Ug sa dihang mobiya ang kalag sa usa ka makasasala nga tawo sa iyang lawas, ang iyang lawas itambog sa tapok-tapokan sa hugaw, sama sa gisi-gising nga sinina sa usa ka pulubi; apan sa dihang mobiya ang kalag sa usa ka balaan nga tawo sa iyang lawas, ang

---

[251] Judas 1:9.
[252] Jer. 22:19.
[253] Sal. 140:7.
[254] Salmo 33:20.

iyang lawas sama sa purpurang sinina sa hari—bililhon ug dungog nga gipreserbar—nga iyang isul-ob pag-usab, aron maghari uban ni Cristo sa langitnong gingharian. Sama sa kalainan tali sa gisi-gisi nga sinina sa usa ka pulubi ug sa purpura sa hari, ingon usab ana ang kalainan tali sa bangkay sa usa ka makasasala ug sa mga relikya sa usa ka balaan.

Ang mga demonyo nagpuyo taliwala sa mga kabaong sa daotan, sama sa ilang gibuhat sa mga sementeryo sa Gresya, nga makita sa daghang bahin sa kinabuhi sa mga santo. Ang Kagalang-galang Alipius nga Stylita nagpuyo sa usa ka walay sulod nga dapit, diin daghan kaayong karaang Greko nga lubnganan, ug didto nagpuyo ang mga legyon sa hugaw nga espiritu; tungod niini, nahadlok ang tanan sa maong dapit, ug walay bisan kinsa ang makalabay niini tungod sa dakong kahadlok nga gipahinabo sa mga demonyo[255] . Usa ka susama nga hitabo ang narekord sa kinabuhi sa Banal nga Falaleus: baynte ka stadiya gikan sa siyudad sa Sir, nga nailhan nga Gaval, adunay usa ka dakong lubnganan, nga adunay guba nga paganong santuwaryo sa ibabaw niini, usa ka Griyegong sementeryo, ug daghang mga demonyo nga nagpuyo didto. Kana nga dapit usa ka tinubdan sa kahadlok sa tanan nga moagi; kay ang mga demonyo dili lang nagpahadlok sa mga tawo pinaagi sa mga damgo ug mga panan-awon, apan misalakay usab ug gipatay ang mga tawo ug mga hayop sa malupit nga paagi, nga nakadaot sa daghan; pagkadungog niini, ang Banal nga Falaleus miadto didto ug nagpuyo[256] . Ang Banal nga Macarius sa Ehipto, gikan sa iyang hermitage paingon sa Terinuf, ug pagkahuman sa iyang panihapon, misulod sa Greko nga lubnganan aron matulog: didto adunay pipila ka karaang bukog sa Greko, ug gikuha niya ang usa, gibutang kini ilawom sa iyang ulo. Sa dihang nakita sa mga demonyo ang iyang kaisog, nasuko sila kaniya ug gusto siya kahadlukan; busa misinggit sila sa tingog sa babaye, nga miingon: 'O babaye, adto sa paliguan aron maghugas ka.' Unya ang lain nga demonyo, gikan sa patay nga bukog nga nag-uyog sa ilawom sa ulo sa tigulang, mitubag, nga miingon: 'Aduna koy langyaw nga nagbarug ibabaw nako, ug dili siya makaduol.' Apan ang tigulang wala mahadlok; mapangahas niyang gipukpok ang bukog, ug miingon: 'Tindog ug lakaw, kon makaya ka'[257] . Usa pa, ang Banal nga Macarius, nga nailhan nga taga-Alexandria, sa dihang miduol siya sa lubnganan sa karaang mga mago sa Ehipto, sila Iannias ug Iambrias, kapin sa kap-atan ka demonyo nga nagkadaiyang dagway ang nilayas padulong kaniya, nga nagasinggit sa dakong kasuko: 'Unsa man imong gusto dinhi, Macarius? 'Ngano man nga miabot ka kanamo? Ngano man nga miabot ka sa among place[258] ?'

Gikan niining mga salaysay, klaro nga ang mga demonyo nagpuyo sa mga lubnganan sa mga makasasala, taliwala sa ilang mga bukog.

Ang mga demonyo, bisan pa, mahadlok sa mga lubnganan ug relikya sa mga santo, ug molayas gikan niini. Duol sa siyudad sa Antioquia adunay usa ka dapit nga gitawag og Daphne, diin, sa mga adlaw sa pagsimba sa diyos-diyosan, nagtindog ang usa ka paganong templo, ug usa ka demonyo ang nagpuyo sulod sa diyos-diyosan, nga naghatag og nga mga tubag sa mga tawo nga nangutana niini bahin sa bisan unsa. Apan sa panahon ni Haring Constantius, anak ni Constantine, sa dihang gilalin ang mga relikya sa balaan nga martir nga si Babylus ngadto niining dapita, ang demonyo dali dayon nahadlok ug nilayas gikan didto, ug ang diyos-diyosan nanghilom[259] .

Sa susama, duol sa Alexandria adunay usa ka dapit nga gitawag og Manufin, diin kaniadto adunay karaang templo ug puloy-anan sa mga demonyo; ug makalilisang kana nga dapit, kay daghang hugaw nga espiritu ang nagpuyo didto. Apan sa dihang gidala ni San Cirilo, Patriyarka sa Alexandria, ang bililhon nga mga relikya sa mga balaan nga martir nga sila Cyrus ug Juan ngadto niining dapita, ang gahum sa mga demonyo dali dayon nga milayas gikan didto[260] ; ug dili kini katingalahan: kay sa mga lubnganan ug mga relikya sa mga santo, nagpuyo ang grasya sa Dios, nga naghatag kahayag sa tanan, ug ang mga anghel ug ang mga santo mibisita kanila.

Sa dihang ang mga relikya sa Balaang Unang Martir nga si Esteban gidala gikan sa Herusalem paingon sa Constantinople, nadungog sa hangin ibabaw sa mga relikya ang mga tingog sa mga anghel nga nag-awit sa pagdayeg sa Dios, ug usa ka dakong humot ang migikan sa reliquaryo. Nadungog usab ang mga tingog sa mga

---

[255] Min. Basahon. 26 Nobyembre, pahina 420 sa likod.
[256] 27 Pebrero, folio 510.
[257] 19 Enero, folio 321, likod.
[258] 19 Enero, folyo 327.
[259] 4 Septyembre, folyo 21.
[260] 9 Hunyo, folio 51.

demonyo gikan sa layo, nga nagasinggit: 'Laglag kami, kay moabot na si Esteban, ug iyang kami patyon.' Apan sa gabii, usa ka kahayag ang mitungha ibabaw sa mga relikya sa santo[261] .

Sa lubnganan sa Balaang Dakong Martir Demetrius sa Tessalonica, duha ka anghel sa Dios ang nakita nga nakig-istorya sa martir[262] . Sa lubnganan ni San Pedro, Metropolitan sa Tibuok Rusya, usa ka kandila ang nagdilaab sa iyang kaugalingon, makita sa tanan nga nakakita niini, ingon usa ka timaan sa grasya sa Dios, nga nagdan-ag sa lubnganan sa Iyang pinalanggang alagad. Sa dihang nadiskubre ang mga relikya sa Banal nga Teodosio sa mga Kuweba, usa ka kahayag sama sa kaagahon ang nakita nga nagdan-ag ibabaw sa kuweba sa tungang gabii, ug daghang kandila ang nakita nga nagdilaab[263] . Mao kini ang paagi sa paghimaya sa Dios sa mga relikya sa Iyang mga balaan!

Sama sa kadako sa kalainan tali sa dili takus ug sa dungog, tali sa lumolupyo sa impyerno ug sa lungsoranon sa langit, tali sa ngitngit nga demonyo ug sa Anghel sa Kahayag: ingon ana kadako usab ang kalainan tali sa mga kabaong ug relikya sa mga makasasala ug sa mga balaan nga sulugoon sa Dios.

Labaw pa, aduna usab dakong kalainan niini: ang mga kabaong sa mga makasasala puno sa mabahong mga bukog ug sa tanang matang sa kahugawan; samtang ang mga lubnganan sa mga balaan limpyo, naglangkob og dili madaut nga mga lawas, nga nagpagawas og humot nga baho, ug ang uban pa gani nagpagawas og myrrh, sama sa karaang mga panahon sa Balaang Dakong Martir Demetrius nga Nagahatag og Myrrh ug sa Balaang Dakong Martir Euphemia nga Gidayeg sa Tanan[264] ; ug sa Rusya, sa harihong siyudad sa Kazan, ang mga relikya ni Santo Gury, usa ka disipulo ni Kristo, nagpagawas og myrrh; ug sa Balaang Kuweba sa Kyiv makita ang mga bungo nga nag-awas og myrrh[265] . Ang mga bukog sa mga makasasala walay bisan gamay nga gahum sa pagtambal; apan ang mga bukog sa mga balaan naghatag og tambal sa mga matinud-anon, sama sa makita sa kinabuhi sa mga balaan sa daghang mga lugar; ug unsa kaha katingalahan? Kay dili lamang ang buhing mga kamot sa balaan nga Apostol Pablo, apan *usab ang iyang mga panyo ug ang mga habol nga nababad sa singot gikan sa iyang ulo,* sa dihang gibutang kini sa mga masakiton, nakapaayo sa ilang mga sakit[266] ; unsa pa kaha, pagkahuman sa iyang kamatayon, gamhanan ang iyang mga relikya—ug ang sa matag sulugoon sa Dios—sa paghatag og pag-ayo. Dili ba nato mabasa sa Balaang Kasulatan nga sa dihang ang bangkay sa usa ka patay nga tawo gisulod sa lubnganan sa balaan nga propeta Eliseo, *ug nakahikap sa mga bukog ni Eliseo,* kana nga patay nga tawo nga gisulod didto *nabanhaw, mitindog sa iyang* kaugalingong *mga tiil*[267] , ug mipauli nga buhi? Apan sa mga bukog sa mga makasasala, asa man madungog ang ingon ana? Dili ba gayud dakô kaayo ang kalainan tali sa mga lubnganan ug bukog sa mga makasasala, ug sa mga relikya sa mga balaan? Ang labing dakong kalainan tali kanila mao kini: sa Katapusang Adlaw, sa dihang ang tingog sa trumpeta sa Arkanghel mopukaw sa tanan nga namatay sukad pa sa sinugdanan sa panahon gikan sa katulogon sa kamatayon, nan ang mga lawas sa mga matarong, nga nabanhaw na, mosaka alang sa pagkabanhaw sa kinabuhi, samtang ang mga lawas sa mga makasasala mosaka alang sa pagkabanhaw sa paghukom. Ang mga lawas sa mga matarong mosidlak sama sa adlaw sa Gingharian sa Langit; samtang ang mga lawas sa daotan mangitim sama sa itom nga uling, alibang, pitch, ug sa Etiopian sa impyerno. Kay kinsa kaha karon ang mangahas sa pagkapariho sa mga bukog sa mga makasasala sa mga relikya sa mga santo, ug sa pagtan-aw sa mga relikya sa mga santo nga walay kalainan sa mga bukog sa mga makasasala? Usa ra ka heretiko ug kaaway sa Balaang Simbahan, anak sa yawa ug manununod sa impyerno.

IKA-UPAT NGA PAGHUNAHUNA

Angay ba nga dayegon ang mga relikya sa mga Santo, ug nganong angay kini dayegon?

Angay nga dayegon ang mga relikya sa mga santo:

1) Tungod kay napahiusa na usab sila sa ilang balaan nga kalag, ug buhi, ug nagahari uban ni Kristo. Sama sa atong pagpasidungog sa hari dili lang sa diha nga siya nagmata kondili usab sa diha nga siya natulog, nga nasayud kita nga siya mobangon gikan sa iyang pagkatulog ug makig-istorya kanato: ingon usab, kinahanglan

---

[261] 2 Agosto, folio 414 (verso) ug 415.
[262] 26 Oktubre, folio 237 sa likod ug 12 Pebrero, folio 456 sa likod.
[263] Amahan. Pechersk, folio 89
[264] Min. Chet. 26 Oktubre, folio 236 sa likod. 11 Hunyo, folio 284.
[265] 4 Oktubre, folio 157.
[266] Mga Buhat 19:12.
[267] 2 Mga Hari 13:21.

nato pasidunggan ang mga balaan nga sulugoon sa Dios, nga naghandum nga mahimong kauban ni Kristo sa paghari, bisan pa nga karon natulog sila sa ilang mga lawas, kinahanglan nato silang pasidunggan; kay mobangon sila gikan sa katulogon sa kamatayon, ug gusto nato nga matugotan kita sa ilang pakig-uban.

2) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo: kay ang Dios mismo nagpasidungog kanila, sama sa giingon na, ginabantayan sila sa Iyang mga anghel, ginahanawan sila sa Iyang grasya, ug gihatagan sila og gahum sa pagtambal.

3) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo: kay ang ilang mortal nga lawas pagasul-oban sa dili-kadaut, ug ang ilang mortal nga kinaiyahan pagasul-oban sa pagkawalay-kamatayon, ug sila pagabangon gikan sa yuta paingon sa langit uban sa himaya, taliwala sa mga pagsinggit sa kalipay.

4) Angay nga dayegon ang mga relikya sa mga Santo; kay kini mahimong puy-anan sa langitnong himaya, sudlanan sa ilang gipahimaya nga mga kalag, mga bitoon nga nagdan-ag sa kalangitan, mga adlaw nga labing masidlak, dili malata, dili maminusan, nagpuyo hangtod sa kahangturan sa pagkamakompleto sa grasya ug himaya sa Dios, nga dili ikuha.

5) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo: kay, nga nahigot sa ilang mga kalag, sila mahimong kauban nga lungsoranon sa mga Anghel, kauban sa mga Arkanghel, ang hulagway sa mga Kerubin ug Serapin, ang labing masidlak, labing dunggan ug labing himayaong mga koronado, kadtong nagatindog sa atubangan sa trono sa Diyosnong himaya, mga kauban sa Dios, ang pinalanggang mga anak sa Langitnong Amahan, ug mga manunod sa kinabuhi nga walay katapusan.

6) Angay nga dayegon ang mga relikya sa mga Santo, nga ang ilang mga kalag nagapahulay sa mga dapit sa kahayag ug nagtindog sa atubangan sa Dios, ug ato silang gihangyo nga mangamuyo alang kanato sa atubangan sa Ginoo; ug nagtuo kita nga sila mangamuyo gayud, ug tungod niini gayud angay gayud nga hatagan nato sila og dungog, kay nagamuyo man sila alang kanato. Masaligan nato kini pinaagi sa Balaang Kasulatan, sa Ikaduhang Basahon sa mga Maccabeo, kapitulo 15, nga nagasaysay nga si Judas Maccabeo nakakita sa balaang propeta Jeremias, nga nagpakita kaniya daghang katuigan pagkahuman sa iyang kamatayon, kauban si Onias nga punong pari; nga gisulat ingon niini: *Nakita niya* (ni Judas Maccabeus) *kini nga panan-awon: Si Onias, ang kanhing punong pari, usa ka maayo ug matarong nga tawo,* mahinahong *sa hitsura, malumo* sa pamatasan *ug maalamon sa paglitok,* nga *sukad pagkabata* iyang gipahinungod ang iyang kaugalingon *sa tanang* maayong butang, *nag-alsa sa iyang mga kamot ug nag-ampo alang sa tanang mga Hudiyo, nakita siya*[268] . Unya mitungha ang lain nga tawo, katingalahan sa iyang abohon buhok ug himaya, ug napalibotan siya sa dakong kahayag; ug miingon si Onias: 'Mao kini ang igsoon nga mapinanggaon, nga nag-ampo kanunay alang sa katawhan ug alang sa balaang siyudad, si Jeremias, ang propeta sa Dios.' Unya gipahaba ni Jeremias ang iyang tuo nga kamot ug gihatagan si Judas Maccabeus og bulawanong espada, nga nag-ingon: 'Dawat kining balaan nga espada—usa ka gasa gikan sa Dios—nga imong gamiton aron puguson ang imong mga kaaway.' Gikan niining panan-awon, klaro nga ang mga balaan nga alagad sa Dios, pagkahuman sa ilang pagpanaw, nag-ampo alang kanato ngadto sa Dios ug motabang kanato, sama sa pagtabang ni San Jeremias kang Judas Maccabeo batok sa iyang mga kaaway. Busa, kinahanglan natong pasidunggan ang ilang mga balaan nga relikya isip atong mga tigpanalangin ug mananaghawa sa atubangan sa Dios.

7) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo: kay ang ilang balaan nga mga kalag nakahibalo ug nakakita sa dungog nga among gihatag sa ilang bililhon nga mga relikya, ug tungod niini sila nag-ampo alang kanato sa atubangan ni Kristo nga atong Ginoo, sama sa nahibal-an gikan sa balaang martir nga si Uar, nga ang pista anaa sa ika-19 sa Oktubre, nga nagpakita kang bulahang Cleopatra, usa ka mahigugma ug manig-angay sa iyang mga relikya, ug miingon: 'Nalimot kaha ako sa mga hiyas nga imong gipakita kanako sa Ehipto ug sa dalan? O nagtuo ka ba nga wala ko kadungog sa dihang gikuha nimo ang akong lawas gikan sa taliwala sa mga bangkay sa mga hayop ug gibutang kini sa imong kuwarto? Dili ba nako kanunay tagdon ang imong mga pag-ampo, ug dili ba ko mag-ampo sa Diyos alang kanimo? Kay una nakong giampo ang Dios alang sa imong pamilya, kinsa naglubong kanako uban kaninyo sa lubnganan, aron pasayloon ang ilang mga sala; ug ginaawit ko ang mahitungod sa imong anak ngadto sa langitnong Hari sa host[269] , ug uban pa.

---

[268] 2 Maccabees 15:12. Lunes, 1 Mayo, folio 305 sa likod.

[269] 19 Oktubre, folio 206 sa likod.

8) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo, kay ang uban kanila nag-ula sa ilang dugo alang kang Kristo, samtang ang uban, pinaagi sa pagpaantos sa ilang kaugalingon matag-adlaw, nahimong boluntaryong martir nga wala mag-ula, ug ang uban pa nakapahimuot sa Dios pinaagi sa ilang matarong nga mga buhat. Kita usab karon, samtang nagtan-aw sa ilang balaan nga relikya, naghinumdom sa ilang mga kaisog ug paningkamot ug sa tanang maayong buhat nga pinaagi niini ilang nalipay si Kristo nga Dios sa kini nga kinabuhi; ug nakadawat kita og daghang kaayohan alang sa atong mga kalag gikan sa mga diosnon nga sugilanon sa ilang kinabuhi, ug napadasig kita sa ilang ehemplo aron malipay ang Dios.

9) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo ingon nga mga dungganong higala sa Dios, nga gihisgutan ni David sa Dios: *'Ang imong mga higala, O Dios, pinalangga kaayo kanako' ([270] !).*

10) Angay nga pasidunggan ang mga relikya sa mga Santo, aron ang Dios mismo—nga katingalahan sa Iyang mga Santo ug gipadayeg kanila—mapadayeg usab kanato pinaagi kanila.

5 KA PAGHUNAHUNA

Kanus-a pa nagsugod ang pagdayeg sa mga relikya sa mga Santo?

Aduna'y usa ka makatarunganong salaysay ni Santiago sa Edessa, nga mao ang magtutudlo ni San Efren, nga si Noe, sa pagsulod niya sa arka sa wala pa ang Baha, gikuha ang bililhon nga mga relikya ni Adan gikan sa lubnganan ug gidala kini sa arka uban kaniya, nga naglaum nga pinaagi sa ilang mga pag-ampo maluwas siya sa Baha. Pagkahuman sa Baha, gibahin niya kini sa iyang tulo ka anak; kang Sem, ang iyang panganay nga anak, gihatagan niya sa labing dunggan nga bahin – ang agtang ni Adan – ug gisugo siya nga puy-an ang yuta diin sa ulahi natukod ang Herusalem. Si Sem, pinaagi sa probidensya sa Dios ug sa propetikanhong gasa nga gihatag kaniya sa Dios, Gilubong niya ang agtang ni Adan sa usa ka hataas nga lugar, dili layo sa dapit diin tukoron unya ang Jerusalem, ug pagkahuman niyang pagtambak og dako nga tukuran ibabaw sa agtang, gitawag niya kini nga 'Lugar sa Agtang', tungod sa agtang ni Adan nga gilubong didto, diin sa ulahi gipili sa atong Ginoong Kristo nga ipapako. Gikan niining salaysay, klaro nga ang pagdayeg sa mga relikya sa mga Santo nagsugod kang matarong nga Noe.

Nasayud usab kita nga ang mga relikya sa mahimayaong Jose, nga namatay sa Ehipto, dako kaayo ang pagdayeg nga gihatag kanila sa mga Israelita; kay gidala nila kini gikan sa Ehipto paingon sa Yutang Saad, ug gipahulay nila kini uban sa dungog sa baryo ni Jacob nga gitawag nga Shechem (nga sa ulahi nailhan nga Sychar). Busa hunahunaa nato kung pila ka daghan sa katawhan sa Israel ang nangamatay sa Ehipto, apan ang mga relikya lamang ni Jose ang gidala gikan didto; kay siya ra ang matarong ug balaan, ug usa ka dakong alagad sa Dios, sumala sa gipamatuod sa iyang kinabuhi.

Ug dili ba ang mga relikya sa balaan nga propeta Elias—nga pinaagi sa iyang paghikap nabanhaw ang usa ka patay nga tawo[271] , sama sa among nahisgutan kaniadto—gipasidunggan sa mga Israelita?

Ug ang Ebanghelyo nagrekord nga sa Jerusalem, sa mga adlaw ni Kristo*, gitukod ang mga lubnganan sa mga propeta, ug gipahimutang ang mga lubnganan sa mga matarong* aron pasidunggan ang ilang balaan nga mga relikya. Mahimo nimong isulti: 'Dili ba gidayeg ni Kristo nga Ginoo ang mga tawo sa Jerusalem tungod sa ingon nga mga buhat, kondili gisaway Niya sila, kay miingon Siya kanila: "*Kaluoy-an kamo, mga eskriba ug mga Pariseo, kay nagtukod kamo sa mga lubnganan sa mga propeta* ug nagpahimutang *sa mga lubnganan sa mga matarong*"[272] , ug uban pa.' Mitubag si San Teofilacto niini, nga nag-ingon: Gisaway Niya sila, dili tungod kay gitukod nila ang mga lubnganan sa mga propeta—kay maayong buhat kini—apan tungod sa ilang hipokrisya. Hangtod dinhi si Teofilacto. Paminawa, busa, ang hinungdan nganong gisaway ug gipanghimaraot sa Ginoo ang katawhan sa Jerusalem: dili tungod sa pagpanamkon sa mga lubnganan sa mga propeta, nga usa ka maayong buhat, kondili tungod sa ilang pagkauyon-onyon ug sa dautang buot nga ilang gipangitagana kang Kristo nga Ginoo, ug tungod sa ilang hayag nga bakak, kay miingon sila: 'Kung kami unta nabuhi sa mga adlaw sa among mga amahan, dili unta namo gipatay ang mga propeta.' Ingon ana sila miingon, apan nag-andam na sila sa pagpatay, nga nangita kon giunsa nila pagpatay ang Anak sa Dios mismo, nga gisulti sa mga Propeta; busa

[270] Sal. 138:17.
[271] 1 Mga Hari 13:21.
[272] Mateo 23:29.

miingon ang Ginoo kanila: 'Kaluoy-an kamo, mga eskriba ug mga Pariseo, kamo nga mga hipokrito.' Klaro kanato, bisan pa sa panahon ni Cristo, nga gihatagan og dungog sa Israel ang mga relikya sa mga santo.

Sa bag-ong panahon sa grasya, pagkahuman sa Pagkabanhaw ni Kristo, sa dihang ang balaan nga Ebanghelista Lucas, samtang nagwali kang Kristo ug nagbiyahe sa daghang mga siyudad ug rehiyon, miabot sa siyudad sa Sebaste, diin gitipigan ang mga relikya ni San Juan nga Maminaral, ug gikan didto, samtang nagplano sa pagbiyahe paingon sa iyang yutang natawhan sa Antioquia, gusto niyang dad-on uban kaniya ug dalhon ang lawas ni San Juan nga Maminaral, ang Munauna, nga dili malata ug buo[273] ; apan napakyas kini, kay ang mga lumolupyo sa Sebaste, nga naghatag sa labing dakong pagpasidungog ug pagbantay sa mga relikya sa Mawagtang, dili kini ipahawa. Busa, gikuha lang sa Ebanghelista San Lucas ang tuo nga kamot sa balaan nga lawas—ang kamot nga nagbunyag sa atong Ginoong Jesu-Kristo— gidala ni San Lucas nga Ebanghelista ngadto sa iyang siyudad sa Antioquia, sama sa usa ka bililhon nga bahandi, ingon usa ka timailhan sa pagpasalamat sa siyudad tungod sa iyang pagpadako didto: ug sukad niadto, ang balaan nga kamot sa Munauna gipreserbar uban sa dakong pagdayeg sa mga matinud-anon sa Antioquia; kay daghang mga milagro ang nahimo pinaagi niini. Gisulat kini ni Simeon Metaphrastes sa iyang diskurso mahitungod sa pagbalhin sa kamot sa Mangauna.

Mahitungod sa pagkadiskubre sa mga bililhon nga relikya sa Balaang Unang Martir nga si Esteban, unsang mga milagro ang nahimo pinaagi niini, ug giunsa sa mga matinud-anon pagdayeg niining mga bililhon nga relikya, tan-awa ang ika-2 ka adlaw sa bulan sa Agosto[274] .

Ug daghang mga sugilanon mahitungod sa mga milagrosong ug makahulungon nga relikya sa mga Santo, ug sa pagdayeg nga gihatag kanila, makita sa Mga Kinabuhi sa mga Santo; wala'y igong panahon dinhi aron ipakita kini sa detalye. Mahimo nga konsultahon sa magbabasa ang mosunod nga mga link gikan sa : mahitungod sa mga milagrosong relikya ni San Nicolas, ang Balaang Apostol ni Cristo[275] ; mahitungod sa mga relikya nga nag-ayo ni Santa Mina nga Martir[276] ; ug mahitungod sa mga bililhon nga relikya ni San Demetrio nga Dakong Martir[277] , ug ni Santa Eufimia nga Dakong Martir, ang Gidayeg sa Tanan, nga diin ang mga matinud-anon gikan sa tibuok kalibutan nagtigum aron pagsimba[278] ; ug mahitungod sa mga relikya sa ubang mga santo, nga dugay nang gipasidunggan uban sa pagkamatinud-anon sa mga matinud-anon, makita nimo kini bisan asa sa mga libro sa Simbahan.

Kay bakak ang nagpasamot sa sayop nga pagsabot, nga nagliko sa mga pulong ni San Crisostomo—nga gisulti mahitungod sa mga lubnganan ug bangkay sa mga makasasala—aron pagpanamastamas sa mga relikya sa mga santo, ug aron samokon ang mga nagpasidungog niini, nga nagtawag kanila nga mga demonyo; siya mismo usa ka demonyo sa unod ug ka-konspirador sa mga demonyo.

Kapitulo 16. Mahitungod sa Katapusang mga Adlaw

Nakaabot usab sa among pagtagad nga ang mga bakak nga magtutudlo sa Bryn, sayop nga paghubad sa mga pulong sa mga magtutudlo ug pagdeklara nga ang karon nga panahon mao na gayud ang katapusang mga adlaw, nagwali sa tago sa mga ordinaryong tawo nga sa karon nga panahon dili na posible nga maluwas ang bisan kinsa nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, gawas lang sa ilang kaugalingong disyerto sa Bryn. Ang ilang bakak nga pagtulon-an nahibal-an namo sa mosunod nga paagi:

Usa ka lobo gikan sa mga disyerto sa Bryn, nga nagsul-ob og bisti sa karnero, misulod sa Rostov, apan sumala sa iyang batasan, tinago siyang nangayam sa kawan ni Cristo. Ug sa pagduol niya sa usa ka matinud-anon ug dungog nga tawo, nga naglaum nga makakita og daghang kuwarta didto, ug aron madani ug madala siya ngadto sa iyang kaugalingong puloy-anan, miingon siya: 'Walay kaluwasan alang kaninyo nga nagpuyo dinhi sa mga siyudad, kay hapit na ang katapusan sa mga panahon, ug nagahari na sa kalibutan ang Antikristo, ug hapit na ang makalilisang nga Adlaw sa Paghukom, ug ang mga simbahan karon sama sa mga sabungan, ug ang mga pari sama sa mga lobo, samtang ang inyong mga pag-ampo usa ka kasuklam-suklam sa atubangan sa Dios; kay ang Dios

[273] Ministri sa Edukasyon. Huwebes, 7 Enero, pahina 232, likod nga bahin.
[274] Ministri sa Quartermaster General, pahina 412, atubangan.
[275] 9 Mayo.
[276] 11 Nobyembre.
[277] 26 Oktubre.
[278] 11 Hulyo.

nanglikay na kaninyo; dili Niya paminawon ang inyong mga pag-ampo ni dawaton ang inyong pagpuasa; ug bisan pa og putlon ninyo ang inyong kaugalingong mga bukton, magkinabuhi og hugot ug maningkamot sa tanang paagi, dili ninyo malipay ang Dios, kay ang tanan ninyong buhat dili na Niya ganahan. Sa atong mga disyerto ug hermitahan lamang nagpuyo ang Dios; didto Niya gituyok ang Iyang nawong, ug didto ra Niya maminaw sa mga nag-ampo kaniya ug luwason sila.

Busa nadani niya ang maong tawo; apan ang nadani, tungod kay gipanalipdan siya sa Dios, nagpabilin nga dili gyud nadani; ug pagkahuman niini gisulti kini kanamo sa among pagkapaubos, apan niadto nang lobong nawala na nga walay bakak. Nasayran nato sukad nga ang mga lobo nagagikan sa mga disyerto sa Bryn paingon sa ubang mga lungsod ug baryo sa atong diyosesis. Pinaagi sa ingon nga bakak nga pagtulon-an, ilang gilimbongan ug gidala ang mga karnero ni Kristo. Aron suportahan ang ilang bakak nga pagtulon-an, ilang gisang-at ang mga pulong ni San Hipolito, nga sayop nilang gihubad.

Si San Hipolito, sa iyang sermon para sa Domingo sa Pagpanapaw, miingon: 'Ang mga simbahan sa Dios mahimong sama sa mga templo lang, ug ang korapsyon sa simbahan makita bisan asa; ang mga Kasulatan pasagdan, ug uban pa[279] '; ug sa sunod: 'Ang mga magbalantay mahimong sama sa mga lobo, ug ang mga pari maghigugma sa bakak'; ang mga monghe ug madre magka-gusto sa mga butang sa kalibutan, ug uban pa; ug usab sa mas unahan: daghan ang molayas gikan sa iyang (sa Antikristo) mga limbong; kay mailhan nila ang iyang malisyosong bitag ug ang garbo sa iyang pagpangdayeg, ug makalingkawas sila sa iyang kamot, ug motago sa kabukiran ug sa mga langob, ug uban sa mga luha ug mapinulangaon nga kasingkasing manalangin sila sa Dios nga nahigugma sa katawhan, ug Iyang kuhaon sila gikan sa Iyang mga bitag, ug luwason sila gikan sa Iyang mabangis nga mga pagsulay, ug sa dili makita panalipdan Siya sa Iyang kamot kadtong mosalig Niya nga matarong ug matarong. Nakita ba ninyo kung giunsa sa mga balaan niadtong panahona ang pagpraktis sa pagpuasa ug pag-ampo? Mag-amping kamo nga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo, kay unsa ka grabe ang mga panahon ug adlaw[280] . Hangtod dinhi si Hippolytus.

Gisaysay nila ang mga pulong ni San Hipolito ingon niini: kay karon hapit na gayud ang katapusan ug duol na ang panahon; kay ang mga simbahan dili na tinuod nga simbahan, kondili mga santuwaryo ug sabsaban na lang; ang mga magbalantay ug pari dili na magbalantay o pari, kondili mga lobo; sa mga lungsod ug baryo, mabangis ang mga panahon ug adlaw; kay ang Dios naglikay sa Iyang nawong gikan sa mga lungsod ug baryo: ang Dios nagluwas sa mga nagapangitag dalangpanan ug nag-ampo sa kabukiran, sa kamingawan, ug sa mga langob; kay ang mga wala magpangitag dalangpanan sa kabukiran, kamingawan ug mga langob, apan nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, dili maluwas; kay ang Dios nagpuyo lamang sa atong mga eremitahan sa disyerto, ug maminaw lamang sa atong mga pag-ampo, ug magluwas lamang kanato; apan kamo, nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, hingpit nga nawala; kay ang Dios dili maminaw sa inyong mga pag-ampo ni modawat sa inyong mga buhat.

Mao kana ang interpretasyon sa mga pulong ni Hippolytus nga gihatag sa mga bakak nga magtutudlo sa Bryn, nga nag-angkon nga ang tanang kagubot sulod sa Simbahan, ang korapsyon sa mga klero, ug ang kahimtang sa espirituhanong pagkaguba sa tanan nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo—sama sa wala silay kaluwasan—nagagikan sa usa ka hunahuna: nga miabot na ang katapusan nga mga panahon. Ug sa kini nga usa ka punto, sama sa usa ka pundasyon, gitukod nila ang ilang bakak nga pagpangwali, nga nag-angkon nga ang katapusang mga adlaw miabot na; nga daw ang tanan nga nahitabo dili tungod sa mga sugo ug pagtugot sa Dios, kondili tungod sa gitawag nga 'katapusang mga adlaw'; ug daw dili ang Dios ang nagbuhat sa tanang butang, kondili ang 'katapusang mga adlaw'; ug daw dili ang Dios ang nagluwas o dili nagluwas sa bisan kinsa sumala sa Iyang gusto, kondili ang 'katapusang mga adlaw'.

Busa, aron madaut ang ilang huyang nga pundasyon, ug mapadayag ug mapahiya ang ilang bakak nga interpretasyon, atong hunahunaon ang mosunod nga mga punto:

1) Unsa man ang panahon, ug nagbuhat ba ang panahon sa iyang kaugalingon?

2) Ang gitawag nga 'katapusang panahon' ba nagahimo sa mga simbahan sa Dios nga puro lang mga templo ug sabsaban?

3) Sa unsang panahon ang mga simbahan sa Dios mahimong yano nga templo?

---

[279] Pahina 107.

[280] Ibid., folio 116, verso.

4) Miabot na ba ang panahon sa estado sa Rusya nga sa mga lungsod ug baryo, ang mga simbahan mahimong yano lang nga mga lugar sa pagsimba ug mga kamalig?

5) Niining katapusang mga adlaw, kinsang mga magbalantay nahimong mga lobo?

6) Niining katapusang ug makalilisang nga mga panahon, naglikay ba ang Dios sa Iyang nawong gikan sa mga matinud-anon, sa mga lungsod ug baryo?

7) Nagpuyo ba ang Dios karon sa mga disyerto ra, ug dawata ba Niya ang mga pag-ampo gikan lang sa disyerto, ug luwason ba Niya ang mga nagpuyo sa disyerto ra?

8) Ang kaluwasan sa kalag sa tawo ba gipahimutang sa panahon ug lugar?

UNANG PAGHUNAHUNA

Unsa man ang panahon, ug makahimo ba ang panahon sa iyang kaugalingon og bisan unsa?

Ang panahon mao ang sukod niining makita nga kalibutan, sa atong kinabuhi, ug sa tanang mahitabo ilawom sa langit sumala sa sugo sa Dios, gisukod sa mga adlaw, bulan, tuig, gatusan ka tuig ug liboan ka tuig. Ang panahon gibahin sa tulo ka bahin: ang nangagi, ang karon, ug ang umaabot. Nailhan nato ang nangagi nga nahitabo na, apan kini nilabay na ug nangawala na, kay dili na kini mobalik. Samtang ang umaabot, nagpaabot kita niini, apan wala kita kahibalo unsa kini. Sa bahin sa karon, nagtuo kita nga atong gipanag-iya kini, apan wala gyud kitay gipanag-iya gawas sa usa ka mubo kaayong gutlo nga gitawag og *'karon';* karon pa lang kini, ug sa dili madugay dili na kini, kay milabay na kini. *Unya,* mosulod na usab ang lain nga 'karon', ug kini usab molabay: sama sa mga oras nga nagpadayon ug nagpadayag, ang mga minuto mosunod-sunod nga walay hunong; ug sama sa usa ka nagalihok nga karwahe, ang ligid dili magpabilin sa usa ka dapit, kondili magpadayon nga nag-agos gikan sa usa ka dapit paingon sa lain: ingon usab *ang karon* sa atong kinabuhi—dili kini mohunong, kondili magpadayon nga nag-agos; ug ang atong *'karon'* sama sa usa ka utlanan tali sa nangagi ug umaabot, nga nagtapos sa nangagi samtang nagsugod sa umaabot. Ug sama sa usa ka libro diin adunay tuldok, nga nagbulag sa usa ka hugpong sa pulong gikan sa lain, nagtapos sa usa samtang nagsugod sa sunod; apan samtang ang tuldok magpabilin sa usa ka lugar, ang atong karon nga gutlo—*ang 'karon'* nga atong *gi*hisgutan—dili magpabilin nga hilom, kondili magpadayon kini sa pag-agos, sama sa usa ka tulo nga nagahulog paubos, nga nagbilin og bakas sa likod niini ug nagpadayon paingon sa unahan, hangtod kini mokunhod ug mamala.

Makabuhat ba kining mubo nga *karon* sa atong kinabuhi*, ingon karon*, og bisan unsa sa kaugalingon niini, maghimo o maglaglag? Maghatag ba og bisan unsa sa bisan kinsa, o makakuha ba og bisan unsa? Walay bisan unsa, gawas sa mga ilusyon lang; apan kining mga ilusyon dali ra kaayo mawala sama sa langgam sa kahanginan, o barko sa dagat nga gidala sa hangin, o pana nga gipahilab gikan sa gipahugot nga busog, o bala sa kanyon nga gipabuto gikan sa napuno nga pusil—mao usab kana ang pag-agos sa atong panahon, nga wala maghunong bisan sa labing mubo nga gutlo. Kay unsaon man kaha sa kasamtangang higayon—nga dili magpundo kondili nagpadayon nga walay hunong—pagbuhat sa bisan unsa sa kaugalingon niini? Dili ba ang Dios ang nagbuhat sa tanang butang, nga naglihok matag gusto Niya, bisan unsang takna? Kay dili ba ang tanang panahon—ang mga tuig, ang mga adlaw, ug ang mga oras—anaa sa Iyang mahimayaong kamot? Tungod niini gayud, sa dihang nangutana ang mga Apostoles sa Ginoong Kristo pagkahuman sa Iyang Pagkabanhaw, *nga nagaingon, 'Ginoo, ibalik na ba Nimo karon ang gingharian sa Israel?'*, mitubag *Siya kanila, nga nagaingon, 'Dili para kaninyo ang paghibalo sa mga panahon o takna nga gitakda sa Amahan sa Iyang kaugalingong* gahum'[281] . Walay pulos, busa, nga ang mga skismatiko nagbase sa ilang bakak nga pagtulon-an sa kasamtangang panahon, nga ilang gitawag nga 'katapusang mga adlaw', ug pinaagi niini nag-angkon sa awtoridad sa paglapas sa balaan nga mga simbahan, sa pagpahawa sa mga pari, ug sa pagpugong sa kaluwasan sa mga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo. Nausab ba ang Dios, nga nagbuhat sa tanang butang, uban sa paglabay sa panahon? Nahuyang ba ang gahum sa Dios, nga nagluwas sa katawhan, tungod sa paglabay sa panahon? Mas kusgan ba ang panahon kaysa sa Dios, ug kini ba ang nagmando kaniya?

Moingon kamo—sama sa gisulat sa klero—nga *adunay panahon para sa matag butang* ilawom sa adlaw: *panahon sa pagkahimugso, ug panahon sa kamatayon; panahon sa pagtanum, ug panahon* sa pagbungkag *sa gitamnan; panahon sa pagbungkag, ug panahon sa pagtukod; panahon sa paghilak, ug panahon sa pagkatawa; usa ka panahon sa paghilak, ug usa ka panahon sa paglipay; usa ka panahon sa pagbulag sa mga bato, ug usa ka*

[281] Buhat 1:6 ug 7.

panahon sa pagtigom sa mga bato them[282] , ug uban pa. Kay ang tanan nga ginabuhat ilawom sa langit ginabuhat sa husto nga panahon niini. Motubag ako: ang tanan nga ginabuhat ilawom sa langit ginabuhat sa husto nga panahon niini; apan dili ang panahon mismo ang nagbuhat niini nga mga butang, kondili ang Dios ang nagpadayon ug nagmando sa tanang butang, ug ang mga tawo, nga gimugna sa Dios, nagbuhat sa ilang mga buluhaton sa husto nga panahon.

Moabot ang panahon sa pag-arado ug pagtanum; nag-arado ba ug nagtanom ang panahon mismo kung walay tawo? Moabot ang panahon sa pag-ani ug pagtipon sa bunga; nag-ani ba ug nagtipon ang panahon mismo, ug dili ba kini ginabuhat sa mga tawo? Ug diin walay tawo, apan ang yuta gibyaan, aduna bay pag-arado, pagtanum, ug pag-ani didto, bisan pa moabot ang panahon sa pag-arado, pagtanum, ug pag-ani? Kay klaro nga dili ang panahon mismo ang naglihok, kondili ang Dios; ug sumala sa plano sa Dios, ang mga tawo naglihok sa ilang kaugalingong panahon, kay ang Magbubuhat nagtudlo og mga panahon para sa ilang kinabuhi ug mga buhat.

Apan kung dili panahon ang naglihok, kondili ang Dios, ug ang mga tawo ginapabuhi sa Dios, giunsa kaha sa karon nga panahon pagkuha sa pagkabalaan sa mga simbahan, ug pagpugong sa mga pari sa pagtuman sa ilang mga katungdanan sa pagkapari, ug mapugngan ang mga tawo nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo sa pag-angkon sa ilang kaluwasan, aron dili sila maluwas sa karon nga panahon, sama sa pagka-luwas sa mga Ortodoksong Kristohanon sa karaang mga panahon? Dili na ba kini gibasa sa mga lungsod ug baryo gikan sa Epistola, nga nag-ingon: 'Tan-awa, *karon ang madawat nga panahon; tan-awa, karon ang adlaw sa kaluwasan*' ([283])? Kay bisan kinsa ang gustong maluwas, matag panahon madawat; matag panahon adlaw sa kaluwasan.

Ang mga Brynians nagbakak, gi-atributo nila sa katapusang mga adlaw ang mga butang nga naa sa gahum ug han-ay sa Dios, apan naa gihapon sa kagustuhan sa tawo.

[284]Ang mga skismatiko nagaingon: ang Apostol Pablo misulat kang Timoteo: *'Kay kini segurado, nga sa katapusang mga adlaw moabot ang mapanganuron nga mga panahon: kay ang mga tawo mahigugmaon sa ilang kaugalingon, mahigugmaon sa kuwarta, mapahitas-on, mapanghambog, mapangdaot, dili masunuron sa ginikanan, walay pagpasalamat, walay pagkabalaan, walay gugma, dili mapinabayaan, bastos, hambog, mga manlalapas, mapintas, walay pagpugong, walay kaluoy, walay gugma, mga traydor, hambog, napuno sa garbo, mga mahigugma sa kalipay kaysa sa Dios, nga adunay porma sa pagka-matood apan nagdumili sa* espiritunal nga gahum niini, ug uban pa. Kay kini ang katapusang mga adlaw, ug ang karon nga panahon dautan; ginahimo niini nga dautan, makasarili, mahigugmaon sa kuwarta, mapahitas-on, hambog, ug uban pa ang mga tawo sa mga lungsod ug baryo. Ug pinaagi sa paghimo kanila nga ingon niini, dili sila makaluwas; kay wala nay kaluwasan karon sa mga lungsod ug baryo.

Apan kita, sa atong paghisgot sa mga pulong sa mga Apostoles—nga dautan ang mga panahon ug dautan ang mga tawo, nga nagaliko ngadto sa pagkadautan—ipakita nato ang usa ka hingpit nga pagsupak batok sa sayop nga pangatarungan, nga wala mailhi ang gahum sa mga pulong sa mga Apostoles.

Mahitungod sa mga panahon ug sa mga tawo.

Mahitungod sa mga panahon, si San Juan Crisostomo, ang maghuhubad sa mga pulong sa mga Apostoles, mitubag, nga nag-ingon: 'Ayaw pagdaota ang mga adlaw,' ingon sa Apostoles, 'o ang mga panahon, kondili ang mga tawo nga nagpuyo niadtong mga adlaw; kay batasan nato nga mosulti ingon niini: ang mga panahon daotan o dili daotan, depende sa mga hitabo nga mahitabo niini, depende sa mga tawo.' Mao kana ang gisulti ni Chrysostom. Paminawa kini nga mga pulong ni Chrysostom: 'dili ang mga adlaw, ni ang mga panahon, kondili ang mga tawo'—sa ato pa, si Pablo wala magpasangil sa mga adlaw o panahon, kondili sa mga tawo. Apan sa gilid niadtong bolyum sa mga diskurso ni Chrysostom, supak niining interpretasyon, nakasulat: 'Maayo ang mga adlaw, apan dautan ang pagkadautan sa mga tawo.' Busa klaro kanato nga dili ang mga panahon ang nagpahimo sa mga tawo nga dautan, kondili ang mga tawo ang nagpahimo sa mga panahon nga dautan ug malupigon; sama sa gipahayag mismo sa Apostol; kay sa pag-ingon nga 'moabot ang malupigon nga mga panahon', iyang gipakita ang hinungdan sa ilang kalupigan: 'Kay ang mga tawo mahigugmaon sa ilang kaugalingon,' ug uban pa. Wala siya miingon, 'Ang mga tawo mahimong daotan kaayo, kay moabot ang mga panahon sa kalisud'; kundili miingon siya,

---

[282] Eclesiastes 3:1 ug mosunod.

[283] 2 Cor. 6:2.

[284] 2 Tim. 3, mga bersikulo 1, 2 ug mosunod.

'Moabot ang mga panahon sa kalisud, kay ang mga tawo mahimong daotan': wala niya gibutang ang sala sa pagkadaotan sa tawo sa mga panahon, kundili gibutang niya ang sala sa mga panahon sa kalisud sa mga tawo; kay dili ang mga panahon ang naghimo sa mga tawo nga daotan, kundili ang mga daotan nga tawo ang naghimo sa mga panahon nga lisud. Kay ang matag panahon, nga gimugna sa Dios, maayo ug wala'y kadaut nga mabuhat sa bisan kinsa; apan ang daotan nga mga tawo, pinaagi sa pagbuhat og dautan sa ilang kinabuhi, nagdala og dunggoan sa maayong panahon, busa tungod sa ilang daotan nga mga buhat, ang panahon gitawag nga daotan ug malupit nga panahon.

Ilado gayud, bisan pa, nga dili lang sa atong karon nga panahon ug sa niining mga magubot nga panahon ang mga tawo (sumala sa mga pulong sa mga Apostoles) makasarili, gahakog sa kuwarta, mapanghambog, mapahitas-on, ug uban pa. apan usab sa panahon sa mga apostoles, sa miaging mga panahon nga miuna kanato, daghan usab ang ingon niini nga mga tawo: ug bisan sa mismong mga adlaw sa mga apostoles, gisugo ni Pablo si Timoteo nga molikay kanila: *'Likayi kini*,' miingon siya, 'nga mga[285] '. Kay daghan ang mga heretiko sa mga adlaw sa mga Apostoles, sama ni Simon ang Magus, Menander, Carpocrates, Heres, ang mga Gnostiko, ug uban pa. Dili lang sa mga mabangis nga panahon sa pagpanlupig sa mga Apostoles, kondili bisan pa sa wala pa ang Pagkahimugso ni Kristo, wala ba'y dili masukod nga dautang mga tawo? Sama sa gipatin-aw mismo sa Apostol sa iyang Epistola kang Timoteo, sa dihang iyang gihinumduman ang duha ka Ehipsiyong salamangkero, si Jannias ug Jambrius, nga misupak kang Moises; bahin niining talata, misulat si San Krisostomo: 'Iyang gipakita kini dili lamang gikan sa bag-ong panahon, kondili usab gikan sa nangagi; 'Sa samang paagi,' ingon niya, *'miatubang si Jannius ug si Jambrius* kang Moises'[286] . Ngano man niya kini gibuhat? Aron si Timoteo—o bisan kinsa kanato—dili masamok inig pakita sa mga daotan. Kay kung aduna may ingon nga mga tawo sa panahon ni Moises, ug aduna pay ingon nga mga tawo karon, dili na katingalahan nga makita usab sila taliwala nato. Hangtod karon, Chrysostom. Sama sa miaging mga panahon sa kasakit, bisan daghan ang daotan, aduna gihapon daghan nga maayo, deboto ug balaan nga mga tawo; ingon usab karon, sa katapusang mga panahon sa kasakit, taliwala sa daghang daotan aduna usab daghang maayo; kay dili man tanan makasarili, dili man tanan gahakog sa kuwarta, dili man tanan hambog, dili man tanan mapahitas-on, dili man tanan mapanamastamas, dili man tanan suway sa ilang ginikanan, dili man tanan walay pagpasalamat, dili man tanan dili matarong, dili man tanan walay gugma, ug uban pa. apan aduna gihapon daghan nga makita karon nga dili makasarili, dili gahakog, dili hambog, dili mapahitas-on, dili maninirang, ug uban pa: hinungdan, sila mapainubuson, malumo, dili makalibutanon, tinuod nga makapahimuot sa Dios, matinud-anon sa ilang pamatasan ug pamaagi sa kinabuhi, tinuod nga mga alagad sa Dios, ug angay sa walay katapusang kaluwasan.

Kay ang mga nag-ingon nga ang katapusang mga adlaw ug ang mabangis nga mga panahon nga gidala sa daotan nga mga tawo nagpugong sa mga tawo nga maluwas sa mga lungsod ug baryo, nagbakak.

Ikaduhang Pagtan-aw

Ang gitawag nga 'katapusang mga adlaw' ba nagahimo sa mga simbahan sa Dios nga puro lang mga templo ug mga sabsabanan?

Kung, sumala sa eskismatikong bakak nga pagtulon-an, ang 'katapusang mga adlaw' nagbag-o sa Simbahan sa Dios ngadto sa yano lang nga mga templo ug mga sabsabanan: nan sukad pa sa sinugdanan sa balaan nga pagtuo kang Cristo, sukad pa sa mga adlaw sa mga Apostoles, wala gayud'y bisan usa ka Simbahan sa Dios ilawom sa langit, kondili ang tanan yano lang nga mga templo ug mga sabsabanan; kay ang katapusang mga adlaw nagsugod pa gani sukad sa mga adlaw sa pagpuyo ni Cristo dinhi sa yuta taliwala sa mga tawo, ug sukad sa mga adlaw sa mga Apostoles.

Ang katapusang mga adlaw nagsugod sa mga adlaw sa kinabuhi ni Cristo dinhi sa yuta; ang Balaang Apostol Pablo nagpamatuod niini, nga nag-ingon: *'Sa pag-abot sa katapusan sa panahon, gipadala sa Dios ang Iyang bugtong Anak, nga natawo gikan sa babaye*' ([287]). 'Ang katapusan sa kapanahonan'—mao ang katapusang mga adlaw—sama sa gipatin-aw ni San Basilio nga Dako sa iyang pag-ampo sa wala pa Komunyon, nga miingon

---

[285] 2 Tim. 3:5.

[286] Ibid., bersikulo 8.

[287] Gal. 4:4.

kang Kristo: 'Anak, nga pareho sa Amahan sa walay sinugdanan ug ka-angit sa Iyang paglungtad, tungod sa dakong kaluoy niining katapusang mga adlaw misul-ob Ka og unod ug gilansang sa krus.'

Ang katapusang mga adlaw nagsugod sa mga adlaw sa mga Apostoles, ingon sa giingon ni San Juan nga Teologo: *'Mga anak, katapusang oras na kini; ug sama sa inyong nadungog nga moabot ang Antikristo, karon daghan na ang mga antikristo nga nagpakita'*[288] ; ug usab siya misulti mahitungod niadtong Antikristo: 'Kinsa *inyong nadungog nga moabot pa, ug karon naa na siya sa kalibutan'*[289] . Kini nga balaan nga Apostol mao ang misulat sa iyang kinabuhi nga hapit na ang katapusang mga adlaw ug nga anaa na sa kalibutan ang Antikristo.

Kay, sumala sa schismatikong pangatarungan, sukad pa sa mga adlaw ni Kristo ug sa mga Apostoles hangtod karon—mga 1,700 ka tuig o sobra pa—ang Antikristo naghari na sa kalibutan, ug ang mga simbahan sa Dios wala gyud nahimong tinuod nga simbahan, kondili kanunay nga walay sulod nga mga templo ug mga sabsaban; ug ang mga sakramento nga gihimo didto wala gyud nahimong mga sakramento: kay ang katapusang mga adlaw nagpadayon sukad pa sa mga adlaw ni Kristo ug sa mga Apostoles hangtod karon. Apan ang paghunahuna ug pagsulti sa ingon niini nga paagi hingpit nga buang, makaguba sa kalag, ug heretikal. Kay nailhan gayud nga sukad pa sa mga adlaw sa mga Apostoles, ang pagtukod sa mga simbahan sa Dios nagsugod bisan asa diin misidlak ang balaan nga pagtuo; ug labi na gayud si Constantine ang Dako, ang unang Kristohanong emperador, nga siya mismo nakadawat sa kahayag ug gipahimaya ang iyang gingharian sa balaang pagtuo, dako kaayo ang iyang pagdugang sa pagtukod sa mga simbahan sa Dios, nga nagtukod og simbahan sa Herusalem ibabaw sa lubnganan ni Cristo, sa Roma ibabaw sa lubnganan sa mga Apostoles, ug sa ubang mga siyudad: ang pagtukod sa mga balaan nga simbahan, nga nagsugod niadtong panahona, nagpadayon hangtod karon pinaagi sa grasya sa Dios sa mga Kristohanong yuta, ug wala gayud bisan kinsa nga nagtawag sa mga simbahan sa Dios nga puro templo o istableng lang, bisan pa man gisulti nga anaa na kita sa katapusang mga adlaw.

Kay bakak ang gisulti sa mga Brynians sa dihang ilang giingon nga sa katapusang mga adlaw ang mga simbahan sa Dios ginahimo nga walay sulod nga mga santuwaryo ug kamalig.

Ikatulong Pagtan-aw

Kanus-a man mahimong simpleng templo ang mga simbahan sa Dios?

Ang bisan unsang balay mahimong itawag nga ingon ana kon kini nabungkag ug nahugno, o, bisan pa kon wala kini nabungkag, walay nagpuyo niini, ug wala kini gisirado o gibantayan sa bisan kinsa, apan maabtan sa tanang molabay, tawo ug mga hayop; niining panahona, kana nga balay tinuod nga matawag, ug mao kini: apan kon ang usa ka balay, bisan walay nagpuyo niini, gisirado ug gibantayan aron walay makaguba niini, kana nga balay dili tawgon nga balay, kondili usa ka balay nga adunay tag-iya.

Sa samang paagi, kinahanglan masabtan kini bahin sa balaan nga mga simbahan sa Dios: kung adunay bisan usa nga ingon ka guba nga dili na posible ang pagsimba sa sulod niini; o kung adunay bisan usa, bisan dili guba, apan gihapon wala'y husto nga paghimaya sa Dios sa sulod niini tungod sa pipila ka rason, o tungod sa kakabus, apan kini gisirad-an ug dili tugotan nga mapukan: ang ingon nga simbahan mahimong itandi sa usa ka yano nga kapilya; apan dili kini ang labing yano nga kapilya, ni bisan usa ka sabakan; kay kini ginabantayan ug ginabantanan sa Dios gikan sa kahitas-an.

Sa Imperyo sa Rusya adunay ingon nga mga simbahan; niini, ang uban, tungod sa ilang abanteng kahimtang sa kadaut, gipahawa sa angay nga paghimaya sa Dios, samtang ang uban, bisan dili guba, nagpabilin nga walay pag-awit tungod sa kakabus sa katawhan ug sa mga klero; kay sa atong diyosesis adunay pipila ka mga baryo diin, pinaagi sa sugo sa Soberano, ang mga tawo gibalhin ngadto sa ubang mga distrito; ang mga klero, nga walay kinsa mosuporta kanila, mibiya sa maong mga simbahan, apan kini nagpabilin nga nakasusi ug gibyaan nga maguba: Kining mga simbahan, sa kasubo, karon sama na lang sa mga dapit sa pagsimba, nga walay pag-awit, apan dili kini ang labing mapainubsanon nga mga dapit sa pagsimba; kay ang matag simbahan ug dapit nga gipahinungod sa Dios adunay, sukad sa adlaw sa pagpakonsagra niini, usa ka piho nga grasya sa Dios nga anaa sa sulod niini. Kay sa Daang Tugon adunay usa ka dapit diin si San Santiago, samtang nagbiyahe, natulog ug nakakita og katingalahang damgo—usa ka hagdanan nga misaka ug mibaba paingon sa langit uban sa mga anghel nga misaka ug mibaba niini; kana nga dapit adunay grasya sa Dios, kay sa pagmata ni Santiago, napuno siya sa

[288] 1 Juan 2:18.

[289] Ibid., bersikulo 4, bersikulo 3.

kahadlok ug nagpahayag: *'Kini usa ka makahadlok nga dapit*; *dili kini* usa ka yano nga dapit, *kondili ang balay sa Dios, ug kini mao ang mga ganghaan sa* langit'[290] : unsa pa kaha, sa Bag-ong Tugon, ang mga dapit ug simbahan nga gipahinungod sa Simbahan sa Dios—bisan pa walay pagkanta—bisan pa niana, dili kini walay presensya sa grasya sa Dios. Makita nato kini nga salaysay sa libro ni San Sophronius, Patriyarka sa Herusalem, nga may ulohan nga *Limonar* (nga nagpasabot og *Hardin sa mga Bulak*), diin, sa Kapitulo 4, gisulat kini nga paagi: Si Abba Leontius, abbot sa monasteryo sa atong balaang amahan nga si Theodosius, nagsulti kanamo, nga nag-ingon: human sa pagpahawa sa mga maalamon nga tawo sa Bag-ong Lavra, ang mga maalamon nga tawo ni Origen, ang mga Ortodoksong amahan nga nagpuyo sa bag-ong Lavra, ug ako usab nagpuyo didto uban kanila sa maong bag-ong Lavra. Usa ka Domingo, miadto ko sa simbahan aron madawat ang Balaang Misteryo; ug sa pagsulod nako, nakakita ko og usa ka Anghel nga nagtindog sa tuo sa halaran, ug, tungod sa dakong kahadlok, mibalik ko sa akong selda, diin usa ka tingog ang miabot kanako, nga miingon: 'Tungod kay kini nga halaran gikonsagrasyon na, gisugo ko nga magpabilin dinhi.' Apan atong mapansin nga bisan pa nga ang mga heretikong Origenista nagpuyo didto sa wala pa ang mga Ortodoksong Amahan ug nagbuhat sa ilang mga heretikal nga serbisyo, ang halaran—nga gipahinungod sa Dios sa mga Ortodokso sukad pa sa sinugdanan—dili gayud nawalaan sa presensya sa Anghel sa Dios. Pag-usab, sa maong libro, sa Kapitulo 10, gisulat bahin kang Abba Barnabas nga eremita, nga nagpuyo sa mga langob sa Jordan, ug nagtukod og halaran sa iyang langob ug gikonsagra kini; Pagpabilin didto sulod sa pipila ka tuig, mibalhin siya sa Lavra nga nailhan nga Pirgia (mibalhin siya didto tungod sa sakit sa iyang tiil, diin nasulod ang usa ka tunok nga nakapahinungdan og grabeng ulser, ug nagbati-bati ang iyang tiil). Pagkahuman niyang nilakaw gikan sa langob, usa ka mongko nga gustong puy-an ang langob misulod ug nakakita sa Anghel sa Dios nga nagtindog tupad sa halaran, ug miingon ang mongko sa Anghel: 'Unsa man imong gibuhat dinhi?' Mitubag ang Anghel: 'Tungod kay kini nga mga dapit gikonsagran na, gisalig kini kanako sa Dios.'

Nagpakita kini nga bisan pa kon ang usa ka simbahan, tungod sa pipila ka rason, walay pag-awit, nagpabilin gihapon nga anaa niini ang grasya sa Dios ug ang kanunay nga presensya sa usa ka Anghel nga nagbantay niini. Tinuod nga ang usa ka simbahan nga walay pag-awit mahimong ikatandi sa usa ka yano nga santuwaryo; apan ang pagtan-aw niini nga usa ra ka yano nga santuwaryo dili walay sala, kay sala ang pagtawag niini nga kamalig. Kay si San Hipolito sa ubos gitawag ang mga simbahan sa Dios, kon walay sulod, nga 'kamalig', apan iyang gipang-awhag lang kini sa yano nga mga santuwaryo, gamit ang pulong: 'ang mga simbahan sa Dios,' ingon niya, 'mahimong sama sa yano nga mga santuwaryo'. Ang mga skismatiko, bisan pa, tungod sa ilang pagdumot sa mga simbahan sa Dios, sa ilang dautang buot, wala nila kini itandi *sa mga kamalig* kondili ilang gipanghimatuud nga *mga kamalig kini,* nga nag-ingon: 'Ang mga simbahan mga kamalig'. Ug dili unta kini katingalahan kon ilang tawgon nga kamalig ang mga simbahan nga walay pag-awit; apan katingalahan nga wala sila mahuya. Kay wala gani sila mahadlok nga tawgon dili lang ang yano nga mga simbahan sa Diyos—nga diin ginahimo ang adlaw-adlaw nga paghimaya sa Diyos, ginasaulog ang walay-dugo nga halad, ug ginahatag ang tanang sakramento sa Kristohanong—nga 'establo'; kini nga mga simbahan mao gyud ang gitawag sa mga skismatiko nga 'establo'.

Kita, bisan pa, nasayud gikan sa maong libro ni San Sophronius nga bisan ang mga halaran sa Dios, nga nagbarug nga walay halad o pagkanta, adunay usa ka piho nga langitnong grasya ug anghelikong panalipod nga anaa sa sulod niini: Mas labi pa gayud ang mga simbahan sa Dios, nga nahimutang sa mga lungsod ug baryo, nga dili walay sulod kondili mapuno adlaw-adlaw sa paghimaya sa Dios ug sa pagsaulog sa Balaang Liturgiya; kini napuno sa grasya sa Dios, ug dili lang mga templo o mga istab, kondili ang balaan nga mga templo sa Ginoo, puy-anan sa mga anghel, tigum sa mga balaan, dalangpanan sa mga matinud-anon, santuwaryo alang sa pagtambal sa espirituhanong mga sakit, mga balay sa Dios ug mga ganghaan sa langit.

Kay ang mga skismatiko nagbakak sa dihang ilang gitawag ang mga simbahan sa Dios, nga naa sa mga lungsod ug baryo, nga puro lang mga templo ug kamalig.

Labaw pa:

Ang mga simbahan sa Dios unya mahimong walay sulod nga mga templo kon, pinaagi sa pagtugot sa Dios, o masakop ang Simbahan sa Dios ug ang mga halaran sa Dios malapasan sa mga heretiko, o kon ang mga langyaw

[290] Gen. 28:17.

nga mananakop maglaglag ug maguba ang mga lungsod ug baryo; Sa ingon nga mga panahon, ang mga simbahan sa Dios, human kini gipanguhaan ug gipangaguba, tinuod nga nahimong yano nga mga dapit sa pagsimba; sa tinuod, nahimo pa gani kini nga sama sa mga sabungan o mga dapit diin gipahimutang ang mga kabayo. Kay ang mga Agariano, sa kasubo sa mga Kristohanon, mosulod sa ilang mga kabayo sa mga simbahan sa Dios ug hugawan kini sa tanang matang sa hugaw. Unya matuman ang mga pulong sa salmo: *'O Dios, misulod ang mga nasud sa Imong panulondon; ilang gihugawan* ang Imong balaang simbahan'[291] .

IKA-UPAT NGA PAGHUNAHUNA

Miabot na ba ang panahon sa estado sa Rusya nga ang mga simbahan sa mga lungsod ug baryo pagamub-on na lang ngadto sa yano nga mga santuwaryo ug sabungan?

Nagaingon kita nga ang paglaglag sa mga simbahan sa Ginoo naggikan sa mga heretiko nga naglutos ug nagpahimulos sa Simbahan sa Dios, o sa pagsulong sa mga langyaw nga tribo nga naglaglag sa tanan.

Sa estado sa Rusya, sukad pa sa sinugdanan sa pagbunyag hangtod karon, wala pa gyud'y ingon nga pwersang heretikal o pag-alsa batok sa Simbahan sa Dios nga makadaog batok sa Ortodoksiya ug makahugaw sa mga halaran sa Ginoo; gawas lang nga pipila ka mga erehiya ang gamayng mitungha, nga nagpasipala sa balaang mga simbahan ug nagtawag niini nga mga templo ug mga sabsaban lang; ingon ani ang mga Strigolniki gikan sa Pskov, nga hisgutan pa sa ubos. Gikan sa dakung siyudad sa Novgorod miabot ang bag-ong mga Hudiyo—nga karon nailhan nga mga Brynyans—nga nagpasipala batok sa mga simbahan sa Dios ug nagtudlo sa mga tawo nga dili moadto sa simbahan aron mag-ampo.

Aduna usab mga paglusob sa langyaw nga mga tribo sa estado sa Rusya: sa panahon ni Batu Khan, ug pagkahuman ang mga Agarian kanunay ug walay pagdahom nga misalakay sa mga yuta sa Rusya; ingon usab, aduna'y paglusob sa mga Polako sa gingharian sa Strigino, ug pagkahuman. Niadtong dautang mga panahon sa Rusya, sa pipila ka mga lugar, ang mga simbahan sa Dios—mga yano nga dapit sa pagsimba ug mga sabsabanan—gibungkag ug gilapas sa mga langyaw.

Apan karon, sulod sa Dakong Estado sa Rusya, nga gipanalipdan sa kaluoy sa Dios, wala pa nato masaksihan ang ingon nga pagkaguba sa mga simbahan sa Dios tungod sa langyaw nga pagsulong, bisan pa man nga makadungog kita og mga gubat; ang Dios ra ang nakahibalo unsay dad-on sa umaabot. Apan kon, pinaagi sa pagtugot sa Dios—tungod sa atong mga sala—mahitabo gayud kini karon, dili tanang simbahan bisan asa mahimong walay sulod, ni mahitabo kini sa tanang panahon; hinungdan, mahitabo kini lamang sa pipila ka mga lugar ug sa pipila ka mga panahon, sama sa usa ka panganod sa unos, nga kauban ang dalugdog ug kilat, nga molabay sa iyang kaugalingong panahon ug lugar. Hinaut nga panalipdan sa Ginoo ang Iyang mga balaan nga simbahan bisan asa gikan sa tanang kadaut.

Apan tungod kay ang mga skimatiko wala maghisgot sa pagkamapukan sa mga simbahan sa Dios sama sa usahay mahitabo—binuhat man kini sa heretikal nga kapintas o langyaw nga pagsulong—apan naghimo sila og laing dautan pinaagi sa ilang kaugalingong dautang buot, ug gitawag nila ang mga simbahan sa Ginoo—nga dili man mapukan kondili napuno sa pagdayeg sa Dios—nga puro lang mga templo ug mga sabsaban. Busa, atong katungdanan, sa pagsupak sa ilang dautang buot, nga una ipakita ang kabug-aton sa paglutos nga gin-aagian sa Simbahan sa Dios, ug sa samang paagi supakon ang ilang mga panamastamas.

Ang Simbahan sa Dios, nga nagkalat sa tibuok kalibutan, nag-antos sa paglutos sa usa ka talagsaong paagi: usahay sa pipila lang ka bahin niini, usahay sa tibuok niini. Nag-antos kini og pag-antos sa pipila ka bahin kung, sa usa ka nasud, kini ginapanglutos samtang sa lain nagpabilin kini nga malinawon; sa usa ka gingharian kini ginapugngan, ginapasipala ug ginapakunhod, samtang sa lain kini nag-uswag nga gawasnon ug ang mga k nagkadaghan. Mao kini ang kahimtang karon: ang Simbahan sa Dios gipanglutos sa mga yutang Griyego, gipugos sa mga Turko, samtang sa mga yutang Ruso, salamat sa Dios! wala pa kini mag-antos og paglutos.

Ang tibuok Simbahan, bisan pa man, nakasinati og paglutos sa unang mga adlaw niini, sa mga adlaw sa mga Apostoles ug pagkahuman niini, hangtod sa panahon sa kahayag ni Constantine, sulod sa mga tulo ka gatus ka tuig; kay sa tibuok kalibutan niadtong panahona ang Simbahan ni Cristo gipaka-antos, gipahimaraot, gipasipala, ug natabonan sa dugo sa dili mabilang nga mga martir, sa sidlakan ug kasadpan, sa amihanan ug habagatan. Ang tibuok Simbahan pag-antos pag-usab og ingon nga pagpanlupig sa katapusan sa kalibutan, sa mga

[291] Sal. 78:1.

adlaw sa Antikristo; kay sa tibuok yuta, ang tinuod nga mga Kristohanon pagapanlupigan ug pagapatyon sa mga mananamba sa Antikristo, ug ang mga simbahan sa Dios pagagub-on: apan sa kasamtangang panahon—bisan pa man gitawag kini nga katapusan—wala pa'y ingon ana nga paglutos batok sa tibuok Simbahan sa Dios sa tibuok uniberso, gawas lang sa pipila ka bahin, sa pipila ka nasud (sama sa Gresya); kay wala pa moabot ang panahon sa tinuod nga pag-abot sa Antikristo.

Sa mga skismatiko, bisan pa, nga nag-angkon nga hapit na ang pag-abot sa Antikristo, ug nga nagtawag sa mga simbahan sa Dios—nga wala pa malaglag—ingon lang nga mga templo ug mga sabsaban, ug nga naghisgot sa mga pulong ni San Hipolito isip ebidensya sa ilang kaugalingong bakak nga blasfemiya, motubag ako:

Ang tinuod nga kahulugan sa mga pulong ni San Hipolito mao nga moabot ang panahon nga, sa mga siyudad ug baryo, ang mga simbahan sa Dios mahimong bungkag, sama sa yano nga mga templo, nga walay serbisyo ug halad; gitagna usab kini ni San Efren. Apan kamo, mga baluktot nga maghuhubad ni Bryn, nga sayop nga naghubad sa mga pulong sa mga Amahan, nagbakak ug nagtraydor sa pagtuo sa mga balaan nga Amahan nga inyong gisaligan ug gipadayag ang ilang mga pagtulon-an; kay klaro ug hayag nilang gipahayag nga ang pag-abot sa Antikristo mabati sa mga pagbati, sama sa unang gipahibalo nila; apan kamo nagsulti batok kanila, nag-angkon nga ang Antikristo dili makita sa pisikal nga paagi kondili sa hunahuna lamang, ug inyong gideklarar nga siya miabot na ug nagahari na sa Moscow. Ang mga balaang Amahan nga sila Hippolytus ug Ephrem nagaingon nga sa mga adlaw sa tinuod nga Antikristo, ang mga simbahan sa Dios bayaan ug mahimong mga bilding lang; apan nagaingon ka nga bisan karon (bisan wala pa ang Antikristo moabot sa unod), ang mga simbahan sa Dios sama ra sa mga dapit sa pagsimba. Hukmi ninyo sa inyong kaugalingon, kinsa ang mas maayo nga tuohan: ang mga Balaang Amahan, nga nagasulti sa kamatuoran, o ikaw, nga nagbakak ug supak sa kamatuoran sama sa pagsupak sa usa ka pana? Kay bisan pa man nga makita ninyo nga ang mga simbahan sa Dios dili walay sulod, dili lang mga templo, dili usab mga sabakan, kondili mga templo sa Ginoo, nga napuno sa pagdayeg sa Dios ug kanunay nga naglangkob sa walay-dugo nga halad sa sulod niini: apan wala kamo mapugngan sa pagtawag niini nga mga templo ug sabakan lang. Nakita ninyo, apan nagbakak kamo, wala magtuo sa inyong kaugalingong mga mata; kay ang inyong dautang buot nakapabulag kaninyo, busa bisan makakita kamo, wala kamo makakita, ug bisan makadungog kamo, wala kamo makasabot, ug sa inyong dautang buot nga heretikal malaglag kamo.

Apan kami, nag-ingon nga bisan pa kini ang katapusang mga adlaw, ug bisan pa nga nagkadool na ang katapusan sa kapanahonan, wala pa moabot kanamo ang panahon sa katapusang katapusan sa kapanahonan, gawas nga ang pipila ka mga timaan nga nagpahayag niini nagpakita na, sama sa makita gikan sa kaugalingong mga pulong sa Ginoo, sa Ebanghelyo ni Mateo, sa sinugdanan sa kapitulo 98: *samtang Nalingkod Siya sa Bukid sa mga Olibo, miduol sa Iya sa tago ang mga disipulo, nga nagaingon, 'Ingna kami, kanus-a man mahitabo kining mga butanga? Ug unsa man ang mahimong timaan sa Imong pag-abot ug sa katapusan sa kapanahonan?' Ug si Jesus mitubag kanila: 'Mag-amping kamo nga dili kamo malimbong sa bisan kinsa. Kay daghan ang moanha sa akong ngalan, nga nagaingon, "Ako ang Cristo," ug malimbong sila sa daghan.' Makadungog kamo og mga gubat ug mga hungihong sa gubat; pag-amping* nga dili kamo masamok; *kay kinahanglan nga mahitabo kini nga tanan, apan dili pa kini ang katapusan*[292] . Sa Marcos, sa sinugdanan sa bersikulo 58: *'Daghang moanha sa akong ngalan, nga nagaingon, "Ako ang Cristo," ug ilang malimbongan ang daghan.' Apan sa dihang makadungog kamo og mga gubat ug mga hungihong sa gubat, ayaw kamo kahadlok; kay kinahanglan nga mahitabo* kining mga butanga*, apan wala pa ang katapusan*[293] . Sa Lucas, sa sinugdanan sa kapitulo 105: *'Pag-amping nga dili kamo malimbong; kay daghan ang moanha sa akong ngalan, nga nagaingon, "Ako siya," ug "Duol na ang panahon"; ayaw kamo mosunod kanila.' Busa, kon makadungog kamo og mga gubat ug kagubot, ayaw kamo kahadlok: kay kinahanglan nga mahitabo daan kining mga butanga, apan wala pa ang katapusan*[294] . Paminawa kini nga mga pulong sa Ginoo: kinahanglan nga mouna ang mga gubat ug kagubot, apan dili pa kana ang katapusan, *dili pa,* dili pa gayud ang katapusan. Kay ania na dinhi ang mga gubat ug kagubot, ug ania na kini sa wala pa kita; apan ang katapusan wala pa moabot; dili pa kini ang katapusan; wala pa moabot ang mga adlaw diin ang mga simbahan sa Dios sa tibuok kalibutan pagasamaran ug pagagub-on, kay ang Antikristo wala pa moabot sa unod, sumala sa

[292] Mat. 24:3, 4 ug mosunod.
[293] Marcos 13:6 ug 7.
[294] Lucas 21:8 ug 9.

gipahayag, ug ang Kristiyanismo, nga gipreserbar sa kaluoy sa Dios, wala pa malaglag. Kay sa kana lamang nga panahon mapunoan ang mga simbahan sa Dios, sa diha nga moabot ang Antikristo ug mapailalom ang Kristiyanismo; kay patyon niya ang mga dili mosugod kaniya, samtang ang uban kinahanglan molayas sa kabukiran, kamingawan ug mga langob; ug ang uban pa, human masaksihan ang mga milagro sa Antikristo, malimbongan ug moapil kaniya: unya ang mga simbahan sa Dios pagagub-on, ug sa kini pagabag-ohon ngadto sa yano nga mga templo ug mga sabsaban. Karon, bisan pa, pinaagi sa grasya ni Kristo, ang Iyang balaan nga mga simbahan sa estado sa Rusya wala pa gihapon mag-inusara, ni nahimong yano nga kamalig; ginahimo gihapon ang mga serbisyo niini, gihalad ang walay-dugo nga halad, ug ginahimo ang tanang Kristohanong sakramento nga walay kausaban; ni adunay bisan kinsa nga nagwagtang sa ngalan ni Kristo gikan sa yuta sa Rusya, ni adunay bisan kinsa nga naglutos o nagpahirap sa mga Ruso alang kang Kristo, ni adunay bisan kinsa nga nagdili sa mga serbisyo sa simbahan, ni adunay bisan kinsa nga nagpugong sa pagdumala sa mga sakramento sa Kristohanong pagsimba; Ang Kristohanong pagtuo naglambo gihapon niining nasud nga Ruso, ug si Kristo, ang atong tinuod nga Dios, gihimaya, ug ang Iyang labing balaan nga ngalan gihatagan og dungog sa mga Kristohanon, ug ang Pulong sa Dios gipangwali nga walay babag sa tanang simbahan. Ug klaro kaayo nga gipahayag ni San Hipolito: nga sa dihang ang Antikristo mokuptar sa iyang matarong nga puwesto sa trono, unya ang mga simbahan sa Dios magahilak uban sa dakong pag-aga, kay dili na gamiton sa sulod niini ang halad o ang insenso, ni adunay bisan unsang seremonya nga makapahimuot sa Dios nga buhaton; unya ang balaan nga mga simbahan mahimong sama sa mga kamalig sa bunga, ug ang bililhon nga Lawas ug Dugo ni Kristo dili ipadayag niadtong mga adlaw (sa Antikristo); mihunong ang pagsimba, ug ang pagbasa sa Kasulatan dili na madungog[295] . Hangtud dinhi si Hippolytus. Ingon usab, si San Efren miingon nga kini tanan mahitabo sa mga adlaw sa Antikristo, ug dili sa wala pa ang pag-abot sa Antikristo: kay sa dihang siya moabot, magsugod siya sa paglaglag sa balaang mga simbahan ug paghimo niini nga mga simpleng santuwaryo; hangtud siya moabot, wala pa moabot ang panahon nga, sa mga siyudad ug baryo sa tibuok kalibutan, ang mga simbahan sa Dios mahimong walay sulod, mga simpleng santuwaryo ug sabsaban[296] .

Busa, *klaro nang napadayag* ang bakak sa mga heretiko nga Brynski; karon ilang giangkon nga miabot na ang panahon sa paglaglag sa mga simbahan ug sa pagbag-o niini ngadto sa yano nga mga lugar sa pagsimba ug mga kamalig, gawas kon sa ilang kabuang nga gihunahuna: Kay sa atong sulod, ang mga simbahan sa Dios sama sa Hardin sa Eden ug langit dinhi sa yuta; samtang nagbarog kita didto sa unod, atong gihunahuna nga nagbarog kita sa langit sa atong hunahuna, ang atong kasingkasing gitaas ngadto sa atong Ginoo.

5 ka PAGHUNAHUNA

Niining katapusang mga adlaw, aduna bay pipila ka mga magbalantay nga nahimong mga lobo?

Ug kining mga pulong ni San Hipolito—'Ang mga magbalantay *sama* sa *mga* lobo'—tinuod; kay sa iyang kinabuhi nakita niya ang umaabot ug nagpanagna siya mahitungod sa mga panahon nga moabot pagkahuman kaniya: ug natuman na ang iyang mga pulong mahitungod sa pipila ka mga magbalantay, bisan dili tanan; ug karon natuman na kini mahitungod sa pipila, bisan dili tanan; ug sa umaabot motuman kini mahitungod sa pipila, bisan dili tanan.

Natuman na ang mga pulong ni San Hipolito mahitungod sa pipila ka mga magbalantay nga sama sa lobo; kay sa iyang kinabuhi daghan ang mga heretikal nga obispo ug pari: si Eudoxio, ang Arianong Patriarka sa Constantinople, Macedonius, Patriarka sa Constantinople, usa ka manlalaban sa espiritu, ug uban pa sa nagkalain-laing mga katungdanan mao ang mga obispo ug pari: ang uban mga Eutychian, ang uban mga Dioscorianist, ug uban pa sa klero nga naggunit og heretikal nga mga panan-aw: kining mga magbalantay mga lobo.

Apan, sa maong mga panahon aduna usab matinud-anong mga magbalantay; ug dagkong mga santo, sama ni San Nicolas nga Kumpesor, San Spyridon, ug uban pa, nga misidlak sama sa mga suga sa kalibutan—kini nga mga magbalantay dili mga lobo, kondili tinuod nga mga magbalantay, nga naghalad sa ilang kinabuhi alang sa ilang mga karnero.

Bisan karon, matuod na ang mga pulong ni San Hipolito bahin sa pipila ka mga magbalantay nga sama sa lobo. Kinsa kaha sila? Pag-amping sa mga tawo nga pasagdan ang mga karnero nga gisalig kanila, o kinsa, pinaagi

---

[295] Pahina 123, likod.

[296] Salmo 106, folio 272, verso.

sa ehemplo sa ilang kaugalingong dautan ug malimbungon nga kinabuhi, magpaligoy sa ilang mga karnero, o kinsa tinuyo nga nagtudlo sa dautan, ug busa silotan tungod sa pagkaguba sa ilang mga karnero; o kinsa ang nagpraktis og erehiya ug mibulag sa Simbahan ni Kristo, nagdala sa uban ngadto sa erehiya, sama sa mga pangulo sa mga skisma: Capito, Abakum, Lazarus, Nikita ang Hipokrito, ug uban pa uban kanila. Ug bisan karon daghan pa gihapon ang ingon niini; ang uban kanila, nga mga pari, mibya sa ilang mga simbahan ug panimalay, moadto sa mga puloy-anan sa mga skismatiko, samtang ang uban, bisan pa nagpuyo sa ilang kaugalingong mga simbahan ug hipokritong nag-angkon nga ortodokso, nanumpa gihapon uban sa mga skismatiko ug mouyon kanila, ug nagtago ug nagpasagdan sa mga dautang binuhatan sa ilang mga parokyano, nga nadani sa mga skismatiko, ginatabonan ug ginatugotan sila; kining mga magbalantay tinuod nga mga lobo nga nagahaboy sa panon ni Cristo ug nagakanus-a sa mga kalag sa mga karnero ni Cristo.

Apan, dili tanan nga pastor sa mga lungsod ug baryo ingon ani; dili tanan pasagad, dili tanan nagdalang sayop sa uban, dili tanan nagtudlo og dautan, dili tanan heretiko; apan kadaghanan kanila tinuod nga mga magbalantay, nag-amuma sa kaluwasan sa mga kalag sa tawo, nagpakita og ehemplo pinaagi sa pulong ug buhat sa usa ka mahimayaong kinabuhi, nagpanalipod sa matinud-anong pagtuo nga walay mantsa, nagdumili sa pakig-uyon sa mga erehe, kondili putlon sila—sama sa usa ka nabubulok nga bukog—gikan sa lawas sa Simbahan; kining mga magbalantay dili mga lobo, kondili tinuod nga mga magbalantay.

Sa samang paagi, matuman ang mga pulong ni San Hipolito sa umaabot nga mga adlaw: nga adunay mga magbalantay sama sa mga lobo, apan dili tanan; kay bisan sa mismong mga adlaw sa Antikristo, sama sa pipila sa mga ordinaryong tawo nga malimbongan, ingon usab pipila sa mga klero ang uban malimbong ug mosunod sa Antikristo, samtang ang uban dili malimbong kondili magbarug nga lig-on batok kaniya, magdasig sa uban ug magpalig-on kanila sa balaan nga pagtuo: kay kadtong mga sakop sa klero nga, human malimbong, misalmot sa Antikristo, kana nga mga magbalantay mahimong mga lobo; apan kadtong magbarug nga matinud-anon kang Kristo bisan pa sa pagdugo, sila ang mapamatud-an nga tinuod nga mga magbalantay. Ang mga nag-angkon sa ngalan ni Kristo ug ang mga martir nga pari—nga gihisgutan ni San Hipolito: 'Bulahan kadtong motindog batok sa magpahirap, kay sila motungha nga labaw, mas himayaon ug mas gihimaya kaysa sa unang mga martir'; kay samtang ang unang mga martir nakadaog batok sa mga sulugoon sa Antikristo, kining mga magwawagtang sa Anak sa Kapahamakan mismo ug magmadaog[297] . Hangtod dinhi si Hippolytus.

Kay tinuod ang mga pulong ni San Hipolito mahitungod sa pipila (ug dili sa tanan) nga mga magbalantay nga sama sa lobo. Apan ang mga bakak nga magtutudlo ug mga heretiko sa Bryn, nga nagtawag sa tibuok klero nga 'mga lobo', nagbakak ingon mga anak sa amahan sa bakak, ang yawa; kay kung, sumala sa ilang mga blasphemous nga pulong, ang tibuok klero mga lobo, nan wala unta'y bisan usa sa mga karnero ni Cristo sa kalibutan, ni dili unta magbaton si Cristo sa Iyang Simbahan dinhi sa yuta, nga Siya mao ang Ulo; ug kana nga Ulo wala unta'y mga miyembro, wala unta'y lawas sa Iyang Simbahan—ang labing unang bahin, ang klero, nahimong mga lobo. Apan dili kini tinuod, ug dili gayud kini mahitabo; kay hangtod sa katapusan sa kapanahonan, magpabilin ang panon ni Cristo ug ang mga magbalantay sa panon ni Cristo, bisan pa daghan ang molapas ug mapabulag gikan sa trigo sama sa dayami; apan dili tanan: ang dayami ipalupad sa hangin, apan ang trigo magpabilin sa salog sa pagatigan; sama sa nahitabo sa mga adlaw ni Cristo: *daghan sa iyang mga disipulo ang nibalik ug wala na magsunod kaniya. Unya miingon si Jesus sa Napulo ug Duha, 'Buot ba usab kamo* nga molakaw?' *Mitubag kaniya si Simon Pedro, 'Ginoo, kinsa man among adtoan? Ikaw may mga pulong sa kinabuhi nga walay katapusan.* life[298] .'

Ika-unom nga Pagtamod

Naglikay ba ang Dios sa Iyang nawong gikan sa mga matinud-anon, sa mga siyudad ug sa mga baryo, tungod sa umaabot nga katapusan sa panahon ug sa panahon sa kasakit?

Aron mas masabtan kini pag-ayo, atong susihon una ang konsepto sa 'panahon': unsa ang gipasabot sa 'panahon sa kasakit', ug kanus-a kini mahitabo?

Kinahanglan natong masabtan ang 'panahon sa kasuko' sa duha ka lain-laing paagi:

---

[297] Pahina 132, likod.

[298] Juan 6:69 ug mosunod.

Ang unang 'mabangis nga panahon' mao kana nga nagpakig-away batok kang Kristo nga Diyos mismo ug batok sa Iyang balaan nga Simbahan, nga natubos sa Iyang bililhon nga dugo.

Ang ikaduhang 'panahon sa kasakit' mao kana nga nakig-away dili batok sa Dios mismo, kondili batok lamang sa mga tawo; apan dili kini walay pagpukaw sa kasuko sa Dios, kay supak kini sa sugo sa Dios nga nagdili kanato sa pagdaot sa atong isigkatawo.

Ang unang panahon sa pag-antos magdumot sa ngalan ni Jesu-Cristo, ug maglutos sa Iyang balaan nga Simbahan, ug magpahirap ug magpatay sa mga nagtuo kang Cristo; niining panahona gipahibalo ni Cristo: *'Sa wala pa niining tanan, ilang ipahimutang ang ilang kamot kaninyo ug pag-usig kaninyo, ug ihatud kamo sa mga sinagoga ug sa mga bilanggoan, ug dad-on kamo sa atubangan sa mga hari ug mga gobernador tungod sa akong ngalan; ug kamo pagadumtan sa tanan tungod sa akong ngalan*' ([299]); ug usab: *'Ihatud kamo nila sa kalisdanan ug patyon kamo*' ([300]).

Apan sa lain nga panahon, panahon kini sa mabangis nga paglutos, dili tungod kang Kristo, kondili tungod sa mga butang sa kalibutan; kay ang tanan nangita sa ilang kaugalingong interes ug gusto nga pasidunggan, respetohon, gamhanan ug dato kaysa uban; busa ang nasud mosukol batok sa nasud ug ang gingharian batok sa gingharian, ug mosangpot sa panagbangi sa sulod sa nasud. Niadtong lain nga panahon, adunay kalisud alang sa katawhan, pagpanglupig sa mga kabus, pagpanlupig sa mga inosente, ug daghang mga buhat sa pagpangawat, pagpanguha sa kabtangan, kapintas ug kawalay-hustisya; ug tungod niini, ang ingon nga panahon usa ka panahon sa kasakit.

Ang una niining mabangis nga mga panahon, nga misukol kang Kristo nga Dios ug sa Simbahan ni Kristo, nahitabo na sa mga adlaw sa unang mabangis nga mga manlulutos: Diocletian, Maximian, ug uban pa; ug kini pagabalikon pag-usab sa mga adlaw sa Antikristo, nga tinuod nga moanhi sa unod (ug dili, sama sa giangkon sa mga Brynians, sa espirituhanong paagi ra); unya pagdumtan pag-usab ang ngalan ni Kristo nga Dios, ug pagapersekutahon ang Iyang Simbahan, ug pagapatyon ang mga matinud-anon; apan karon wala pa moabot kanato kana nga panahon, gawas lang sa mga Kristohanong yuta nga nasakop sa mga Agariano. Ug sa estado sa Rusya, pinaagi sa grasya sa Dios, ang balaan nga pagtuo wala pa gipanglutos; Walay nagpapasakit o mamamatay tungod kang Kristo, ni usab adunay nagapugos sa bisan kinsa sa pagdumili kang Kristo, kondili kita tanan sa usa ka tingog naghimaya kang Kristo nga atong Dios, nga nagahari hangtod sa kahangturan uban sa Amahan ug sa Espiritu Santo.

Apan aduna pay lain, malupit nga panahon, nga mosukol batok sa isigkatawo supak sa sugo sa Dios, nagpukaw og panagbangi tali sa mga tawo, pagpangita og pasangil aron makig-away, pagpahamtang og kalisud sa katawhan, pagpanglutos sa mga kabus, pagpait sa mga inosente, pagpanguha sa kabtangan, pagpangidnap, ug pagbuhat og dili matarong ug kapintas; kana nga malupit nga panahon mao karon, sama sa atong nakita, anaa na kini kanato, ug dili kini katingalahan: *kay angay* (sumala sa mga pulong ni Kristo) *nga kini nga mga butang una pa mahitabo, apan dili pa ang katapusan mismo*[301] .

Dinhi atong balikan ang mga pulong ni San Hipolito.

Miingon si San Hipolito sa iyang gihisgutan nga pamulong: pag-andam kamo nga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo sa kabangis sa mga panahon ug adlaw[302] .

Gikan niining mga pulong ni San Hipolito, ang mga heretiko sa Bryn, pinaagi sa ilang kaugalingong mga binuhat, naghimo og pagtandi sa kasamtangang panahon bahin sa mga butang nga wala gisulat ni San Hipolito; kay ingon sila: 'Sa mga siyudad ug baryo, mabangis na karon ang mga panahon; kay ang Dios naglikay sa Iyang nawong gikan sa mga siyudad ug baryo, ug wala na'y kaluwasan sa mga siyudad ug baryo.'

Apan kita, isip mga matinud-anon, human sa hugot nga pagsusi niini nga butang, atong hunahunaon nga mao kana ang unang 'panahon sa dakong kasakit', sa dihang gihimo ang gubat batok kang Kristo Dios mismo ug sa Iyang Balaang Simbahan. Nihawa ba ang Dios sa Iyang nawong gikan sa mga lungsod ug baryo—sa ato pa, gikan sa mga matinud-anon nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo? Kung gitangtang Niya ang Iyang nawong

---

[299] Lucas 21:12 ug 17.
[300] Mateo 24:9.
[301] Lucas 21:9.
[302] Pahina 133.

gikan sa mga matinud-anon niadto, sigurado nga gitangtang usab Niya kini gikan kanato karon; apan kung wala Niya kini gitangtang niadto, sigurado nga wala usab Niya kini gitangtang gikan kanato karon.

Sa sayo, unang Simbahan ni Kristo—unsa ka mabangis ang mga panahon niadto, uban sa pagpanlupig batok sa mga nagtuo kang Kristo—kinsa bay wala makahibalo niini? Bisan kinsa nga wala makahibalo niini, basaha ang Mga Buhat sa mga Apostoles ug ang mga salaysay sa pag-antos sa mga martir, ug makakat-on sila. Niadtong makalilisang nga mga panahon, daghan ang mosulti, sumala kang Brynsky, nga ang Ginoo mipaling sa Iyang nawong gikan sa mga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, tungod kay wala sila milayas ngadto sa kamingawan; apan dili kini tinuod. Atong hunahunaon ang pagkamartir ni San Esteban, ang unang diakono, sa Jerusalem: samtang siya gipangbato sa mga Hudiyo, nakita niya nga nabuksan ang langit, ug ang Ginoong Kristo nga nagtindog sa nabuksan nga langit, nagtutok sa iyang pagkamartir[303] . Busa ang Ginoo nagtutok sa Iyang alagad niadtong panahona sa pag-antos, samtang siya nag-antos sa siyudad sa Jerusalem; ug samtang nagtutok kaniya, nagtutok usab Siya sa makasasalaong siyudad sa Jerusalem; sa siyudad nga nagbato sa mga Propeta ug naghatol sa Anak sa Dios ngadto sa kamatayon; sa siyudad nga nagpamatay sa mga Apostoles. Apan nagtutok Siya sa siyudad dili tungod sa pagkadautan niini, kondili alang sa ikapahimulos sa Iyang matinud-anong mga sulugoon nga nag-antos didto; dili usab Niya balibaran ang Iyang nawong gikan sa Iyang mga sulugoon tungod kay, niadtong mabangis nga panahon, wala sila milayas ngadto sa kabukiran ug kamingawan, ni mitago sa mga langob; kondili, gitan-aw Niya sila uban sa maloloy-on nga nawong, sama sa Iyang pagtan-aw sa unang martir nga ginabato, nga, nga wala magtago, mapangahas nga mitindog batok sa usa ka gatos ka mga Hudiyo alang sa Iyang Ginoo. Unsa kaha ang atong hunahunaon sa dihang si San Pedro gipahamtang sa prisohan; sa dihang si Apostol Santiago gipatay sa espada ni Herodes; sa dihang ang lain nga si Santiago, nga gitawag nga igsoon sa Ginoo, gipahulog gikan sa atop sa Simbahan; wala kaha motan-aw ang Ginoo gikan sa kahitas-an sa langit sa mga panghitabo nga nagakahitabo sa Jerusalem? Ug sa dihang gitan-aw Niya sila, ingon usab Niya gitan-aw ang tibuok siyudad, ang tanan nga matinud-anon ug ang mga dili matinud-anon; ang mga matinud-anon ingon Niyang mga sulugoon, ang mga dili matinud-anon ingon Niyang mga kaaway; gihigugma Niya ang mga matinud-anon, ug gipasagdan Niya ang mga dili matinud-anon pinaagi sa Iyang pagkamapailubon; wala Niya sila gihimalos o gilaglag, kondili nagpaabut sa ilang pagbag-o. Ingon usab, sa ubang mga siyudad ug mga lugar diin daghang mga martir ang nag-antos alang kang Kristo; dili ba si Kristo nga Ginoo, niadtong panahona, mitan-aw gikan sa kahitas-an sa ilang mga buhat, nagpalig-on kanila sa ilang mga pag-antos ug nag-andam alang kanila sa langitnong mga korona sa himaya? Sa samang paagi, sa dihang mobalik kana nga panahon sa kasakit sa pag-abot sa Antikristo sa unod, dili ba tan-awon sa Ginoo, uban sa Iyang maloloy-on nga nawong, ang mga lungsod ug baryo—sa ato pa, ang Iyang mga sulugoon sa mga lungsod ug baryo—nga nag-antos sa kasakit alang kang Cristo? Tan-awon ba Niya lamang kadtong molayas ngadto sa kabukiran ug kamingawan, ug motago sa mga langob? Apan unsaon kaha kadtong, sa tunga-tunga sa mga lungsod ug baryo, mapangahas nga nag-angkon kang Kristo ug naghalad sa ilang kinabuhi alang Niya—tamayon ba Niya sila? Bayaan ba Niya sila? Ilikay ba Niya ang Iyang nawong gikan kanila? Dili gayud; apan Siya labi pang maloloy-on, labi pang mahigugmaon, ug labi pang matinikang sa pag-atubang sa Iyang labing hayag nga nawong ug sa Iyang labing mahigugmaong mga mata ngadto sa mga nag-antos sa hayag alang sa Iyang ngalan, kaysa ngadto sa mga nagtago sa kabukiran ug kamingawan aron makalikay sa pag-antos. Kay ang usa ka mandirigma mas pinalangga sa iyang kumander kon makig-away siya nga maisugon batok sa kaaway kaysa kon siya molagpot gikan sa gubat ug motago. Ug kang Kristo nga atong Ginoo, mas makapahimuot ang martir nga nag-ula sa iyang dugo alang Kaniya kaysa sa asketiko nga nagpaninguha sa disyerto; busa, ang hulagway sa martir sa langit mas hataas, mas hayag, ug mas dungganon kaysa sa hulagway sa asketiko.

Sa paghunahuna niini—nga sama sa unang panahon sa pag-antos, sa dihang giaway ang Kristo mismo ug ang Iyang Simbahan, ug sama sa pagbag-o niini ilawom sa Antikristo—ang Kristo wala magbalhin, ni magbalhin Siya, sa Iyang nawong gikan sa mga siyudad ug mga baryo sa E , nga mao, gikan sa Iyang mga sulugoon nga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo: ingon kita nga adunay kumpiyansang kasiguruhan nga, bisan pa sa kining ikaduhang panahon sa kasakit, sa dihang ang mga tawo mosukol batok sa ilang silingan sa pagsupak sa sugo sa Dios, hinungdan sa panagbangi ug kagubot, ug sa pagpanglupig ug pagpanakit sa mga kabus, ang Ginoong Dios dili magtalingot sa Iyang nawong gikan sa mga lungsod ug baryo, nga mao, gikan sa Iyang matinud-anong mga

[303] Buhat 7:55 ug 50.

sulugoon nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, nga gipaka-antos sa mga kalisdanan, gipahirapan ug gibug-atan; apan Siya motan-aw kanila uban sa labi pang dakong kaluoy kaysa sa mga wala magpanalipod sa kamingawan, ug wala mag-antos sa ingon nga mga kalisdanan o pag-antos.

Usa ka pananglitan niini mao ang katawhan sa Israel sa Ehipto. Panahon kini sa dakong kalisod para sa katawhan sa Dios didto; kay gipugos *sa mga Ehipsiyo ang mga anak sa Israel sa bug-at nga pagpanarbaho, ug gihimo nilang mapait ang ilang kinabuhi pinaagi sa grabe nga mga buluhaton*[304] *ug ang mga anak sa Israel nag-agik-ik ilawom sa karga sa ilang pagpanarbaho:* apan, tungod sa kabug-aton sa maong panahon, mihawa ba ang Dios sa Iyang nawong gikan sa Iyang katawhan? Dili ba Hinuon Iyang gipaling ang Iyang maloloy-on nga nawong ngadto kanila, sama sa Iyang gisulti kang Iyang sulugoon nga si Moises: 'Nakita ko ang pag-antos sa akong katawhan sa Ehipto, ug nadungog ko ang ilang paghilak'[305] .

Kon kamo, O mga Brynyans, sa inyong mga hermitahan sa disyerto, nagpuyo nga hilum ug malinaw, walay samok gikan sa bisan kinsa, walay gipanglutos, ug walay gipaka-offend, ug naglaum nga ang nawong sa Dios nakatutok kaninyo, unsa pa kaha kami, nga nag-antos sa mga siyudad ug baryo, gipugos ug gipasipala, dili mawagtang ang paglaum sa kaluoy sa Dios, kondili naglaum nga walay pagduha-duha nga ang Dios usab nagtutok kanamo, ug nakakita sa tanang among kaguol ug kasubo, ug nagpakita kanato og kaluoy, sama sa usa ka mahigugmaong amahan nga, niining mga lisod nga panahon, nagadisiplina sa iyang gihigugma, ug nagasilot sa iyang gidawat.

Apan kamo, nga naa sa gawas sa Orthodox nga Simbahan, nga naglikay sa pakig-ambit ni Cristo, ug nga nagatamay sa Lawas ug Dugo ni Cristo sama sa usa ka makalaut nga butang, apan nagapasigarbo nga si Cristo nga Dios nagpuyo kaninyo; mas labi pa gayud kami, nga anaa sa sulod sa Iyang balaan nga Simbahan, nga nag-apil sa Iyang labing putli nga Lawas ug sa Iyang buhi nga Dugo pinaagi sa Balaang Komunyon, masaligon sa Iyang presensya taliwala kanamo, ug nagtuo nga wala Niya kami biyai, ug dili usab Niya kami biyaan sa umaabot, sumala sa Iyang dili mapakyas nga saad: '*Dili ko kamo biyaan, ni pasagdan' (*[306]); ug usab: *'Makalimot ba* ang inahan *sa iyang anak nga bag-ong natawo*, o dili *ba siya maluoy sa anak sa iyang sabakan? Bisan pa makalimot ang usa ka babaye, ako dili kamo kalimtan,' ingon sa Ginoo* ([307]). Mao kana ang mga saad sa Dios sa Balaang Kasulatan nga atong gipanag-iya, kita nga matinud-anon; kini nagpalig-on sa atong paglaum nga dili kita biyaan sa Dios sa panahon sa atong kasakit. Apan kon, sumala sa inyong blasphemous nga pakigpulong, biyaan kita sa Dios, ang Iyang matinud-anong mga sulugoon, nan ang mga pulong sa Dios—nga nagsaad nga dili kita biyaan—dili na tinuod; apan mas sayon para kaninyo ang pagbakak kaysa nga ang Dios dili tinuod. Nagbakak kamo, ug nagpadayon kamo sa pagbakak, sama sa inyong nahibal-an gikan sa amahan sa bakak; apan ang among Dios, nga matinud-anon, dili kita biyaan sa among kasakit.

Apan usab, kamo nga mibulag sa Dios sa among panahon sa dakong kalisod, apan nagapasigarbo sa inyong kaugalingon—hukmi sa inyong kaugalingon kinsa ang mga korona ang labing himayaon: kinsa ang mas malipayon, ang nagpuyo nga walay samok sa kahilom sa kamingawan, o kinsa ang nag-antos sa kasakit ug paglutos sa mga lungsod ug baryo niining panahona sa kaguol, samtang nagpasalamat sa Ginoo? Nasayud ba kamo unsa kini nga karon nga panahon sa kaguol sa mga lungsod ug baryo? Aduna'y pugon o kalaha diin gisulayan ug gipalimpyo sa Dios ang Iyang espirituhanong bulawan, nga naghisgot sa Iyang mga sulugoon ingon nga nakasulat: 'Gisulayan sila sa Dios ug nakita nga takus Sila alang Kaniya, *sama sa bulawan nga gisulayan sa kalaha'* ([308]). Para kaninyo nga nagpuyo sa mga disyerto, kabukiran ug langob, bisan pa man inyong hunahunaon nga kamo bulawan, dili kamo tinuod nga bulawan, kondili ore sa bulawan, natago sa sulod sa kalibutan, nga dili hingpit nga bulawan, kondili ore ra sa bulawan nga natago sa tinagoang mga dapit sa yuta: apan kita nga gipugos ug gipaitan sa lisud nga mga panahon sa mga siyudad ug baryo, sama sa putli nga bulawan, gisulay ug gipahapsay sa kalayo sa pag-antos sa kalahoran; ug naglaum kita nga ang Ginoo wala magtalingo sa Iyang nawong gikan kanato tungod niining mga lisud nga panahon, kondili gilibut Niya ang Iyang nawong ngadto kanato, ug nagtan-aw sa atong paglahutay ug sa atong pagpasalamat. Wala ba ninyo mahibaloa nga ang Balaang Simbahan molambo

---

[304] Exodo 1:13 ug 14.
[305] Ibid. 2:23 ug 24.
[306] Hebreohanon 13:5.
[307] Isa. 49:15.
[308] Panultihon 3:6.

sa mga panahon sa pag-antos ug kasakit, sama sa liryo? Kay ang matag matinud-anong kalag nga nag-antos uban sa pagpasalamat sa mga pag-antos ug kalisud nga gipadala sa Diyos kanila—ug tungod niining mga lisud nga panahon—dako sa panan-aw sa Diyos ug molambo sa mga hawla sa atong Diyos. Kay ang mga magpailob hangtod sa katapusan maluwas: ug ang mga magtanum karon uban sa mga luha mag-ani unya uban sa kalipay didto. Nasayud ba kamo ngano nga gitugotan sa Dios ang mga panahon sa pag-antos nga moabot sa Iyang matinud-anong mga sulugoon, nga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo? Gitugotan Niya kini, dili aron Iyang balibaran ang Iyang nawong kanila, kondili aron mag-andam Siya og mas maayong kaluwasan para kanila. Kay pinaagi sa mga pag-antos niining lisud nga mga panahon, ang mga sala sa mga sulugoon sa Dios gipanlimpyo, , ug gipahawa sama sa dayami gikan sa trigo; ug ang labing hayag nga mga korona gihabi para sa mga nag-antos ug nag-agwanta sa kalisod. Kay ang Ginoo, nga nagtan-aw gikan sa kahitas-an sa kasakit ug pag-antos sa Iyang mga sulugoon, ug sa pagtan-aw sa ilang paglahutay, nag-andam alang kanila og mas dako nga ganti kaysa alang sa mga wala mag-antos og kasakit o mag-agwanta og kalisod. Nagtuo ka ba nga sa atong panahon karon walay mga martir sa mga siyudad ug baryo, sama sa kaniadto? Pila kaha karon ang nag-antos nga dili matarong, gipangapuslan, gipangtortyur, gipanglutos, gipatay, ug gibunalan hangtod mamatay sa mga hukmanan; ang tanan niini, sa ilang pagkawalay sala, mga martir ni Kristo; kay bisan dili sila mag-antos alang sa tinguha ni Kristo, apan tungod sa ilang pagkawalay sala, pinalangga sila ni Kristo, ug giisip nga takus sa korona sa martir gikan kaniya; sama sa mga balaang nag-antos sa Rusya, sila Gleb ug Boris, ug si San Dimitri nga Tsarevich, giisip nga takus: bisan wala sila mag-antos alang kang Kristo, gihimaya gihapon sila uban sa mga balaang martir; ingon usab kining mga tawo, nga karon pa lang nag-antos sa dili matarong, mga martir. Busa, ang Ginoong Dios ba magtalikod sa Iyang nawong gikan kanila ug gikan sa ingon nga mga sulugoon sa Ginoo nga nagpuyo sa mga siyudad ug baryo taliwala sa mga kasakit? Ug dili ba usab Siya motan-aw kanato, nga nakig-amgo sa pag-antos sa atong mga silingan, ug nga nagahingas ug nag-ampo alang kanila? Tinuod gayud nga nagtan-aw Siya kanato, ug sama sa Iyang pagpakita og kaluoy sa mga nag-antos nga walay sala, ingon usab Siya nagpakita og kaluoy sa mga nakig-amgo sa kasakit.

Kay bakak ang imong interpretasyon, O Brynyan, sa mga pulong ni San Hipolito, nga nagmugna ka og mga butang nga wala gisulat ni San Hipolito, ingon nga tungod sa kalisud sa karon nga mga panahon, ang Dios naglikay sa Iyang nawong gikan sa mga lungsod ug baryo.

Ika-pito nga Pagtamod

Sa karon nga panahon, nagpuyo ba ang Dios sa mga kamingawan ra? Ug dawata ba Niya ang mga pag-ampo gikan sa kamingawan ra? Ug luwason ba Niya ang mga nagpuyo sa kamingawan ra?

Si San Hipolito, sa iyang paghisgot sa panahon sa Antikristo, miingon nga ang mga matinud-anong Kristohanon, nga makalikay sa kamot sa Antikristo, magtago sa mga bukid ug sa mga langob sa disyerto, didto, uban sa mga luha ug mapinamubos nga kasingkasing, mag-ampo sila sa Dios nga nahigugma sa katawhan; ug Kuhaon Niya sila gikan sa iyang mga bitag, luwason sila gikan sa iyang mabangis nga mga tukso, ug dili makita nga panalipdan sila sa Iyang kamot.

Gikan niining mga pulong ni Hippolytus, ang mga erehe sa Bryn naghimo og konklusyon alang sa atong panahon ug alang kanato: Ang Dios magluwas sa mga tawo nga nangitag dalangpan ug nag-ampo sa kabukiran, sa kamingawan, ug sa mga langob; apan Dili Niya luwason kadtong wala magpanalipod sa kabukiran, kamingawan o langob, kondili nagpuyo sa mga siyudad ug baryo; kay ang Dios nagpuyo lamang sa atong mga hermitahan sa kamingawan, maminaw lamang sa atong mga pag-ampo, ug luwason lamang kita.

Dinhi, nakasala ang mga sayop nga maghubad sa duha ka paagi:

Una, nga si San Hipolito wala magsulat mahitungod sa karon nga panahon, kondili mahitungod sa pinakahuling mga adlaw, nga moabot sa mga adlaw sa Antikristo; apan ilang gi-aplikar kini sa karon nga panahon, diin ang maong mga pulong ni Kristo gihapon natuman: *'dili sa katapusan'*[309] , *'dili sa pinakahuling bahin'*[310] .

Ang ikaduhang bakak mao nga, tungod kay si Santo Hippolytus wala magsulat niini, ilang giakusar kini kaniya pinaagi sa ilang kaugalingong baluktot nga interpretasyon. Kay wala gisulat ni Hippolytus nga sa katapusang mga adlaw kinahanglan magpuyo lang sa mga disyerto, ni nga luwason lang sa Dios ang mga nagatago sa kabukiran, disyerto ug mga langob, samtang ang mga wala magtago apan nagpabilin sa mga lungsod ug baryo

[309] Marcos 13:7.
[310] Lucas 21:9.

dili maluwas: Dili kini iyang gisulat, kondili kini usa ka binurot sa mga schismatikong bakak nga magtutudlo. Sabta, busa, kung unsang kaluwasan ang gisulat ni San Hipolito: kay aduna, sa usa ka bahin, ang walay katapusang kaluwasan sa kalag gikan sa walay katapusang pag-antos, gikan sa kamot sa mga demonyo—nga karon dili nato makita—nga gustong pasakitan ang mga makasasala sulod sa walay katapusang mga kapanahonan; ug, sa pikas bahin, aduna ang panandaliang kaluwasan sa lawas gikan sa panandaliang pag-antos, gikan sa kamot sa usa ka makita, panandaliang magpasakit. Ug sa dihang si Santo Hipolito nagsulti mahitungod sa kaluwasan sa mga tawo nga, sa mga adlaw sa Antikristo, motago sa mga bukid, langob, ug kamingawan, iyang gipahayag ang ilang kaluwasan gikan sa panahong pag-antos, gikan sa kamot sa makita nga manlulutos, ang Antikristo, nga gustong lutoson ang ilang unod ug hampakon ang ilang mga lawas. Kini klaro nga gipakita sa miaging mga pulong ni Hippolytus, nga among balikon dinhi pag-usab; kamo, bisan pa, paminawa kini uban sa pag-ila. Nagaingon si Hippolytus: daghan ang molayas gikan sa iyang (sa Antikristo) mga limbong, kay mailhan nila ang bitag sa iyang panamastamas ug ang garbo sa iyang pagpangdayeg*; ug molayas sila sa iyang kamot,* magtago sa kabukiran ug sa mga langob, ug uban sa mga luha ug mapinul-anong kasingkasing manalangin sila sa Dios nga nahigugma sa katawhan; ug *Kuhaon* Niya *sila gikan sa iyang mga bitag, luwason sila gikan sa iyang mabangis nga mga pagsulay,* ug sa dili makita panalipdan sila sa Iyang kamot[311] . Hangtud dinhi si Hippolytus. Klaro dinhi nga ang Balaan naghisgot sa panlawas nga kaluwasan, o ang pagluwas sa lawas gikan sa mga kamot ug pagpanakit sa makita nga manlupig ang Antikristo, nga naningkamot nga madani ang mga pinili sa Dios ngadto sa mabangis, makasasala nga mga tukso, nga magdala kanila sa pagsimba kaniya, o sa pagpanakit ug paglaglag kanila.

Makita usab kini sa mga pulong ni San Efren, nga ingon niini: Kay daghang mga santo, sa dihang magkatigom sila niadtong panahona, human madungog ang pag-abot sa dautan, magbubo og suba-suba sa ilang mga luha uban sa mga paghuyop ngadto sa Balaang Dios, *nga nangayo og kaluwasan gikan sa bitin,* ug modagan uban sa dakong kugi ngadto sa kamingawan, ug magtago sa mga bukid ug langob[312] . Hangtod dinhi si Santo Efrem. Paminawa kining mga pulong ni Ephrem: 'aron maluwas gikan sa bitin'—mao kana, gikan sa mga kamot sa Antikristo. Klaro kini nga makita sa mga pulong ni Hippolytus ug Ephrem, kay kining duha ka magtutudlo wala maghisgot sa mga pag-antos sa impyerno, kondili sa nagpahirap nga mga kamot sa Antikristo; ni sa kaluwasan gikan sa dili makita nga mga kamot sa mga demonyo, nga kining mga balaan, pinaagi sa ilang walay sala nga pagtuo ug kinabuhi nga makapahimuot sa Dios, masiguro: apan sila (Hippolytus ug Ephrem) naghisgot sa usa ka panandaliang kaluwasan gikan sa usa ka makita nga manlupig ug makita nga mga pag-antos, mao ang pagaluwas gikan sa bitin, gikan sa Antikristo, aron dili sila pag-antoson niya, ni mapugos sa pagdumili kang Kristo nga Dios. Alang sa mga pinili sa Dios nga nahadlok niining mga pag-antos ug molayas ngadto sa mga kamingawan, kabukiran ug mga langob, ang kamingawan, kabukiran ug mga langob mao ang ilang panandaliang kaluwasan o pagluwas alang sa ilang mga lawas, diin sila maluwas gikan sa Antikristo nga makapatay sa lawas apan dili makapatay sa kalag; apan alang sa ubang pinili sa Dios, nga walay kahadlok nga mosugot sa pag-antos alang kang Kristo, dili makadawat og temporaryo nga kaluwasan o pagluwas sa ilang mga lawas gikan niining mga temporaryo nga pag-antos; sila pagapatyon. Apan ang ilang walay katapusang ganti madaghan pag-ayo, ug sila pagahimong himayaon pa gayud kaysa sa mga nangitag silong sa mga disyerto, kabukiran ug langob; kay aduna man'y mga tawo sa mga siyudad ug baryo nga dili molaglag ngadto sa kabukiran, langob o disyerto aron magtago, kondili mapangahas nga motindog alang kang Kristo nga ilang Ginoo, ug itugyan ang ilang mga kalag alang kaniya.

Ingon nimo: Si Santo Efren miingon: 'Ang mga bukid ug bungtod, ug ang mga kahoy sa uma, maghilak; ug ang duha ka langitnong lawas uban sa mga bitoon maghilak usab alang sa katawhan, kay silang tanan misalikway sa Balaang Dios, ang Magbubuhat sa tanang butang, ug gibyaan ang hagdanan sa pagtuo'[313] : ug uban pa. Kay sa mga adlaw sa Antikristo, walay bisan kinsa sa mga siyudad ug baryo ang motindog alang sa ilang Ginoo, ni makaluwas sa ilang kalag pinaagi sa walay katapusang kaluwasan; kay, sumala sa mga pulong ni Efrem, ang tanan moliko gikan sa Balaang Dios, apan ang mga naa ra sa kamingawan ang maluwas.

---

311 Pahina 133.

312 Mga Panultihon 106, folio 272.

313 Pahina 272.

Motubag ako: Kadtong dili matinud-anon sa pagtuo, ug wala'y tinuod nga gugma kang Kristo nga Dios, mobalik kining tanan gikan sa Balaang Dios; apan kadtong matinud-anon sa pagtuo ug tinuod nga mga maningkamot sa Dios dili mobalik gikan Niya; ug tungod kay mas daghan ang mobalik gikan sa Dios kaysa sa dili, ug ang gidaghanon sa mga malaglag mas daghan kaysa sa mga maluwas; busa giingon nga ang tanan moliko: kini nga panultihon sumala sa paagi sa Salmistahan, nga miingon: *'Ang tanan miliko; silang tanan nahimong walay pulos'*[314] , ug uban pa. Nagpasabot kini: *'Nawala silang tanan',* apan sa samang higayon aduna'y uban nga wala maligaw gikan sa Dios, sama sa propeta Natanael, ug sa salmista nga si David mismo, ug sa uban pang natago nga mga sulugoon sa Dios, nga kung wala sila, wala gayud'y kapanahonan nga naglungtad, ni maglungtad pa gayud, sama sa mga adlaw sa balaan nga propeta Elias, nga miingon: *'Ako ra ang nabilin'*[315] ; Apan ang Ginoo miingon kaniya nga aduna Siya'y *pito ka libo sa Iyang tinago nga mga sulugoon* nga *wala mouko sa tuhod kang Baal*[316] ; giingon nga ang tanan mibulag sa Dios, apan daghan ang nakaplagan nga wala mibulag. Sa samang paagi, si Santo Efren miingon nga sa mga adlaw sa Antikristo, ang tanan moliko gikan sa Balaang Dios, silang tanan, kay dili na mabilang ang ilang gidaghanon; apan ang mas gamay nga gidaghanon sa mga dili moliko dili apil sa kadaghanan sa mga apostata; kay ang tanan moliko, gawas lang sa pipila nga dili. Kay kon wala unta'y ingon nga matinud-anong mga sumusunod sa Dios sa mga siyudad ug baryo niadtong panahona; kung kinsa man ang gitumong ni San Hipolito sa mga pulong nga among nahisgutan sa ibabaw: 'Bulahan,' miingon siya, 'ang mga motindog batok sa mag-uusig (mao ang Antikristo) niadtong panahona, kay ipakita nga sila mas dako, mas himayaon ug mas halangdon pa kaysa sa unang mga martir'[317] , ug uban pa. Kung, sa mga adlaw sa Antikristo, wala'y ingon nga mga sulugoon sa Dios sa mga lungsod ug baryo nga motindog nga lig-on alang sa ilang Ginoo ug itugyan ang ilang kinabuhi alang Kaniya, kinsa kaha ang timan-an sa mga Anghel sa selyo sa buhing Dios, nga mao ang, ang balaang krus sa ilang mga agtang[318] , aron mailhan sila nga mga sulugoon sa Dios ug mapalahi gikan sa mga sulugoon sa yawa ug sa mga nagasimba sa Antikristo? Tinood gayud nga sa mga adlaw sa Antikristo aduna'y daghan sa mga lungsod ug baryo nga mga pinili nga sulugoon sa Dios, nga nakapahimuot sa ilang Ginoo, naningkamot alang sa Iyang balaan nga ngalan, ug nagaluwas sa ilang mga kalag pinaagi sa walay katapusang kaluwasan.

Apan kung, bisan sa pinakagrabe nga panahon sa paghari sa Antikristo, adunay gipili nga mga alagad ug kadtong nakapahimuot sa Dios sa mga lungsod ug baryo, nga nagaluwas sa ilang mga kalag pinaagi sa walay katapusang kaluwasan, kinsa man ang makababag nga, sa karon nga grabe nga panahon—nga dili pa panahon sa Antikristo, apan ang panahon sa wala pa ang Antikristo, nga mahimong, sa susama nga paagi, sa mga lungsod ug baryo, napiling mga alagad ug mga balaan sa Dios, nga nag-atiman sa kaluwasan sa ilang mga kalag? Kay ang tawo, usa ka makatarunganong binuhat, gimugna sa hulagway sa Dios, soberano sa pagpili sa iyang kaugalingong kaluwasan; sama sa iyang pagka-soberano kaniadto, ingon usab karon, ug magpadayon nga soberano sa umaabot.

IKA-8 NGA PAMANSAG

Ang kaluwasan ba sa kalag sa tawo gipahimutang sa panahon ug lugar?

Tungod kay ang mga Brynians, pinaagi sa ilang bakak nga pagtulon-an, nag-angkon nga sa karon nga katapusang mga adlaw, ang kaluwasan gireserba alang sa mga nagpuyo sa mga kamingawan, samtang alang kanato nga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo walay kaluwasan; busa gikinahanglan nga susihon kon ang kaluwasan sa tawo gitino ba sa panahon o sa lugar.

Tinuod nga usahay ang panahon ug ang lugar pareho nga makatampo sa kaluwasan: kon ang panahon malinawon ug ang lugar hilom; apan ang kaluwasan dili nag-agad sa panahon o sa lugar; kay bisan pa sa malinawon ug hilom nga mga panahon daghan ang malaglag, ug sa hilom, walay tawo nga mga lugar daghan ang mahulog sa dakong pagkalaglag sa sala. Sa unsa, nan, naglangkob ang atong kaluwasan? Sa kasingkasing ug sa Dios. Sa kasingkasing nga gustong mubuhat, nga nanguna, nga mobalik sa Dios; ug sa Dios nga motabang, nga makig-uban, ug nga sa katapusan magdala sa maayong buhat.

Kay kung ang kaluwasan sa kalag nakabase sa usa ka piho nga panahon, giunsa kaha nga ang Aprikano nga martir, nga gisaulog matag ika-8 sa Disyembre sa Prologo, human nakasinati og pag-antos alang kang Kristo sa

---

[314] Salmo 13:3.
[315] 3 Hari 19:10.
[316] 3 Hari 19:18.
[317] Pahina 132, likod.
[318] Pahayag 7:2.

kamot sa mga Ariano, mahulog sa makasalaon nga pagpakasala ug mawad-an sa grasya sa Dios? Kay wala niya gipukaw sa kasuko si Kristo nga Dios atol sa panahon sa pagpanlupig ug pag-antos. Apan, bisan pa nga napugos siya sa pagpukaw sa Iyang kasuko, sa pag-abot sa panahon sa kalinaw ug kalinaw, gipukaw niya si Kristo pinaagi sa iyang pakighilawas; ug siya nga, pagkahuman giputol ang iyang dila, nakasulti pag-ayo, nahimong pipì pagkahuman sa iyang pagkahulog, tungod kay gibyaan siya sa grasya sa Dios. Ang panahon sa pag-antos wala makapahimo sa martir sa pagpakasala; apan ang panahon sa kalinaw ug kahupayan wala makababag kaniya sa pagpuyo og usa ka kinabuhi nga walay sala bisan wala siya gipangumbinsi sa pagpakasala. Kay ang kaluwasan sa kalag dili magdepende sa mga panahon; ni dili usab makasulti ang bisan kinsa nga kaniadto adunay kaluwasan, apan karon wala na, ug dili na usab unya sa umaabot nga mga panahon; kinsa bay makasugakod sa pag-ingon og ingon ana? Dili ba tungod kay wala sila motuo nga ang Dios, ang Manluluwas sa katawhan, nga kaniadto, mao gihapon karon, ug mao gihapon unya sa umaabot, ug siya ra gihapon ang usa ka Dios hangtod sa kahangturan? Kay Siya nga nakaluwas sa daghang mga alagad Niya sa nangagi, dili ba Niya kita maluwas usab karon? Kinsa karon ang makawagtang sa gahum sa Dios sa pagluwas sa mga kalag sa tawo, sa dihang kaniadto giluwas Niya kinsa ang Iyang gusto nga walay babag?

Kung, bisan pa, ang espirituhanong kaluwasan matino base sa nahimutangan sa usa ka tawo, giunsa kaha ni Lot pagpakasala sa kamingawan, samtang wala siya makasala sa tunga-tunga sa makalilisang nga siyudad sa Sodom? Ug dili ba ang unang tawo, si Adan, nakalapas sa sugo sa Dios sa Hardin sa Eden? Basahon nato sa mga sinulat sa Simbahan nga daghan nga nagpuyo nga kontento sa mga disyerto sulod sa daghang katuigan, ug nga, pinaagi sa grasya sa Dios, giisip nga takus sa paghimo og mga milagro, bisan pa niana, tungod sa pagsulay sa kaaway pinaagi sa pagtugot sa Dios, nahulog sa usa ka grabeng pagkahulog sa sala; ug halos walay bisan kinsa kanila ang mibangon pag-usab pinaagi sa paghinulsol, samtang ang uban nangalaglag, nga gipahawa sa kaluwasan. Sa pikas bahin, daghan ang nakaplagan taliwala sa kabalaka sa kinabuhi sa kalibutan, nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, ug nakab-ot ang hingpit nga kaluwasan sa ilang mga kalag. Kay sama sa pagka dili matino ang kaluwasan pinaagi sa panahon, dili usab kini matino pinaagi sa lugar. Nabasa nato sa Salmo mahitungod sa panahon: *'Pagadayegon ko ang Ginoo sa tanang panahon; ang pagdayeg kaniya magpabilin kanunay sa akong baba*' ([319]); kay kon magdayeg kita sa Ginoo sa tanang panahon ug mag-ampo kaniya, nagtuo kita nga ang atong kaluwasan gikan sa Dios gitakda nga magpadayon sa tanang panahon. Pag-usab, mabasa nato sa mga Salmo mahitungod sa lugar: *'Sa matag dapit diin anaa ang Iyang gingharian, pasalamatan sa akong kalag ang Ginoo*' ([320]); kay kita gawasnon sa pagpasalamat ug pag-ampo kaniya sa bisan unsang dapit; kay dili kini gidili nga ang atong kaluwasan pag-andamon sa bisan unsang dapit. Kay bisan pa og tinuod nga maluwas ang usa ka tawo ug makakaplag og lugar nga angay sa kaluwasan bisan pa sa taliwala sa mga siyudad ug baryo, apan ang wala magtagad sa iyang kaugalingong kaluwasan dili makakaplag og lugar sa kaluwasan bisan pa sa tunga-tunga sa disyerto. Kay dili ang lugar ang nagbalaan ug nagluwas sa usa ka tawo, kondili ang grasya sa Dios, nga nagkuyog sa kabubut-on sa tawo, ug ang kabubut-on sa tawo, nga nagkuyog sa grasya sa Dios. Ug ingon nga ang Dios anaa bisan asa, ingon usab ang kaluwasan andam bisan asa alang sa tawo nga mopili niini. Ang Dios naa sa mga disyerto, ug ang kaluwasan naa sa mga disyerto alang sa mga mopili niini; ang Dios naa sa mga siyudad ug baryo, ug ang kaluwasan naa sa mga siyudad ug baryo alang sa mga mopili niini; makakaplag ka ba ug bisan unsang lugar diin wala ang Dios? Didto usab, walay kaluwasan alang sa tawo. Apan asa ug unsang lugar ang walay Dios? Miingon ang salmista: *'Asa man ako paingon gikan sa imong Espiritu? Ug asa man ako paglayas gikan sa imong atubangan? Kung mosaka ako sa langit, anaa ka didto; kung mouli ako sa impyerno, anaa ka usab didto; kung molupad ako sa kahaw-ang sa dagat, bisan didto ang imong kamot magiya kanako, ug ang imong tuo nga kamot magkupot kanako* pag-ayo[321] .'

Kay ang mga bakak nga magtutudlo ug mga heretiko nagbakak sa ilang pag-ingon nga ang Dios wala karon anaa sa mga lungsod ug baryo, kondili sa ilang mga hermitahan sa disyerto ra; nagbakak usab sila sa ilang pag-ingon nga ang Dios dili modawat sa mga pag-ampo sa mga nag-ampo Niya bisan asa sa mga lungsod ug baryo, kondili modawat lamang sa mga pag-ampo sa mga anaa sa disyerto; Naga bakak sila sa ilang pag-ingon nga

---

[319] Salmo 33:1.
[320] Sal. 102:22.
[321] Salmo 138:7 ug mosunod.

ang Dios dili magluwas sa mga nagpuyo sa mga lungsod ug baryo, kondili magluwas lamang sa mga nagpuyo sa kamingawan.

Apan kami, dili motuo sa mga nagmando sa kaluwasan sa tawo pinasikad sa panahon ug lugar. Dili kami motuo sa mga mapahitas-on nga nag-angkon nga ang ilang mga pag-ampo sa disyerto ra ang madungog sa Dios. Dili namo tuohan ang mga nag-angkon nga ang Dios makaplagan lamang sa mga hermitahan sa kamingawan; kay ang Kristo mismo, ang Dios, nagpahimangno kanato nga dili motuo sa ingon ana nga mga butang, miingon: *'Kung moingon sila kaninyo,* "*Naa* Siya *sa kamingawan*," *ayaw paggawas; "Naa Siya sa sulod nga mga kwarto," ayaw kamo motuo* niini'[322] . Si San Teofilacto, sa pagpatin-aw niining mga pulong ni Cristo, miingon: 'Kon moanha ang mga manlimbong ug moingon nga miabot na si Cristo ug nagtago sa kamingawan, o sa usa ka templo, o sa mga selda nga mao ang pinakasulod nga mga dapit: sa pagkadungog ninyo niini tanan, ayaw kamo paglimbong.'

Kabanata 17. Mahitungod sa Pagtuo sa Kalibutan

Ang mga skismatiko usab nagbakak, nag-angkon nga sa katapusang mga adlaw wala na'y pagtuo sa yuta, ingon nga nawala na gayud ang pagtuo gikan sa yuta. Nagtuo sila nga aduna silay ebidensya alang niining bakak gikan sa mga pulong ni Kristo, nga nag-ingon sa Ebanghelyo: 'Sa dihang *moabot ang Anak sa Tawo, makakaplag ba siya og pagtuo sa yuta*?'[323] ? Ug ilang gi-argumento: tungod kay hapit na ang katapusan sa kalibutan, ug hapit na usab ang ikaduhang makalilisang nga pag-abot ni Cristo, ug nagpaabot kita niini adlaw ug gabii—kay wala na'y pagtuo sa yuta; kay sa pag-abot sa Ginoo, dili na Siya makakaplag og pagtuo.

Apan kita, sa dili pa gani mangita og interpretasyon sa mga pulong ni Kristo, mangutana kaninyo, mga Brynyans: sultihi kami, O mga sayop og pagsabot, nasayud ba kamo sa sigurado nga hapit na gayud ang panahon sa ikaduhang, makalilisang nga pag-abot ni Kristo? Ug kinsa ang nagpadayag kaninyo niining misteryo, nga *walay nakahibalo, bisan pa ang mga anghel sa langit, kondili ang Amahan ra gayud*[324] ? Ginaabut namo adlaw ug gabii, sa matag-oras, ang pag-abot sa Ginoo kanamo, apan dili pa karon kana makalilisang nga pag-abot, sa diha nga Moanhi Siya aron paghukman ang mga buhi ug ang mga patay, ug aron tagaan ang tagsa-tagsa sumala sa ilang mga binuhatan; ni ang matag-oras nato nga paghulat sa panahon nga (sumala sa mga pulong sa Apostol Pedro) *ang mga langit mawagtang uban sa dakong kasaba, ang mga elemento matunaw sa kalayo, ug ang yuta ug ang mga buhat niini masunog*[325] ; apan nagpaabot kita sa atong kaugalingong takna sa kamatayon, diin moabot ang paghukom sa Dios aron kuhaon ang kalag gikan sa lawas, ug niining taknaa ang matag tawo atubangon ang iyang kaugalingong partikular nga silot alang sa iyang mga binuhatan; Gipaabot nato kana nga takna uban ang pagpaabut, sama sa pagtudlo sa Ginoo mismo nga nagbantay kanato sa Ebanghelyo: *'Andam kamo,' kay 'niadtong takna nga dili ninyo damha, moabot ang Anak sa Tawo*'[326] . Gipaabot usab nato ang kinatibuk-ang ug makalilisang nga paghukom, nga mao ang Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, bisan dili sa atong mga adlaw, ni sa kasamtangang panahon sa atong kinabuhi; gawas kon kita pagabanhawon gikan sa atong mga lubnganan pinaagi sa trumpeta sa Arkanghel. Kay bisan pa moabot kana nga gabii (naga-istorya ko bahin sa ikawalong milenyo), diin ang pag-abot sa Nobyo gitagna sa mga balaang Amahan; apan wala pa kita nakaabot sa tungang gabii (ang tunga sa ikawalong milenyo); apan ang Balaang Ebanghelyo nagpahayag nga ang Nobyo moabot sa tungang gabii; bisan pa man, Siya gawasnon sa paglangan sa Iyang pag-abot hangtod pagkahuman sa tungang gabii, samtang kita nga buhi karon dili makahulat niining panahona ug takna samtang naglakaw kita dinhi sa yuta, gawas sa paghigda sa atong mga lubnganan. Apan kamo nga karon nag-angkon nga ang ikaduhang, makalilisang nga pag-abot ni Cristo nagakahitabo na sa atong kinabuhi, ug nga tungod niini wala nay pagtuo nga makita sa kalibutan, hunahunaa kini sa inyong kaugalingon: kon, sumala sa inyong opinyon, wala nay pagtuo sa kalibutan tungod gayud niini, kay nagkadool na ang ikaduhang, makalilisang nga pag-abot ni Cristo. Kay sukad pa sa mga adlaw sa mga Apostoles wala gayud mawala ang pagtuo dinhi sa yuta; kay ang Apostol Pablo mismo miingon ug misulat: *'Duol na ang Ginoo; nganong magkabalaka kamo*?' ([327]). Sa paghubad niining talata, miingon si San Crisostomo: 'Miabot na

---

[322] Mateo 24:26.
[323] Lucas 18:8.
[324] Mat. 24:36.
[325] 2 Pedro 3:10.
[326] Lucas 12:40.
[327] Fil. 4:5 ug 6.

ang paghukom; dili na sila pasanginlan sa ilang mga binuhatan' ([328]); ug usab: 'Ayaw kamo kabalaka, kay miabot na ang panahon sa pagbayad.' Makita nimo, sa unsa na kadugay gipangwali ang hapit na ug makalilisang nga pag-abot sa Ginoo, apan ang balaan nga pagtuo wala pa mapapas sa yuta; kay bisan pa si San Pablo , samtang gipahayag ang hapit na nga pag-abot sa Ginoo, gipakatag ang balaan nga pagtuo hangtod sa katapusan sa yuta; ug si San Crisostomo, sa paghisgot sa pag-abot sa paghukom ug sa pag-ila sa buhat, wala mag-ingon niini tungod kay wala na'y pagtuo sa yuta, kondili nagtudlo siya sa mga tawo sa tinuod nga pagtuo ug sa usa ka kinabuhi nga walay sala. Busa, diin man nimo nakuha kini nga hunahuna nga wala na'y pagtuo sa kalibutan tungod lang kay nagkadool na ang adlaw sa pag-abot sa Ginoo? Mas maalam ba ka kaysa ni San Pablo nga Apostol ug ni San Juan Crisostomo? Mas daghan ba nga mga misteryo ang gipadayag sa Dios kanimo, mga mag-uuma sa Bryn, kaysa kanila nga mga bantugang sulugoon Niya ug magtutudlo sa tibuok kalibutan? Samtang nagwali sa ikaduhang pag-abot sa Ginoo, nga makalilisang ug hapit na, wala nila gipang-ugat ang balaan nga pagtuo gikan sa yuta, kundili gipatamnan pa kini pag-ayo ug gipadaghan; apan kamo, tungod sa hapit na nga Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, gilaglag ninyo ang pagtuo sa tibuok kalibutan, nagwali sa mga kasagarang tawo nga wala na gyud'y pagtuo dinhi sa yuta; kay hapit na ang paghukom sa Dios.

Busa nangutana kami: sultihi kami, O Brynyan, wala na ba gyud'y pagtuo karon sa tibuok yuta—mao, ilawom sa langit—o sa pipila ra ka mga lugar? Kung wala'y pagtuo sa tibuok yuta, sigurado nga wala usab kini kaninyo; kay kamo usab nagpuyo dili sa langit, kondili sa yuta. Apan kon nagtuo kamo nga adunay kamo'y pagtuo sa inyong mga bungkag nga dapit, unsa kaha'y makapugong nga adunay usab pagtuo sa among mga dapit, sa mga dakbayan ug kabaryohan? Kay kon kamo, nga naa sa gawas sa Simbahan, naglikay sa mga sakramento sa Espiritu Santo, nagtamay sa Lawas ug Dugo ni Cristo, ug naglikay sa pakig-uban sa Simbahan, nagtuo nga adunay kamo'y pagtuo; mas labi pa gayud kami, nga anaa sulod sa Simbahan, ginapakaon sa mga sakramento pinaagi sa Espiritu Santo, nga nag-apil sa lawas ug dugo ni Cristo, ug nagakig-angot sa balaan nga Simbahan ingon mga miyembro sa lawas, nga ginabuhi ni Cristo ingon ulo niini, nga may kumpyansang paglaum nga makab-ot ang balaan nga pagtuo nga nagahatag ug pagkamatarung ug nagaluwas kanato. Walay pagtuo kadtong dili motuo kang Kristo nga Dios, sama sa mga Turko, mga Tatar, mga Hudiyo ug mga mananamba sa dios-diosan, ug ingon usab sa mga heretiko ug bakak nga Kristohanon, sama ninyo, nga gitawag lamang sa ngalan ni Kristo, apan naglikay kang Kristo mismo; kay bisan kinsa nga maglikay sa Simbahan ni Kristo, naglikay kang Kristo. Tinuod, wala'y pagtuo kaninyo, sama sa wala usab sa ubang dili motuo ug heretikal nga mga katawhan; apan dili tungod niini nga kulang ang pagtuo sa tibuok kalibutan; kay dili man ang tibuok kalibutan gipuy-an sa mga Turko o Tatar, ni sa mga Hudiyo ug mga idolatra, ni sa mga heretiko o bakak nga Kristohanon sa Brynya; kondili aduna'y daghang Kristohanong siyudad sa Dako nga Rusya, ug sa Gamay nga Rusya, ug sa ubang mga yuta, nga matarong ang pagtuo kang Kristo nga Dios ug tinuod nga nag-alagad Kaniya. Busa, nagbakak kamo, O mga skismatiko, sa inyong pag-angkon nga wala na gyud'y pagtuo dinhi sa kalibutan karon.

Nangutana kami pag-usab: ngano dili ka motuo nga adunay pagtuo dinhi sa yuta? Dili ba ang pagtuo makita nga naglakaw taliwala sa mga tawo dinhi sa yuta? Dili ba ang pagtuo usa ka misteryo sa kasingkasing sa tawo, sama sa paglaum, gugma, ug uban pang sulodnong hiyas nga natago sa kasingkasing, nga walay nakahibalo gawas lamang sa Dios, ang Nakahibalo sa mga kasingkasing? Kay kinsa bay tawo ang nakahibalo sa kasingkasing sa tawo—kung nagtuo ba kini sa Dios o dili? Ug kung nagtuo man kini, unsaon man niini pagtuo—sa husto ba o sayop? Ug kung dili kini nagtuo, ngano man nga dili kini nagtuo? Ang Dios ra, nga nagasusi sa mga kasingkasing ug hunahuna, ang nakahibalo niini. Apan kamo, O mga Brynyans, nga mga tawo ra ug dili mga dios, giunsa ninyo paghibalo sa kahimtang sa among mga kasingkasing, ug nag-angkon pa gayud nga walay pagtuo sa among sulod? Ipakita kanamo bisan usa ka timaan aron mahibal-an namo nga walay pagtuo sa among sulod. Nakat-on kami gikan sa balaan nga Apostol Pablo kung giunsa pag-ila sa pagtuo sa usa ka tawo; mao kini: 'Kung ang usa ka tawo nagtuo sa iyang kasingkasing, siya usab nag-angkon sa iyang mga ngabil; *kay sa kasingkasing nagtuo alang sa pagkamatarung* (ingon sa Apostol), *apan sa mga ngabil nag-angkon alang sa* kaluwasan'[*329*] : ug kon walay berbal nga pag-angkon sa pagtuo, masayran nga wala usab pagtuo sa kasingkasing. Dili ba ninyo madungog sa among pag-angkon ang pagtuo sa Ortodokso? Bungol ba kamo nga dili ninyo madungog sa among pag-angkon sa tanang

[328] Sulat 2006.
[329] Roma 10:10.

siyudad ug lungsod, sa tanang balaang simbahan, ang Balaang Trinidad—ang Amahan, ang Anak ug ang Espiritu Santo, ang usa ka Dios—nga giangkon ug gihimaya uban sa pagkamatinud-anon? Aduna kay dalunggan apan dili ka maminaw; ug bisan pa maminaw ka, imong tapunan ang imong dalunggan, sama sa mga bungol nga bitin, aron dili nimo madungog ang among Ortodoksong pag-angkon sa balaan nga pagtuo, nga gipadayag gikan sa kasingkasing; ug usa ka karga kanimo ang pagpaminaw sa among tinuod nga pag-angkon sa pagtuo. Ug gusto kaayo ninyo nga wagtangon ang pagtuo gikan kanamo, sama sa gipaningkamotan ni Satanas nga buhaton kang Pedro; apan dili kamo tugotan sa Dios nga buhaton kini kanamo, sama sa dili pagtugot ni Cristo kang Satanas nga buhaton kini kang Pedro, *kay miingon Siya: 'Simon, Simon! Gipangayo ni Satanas nga ipisil* kamo *sama sa trigo; apan ako nag-ampo alang kanimo, aron ang imong pagtuo dili mafail*[330] .

Apan ikaw, matuod gayud nga masulti namo nga wala kay pagtuo, kay makita namo ang klarong timailhan sa imong kawalay pagtuo: mao ang imong paglikay sa Simbahan ni Cristo ug sa tanang sakramento sa Simbahan; ug ang imong sayop nga pag-angkon sa Balaang Trinidad, ug ang imong heretikal nga pagpanamastamas batok sa Inkarnasyon ni Cristo, sama sa klarong gipakita sa unang bahin, sa , ang ikaduhang artikulo, ug sa imong dili mabilang nga uban pang mga panaglalis ug eskisma, imong sayop nga mga spekulasyon, bakak nga mga pagtulon-an ug baluktot nga mga interpretasyon nagpadayag ug nagpamatuod nga ikaw walay pagtuo, nga nahulog sa daghang heretikal nga porma sa kawalay pagtuo.

Mahitungod niining mga pulong sa Ginoo*, 'Sa pag-abot sa Anak sa Tawo, makakaplag ba siya og pagtuo sa yuta?'*[331] , ang kahulugan mao kini: ang Ginoo wala mag-ingon nga sa diha nga siya moabot, dili gyud siya makakaplag og pagtuo sa yuta; apan makakaplag ba siya niini? Sa ato pa (sumala sa interpretasyon ni Theophylact), gamay ra ang iyang makaplagan, kay ang mga matinud-anon maminusan tungod sa pagpanlupig sa Antikristo. Apan kami, nga nagdawat sa interpretasyon ni Teophylacto mahitungod sa pagtuo nga mas maayo kaysa sa inyong schismatik ug baluktot nga interpretasyon, nag-ingon uban sa kaisog: bakak kamo, O baluktot nga mga maghuhubad, sa inyong pag-angkon nga sa pag-abot sa Ginoo walay pagtuo nga magpabilin sa yuta: Mas labi pa gayud nga nagbakak kamo sa dili pag-ila nga naglungtad ang pagtuo taliwala nato karon, samtang wala pa moabot sa unod ang Antikristo, ug wala pa mapakunhod ang Kristiyanismo, ug wala pa moabot ang adlaw sa pag-abot sa Ginoo.

Kabanata 18. Mahitungod sa Hulagway ug Kaangayan sa Dios sa Tawo

Ug hinumdoman usab nato ang lain nga bersikulo gikan sa Balaang Kasulatan, nga sayop nga gihubad sa mga skismatiko: sa Unang Basahon ni Moises, Kapitulo 1, nasulat: *'Miingon ang Dios, "Buhaton nato ang tawo sa atong hulagway ug sa* atong likeness[332] .'" Ang mga skismatiko, sa ilang pagkawalay kahibalo, gi-aplikar kining bersikulo sa pisikal nga porma sa tawo, nga murag ang Dios sama sa tawo, nga adunay ulo, bungot, mga mata, baba, dalunggan, mga kamot, mga tiil, ug uban pang mga bahin sa lawas sa tawo; ug busa, murag sa Iyang kaugalingong hulagway, gimugna Niya ang tawo sa Iyang pagkapareho, nga adunay ulo, bungot, ug uban pang mga miyembro sa lawas.

Isip tubag sa pagsupak nga gipahinabo sa ilang sayop nga interpretasyon, atong ipresentar dinhi ang husto nga paghubad niining mga pulong sa Dios, sumala sa gipahayag sa mga Balaang Amahan, ingon niini:

Ang hulagway ug kawangis sa Dios dili porma sa lawas sa tawo, kondili sa kalag; kay ang Dios, nga walay lawas: Ang Dios usa ka espiritu nga walay lawas, ug Gihimo Niya ang kalag sa tawo nga walay lawas, sa Iyang kaugalingong pagkapareho, makapangulo sa kaugalingon, makatarunganon, imortal, usa ka kauban sa kahangturan, ug Iyang gihiusa kini sa unod, sama sa giingon ni Santo Damasceno mahitungod sa Dios: 'Gihatagan Mo ako og kalag pinaagi sa Banal ug nagahatag-kinabuhi nga inspirasyon, human Nimo pormaon ang akong lawas gikan sa yuta'[333] . Ang kalag, busa, mao ang hulagway sa Dios, kay kini adunay tulo ka gahum apan usa ra ka kinaiya. Ang mga gahum sa kalag sa tawo mao kini: panumduman, rason, ug kabubut-on; sa panumduman kini susama sa Dios Amahan, sa rason sa Dios Anak, ug sa kabubut-on sa Dios Espiritu Santo. Ug sama sa Balaang

---

[330] Lucas 22:31 ug 32.
[331] Lucas 18:8.
[332] Genesis 1:20.
[333] Sa mga awit sa lubong.

Trinidad nga adunay tulo ka Persona, apan dili tulo ka Dios, kondili usa ra ka Dios: ingon usab sa kalag sa tawo, bisan pa adunay tulo (sama sa nahisgutan) ka gahum sa kalag, apan dili tulo ka kalag, kondili usa ra ka kalag.

Gibulag sa mga Balaang Amahan ang hulagway ug ang pagkapareho sa Diyos sa kalag sa tawo: si Basilio ang Dako sa iyang *Hexaemeron*, sa diskurso 10; si Crisostomo sa *Genesis*, sa diskurso 9[334] ; ug si Jeronimo sa iyang komentaryo sa Panagna ni Ezekiel, kapitulo 28. Ang kalag modawat niining kalainan—ang hulagway sa Dios—sa panahon sa paglalang niini sa Dios, samtang ang pagkapareho sa Dios nahuman sulod niini pinaagi sa bunyag; ang hulagway sa intelihensiya, ang pagkapareho sa kabubut-on; ang hulagway sa pagpugong sa kaugalingon, ang pagkapareho sa mga hiyas, ingon usab sa giingon ni Kristo sa Ebanghelyo: 'Pag-awhag kamo sa inyong Amahan nga naa sa langit'; ug pagkapareho kaniya sa pagkamaumanhin, pagkamaayo, pagkawalay dautang tuyo, ug uban pa.

Mao kini ang pangatarungan ni Basilio nga Dako: 'Himoon nato ang tawo' (ingon sa Dios) 'sumala sa atong hulagway ug sa atong kawangis': ang una, busa, atong nadawat isip binuhat sa Dios; ang ikaduha, hinoon, atong gipahingpit pinaagi sa atong kaugalingong gawasnong kabubut-on. Sa orihinal nga paglalang, kita gimugna sumala sa hulagway sa Dios; apan pinaagi sa atong gawasnong kabubut-on, gipahingpit nato ang atong kaugalingon aron mahimong kawangis sa Dios. Ug usab: Gibilin sa Dios kanako nga magpabilin sa pagkapareho sa Dios; kay naa man kanako ang hulagway, nga mao ang pagka-tawo sa Pulong; ug ang pagkapareho, nga mao ang pagka-Kristohanon[335] . 'Maghingpit kamo,' miingon si Cristo, 'sama sa pagkahingpit sa inyong langitnong Amahan.' Nakita ba nimo kung asa gihatagan kita sa Ginoo nga magpabilin sa Iyang pagkapareho? Didto, diin kita susama Niya *nga* nagapahimulos *sa Iyang adlaw sa pagdan-ag sa daotan ug sa maayo, ug nagapadala og ulan sa matarong ug sa dili matarong*[336] . Kung ikaw magdumot sa limbong, apan wala magtipig og sama sa kasingkasing, ni magpabilin sa kasuko sa kagahapon; kung ikaw mapinanggaon ug maloloy-on isip igsoon, nahimo ka nga susama sa Dios; kung gipasaylo nimo ang imong kaaway gikan sa kasingkasing, nahimo ka nga sama sa Dios; kung ang Dios anaa uban kanimo, usa ka makasasala, sama sa imong pag-atiman sa imong igsoon nga nakasala batok kanimo, pinaagi sa imong pagkamaayo nahimo ka nga sama sa Dios; busa, sama sa ' '—gidala nimo ang hulagway (sa Dios)—dili lang sa pulong, kondili sa buhat, pinaagi sa imong mga buhat sa pagkamaayo. Hangtud dinhi si San Basilio nga Dako.

Busa, mahibal-an nato nga ang hulagway sa Dios anaa bisan sa kalag sa usa ka dili motuo, samtang ang pagkapareho makita lamang sa usa ka matinahuron nga Kristohanon; ug kung ang usa ka Kristohanon makahimo og mortal nga sala, siya mawalaan lamang sa pagkapareho sa Dios, dili sa hulagway: ug bisan pa siya hukman sa walay katapusang pag-antos, ang hulagway sa Dios magpabilin kaniya hangtod sa kahangturan, samtang ang pagkapareho dili na gayud maglungtad.

Sa karaang panahon, adunay pipila ka mga heretiko nga nailhan nga mga antropomorfita (kadtong naghatag ug porma sa tawo sa Dios), nga gihisgutan ni San Epifanio, sa paghubad sa mga pulong sa Dios: 'Buhaton nato ang tawo sa atong hulagway ug kawangis', ilang gihubad sa parehas nga paagi sama sa gibuhat sa mga skismatiko karon, nga nag-angkon nga ang Dios adunay kawangis sa lawas sa tawo, ug sama sa tawo, nga adunay ulo, bungot, mga kamot, mga tiil, ug tanang uban pang mga bukton; ug nga Gihimo Niya ang tawo sa Iyang kaugalingong kawangis: mao kini ang paghubad sa mga Hudiyo. Apan sama sa mga antropomorfita niadtong panahona nga giisip nga buang, giisip nga mga erehe, gipahawa sa Simbahan, giisip kauban sa mga Hudiyo, ug gisilotan og anatema: ingon usab karon buang kining mga tawo, ug nagpraktis sila og erehiya, ug susama sa mga Hudiyo, ug angay silang silotan sa ekskomunikasyon gikan sa Simbahan; ang ilang kapalaran kauban sa mga Hudiyo ug sa mga antropomorfita (kadtong naghatag og porma sa tawo sa Dios), nga gikondena; kay wala sila motuo nga ang Ulo sa Dios, ug ang Iyang mga kamot ug mga tiil, dili materyal o unodnon, kondili dili materyal ug espirituhanon, nga mao ang Iyang diyosnong omnipotensya, awtoridad, gahum, ang tinubdan sa tanang butang, ang Iyang omnipotensya, ug ang Iyang omnipresensya.

Ang Dios hingpit nga Ulo, kay Siya ang sinugdanan sa tanang butang, ang Ginoo sa tanan, ug ang Maghuhari sa tanan; Siya hingpit nga Mata, kay Siya makakita sa tanang butang; Siya hingpit nga Dalunggan, kay

---

[334] Panid 37 (likod) ug 38.
[335] Pahina 38.
[336] Mateo 5:45.

Siya makadungog sa tanang butang; Siya hingpit nga Kamot, kay Siya nagkupot sa tanang butang; Siya hingpit nga Tiil, kay Siya anaa bisan asa, ug punô-an Niya ang tanang butang sa Iyang pag-anaa.

Gisaway ni San Basilio ang Dako ang mga anthropomorphist sa iyang *Hexaemeron*, sa diskurso 10[337] , ingon niini: 'Sa unsang paagi kita gimugna sa hulagway sa Dios? Limpyoha nato ang atong ignorante nga kasingkasing, ang atong wala pa natudloan nga hunahuna, ug ang atong wala pa natudloan nga mga pagsabot mahitungod sa Dios. Kung kita gimugna sa hulagway sa Dios, pareho ba kita sa Dios? Aduna bay buhok, dalunggan, ug ulo ang Dios? Aduna bay kamot, ug lingkoranan nga gilingkoran Niya? Kay nasulat sa Kasulatan nga ang Dios naglingkod: aduna bay mga tiil Siya nga gigamit sa paglakaw? Ingon ani ba ang Dios? Isalikway ang walay pulos nga mga damgo sa imong kasingkasing; ilabay gikan sa imong kaugalingon ang bisan unsang hunahuna nga dili makahatag og hustisya sa kadungganan sa Dios. Ang Dios walay porma, yano, walay kadungganan, ug labaw pa sa sukod ang panuigon; busa ayaw paghunahuna og porma para Niya, ug ayaw pasagdi nga madani ang imong hunahuna sa mga hunahuna sa mga Hudiyo; ni dili nimo masakop ang Dios pinaagi sa mga hunahuna sa lawas, ni ilarawan Siya sa imong huna-huna, kay ang Iyang kadakila dili masukod. Hunahunaa ang labaw, ug ihatag sa labaw ang mas labaw pa, ug sa labaw pa gayud, labi pa gayud; ug pahimangnoa ang imong huna-huna nga dili kini makasabot sa walay katapusan: ayaw paghunahuna og hulagway, kay ang Dios masabtan pinaagi sa Iyang gahum. Walay bisan unsa sa Dios nga susama sa anaa kanato; kay dili kita gihimo sa hulagway sa Dios sumala sa porma sa atong lawas; kay sa usa ka malaglag nga lawas, ang hulagway madaut, samtang sa dili malaglag, ang dili malaglag maporma; ang lawas motubo, mokunhod, magtigulang, ug mausab: lain kini sa pagkabatan-on, lain sa pagkatigulang, lain sa kasagaran, lain sa kalisdanan, lain sa kahadlok, lain sa kalipay, lain sa kalinaw, lain sa panagbangi; lahi ang kahimtang sa nagbantay kaysa sa natulog, Kay giunsa man ikatandi ang mausab-usab sa dili mausab? Ug sa dihang giingon, 'Buhaton nato ang tawo sa atong hulagway', nagtumong kini sa sulodnong tawo, nga gihisgutan usab sa Apostol: *'Bisan pa man nga ang atong panagway sa gawas nagakadaut, ang atong sulodnong tawo ginabag-o adlaw-adlaw'* (*[338]*). Kay sa sulod aduna kitay usa ka tawo, ug dili lang kita usa ka lawas; ug tinuod ang giingon, nga kita anaa sa sulod. Kay ako mao ang sulod nga tawo; ang gawas, bisan pa, dili ako, kondili ang akong substansya; kay dili ako ang kamot, kondili ako ang berbal nga pagpadayag sa kalag, samtang ang kamot usa ka bahin sa tawo. Kay ang lawas mao ang instrumento sa kalag, samtang ang tawo adunay pagka-ginoo pinaagi sa kalag mismo. Ug usab gisulti: 'Ang usa ka babaye anaa sa hulagway sa Dios sama sa usa ka lalaki, sa parehas nga dungganong kinaiya, bisan pa man mas maluya sa unod, apan gamhanan sa kalag, kay siya usab sa parehas nga dungganong hulagway sa Dios'[339] . Hangtod dinhi, si Basilio ang Dako.

Gikan niining mga pulong, ang mga bag-ong antropomorfitong skismatiko karon angay magmatngon ug masabtan nga ang hulagway sa Dios dili anaa sa nawong, mga mata, mga ngabil, bungot, o sa ubang makita nga bahin sa lawas, kondili sa dili makita nga kalag—berbal, rasyonal, makapugong sa kaugalingon, ug imortal.

Kapitulo 19. Mahitungod sa mga Buntot

Dinhi atong hisgutan ang bahin sa bungot, nga hinungdan sa dakong pagkadismaya sa atong mga Ruso, nga nagtan-aw sa bungot ingon usa ka dakong balaod sa Dios ug usa ka paagi sa kaluwasan, samtang ang pag-ahit sa bungot ilang giisip nga usa ka grabeng ug dili pasayloon nga sala nga mosangpot sa walay katapusang pagsilot.

Sa ting-init sa 1705, samtang naa ko sa siyudad sa Yaroslavl sa mga bulan sa Hunyo ug Hulyo, ug sa usa sa mga Domingo, pagkahuman nako mogawas sa katedral human sa Banal nga Liturgiya ug padulong sa akong puy-anan, duha ka lalaki nga may bungot—bisan dili pa tigulang—ang miduol kanako ug misinggit, nga nag-ingon: 'Balaan nga Ginoo! 'Sumala sa imong sugo, gisugo kami sa dekreto sa Tsar nga mag-ahit sa among bungot; apan andam kami nga isakripisyo ang among kinabuhi alang sa among bungot; kay mas gusto pa namo nga putlon ang among ulo kaysa mag-ahit sa among bungot.' Ako, bisan pa, nabigla sa niining wala damha ug kalit nga pangutana, ug wala dayon makatubag og usa ka bersikulo gikan sa Kasulatan; busa gitubag nako ang ilang pangutana, nga nag-ingon: 'Unsa ang moturok pag-usab, ang naputol nga ulo o ang gipahiran nga bungot?' Sila,

---

[337] San Basilio ang Dako, folio 37.
[338] 2 Cor. 4:16.
[339] Sa maong diskurso, sa ubos sa folio 38.

bisan pa, nagduha-duha, ug pagkahuman sa mubo nga paglangan, mitubag: 'Ang bungot moturok pag-usab, apan ang ulo dili.' Miingon ko kanila: 'Sigurado ko nga mas gusto ninyo nga luwason ang inyong mga bungot, nga motubo pag-usab bisan pa og kap-on kini og gupit, kaysa mawala ang inyong mga ulo, nga kon maputol na, dili na gayud motubo pag-usab, gawas na lang sa kinatibuk-ang pagkabanhaw sa tanang patay.' Pagkahuman nako og sulti niini, miadto ko sa akong selda. Daghang dungog nga mga lungsoranon ang misunod kanako, ug misulod uban kanako sa akong selda, ug adunay taas nga diskusyon tali kanamo bahin sa pag-ahit ug dili pag-ahit sa bungot. Ug nasabtan nako nga daghan sa mga nagpahakog sa ilang bungot subay sa sugo sa Tsar ang nagduha-duha sa ilang kaluwasan, ingon man nga nawala kanila ang hulagway ug pagkapareho sa Dios, ug dili na sila anaa sa hulagway ug pagkapareho sa Dios tungod kay gipahakog nila ang ilang bungot. Ako, bisan pa, nagdasig kanila nga dili magduha-duha, nga nag-ingon nga ang hulagway ug pagkapareho sa Dios dili naglangkob sa bungot o sa makita nga nawong sa tawo, kondili sa dili makita nga kalag; labaw pa, tungod niini gayud nga rason, walay bisan kinsa ang angay magduha-duha sa ilang kaluwasan, kay ang pag-ahit sa bungot ginabuhat dili sa kaugalingong kagustuhan, kondili pinaagi sa mando sa soberano. Busa, angay nga mosunod sa mga sugo sa mga may awtoridad sa mga butang nga dili supak sa Dios, ug dili makadaot sa kaayohan sa tawo.

Mahitungod sa uban, wagtanga nato kini nga pagduha-duha: kinahanglan natong susihon ang bahin sa bungot sa Daang Tugon ug sa Bag-ong Tugon. Ug aron magsugod sa Daang Tugon, atong gihan-ay ang atong pagsusi ingon niini:

1) Kinsa sa Daang Tugon ang wala gisugo nga mag-ahit sa ilang bungot?

2) Tungod sa unsang rason wala sila gisugo?

3) Gihimo ba kaniadto sa mga Hudiyo ang pag-ahit sa bungot?

Niining pagsusi sa bungot, ang unang punto nga angay hunahunaon mao: ang bungot ba mao ang hulagway ug kapariho sa Dios? Apan tungod kay napakita na sa ibabaw ni San Basilio ang Dako nga ang bungot dili hulagway ug kapariho sa Dios, atong hunahunaon karon ang lain nga punto nga atong gipanghisgutan.

UNANG PAGHUNAHUNA

Kinsa sa Daang Tugon ang gidili nga mag-ahit sa iyang bungot?

Kana nga sugo nga dili mag-ahit sa bungot, bisan pa gihatag sa Dios sa tanang mga Hudiyo, gipataw gayud kini labi na sa mga klero, ang mga pari ug mga Levita gipugos niini[340] , sama sa makita sa kapitulo 21 sa Basahon sa Levitico, diin ang Ginoo miingon kang Moises nga sugoan niya ang mga pari, ang mga anak ni Aaron, nga dili nila ipahilak ang ilang bungot, ug gidugang: 'Kay sila mismo ang maghalad sa halad sa Ginoo, ang halad sa ilang Dios.' *'Ayaw nila pag-ahit sa ilang bungot,*' Miingon Siya, 'tungod niini nga rason: *aron sila mismo ang maghalad sa halad ngadto sa Dios*'[341] . Ang pulong nga 'sila mismo' nagpasabot sa ministeryo sa mga pari ug mga Levita. Kay kinsa man gayud ang naghalad og halad sa Dios sa ilang kaugalingong mga kamot? Ang mga pari ug mga Levita ra. Sa bahin sa ubang mga tribo, bisan pa man nga naghalad sila og halad sa Dios, wala nila kini gibutang sa halaran sa ilang kaugalingong mga kamot, kondili pinaagi sa mga pari ug mga Levita; samtang ang mga pari ug mga Levita mismo ang naghalad sa mga halad sa Ginoo sa ilang kaugalingong mga kamot. Kay sa dihang gisugo sa Ginoo nga Dios nga dili ipahilot ang bungot ug gisugo nga kini dili ipahilot, aron sila mismo makahain sa halad sa Ginoo, klaro niyang gipakita nga kini nga sugo batok sa pagpahilot gihatag labi na gayud sa mga pari ug mga Levita. Ang maong sugo gihatag usab sa mga Nazareo, sama sa makita sa Basahon sa Bilang, kapitulo unom, ug sa Basahon sa mga Hukom, kapitulo trese, ug sa Unang Basahon sa Mga Haring, kapitulo usa: ug bisan pa ang mga layko—mao ang uban pang mga tribo sa Israel—nagtuman niini nga sugo nga dili mag-ahit sa ilang mga bungot; apan usahay dili sila gidili sa pag-ahit, ug sa tinuod usahay gisugo pa gani sila sa pagbuhat niini, sama sa atong makita sa ikatulong hisgutanan.

Ikaduhang Pagtahod

Ngano nga ang pag-ahit sa bungot wala gisugo ubos sa Daang Tugon?

Ang pag-ahit sa Daan nga Tugon dili sa iyang kaugalingon usa ka dautan; kay ang bungot dili mao ang hulagway ug kapariho sa Dios, sama sa klarong gipatin-aw kaniadto: hinungdan, nahimong dautan kini tungod lamang sa pipila ka sala. Kay kung ang pag-ahit sa iyang kaugalingon usa ka dautan, dili unta gisugo nga ang mga

[340] Lev. 19:27.

[341] Levitico 21:1, 5, 6.

ginapahapsay gikan sa ketus mag-ahit sa ilang bungot ug sa tanang buhok sa ilang lawas[342] ; kung ang pagbaton og bungot dautan sa kaugalingon niini, dili unta gisugo nga ang mga mosulod sa Levitical nga ministeryo mag-ahit sa tibuok nilang lawas, mao ang ilang ulo, bungot ug uban pa[343] , ni pasudlon unta ang mga Hudiyo nga motubo ang ilang bungot sa panahon sa lawom nga pagminos[344] ; Kung ang paggupit sa buhok dautan sa kaugalingon niini, dili unta gisugo sa Dios ang propeta Ezequiel nga gupitan ang iyang ulo ug bungot[345] . Apan kini hisgutan pa sa ubos. Dinhi, atong tan-awon ang rason nganong wala gisugo sa Daang Tugon ang paggupit sa bungot.

Ang rason sa maong sugo mao kini: ang mga pari sa mga dios-diosan, ug labi na gayud kadtong nag-alagad sa diyosa nga gitawag og Isis, ang karaang reyna sa Ehipto, maghalad og hugaw nga mga sakripisyo sa ilang mga templo ug maghimo og dili matarong nga mga paghangyo sa ilang mga diyos-diyosan; aduna silay batasan sa pag-ahit sa ilang ulo ug bungot. Ang balaan nga propeta Baruch misaway niining batasan, nga naghinumdom: 'Sa ilang mga templo naglingkod ang mga pari, gisi-gisi ang ilang mga bisti, gipahiran og hubas ang ilang ulo ug bungot; ug sila nagahilak ug nagasinggit sa atubangan sa ilang mga dios: "[346] ".'

Tungod niini, ang Ginoo nga Dios, pagkahuman Niya nga gipagawas ang Iyang katawhan gikan sa Ehipto ug pagkahuman Niya nga gitudlo ang mga pari ug mga Levita sa ilang katungdanan, gisugo sila nga dili mosubay sa buhat sa mga pari sa pagano nga ilang nakita sa Ehipto, nga nag-ahit sa ilang ulo ug bungot; ug Iyang gihatag kini nga sugo: *'Dili ninyo putlon ang buhok sa inyong ulo, ni mag-ahit sa inyong bungot'*[347] .

Dugang pa, kostumbre sa mga idolatra nga nagminaral sa ilang mga patay ang pag-ahit sa ilang ulo ug bungot, ug ang paggasgas sa ilang nawong ug lawas hangtod masamdan ug dumugo; tungod niini gisugo sa Ginoo ang Iyang mga ministro nga mag-amping batok sa ingon nga mga buhat, aron dili sila susama sa daotan, ug Miingon Siya: 'Ayaw pagbiyai *nga walay* putol ang ulo *alang sa patay*, *ni ang bungot*, *ni maghimo sila og bisan unsang hiwa sa ilang unod'*[348] .

Tungod niini, ang pag-ahit giisip nga dautang buhat, ug gidili sa Dios sa mga Hudiyo sa Daang Tugon, labi na sa mga pari ug mga Levita.

Ikatulong Pagtan-aw

Aduna bay panahon nga ang mga Hudiyo nag-ahit?

Nahitabo kini usahay. Sa sinugdanan: sa dihang ginapahapsay sila gikan sa ketus, ginaputol nila ang buhok sa tibuok lawas; busa, sa Basahon sa Levitico, kapitulo 14, gisugo: *'Pasagdi nga* motubo *ang tanan* niyang *buhok—ang iyang ulo, ang iyang bungot, ang iyang kilay, ug ang tanan niyang buhok* motubo'[349] .

Dugang pa: sa dihang ang mga kaliwatan ni Levi gitahasan sa Levitical nga ministeryo, gihimo kanila ang mosunod nga ritwal: una, gidala sila sa atubangan sa punong pari ug gisabwag sa tubig sa paghinlo; unya giputol ang tanang buhok sa ilang lawas, ingon sa gisulat sa Basahon sa Bilang, kapitulo 8: *'Pasagdi nga ang pag-ahit makatabon sa tibuok nilang lawas, ug pasinaw-a nila ang ilang mga bisti, ug sila mahimong limpyo'* (*[350]*); unya, pagkahuman nga gidala sila sa atubangan sa Toldang Pamatasan uban sa ilang mga halad, gibutang sa mga anak sa Israel ang ilang mga kamot ibabaw kanila. Apan, atong mapansin nga ang pag-ahit gihimo sa tibuok lawas sa bag-ong gi-ordinar nga mga Levita: kung sa tibuok lawas, sigurado nga apil usab ang bungot; ug sa higayon nga ma-ordinar na sila, dili na nila gi-ahit ang buhok sa ilang lawas hangtod sa ilang kamatayon.

Dugang pa: sa pagtuman sa panata sa Nazareo, giputol ang tibuok buhok sa ulo, kay adunay duha ka matang sa Nazareo: ang uban nga nagdedikar sa tibuok nilang kinabuhi sa Diyos pinaagi sa pagpugong sa kaugalingon ug pagkabalaan; ang uban nga naghimo sa panata sa Nazareo sulod lang sa pipila ka tuig, ug dili alang sa tibuok nilang kinabuhi. Ang mga Nazareo gitawag ingon niini gikan sa Hebreohanon nga pulong *nga 'nazir',* nga nagpasabot og 'gibulag' o 'gipahinungod', kay kining mga tawo gibulag ang ilang kaugalingon gikan sa

---

[342] Lev. 14:9.
[343] Numero 8:7.
[344] Jer. 41:5.
[345] Ezek. 5:1.
[346] Baruk, kapitulo 5.
[347] Lev. 19:27.
[348] Lev. 21:5.
[349] Ibid. 14:9.
[350] Num. 8:7.

kalibutanong kinabuhi nga pagpangita og kalipay sa katawhan, ug gipahinungod ang ilang kaugalingon sa usa ka hugot ug pagsakripisyo nga estilo sa kinabuhi, ug wala mag-ahit o maggupit sa buhok sa ilang ulo o sa ilang bungot sa tibuok panahon sa ilang panata nga Nazirite. Alang sa mga nakapanumpa sa Nazirite hangtod sa gitudlo nga panahon, sa diha nga matuman na kana nga panahon, moanha sila uban sa halad sa templo sa Ginoo; ug ang buhok nga mitubo, ihilabtan nila kini sa ganghaan sa Templo sa Pamatud-an, ug ibutang nila ang ilang giputol nga buhok sa kalayo sa halaran sa Ginoo, ingon pasidungog sa Dios ug pagpasalamat, kay gitugotan sila sa Ginoo nga matuman ang ilang panata: kini gisulat sa Basahon sa Mga Bilang, kapitulo 6[351] .

Dugang pa: ang mga layko sa mga Hudiyo, nga dili sakop sa Levitikong han-ay, wala gipugngan sa paggupit sa ilang buhok sa panahon sa pagminos ug kasubo: kay nasulat sa basahon sa balaan nga propeta Jeremias nga pagkahuman sa paglaglag sa Jerusalem ni Nebucadnezzar sa Babilonia, gibilin si Gedaliah sa yuta sa Juda aron magdumala sa pipila ka nakaluwas, miabot si Ismael nga taga-Juda, nga gikan sa panimalay sa hari, ug gipatay si Gedaliah; unya *miabot ang walumpung ka lalaki* gikan sa silingang mga rehiyon sa Palestina*, nga buhok* gubot *ug sinina gisi-gisi, nagahilak* tungod sa pagkamapukan sa Jerusalem[352] . Aduna'y miingon: 'Dinhi sa Basahon ni Jeremias gihisgutan ang ulo, dili ang bungot.' Motubag ko: sa Bibliya sa Slavonic nakasulat ang 'ulo', samtang sa ubang hubad nakasulat ang 'buntot'; ug kung ang hubad sa Slavonic maghisgot sa 'ulo', ang buot ipasabot nga apil usab ang buntot; kay sa panahon sa kasubo ug kaguol, ang ulo gipahiran kauban ang bungot, sama sa makita sa mga pulong sa Dios sa maong propetikanhong Basahon ni Jeremias, diin giingon: *'Ang matag ulo mahimong* kalbo (*nga mao, pahiran), ug ang matag bungot putlon*'[353] .

Pag-usab: ang balaan nga propeta ug pari nga si Ezequiel, nga nagprofesiya mahitungod sa pagkamapukan sa Jerusalem ug sa pagkaguba sa katawhang Hudiyo; Gisugo siya sa Ginoo nga ipahiran ang iyang ulo ug bungot, ug, pagkahuman niyang gibahin ang gipahiran nga buhok sa upat ka bahin, usa ka bahin iyang gisunog sa kalayo, ang usa giputol sa espada, ang usa iyang gipanglupad sa hangin, ug ang labing gamay nga bahin iyang gibutang sa iyang bisti ([354]), nga nagpasabot nga usa ka bahin sa katawhang Hudiyo mapapukan sa gutom ug salot samtang sila ginasakop, ang lain nga bahin pagapatyon sa espada sa mga Caldeo, ang ikatulong bahin pagakatibulaag sa tibuok kalibutan, ug ang ikaupat, nga gamay kaayo, magpabilin sa iyang lugar.

Apan, ingon ani ang among pangatarungan: kung dautan man unta ang paggupit sa buhok sa kaugalingon niini (ug dili tungod sa dautang sala sa idolatriya), dili unta gisugo sa Dios ang propeta Ezequiel nga gupitan ang iyang bungot; dili unta gitugotan ang mga Hudiyo nga gupitan ang tibuok nilang ulo sa panahon sa kasakit ug kasubo; Ni usab ang mga Nazareo gisugo, sa pagtuman sa ilang panata, nga ipahilak ang buhok sa tibuok ulo ug ihalad kini ingon halad nga gisunog sa Dios; ni usab kini gipreskribi sa balaod alang sa mga mosulod sa ministeryo sa Levita nga ipahilak ang tibuok nilang lawas; ni usab ang mga ginapahapsay gikan sa ketus gisugo nga ipahilak ang ilang bungot.

Kay sa Daang Tugon, dili sala ang pag-ahit sa bungot; kundili, ang pag-ahin niini aron pangsundon ang batasan sa mga daotan nga idolatra.

Human natong susihon ang bahin sa bungot sa Daang Tugon, atong balhinan karon ang bag-ong Tugon ug susihon ang maong hilisgutan uban sa mosunod nga mga konsiderasyon:

1) Aduna bay balaodnong probisyon mahitungod sa bungot alang sa mga Kristohanon?

2) Gikan kanin-o nagsugod ang praktis sa pag-ahit sa bungot?

3) Sala ba ang pag-ahit batok sa Dios?

4) Aduna bay kaluwasan sa dili pag-ahit sa bungot?

1STO NGA PAGHUNAHUNA

Aduna bay balaod bahin sa bungot para sa mga Kristohanon?

Kaugalian sa mga Kristohanong Great Russian nga ipangatarungan ang ilang praktis sa dili pag-ahit pinaagi sa pagtumong sa sugo sa Daang Tugon mahitungod sa bungot, nga nahisgutan sa ibabaw, nga gihatag sa Dios pinaagi sa mga Levita: *'Ayaw pag-ahit sa inyong mga bungot'* (nga gisulat)*[355]* , ug ingon sila: Si Kristo mismo

[351] Numero 6:18.
[352] Jer. 41:3.
[353] Ibid. 48:37.
[354] Ezek. 5:1 ug 4.
[355] Lev. 19:27.

ang mituman sa mga sugo sa Daang Tugon; kay Miingon Siya: *'Ayaw ninyo paghunahuna nga mianhi ako aron wagtangon ang Balaod o ang mga Propeta; wala ko mianhi aron wagtangon kini kondili aron tumanon* kini'[356] . Ug kung natuman ni Kristo ang mga sugo sa Daan nga Tugon, kita nga mga Kristohanon usab obligado nga tumanon kini, ug dili magpahilot sa atong bungot subay sa sugo sa Daan nga Tugon; kay si Kristo wala magpahilot sa Iyang bungot, ni ang mga Apostoles nga naglakaw uban Niya.

Base niini, ipresentar una sa mga nag-awhag sa dili pag-ahit ang mosunod nga kahibalo mahitungod sa mga sugo sa Dios sa Daan nga Tugon:

Ang mga sugo sa Daan nga Tugon tulo ka matang:
Espirituhanon,
Fisikal,
Hukmanan;
aron mas klaro:
Diyosnon,
Opisyal,
Sibil;
Mas klaro pa:
Ang angay sa pagtuo ug pagsimba sa Dios;
Sama sa angay sa mga ritwal (seremonya) sa simbahan ug sa kalibutanong kinabuhi sa katawhan;
Ingon nga angay alang sa hustisya.

Kining tulo ka sugo klaro kaayo nga makita sa mga pulong sa Dios kang Moises sa Basahon sa Deuteronomio, kapitulo 5, diin giingon: *'Paduol kamo kanako, aron isulti ko kaninyo ang tanang sugo, mga lagda ug mga paghukom'*[357] ; ug usab sa kapitulo 6: *'Kini nga mga sugo, mga balaod ug mga lagda, nga gisugo sa Ginoo inyong Dios'*[358] .

Atong hunahunaon kining tulo ka pahayag:
Mga sugo,
Mga ordinansa ug
Paghatol.

Ang mga sugo sa Dios, sa sinugdanan, nagtudlo sa kahibalo sa Dios, pagtuo kaniya, ug pagrespeto kaniya: *'Ako ang Ginoo nga imong Dios; dili ka magbaton ug lain nga dios gawas kanako'*[359] ug uban pa: ug kini mao ang mga sugo mahitungod sa Dios, nga banal ug espirituhanon.

Ang mga regulasyon naglangkob sa mga ritwal ug seremonya sa simbahan: unsaon paghalad sa mga sakripisyo, unsaon pagpanglimpyo sa kaugalingon gikan sa kahugawan, unsaon pagwisik sa kaugalingon sa dugo sa kanding ug baka nga biwa ug sa abo sa bisiro[360] ; unsa ang angay kan-on ug unsa ang dili angay kan-on; kanus-a dili maggupit sa buhok ug kanus-a kini gupitan; ug daghan pang susamang mga butang, sama sa gihulagway sa mga basahon ni Moises. Ug kining mga sugo nga may kalabotan sa unod gihatag alang sa duha ka rason: una, aron ang unod sa mga hayop nga walay pulong mahimong halad ngadto sa Dios; ug ikaduha, aron sila matudloan pinaagi sa unsang mga ritwal sa pagdumala sa ilang kaugalingong unod niining kinabuhi. Kini nga disiplina sa unod klaro nga gihulagway ni San Crisostomo, samtang iyang gipatin-aw kining mga pulong sa Apostol bahin sa pagka-pari ni Cristo: *'Dili siya usa ka pari sumala sa balaod sa unod'*[361] , ug uban pa. 'Siya,' miingon siya, 'usa ka pari dili sumala sa balaod sa unod; kay kana nga balaod dili matarong sa daghang aspeto; ug husto niyang gitawag kini nga balaod sa unod.' Kay ang tanan nga gisugo niini kay makalaut. Kay kung moingon ka: 'Tuli ang unod, pahiran og lana ang unod, hugas ang unod, limpyoa ang unod, *putla ang unod,* tapia ang unod, pakan-a ang unod, sauloga uban sa unod'—dili ba makalaut kining akong mga pulong?[362] ? Hangtod dinhi si Crisostomo.

---

[356] Mateo 3:17.
[357] Deut. 5:31.
[358] Ibid. 6:1.
[359] Exodo 20:2 ug 3.
[360] Hebreohanon 9:12 ug 13.
[361] Heb. 7:16.
[362] Bulawanong Dahon 2897.

Ang mga balaod, bisan pa niana, nagtudlo sa pagkamatarong tali sa mga tawo: dili maglapas sa usag usa, dili maghatag og bakak nga pagpamatuod, dili mangandoy sa kabtangan sa silingan, dili mangawat, dili mamuno; ug nagtukod sila og sibil nga hustisya: *usa ka mata alang sa usa ka mata, usa ka ngipon alang sa usa ka ngipon*[363] ; *ug nagbubo sila og dugo sa tawo, kay sa baylo niini, iyang kaugalingong dugo ang ibubo*[364] .

Pinaagi niining tulo ka mga sugo napailalom ang mga Israelita:

sa matinud-anong pag-alagad sa Dios,

Magdumala sa ilang kaugalingon uban sa kahusay;

Tratohon ang ilang silingan sa matarong.

Niining tulo ka sugo (nga naa sa Daang Tugon), aduna'y pipila nga kita mga Kristohanon obligado nga tumanon, ug uban nga dili nato kinahanglan tumanon.

Kinahanglan natong tumanon ang mga may kalabotan sa pagtuo, sa kahibalo sa Dios ug sa pagsimba sa Dios, ug ang mga may kalabotan sa pagkamatarong ug sa sibil nga hustisya.

Ug bahin sa mga ritwal ug seremonya sa Daang Tugon sa templo, ug sa mga regulasyon sa unod, dili lang kita napailawom niini, kondili hingpit kitang gipagawas gikan niini. Kay ang tanang regulasyon sa unod sa Daang Tugon—mao ang mga ritwal ug seremonya—mga tipo ug hulagway sa umaabot ni Kristo sa unod, sa Iyang pagka-pari, ug sa mga halad ug sakramento sa Simbahan nga karon anaa na sa bag-ong grasya. Apan sa pag-abot ni Cristo, ug sa pagtuman Niya sa tanan nga gipadayag ug gisimbulo sa Iyang kaugalingon, ang mga tipan-aw ug simbolo gipapas na: kay sama sa bulak nga malata inig moturok sa bunga, ug sama sa mga bitoon nga maluya inig masidlak sa adlaw, mao usab, sa pag-abot sa bag-ong grasya, ang landong sa Balaod mihunong na. Kay kon ang mga ritwal ug seremonya sa Daang Tugon buhi pa karon, kini mahimong bakak, nga mga tipo ug landong ni Cristo; kay nagpasabot pa gihapon kini sa pag-abot ni Cristo sa unod, nga miabot na; tungod niini hingpit na silang gilabay gikan kanato, ug kita gipagawas gikan kanila, sama sa mas klarong ipatin-aw sa ubos.

Ug ingon sa gisulti ni Kristo nga Ginoo: 'Wala ko moanhi aron wagtangon ang Balaod, kondili aron tumanon kini', kini angay sabton sa mosunod nga paagi: Gituman ni Kristo ang balaod sa mga ritwal sa Daan nga Tugon: Siya giputlan sa ari, gipresentar sa templo sa Ginoo sumala sa balaod, mikaon sa Paskwa sumala sa gisugo sa balaod, ug, pagkahuman Niya sa pagbuhat sa ubang ritwal sa mga Hudiyo, iyang gibyaan kini, kay kini mga hulagway sa mga butang nga umaabot sa bag-ong grasya; Pagkahuman Iyang gibyaan ang balaod sa Daan nga Tugon, Iyang gitukod ang bag-ong balaod sa grasya: ug busa ang balaod sa Daan nga Tugon mipahimutang sa grasya nga miabot.

Ug usab, laing interpretasyon: Gikatuman ni Kristo ang Balaod ni Moises, nga dili kompleto ug dili hingpit; kay ang Balaod ni Moises dili makaluwas sa tawo gikan sa impyerno, bisan pa sa usa ka matarong: apan si Kristo, sa pag-abot Niya, gipuno ang Balaod ni Moises sa bag-ong mga sakramento nga puno sa grasya sa kaluwasan, nga hingpit nga makaluwas sa tawo. Busa, wala giwagtang ni Kristo ang balaod mahitungod sa kahibalo sa Dios ug pagtuo (ug dili ang mahitungod sa mga ritwal sa Daang Tugon), kondili natuman kini.

Dinhi atong hisgutan ang pangutana bahin sa bungot.

Busa, ayaw pasagdi nga adunay maghunahuna nga nagtudlo kami sa mga tawo sa pag-ahit sa ilang bungot, o nga among gikondena ang mga dili mag-ahit; hinungdan, among gipapas ang pagduha-duha bahin sa kaluwasan sa mga naglantaw sa pag-ahit ingon usa ka grabeng sala ug nawagtang ang paglaum sa ilang kaugalingong kaluwasan. Labaw pa, among gisaway ang erehya sa mga antropomorfita, mao kadtong nagtuo nga ang bungot mao ang hulagway ug kapariho sa Dios.

Ang sugo mahitungod sa bungot, nga makita sa Daang Tugon, sa Basahon ni Levitico, usa ba sa maong mga sugo? Usa ba kini sa mga may kalabotan sa kahibalo sa Dios ug pagtuo? Apan kini dili makita sa mga lapida ni Moises taliwala sa mga sugo sa Dios.

Ang paglapas ba sa mga sugo mao kadtong may kalabotan sa pagkamatarong ug sibil nga hustisya? Apan wala usab kita makakita og sugo mahitungod sa bungot niini.

Gikan sa unsang mga sugo, busa, nagagikan ang pagdili batok sa bungot? Gikan ba kini sa mga sugo nga mga regulasyon—mao ang, mga ritwal ug seremonya sa mga Hudiyo—nga klaro nga gipatin-aw ni San

---

[363] Mateo 5:38.

[364] Genesis 9:6.

Crisostomo, pinaagi sa mga pulong sa mga Apostoles, nga makarnal nga kinaiya, kay si Kristo, pinaagi sa Iyang pag-abot, gipapas kini[365] .

Kay walay pulos nga inyong giangkon ang inyong kawalay-kaangayan base sa Daang Tugon, ug walay pulos usab nga nagduha-duha kamo sa inyong kaluwasan, tungod kay gipahawa ang inyong bungot pinaagi sa mando.

Apan tungod kay si Kristo ug ang balaang mga Apostoles uban kaniya wala mag-ahit sa ilang bungot, gibuhat nila kini subay sa balaod sa espirituhanong han-ay, nga nagtinguha nga mahimong unang mga pari sa primasiya nga Simbahan; gibuhat usab nila kini isip mga Nazareo, nga nagtugot sa ilang buhok nga motubo og taas. Ug dili ba ingon sa Kasulatan mahitungod kang Kristo nga Ginoo: *'Ikaw usa ka pari hangtod sa kahangturan sumala sa han-ay ni Melchizedek'* ([366])? Karon, samtang sila (ang mga Apostoles uban ni Kristo) nagpahaba sa ilang buhok subay sa Balaod ni Moises, kana nga Balaod ni Moises dili ipataw sa mga Kristohanon nga gitawag gikan sa mga Hentil; kay ang Apostolikong Konseho nagpalingkawas sa mga Hentil nga miadto kang Kristo gikan sa tanang regulasyon, ritwal, ug seremonya sa Daan nga Tugon, sama sa klarong makita sa Mga Buhat sa mga Apostoles, kapitulo 15, diin ang mga nangunang Apostoles sa Jerusalem misulat og sulat ngadto sa mga tawo sa Antioquia—kadtong nibalhin gikan sa pagsimba sa diyos-diyosan ngadto kang Cristo—nga ingon niini:

Ang mga Apostoles, ang mga tigulang ug ang mga igsoon, ngadto sa mga igsoon sa Antioquia, Siria ug Silicia, nga mga Hentil, ug nagalipay sa Ginoo: kay nadungog namo nga ang uban nga migikan kanamo nakapaguol kaninyo sa ilang mga pulong, ug nakapabalibad sa inyong mga kasingkasing, nga nagaingon nga kinahanglan kamo magpatuli ug *magbantay sa Balaod, nga wala namo gisugo kaninyo.* Nagkasabot kami, nga naghiusa sa usa ka hunahuna, sa pagpadala kaninyo ug mga pinili nga lalaki, ug ang uban gisulat didto; Ingon niini: *gidesisyonan sa Balaang Espiritu ug kanamo, nga dili na magbutang pa ug bisan unsang laing pas-an kaninyo, gawas lang niining mga gikinahanglan: nga maglikay kamo sa pagkaon nga gipahinungod sa mga dios-diosan, sa dugo, sa unod sa mga hayop nga gilumos, ug sa pakighilawas; ug bisan unsa nga dili ninyo gusto nga buhaton kaninyo, ayaw buhata sa uban*[367] . Ug usab, sa samang Buhat sa mga Apostoles, sa kapitulo 21, ang balaan nga Apostol Santiago, kauban ang uban pang mga tigulang sa Jerusalem, miingon kang San Pablo, nga miadto kanila: *'Nakahukom kami nga ang mga Hentil nga nagtuo dili na pas-anon sa bisan unsang ingon nga regulasyon, kondili maglikay lang sa pagkaon nga gihalad sa mga dios-diosan, sa dugo, sa unod sa mga hayop nga gilumos, ug sa pakighilawas'*[368] . Hangtod dinhi gikan sa Mga Buhat sa mga Apostoles.

Dinhi, paminawa pag-ayo sa tanan ug hunahunaa kung giunsa sa mga balaan nga Apostoles pagbuhat nga gawasnon ang mga Hentil—nga mibiya sa idolatriko nga kadautan ngadto kang Kristo—gikan sa tanang regulasyon sa Daang Tugon ni Moises, mao ang mga ritwal ug seremonya. 'Dili na kinahanglan,' miingon siya, 'nga ilang sundon ang ingon nga mga butang; kinahanglan lang nilang sundon ang mga butang nga may kalabutan sa kahibalo sa Dios ug pagtuo, ug dili magbuhat og dautan sa uban: "*Ayaw pagbuhat sa uban* sa dili *nimo gusto nga buhaton nila kanimo*" ([369]).

Ug tungod kay ang mga katawhan sa Rusya nabawtismo ngadto kang Kristo dili gikan sa Hudaismo, kondili gikan sa pagano ug idolatriko nga pagkadautan; kay dili sila napugos sa pagsunod sa mga pagsaulog, ritwal, ug seremonya sa Balaod ni Moises, kondili gawasnon sila niini pinaagi sa paghukom sa mga Apostoles. Kay bisan pa sa mga bungot, ang balaod dili sila pugson, kondili kini usa ka butang sa pagpili; ug dili sila angay magduha-duha sa ilang kaluwasan tungod sa kabug-aton sa bungot.

Usa sa akong mga kontra miingon kanako: 'Gipulihan ni Kristo ang circumcision sa Daan nga Tugon sa binyag, nga gihatag Niya kanato ingon kapuli sa circumcision; apan unsa man ang Iyang gipulihan sa bungot? Unsa man ang Iyang gihatag kanato sa bag-ong grasya ingon kapuli sa bungot sa Daan nga Tugon?'

Mitubag ko kaniya: 'Ang mga Hudiyo adunay Daang Balaod, nga nagmando kanila nga magpatuli ug dili mag-ahit sa ilang bungot, ug uban pa.' Kay ang mga Hudiyo nga mituo kang Cristo gihatagan og balaan nga bunyag imbis sa circumcision sa Daang Tugon; apan kita, nga mga Hentil, nga kaniadto nagpuyo sa pagsimba sa

---

[365] 7 Nobyembre, folio 2897.
[366] Salmo 109:4. Hebreo 5:5.
[367] Buhat 15:23, 25, 28 ug 29.
[368] Ibid. 21:25.
[369] Buhat 15:29.

diyos-diyosan, wala gyud kitay balaod sa Dios. Ang Daang Tugon wala gayud namo mailhi; ang mga pagsaulog, ritwal, ug seremonya sa mga Hudiyo wala namo masayri. Ang pagtuli ug ang dili pag-ahit sa bungot wala gayud namo madungog sa mga kaliwatan sa among mga katigulangan, kondili idolatriya ug kadautan ra ang naa. Kay kami, nga gitawag kang Cristo gikan sa mga Hentil, gihatagan ni Cristo og balaan nga bunyag, dili ingon nga kapuli sa pagtuli—nga wala gayud namo—kundi ingon nga kapuli sa idolatrikong pagkadautan nga kaniadto among gisulod; ug Wala Siya magmando kanamo bahin sa bungot; ni ang mga balaan nga Apostoles wala magmando kanamo sa pagsunod sa mga regulasyon, ritwal, ug mga seremonya. Kami (ingon sa Apostol Santiago) nagpadala og mga sugo *ng*adto *kanila* ug nagpasiya nga dili *nila* kinahanglan *tumanon bisan usa niini nga mga butang*[370] ; kay gipagawas kita nila gikan sa balaod mahitungod sa bungot, nga gibyaan sa atong kaugalingong pagbuot; kay dili unta magduha-duha ang mga maalamon bahin sa kaluwasan tungod sa pag-ahit sa bungot.

Apan adunay mga sugo mahitungod sa bungot nga makita sa atong mga Rusyano nga libro, nga atong ipresentar alang sa diskusyon.

Sa sinugdanan:

Sa libro nga nailhan nga *The Helmsman*, sa Kapitulo 47 ni Nikita nga monghe, presbiter sa Studite Monastery, nga nailhan nga Scythian, sa iyang pakigpulong sa mga Latino, sa panid 388 sa likod nga bahin, gisulat kini ingon niini:

Mahitungod sa pag-ahit sa bungot, dili ba gisulat sa Balaod: 'Dili ninyo pag-ahitun ang inyong mga bungot'; kay kini angay alang sa mga babaye, apan dili alang sa mga lalaki, sumala sa gisugo sa Dios, ang Magbubuhat? Kay miingon Siya kang Moises: 'Ayaw putla ang buhok sa inyong bungot, kay kini usa ka pagdumot sa Ginoo'; ug kini nahimong balaod sukad pa sa panahon ni Constantine, Hari sa Kavala, nga usa ka heretiko; kay nahibalo ang tanan nga kadtong giputol ang bungot mga sulugoon sa heresiya. Apan ikaw, pinaagi sa pagbuhat niini aron malipay ang mga tawo ug supakon ang balaod, pagadumtan ka sa Dios, nga nagmugna kanimo sa Iyang kaugalingong hulagway.

PAMalandong

Angay ba motuo sa mga pulong ni Nikita?

Pangutana:

Kanino moabot ang pagtuo nga walay pagduha-duha?

Tubag:

1) Bisan kinsa nga giisip nga usa sa mga balaan.

2) Kung usa siya sa mga ortodoksong magtutudlo sa Simbahan.

3) Kung adunay mosulti sa kamatuoran sa ilang mga pulong, sila adunay pagtuo nga walay pagduha-duha.

PAMINHEW

Mahitungod kang *Nikita.*

Si Nikita, ang Studite nga monghe: kung giisip ba siya nga usa sa mga balaan, wala mailhi, kay wala siya makita sa Synaxarion.

Wala siya'y nahisgutan taliwala sa mga ortodoksong magtutudlo sa Simbahan, gawas sa Kormcha: dugang pa, sa iyang mga pulong, daw usa siya ka sumusunod sa erehe nga Anthropomorphite, nga nag-ingon nga ang pag-ahit sa bungot makalilisang sa Dios, nga nagmugna sa tawo sa Iyang kaugalingong larawan: mura'g ang Dios usa ka anthropomorphic, nga adunay bungot, ug mura'g Iyang gimugna ang tawo sa maong larawan gayud.

Ang kabakak sa pag-angkon ni Nikita klaro kaayo nga makita sa mga pulong nga iyang giangkon sa Balaang Kasulatan, kay ingon niini ang gisulat: 'Ayaw tugoti nga motubo og taas ang buhok sa inyong bungot; kay kini usa ka pagdumot sa Ginoo: kay kini usa ka sugo sa Ginoo, sa Basahon sa Levitico, kapitulo 19 ug 21, nga ang Levita dili magpahaba sa iyang bungot; apan kining mga pulong ('kay kini usa ka pagdumot sa Ginoo') dili gayud makita sa maong sugo sa Ginoo.

Busa, dili nato ipahimutang ang atong pagtuo sa mga pulong niining si Nikita; kay dili siya matinud-anon, nga nagdugtong og bakak nga mga pulong sa Balaang Kasulatan, ug dili siya maghunahuna sa matarong bahin sa hulagway sa Dios, ni gihatagan siya og dungog taliwala sa mga balaan.

Gikan sa Stoglavnik

---

[370] Buhat 21:25.

Sa tuig 7059, sa bulan sa Pebrero, sa panahon sa paghari sa debotong Tsar ug Dakong Prinsipe Juan Vasilyevich, Awtokrat sa Tibuok Rusya, ubos sa pagdumala sa Kabanal-banalan Macarius, Metropolitan sa Moscow ug Tibuok Rus, sa imperyal nga siyudad sa Moscow, usa ka konseho ang gipahigayon sa labing reverendo nga mga Obispo, ang labing kinasihang mga Archimandrite ug mga Abad, ug sa tibuok klero, mahitungod sa pipila ka repormang eklesiastikal; Niining konseho anaa si Iyang Kahalangdon Nicander, Arsobispo sa Rostov ug Yaroslavl, ug usa ka libro ang gisagol bahin sa pagdumala sa mga butang sa simbahan, nga nailhan nga Stoglav, diin, sa Kapitulo 10, ang mosunod ang gisulat mahitungod sa mga bungot:

Gikan sa balaodnong balaod bahin sa pag-ahit sa bungot

Ingon usab, ang balaang kanon nagdili sa tanang Ortodoksong Kristohanon sa pag-ahit sa ilang bungot o paggupit sa ilang bigote; kay ang ingon nga mga buhat dili gikan sa Ortodoksong tradisyon, kondili gikan sa Latin ug heretikal nga tradisyon sa Griyegong hari Constantine Kavalin; ug ang Apostoliko ug Patristikong kanon hugot nga nagdili ug nagdumili niini; Ang lagda sa mga balaan nga Apostoles nag-ingon ingani: kon kinsa ang mag-ahit sa iyang bungot ug magpakita sa ingon niini nga paagi, dili angay nga pag-alagad kaniya, ni pag-awit sa kap-atan ka adlaw nga serbisyo sa handumanan alang kaniya, ni pagdala og prosphora o kandila alang kaniya sa simbahan; ihap siya uban sa mga dili motuo; kay ilang gisagop kini nga buhat gikan sa mga heretiko. Mahitungod sa maong hilisgutan, ang Kanon 11 sa Ika-unom nga Konsilyo, nga gipahigayon sa Trullo, kabahin sa pag-ahit sa bungot. Sa pag-ahit sa bungot, dili ba nasulat sa Balaod: 'Dili ninyo pag-ahitun ang inyong mga bungot'; kay angay ra kini sa mga babaye apan dili angay sa mga lalaki; ang Dios, nga nagmugna kanila, mao ang nagmando niini, ug Miingon Siya kang Moises: 'Ayaw ninyo pag-ahit sa inyong mga bungot, kay kini usa ka pagdumot sa atubangan sa Dios'; ug kini gikan kang Constantine, Hari sa Kavalin, ang heretiko; kay ang tanan nakahibalo nga ang iyang mga heretiko nga sulugoon kinahanglan nga i-ahit ang ilang mga bungot. Hangtud dinhi ang Stoglavnik.

PANAGHISGUT

Niining mga pulong, kinahanglan susihon ang mosunod nga tulo ka punto pinaagi sa pangatarungan: ang mga Apostolikong Kanon, ang mga Kanon sa mga Amahan,

ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, ug si Haring Kavalin.

Gibasa namo ang mga Apostolikong Canon sa libro nga *Kormchiya*, nga gipatik sa imperyal nga siyudad sa Moscow, sa panahon sa paghari sa matinud-anong Tsar ug Dakong Prinsipe Alexei Mikhailovich, sa panahon sa patriyarkado sa Iyang Kasantosohan Joseph, sa tuig 7161; sa maong mga Apostolikong Canon, walay bisan usa ka paghisgot bahin sa mga bungot; gawas kon aduna pay ubang Apostolikong Kanon nga wala pa maimprinta, nga wala pa namo makita. Apan ipahibalo nga ang Balaang mga Apostoles wala magsulat og bisan unsang kanon; kay ang ilang konseho, nga nahitabo sa Jerusalem mahitungod sa mga pagano nga nagbalhin gikan sa pagsimba sa dios-diosan ngadto kang Kristo, wala magsulat og lain gawas niining lima ka sugo:

1) Nga sila maglikay sa mga ritwal sa idolatriya.

2) Paglikay sa sekswal nga imoralidad.

3) Paglikay sa unod nga gipugngan sa liog.

4) Paglikay sa dugo, nga mao ang pagpatay nga nagbubo og dugo sa tawo.

5) Dili pagbuhat og dautan sa isigkatawo[371] . Mahitungod sa mga butang sa Daan nga Tugon, wala kini gihisgutan sa maong Apostolikong Konseho; kay gipagawas niini ang mga Hentil gikan sa tanang ritwal ug kostumbre sa Daan nga Tugon, sama sa giingon ni San Santiago kang Pablo: *'Dili na kinahanglan nga ilang sundon ang ingon nga mga butang[372]* '. Ang mga lagda pagkahuman gisulat ni balaang martir Clemente, Papa sa Roma, usa ka disipulo ni San Pedro, ang pangunang apostol, sumala sa mga balaang Apostoles; ug gitawag niya kining mga lagda nga Apostolikong Lagda; apan ang libro nga *Kormchiya* nagpamatuod nga kini nga mga lagda nadistorsiyon sa mga heretiko ug gisalikway sa Konseho sa mga Amahan sa Ortodokso. Busa, ang *Kormchiya*, sa panid 17, ilawom sa Lagda 60, nagpahayag sa iyang komentaryo: 'Daghang mga libro ang gikadunot sa mga heretiko, nga nakadaot sa labing yano nga mga tawo, sama sa mga Apostolikong Sugo nga gisulat ni San Clemente, ang Obispo, nga busa gisalikway sa Konseho.' Gipamatud-an usab kini sa ikaduhang kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho; tan-awa ang panid 177 sa *Kormchaya*. Kung, labaw pa, adunay bisan unsa

[371] Ang Mga Buhat, kapitulo 15.

[372] Ibid. 21:25.

nga gisulat sa gitawag nga Apostolikong Kanon bahin sa bungot, dili kini ikatingala; kay kining mga kanon giliko sa mga heretiko, ug dili angay saligan; samtang sa gipatik nga Apostolikong Kanon (sama sa akong nahisgutan na) walay bisan unsa nga makita bahin sa bungot.

Wala usab maghisgot ang mga kanon sa mga Balaang Amahan gikan sa tanang Ekumenikal ug Lokal nga mga Konsilyo bahin sa bungot bisan asa. Kung kinsa ang walay pagtuo, pasusi nila ang tanang Konsilyo ug ang tanang kanon sa mga Balaang Amahan; makakaplag ba sila bisan usa ka paghisgot sa bungot bisan asa? Mahitungod sa paghisgot sa Stoglav sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, partikular sa Kanon 11, ang gisulat didto nagtumong sa lain nga butang, dili sa bungot. Kay ang maong kanon nag-ingon: 'Ang walay lebadura nga pan sa mga Hudiyo gisalikway; bisan kinsa nga motawag sa ilang doktor, o maligo uban kanila, gisalikway'[373] . Mao kini ang ikalabing usa ka kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, nga gisgutan sa Stoglavnik. Ug klaro kaayo nga kini nga kanon wala maghisgot sa bungot, kondili sa butang nga ang mga Kristohanon dili gayud magka-komunyon sa mga Hudiyo, sama sa gipatin-aw sa komentaryo sa maong kanon; basaha kini sa gustong mabasahan didto.

Sa unsang mga tuig nahitabo ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho ug si Haring Kavalin?

Ang Stoglavnik nag-ingon nga kini nga Konseho, sa iyang ikalabing usa ka kanon—nga nagdili sa pag-ahit sa bungot—gipasa isip direkta nga pagsupak sa edikto ni Haring Kavalin, nga nagsugo sa pag-ahit sa bungot. Apan, atong masuta nga ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho nahitabo niadtong tuig 680 AD, samtang si Kavalin natawo niadtong tuig 719 ug misaka sa trono niadtong tuig 741; busa, 60 ka tuig ang nilabay tali sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho ug sa paghari ni Kavalin. Unsaon man, busa, nga ang Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho nakahukom og butang nga supak sa balaod ni Kavalin, sa dihang si Kavalin wala pa gani natawo? Ug unsaon man sa usa ka tawo pagsalig sa ingon ana ka bakak nga sinulat?

Gikan sa Daang Basahon sa Serbisyo.

Sa tuig 7155, sa unang tuig sa paghari sa Iyang Kahalangdon Tsar Alexei Mikhailovich, sa panahon sa patriyarkado sa Iyang Kabanal-banalan Joseph, usa ka Libro sa Serbisyo ang gipatik sa Moscow; sa katapusan niini gilakip ang usa ka pagtulon-an nga ang mga Ortodoksong Kristohanon dili unta mag-ahit sa ilang bungot, ug gikutlo ang mosunod nga mga pulong ni Santo Epifanio:

Sa samang paagi, nagsulat si Santo Epifanio, nga nagasaway sa heresiya sa Euchite, sa iyang libro nga *Ponaria*: 'Kay dili angay sa Ekumenikal nga Simbahan ang hayag nga pagbiyak sa bungot ug dili paggupit sa buhok, sumala sa pagtulon-an sa mga Apostoles: "[374] ".' Kay, miingon siya, ang usa ka lalaki dili angay magpahaba sa iyang buhok, tungod kay kini mao ang hulagway ug himaya sa Dios; apan, sa pagbuhat sa labing dautan ug supak niini, ginapahiran nila ang ilang bungot. Sa mga Apostolikong Kanon, gipahayag sa Balaang Pulong nga dili angay laglagon ang hulagway sa bungot, ni magpalamuti sa malaw-ay nga paagi, ni tungod sa garbo.

Kining mga pulong, tungod sa ngalan mismo ni San Epifanio, angay untang saligan kon wala lang ang usa ka pagduha-duha nga motumaw gikan niini: ang unang punto gisaysay nga daw usa ka testimonya sa mga Apostoles; kay, ingon niya, ang lalaki dili angay magpahaba sa iyang buhok, tungod kay kini mao ang hulagway ug himaya sa Dios. Apan sa mga sinulat Apostoliko, sa Unang Epistula ni Pablo ngadto sa mga taga-Corinto, kapitulo 11, bersikulo 147, lain ang pagbasa sa maong talata. Nagaingon kini didto: ang lalaki dili angay tabunan ang iyang ulo, kay kini mao ang hulagway ug himaya sa Dios. Dinhi, ang Apostol wala maghisgot sa buhok sa ulo, kondili sa pagtabon sa ulo; ug busa ang mga pulong, nga gisulat ubos sa ngalan ni San Epifanio, nahimong kaduda-duda, tungod kay kini dili uyon sa mga pulong sa mga Apostol.

Ikaduha: sa mga sugo nga Apostoliko, sumala sa giingon sa Balaang Pulong—ug sama sa among gipasabot sa ibabaw—sa mga sugo nga Apostoliko nga gipatik sa Kormchaya, walay bisan unsa nga makita mahitungod sa bungot, ni sa dili pag-ahit niini ni sa pag-ahit niini. Ug bisan pa adunay ubang mga Apostolikong sugo nga makita gawas sa gipatik nga teksto, ang Kormchaya nagpamatuod nga kini gibaliko sa mga erehe ug gisalikway sa Konseho, sama sa among gipasabot kaniadto ; Dugang pa, ang awtor sa teksto nga gilakip sa maong Service Book, mahitungod sa pagtudlo sa bungot, puno sa mga sayop, nga ang uban niini ipadayag sa ikatulong diskusyon bahin sa bungot.

---

[373] Panid 180, likod nga bahin.

[374] Pahina 628, likod nga bahin.

Girespeto gyud namo ang ngalan ni Santo Epifanio, apan nagduha-duha kami bahin sa mga sinulat nga giingong iya; kay daghang sinulat ang gi-atribusyon sa ngalan sa mga santo, apan wala kini gisulat sa mga santo mismo; ug bisan pa kon tinuod gayud kining mga pulong ni Epiphanius, dili kini katingalahan, kay gisulat niya kini sumala sa Balaod ni Moises, nga siya mismo wala mag-Kristohanon sukad pagkahimugso, kondili gikan sa mga ginikanang Hudiyo, ingon sa nahisulat sa iyang kinabuhi. Apan alang kanato nga mibaling gikan sa pagka-pagano ngadto kang Kristo, ug napalaya gikan sa yugo sa Daang Tawag pinaagi sa paghukom sa mga Apostoles, kining mga pulong ni Epiphanius (kung tinuod nga iya kini) dili makapugos.

Gikan sa Dakong Karaan nga Basahon sa Serbisyo.

Sa tuig sa kalibutan 7133, sa panahon sa paghari sa Iyang Kamahalang Tsar ug Dakong Prinsipe Michael Feodorovich, ug sa patriyarkado sa Iyang Kasantosohan Filaret, usa ka Service Book ang gipatik sa Moscow, nga naglangkob sa mga ritwal ug regulasyon nga nagdumala sa husto nga pagdawat sa mga naggikan sa mga Latino ngadto sa Balaang Simbahang Sidlakan. Niini gisulat ingon niini:

Gisumpa ko ang walay-Diyos, maluoyong limbong, ang makaguba-sa-kalag, ngitngit nga mga erehiya, ilabi na ang batasan sa pag-ahit sa bungot, nga ang walay-balaod nga pangulo mao si Pedro ang Daotan, Papa sa Roma. Sa taliwala sa mga magmamando, ang pangulo niining erehiya mao ang daotan nga si Constantine, ang iconoclast; ug sa maong erehiya, nadani usab ang uban pang mga Papa sa Roma, ingon man ang tanang mga obispo ug pari nga Latin, ug daghang mga layko usab, nga nawala ang ilang rason, nahulog sa ingon nga ketus, gipapas ang kaayo sa ilang kaugalingong nawong—ang hulagway nga gimugna sa Dios alang kanila, nga pinaagi niini gipahimutang sa Dios ang kaayo sa tawo, sa Iyang kaugalingong hulagway ug pagkapareho. Hangtod dinhi ang Basahon sa Liturhiya.

Dinhi paminawa sa tanan ug tan-awa kon ang erehe sa mga antropomorfita (kadtong naghatag og porma sa tawo sa Diyos) dili ba mapatik sa kaugalingon niini; sila nga naghisgot sa Diyos nga sama sa tawo, ug nag-angkon nga Iyang gimugna ang nawong sa tawo sa Iyang kaugalingong hulagway, nagpamatuod nga ang hulagway sa Diyos anaa sa lawas, ug dili sa kalag sa tawo.

Kay ang mga probisyon sa among mga Rusyano nga libro nga nagdili sa bungot dili tinuod nga balaod; kay kini dili uyon sa kamatuoran, kondili nagsunod sa mga antropomorfista, ug walay pulos nga gisuportahan sa among mga Rusyano nga Kristohanon kini nga pagdili, ug walay pulos usab nga magduha-duha ang bisan kinsa sa ilang kaluwasan, tungod kay gipawagtang ang ilang bungot pinaagi sa dekreto.

Makatingala usab nga ang atong mga Ruso, nga gibase ang ilang pagdumili sa pag-ahit sa usa ka sugo sa Daang Tugon—nga nagtan-aw sa pag-ahit ingon usa ka grabeng sala—wala silay pagduha-duha sa paggupit sa buhok sa ilang ulo; apan ang sugo sa Dios sa Daang Tugon gihatag sa pareho ug patas: dili mag-ahit sa bungot, ug dili maggupit sa buhok sa ulo. Ingon niini nga gisulat sa Basahon sa Levitico, kapitulo 19: 'Dili ninyo putlon ang kilid sa inyong ulo, ni mag-ahit sa inyong bungot.' Ang atong mga igsoon nga Ruso, bisan pa niana, hugot nga ginasunod ang usa ra sa mga sugo sa Dios—nga dili sila mag-ahit sa ilang bungot; apan ilang gipasagdan ang sugo nga dili putlon ang ilang buhok, kay giputol nila ang buhok sa ilang ulo, ug pinaagi niini napamatud-an nila nga sila mga manalapas sa mga sugo sa Dios sa Daan nga Tugon nga ilang ginasaligan sa ilang pagtuo; kay ginatuman nila ang usa samtang ginalapas ang usa; ug ang makasala batok sa usa sayop usab mahitungod sa pikas. Dili ba ang usa ug lamang nga Dios ang naghatag niining duha ka sugo? Mas dako ba ang usa kaysa sa pikas, o mas gamay ba ang usa kaysa sa pikas? Dili ba gikan sa usa ka baba sa Dios ang duha ka sugo? Kon kamo, mga Ruso, nagatuman sa sugo sa Dios pinaagi sa dili pag-ahit sa inyong bungot, nganong ginaputol man ninyo ang inyong buhok nga supak sa sugo sa Dios? Dili ba ninyo ginakontra pinaagi niini ang usa ka Dios nga inyong ginatuman? Kay kung ang pag-ahit sa bungot usa ka dakong sala, tungod kay gisugo kini sa Dios, nan sigurado nga ang paggupit sa buhok usa usab ka dakong sala; kay gisugo sa Dios ang duha ka magkauban ug patas. Apan kung ang paggupit sa buhok dili usa ka sala, nan sigurado nga ang pag-ahit sa bungot (alang sa mga layko) dili usab usa ka sala.

Nagaingon ka: ang Apostol nga si Pablo nagaingon: *'Kung ang usa ka lalaki motugot nga motubo ang iyang buhok, kini usa ka kaulaw kaniya*' ([375]). Apan pangutan-on tika: ang mga pulong ni Pablo, nga wala maggiyahan sa pagtubo sa buhok, uyon ba sa sugo sa Dios sa Daan nga Tugon, nga nagmando nga dili putlon kondili pasagdan nga motubo ang buhok, o dili ba? Dili nimo masulti nga nagkasinabot sila; kay ang Dios

[375] Mga Buhat, mga kapitulo 15 ug 21.

nagmando og usa ka butang, samtang si Pablo nagmando og lain. Ang Dios nagmando: 'Ayaw kini putla'; apan si Pablo nagmando: 'Putla kini'. Busa, kung ang mando ni Pablo dili motugma sa gisugo sa Dios, kinsa man ang inyong sundon: si Pablo ba, o ang Dios? Kung mosunod ka sa Dios, ngano man nga ginaputol nimo ang imong buhok supak sa sugo sa Dios? Ug kung, tungod sa sugo ni Pablo, dili ka magduha-duha sa paglapas sa sugo sa Dios, ngano man nga daghan kaayo ka og pagduha-duha bahin sa bungot, ug mawagtang ang paglaum sa imong kaluwasan tungod sa pag-ahit sa imong bungot? Busa, sabta nga ang giingon nga mga pulong gisulat ni San Pablo dili alang sa mga Kristohanong kaliwatan Judio ug Levita nga nagtugot sa ilang buhok nga motubo, kondili alang sa mga mibiya sa pagsimba sa diyos-diyosan sa Griyego ug misalig kang Kristo: sa mga taga-Corinto, nga kaniadto mga mananamba (sama sa atong mga katawhang Ruso nga kaniadto usab mga mananamba), nga taliwala nila, kostumbre nga dili pasagdan nga motubo ang ilang buhok; sa tinuod, ang pagpasagdan nga motubo ang buhok giisip nga usa ka buhat sa kahuy-an. Si San Pablo, nga wala mag-usab sa ilang Hellenic nga kostumbre ni magpasulod og mga kostumbre sa mga Hudiyo taliwala nila, gipagawas ang mga katawhan sa mga nasud gikan sa mga ritwal (seremonya) sa mga Hudiyo sa Daan nga Tugon, sama sa among nahisgutan na[376] , nagsulat siya kanila, nga nagtahud sa ilang karaang Hellenic nga kostumbre: 'Alang kaninyo,' miingon siya sa mga taga-Corinto, 'nga gitawag gikan sa Hellenismo ngadto sa Kristiyanismo, kaulaw ang magpahaba sa inyong buhok.' Ug ang mga pulong ni Pablo dili supak sa sugo sa Dios sa Daang Tugon; kay ang mga sinulat sa Daang Tugon wala gituyo nga obserbahan sa mga Hudiyo, kondili sa mga Hentil—ang mga Griyego—nga gipakahanaw sa pagtuo ug wala silay pagbugkos sa mga kostumbre ug ritwal sa Daang Tugon sa mga Hudiyo. Kay ang Dios naghatag niining sugo—nga pasagdan ang buhok—dili sa mga pagano, kondili sa mga Hudio lamang. Ang mga pagano, bisan pa, nga nagsimba sa mga dios-diosan, adunay kostumbre ug balaod nga dili pasagdan ang ilang buhok, apan ang pagputol ug pag-ahit sa ilang ulo ug bungot alang sa pagsimba sa diyus-diyosan; ug labi na kadtong nagsimba sa kalayo isip diyos—sama sa mga tawo sa Kyiv ug Veliky Novgorod, nga nagsimba kang Perun, nga ginganlan human sa nagdilaab nga kidlat—napugos nga mosimba kaniya nga hubas ang ulo, walay buhok, mura'g gisunog sa nagdilaab nga kalayo. Alang sa mga Hudiyo, dungog ang pagpadugay sa ilang buhok, samtang alang sa mga Hentil kini usa ka kaulaw. Ug tungod niini, si San Pablo, sa iyang pagsulat ngadto sa mga taga-Corinto nga mga Hentil, miingon: 'Kung ang usa ka lalaki magpadugay sa iyang buhok, kini usa ka kaulaw alang kaniya.' Ug si Pablo, sa pagsulat ngadto sa mga Griyego sa Korinto, wala magduha-duha sa pagsulat nga supak sa sugo sa Dios sa Daang Tugon bahin sa buhok, tungod sa karaang pagano nga kostumbre: ngano kaha nga ang mga Ruso, nga dili usab gikan sa lahi sa mga Hudiyo kondili gikan sa usa ka pagano nga katawhan nga nagsimba sa mga dios-diosan ug wala magpahaba sa ilang buhok, human gitawag ngadto kang Kristo ug dili napugos sa mga kostumbre sa mga Hudiyo sa Daang Tugon, magduha-duha bahin sa ilang bungot, nga nagkawalay paglaum sa ilang kaluwasan? Dili ba kabahin sa mga doktrina sa pagtuo ang pagka-walay balhibo sa nawong? Dili ba imposible nga maluwas ang usa ka tawo nga dili maayos ang balhibo sa nawong?

Ginasulti ko kini dili aron pagdaot sa mga daang dungganong bungot, kondili aron wagtangon (sama sa atong nahisgutan na) ang heretikal nga pagtuo nga ang bungot mao ang hulagway sa Dios, ug aron tangtangon ang mga pagduha-duha bahin sa kaluwasan sa mga nagapaputol sa ilang bungot sumala sa sugo.

IKADUHANG PAGHUNAHUNA

Kinsa ang unang nag-ahit sa iyang bungot?

Ang atong mga Rusyano nga libro (sama sa atong nadungog kaniadto) nagasulti nga ang praktis sa pag-ahit sa bungot nagsugod sa Constantinople ilawom sa iconoclastic nga Emperador Constantine Kavalin o Kopronymus, ug sa karaang Roma ilawom ni Peter the Huguenot, Papa sa Roma; apan kanato na karon ang responsibilidad sa pagsusi sa kaso ni Kavalin, aron matino kon siya ba gayud ang nagsugod sa praktis sa pag-ahit sa bungot.

Sa Kinabuhi ni San Esteban nga Bag-o, sa Dakong Menaion, gisulat nga si Tsar Constantine Copronymus nagsugo sa iyang mga maharlika nga walay bungot[377] ; ug busa mailhan ang iyang mga sulugoon tungod kay gipang-ahit nila ang ilang mga bungot.

---

[376] Mga Buhat, mga kapitulo 15 ug 21.

[377] 28 Nobyembre.

Hinuon, nailhan nga bisan pa sa wala pa si Copronymus, sa taliwala sa labing karaang mga hari, ug bisan pa sa wala pa ang Pagkahimugso ni Kristo, naglungtad na ang batasan sa pag-ahit sa bungot.

Nagsulat si Plutarch mahitungod kang Alexander the Great, Hari sa Macedonia, nga sa usa ka higayon, pagkahuman niyang gihan-ay ang iyang mga tropa para sa gubat, sa dihang gipangutana siya unsa pa ang iyang sugo, mitubag siya: 'Walay lain pang gikinahanglan, gawas lang nga ipaputol ang mga bungot sa mga Macedoniano.' Sa dihang ang iyang amigo nga si Parmenion nabigla sa maong mga pulong, miingon si Alexander: 'Wala ba ka makahibalo nga ang bungot makapugong kaayo sa gubat? Kay kon magkadool na ang mga hukbo ug mag-away na sa duwaanay, dali ra kaayo madakpan sa kaaway ang usa ka tawo nga may bungot pinaagi sa iyang bungot.' Mao na si Alexander. Gikan niini, klaro nga sukad pa sa karaang panahon, bisan pa sa wala pa ni Copronymus, ang mga mandirigma mag-ahit sa ilang bungot sa dili pa mosulod sa gubat. Unsa man kaha ang atong buhaton nga pagsabot sa balaan nga Dakong mga Martir nga sila San Jorge ug San Demetrio, nga kasagarang gipakita sa mga ikon nga walay bungot, murag mga batan-on nga wala pa moabot sa baynte anyos? Wala ba sila nagmando sa mga tropa samtang sila anaa sa hingpit nga pagkabatan-on? Tinuod gayud nga sila mga hamtong; kay ang mga bata nga wala pa moabot sa hustong edad dili tugutan nga mangulo sa mga tropa sa gubat. Ngano man, unya, nga sila gipakita nga walay bungot? Tungod kay niadtong karaang mga panahon, sumala sa militar nga kostumbre, gipang-ahit nila ang ilang mga bungot. Ug unsa man ang atong nahibaloan bahin sa mga Emperador Romano, nga nagdumala sa Kasadpan ug Sidlakan? Gipalambo ba nila ang ilang mga bungot, o gipahiran ba nila kini? Si Dion, ang kronikista sa karaang mga pagano nga kalihokan, nagasaysay nga si Emperador Hadrian sa Roma mao ang unang nagsugod sa pagpalambo sa iyang bungot, tungod sa pipila ka dili matahum nga mga samad sa iyang nawong, nga natabonan sa iyang bungot. Kung mao nga si Hadrian ang unang hari nga nagpahaba sa iyang bungot, kini tungod kay ang tanan nga mga hari nga miuna kaniya wala magpahaba sa ilang mga bungot, kondili gipang-ahit kini. Ug sa dihang si Julian, ang apostata nga hari—nga kaniadto usa ka Kristohanon apan nahimong sulugoon sa mga demonyo—miabot sa Antioquia nga nagdala og taas nga bungot: Ang mga tawo sa Antioquia, nga mga ortodoksong Kristohanon, sa pagkakita nila niining tawo nga may bungot, gipangdaot ang iyang bungot, ug sa ilang pagkatawa sa usag usa, gitawag nila ang emperador nga 'kanding-bungot'. Mao kini ang gisaysay ni San Gregorio nga Teologo ( ) sa iyang ikaduhang orasyon batok kang Julian, nga nag-ingon: 'Maayo ba gayud nga tan-awon ang mga aping sa emperador nga Romano, nga walay porma ug hinungdan sa daghang katawa'[378] ? Ug usab sa ulahi: 'Karon, bisan pa, ang bungot usa ka tinubdan sa pagpanawa ug pagdumot, ug ginakatawa kauban sa mga trabahante.' Hangtud dinhi ang Theologian. Gikan niini, atong makuha ang mosunod: kung ang bungot sa emperador gipakaulaw sa mga tawo sa Antioquia, unsa pa kaha ka dili dawaton ang mga bungot sa ordinaryong mga lalaki taliwala nila—kadtong nagtugot sa ilang mga bungot nga motubo sa dili pa sila moabot sa katigulangon, ug wala nagtan-aw sa mga bungot ingon dakong pagkabalaan o paagi sa kaluwasan. Kay klaro nga ang batasan sa pagbuntot dili gikan kang Cavalin, kondili naglungtad na daan pa sa wala pa siya; sa tinuod, gibanhaw lang ni Cavalin sa Constantinople kana nga karaang batasan sa pagbuntot, nga labi ka komon sa mga sundalong moadto sa gubat.

Mahitungod kang Pedro nga Heretiko, ang Papa sa Roma, kung ang batasan sa pagpatubo og bungot nagsugod ba kaniya sa karaang Roma sa taliwala sa mga klero, dili nato masulti; kay unsa may labot nato sa mga Romano? Kay kining diskusyon dili man gipunting kanila, kondili sa atong kaugalingong mga Rusong iskismatiko; bisan pa, among hinumduman nga, sumala sa atong nahibaloan, si Pedro nga Mapasiga dili makita sa taliwala sa mga papa sa mga Katalogo sa mga Papa sa Roma.

Sa katapusan sa libro *The Compass* adunay usa ka apendiks bahin sa Romanong skisma. Niining maong apendiks, ang mga papa nga nilapas sa Ortodoksong pagtuo gilista ingon niini: 1. Formosus, nga mao ang pangulo sa erehiya; 2. Bonifacio; 3. Romano; 4. Esteban; 5. Teodoro; 6. Juan; 7. Benedikto, 8. Leo, 9. Kristophoro; pagkahuman ni Kristophoro mosunod si Pedro nga Huguenot, ingon man gisugo niya ang iyang mga Romanong pari nga mag-asawa og pito ka asawa ug pito usab ka mga concubine kutob sa ilang gusto, ug mag-ahit sa bungot, bigote ug uban pang susama sa matag lalaki[379] .

---

[378] Baronius, tuig 362, mga folio 38 ug 41, likod.

[379] 1 Corinto, mga panid 11 ug 15.

Apan sa mga Romano ug ubang langyaw nga katalogo, pagkahuman ni Christopher mosunod si Sergius, pagkahuman ni Sergius mosunod si Anastasius, unya si Landon, ug ang uban sunod-sunod, samtang klarong wala si Pedro nga Mapintas. Ang bisan kinsa nga walay pagtuo, susiha sa iyang kaugalingon ang mga katalogo sa mga papa sa Roma; makita ba nila siya? Dili ba si Pedro nga Masigasig nahimong papa pagkahuman ni Kristofer, apan sa ulahi nga panahon? Bisan pa, sa taliwala sa mga papa nga misunod kaniya, walay makitang Pedro, gawas kon giusab sa mga Romano ang ngalan niadtong papa. Dili usab tinuod nga adunay bisan usa ka Papa nga nagsugo sa iyang mga pari nga mag-asawa og pito ka babaye ug magkauban og pila ka mga concubine nga ilang gusto: kay nahibal-an sa tanan nga ang mga pari sa Roma dili gani tugotan nga mag-asawa og usa ka babaye, gawas kon ang usa nagkinabuhi sa sala. Ug asa man walay sala?

Mahitungod sa batasan sa pagpatubo og bungot sa mga layko sa Roma, nailhan nga ingon niini ang kahimtang bisan sa mga Emperador Romano hangtod kang Emperador Hadrian, ug ingon usab sa mga mandirigma sukad pa sa karaang panahon. Ug dili ba si Papa Pedro nga Masigasig ang nagtukod sa batasan sa pagpatubo og bungot alang sa mga klero sa Roma?

Sa tuig 7152 sa kalibutan, sa panahon sa paghari sa debotong Tsar ug Dakong Prinsipe Michael Feodorovich, ug sa panahon sa patriyarkado ni Balaan Joseph, usa ka libro ang gipatik sa Moscow ubos sa ngalan ni San Cirilo sa Jerusalem; pipila sa iyang mga pulong, nga daw gipatin-aw, gibutang sa sinugdanan sa libro; apan ang nahibilin, dili kini iya, kondili gidugang na lang. Niining maong libro adunay panaglalis tali sa usa ka Panagiotis, nga giingong pilosopo, ug kang Azimith; diin si Panagiotis miingon sa panid 235 nga ang batasan sa pag-ahit sa bungot sa mga klero sa Roma nagsugod sa Papa; apan wala niya gispecify ang ngalan niining Papa, ni ang panahon sa pagsugod niini; iyang gisaysay lang ang insidente nga maoy hinungdan nganong giputol sa Papa ang iyang bungot. Makauwaw ang insidente alang sa matinahuron nga dunggan; apan sama sa dili pagkaangay sa maong debate sa espiritu sa kinaadman, ingon usab dili kasaligan ang iyang salaysay. Ang matag maampingong magbabasa maghukom alang sa ilang kaugalingon.

Ikatulong Pagtan-aw

Ang pag-ahit ba usa ka sala batok sa Dios?

Kung adunay gisugo sa Dios, didto gipahayag ang sala; kay ang paglapas sa gisugo sa Dios usa ka sala: apan kung walay gisugo sa Dios, didto walay sala. Kay kung walay sugo, walay paglapas ug walay sala.

Ug tungod kay walay gisugo sa mga Kristohanon gikan kang Kristo nga atong Dios mahitungod sa bungot—dili nga magpahilot o dili magpahilot—ang pagpahilot dili sala batok sa Dios.

Ug tungod kay walay sugo gikan kang Kristo nga atong Dios ngadto sa mga Kristohanon mahitungod sa balhibo sa nawong, klaro gikan niini nga sa Balaang Ebanghelyo, sa mga Sulat sa mga Apostoles, ug sa bisan unsang Konsilyo sa mga Balaang Amahan, walay gisulti mahitungod sa balhibo sa nawong; gawas lang sa usa ka tradisyon nga ang mga klero (dili ang mga layko) angay nga tumanon.

Ug kinsa man ang mosalig sa mga lagda sa balaan nga mga Apostoles ug sa mga konseho sa balaan nga mga Amahan, nga daw sila naghimo og balaod mahitungod sa bungot, ipakita kanamo bisan usa ka pananglitan sa usa ka apostoliko o patristikong lagda sa konseho bahin niini. Sa bahin sa , diin si Nikita nga monghe nga Studite ug si Panagiot, ang gitawag nga pilosopo, naghisgot sa bungot, kining ilang mga pulong dili mga lagda; wala kini gisgutan sa mga Balaang Amahan sa mga konsilyo, dili kini tinuod sa ilang mga pahayag, ug dili nato kini angay tagdon.

Sa atong kaugalingong karaang mga Rusong librong gipatik, kinahanglan pa kini og mas lawom nga pagsusi, diskusyon, ug pag-ayo.

Klarong napamatud-an sa ibabaw, mahitungod sa mga sugo sa Dios sa Daan nga Tugon, nga ang mga sugo sa Dios alang sa mga igsoon sa Daan nga Tugon dili espirituwal o diyosnong kinaiya, ni mga sugo nga may kalabotan sa pagtuo ug pagsimba sa Dios, ni mga sibil nga sugo nga gituyo aron mapalambo ang pagkamatarong, nga kita nga mga Kristohanon usab obligado nga tumanon; apan gikan sa mga lamanong sugo nga may kalabotan sa mga ritwal ug seremonya, nga gipapas ni Cristo pinaagi sa Iyang pag-abot; gikan niini gipagawas kita sa balaang mga Apostoles—kita nga mga Kristohanon gikan sa mga Hentil—sama sa among gipakita na[380] . Hinaut nga atong hisgutan usab ang testimonya ni San Juan Crisostomo, nga sa iyang pagkomento sa Epistola ngadto sa

[380] Mga Buhat, kapitulo 15.

mga Hebreohanon, Kapitulo 7, misulat ug miingon: 'Hugasi ang unod, limpyohi ang unod, *putla ang unod,* gapusa ang unod'[381] , ug uban pa: kining mga butanga, ingon nimo, dili ba sa unod? Hangtud dinhi si Crisostomo. Niining maong mga pulong – 'pag-ahit sa unod' – klaro niyang gitumong ang praktis sa dili pag-ahit sa bungot ug ang praktis sa pag-ahit sa bungot, nga kaniadto kabahin sa unodnong, seremonyal nga mga sugo, apan gipapas sa pag-abot ni Kristo; kay walay balaod alang sa mga Kristohanon mahitungod sa bungot, kondili usa ka butang sa pagpili, ug dili angay magduha-duha sa kaluwasan tungod sa pag-ahit sa bungot.

Mahitungod sa mga nagmando sa dili pag-ahit sa bungot sa mga Kristohanon, samtang giisip nila ang pag-ahit sa bungot nga usa ka dakong ug labing grabeng sala, susihon nato sa makatwiran kon husto ba ang ilang pangatarungan.

Sa Stoglavnik, nga gihisgutan sa ibabaw, sa Kapitulo 40, nadungog nato nga ang pag-ahit sa bungot giisip nga usa ka grabeng sala. Ang lagda sa mga balaang Apostoles nag-ingon ingani: kon kinsa ang mag-ahit sa iyang bungot ug magpakita ingon ana, dili angay nga pag-alagad kaniya, ni pag-awit sa kap-atan ka adlaw nga serbisyo sa handumanan alang kaniya, ni pagdala og prosphora o kandila alang kaniya sa simbahan; ihap siya sa mga dili motuo; kay gikuha nila kini nga batasan gikan sa mga heretiko. Busa, kining lagda gibutang ang bungot sa ibabaw sa kalag sa tawo. Kay sumala sa pangatarungan sa maong lagda, bisan pa kon ang usa ka tawo matarong, husto, ug balaan, apan kon ipaputol niya ang iyang bungot, dili siya maluwas, ug ang iyang kalag, sa diha nga mamatay siya, dili angay hinumduman sa Kristohanong paghinumdom.

Kini nga lagda, nga sayop nga giangkon nga gikan sa balaang mga Apostoles, nga wala'y makita sa mga lagda sa mga Apostoles, dili maayo ang pagkahunahuna, bakak, ug layo sa matarong nga pangatarungan; kinahanglan una kini supakon, ug ang mosunod nga mga pangutana kinahanglan tubagon:

Unsa man ang bungot?

Ug unsa man ang kalag sa tawo?

Ug miabot ba si Kristo sa kalibutan alang sa bungot, o alang sa kalag sa tawo?

Unsa man ang bungot? Ang bungot mao ang buhok nga walay pagbati, sobra sa lawas sa tawo, usa ka makita ug mahikap nga butang, nga dili kinahanglan sa kinabuhi sa tawo, kay kini dili magahatag ug kinabuhi sa usa ka tawo ni magadala ug kamatayon; usa ka panandaliang butang, nga kauban sa lawas, ibutang sa lubnganan ug mabulok; patay ug dili aktibo bisan pa sa wala pa mamatay, dili mapuslanon o makadaot, motubo sa mga basa nga bahin sa lawas. Kay sama sa yuta, diin adunay lapyahan ug basa nga dapit, moturok ang sobra nga sagbot, sedge ug mga tu-tu: ingon usab sa lawas sa tawo, sa mga basa nga dapit, moturok ang buhok.

Unsa man, busa, ang kalag? Ang kalag sa tawo mao ang dili makita, imortal nga hulagway sa Dios, nga magpabilin hangtod sa kahangturan; ang kalag usa ka dili-materyal, makatarunganong kinaiya nga nagahatag kinabuhi sa atong unod. Ug ang kalag ingon ka importante sa kinabuhi sa tawo nga kung wala kini, ang usa ka tawo dili mabuhi bisan sa pagkurap sa mata.

Alang kinsa man miabot si Kristo sa kalibutan: alang ba sa bungot sa tawo, aron dili nato kini ipahiran, o alang sa kalag sa tawo, aron kini maluwas gikan sa walay katapusang kamatayon? Kung si Kristo miabot alang sa mga bungot, nan tinuod nga ang tawo nga mag-ahit sa iyang bungot dili angay sa paghinumdom sa simbahan pagkahuman sa kamatayon; apan kung si Kristo miabot sa yuta alang sa kalag sa tawo, unsa may babag sa ginaahit nga bungot alang sa kalag nga namatay na? Ug sa tinuod, si Kristo miabot alang sa kalag, ug dili alang sa bungot. Ug si Kristo, ang atong Ginoo, gitawag nga Manluluwas sa atong mga kalag: kay Nagaantos Siya alang sa atong mga kalag, gibubo ang Iyang labing balaan nga dugo, ug namatay sa krus, aron madala kita ngadto sa walay katapusang, imortal nga kinabuhi.

Kay ang bungot walay pulos ikumpara sa kalag; ug kana nga lagda, nga bakak nga giingon nga gikan sa mga Apostoles, bakak gayud—kadtong nagdili sa Kristohanong kalag, sa diha nga kini mamatay, nga hinumduman sa mga serbisyo sa simbahan, ug nga walay prosphora o kandila nga ihalad alang niini, tungod lang sa gipang-ahit nga bungot.

Ug bahin sa gipang-angkon niining bakak nga lagda—nga ang mga Kristohanon nagkuha sa batasan sa pag-ahit sa ilang bungot gikan sa mga heretiko—misulod ang mosunod nga pangutana isip tubag: ang mga tawo sa Rus', nga kaniadto nanimba sa mga diyos-diyosan sa wala pa sila nabunyagan, nag-ahit ba sa ilang bungot o

[381] Juan Crisostomo, folyo 2897.

wala? Kung adunay mosulti nga wala sila mag-ahit, magbakak siya; kay ang Rus' wala mosunod sa Hudiyo nga Daang Tugon, ug ang mga tawo dinhi wala pa kadungog sa sugo sa Dios batok sa pag-ahit, ni wala sila nakaila sa Dios, kondili nagsimba sila sa mga dios-diosan ug nag-alagad sa yawa: ug naandan sa mga magsisimba sa dios-diosan ang pag-ahit sa ilang bungot, sama sa nahisgutan na. Apan sa dihang nakagamot na ang balaang pagtuo sa Rusya, ang mga lalaki nagsugod sa pagtubo sa ilang bungot, labi na ang mga tigulang, nga angay gayud niini; samtang ang uban nagpadayon sa pag-ahit sama sa kaniadto, kay ang paghukom sa mga Apostoles nagpahilayo sa mga Hentil nga miadto kang Kristo gikan sa mga unodnong sugo sa Daang Tugon, sama sa among gipatin-aw sa ibabaw. Kay dili gikan sa mga heretiko, kondili gikan sa ilang kaugalingong karaang batasan, nga naglungtad pa sa wala pa ang pagbunyag ug wala gipugngan sa mga Apostoles, nga ang mga Kristohanong mag-ahit magbuhat niini; samtang ang mga naanad nga dili mag-ahit dili na mag-ahit, dili tungod sa bisan unsang balaod nga gipahamtang sa mga Kristohanon, kondili sa ilang kaugalingong kagustuhan.

Sa giingon nga daang-imprentang Service Book, sa seksyon bahin sa pagdili sa balhibo sa nawong, nga gilakip sa katapusan sa mga panid 626 ug 627, gisulat kini nga paagi: Paninguhaon pa nato nga ipakita pinaagi sa pulong ang pagdili niining heresiya; nga mahitungod niini gipahayag mismo sa Dios kang Moises sa Daang Tugon: *'Dili ninyo pag-ahiton ang inyong mga bungot*' ([382]). Unsa kaha ang angay isulti bahin kanila? Apan klaro nga kini gidili ug dili makapahimuot sa Dios. Apan dili ba kini hinungdan sa mas dako pa nga kaulaw ug kahadlok alang sa mga walay kahadlok? Kay, ingon sa matarong nga giingon ni Chrysostom: kini mao ang hukbo sa Simbahan; ug maayo kini, ingon niya bahin sa usa ka partikular nga lain, nga ang dugo sa martir dili makabayad niini nga sala. Hangtod dinhi ang maong sipi.

Wala nato mailhi kinsa ang awtor niining mga bakak nga pulong; apan klaro nga siya usa ka bakakon ug buang.

Usa ka bakakon; kay ginapanamastamas niya si San Krisostomo, ingon man gani nga misulat kini mahitungod sa bungot, ug ingon man gani nga gitawag niya ang pagbungot nga 'hukbo sa simbahan'. Apan diin man gisulat kini ni Crisostomo, sa unsang libro, unsang talata, sermon, o moral nga pagtulon-an, wala ipadayag sa awtor sa maong bakak nga pahayag: kay klaro kaayo nga nagbakak siya.

Ang maong awtor buang; kay iyang giangkon nga ang dugo sa mga martir dili makatubos sa sala sa pag-ahit.

O labing buang sa mga buang! Mas dako ba ang bungot kaysa kang Kristo? Nasayud kita nga sa taliwala sa mga Kristohanon, walay mas dako nga sala kaysa niini, kon ang usa ka tawo mosalikway kang Kristo; apan kon ang ingon nga tawo maghinulsol ug mag-antos alang kang Kristo, ang dugo sa pagkamartir mopasaylo sa iyang sala, ug siya pagahimongon nga takus sa korona sa pagkamartir sa langit. Usa ka pananglitan niini mao ang balaan nga martir nga si Santiago nga taga-Persia, nga gisaulog sa ika-27 nga adlaw sa Nobyembre, nga unang gisalikway si Kristo, unya naghinulsol, giangkon pag-usab si Kristo, nag-antos alang Niya, ug gibubo ang iyang dugo; ug kana nga dugo naghugas sa iyang sala ug naghatag kaniya og langitnong himaya. Ug aduna pay ubang balaan nga mga martir, nga sa sinugdan gisalikway si Kristo, pag-usab Gikumpisal Siya, nag-antos alang Kaniya, ug pinaagi sa ilang dugo sa pagkamartir gitabonan ang ilang kanhing sala sa pagsalikway. Apan ang awtor sa maong sayop nga hugna, nga apil sa karaang gipatik nga Service Book, nagpahayag nga ang dugo sa mga martir dili makatubos sa sala sa pag-ahit; kay, sumala sa iyang buang nga pangatarungan, ang bungot labaw pa kay sa Kristo; tungod kay ang dugo sa mga martir makahugas sa sala sa mga nangilagip sa Kristo, apan dili makahugas sa sala sa pag-ahit. Asa man kani nga kabuang nadungog? Ug asa man makit-an ang ingon nga dautang pag-angkon?

Pag-usab, kana nga parehas nga walay-ngalan nga awtor, sa iyang traktado, samtang gisaway ang pag-ahit sa bungot ug nag-awhag sa dili pag-ahit niini, nagsulti—o mas tukma, nagbakak—nga daw ang Balaang mga Apostoles, ang pito ka Ekumenikal nga Konsilyo, ug ang siyam ka Lokal nga Konsilyo nagmando nga ang mga Kristohanon dili mag-ahit sa ilang bungot. Apan human namo masusi pag-ayo ang tanang kanon nga Apostoliko ug Patristiko, among gipahayag nga walay bisan unsa nga makita bahin sa bungot, ni sa Apostoliko ni sa Patristiko nga kanon, gawas sa mga bakak nga binuhat. Busa, among pangutan-on ang awtor niining buhat, nga nagpasipala sa mga lagda sa Apostoliko ug Patristiko: hain ang mas dako nga sala—ang pag-ahit sa bungot, o ang pagbakak

[382] Levitico 19:27.

mahitungod sa Balaan? Ang pag-ahit sa bungot usa ka buhat sa tawo, samtang ang pagbakak gikan sa yawa. Kinsa, busa, ang mas grabe ang sala: ang nakasala sa pamaagi sa tawo, o ang nakasala sa pamaagi sa yawa?

Human masulti kini, among ipahibalo nga, sama sa pagpadayag sa katapusang bahin niining traktado ug sa katapusang kapitulo, aduna'y usa ka sala nga dili matabonan sa dugo sa mga martir, ug nga gihisgutan sa balaan nga magtutudlo.

Dinhi, apan, among idugang kini: ang matag sala nagdala og usa ka piho nga kalipay, bisan sa mga pagbati—mao kana, sa unod—o sa kalag. Kay sa unodnong pagbati adunay kahilambigit, samtang sa kalag adunay kasuko. Kay ang kasuko makakaplag og kalipay sa pagpanimalos, samtang ang kahilambigit makakaplag og kalipay sa unodnong pagkasenswal. Apan sa mga buhok nga gipang-ahit nga walay pagbati, asa man makit-an ang kalipay? Wala gyud. Kay walay sala nga makit-an niini, ug walay pulos nga mududa ang bisan kinsa sa ilang kaluwasan tungod sa pag-ahit sa ilang bungot.

Ang uban nagaingon nga ang pag-ahit sa baba mao ang pagbutang sa imong kamot sa imong kaugalingon. Apan among giingon kanila: kay dili nimo gani mahikap ang imong baba gamit ang brush o suklay; kay sa pag-suklay sa baba nga gi-ahit na, mapunit ang mga buhok, ug ikaw pagasilotan nga nagbutang sa imong kamot sa imong kaugalingon. Apan, kamo nga ignorante, pareho ba gayud ang pag-ahit sa bungot sa pagbutang sa kaugalingong kamot sa kaugalingon? Ang pagtangtang sa patay, walay pagbati nga buhok makadaot ba sa buhing lawas? Ang pagbutang sa kaugalingong kamot sa kaugalingon mao ang tinuyo nga pagputol sa usa ka parte sa buhing lawas, o pagpatay sa kaugalingon sa bisan unsang paagi: sama sa pagpatay ni Hudas sa iyang kaugalingon pinaagi sa pagkapot; ug si Saul, ang kaaway ni David, nagpamatay sa iyang kaugalingon gamit ang espada, gisaksak niya kini sa iyang kaugalingon[383] . Ang mga skismatiko nagpamatay sa ilang kaugalingon, ang uban pinaagi sa kalayo, ang uban pinaagi sa gutom: kini mismo mao ang pagbutang sa kamot sa kaugalingon, nga mao ang pagdala sa kaugalingong pagkaguba pinaagi sa bisan unsang porma sa kamatayon. Ug kung unsa kadako kana nga sala ipadayag sa ikatulong bahin niining traktado.

IKA-UPAT NGA PAGHUNAHUNA

Aduna bay kaluwasan sa pagkadautan?

Sama sa gisulat sa balaan nga Apostol Pablo sa mga taga-Galacia mahitungod sa circumcision sa Daang Tugon: *'Walay pulos ang circumcision o ang dili circumcision'*[384] , busa atong masulti mahitungod sa bungot: 'Walay pulos ang pag-ahit o ang dili pag-ahit'.

Kay sama sa pagtuli sa Daan nga Tugon, nga gihimo sa mga mibiya sa pagsimba sa diyos-diyosan paingon kang Kristo ug sukad pa sa sinugdan gitawag nga pagtuli, wala kini nagdala kanila og kaluwasan, kondili ang pagtuo kang Kristo nga Dios kauban ang maayong mga buhat[385] : sa samang paagi, ang dili-pagpanghiwa sa daang-tugon nga estilo wala maghatag ug kaluwasan sa bisan kinsa sa mga Kristohanon, kondili ang tinuod nga pagtuo ug maayong mga buhat ra.

Ang mga nagatubo og bungot nagtudlo sa balaan nga mga martir sa Vilnius: Anthony, John ug Eustathius, ingon nga sila nag-antos alang sa ilang mga bungot[386] . Apan hibaloa kini: wala sila mag-antos alang sa ilang mga bungot, kondili alang kang Kristo ang Ginoo. Ang ilang mga bungot, bisan pa, niadtong panahona usa ka timailhan sa Kristiyanismo taliwala sa mga pagano, nga nagtan-aw sa kalayo ingon ilang diyos ug nagsimba niini, gipahiran nila ang ilang ulo ug bungot aron pasidunggan ang ilang diyos nga kalayo. Karon, bisan pa, dinhi sa Rusya, pinaagi sa grasya sa Diyos, wala nay idolatriya, ug dili namo gisimba ang kalayo; tanan kita nagtuo kang Kristo nga atong Dios, ug ang pagka-walay bungot dili mahimong timailhan sa pagka-Kristohanon taliwala nato, sama sa dili usab pagkahimong timailhan sa pagsimba sa diyos-diyosan ang pagbaton og bungot; kay walay kalainan taliwala sa mga ortodokso, kondili nagtuo silang tanan sa samang paagi, gawas karon, sa panahon sa panagbulag, nga ang pagka-walay bungot mahimong usa ka timailhan. Mahitungod sa kaluwasan nga makaplagan sa dili pagbuntog sa bungot, ingon ani among pangatarungan:

---

[383] 1 Mga Hari 31:5.

[384] Galacia 6:15.

[385] Buhat 15:1 ug 5.

[386] 14 Abril.

Kung ang makasasala nga kahilambigit dili mabati, wala'y tukso sa pagpakasala, ni pakigbisog batok niini. Ug diin walay tukso, ni bisan unsang pakigbisog, didto walay korona, ni bisan unsang kaluwasan: ug tungod kay walay kalipay nga mabati sa buhok, bisan pa kini anaa o wala; kay sama sa walay sala sa pag-ahit niini, ingon man walay kaluwasan sa dili pag-ahit niini.

Apan kon ang kaluwasan makaplagan sa dili pag-ahit ug nagatubo nga bungot, nan kadtong adunay dagkong bungot ra ang maluwas. Ug mas dako ang bungot sa usa ka lalaki, mas dako usab ang iyang kaluwasan; samtang ang lalaki nga manipis ang bungot adunay gamay nga kaluwasan, ug kadtong walay bungot gayud walay bisan gamay nga paglaum sa kaluwasan. Unsa kaha ang angay isulti bahin sa mga bata nga nagkamatay? Ug unsa kaha ang bahin sa mga babaye? Sila hingpit nga layo sa kaluwasan, kay wala man silay bungot.

Ang tanan niini gisulti dili aron makapasakit sa mga tigulang ug dungog nga mga lalaki, nga hapit na gayud gidayandayan sa Diyos ug kinaiyahan sa bungot ug uban; kay wala namo itudlo ang mga karaniwang tawo sa pag-ahit sa ilang bungot, ni among gidayeg o giinsulto ang mga dili mag-ahit; tungod kay ang duha walay kalabotan sa kaluwasan, dili kini makatabang o makababag niini; ni adunay kita'y sugo gikan kang Kristo nga atong Ginoo aron ipangwali ang bungot, kondili aron tudloan ang mga tawo sa dalan sa kaluwasan. Ug ang akong gisulti usa ka pagdasig alang sa mga nagbitbit sa bungot sumala sa hulagway sa Dios, alang sa dakong pagkabalaan ug alang sa kaluwasan: Gitan-aw nila ang pag-ahit ingon usa ka grabeng sala, ingon kawalay pulos sa kaluwasan, ug hingpit nga pagkaguba, ug gibutang nila ang ilang bungot labaw pa sa ilang mga kalag: kay dili nila giatiman ang kaluwasan sa ilang mga kalag sama sa integridad sa ilang mga bungot. Gitan-aw nila ang mga mortal nga sala, nga nagaguba sa kalag , ingon walay pulos, samtang naglaum sila nga maluwas pinaagi mismo sa dili pag-ahit. Ang pagkawala sa kalag tungod sa paglapas sa balaod dili gayud problema; apan ang pagkawala sa bungot usa ka dakong sala. Andam sila mubayad og daghang roubles aron maluwas ang ilang bungot, apan ibaligya ang ilang kalag ngadto sa impyerno alang sa gamayng bayad*;* busa ang ilang bungot nahimong mas importante pa kaysa sa ilang kalag. Gitan-aw nila ang ilang bungot nga mas dungganon pa kaysa kang Kristo mismo. Kay ginapangtangtang nila si Kristo gikan sa ilang kasingkasing adlaw-adlaw pinaagi sa ilang dautang hunahuna ug buhat, ug wala silay pagmahay niini; apan ginabantayan kaayo nila ang ilang bungot aron kini mapabilin nga buo. Gilikayan nila ang Balaang Komunyon sa Lawas ug Dugo ni Kristo, nga giisip kini nga usa ka matang sa kawalay-pagkamasinahon; apan giisip nila ang ilang bungot nga usa ka dakong buhat sa pagkamasinahon, ug busa ang ilang bungot nahimong mas importante pa kanila kaysa kang Kristo. Sa tinuod, ang ingon nga mga tawo angay unta tawgon nga 'mga bungot' kaysa 'mga Kristohanon'; kay ang kalag ug si Kristo dili nila gihatagan og ingon ka taas nga dungog sama sa ilang bungot. Ang usa ka kawatan molihok sa pagpangawat, sa pagpanakod, sa pagpangholdap, nga nakalimot kang Kristo ug sa iyang kaugalingong kalag, ug wala magtagad niini; apan mag-amping kaayo siya sa iyang bungot. Ang pagdaugdaug sa isigkatawo, ang pagpanguha sa kabtangan, ang pagdakop, ang pagbuhat og dili matarong, ang pagdaot, ang pagpaluha sa mga inosente ug ang pagbubo og dugo, nga nakalimot kang Kristo ug sa kaugalingong kalag—ang tanan niini daw walay bili: ang usa ra ka butang nga gikinahanglan alang sa kaluwasan mao ang pagbaton og bungot nga wala gipahiran. Ang pagpuyo og malimlikdong kinabuhi nga sama sa baboy, nga nagpalipay sa kaugalingon sa mga handumanan ug kalangaan, sa karniyal nga kahugawan, sa pakighilawas, sa sodomiya, ug sa uban pang mga makalilisang nga butang; pinaagi niini gipalayas si Kristo gikan sa kasingkasing ug gipreparar ang kalag alang sa walay katapusang pagkaguba—ang tanan niini gamay ra kaayo, ang tanan niini walay pulos: ang nag-inusara nga butang nga dungganon ug balaan mao ang pagpadayon sa dili pag-ahit sa bungot. Kana ang makaluwas kanimo, kana ang magdala kanimo sa Gingharian sa Langit, kana ang magpakabalaan kanimo sa atubangan sa Dios; ug kung wala kini, imposible ang kaluwasan. O, ang hingpit nga kabuang sa mga buang! Ang bungot sa usa ka tigulang dungganon, apan walay pagkabalaan niini kung ang iyang kaugalingon napuno sa daghang mga sala. Ang uban nga buhok dungganan, apan walay kaluwasan niini kon ang usa ka tawo dili mag-atiman sa iyang kaugalingong kaluwasan. Dungganan ang mga hukom sa Israel tungod sa ilang mga bungot ug uban nga buhok, nga sa Babilonia misulay sa pagpanglugos kang Susanna, nga putli sa lawas ug espiritu, bisan pa man matahum ang dagway[387] : apan unsa may kapuslanan sa ilang mga bungot ug uban nga buhok alang kanila? Ingon usab, sa adlaw sa makalilisang nga paghukom sa Dios ug sa makahadlok nga pagsulay, ang bungot dili makatabang bisan kinsa gawas kon

[387] Dan. kabanata 13.

nagkinabuhi sila sa matarong. Dili kini babag ang pag-ahit sa bungot, basta magkinabuhi ka sa matarong. Kay dili ang bungot ang pagahukman didto, kondili ang mga buhat; ug ang dungog dili ihatag tungod sa bungot, kondili tungod sa pagpalipay sa Dios. Dili siya panalanginan didto kinsa ang bungot wala pa maabot sa labaha, kondili siya kinsa ang kasingkasing nagpabiling putli.

Busa, ayaw pasagdi nga ang bisan kinsa nga adunay bungot maglaum nga makab-ot ang kaluwasan pinaagi sa iyang bungot; ug ayaw usab pagduha-duha sa iyang kaluwasan tungod sa pag-ahit.

Kapitulo 20. Mahitungod sa Bigote

Dinhi usab, kinahanglan isulti ang pipila ka pulong mahitungod sa bigote, tungod sa mosunod nga mga rason:

Nakadungog ko nga ang uban nanamastamas ug nagtawag sa usa ka balaan nga tawo, usa ka Ortodoksong obispo, ang namatay na Labawng Reverendo Peter, Metropolitan sa Kyiv, nga nailhan nga si Mogila, tungod kay gisulat niya sa iyang dakong Kyiv Trebnik, nga nagtambag sa mga pari nga adunay baga nga bigote nga putlon gamay ang sobra nga buhok sa ibabaw sa ilang mga ngabil, aron kini dili kaayo mosawsaw sa Dugo ni Kristo. Busa, sa maong Basahon sa Serbisyo, sa Bahin 1, sa folio 249, gisulat:

Kon ang usa ka pari, nga adunay baga nga bigote, tungod sa kapabayaan malubong kini sa Balaang Dugo, makasala siya: apan una, pahawa pag-ayo ang iyang mga ngabil, ug unya pahawa kini gamit ang usa ka panapton. Busa, O pari, aron malikayan ang ingon nga sala, mahimo nimo kini putlon pag-ayo sa imong kaugalingon, o ipaputol kini sa dili pa magsugod ang serbisyo. Dinhi na matapos ang Basahon sa Serbisyo.

Tungod niini, ang pipila sa mga lumolupyo dinhi nagpasipala ug nag-insulto niadtong obispo, gitawag siya nga heretiko, ug ang Dios ang mohukom kanila. Sa akong bahin, alang sa mga nagpasipala, imbis tubag, gihatag ko ang mosunod:

Sa Rostov, sa balay sa obispo, nagpuyo ang usa ka tigulang nga pari nga nagsul-ob og itom nga sinina nga ginganlan og Varlaam, nga kaila kaayo sa tanang tawo sa Rostov, ug kinsa karon namatay na. Siya adunay, ingon man, usa ka bungot nga dili gyud gamay, ug usa ka dako nga bigote, nga misobra paglabaw sa iyang mga ngabil. Sa usa ka higayon, samtang nag-alagad ko sa Balaang Misa, kining pari nag-uban nako sa pag-alagad; ug sa dihang nakadawat siya sa Komunyon gikan sa kalis sa Balaang Dugo, pagkahuman niyang nilubong ang tibuok niyang bigote sa dugo, nakita nako nga gihikap niya gamit ang iyang bigote ang kadaghanan sa dugo ni Kristo gikan sa kalis, nga wala niya kini limpyo pag-ayo, apan nagpadayon siya ingon ana paingon sa antidoron ug sa batyasan. Nahadlok kaayo ko sa ingon nga kapabayaan ug paglapas sa Dugo ni Kristo, ug gisugo nako kana nga pari nga dili na moserbisyo uban nako pag-usab, kondili magsaulog sa Liturgiya sa iyang kaugalingon, aron dili na nako masaksihan pag-usab ang ingon nga paglapas nga mahitabo atol sa Balaang Komunyon.

Dinhi nangutana ko: unsa ang mas dungganon ug balaan—ang sobra nga buhok sa bigote ibabaw sa ngabil, o ang Dugo ni Kristo? Ug unsa ang mas dako nga sala—ang paggupit sa gamay nga sobra nga buhok ibabaw sa ngabil, o ang pagdala sa baho sa Dugo ni Kristo gikan sa Balaang Kopas uban sa baga nga bigote, nga walay kahadlok o pag-amping?

Nasayud ko nga ang mga mapangblaspemo mosandig sa karaang mga gipatik nga libro sa Moscow, ang gihisgutan nga Trebnik ug ang Service Book, diin gisulat ingon niini: ang yawa nag-awhag kanila sa pag-ahit sa ilang bungot ug paggupit sa ilang bigote gamit ang gunting ug labaha. Naghimo pa gani sila og mas dautan nga buhat, kay ginakagat nila sa ilang kaugalingong ngipon ang mga buhok sa ilang bungot ug bigote, nga mura'g kanibal.

Niini motubag ako sa pipila ka mubo nga mga pulong.

Ang bisan kinsa nga misulat niining mga pulong walay sentido sama sa gamay nga pagbati sa usa ka buhok: ang tawo nga mangita og sala diin wala'y sala sama sa usa ka tawo nga magsala og lamok samtang naglunok og kamelyo. Ug kon kinsa man ang mag-ayos sa iyang bungot ug bigote gamit ang suklay o brush, ug matangtang ang mga buhok, unsang sala ang ikapasangil niini? Kay usahay, samtang nagakaon, ang buhok sa bigote mahimong masangit sa pagkaon ug mosulod sa taliwala sa mga ngipon uban sa pagkaon: unya, sumala niadtong paghukom, walay kaluwasan alang sa ingon nga tawo.

Kabanata 21. Mahitungod sa Ebanghelyo nga naratibo ug mga parabula

Ipahibalo usab kining kabuang sa mga schismatiko, nga angay kataw-anan; bag-o lang ko nakakat-on niini, nga dili nila giisip ang naratibo sa Ebanghelyo nga kamatuoran, ingon usa ka tinuod nga nahitabo, kondili giisip nila kini nga usa ka parabula, ug nagdahom nga suportahan ang ilang walay pulos nga pangatarungan pinaagi sa mga interpretasyon nga gibase sa mga Ebanghelyo. Pananglitan:

Gipakaon ni Kristo ang lima ka libo ka tawo sa usa ka walay sulod nga dapit gamit ang lima ka tinapay ug duha ka isda; kini, ingon nila, wala gyud mahitabo, kondili usa ka parabula[388] . Ang 'walay sulod nga dapit', ingon nila, nagtumong sa mga nasud, diin miadto si Kristo pagkahuman biyaan ang mga Hudiyo; ang lima ka tinapay nagrepresentar sa lima ka sentido; ang duha ka isda, sa duha ka libro: ang Ebanghelyo ug ang mga Epistola; 12 ka basket, 12 ka Apostoles; ingon man gisulat sa komentaryo sa Ebanghelyo.

Dugang pa:

Ang salaysay sa Ebanghelyo mahitungod sa Maayong Samaritano dili usa ka literal nga panghitabo, kondili usa ka parabula[389] . Ang babayeng Samaritano nagrepresentar sa kalag sa tawo; ang balon nagsimbolo sa bunyag; ang buhing tubig mao ang Espiritu Santo; ang lima ka lalaki nagrepresentar sa lima ka basahon ni Moises.

Pag-usab:

Ang pagkabanhaw ni Lazaro dili usa ka literal nga hitabo, kondili usa ka parabula[390] . Si Lazaro, nga masakiton, gihubad nga atong hunahuna, nga napildi sa kahuyang sa tawo; ang kamatayon ni Lazaro – mga sala; ang mga igsoon ni Lazaro – ang unod ug ang kalag; ang unod – si Marta, ang kalag – si Maria; ang lubnganan – mga kabalaka sa kalibutan; ang bato sa lubnganan – usa ka kasingkasing nga nahimong bato; si Lazaro nga giputos sa mga habol sa lubnganan – ang hunahuna nga naputotan sa mga kadena sa sala; ang pagkabanhaw ni Lazaro – paghinulsol gikan sa mga sala.

Dugang pa:

Ang pagsulod ni Kristo sa Jerusalem sakay sa potang asno dili usa ka literal nga hitabo, kondili usa ka parabula. Ang asno nagrepresentar sa katawhang Hudiyo, nga nagdala sa yugo sa Balaod ni Moises; ang batan-ong asno nagrepresentar sa mga nasud; ug si Kristo, pagkahuman biyaan ang mga Hudiyo, misakay sa mga nasud; ang mga disipulo nga nanguna nagrepresentar sa Daang Tugon; kadtong misunod nagrepresentar sa bag-ong grasya; ang mga bisti nga gilabay sa dalan nagpasabot sa pagpatay sa unod; ang mga sanga sa palma gikan sa palma sa datiles nagpasabot sa kadaugan batok sa kamatayon; ang mga batan-on nga nagtawag mao ang mga tawo nga walay dautang buot.

Kini ug uban pang katingalahang mga buhat ni Kristo, ingon sa gihulagway sa naratibo sa Ebanghelyo ug gipasabot sa labing maayong mga Balaang Amahan pinaagi sa alegorikal ug moralistikong mga interpretasyon, giisip sa mga buang, skismatikong 'mga maalamon' nga mga parabulon ra ug dili ingon sa Buhat mismo, tungod sa mga interpretasyon nga makita sa *Gospel Herald* ni Theophylact, dili makasabot sa mga piguratibo nga porma ug hulagway, ni makalahi tali sa kasaysayan ug parabula, ug hingpit nga dili makahimo sa paglahi tali sa interpretasyon sa kasaysayan ug sa mga parabula, sama sa usa ka tawo nga walay himsog nga pangisip ug wala masidlak sa kahayag sa rason; ug tungod sa ilang kabuang, sama sa kangitngit sa Ehipto, sila nabuta[391] ; ug ilang gipakatag ang ilang mga sagbot sa taliwala sa mga yano, ug gipahimaraot ang mga kalag sa mga ignorante, nga nagpanamastamas sa sugilanon sa Ebanghelyo. Mahitungod sa ilang buang nga pangatarungan, nga dili angay tubagon, gusto unta nako nga pasagdan kini sa hilom; apan nahadlok ako nga, , kon maghilom ako, modaghan ang kadaut sa katawhan, ug itanom ang binhi sa mas dako nga erehiya—usa nga nagtan-aw sa Inkarnasyon ni Cristo, sa Iyang pag-antos, ug sa tanang Iyang himayaong mga buhat ug milagro dili ingon tinuod kondili ingon usa ka parabula; ug nga ang pag-anhi ni Kristo sa unod ug ang Iyang pag-antos ituring nga usa ka simpleng panan-awon imbis nga tinuod nga buhat, sama sa daang malisyosong heresiya sa Manichaean; panalipdi sa tinuod nga Dios ug Tawo, si Kristo, ang Iyang balaang Simbahan gikan sa ingon nga makadaot nga mga heresiya. Gipukaw usab ako niini sa mga pangutana sa pipila ka mga dungog nga tawo nga, pagkadungog nila niadtong skismatikong

---

[388] Mat. kabanata 14.
[389] Juan, kapitulo 4.
[390] Ibid., kapitulo 11.
[391] Exodo 10:21 ug 22.

blasfemiya, nangutana kanako bahin sa lima ka tinapay ug duha ka isda, ug bahin sa Samaritano, ug bahin sa pagkabanhaw ni Lazaro, ug bahin sa pagsulod ni Kristo sa Jerusalem nga nagasakay sa usa ka potang asno; kung tinuod ba kini nga mga nahitabo, o kung mga parabula ra ba kini? Sa tabang sa Dios, akong gisugdan ang pagsupak niadtong schismatik, buang ug makadaot sa kalag nga pangatarungan kutob sa akong makaya pinaagi sa pagpresentar sa mosunod:

1) Asa nga mga bahin sa Balaang Ebanghelyo ang dali masayop og hubad?

2) Kinahanglan ba og interpretasyon ang tanang bersikulo sa Ebanghelyo?

3) Giunsa paghubad ang mga talata nga nagkinahanglan og paghubad?

4) Unsa ang interpretasyon nga gihatag sa *Gospel Commentary* ni Theophylact mahitungod sa lima ka tinapay, sa Maayong Samaritano, kang Lazaro nga patay na sulod sa upat ka adlaw, ug sa pagsulod ni Kristo sa Jerusalem?

5) Unsaon pag-ila sa tinuod nga panghitabo gikan sa usa ka parabula sa Ebanghelyo?

UNANG PALIHOK

Unsa ang kinauyokan sa Balaang Ebanghelyo?

Ang Ebanghelyo naglangkob sa duha ka ingon niini nga mga butang:

Ang salaysay sa kinabuhi ni Kristo

Ug ang mga pulong sa Iyang mga pagtulon-an.

Ang naratibo nagasaysay sa tanang binuhatan ug mga milagro ni Kristo, nga ang atong Dios, nga nahimong tawo, gibuhat samtang anaa sa yuta ug nagpuyo taliwala sa katawhan, sugod sa Iyang labing putli nga pagkahimugso gikan sa labing putli nga sabakan sa Birhen, hangtod sa Iyang kamatayon sa krus, ang Iyang pagkabanhaw, ug ang Iyang pag-alsa sa langit; Kauban sa mga buhat ni Kristo, gisaysay usab sa bahin ang kinabuhi ug mga buhat sa uban: sila ni Juan nga Mambabunyag, Herodes, ang mga Apostoles, ang mga punong pari sa mga Hudiyo, si Pilato, ug uban pa.

Ang mga Ebanghelyo, sa ilang bahin, naglatid sa tanang pulong sa mga sermon ug pagtulon-an ni Cristo, nga Iyang gipahayag pinaagi sa Iyang labing putli nga mga ngabil ngadto sa mga misunod ug nagpaminaw Kaniya, ug karon gipangwali kanato pinaagi sa mga pagbasa sa Ebanghelyo alang sa kaayohan sa atong mga kalag.

IKADUHANG PALIHOK

Kinahanglan ba ipasabot ang tanang mga talata sa Ebanghelyo?

Dili tanan nga gisulat sa Ebanghelyo nanginahanglan og interpretasyon, kondili kana lang nga dili masabtan sa tanan; samtang ang klaro ug masabtan sa tanan dili na i-interpretar, kondili ipangwali lang. Kay kinsa bay dili makasabot sa mga buhat ug milagro ni Kristo nga gipangwali? Natawo Siya gikan sa Birhen sa Betlehem, giputos sa lampin ug gibutang sa sabnita; ang mga anghel mitugtog, ang mga magbalantay misimba kaniya, usa ka bitoon mitindog ibabaw kaniya, ug ang mga Magi miabot nga nagdala og mga gasa; Gipakutlo usab Siya, gidala sa templo, gibutang sa mga bukton sa matarong nga si Simeon, nilayas paingon sa Ehipto, ug mibalik gikan didto pagkahuman sa kamatayon ni Herodes; sa Iyang ikalabinduhang tuig, sa templo sa Jerusalem, gikatingalahan Niya ang mga tigulang nga magtutudlo sa mga Hudiyo pinaagi sa Iyang langitnong kinaadman; Sa edad nga traynta, gibunyagan Siya ni Juan sa Jordan; nag-ayuno Siya sulod sa kwarenta ka adlaw sa kamingawan ug napahiya ang manulaw, ang yawa; ug pagkahuman niya pagtigom sa iyang mga balaan nga disipulo ug mga Apostoles, gihimo niya ang iyang unang milagro pinaagi sa paghimo og bino gikan sa tubig sa Cana sa Galilea; ug nagbiyahe siya sa mga lungsod ug baryo sa Palestina, nagwali sa Ebanghelyo sa Gingharian ug nag-ayo sa tanan nga masakiton: Gihatagan niya og panan-aw ang mga bulag, gipalimpyo ang mga ketong, gibanhaw ang mga patay, ug gipahawa ang mga demonyo gikan sa mga tawo; sa usa ka kamingawan gipakaon Niya ang lima ka libo ka tawo gamit ang lima ka tinapay ug duha ka isda; nakig-istorya Siya sa babayeng Samaria sa balon ni Jacob; Siya mibag-o sa dagway sa Bukid Tabor; pagkahuman niana gibanhaw Niya si Lazaro gikan sa lubnganan human sa upat ka adlaw; misulod sa Herusalem sa himaya sa usa ka batan-ong asno, midawat og pagdayeg gikan sa mga baba sa mga bata ug mga sanggol, nag-antos, nabanhaw pag-usab, ug misaka sa langit. Tanan niining mga buhat ni Kristo, nga tinuod nga nahitabo (ug dili ingon sa mga parabola), ug nga gihulagway sa naratibo sa Ebanghelyo, hingpit nga klaro ug wala magkinahanglan og kaugalingong interpretasyon, gawas sa pagpadayag sa umaabot nga mga panghitabo, nga ila gipahibalo daan. Kay mao kana ang kinaiya sa mga buhat ni Kristo, nga nagpahibalo sa umaabot, usa ka butang nga atong hisgutan sa ubos.

Mahitungod sa mga pulong ug mga sinultian ni Cristo, nga gisulti Niya gikan sa Iyang balaang kinaadman alang sa pagtudlo sa katawhan ug sa Iyang mga disipulo, dili tanan niini masabtan sa tanan; kay nagkalainlain ang lebel sa pagsabot sa mga tawo:

Ang uban klaro,
ang uban natabonan,
ang uban mga parabula ug mga pananglitan,
ang uban mga sugo,
ang uban mga tambag,
Kini mga saad ug mga paglipay,
Kini mao ang mga pagsaway ug silot,
Mao kini ang mga propesiya.

Ug daghan pa kaayong mga pulong sa Iyang labing balaan nga kinaiya mahitungod sa nagkalain-laing mga butang.

Niini, ang uban nagkinahanglan og interpretasyon, samtang ang uban dili; atong hinumduman ang pipila niini dinhi.

Sa taliwala sa klarong mga pulong *ni Kristo mao kini:*

Mahitungod sa paghinulsol: *'Maghinulsol kamo, kay duol na ang gingharian sa langit*' ([392]). Mahitungod sa matarong nga kinabuhi: *'Pasidlak sa inyong suga sa atubangan sa mga tawo, aron makita nila ang inyong maayong buhat ug dayegon ang inyong Amahan nga anaa sa langit' ([393]*). Sa paghalad og gasa sa Diyos: *'Kung magdala ka sa imong halad sa halaran, ug didto hinumduman nimo nga adunay reklamo ang imong igsoon batok kanimo, biyaan ang imong halad* didto *sa atubangan sa halaran, ug una ka moadto ug makig-uli sa imong igsoon, unya balik ug ihalad ang imong halad'[394]* . Sa pag-ampo: *sa dihang mag-ampo ka, ayaw gamita ang walay pulos nga pagbalik-balik; ampoa kini nga paagi: Amahan namo[395]* ug uban pa. Sa pagpuasa: *sa dihang magpuasa ka, ayaw pagpakita og masulob-on sama sa mga hipokrito; kay ilang gipangalisod ang ilang nawong aron makita nga nagapuasa sila[396]* . Sa pagpasaylo: *'Kung pasayloon ninyo ang uban sa ilang mga sala, pasayloon usab kamo sa inyong langitnong Amahan'[397]* ; ug uban pang susama ug klaro nga mga pulong ni Kristo nga makita sa Ebanghelyo, nga wala nagkinahanglan og interpretasyon.

Sa mga tinago nga pahayag ug pulong ni Kristo, anaa ang mosunod:

Ang bato nga gisalikway sa mga magtutukod nahimong pangunang bato; bisan kinsa nga mahulog sa kini nga bato mabungkag sa daghang piraso; apan kinsa ang mahulog niini pagapukan ug[398] . Ug usab: *'Kon ang imong kamot makapahimo kanimo nga masandad, putla kini*; *kon ang imong tiil makapahimo kanimo nga masandad, putla kini; kon ang imong mata makapahimo kanimo nga masandad, kuhaa kini.'* Ug usab: *'Ang tanan pagasalinan ug kalayo, ug ang matag halad pagasalinan ug asin.' Maayo ang asin; apan kon mawala ang asin sa iyang katam-is, unsaon pa man pagpanam-is niini? Pagpabilin kamo nga may asin sa inyong kaugalingon[399]* . Ug usab: *'Kinsa may adunay pitaka, kuhaa* kini, ug ingon usab ang bag; *ug kinsa may walay pitaka, ipamaligya ang iyang kapa ug mopalit* og espada *(knife)[400]* .

Ug usab: *'Diin ang imong bangkay, didto magkatigum* ang *mga agila'[401]* ; ug uban pang susamang misteryosong mga pulong ni Cristo, nga nagkinahanglan og interpretasyon, sama sa mga pulong diin Iyang gipahayag ang Iyang pag-antos sa mga Apostoles: *'Mosaka kita paingon sa Herusalem',* ug uban pa: *apan wala*

---

[392] Mateo 4:17.
[393] Ibid., 5:16.
[394] Mateo 5:23 ug 24.
[395] Ibid., 6:7, 9, ug uban pa.
[396] v. 16.
[397] bers. 14.
[398] Ibid. 21:42 ug 44.
[399] Marcos 9:43, 45, 47, 49 ug 50.
[400] Lucas 22:36.
[401] Mat. 24:28.

sila masabti bisan unsa niini nga mga butang, ug kini nga pulong natago kanila, ug wala nila masabti ang gisulti[402] ; nagkinahanglan sila og pasabot.

Sa taliwala sa mga parabula ug mga pananglitan nga gisulti ni Kristo, mao kini:

Mahitungod sa mga binhi nga nahulog sa kilid sa dalan, sa bato-bato nga yuta, taliwala sa mga tinik, ug sa maayong yuta. Mahitungod sa mga sagbot nga gipugas sa kaaway taliwala sa trigo[403] . Mahitungod sa hari nga nagpasaylo sa utang sa iyang sulugoon nga usa ka gatos ka talento, samtang ang sulugoon wala magpasaylo sa iyang kauban nga sulugoon sa usa ka gatos ka denario[404] . Sa tawo nga nahulog taliwala sa mga tulisan ug sa maloloy-on nga Samaritano[405] . Sa dato nga ang iyang uma napuno sa sagbot[406] . Sa lain nga dato nga wala magpakita og kalooy sa pulubi nga si Lazaro[407] ; sa Pariseo ug sa manininggil sa buhis nga misulod sa simbahan aron mag-ampo[408] . Sa ubasan ug sa manunod nga gipatay sa mga mag-uuma[409] . Mahitungod sa tawo nga nag-andam og kasal para sa iyang anak; ug mahitungod sa tawo nga wala magsul-ob og sinina sa kasal[410] . Mahitungod sa tawo nga nag-andam og dakong panihapon ug nagdapit sa daghan, nga misalikway sa pag-anhi[411] . Mahitungod sa mga talento nga gipanghatag sa mga sulugoon[412] . Mahitungod sa walay pulos nga anak nga lalaki[413] .

Ug usab kini:

Ang gingharian sa langit sama sa liso sa mustasa.

Ang gingharian sa langit sama sa lebadura.

Ang gingharian sa langit sama sa usa ka bahandi nga natago sa uma.

Ang gingharian sa langit sama sa usa ka negosyante nga nangita og maayong perlas.

Ang gingharian sa langit sama sa lambak nga gilabay sa dagat[414] .

Ang Gingharian sa Langit sama sa napulo ka birhen[415] .

Kini ug uban pang mga parabula ug mga pananglitan, nga gisulti sa baba ni Kristo, kay natabonan, nagkinahanglan og paghubad.

Sa mga sugo ni Kristo, anaa kining mga mosunod:

'Gisugo ko kamo niini: higugmaa ang usag usa'[416] . *'Higugmaa ang inyong mga kaaway, panalangina ang mga nagpanamastamas kaninyo, buhata og maayo ang mga nagdumot kaninyo, ug ampoa ang mga naglutos kaninyo.'* Ug usab: *'Nagaingon ako kaninyo, ayaw gayud pagpanumpa, bisan sa langit, bisan sa yuta'*[417] . *'Ayaw paghukom, aron kamo dili pagahukman'*[418] . *'Ayaw paghatag sa balaan ngadto sa mga iro'*[419] . Ug ang uban pang mga sugo ni Kristo sa Ebanghelyo. Kini, nga klaro, dili na nanginahanglan og interpretasyon.

Sa mga tambag ni Kristo anaa ang mosunod:

Kung kinsa man ang mosumbag kanimo sa tuo nga aping, i-atubang usab kaniya ang pikas. Kung kinsa man ang gustong kuhaon ang imong kapa, tugoti usab *siya* nga *kuhaon* ang imong sinina. *Ug kung kinsa man ang magpugos kanimo nga moadto og usa ka milya, adtoa siya og duha. Hatagi siya nga mangayo kanimo; ug ayaw pagbalibad sa gustong manghulam kanimo*[420] . *Ayaw kamo magtipig ug bahandi dinhi sa yuta*[421] . *Ayaw kamo*

---

402 Lucas 18:31 ug 34.
403 Mat. 13:4–24 ug sa uban pa.
404 Ibid. 18:24 ug sa ubang dapit.
405 Lucas 10:30 ug 33.
406 Ibid. 12:19 ug uban pa.
407 Ibid. 16:18 ug uban pa.
408 Ibid. 18:10 ug uban pa.
409 Mateo 21:37 ug mosunod.
410 Mat. 22:2 ug uban pa.
411 Lucas 14:16 ug uban pa.
412 Mateo 25:15.
413 Lucas 15:11 ug uban pa.
414 Mateo 13:31 ug uban pa.
415 Ibid. 25:1.
416 Juan 15:17.
417 Mat. 5:44 ug 34.
418 Matt. 7:1.
419 Mateo 7:6.
420 Mateo 5:39 ug uban pa.

kabalaka sa inyong kinabuhi, unsa inyong kan-on o imnon, o unsa inyong isuot[422] . Ug usab: *bisan kinsa nga gustong mosunod kanako kinahanglan magdumili sa iyang kaugalingon ug magdala sa iyang krus. Kinsa ang gustong magluwas sa iyang kalag, mawala kini* kaniya[423] . *Kung gusto ka nga hingpit, adto, ibaligya ang imong mga kabtangan, ihatag sa mga kabus, ug sumunod kanako*[424] . *Kinsa ang gustong mahimong labing dako kaninyo, kinahanglan siya ang inyong alagad. Ang bisan kinsa nga gustong mahimong una sa inyo kinahanglan mahimong inyong alagad*[425] . Kining mga pulong ni Kristo klaro ug dili nanginahanglan og interpretasyon; gawas lang nga ang krus nga gihisgutan dili angay sabton nga pisikal, kondili espirituhanon; ug ang pagkawala sa kalag angay sabton ingon pagkamartir para kang Kristo, o ang pagpatay sa kaugalingong mga tinguha.

Lakip sa mga saad ug kahupayan ni Kristo mao ang mosunod:

Kung duha kamo magkasinabot dinhi sa yuta bahin sa bisan unsang butang, bisan unsa ang inyong hangyoon, ipahatag kini kaninyo sa akong Amahan nga naa sa langit[426] . *Ang bisan kinsa nga mobiya sa panimalay, o sa mga igsoon*, o sa bisan unsang butang*, makadawat og gatus ka pilo ug makapanunod sa kinabuhi nga walay katapusan*[427] . *Anaa ako kaninyo kanunay, bisan hangtod sa katapusan sa kapanahonan*[428] . *Mosunod kining mga timailhan sa mga nagtuo: sa akong ngalan magpahawa sila sa mga demonyo; maghisgot sila sa bag-ong mga pinulongan; kuhaon nila ang mga bitin; ug kung moinom sila og bisan unsang makamatay nga butang, dili kini makadaot kanila; ipahimutang nila ang ilang mga kamot sa mga masakiton, ug mamaayo sila*[429] . *Bisan unsa ang inyong hangyoon sa pag-ampo, tuohi nga nadawat na ninyo kini, ug kini mahimong kaninyo*[430] . *Ang bisan kinsa nga moangkon kanako sa atubangan sa mga tawo, ako usab moangkon kaniya sa atubangan sa akong Amahan nga naa sa langit*[431] . *Pangitaa una ang gingharian sa Dios ug ang iyang pagkamatarung, ug idugang kaninyo kining tanan*[432] . *Ang bisan kinsa nga motuo kanako buhaton niya ang mga buhat nga akong gibuhat, ug buhaton pa gani niya ang mas dagkong mga buhat kaysa niini*[433] . *Kung kinsa ang nagahigugma kanako, magbantay siya sa akong* pulong*, ug higugmaon sila sa akong Amahan, ug moanha ako kanila ug magpuyo uban kanila*[434] . *Mangayo ako sa Amahan, ug ihatag niya kaninyo ang lain nga Mapanalipdan, aron magpuyo siya uban kaninyo hangtod sa kahangturan, ang Espiritu sa kamatuoran*[435] . *Dili ko kamo biyaan nga mga ulila; moanha ako kaninyo*[436] . *Moadto ko aron mag-andam og lugar para kaninyo*[437] . Ug usab: *Moanhi ko ug kuhaon ko kamo ngadto kanako, aron diin ako, didto usab kamo*[438] . *Gisultihan ko kamo niini aron magpabilin ang akong kalipay kaninyo, ug hingpit ang inyong kalipay*[439] . *Kamo akong mga higala; sa uban gitawag ko kamo nga mga sulugoon*[440] . *Maglipay ang kalibutan; apan kamo magmasubo, apan ang inyong kasubo mahimong kalipay*[441] . *Makita ko kamo pag-usab, ug malipay ang inyong mga kasingkasing, ug walay bisan kinsa nga makakuha sa inyong kalipay gikan kaninyo*[442] ; ug uban pang susamang mga saad ug paglipay ni Cristo, nga Iyang gihatag sa Iyang mga hinigugma, kay klaro na, dili na kinahanglan pa og pagpasabot.

---

421 Ibid. 6:19.
422 Ibid., v. 25.
423 Ibid. 16:24 ug 25.
424 Ibid. 19:21.
425 Ibid. 20:26 ug 27.
426 Mateo 18:19.
427 Mateo 19:29.
428 Ibid. 28:20.
429 Marcos 16:17 ug 18.
430 Ibid. 11:24.
431 Mateo 10:32.
432 Ibid. 6:33.
433 Juan 14:12.
434 bersikulo 23.
435 bers. 16.
436 bers. 18.
437 bers. 2.
438 Juan 14:3.
439 Juan 15:11.
440 bersikulo 14 ug 15.
441 Ibid. 16:20.

Ang mga pagsaway ug pahimangno nga gihatag ni Kristo sa mga makasasala mao ang mosunod:

Kaluoy kaninyo, mga eskriba ug Pariseo, kamo nga mga hipokrito, kay ginatabonan ninyo sa mga tawo ang gingharian sa langit; kay kamo dili mosulod, ni pasudlon pa ninyo ang mga mosulod. Kaluoy *kaninyo, kay ginakan-on ninyo ang mga panimalay sa mga balo. Kaluoy kaninyo, mga bulag nga magbubuhat, nga ginasala ninyo ang langaw apan ginalamoy ninyo ang kamelyo. Kaluoy kaninyo, kay ginahinloan ninyo ang gawas sa mga tasa ug pinggan, apan sa sulod napuno kini sa kahakog ug kawalay-hustisya. Kaluoy kaninyo, mga hipokrito, kay sama kamo sa mga giputi nga lubnganan, nga sa gawas makita nga matahum, apan sa sulod napuno sa mga bukog sa patay ug sa tanang matang sa kahugaw. Kamo nga mga bitin, kaliwatan sa mga bitin nga mapintas, unsaon man ninyo paglikay sa paghukom sa kalayo sa Gehenna*?[443] ? Ug pag-usab, samtang nagpanagna batok sa mga siyudad, miingon siya: *'Alaot kanimo, Chorazin! Alaot kanimo, Bethsaida*!'[444] , ug uban pa. *Ug ikaw, Capernaum, nga gipasaka paingon sa langit, pagabuhian paingon sa Hades: ang yuta sa Sodom mas madalî pa nga malikayan kaysa kanimo sa adlaw sa paghukom.*[445] . *Kaulaw sa kalibutan tungod sa mga babag sa pagkapukan! Kaulaw sa tawo nga pinaagi kaniya moabot ang babag sa pagkapukan*![446] . *Kaulaw kaninyo nga mga dato, kay gikuhaan kamo sa inyong kahupayan. Kaulaw kaninyo nga busog karon, kay magutom kamo. Kaulaw kaninyo nga nagkatawa karon, kay maghilak ug magmasubo kamo*[447] . *Kung dili kamo maghinulsol, mangalaglag kamo tanan sa samang paagi*[448] . Ug kining mga pulong ni Cristo dili lisod sabton, ni nagkinahanglan pa ug daghang paghubad, gawas lang sa pagsabot nga ang langaw nagpasabot sa gamay nga sala, samtang ang kamelyo nagpasabot sa dakong sala; ug ang sudlanan nga daw limpyo sa gawas apan puno sa hugaw sa sulod nagpasabot sa usa ka hipokrito.

Sa mga propesiya ni Kristo, anaa ang mosunod:

Mosaka kita sa Jerusalem, ug ang Anak sa Tawo itugyan sa mga punoang pari ug mga eskriba; ug silotan siya sa kamatayon, ug itugyan siya aron siya pagataw-anan, bugbogon ug krusipihon; ug sa ikatulo ka adlaw siya mubanhaw pag-usab[449] . Ug usab Iyang gipahayag sa mga Apostoles: *'Ihatud kamo sa mga kadaghanan, ug sa ilang mga sinagoga pagabugbog kamo; ug dad-on kamo sa atubangan sa mga gobernador ug sa mga hari nga* [450] . Nagpanagna usab siya mahitungod sa pagpanlutos sa Simbahan: *'Ang igsoon mobaligya sa igsoon ngadto sa kamatayon, ug ang amahan sa iyang anak; ug ang mga anak mobangon batok sa ilang ginikanan ug patyon sila'*[451] . Nagpanagna siya mahitungod sa pagkaguba sa Jerusalem: *'Moabot ang mga adlaw kaninyo nga ang inyong mga kaaway magtukod ug rampart batok kaninyo, maglibot kaninyo ug magpugong kaninyo sa tanang kilid; ilang laglagon kamo ug ang inyong mga anak nga anaa sa inyong sulod, ug dili magbilin bisan usa ka bato sa ibabaw sa lain dinhi kaninyo'*[452] ; ug usab mahitungod sa Simbahan sa Jerusalem siya nagpanagna: *'Walay bisan usa ka bato nga magbilin dinhi nga dili itambog'*[453] . Mahitungod sa Antikristo ug sa iyang mga paunang timaan, iyang gipahayag: *'Daghang moanha sa akong ngalan, nga nagaingon, "Ako ang Kristo," ug madani nila ang daghan'*[454] : *'Kay motungha ang mga bakak nga Kristo ug bakak nga propeta, ug magbuhat sila og dagkong mga timaan ug katingalahan'*[455] . Ug mahitungod sa kagubot sa tibuok kalibutan, iyang gipahayag: *'Magsukol ang nasud batok sa nasud, ug ang gingharian batok sa gingharian; ug adunay kagutom, katalagman, ug linog sa nagkalain-laing dapit'*[456] ; *'Unya adunay dakong kasakit, nga wala pa masinati sukad sa sinugdanan sa*

---

[442] v. 22.
[443] Mateo, kapitulo 23.
[444] Kabanata 11:21.
[445] Mateo 11:21–24.
[446] Ibid. 18:7.
[447] Lucas 6:24 ug 25.
[448] Ibid. 13:3.
[449] Mateo 20:18 ug 19.
[450] Kabanata 10:17 ug 18.
[451] Mat. 10:21.
[452] Lucas 19:43 ug 44.
[453] Mateo 24:2.
[454] bers. 5.
[455] v. 24.
[456] bers. 7.

kalibutan'[457] . Sa katapusan, iyang gisaysay sa taas nga panahon ang makalilisang nga paghukom, nga propetiko nga nagpahayag sa umaabot. Apan ang tanan niyang mga pulong nga propetiko wala magkinahanglan og interpretasyon, kay klaro ug masabtan sa tanan.

Ug samtang dili tanan sa mga pulong ni Kristo nanginahanglan og interpretasyon, kay klaro man kini sa ilang kaugalingon; ang Iyang mga buhat, nga mao ang tinuod gayud ug dili panultihon, ug walay kangitngit, dili nanginahanglan og interpretasyon, kondili ipahayag lang; ang mga butang nga ilang gipahibalo mao ra ang nanginahanglan og mapatin-aw nga interpretasyon. Kay (sama sa akong giingon kaniadto) ang pipila ka mga buhat ni Cristo, nga sa ilang kaugalingon nagtagna sa umaabot—ang nahitabo na, ug ang umaabot pa—gihulagway sa Ebanghelyo, sama sa atong makita sa ubos.

IKATULONG PALIHOK

Giunsa paghubad ang mga talata nga nagkinahanglan og interpretasyon?

Ang Balaang Kasulatan, nga anaa sa Balaang Bibliya, ang Daang Tugon ug Bag-ong Tugon, adunay doble nga kahulugan:

nga mao ang Espirituhanon ug Literal;

ang gisulat, nga mao ang mistikal.

Ang sinulat nga kahulugan historikal ug naratibo; ang espirituhanong kahulugan, bisan pa, mistikal ug misteryoso. Ang letra nagasaysay sa panghitabo, samtang ang espiritu nagpatin-aw sa misteryo: ang letra nagasaysay sa kasaysayan sa karaang mga buhat, samtang ang espiritu naghubad sa gipahulagway sa maong karaang mga buhat.

Kay ang sinulat nga hunahuna—nga mao usab ang historikal nga hunahuna sa Balaang Kasulatan—duol ra kaayo, nagpasabot sa kaugalingon pinaagi sa mismong pagsaysay sa mga hitabo nga gisaysay niini, ug naghimo sa kaugalingon nga masabtan.

Ang espirituhanong kahulugan sa Balaang Kasulatan, bisan pa, mistikal, misteryoso ug layo; kini dili ipadayag sa duol pinaagi sa mga pulong sa naratibo, kondili gipasabot gikan sa gilay-on pinaagi sa mga panghitabo nga gisaysay. Kay ang mga pulong sa sugilanon nagpadayag sa usa ka butang nga tinuod nga nahitabo; apan ang butang nga gipadayag niini sa misteryosong paagi nagpasabot pa ug lain nga butang.

Usa ka klarong demonstrasyon sa kini nga duha ka kamatuoran makita sa mga pulong sa balaan nga Apostol Pablo; sa Epistola ngadto sa mga taga-Corinto, diin miingon siya: *'Ang atong mga amahan anaa man tanan ilawom sa panganod, ug tanan miagi sa dagat; ug tanan nabunyagan kang Moises diha sa panganod ug sa dagat; ug tanan nakakaon sa samang espirituhanong pan, ug tanan nakainom sa samang espirituhanong ilimnon.'* Sa niini ug sa mosunod nga mga pulong sa Apostol adunay doble nga kahulugan: ang usa literal, duol ra, nga nagasaysay sa mga hitabo nga tinuod nga nahitabo: kay ang mga anak sa Israel, pagkahuman nga migawas gikan sa Ehipto, mitabok sa Dagat Pula ug naglakaw ilawom sa panganod. Nikaon sila og mana sa kamingawan ug miinom og tubig gikan sa bato. Ang ikaduhang kahulugan espirituhanon, dili gipadayag sa naratibo nga mga pulong, kondili gipasabot sa mga butang nga gisaysay; kay ang eksoodo sa mga anak sa Israel, nga gipagawas gikan sa Ehipto ni Moises, nagtagna sa atong kaugalingong eksoodo gikan sa pagkaulipon sa orihinal nga sala, nga matuman ni Kristo nga atong Ginoo. Ang Dagat Pula nagtimaan sa balaan nga pagbunyag. Ang mana usa ka pagtimaan sa Lawas ni Kristo sa Balaang Eukaristiya. Ang tubig nga gipagawas gikan sa bato, sa laing bahin, nagtimaan sa dugo ni Kristo; ug ang bato usa ka pagtimaan kang Kristo Mismo , ingon sa giingon sa Apostol: *'kay miminom sila gikan sa espirituhanong bato nga misunod kanila'; ug ang bato mao si Kristo*[458] . Paminawa nato kining mga pulong: 'nainom sila gikan sa espirituhanong bato nga misunod kanila'; sa tinuod, nainom sila gikan sa pisikal nga bato; apan giingon nga nainom sila gikan sa espirituhanong bato, tungod kay ang pisikal nga bato nagsimbolo sa espirituhanong bato, nga mao si Kristo, ug pinaagi sa gahum sa espirituhanong bato, ang pisikal nga bato naghatag ug tubig para sa mga Israelita. Kay sumala sa literal nga kahulugan, ang bato usa ka pisikal nga bato; apan sumala sa espirituhanong kahulugan, si Kristo mao ang bato: ug kini nga duha ka kahulugan, nga makita sa Balaang Kasulatan, klaro nga gipadayag sa mga pulong sa mga Apostoles.

---

[457] v. 21.

[458] 1 Cor. 10:4.

Labaw pa: ang espirituhanon, mistiko, ug misteryosong kahulugan gibahin sa mga teologo sa lain-laing pamaagi sa paghubad, nga tulo ka matang, nga sa Griyego gitawag nga:

Allegorya,

Anagoge,

Tropolohiya.

Sama sa adunay tulo ka labing maayong teolohikal nga birtud—Pagtuo, Paglaum, ug Gugma—ana usab tulo ka porma sa espirituhanong interpretasyon.

Ang alegoriya katumbas sa Pagtuo,

ang anagoga katumbas sa Paglaum,

tropolohiya sa Gugma.

Unsa man, busa, ang Alegoriya, Anagoga ug Tropolohiya? Paminawa pag-ayo: kon gusto kamo makat-on, O mga buang nga taga-Galacia, kamo nga mga mibulag, walay sulod nga magtutudlo ug mga sayop og hubad, ug masabtan, kon kamo makasabot.

Ang 'Allegory' usa ka termino sa Griyego; sa Slavonic nga pinulongan, sa Epistola ngadto sa mga taga-Galacia, kapitulo 4, sa sinugdanan sa bersikulo 210, sa bersikulo 24, gitawag kini nga *'figurative interpretation*'. Aduna, busa, usa ka paagi sa paghubad nga, sa Balaang Kasulatan, nagpasabot, gawas sa literal nga kahulugan, og lain nga butang nga angay sa pagtuo o sa Simbahang nakigbisog dinhi sa yuta; pananglitan: *si Abraham adunay duha ka anak nga lalaki: ang usa pinaagi sa ulipon, ug ang usa pinaagi sa gawasnon nga* babaye[459] ; kay mao kini ang kaso sumala sa literal nga salaysay. Alegorikamente, bisan pa—sa makasimbolo nga paagi—nagpasabot kini sa Dios, nga adunay duha ka anak, sa ato pa, duha ka katawhan, ug duha ka pakigsaad nga Iyang gihatag: ang pakigsaad sa mga Hudiyo, gikan sa kaliwatan ni Abraham, ug ang pakigsaad sa mga Kristohanon, gikan sa mga Hentil; ang pakigsaad sa mga Hudiyo anaa ilawom sa balaod ni Moises, samtang ang pakigsaad sa mga Kristohanon naa sa kagawasan sa grasya ni Cristo. Ang Balaod sa mga Hudiyo unodnon, ang Kristohanong Balaod espirituhanon; ug sama sa mga adlaw niadto nga ang natawo sumala sa unod (ang anak ni Abraham) gipanglutos ang natawo sumala sa saad, ingon usab karon ang kadaghanan sa mga Hudiyo, nga mibulag gikan kang Kristo, naglutos sa Simbahan ni Kristo pinaagi sa ilang malisyosong pagdumot.

Ang 'Anagoge' usa ka termino sa Griyego; bisan pa man lisod kini hubaron sa Slavonic nga pinulongan, mahimo kini hubaron sa Slavonic nga 'labaw nga pagsabot'. Aduna, busa, usa ka hulagway sa interpretasyon sa Balaang Kasulatan nga nagpasabot, gawas sa literal nga kahulugan, og lain pa nga butang nga angay sa walay katapusang kinabuhi—nga atong gihulat—o sa Simbahan, nga nagadaug sa kalangitan, diin kita nagtinguha nga moadto ug diin kita nagalaum; sama sa giingon sa Dios sa mga Salmo: *'Nagasumpa ako sa akong kasuko, dili sila mosulod sa akong kapahulayan*' ([460]). Sumala sa letra, kini nagtumong sa Yutang Saad sa Palestina, diin ang mga Israelita mismo, pagkahuman nilang paggawas gikan sa Ehipto, wala makasulod, apan ang ilang mga anak ra ang gitugotan nga mosulod; anagogika, sa ato pa, pinaagi sa mas taas nga pagsabot, nagtumong kini sa kinabuhi nga walay katapusan sa langit, nga gisaad sa Dios sa mga nagahigugma kaniya, diin ang nagdaug nga Simbahan makabaton sa tinuod nga pahulay, nga dili masudlan sa mga makasasala nga mobiya niining kinabuhi nga walay paghinulsol.

Ang termino nga 'tropology' gikan sa Griyego ug nagpasabot sa husto nga pagtulon-an sa moralidad sa tawo. Aduna usab, ingon man, ang alegoriya ug panultihong piguratibo, nga naghisgot sa usa ka butang samtang nagpasabot og lain; ang kalainan mao kini: samtang ang alegoriya naghisgot sa mga butang nga may kalabotan sa pagtuo ug sa pagpanalipod sa Simbahan, ang tropology naghisgot sa moralidad. Kini nga porma sa panultihon sa Balaang Kasulatan nagpasabot, gawas sa literal nga kahulugan, og lain pang butang nga angay alang sa pagpaayo sa tawo ug sa usa ka buhing may hiyas, ingon sa giingon sa Kasulatan: *'Dili nimo tabonan ang baba sa baka samtang nagagaling kini sa* trigo' ([461]). Kay sa literal nga kahulugan, kini nagtumong sa mga baka mismo; apan sa figuratibo nga kahulugan, nga moralista, kini nagtumong sa mga klero nga nagpaningkamot sa pagpangwali sa Pulong, aron dili sila mapugngan sa pagdawat og pagkaon gikan sa limos sa katawhan. Ug usab miingon ang

---

459 Gal. 4:22.

460 Sal. 94:11.

461 Deut. 25:4. 1 Cor. 9:9.

Mibulgar: *'Ang matag kahoy nga dili magbunga og maayong bunga, putlon ug itambog sa kalayo*[462] *.'* Literal kini nagtumong sa usa ka walay bunga nga kahoy; apan sa tropolohikal nga paagi, nagtumong kini sa usa ka tawo nga walay pagkamatinud-anon.

Ang Banal nga Kasulatan masabtan pinaagi sa upat ka mga pigurang panultihon:

1) literal,

2) alegorikamente,

3) anagogika,

4) tropolohikal

Apan kining tanan nga mga paagi gipadayag sa usa ra ka ngalan:

Jerusalem

Sumala sa sulat, sa historikal o naratibo nga paagi, gihulagway ang Jerusalem ingon usa ka siyudad nga nahimutang sa Palestina.

Allegorikal, sa ato pa, piguratibo, ang Jerusalem nagpasabot sa Simbahan nga nag-antos sa panagbangi.

Anagogikal, sa ato pa, pinaagi sa labaw nga rason, ang Jerusalem nagpasabot sa Simbahan nga mananaog sa langit.

Tropolohikal, nga mao ang moral nga leksyon, ang Jerusalem nagpasabot sa kalag sa tawo dinhi sa kinabuhi. Ug usab, kining upat ka paagi sa pagsabot, diin nasabtan ug gihubad ang Balaang Kasulatan, makita sa Epistola sa Apostol ngadto sa mga taga-Galacia, sa sinugdanan sa kapitulo 210, diin gisulat mahitungod kang Abraham ug sa iyang duha ka anak.

Ang literal o historikal nga kahulugan makita sa niining mga pulong: *'Si Abraham adunay duha ka anak nga lalaki: usa pinaagi sa ulipong babaye, ug ang usa pinaagi sa gawasnon nga babaye' (*[463] *).*

Ang alegorikal o piguratibo nga kahulugan makita sa mosunod nga mga pulong: 'Kini mao ang duha ka pakigsaad'.

Ang anagogikal o mas taas nga kahulugan makita sa mosunod nga mga pulong: 'Apan ang Jerusalem sa kahitas-an gawasnon, ug siya mao ang atong inahan'.

Ang tropolohikal o moral nga kahulugan niining mga pulonga mao kini: sama sa mga adlaw kanhi nga ang natawo sa unod gipanglutos ang natawo sa Espiritu, ingon usab karon.

Busa, ang mga talata nga makita sa Balaang Ebanghelyo nga wala magkinahanglan og interpretasyon gisaysay ug gipangwali sumala sa literal nga kahulugan, sa ato pa, sa historikal ug naratibo nga paagi.

Apan kadtong nagkinahanglan og interpretasyon gi-interpretar:

Allegorikal, nga mao ang figuratibo:

O anagogika, nga mao, pinaagi sa mas taas nga rason:

O tropolohikal, nga mao, ingon moral nga pagtulon-an.

Aduna usab usa ka labing mubo ug klaro nga han-ay sa niining Balaang Kasulatan taliwala sa mga teologo, nga gipadayag pinaagi sa hulagway sa usa ka salo-salo, nga karon ipakita dinhi.

Ang salo-salo (ingon nila) sa Banal nga Kasulatan giingon nga naglangkob sa tulo ka kurso:

Ang una mao ang historikal, naratibo nga pagsabot, ingon nga gipahayag ug gipangwali sa teksto.

Ang ikaduhang kurso mao ang mistikal, sa ato pa, ang misteryoso ug espirituhanong pagsabot.

Ang ikatulong kurso mao ang moral ug makat-onong aspeto. Ang unang kurso alang sa mga walay edukasyon, alang sa mga yano ang hunahuna.

Ang ikaduhang kurso alang sa mga maalamon, alang sa mga magtutudlo.

Ang ikatulong kurso pareho alang sa tanan, sa mga maalamon ug sa mga walay kahibalo.

Sa unang kurso, ang pagkaon mao ang pinakamasustansya.

Sa ikaduhang kurso, ang pagkaon mao ang labing pinong.

Sa ikatulong kurso, ang pagkaon mao ang pinakamatam-is.

Ang unang pagkaon naglangkob sa lami sa karaang mga buhat.

Ang ikaduhang pagkaon naglangkob sa kinauyokan sa mga sakramento.

---

[462] Mat. 3:10.

[463] Gal. 4:22.

Ang ikatulong pagkaon nagkupot sa katam-is sa pagkamaayo.

Ang unang pagkaon nagpasiugda sa mga katingalahan sa nangagi nga mga panahon.

Ang ikaduhang pagkaon nagpakaon sa hunahuna sa kahibalo.

Ang ikatulong pagkaon nagpakaon sa kalag sa mga pulong nga makapauswag.

Niining teolohikal nga Kasulatan sa balaan nga hunahuna, ang han-ay mao nga ang unang kurso sa historikal nga hunahuna—mao kana, ang naratibo nga hunahuna— sa ikaduhang kurso sa mistikal nga hunahuna—mao ang misteryoso ug espirituhanong hunahuna—kinahanglan masabtan ang alegoriya ug anagoge nga anaa niini, kay pinaagi sa ingon nga mga interpretasyon masaysay ang espirituhanong hunahuna; samtang sa ikatulong kurso sa moral nga hunahuna, aduna siyempre tropolohiya.

IKA-UPAT NGA PALIHOK

Mahitungod sa lima ka tinapay, sa *Maayong Samaritano, kang Lazaro nga gibanhaw pagkahuman sa upat ka adlaw, ug sa pagsulod ni Kristo sa Jerusalem: unsang interpretasyon ang gihatag niini sa Ebanghelyo?*

Nakasulti na kita kaniadto nga sa kinabuhi ni Kristo, sumala sa gihulagway sa Balaang Ebanghelyo, ang pipila ka mga buhat ni Kristo nagtagna sa mga butang nga umaabot. Kay ang mga buhat ni Kristo, nga tinuod ug nahitabo gayud sa tinuod imbis nga mga parabula, gisaysay ug gipangwali sa sinulat, historikal, ug naratibo nga paagi; samtang ang umaabot nga mga panghitabo, nga gipahibalo sa mga buhat ni Kristo, gihubad sa paagi nga angay kanila.

Ang pagkaon ni Kristo sa lima ka libo gamit ang lima ka tinapay usa ka tinuod nga panghitabo, dili usa ka parabula, sama sa klarong pagpadayag sa Ebanghelyo. Nahitabo kini sa ikaduhang ting-init sa ministeryo ni Kristo, pagkahuman sa kamatayon ni San Juan nga Maninulti; sa dihang *nadungog sa atong Ginoo* ang pagputol sa iyang ulo ni Herodes*, mibiya Siya didto sakay sa sakayan,* paingon sa iyang kaugalingong yutang natawhan, nga nahimutang sa rehiyon sa Galilea, ug naglibot sa Dagat sa Galilea *paingon sa usa ka hilit nga dapit,* aron malikayan ang teritoryo ni Herodes. *Ug sa pagkadungog niini sa mga tawo, misunod sila kaniya nga naglakaw gikan sa mga lungsod.* Ug *sa pagkakita ni Jesus sa daghang katawoan, naluoy siya kanila;* ug didto sa kamingawan gipakaon niya sila sa lima ka tinapay[464] . Kining milagrosong buhat ni Cristo nagtagna sa umaabot: ang bakanteng dapit nagsimbolo sa mga nasud, diin moabot ang Ebanghelyo ni Cristo gikan sa mga Hudiyo; ang lima ka tinapay nagsimbolo sa lima ka sentido, o mas tukma, nagtagna sa lima ka dagkong samad sa labing putli nga lawas ni Kristo, nga ihatag nga pagkaon sa mga matinud-anon; ang duha ka isda nagtagna sa duha ka basahon, ang Ebanghelyo ug ang mga Epistola; ang dose ka basket nagtagna sa dose ka Apostoles. Ang kahulugan niining mga butanga, sa katingalahang milagro sa pagkaon nga gihatag ni Kristo sa kadaghanan, gihubad sa *Blagovestnik* ni Theophylact ug sa ubang mga akademikong sinulat nga adunay espirituhanon, mistikal—sa ato pa, misteryoso—nga panghunahuna, pinaagi sa alegorikal nga paghubad. Dili usab nag-ingon ang mga teolohikal nga traktado nga kini nga milagrosong buhat ni Kristo usa ka parabola, kondili mao kini ang buhat mismo, dili usa ka parabola; usa ka buhat nga nagtagna sa umaabot, nga sa ulahi natuman.

Ingon usab, mahitungod sa babayeng Samaria, nga ka-istorya ni Cristo sa balon ni Jacob, tinuod ang salaysay sa Ebanghelyo, nga tinuod gayud nga nahitabo, ug dili usa ka parabola. Niining salaysay, pinaagi sa espirituhanon, alegorikal nga pagsabot, misteryosong gipadayag sa Ebanghelyo ang babayeng Samaria isip hulagway sa tawo nga kalag; ang balon usa ka pahibalo sa pagbunyag; buhing tubig – ang pagpahayag sa Espiritu Santo; samtang ang lima ka lalaki nga gihisgutan sa babayeng Samaritano nagsilbi nga ebidensya niini, kay sa Daan nga Tugon ang lima ka basahon ni Moises wala makahatod sa kalag sa tawo ngadto sa hingpit nga kaluwasan. Sa pagpatin-aw niini, ang Ebanghelista wala mag-usab sa naratibo sa Ebanghelyo, nga tinuod nga nahitabo, kondili gipadayag niya ang misteryo nga anaa sa maong hitabo.

Sa samang paagi, ang pagkabanhaw ni Lazaro dili usa ka parabula, kondili usa ka tinuod nga hitabo: usa ka hitabo nga sa iyang kaugalingon naghulma sa moralidad sa tawo. Ang interpretasyon sa Ebanghelista, bisan pa, dili usa ka historikal nga gibase sa teksto; kay ang klarong kasaysayan dili nanginahanglan og interpretasyon, kondili usa kini ka trope nga gituyo aron tudloan ang mga tawo sa moral nga pamatasan—kadtong nabuo pinaagi niining mga hitabo ug napadayag sa kinaiyahan sa tawo: kay sama sa pagkasakit ni Lazaro, mao usab ang atong

[464] Mat. 14:13, 14, ug 19.

hunahuna, nga napildi sa kakapoy sa tawo, usa ka masakiton nga kalag; ug ang uban pa gihubad didto sa usa ka moralistikong paagi.

Ug ang pagsulod ni Kristo sa Jerusalem nga nagasakay sa usa ka batan-ong asno usa ka tinuod nga panghitabo, dili usa ka parabula. Niining panghitabo, ang simbolikong mga elemento gihubad nga alegorikal; ug kini nga panghitabo usa ka propesiya sa umaabot ug usa usab ka pagtuman sa gipahayag daan; kay si Kristo, nga naglingkod sa usa ka inahin nga asno ug sa usa ka bisiro, natuman ang mga propesiya ni Isaias ug Zacarias, nga nagprofesiya mahitungod niini nga[465] ; ug sa pagtuman sa ilang mga propesiya, Nagsugod Siya pag-usab sa Iyang kaugalingong propesiya mahitungod sa mga butang nga umaabot. Busa si San Crisostomo, sa Homilía 66 sa Mateo, miingon: 'Siya mismo ang mipahimutang (sa asno) ug, pagkahuman natuman kini (nga propesiya ni Zacarias), naghatag og bag-ong *sinugdanan sa mga propesiya,* pinaagi niini *gipahibalo Niya ang mga butang nga umaabot.'* Hangtod dinhi si Crisostomo[466] . Sa samang paagi, si Santo Teofilacto, sa iyang paghubad sa Ebanghelyo ni Juan, misulti mahitungod sa pagsakay sa Ginoo sa usa ka batan-ong asno, nga nag-ingon: 'Natuman ang propesiya ni Zacarias, nga nag-ingon: "*Ayaw kahadlok, , O anak nga babaye sa Siyon; tan-awa*, *ang imong Hari moanha* kanimo, *nga naglingkod sa usa ka batan-ong asno":*[467] *kay kini usab usa ka pahibalo sa mga butang nga umaabot.* Usa usab ka pahibalo sa umaabot alang sa mga hugaw sa mga nasud, diin ang Pulong sa Amahan magapahulay kanila, ug pagdaug sa mga mapanghimagsik sama sa usa ka potang. Gikan niining mga pulong klaro nga gipakita nga ang Ginoo, sa Iyang himayaong pagsulod sa Jerusalem, nga nagtuman sa mga propesiya sa balaang mga Propeta nga nagtagna kaniya, gisugdan Niya ang Iyang kaugalingong propesiya, nga nagtagna sa umaabot nga mga panghitabo, nga sa ulahi nahitabo; ug kini nga mga pagtagna gihubad pinaagi sa espirituhanong pagsabot.

Mao kini ang interpretasyon sa mga buhat ni Kristo nga makita sa Ebanghelyo ug sa ubang didaktikong sinulat: tinuod kini nga mga panghitabo, dili mga parabula.

Kay kung ang pagpakaon sa mga tawo sa mga tinapay usa ka parabula ug dili tinuod nga nahitabo, unsaon man kaha pagsulti ni Kristo sa iyang mga disipulo: *'Dili ba ninyo hinumduman sa dihang akong gibahin ang lima ka tinapay sa taliwala sa lima ka libo, pila ka basket nga puno sa mga tipik ang inyong nakolekta*?'[468] . Ug usab miingon Siya sa mga tawo: *'Nangita kamo kanako, dili tungod kay nakakita kamo og timailhan, kondili tungod kay nakakaon kamo sa mga tinapay ug nabusog kamo*'[469] . Bakak ba kining mga pulong ni Cristo?

Kung ang babayeng Samaritana usa lang ka parabula ug dili tinuod nga panghitabo, ngano man nga ang mga disipulo, pag-abot nila, nagpabilin sa gilay-on, samtang si Kristo nag-istorya sa usa ka babaye? Ug ngano man nga *ang mga Samaritano, pag-abot nila, nangayo kang Kristo nga magpabilin uban kanila, ug nagpabilin Siya didto sulod sa duha ka adlaw? Apan miingon* ang mga Samaritano *sa babaye*, *'Dili tungod sa imong gisulti nga nagtuo kami,* believe[470] '.

Kung ang pagbanhaw kang Lazaro usa lang ka parabola ug dili tinuod nga nahitabo, giunsa man *nga daghan sa mga Hudiyo nga miadto kang Maria, pagkakita nila sa gibuhat ni Jesus, mituo kaniya*[471] ? Ug giunsa kaha *sa mga punoang pari nga nagplano usab sa pagpatay kang Lazaro*[472] ? Kay ang parabula wala sa tinuod kondili sa mga pulong; busa giunsa kaha kini pagapatyon?

Ug kung ang pagsulod ni Kristo sa Jerusalem sa usa ka batan-ong asno usa ka parabula, ug dili tinuod nga panghitabo, nan ingon usab ang pag-antos ug pagkrusipisyon ni Kristo. Ug ang Iyang paglubong ug ang Iyang pagkabanhaw mahimo usab tawgon nga mga parabula: ug ang karaang heresiya sa Manichaean mabanhaw pag-usab, nga nagtudlo nga si Kristo nag-antos isip usa ka panan-awon, ug dili sa tinuod. Mahitungod sa hingpit nga kabuang sa mga schismaticong bakak nga magtutudlo ug mga sayop nga maghubad, nga ang ilang hunahuna nabuta.

---

[465] Mat. 21:4 Isa. 62:11. Zac. 9:9.
[466] Pahina 221, likod.
[467] Juan 12:15.
[468] Marcos 8:18 ug 19.
[469] Juan 6:26.
[470] Ibid. 4:40 ug 42.
[471] Juan 11:45.
[472] Juan 12:10.

IKALIMANG PAGHIBALO

Unsaon pag-ila sa tinuod nga panghitabo sa Ebanghelyo, ug unsaon pag-ila sa parabula?

Sa Balaang Ebanghelyo, kon ang usa ka buhat ni Cristo ipahayag atol sa Balaang Misa, ang pagbasa sa Ebanghelyo magsugod ingon ani: *'Niadtong panahona';* apan kon ang usa ka parabola, nga gisulti sa mga ngabil ni Cristo, ipahayag, ang pagbasa sa Ebanghelyo magsugod ingon ani: *'Ang Ginoo misulti niining parabola'.*

Tan-awa, kamo nga mga sayop nga maghubad, unsaon pagsugod sa mga salaysay sa Ebanghelyo mahitungod sa mga tinapay, sa Maayong Samaritano, kang Lazaro, ug sa pagsulod sa Ginoo sa Jerusalem.

Ang Ebanghelyo mahitungod sa mga tinapay nagsugod ingon niini: *'Niadtong panahona, nakakita si Jesus og daghang katawoan, ug naluoy siya kanila*[473] .'

Ang Ebanghelyo mahitungod sa Samaritano nagsugod ingon niini: *'Niadtong panahona, miabot si Jesus sa usa ka lungsod sa Samaria nga ginganlan og Sychar'*[474] .

Ang Ebanghelyo mahitungod kang Lazaro nagsugod ingon niini: *Niadtong panahona, adunay usa ka tawo nga ginganlan og Lazaro gikan sa Betania nga nagmasakit*[475] .

Ang Ebanghelyo nagsugod ingon niini bahin sa pagsulod sa Ginoo sa Jerusalem: *'Unom ka adlaw sa wala pa ang Paskwa, miabot si Jesus sa Betania, diin namatay si Lazaro'*[476] .

Kini dili mga parabula, kondili mao gayud ang mga buhat ni Kristo; kay wala kini magsugod sama sa mga parabula, ug wala usab giingon: *'Ang Ginoo miingon niining parabula';* kundili, *'Niadtong panahona, nakakita si Jesus…', 'Miabot si Jesus…'*, ug uban pa. Kay ang uban mga parabula nga gisulti ni Kristo nga atong Ginoo, samtang ang uban mao ang Iyang mga milagrosong buhat. Kay ang mga buhat, ingon nga mga buhat, gipahayag pinaagi sa makasaysayanong mga talaan nga gisulat; samtang ang mga parabula, ingon nga mga parabula, gisulti sa tinago nga pinulongan ug gihubad; ug ang mga bahin sa mga buhat ni Cristo nga nagtagna sa umaabot nga mga panghitabo gipadayag, ingon nga mga misteryo, pinaagi sa espirituhanong pagsabot.

Busa, paglawom kamo sa pagsabot niining mga butanga, ug pasagdi nga makakita sa kahayag sa kamatuoran sa Ebanghelyo ang mga bulag; pasagdi nga mabalik sa husto nga dalan ang mga naligaw; ug ilhi unsa ang sulod sa Ebanghelyo bahin sa kasaysayan sa mga buhat ni Kristo, unsa ang mga parabola, ug unsa ang ilang mga interpretasyon.

Kabanata 22. Mahitungod sa Tago nga Paghatag og Limus

Ug dinhi usab, pasayloa ang sayop nga interpretasyon ug pagtudlo sa labing yano ug ignorante mahitungod sa paghatag og limos.

Sa Balaang Ebanghelyo, miingon ang Ginoo: *'Mag-amping kamo nga ayaw pagpakita sa inyong paghatag og limos sa atubangan sa mga tawo, aron makita kamo nila';* ug uban pa; ug usab: *'Apan sa diha nga maghatag kamo og limos, ayaw tugoti nga mahibalo ang inyong wala nga kamot unsay gibuhat sa inyong tuo nga kamot, aron ang inyong paghatag og limos mahimong* tinago'[477] .

Tungod kay wala nila masabti ang tinuod nga kahulugan sa mga pulong ni Kristo, ang mga yano ug ignorante nagtudlo nga dili gayud magahatag og limos sa atubangan sa uban, kondili sa tago ra, nga walay makakita. Nagaingon sila nga sala ang paghatag og limos diin makita sa mga tawo; nagaingon sila nga wala magmando kanato si Kristo nga maghatag og limos sa atubangan sa uban, aron dili malimbong ang yawa sa gibuhat sa tuo nga kamot. Busa, sa paghubad nila sa mga pulong ni Kristo nga walay husto nga paghunahuna, dili sila mismo maghatag og limos sa mga nanginahanglan sa atubangan sa mga nanan-aw, ug ginareprubir ug ginadili nila ang mga nagbuhat niini. Ug nagdala sila og doble nga kadaut sa mga kabus ug sa ilang kaugalingon: nagdala sila og kadaut sa mga kabus pinaagi sa pagpugong kanila sa pagdawat og limos gikan sa uban, ug nagdala sila og kadaut sa ilang kaugalingon pinaagi sa pagpugong sa ilang kaugalingon sa ganti sa Dios. Ug aron mapadayag ang ilang pagkawalay-hibalo, kini pagasupakon dinhi, ug itul-id—dili sa ako, usa ka mapainubuson nga tawo, kondili

---

[473] Mateo 14:14.
[474] Juan 4:5.
[475] Ibid. 11:5.
[476] Ibid. 12:1.
[477] Mateo 6:1, 3 ug 4.

sa dakong Amahan sa Simbahan, si San Juan Crisostomo, ug sa maghuhubad sa iyang mga interpretasyon, si Teofilacto, Arsobispo sa Bulgaria.

Ang balaan nga si Crisostomo, sa iyang homilía mahitungod sa Mateo kapitulo napulo ug siyam, gihubad ang giingon nga mga pulong ni Kristo ingon niini: 'Ayaw paghatag og limos sa atubangan sa mga tawo,' nga mao, aron makita ka nila; kay aduna'y uban nga nagahatag og limos sa atubangan sa mga tawo, dili aron makita nga nagahatag sila, ug aduna'y uban nga dili nagahatag sa atubangan sa mga tawo, apan nagbuhat usab niini aron makita nga nagahatag sila. Busa, dili lang ang gibuhat ang gantihan ug gikoronahan, kondili ang tuyo (a). Hangtud dinhi si Crisostomo. Si San Teofilacto, Arsobispo sa Bulgaria, nagpatin-aw sa iyang mga pulong nga mas klaro, nga nag-ingon: bisan pa kon maghatag ka og limos sa atubangan sa mga tawo, basta dili nimo kini buhaton aron makita ug makadawat og pagdayeg, dili ka pagahukman, ni mawala ang imong ganti: apan kon magpuyo ka sa hunahuna sa pagka-mapahitas-on, bisan pa kon maghatag ka gikan sa imong bahandi, ikaw hukman, ug mawala ang imong ganti: kay ang Ginoo silotan o ganti-an ang mga hunahuna sa kasingkasing. Ug usab, mahitungod sa tuo nga kamot ug sa wala nga kamot, miingon si Teofilacto: ang wala nga kamot mao ang kahakog, samtang ang tuo nga kamot mao ang limos; busa, gisugo niya kita nga magbantay, aron ang kahakog, kon kini makahupot, dili makawat sa imong limos. Hangtud dinhi si Teofilacto.

Gikan sa mga pulong sa mga magtutudlo sa Simbahan, klaro nga dili aron maghatag og limos sa atubangan sa mga tawo nga buhaton kini sa hayag nga panan-aw sa mga nanan-aw; kondili aron maghatag og limos sa atubangan sa mga tawo nga buhaton kini alang sa garbo ug pagdayeg, sama sa gibuhat sa mga eskriba ug Pariseo sa mga Hudiyo. Ug dili ang kamot nga imong gigamit sa paghatag ang problema, kondili ang hambog nga hunahuna nga nangandoy og pagdayeg sa tawo. Kay bisan pa og ang usa ka tawo magahatag og limos sa tago, apan nagbitbit og hambog nga hunahuna, dili siya naglihok sa tago kondili sa hayag; kay klaro kaayo makita ang iyang hambog nga hunahuna. Ingon ni Theophylact: 'Kung magpuyo ka sa hunahuna sa garbo, bisan pa maghatag ka og limos gikan sa imong bahandi, ikaw hukman, kay nawala na ang imong ganti'; ug sa kabaliktaran: 'bisan pa maghatag ka og limos sa atubangan sa mga tawo, dili nimo kini buhaton alang sa garbo, kondili buhaton nimo kini nga mura'g tinago'. Ingon ni Chrysostom: 'Aduna usab gasa nga gihatag sa atubangan sa mga tawo, dili aron makita ka nga nagbuhat niini.' Ug usab sa lain nga dapit, ingon siya: 'Dili makapasuko sa Dios nga makita sa mga tawo ang gasa, kondili ang gibuhat aron lang makita.' Dili ang pag-ambag nga makita sa mga tawo ang makapasuko sa Dios; kondili kana nga tinuyo sa usa ka tawo tungod sa garbo, aron siya makita ug dayegon sa mga tawo.

Apan kita, nagaingon: maayo nga buhaton ang paghatag og limos sa paagi nga dili kini makita sa mata sa tawo. Ingon niini ang gibuhat ni San Nicolas sa Kristo, nga nagtambog og tulo ka gagmay nga pakete sa bulawan pinaagi sa bintana ngadto sa usa ka pulubi sa gabii, samtang nagtago siya. Ingon usab niini ang gibuhat sa daghang mga tawo nga deboto, nga nagahatag sa tinago bisan asa nila mahimo; apan kon imposible nga matago kini sa panan-aw sa tawo, ug makakita ka og usa ka pulubi nga grabe ka kabos ug nagkinahanglan gayud sa imong limos, ug dili na nimo siya makita pag-usab aron hatagan unya, nan ayaw pagduha-duha sa paghatag kaniya sa imong ikahatag. Kay bisan pa man kinahanglan nimo maghatag sa atubangan sa uban, ayaw paglikay; ug ayaw usab nimo ipawala ang imong ganti tungod lang sa panan-aw sa mga tawo, kay dili ka man magahatag tungod sa pagpakita-pakita, kondili tungod sa panginahanglan sa nangayo. Apan kung, bisan pa andam ka nga mohatag ug adunay ikahatag, imong nilabay ang nagkinahanglan tungod sa panan-aw sa mga tawo, nakasala ka batok sa gugma sa imong isigkatawo: *kay ang* hingpit nga *gugma dili man mangita sa kaugalingon ,* ni mangita sa kaugalingong ganti. Dili usab kini magtagad sa pagdayeg sa tawo, kondili nagtutok lamang sa paglipay sa nagkinahanglan nga isigkatawo sa iyang kakabus[478] .

Alang sa mga nagtudlo nga dili gayud magbuhat og paghatag og limos sa dili pa makadawat ang uban, wala nila masabti pag-ayo ang mga pulong ni Kristo, ug sayop nila kini gihubad, supak sa pagtudlo ni Kristo ug sa tinuod nga paghubad ni Chrysostom ug ni Theophylact.

Ug daghan pa ang sama kanila; dili nato dinhi maihap ang tanang mga bersikulo gikan sa Balaang Kasulatan ug ang mga pagtulon-an sa mga Amahan sa Simbahan nga sayop nga gihubad sa mga skismatiko, ug

[478] 1 Corinto 13:5.

wala usab kitay panahon aron supakon ang ilang sayop nga mga interpretasyon ug ipatin-aw kini pinaagi sa husto nga paghubad. Igo na nga napamatud-an nga *sayop* ang ilang paghubad ug *bakak* ang ilang pagtulon-an.

Ug tungod kay bakak ang ilang pagtulon-an, kay kini dili makapahimulos sa kalag kondili makadaot pa gani niini.

Ikaduhang Artikulo

Kabanata 23. Mahitungod sa heretikal nga pagtulon-an sa Brynyany

Dili ba heretikal ang ilang pagtulon-an?

Kini klarong gipakita sa unang bahin sa Pagsusi, nga may kalabotan sa Pagtuo, sa ikaduhang artikulo, nga ang mga skismatikong Brynyan, nga nagsunod sa mga bakod sa ilang labing bantugan nga magtutudlo nga si Avvakum, grabe ka-heretiko.

Gibahin nila ang Triyuno nga Dios, nga usa ra ang kinaiya, ngadto sa tulo.

Gibahin nila ang usa ka Anak sa Dios ngadto sa duha ka anak.

Gihimo nila ang Trinidad nga usa ka kuaternidad.

Dili nila gikumpisal ang Inkarnasyon sa Anak sa Dios, nga tinuod nga nahitabo.

Gipahimutang nila si Kristo sa usa ka trono nga lahi sa Trino nga Balaan.

Ug ang ilang ubang mga erehiya, nga supak sa mga doktrina sa pagtuo ug supak sa mga tradisyon sa simbahan, igo nang gihulagway ug gipadayag didto.

Ug tungod kay ang ilang pagtulon-an puno sa erehiya; kay kini dili mapuslanon sa kalag, apan makadaot niini.

Artikulo Tres

Kabanata 24. Ang skismatikong panamastamas batok sa krus nga upat ka tumoy, ug ang mga pangutana mahitungod sa krus

Walay ba blasphemya batok sa mga balaan nga butang sa ilang mga pagtulon-an?

Talagsa ra nga adunay ingon ka mabangis nga mga erehiya sukad pa sa karaang panahon sama sa mga nagblasphemya sa pagkabalaan sa Simbahan, sama sa mga erehiya sa Bryn karon, nga ang ilang abli nga lubnganan nagpagawas sa baho sa blasfemya: kay dili lang nila ginapasipala ang tanan nga balaan, lakip na ang mga balaang butang sa Balaang Simbahan, apan ginatamakan pa kini ingon usa ka matang sa kasuklam-suklam, samtang ginataas nila ang ilang kaugalingon labaw sa tanan nga balaan. Busa, gikinahanglan dinhi nga ipadayag ang pipila sa ilang mga blasfemiya aron ipadayag ang ilang dautang tuyo, kabuang, pagkamatarug ug sayop, ug aron supakon kini pinaagi sa pagpadayag sa kamatuoran.

Una

Ginasumpa nila *ang* dungganong *krus nga upat ka punta,* gitawag nila kini nga 'Romanong krus', walay sulod nga krus, *landong* sa walo ka puntang krus nga naa sa Daan nga Tugon, kasuklam-suklam sa paglaglag, idolo sa Antikristo, ug selyo sa Antikristo. Pasagdi nga ipahinumdom dinhi ang ilang mga panumpa ug ang ilang mga sinulat.

Si Abacum, usa ka pari, nagsulat:

Giunsa sa yawa paglimbong sa pobre nga katawhang Ruso: klaro kaayo nga padulong sila sa kapahamakan; Nahigugma na sila sa Babilonyang Harlota – ang krus nga upat ka punta, imbis sa tinuod nga krus, nga gihimo gikan sa tulo ka kahoy: ang sipres, ang pino, ug ang sedro; ug sa maong krus nga upat ka punta gihulagway nila ang paglansang kang Kristo. Busa nahimo kini nga krus sa Polonya, usa ka bastardo sa Simbahang Romano.

Si Erufe, bisan pa, usa ka disipulo sa mga Avvakum, nagpasipala ingon niini:

Tan-awa ang krus nga duha ka bahin, ang Romano nga krus ug dili ang krus ni Kristo; ug bisan asa sa mga serbisyo sa simbahan gigamit ang krus nga tulo ka bahin ni Kristo, ug dili ang krus nga duha ka bahin, usa ka walay sulod nga payong, ug dili ang krus ni Kristo; kay wala gilansang si Kristo niini: lain-lain ang mga krus dinhi sa yuta, aron ang krus nga nagahatag kinabuhi ni Kristo pasidunggan, ug dili ang mga makita dinhi sa yuta. Kung imo kining tawgon nga krus nga upat ka tumoy nga iya ni Kristo, nan walay duhaduha nga akong itawag kini nga salamangka sa Roma. Kung imo kining tawgon nga krus sa Manluluwas, nan akong bungkagon kini. Nagbitbit kita og duha ka krus sa atong mga lawas: ang usa kay kang Kristo, ug ang usa kay walay sulod; layo-a ang krus nga tulo ka baras gikan sa imong lawas, aron kini dili makahikap niini. Hangtod dinhi, Erofey.

Samtang nagsulat ko niini, usa ka karaang eskrol sa schisma ang nahulog sa akong kamot, puno sa bakak, heresiya ug dautang panamastamas batok sa Simbahan sa Dios; Niining maong scroll gisulat ang pagpanamastamas batok sa krus nga upat ka punta ni Kristo, nga gitawag kini nga idolo o idolo sa Antikristo, ug usa ka kasuklam-suklam sa paglaglag nga nagtindog sa balaan nga dapit, ug usa ka gisumpa nga kahoy.

Ang maong dautang pergamino nagtawag usab sa krus nga upat ka punta nga 'tanda sa Antikristo'. Ang ingon nga blasfemiya batok sa balaan nga krus nga upat ka punta madungog bisan asa, nga naggikan sa mga mapintas nga ngabil sa mga skismatiko; alang sa balaan nga Krismasyon, diin ang magtutuo, pagkahuman sa bunyag, gipahiran sa selyo sa gasa sa Espiritu Santo sa porma sa usa ka krus nga upat ka punta: kining mga skismatiko dili kini tawgon nga selyo sa Espiritu Santo, kondili selyo sa Antikristo. Kining heretikal nga panamastamas nagsugod pa kaniadto sa usa ka Aleman nga Lutheranong heretiko nga ginganlan og *Bullinger*, nga nanamastamas batok sa Kumpirmasyon; wala ko masayri, bisan pa, kung giunsa kini pag-abot sa yutang Ruso taliwala sa mga skismatiko. Apan dili kini katingalahan; kay ang maong dautang espiritu nga naglihok sa langyaw nga mga heretiko naglihok usab sa mga heretikong Ruso.

Ang ingon nga dili matinud-anon ug heretikal nga blasfemiya batok sa krus nga upat ka tumoy ni Kristo nakapukaw sa akong kadasig alang niini, ug nag-awhag kanako sa pagtubag batok sa mga manlalapas, ug sa pagpakita nga klaro nga ang tibuok gahum sa Balaang Krus naa sa upat ka tumoy niini. Kay kung adunay titulo sa Krus sa Ginoo, ug kung adunay patungan sa tiil, ngano man nga nagsugod sila sa pagsulat ug paghimo sa krus nga walo ka punta? Bisan pa, ang titulo ug ang patungan sa tiil, nga mga mubo nga tabla, dili kabahin sa gilapdon sa krus, kondili sa gitas-on niini. Ang krus mismo, bisan pa, adunay upat ka tumoy, dili walo ka tumoy, kay kini porma sama sa usa ka tawo nga gipalapad ang mga bukton, nagbitbit sa atong Manluluwas, nga ang labing putli niyang mga kamot gipalapad niini; ug dili sama sa ilang gibuhat karon sa kana nga sobra nga porma nga walo ka tumoy. Dili namo ginapasipala ang walong-puntos nga krus, ni ginabaliwala namo kini, kondili gidawat namo kini uban sa gugma, girespeto namo kini uban sa pagkamatinud-anon, ug gisimba namo kini uban sa debosyon, samtang ginahinumduman nato ang pagkrusipisyon ni Kristo.

Apan, mosupak kami sa blasfemiya batok sa krus nga upat ka punta, nga pinaagi niini—ingon nga tanda ni Kristo ug selyo sa gasa sa Espiritu Santo—gimarkahan kita sa atong pagbunyag pinaagi sa pahid sa krisma, ug pinaagi niini gipanalanginan, ginasagrado ug gikompleto ang tanang sakramento sa Simbahan; pinaagi niini ang tanang Kristohanon nagbuhat sa tanda sa krus, dili usa ka krus nga walo ka tumoy, kondili usa ka krus nga upat ka tumoy, sama sa among pagbuhat niini sa among kaugalingon; kay ang atong Ginoong Kristo wala gipako sa krus nga walo ka tumoy, kondili sa usa ka krus nga upat ka tumoy.

Aron mapahilom ang mga blasphemous nga baba sa mga heretiko, kinahanglan karon natong susihon ang mosunod nga mga punto *bahin* sa krus *nga upat ka punta*:

1) Ang krus nga upat ka tumoy sa Daang Tugon ba usa ka lain nga porma sa krus nga walo ka tumoy?

2) Sa unsang krus gipako si Kristo: ang Romano nga krus o ang krus nga Bryn?

3) Ang krus nga upat ka punta ba mao ang krus Romano?

4) Ang krus nga upat ka punta ba usa ka idolo o hulagway sa Antikristo, ug usa ka kasuklam-suklam sa paglaglag nga nagtindog sa balaan nga dapit?

5) Ang krus nga upat ka tumoy ba mao ang marka sa Antikristo, o mahimo ba kini?

Apan sa dili pa nato sugdan ang pagsusi sa mga argumento nga gipresentar mahitungod sa krus nga upat ka tumoy, atong ipresentar dinhi ang pipila ka impormasyon bahin sa kahoy nga gigamit alang sa mga krus.

Ang paghisgot sa krus sa kahoy gituohan nga makita sa duha ka dapit sa Daang Tugon: sa propeta Isaias, kapitulo 60, ug sa Siracida, kapitulo 24; busa susihon nato kining duha ka bersikulo subay sa ilang interpretasyon.

Nagaingon si Isaias: *'Ang himaya sa Libano moanha kanimo, ang sipres, ang pino ug ang sedro*' ([479]). Ang paghubad niining mga pulong duha ka bahin: historikal ug espirituhanon.

Ang historikal nga interpretasyon dili mahitungod sa krus, kondili sa Simbahan sa Jerusalem, nga gibalik pagkahuman sa pagkaulipon sa Babilonya. Kay una, nagpanagna siya mahitungod sa pagkamapukan sa yuta sa Juda: *'Ang mga siyudad mahimong* walay sulod tungod sa kakulang sa mga pumoluyo,' ingon niya, 'ug ang mga balay tungod sa kakulang sa mga tawo, *ug ang yuta magpabilin nga walay sulod*'[480] . Natuman kini nga propesiya sa dihang gisakop ni Nebucadnezzar, Hari sa Babilonia, ang Judea; unya ang Jerusalem, ang hariang siyudad sa mga Hudiyo, gipanglaglag, ang Templo ni Solomon gisunog ug gipukan, ug ang nahibilin nga yuta nahimong wasak. Nagpanagna usab siya mahitungod sa pagpanumbalik sa Jerusalem, nga mahitabo pagkahuman sa pagbalik sa katawhan gikan sa pagkaulipon sa Babilonia. 'Bangon, bangon, O Jerusalem,' miingon siya*, 'kay miabot na ang imong kahayag, ug ang himaya sa Ginoo misidlak kanimo. Atoa ang imong mga mata sa palibot ug tan-awa ang imong mga anak nga natigom* (human sa pagkaulipon)*: tan-awa, ang tanan nimong mga anak nga lalaki naggikan sa halayo,* bisan pa gikan sa Babilonia' ([481]). Mahitungod sa pagpanumbalik sa Templo sa Jerusalem, giingon: *'Ang himaya sa Libano moanha kanimo—ang sipres, ang pino ug ang sedro*'—nga nagpasabot nga sama sa gibuhat ni Solomon, pagkahuman niyang pagtukod sa Templo, gipahimutang kini sa mga kahoy nga gidala gikan sa Libano: sipres, pino ug sedro; mao usab si Zerubbabel, ang prinsipe sa balay ni David, ang katigulangan ni Cristo, nga pagkahuman sa pagawas gikan sa pagka-ulipon sa Babilonia, mibangun sa guba nga simbahan ug gipahimutang kini sa parehas nga mga kahoy—cypress, pine ug cedar. Mao kini ang historikal nga interpretasyon sumala sa teksto mismo.

Ang espirituhanong interpretasyon niining mga pulong nga propetiko, bisan pa, naghisgot sa balaang Simbahan ni Kristo, nga gitawag nga Bag-ong Jerusalem, nga ang atong Ginoo gipundok pinaagi sa Iyang pagpadayag dinhi sa yuta; nga Iyang gipahayag ug nagpadayon sa paghayag uban sa himaya sa Iyang grasya; ug nga Iyang gipahimutang sa mga gasa sa Espiritu Santo. Niini, ang mga matarong, sama sa mga sedro sa Libano ug sama sa ubang humot nga kahoy, motubo, modaghan ug gitukod ngadto sa usa ka espirituhanong simbahan ug usa ka templo sa Espiritu Santo, ingon sa giingon sa Apostol: *'Kamo mao ang buhi nga templo sa Dios'* ([482]). Ug usab: *'Ang inyong mga lawas usa ka templo sa Espiritu Santo nga nagpuyo kaninyo' ([483]*). Sa niining Bag-ong Jerusalem, ang balaang Simbahan, miabot ang himaya sa krus, ang kahoy sa Lebanon, diin ang Kristo among Ginoo mipahimulos sa pag-antos alang kanato; ug ang mga pulong sa propesiya mahitungod niining mga kahoy giplikar sa Krus ni Kristo sa Octoechos sa Simbahan, nga nag-ingon nga kini gihimo gikan sa sipres, juniper ug sedro. Busa, sa Tono 2, sa Miyerkules sa Matins, sa Ode 9, bersikulo 2, gibasa kini: 'Ikaw nakita, O Ginoo, gipataas sa ibabaw sa sipres, sa langgam nga manan-aw ug sa sedro, tungod sa Imong kaayo.' Sa Tono 3, matag Miyerkules ug Biyernes sa Matins, ang sedalen nagbasa ingon niini: 'Sa ibabaw sa sipres, pino ug sedro, Ikaw, O Kordero sa Dios, misaka'; ug sa ubang mga dapit sa Octoechos, ingon man usab sa ubang mga simbahanong libro, makita usab kini.

Niining mga kahoy, mailhan nato ang sedro ug sipres; apan ang 'pevka', wala kita kahibalo unsang matang sa kahoy kini. Ang uban nagaingon nga kini usa ka pino: mao kini ang panan-aw ni Hieromonk Epiphanius sa Kiev, ang awtor sa 'Six-Day Commentary' kang San Basil nga Dako, nga naghubad gikan sa Griyego ngadto sa Slavonic nga diyalekto; sa Kapitulo 5, sa panid 16 verso, atbang sa pulong nga 'pevka', gisulat niya ang 'pine' sa gilid. Apan daw dili kini ang kaso; kay pareho silang Solomon ug Zerubbabel nagpalamuti sa templo gamit ang kahoy nga dili madunot, sa ato pa, nga dili dayon madunot; kay ang sedro ug sipres mahimong magpabilin nga dili madunot sulod sa usa ka libo ka tuig, samtang ang pino hapit dili magpabilin nga buo sulod sa usa ka gatus ka tuig.

Si Jesus Sirach, sa paghulagway sa pagdayeg sa kinaadman sa Dios, misulti alang niini: *'Gipataas ako sama sa sedro sa Libano, ug sama sa sipres sa kabukiran sa Hermon, ug sama sa palma* sa datiles (o kahoy sa datiles) *gipahitas-on ako,* nga nagtindog sa daplin sa dagat'[484] : Ang mga komentador sa mga pulong ni Sirach

---

[479] Isa. 60:13.
[480] Isa. 6:11.
[481] Ibid. 60:1 ug 4.
[482] 2 Cor. 6:16.
[483] 1 Corinto 6:19.
[484] Sirak 24:14 ug 15.

naghubad niini nga nagtumong sa Krus ni Kristo, nga nag-ingon nga kini usa ka sedro, usa ka sipres, ug usa ka palma. Alang kanato, bisan pa, kini makalibog, kay dinhi usa ka palma ang gihisgutan imbis nga usa ka sipres; dili kaha nga pareho ra—ang sipres ug ang palma—usa ka matang sa palma? Mahitungod sa kahoy nga palma nga anaa sa krus, si San Cipriano, ang Balaang Martir, Obispo sa Kartago, ang labing karaang magtutudlo sa Simbahan, nagpamatuod, nga miingon niini kang Kristo nga Ginoo: 'Misaka Ka, O Ginoo, sa palma, kay ang kahoy sa imong krus nagpasabot og kadaugan batok sa yawa'[485] . Hangtud dinhi si Cipriano. Ug ang iyang mga pulong dili walay kamatuoran, kay sa karaang panahon ang mga palma sa datiles kanunay nga usa ka timaan sa kadaugan ug pagdaug batok sa kaaway; ug sa dihang si Kristo nga Ginoo misulod sa Jerusalem sa Iyang himayaong pagsulod, gisugat Siya nila uban sa mga sanga sa palma sa datiles isip mananaog sa kamatayon, ug ingon usa ka pahibalo nga ang palma sa datiles ipakita sa Krus. Dugang pa, aduna pay lain nga bantugang pagpamatuod gikan sa Balaang Kasulatan, diin gisulti sa persona ni Kristo: *'Mosaka ako sa kahoy nga palma ug hikapon ko ang tumoy niini'* ([486]); nga gihubad ni Cassiodorus ug ni San Cipriano nga nagtumong sa kahoy sa krus ni Cristo, nga si Cristo, sa pag-akyat Niya sa krus, gipailawom ug gipilde ang matag prinsipalidad (sa mga magmamando sa kangitngit niining panahona), ug ang matag awtoridad ug gahum. Ang palma sa datiles tinuod nga usa sa mga kahoy nga dili malata, sama sa sedro ug sipres. Apan kon kini nga palma sa datiles ug ang 'manan-awit' usa ra ba ka butang, o dili, dili nato na kinahanglan pang paninguhaan ang maong butang. Kay kini dili dogma sa pagtuo, kay wala man kita motuo sa mga kahoy sa Krus, kondili kang Kristo nga Ginoo nga gipako sa krus.

Labaw pa, ania kita karon sa usa ka sayong salaysay mahitungod sa krus nga upat ka tumoy, aron masulat ang sugilanon sa krus nga nagahatag kinabuhi; bisan katingalahan kini, dili kini angay balewalaon.

Usa ka sugilanon sa krus, gipundok gikan sa lain-laing mga libro.

Gikan sa libro nga may titulo nga **Ang Yawi sa Pagsabot*,* nga gipatik sa Lviv, sa sermon bahin sa Pagtaas sa Balaang Krus, folio 335.

Gikan kang Juan sa Carphaeus, Libro 10, *Homilía* 19 mahitungod sa Krus ni Kristo.

Gikan kang Nicholas Liran, sa iyang komentaryo sa Ebanghelyo ni Juan, kapitulo 5.

Gikan sa Kronika ni Jacob Vergomita, folio 59.

Gikan sa kronika ni Juan, nga nailhan nga Navklir, folio 163.

Ug gikan sa ubang mga mananalaysay, nga makita sa langyaw nga diyalekto.

Sa susama; bisan lain ang porma sa paglitok, makita usab kini sa Rusyano nga manuskrito nga nailhan nga **Ang Pinili**.

Sa dihang nagkasakit si Adan hangtod sa kamatayon, gipadala niya ang iyang anak nga si Seth ngadto sa Hardin sa Eden, ngadto sa Anghel nga nagbantay sa Hardin, aron mangayo og tambal, alang sa pagpreserba sa iyang panglawas ug pagpadugay sa iyang kinabuhi dinhi sa yuta. Kining pag-ayo, bisan pa, magagikan sa lana sa kaluoy, nga gisaad sa Dios nga ipadala kaniya, ug tungod niini gipahawa Siya kaniya gikan sa Paraiso. (Ang lana nga gisaad sa Dios kang Adan nagtimaan sa Anak sa Dios, nga ipadala sa Dios sa yuta aron tubson ang katawhan gikan sa walay katapusang kamatayon. Apan si Adan, sa paghunahuna sa lana sa pisikal nga pagtambal, gisugo siya nga hangyoon kini. Ayaw katingalahan kini sa bisan kinsa, kay kini nga tawo, si Seth, gipadala ngadto sa Anghel. Kay dili kini ang unang higayon nga nakig-uban si Seth sa Anghel; kay bisan pa sa iyang pagkabatan-on, sa dihang napulo siya ka tuig ang edad, gidala siya sa usa ka Anghel ngadto sa kataasan pinaagi sa sugo sa Dios, ug gitun-an ang kahibalo sa daghang mga misteryo sa Dios, ug ang han-ay sa mga langitnong lawas: ang lihok sa kalangitan, ang dagan sa adlaw, sa bulan ug sa mga bitoon, ug ang han-ay sa mga langitnong planeta ug ang ilang mga paglihok. Si George Kedrin sa Constantinople nagpamatuod niini sa iyang historikal nga buhat. Kay dili ba katingalahan nga usa ka ingon niini gipadala ni Amahan Adan ngadto sa Anghel nga nagbantay sa Paraiso? Kay ang Anghel, sumala sa sugo sa Dios, mikuha og tulo ka liso gikan sa bawal nga kahoy—nga gikan niini, pagkahuman matilawan ni Adan, nakalapas sa sugo sa Dios—ug gihatag kini kaniya, aron sama sa pag-ugmad sa sala sa tawo gikan niining kahoy, mao usab nga ang kaluwasan mapahimutang alang sa katawhan. Si Sif, pagdawat niya niining mga liso gikan sa Anghel, mibalik sa iyang amahan nga si Adan, apan wala na niya siya kaplagan nga

[485] Ang iyang pista mao ang ika-31 sa Agosto.

[486] Kanta sa mga Kanta 7:8.

buhi; namatay na ug naburyo. Busa gitamnan niya kana nga mga liso sa yuta tupad sa lubnganan sa iyang amahan. Gikan niining mga liso miturok ang tulo ka punla: usa ka sedro, usa ka sipres, ug usa ka palma sa datiles, o palma (o, sumala sa mga pulong sa mag-aawit sa Isaias); ug kining mga sanga mitubo nga nagkahiusa ngadto sa usa ka dakong kahoy, kay gikan sa gamot hangtod sa tumoy usa ra kini ka kahoy, samtang sa tumoy ang mga sanga sa matag kahoy nagbulag nga klaro. Ug kana nga kahoy nagpabilin hangtod sa mga adlaw ni Haring Solomon. Sa pagtukod ni Solomon sa Pinakabalaan sa simbahan sa Herusalem, ug sa pagdala sa daghang maayong kahoy gikan sa nagkalain-laing dapit, giputol usab kana nga kahoy isip usa ka maayong ehemplo ug gidala sa Herusalem alang sa pagtukod; apan pinaagi sa pagdumala sa Diyos wala kini magamit sa pagtukod sa simbahan; nagpabilin kini sa usa ka lugar sa dugay nga panahon, ug sa lain nga lugar sa mubo nga panahon. Tungod niini, gibyaan ang kahoy sa mga portiko sa simbahan duol sa pader, aron magamit nga lingkoranan sa mga miabot, ug sa mga gustong pahulay gikan sa ilang mga paningkamot. Karon sa dihang ang Reyna sa Saba, nga ginganlan og Nicavla, usa sa mga karaang propetesa, nga nailhan nga mga Sibyila, miadto sa Jerusalem aron paminawon ang kinaadman ni Solomon: Samtang gisusi niya ang katingalahang bilding sa simbahan ug nakita niya ang kahoy didto, napuno siya sa kahadlok ug, gipalihok sa usa ka propetikanhong espiritu, gipahayag niya nga sa maong kahoy mamatay ang Dios, nga nagsul-ob sa kinaiyahan sa tawo. Ang Rusong Basahon, nga nailhan nga *Ang Pinili*, naghisgot usab nga niadtong panahona gisulti didto kining mga pulong sa pagpanagna: 'O tulo ka beses nga bulahan nga kahoy, diin ipapako si Kristo nga Ginoo!'

Tungod niini, gilubong pag-ayo sa yuta ang kahoy subay sa sugo ni Haring Solomon, duol sa palanggana sa karnero, aron dili kini mahulog sa kamot sa tawo. Apan pagkahuman sa daghang katuigan, pinaagi sa probidensya sa Dios, miturok kini gikan sa yuta ug naglutaw sa ibabaw sa tubig sa palanggana sa karnero. Tungod niining kahoy*, mosulod ang Anghel sa Ginoo sa* maong *paliguan matag ting-init ug iyang ihalo ang tubig*[487] , aron hugasan ang kahoy; ug gihatag ang pag-ayo sa mga masakiton, nga mao ang unang mosulod sa paliguan human mahalo ang tubig. Apan sa dihang gidawat ni Kristo nga atong Ginoo ang kinaiyahan sa tawo, mipakita Siya sa yuta ug nagpuyo taliwala sa mga tawo, gidakpan Siya sa mga Hudiyo ug gihatag kang Pilato aron ipapako sa krus; nangita sila sa labing bug-at nga kahoy para sa krus, aron mapabug-atan ang karga kang Kristo. Ug pagkakita nila sa maong kahoy nga nahisgutan sa tubig sa paliguan sa karnero , nga nababad sa tubig ug sobra ka bug-at, ilang gikuha kini gikan didto ug gihatag aron himuon nga krus; kay bug-at kaayo kini nga kinahanglan pa og usa ka tawo aron motabang kang Kristo sa pagbitbit niini; ug ilang gisugo si Simon nga taga-Cirene sa pagbitbit sa Iyang krus. Dili namo gipamatud-an kini nga sugilanon, kay giisip sa uban nga apokrifa (dili tinuod), apan dili usab namo kini hingpit nga gisalikway, kay aduna kini kaugalingong mga saksi, ug posible ang tanan pinaagi sa gahum sa Dios nga Labaw sa Tanan.

Gikan niining salaysay, nagpakita nga ang krus sa Ginoo gihimo gikan sa usa ka kahoy diin tulo ka kahoy—cedro, sipres, ug palma sa datiles o pheuk—nagtubo nga magkahiusa ngadto sa usa ka kahoy.

Apan sa dili pa nato hunahunaon ang krus nga may upat ka tumoy, atong hunong-hunong aron susihon kini: adunay ba footboard sa krus? Kay ang titulo nga gibutang sa krus nahisgutan sa Ebanghelyo, samtang ang footboard wala gayud nahisgutan bisan asa.

Adunay mosulti: ang mga Propeta misulti mahitungod sa usa ka patungan sa tiil. Kay si David miingon: *'Itaas ang Ginoo nga among Dios, ug simbaa sa Iyang patungan sa tiil, kay kini balaan*' ([488]). Ug si Isaias, nga nagsulti alang kang Cristo, miingon: *'Pagadayegon ko ang dapit sa akong mga tiil' ([489]*). Karon atong susihon ang interpretasyon sa duha ka propesiya aron masuta kung unsang patungan sa tiil ang ilang gipasabot. Apan una, atong susihon ang kalainan tali sa mga panapawanan sa tiil sa Dios: adunay panapawanan sa tiil nga gisugo kitang mouko, ug adunay panapawanan sa tiil nga dili kita gisugo nga mouko. Miingon ang Dios sa propesiya ni Isaias: *'Ang langit mao ang akong trono, ug ang yuta mao ang salog sa akong mga tiil*'[490] : walay bisan kinsa nga mouko sa maong salog sa tiil sa Dios, ang yuta, gawas lang sa Manlalang niini, ang Dios. Nakasulat usab sa mga Salmo: *'Miingon ang Ginoo sa akong Ginoo: "Lingkod sa akong too, hangtod akong himoon ang imong mga kaaway nga*

---

[487] Juan 3:4.
[488] Salmo 98:5.
[489] Isa. 60:13.
[490] Isaias 66:1.

salog sa imong mga tiil"'[491] . Ug kinsa bay *gustong* mouko sa maong salog sa tiil sa Dios—sa mga kaaway sa Dios? Sa unsang salog sa tiil, busa, gisugo kita ni David nga mouko?

Ang interpretasyon niining mga pulong ni David duha ka bahin: sumala sa letra sa Kasulatan ug sumala sa misteryo.

[492]Sumala sa letra, ang interpretasyon mao kini: sa Daang Tugon adunay Kaban sa Dios, diin anaa ang tungkod ni Aaron nga namulak, ang mga lapida sa pakigsaad, ug ang bulawanong banga nga naglangkob sa mana; Kana nga Kabanhaan gitawag nga panapakan sa Dios, sama sa makita sa Basahon sa 1 Cronica, kapitulo 28, diin si Haring David miingon sa katawhan: 'Nakahukom ako sa akong kasingkasing nga magtukod og usa ka balay diin mapahulayan ang Kabanata sa Tipan sa Ginoo, *ug ang salog* sa tiil *sa Ginoo nga among Dios*' (1 Cronica 28:2). Ngano man, busa, gitawag ang Kabanata nga salog sa tiil sa Dios? Kay sa ibabaw sa Kabanata, taliwala sa duha ka kerubin, nga ang ilang mga pako gipahimutang ibabaw sa Kabanata, adunay usa ka plato nga puro bulawan, gipahimutang sa ilawom sa mga pako, sama sa usa ka tabon sa Kaban. Kini porma sama sa lingkoranan o trono, diin nagtuo ang mga Israelita nga naglingkod ang dili makita nga Dios, ingon sa gisulat sa unang bersikulo sa maong salmo: 'Siya nga naglingkod sa ibabaw sa mga kerubin'. Kini nga mga pulong, sumala sa mga komentador, wala itumong sa mga Israelita sa dili makita nga langitnong mga kerubin, kondili sa makita, bulawanong kerubin ni Moises, nga gibutang ibabaw sa Kaban sa Tugon. Apan ang Dios mismo miingon kang Moises: *'Didto ko ipahibalo ang akong kaugalingon kanimo,* ug *mosulti ako kanimo gikan sa ibabaw sa lingkoranan sa kaluoy, taliwala sa duha ka kerubin nga naa sa Kaban sa Tugon'* ([493]). Kay ang Dios naglingkod sa usa ka bulawanong trono taliwala sa mga kerubin, nga gisuportahan sa ilang mga pako, ug ang Kaban anaa sa ilawom sa mga tiil sa Dios; ug tungod niini ang Kaban gitawag nga panapawanan sa Dios, diin gisugo kita ni David nga mouko: *'Ug mouko kamo*,' miingon siya, *'sa atubangan sa Iyang panapawanan, kay balaan kini'*[494] . Mao kini ang interpretasyon sumala sa teksto.

Apan sa mistikal nga interpretasyon, si San Atanasio ang Dako ug ang ubang balaang mga Amahan nagpasabot nga ang panapaw sa tiil sa Dios mao ang pagkatawo sa persona ni Cristo. Ingon ni Athanasius: ang buhing Dios sa kahitas-an, nga ang tanang binuhat naa sa ilawom sa Iyang mga tiil, nahimong tawo nga walay kausaban, naghiusa sa atong kinaiyahan, nga mao ang Iyang panapawanan sa tiil. Sa samang paagi, sa Dakong Gipatik nga Salterio sa Kyiv, nga adunay mga komentaryo sa kilid, gisulat: "Ang sandalan sa tiil sa Dios mao ang yuta, ang labing putli nga lawas ni Cristo, nga gikuha gikan sa yuta—ang lawas sa labing putli nga Birhen—nga diin nagpuyo si Cristo, ang tinuod nga Dios, nga hiusa sa Pagkadiosnon sa usa ka hipostasi; busa kini balaan ug labing balaan."

Busa, klaro gikan sa duha ka komentaryo—sumala sa letra sa Kasulatan ug sa misteryo—nga ang teksto wala magtumong sa salamin sa tiil nga gihimo o gipakita sa krus. Hinuon, kini nagtumong sa Balaang Simbahan ug sa mismong Krus ni Kristo mismo, kay ang prokimeno nga ginaawit alang sa Krus mao kini: *'Itaas ang Ginoo nga among Dios, ug yuko kamo sa salog sa tiilan sa Iyang mga tiil , kay kini balaan*[495] .' Apan kini nagtumong sa tibuok Krus ni Kristo, ug dili lang sa gamay nga bahin niini, sama sa salog sa tiilan nga makita nga gamay.

Labaw pa, ang mga pulong ni Isaias, nga gisulti sa ngalan ni Cristo: 'Pagadayegon ko ang dapit sa akong mga tiil'; kini dili makita sa mga Bibliya sa Ruso, kondili sa Triodion, sa mga parabula nga gibasa sa Dakong Sabado; Apan kining mga pulong makita sa mga Bibliya sa Romano, sa hubad ni Jeronimo; ang interpretasyon niini sumala sa letra pareho sa gihatag sa ibabaw mahitungod sa Kaban sa Tugon, samtang sumala sa misteryo, kini nagtumong sa Balaang Simbahan: Kay ang Dios, nga naglingkod sa Iyang langitnong trono, ang Iyang bangkito mao ang Iyang Balaang Simbahan, nga nag-antos dinhi sa yuta.

Kung adunay man o wala'y panapad sa ilawom sa krus, wala kini gipadayag sa Balaang Kasulatan ni sa mga maghuhubad niini. Apan, sa taliwala sa mga sudlanan sa Banal nga Antonio nga Romano, sa Banal nga Kaliz, gipakita ang Krus ni Kristo nga walay tiil, upat ka tumoy, ug nagbitbit sa titulo ni Kristo nga gisulat sa pergamino

---

491 Sal. 109:1.
492 1 Cron. 28:2.
493 Exodo 25:22.
494 Sal. 98:5.
495 Salmo 98:5.

imbis sa kahoy nga tabla: '[496] '. Dili namo gikwestiyon kung unsa ang gipakita ug gisulat sa salog sa krus; among ipahibalo lang nga walay paghisgot niini sa karaang balaang mga libro, ni bisan unsang awtentikong rekord niini.

Mas labi pa gayud nga usa ka sugilanon ang akong nakaplagan nga gisulat ingon niini sa usa ka schismatic nga manuskrito:

Mahitungod sa tiilan sa krus, tan-awa ang pangutana sa mga Alpabeto: 'Ngano nga gisulat nga sa tiilan sa krus ni Kristo, ang tuo nga kilid, nga misaka paingon sa kabukiran, gipakita, samtang ang wala nga kilid gipakita nga naganaog paingon sa yuta?' Paliwanag: Kay sa dihang mitindog si Kristo sa krus, gipanaog Niya ang Iyang ulo paingon sa tuo, aron ang mga nasud motuo ug mosimba Kaniya; ug tungod niini gitaas Niya ang Iyang tuo nga tiil, aron ang mga sala sa mga nagtuo kaniya mapagaan, ug sa Iyang Ikaduhang Pag-abot sila matangtang aron masugat Siya; samtang tungod usab niini gibug-atan Niya ang wala nga tiil, ang tiil nga mibaba paingon sa yuta, aron ang mga wala motuo kaniya mabug-atan ug mibaba paingon sa impyerno. Hangtud dinhi kining interpretasyon.

Masulti ko nga kini nga pangatarungan dili supak sa Simbahan ni Kristo, ni supak sa Balaang Pagtuo; apan tungod kay nadungog nako ang mga yano nga tawo nga nagtuo niining maong sugilanon sama sa tinuod gayud nga kamatuoran sa Ebanghelyo; ug tungod kay ang Simbahan walay mantsa, nga mao ang Nobya ni Cristo, dili kini angay modawat sa bisan unsang kathang-isip nga huna-huna o kaugalingong imbentong interpretasyon, kondili kinahanglan kini nga nakabase sa Balaang Kasulatan mismo, ug maminaw sa tinuod nga mga interpretasyon sa mga bantugang magtutudlo sa uniberso (ug dili sa mga yano ug hilig mag-istorya nga mga tawo). Tungod niini, nga masigasig sa kamatuoran sa Simbahan ug nagbarug sa katungdanan sa usa ka obispo, wala ko'y pagtagad sa ingon nga bakak nga mga huna-huna.

Gihumok-hok nako ang tiil sa krus, baliko man kini o dili, ug wala koy pagdumili sa batasan sa mga naghimo ug nagpintal og krus, kay dili kini supak sa Simbahan, apan gitugotan nako kini; Apan, dili nako dawaton ang interpretasyon bahin sa pagkiling sa pundasyon, sama sa gipahayag sa schismatic nga traktado, kay kini dili makita sa karaang mga Balaang Amahan o sa mga komentaryo.

Dinhi atong susihon ang mga gipahayag nga proposisyon batok sa mga heretikal nga panamastamas, nga nag-angkon nga ang krus nga upat ka tumoy sa Daang Tugon mao ang canopy sa krus nga walo ka tumoy. Gipako si Kristo sa usa ka walong-sanga nga krus, samtang ang payong ug ang porma sa krus upat-sanga ra; ug kana nga upat-sanga nga krus giisip na karon nga Romanong krus ug usa ka abominasyon sa paglaglag, usa ka diyos-diyosan sa Antikristo ug ang tatak sa Antikristo.

Busa, pangitaon nato ang kamatuoran niini nga butang.

SA DAAN

Ang krus nga upat ka punta sa Daang Tugon ba usa ka pahibalo sa krus nga walo ka punta?

Kung, sumala sa panan-aw sa mga skismatiko, ang krus nga upat ka tumoy sa Daang Tugon mao ang payong sa krus nga walo ka tumoy, nan angay gayud sa tanang aspeto nga ang krus nga upat ka tumoy sa Daang Tugon tinuod nga gihimo sa usa ka materyal ug nagtindog sa usa ka lugar. Ipakita sa mga skismatiko kanato, diin sa Daang Tugon makita ang krus nga upat ka tumoy? O bisan pa, diin sa Daang Tugon sa mga Bibliyang Ruso gisulat ang mismong ngalan *nga 'krus'*? Dugang pa, ipakita nila kanato ang testimonya gikan sa mga Balaang Amahan (ug dili gikan sa ilang kaugalingong mga bakak nga magtutudlo sa Bryn) nga nagpamatuod nga sa Daang Tugon ang krus nga upat ka punta usa ka representasyon sa krus nga walo ka punta. Kay ang pagtuo dili ibutang sa mga butang nga duha-duha kung walay kasaligan nga testimonya. Busa, kami karon nagdumala niining imbestigasyon sa inyong atubangan, gisusi namo ang mga Kasulatan sa Daang Tugon aron tan-awon kon nakita ba gayud ang usa ka krus nga upat ka punta; o, sa labing gamay, kon makita ba ang ngalan nga 'krus' sa Daang Tugon sa mga Rusong Bibliya, gawas pa sa tinago nga inskripsyon sa krus—' '—nga wala maghisgot pag-hayag, apan tinago nga nagrepresentar sa krus ni Cristo? Ug kung wala gyud makita ang krus o ang ngalan nga 'krus' sa Daang Tugon, nganong wala kini makita?

Usa ka Pagsusi sa mga Simbolo ug Prototipo sa Krus

Ipahibalo dayon nga ang ngalan *nga 'krus'* dili makita sa Daang Tugon sa mga Bibliyang Ruso (dili ko dinhi naghisgot sa mga langyaw nga Bibliya sa ubang pinulongan, kondili sa mga Bibliyang Ruso; kay ang akong gipamulong mao ang atong mga kaigsuonan nga Ruso). Kinsa sa mga mambabasa sa mga Bibliya sa Ruso ang

[496] 3 Agosto.

maalamon? Kinsa ang nakabasa pag-ayo sa tibuok Daan nga Tugon? Naa bay nakakaplag sa kini og krus nga upat ka punta? O bisan sa termino nga *'krus'?* Tiguma kaha ang mga Rusong skismatiko gikan sa tanang kanto, ug basaha nila pag-ayo, adlaw ug gabii, ang Daang Tugon sa mga Rusong Bibliya hangtod sa bag-ong grasya, hangtod sa Pagpadayag sa Ebanghelyo (ingon ko); makakaplag ba sila og bisan unsang paghisgot *sa krus* bisan asa*?* Dili gayud.

Kay bisan pa daghan ang mga pahibalo ug hulagway sa krus sa Ginoo sa Daang Tugon, ang krus mismo wala'y makita bisan asa; ni ang mga pahibalo gitawag nga 'krus', ni ang mga sinulat mahitungod sa krus nailhan sa mga tawo niadtong panahona, gawas lang sa pipila ka mga Propeta nga gipadayag kini kanila sa Dios. Kining mga timaan nailhan sa bag-ong grasya sa mga Kristohanon nga misusi sa Daang Tugon ug nakamatikod nga mga timaan kini sa Krus sa Ginoo. Niini, atong hisgutan sa mubo ang usa sa labing bantugan dinhi.

Aduna'y tulo ka mga hulagway ug tipo sa Krus sa Ginoo sa Daang Tugon:

Kini makita sa mga dili-materyal apan katingalahang mga panghitabo, o sa pipila ka mga milagrosong gahum nga gihatag sa Dios kanila.

Kini makita sa mga binuhatan sa tawo, nga propetikanhong nagtagna sa umaabot.

Ug kini makita sa mga panan-aw ug mga pagpadayag nga nadawat sa mga balaan nga patriyarka ug mga propeta.

Ang una, busa, nagpahibalo lang sa gahum sa Krus sa Ginoo.

Ang ikaduha tinago nga naglarawan sa gahum ug hulagway sa Krus.

Ang ikatulo, bisan pa, nagpadayag sa gahum ug sa porma, kauban ang tinuod nga pag-antos sa Ginoo.

Ang una nagtagna sa krus sa Ginoo pinaagi sa mga dili masabtan, apan mahimayaon ug katingalahang mga butang.

Sa sinugdanan, ang kahoy sa kinabuhi nga nagtindog sa tunga-tunga sa Paraiso usa ka hulagway ug landong sa Krus sa Ginoo nga ibutang sa tunga-tunga sa yuta. Ingon ni San Juan sa Damascus: *'Kining dungganong Krus gipahulagway sa kahoy sa kinabuhi nga gitamnan sa Paraiso sa Dios'*[497] . Hangtod dinhi, si Damascus.

Kay sama sa bunga sa maong kahoy sa paraiso nga naghatag kinabuhi, nga naghatag og imortal nga kinabuhi sa mga nakatilaw niini, ingon usab ang bunga sa Krus—si Kristo—nagahatag og langitnong kinabuhi sa mga nakatilaw Niya, ingon sa Iyang kaugalingong pag-ingon: *'Ang bisan kinsa nga mokaon sa akong unod ug moinom sa akong dugo adunay langitnong kinabuhi'*[498] . Tungod niini, ang Krus sa Ginoo gitawag sa Simbahan sa mga himno nga kahoy sa kinabuhi, diin kini gikanta ingon niini: *'Ang Krus nga nagahatag kinabuhi gitamnan sa yuta'*[499] .

Dinhi nangutana ko sa mga skismatiko, nga nag-angkon nga sa Daan nga Tugon ang krus porma og upat ka punta ug adunay atop nga walo ka punta, nga isulti kanamo: ang kahoy sa kinabuhi sa Paraiso, nga nagtagna sa Krus sa Ginoo, upat ba ka punta usab, sama sa krus nga upat ka punta?

Ang Arka ni Noe, nga gihimo gikan sa kahoy nga dili mabulok, pinaagi niini ang katawhan naluwas gikan sa unibersal nga baha: nga (sumala sa pangatarungan sa libro sa pagtuo sa usa ka walay ngalan nga awtor, nga gipatik sa Moscow atol sa patriyarkado ni Joseph, sa tuig 7156, sa likod sa folio 67) usa ka hulagway ug simbolo sa krus sa Ginoo, nga pinaagi niini maluwas ang Kristohanong kaliwatan gikan sa baha sa sala. Ako, bisan pa, mangutana: ang maong arka, nga nagporma sa Krus sa Ginoo, kini ba mismo porma-krus, sama sa krus nga upat ka tumoy?

Ang kahoy nga gidala ni Isaac, nga gidala sa iyang amahan aron ihalad isip halad ngadto sa Dios, gipasan niya sa iyang abaga, usa ka pahibalo sa Krus sa Ginoo. Busa, nagpamalandong niini si Banal Efrem: si Isaac, nga nagbitbit sa kahoy, misaka sa bukid aron patyon sama sa usa ka karnero nga walay sala; ug ang Manluluwas, nga nagbitbit sa krus, miadto sa dapit sa pagbitay aron patyon sama sa usa ka karnero alang kanato. Sa diha nga makakita ka sa kutsilyo, sabta kini ingon usa ka bangga. Sa diha nga maghunahuna ka sa halaran, tan-awa ang dapit sa pagpatay. Ug sa diha nga makita nimo ang mga tabla (sa kahoy), sabta kini ingon sa krus[500] . Hangtud

[497] Libro 4, Kapitulo 12.
[498] Juan 6:54.
[499] Sententiae 14, Kanto 9.

dinhi si Efrem. Nangutana ko: ang mga tabla nga nagporma sa Krus sa Ginoo, upat ba ka tumoy, sama sa krus nga upat ka tumoy?

Ang tungkod o sceptre ni Jose, nga naghari sa Ehipto, sa tumoy niini miyuko si Jacob[501] , usa ka hulagway sa unahan ug payong sa Krus sa Ginoo. Busa kini gibasa sa Canon para sa Pagtaas, sa Ode 7: Ang tungkod molibot sa yuta ni Jose, diin sa umaabot makita sa Israel ang gamhanang gingharian: kay kini magtukod *sa* himayaong *Krus,* nga nagpadayag niini. Kana ba nga tungkod ni Jose, nga nagpahibalo sa Krus sa Ginoo, upat ka punta, sama sa Krus nga upat ka punta?

Pag-usab: Ang milagrosong tungkod ni Moises, nga nahimong bitin, ug gilunok ang mga mahiwagang bitin, gihimo niyang dugo ang tubig sa Ehipto, ug nagdala pa og ubang salot sa mga Ehipsiyo: nga mibahin sa Dagat Pula ug naghimo og uga nga agianan aron makalabang ang Israel: kini usa ka hulagway ug landong sa Krus sa Ginoo, nga gituyo aron laglagon ang mga bitin sa impyerno, aron paliguon ang Simbahan—nga gikan sa mga nasud—sa dugo ni Cristo, aron silotan ang makasasala nga kalibutan, ug aron maghimo og hapsay nga agianan paingon sa langit para sa bag-ong Israel. Ang tungkod ba ni Moises, nga nagpahibalo sa Krus sa Ginoo, adunay upat ka tumoy, sama sa krus nga upat ka tumoy?

Ingon usab, ang tungkod ni Aaron, nga miturok isip usa ka pahibalo ug simbolo sa Krus sa Ginoo, ingon sa gi-awit sa Simbahan: *'Ang tungkod gikuha isip simbolo sa misteryo, kay pinaagi sa pagturok niini gipahibalo niini ang pari; ug ang kahoy sa Krus, nga kaniadto walay bunga, karon nagaturok'*[502] . Mao ba kana nga tungkod ni Aaron, nga nagpahibalo sa Krus sa Ginoo, usa ka krus nga upat ka tumoy, sama sa krus nga upat ka tumoy?

Ang kahoy, nga gibutang sa mapait nga tubig sa Merreh ug nagpahimom sa kapait niini[503] , usa ka hulagway ug landong sa Krus sa Ginoo. Busa, sa Canon para sa Pag-alsa, sa Ode 4, gisulat: 'Gibag-o ni Moises ang mapait nga mga bukal sa karaang kamingawan pinaagi sa usa ka kahoy, nagpadayag sa pagbag-o pinaagi sa Krus alang sa pagkamatinud-anon sa mga nasud.' Sa samang paagi, si Jose, ang awtor sa Canon sa Pag-andam sa Pista, miingon sa Ode 5: *'Si Moises, nga unang gipahumot ang tubig sa Marah, nagtimaan kaninyo sa mahimayaong Krus pinaagi sa kahoy, diin inyong gibubo ang makaluwas nga katam-is sa katawhan'*[504] . Mao ba kana nga kahoy, nga nagpahumot sa Marah ug nagporma sa Krus sa Ginoo, nga may upat ka tumoy, sama sa krus nga may upat ka tumoy?

Ang palma, diin mipahimutang ang propetesa Deborah aron paghukom sa Israel[505] , usa ka hulagway ug payong sa krus sa Ginoo, diin gipahigayon sa Ginoo ang paghukom batok sa prinsipe niining kalibutan, ang yawa, aron siya mapalayas: '*Karon*,' miingon siya, *'miabot na ang paghukom niining kalibutan; karon ang prinsipe niining kalibutan ipalayas na'*[506] . Mao ba kana nga palma ni Deborah, nga nagporma sa Krus sa Ginoo, nga may upat ka tumoy, sama sa krus nga may upat ka tumoy?

Ang panga sa asno, nga gigamit ni Samson sa pagpatay sa usa ka libo ka mga Filisteo; apan sa dihang siya nangagahoy ug misinggit sa Dios, gibuksan *sa Dios ang usa ka tinubdan sa sulod sa panga, ug nibubo ang tubig gikan niini, ug siya miminom*[507] . Kana nga panga usa ka hulagway ug simbolo sa Krus sa Ginoo, pinaagi niini gipatay sa espirituhanong Samson—si Kristo—ang mga Filisteo sa impyerno; Gibuksan Niya ang usa ka samad sa Iyang labing putli nga kilid, gipagawas ang usa ka bukal sa dugo ug tubig, ug pinaagi niini gipawala ang kauhaw sa kinaiyahan sa tawo alang sa kaluwasan. Ang panga sa asno nga nagtimaan sa Krus sa Ginoo ba upat ka tumoy, sama sa Krus nga upat ka tumoy?

Ang lira ni David—mao si David mismo—pinaagi sa iyang matam-is nga pag-awit gipalayas kang Saul ang hugaw nga espiritu nga nagpahirap kaniya, sumala sa nahisulat sa[508] : kana nga lira usa ka hulagway sa krus sa Ginoo, diin ang unod ni Cristo gipahiluna sama sa kwerdas sa tabon sa tunog sa lira. Ug sa dihang ang maloloy-

---

[500] San Efren, Homilía 109 bahin kang Abraham ug Isaac.
[501] Genesis 47:31.
[502] Mga Sulti 14, Kanto 3.
[503] Exodo 15:25.
[504] Sent. 13.
[505] Mga Hukom 4:5.
[506] Juan 12:31.
[507] Mga Hukom 15:19.
[508] 1 Sam. 16:23.

on nga Ginoo mitugtog og matam-is nga pag-ampo alang sa mga nagapatay kaniya, nga miingon, *'Amahan! Pasayloa sila,'* ang dautang mga espiritu nilayas sa layo, napildi ug napalayas pinaagi sa kaluoy sa maloloy-on nga Ginoo. Ang lira ni David, nga sa iyang kaugalingon naglangkob sa krus sa Ginoo, upat ba ka tumoy, sama sa krus nga upat ka tumoy?

Ang tungkod ni David, uban sa lima ka maayong bato nga gipili gikan sa sapa, nga gigamit ni David sa pag-atubang kang Goliath, sama sa giingon sa higante mismo kang David: *'Igo* ba *ko'g iro nga moatubang ka kanako gamit* lang *ang tungkod ug mga bato*?'[509] ? Ang baston usa ka pahibalo ug simbolo sa krus sa Ginoo, samtang ang lima ka maayong bato usa ka pahibalo sa lima ka samad sa atong Ginoo nga nadawat sa krus. Ang baston ni David, nga nagpahibalo sa krus sa Ginoo, upat ba ka punta, sama sa usa ka krus nga upat ka punta?

Ang kahoy ni Eliseo, nga iyang gilabay sa tubig, hinungdan nga misaka sa nawong sa tubig ang puthaw nga nalunod niini[510] , usa ka pahibalo sa Krus ni Kristo. Busa si Santo Teodoro ang Studita miingon sa Canon para sa Semana sa Pagdayeg sa Krus, sa Ode 8: 'Umari, O Propeta Eliseo, ug sultihi kami pag-ayo: unsa kaha kana nga kahoy nga imong gilabay sa tubig? Kini mao ang Krus ni Cristo, pinaagi niini kita gipataas gikan sa kalawom sa pagkadaut.' Ang kahoy ni Eliseo, nga nagpahibalo sa Krus ni Kristo, upat ba ka tumoy, sama sa Krus nga upat ka tumoy?

Ug daghan pang susamang mga pananglitan makita sa mga Kasulatan sa Daang Tugon mahitungod sa Krus sa Ginoo sa porma sa mga hulagway sa unahan ug mga landong; wala kita'y igong oras aron ihap ang tanan, apan igo na karon kining mga pananglitan aron ipasabut ang hilisgutan nga atong gisusi. Hinumdumi pa nato ang usa ka butang: ang kahoy diin gipanghigot ni Holofernes si Achior, ang kumander sa mga Ammonita, sa iyang mga kamot ug tiil sa atubangan sa siyudad sa Bethulia, tungod kay nagpamatuod siya sa kamatuoran[511] , sama sa gisulat nga detalyado sa Basahon ni Judith; kinsa ang gustong motan-aw, tan-awa kini didto: kana nga kahoy usa ka pahibalo ug simbolo sa Krus sa Ginoo, diin gipako ang atong Ginoo sa Iyang mga kamot ug mga tiil sa atubangan sa siyudad sa Jerusalem. Kana ba nga kahoy ni Achior, nga nagpahibalo sa Krus sa Ginoo, upat ka punta, sama sa Krus nga upat ka punta?

Sa Daang Tugon lamang makita ang mga hulagway ug landong sa Krus sa Ginoo sa mga walay kinabuhi nga butang, ug ang uban niini upat ka punta, sama sa upat ka puntang krus. Kay giunsa kaha nga ang usa ka krus nga upat ka punta sa Daang Tugon mahimong usa ka pahibalo sa usa ka krus nga walo ka punta, kon ang krus nga upat ka punta wala man makita sa mga makita nga pahibalo ug tipo?

Nag-angkon kaha ang mga skismatiko nga ang kahoy diin gipataas ni Moises ang bitin sa kamingawan[512] usa ka krus nga upat ka tumoy? Kay ang mga pintor sa mga ikon naglarawan sa bitin nga gipataas sa usa ka kahoy nga susama sa krus nga upat ka tumoy. Apan dili kini ang nahisulat sa Balaang Kasulatan; kay ingon ani ang nahisulat didto: 'Naghimo si Moises og bronse nga bitin ug gibutang kini sa usa ka haligi.' Sa unsang bandila? Dili ba mahimong moingon ang usa ka tawo, 'sa usa ka bandila nga porma-krus'? Busa tan-awa niya kana nga bahin sa Griyegong Bibliya, ug basaha ug sabta didto nga ang bandila dili usa ka krus, kondili usa ka militar nga bandila, sa ato pa: usa ka bandila o estandarte. Kay sa mga kasundalohan sa Israel, nga nangalibot sa kamingawan sulod sa kap-atan ka tuig—tungod kay adunay napulo'g duha ka tribo (gawas ang tribo ni Levi) ug napulo'g duha ka prinsipe—aduna usab napulo'g duha ka bandila o estandarte (ug dili krus) ang gidala; sama sa makita sa Basahon sa Mga Bilang, kapitulo 2: diin gisugo sa Dios si Moises kung giunsa pag-organisar ang mga kasundalohan sa Israel *sa han-ay, sumala sa ilang mga bandila, ug sumala sa ilang mga panimalay sa mga amahan*[513] , nga mao, sumala sa ilang mga tribo: kay ang mga tawo sa matag tribo misunod sa ilang kaugalingong kasundalohan ug bandila[514] . Kay gitindog ni Moises ang bitin sa usa ka haligi sa kamingawan ingon usa ka bandila; mao kini ang pagbasa sa Griyegong teksto: ἐπὶ σημείου, nga nagpasabot og "sa usa ka bandila"[515] . Ang balaan nga martir nga si Justin ang Pilosopo, nga nagsunod niining mga kasulatan sa iyang Apology—nga iyang gisulat kang Antoninus,

---

[509] Ibid. 17:43.
[510] 2 Hari 6:5 ug 6.
[511] Judith 6:10 ug 11.
[512] Num. 21:8 ug 9.
[513] Num. 2:1.
[514] Num. 2:2.
[515] Numero 21:8 ug 9.

Emperador sa Roma—naghisgot nga gipataas ni Moises kana nga bitin sa usa ka bangaw (sa usa ka bandila) ug gibutang kini ibabaw sa balaang tabernakulo, nga nagsilbi nga simbahan sa mga Hudiyo sa kamingawan[516] . Kana nga bandila usa gyud ka pahibalo ug payong sa Krus sa Ginoo, sumala sa mga pulong sa Ginoo mismo, nga miingon kang Nicodemus sa Ebanghelyo: *'Sama sa pagtaas ni Moises sa bitin sa kamingawan, ingon usab kinahanglan itas ang Anak sa* Tawo'[517] ; apan, sumala sa mga kasulatan sa Bibliya, ang kahoy diin gitagaas ni Moises ang bitin dili man tan-awon nga representasyon sa krus nga upat ka tumoy. Gawas kon ang krus nga upat ka tumoy gihulagway isip usa ka bitin, supak sa gibutang sa usa ka bandila o estandarte: kay kang Jose, ang Canon, nga mouna sa Pagtaas, ingon sa awtor sa ikawalong ode: *'Itaas kini pag-ayo sa kahoy, atbang sa bitin, ingon nga nakasulat, " ", diin gipili ni Moises ang labing dungog* nga *kahoy*[518] '; kay tungod kay ang bitin naa sa atbang sa bandila, makita ang krus nga upat ka punta. Apan ang kahoy mismo dili upat ka punta, sama sa krus nga upat ka punta. Kay kung tinuod nga upat ka punta kana nga kahoy, dili kini makahimo og krus nga walo ka punta, kondili usa ka krus nga upat ka punta. Ug sama sa paglarawan sa mga pintor sa ikon sa bitin sa kahoy nga porma-krus, ingon usab sila magpintal sumala sa ilang gusto, sumala sa ilang kaugalingong paghukom. Sila usab, sa paglarawan sa Pagkahimugso ni Kristo, magpintal sa Labing Balaan nga Birhen nga naghigda tupad sa sabakan, ingon nga siya masakit pagkahuman sa pagkahimugso ni Kristo, bisan pa nga siya nanganak nga walay sakit ug wala maghigda: sa samang paagi, ginalarawan nila si Kristo nga gihuptan ug gihugas sa usa ka babaye, murag tungod sa kahugawan, bisan pa nga Natawo Siya nga walay hugaw, ug wala nay gikinahanglan nga tabang sa babaye sa Iyang pagkahimugso, sama sa klarong pagpasabot sa among libro, sa ika-25 ka adlaw sa Disyembre, sa sermon bahin sa Pagkahimugso ni Kristo. Hisgutan usab nako kini mahitungod sa mga walay pag-amping nga pintor sa mga ikon: sa usa ka iladong respetadong monasteryo, sa portiko sa simbahan, nakakita ko og mural; nga naglarawan sa paglalang niining makita nga kalibutan sa Dios, diin ang pahulay sa Dios sa ikapitong adlaw gilarawan ingon niini: adunay katre nga nagtindog, ug sa katre gipahimutang ang mga unlan, ug sa ibabaw sa mga unlan naghigda ang Dios Amahan, ug sa ibabaw Niya nakasulat: 'Nagpahulay ang Dios gikan sa tanan niyang mga buhat.' O ka-binuangan! Nagahigda ba ang Dios sa mga unlan ug sa mga higdaanan? Ug daghan pa silay uban pang mga binuang nga kanunay nilang ginalarawan: sama sa balaang martir nga si Cristophoro nga adunay ulo nga nag-awit, ug ang mga balaang martir nga magsoon nga sila Flora ug Laurus nga kauban ang mga kabayo. Kini mga hinimo-himo lang. Sa susama, ilang gipakita ang usa ka bitin sa kahoy nga porma-krus; bisan pa, kini dili supak sa Simbahan, apan sila milapas sa Kasulatan alang sa mga skismatiko, kay kana nga kahoy dili usa ka krus nga upat ka tumoy, kondili usa ka bandila sa rehimento, militar. Gipakita kini sa ingon ani aron dili nila ipangusog ang ilang panan-aw, nga mura'g usa kini ka krus nga upat ka punta, kondili ang payong sa usa ka krus nga walo ka punta, o tingali usa ka simbolo sa krus nga upat ka punta. Kay ang payong (ug ginasulti ko kini supak sa ilang pangatarungan) angay nga susama sa dagway sa butang nga iyang gitabonan; sama sa atong makita sa mata, kon ang usa ka tawo molakaw sa kahayag sa adlaw nga nagdan-ag ang adlaw, nga ang iyang landong makita nga susama sa tanang bahin sa porma sa tawo: kay ang usa ka tawo nga adunay usa ka ulo, ang iyang landong dili magpakita og duha ka ulo; ingon usab, ang usa ka tawo nga adunay duha ka kamot, ang iyang landong dili magpakita og upat ka kamot. Makasulti usab kita sa susama nga paagi bahin sa instrumento diin gipataas ni Moises ang halas sa kamingawan: kay, sumala sa heretikal nga panan-aw (ug dili sumala sa Balaang Kasulatan), ang maong instrumento adunay upat ka tumoy, tungod kay kini usa ka representasyon sa usa ka krus nga adunay upat ka tumoy, ug dili sa usa ka krus nga adunay walo ka tumoy.

Aduna pa'y uban nga mga hulagway ug landong sa Krus sa Ginoo sa mga binuhatan sa tawo, nga propetikanhong nagpahibalo sa umaabot.

Si Jacob, ang matarong nga tawo sa Daan nga Tugon, nga napuno sa gasa sa pagpanagna, sa wala pa siya mamatay, samtang nagpanalangin sa duha ka anak ni Jose, sila Efrem ug Manase, gipuli niya ang iyang mga kamot, gibutang niya ang iyang tuo nga kamot sa manghud nga anak, si Efrem, ug ang iyang wala nga kamot sa magulang nga anak, si Manase[519] ; kini usa ka hulagway sa krus. Busa, sa pista sa Pag-alsa sa Balaang Krus, ang

---

[516] Kumemorasyon: 1 Hunyo.
[517] Juan 3:14.
[518] Mga Panultihon 13.
[519] Genesis 48:14.

atong Simbahang Orthodox nag-awit sa stichera sa Litanya: *'Ang pagtabok sa mga kamot ni Patriarka Jacob sa pagpanalangin sa iyang mga anak—ipakita ang timaan sa kadungganan sa Imong Krus'*[520] . Dinhi ang mga skismatiko moingon: 'Kini usa ka krus nga upat ka tumoy, ang payong sa usa ka krus nga walo ka tumoy'; apan among tubag niini: ang mga kamot ni Santiago, nga gibutang sa porma sa krus, dili mao ang upat-ka-pungtod nga krus mismo, ni makita didto ang ngalan nga 'krus', kondili usa ra kini ka tinago nga representasyon sa krus; ug ang krus dili walo-ka-pungtod, kondili upat-ka-pungtod. Kung, bisan pa, gusto sa mga skismatiko nga ang porma sa krus sa kamot ni Jacob mahimong hulagway sa usa ka walo-ka-sanga nga krus, nan kinahanglan nilang idugang pa kang Jacob og labaw pa sa duha ka kamot, aron mas daghan ang mga sanga.

Ang dugo sa kordero sa Ehipto, nga gisugo sa Dios sa mga Hudiyo nga pahiran sa dugo ang ibabaw sa ganghaan sa ilang mga balay ug ang duha ka haligi sa pultahan[521] , kana nga dugo (sumala sa pagtudlo ni San Cipriano) usa ka pahibalo sa Balaang Krus; kay una nilang gipahiran sa dugo ang ibabaw nga ganghaan sa pultahan, unya ang ubos, ug unya ang duha ka haligi sa pultahan. Apan, kining pag-uyog sa upat ka bahin dili mao ang krus mismo, kondili usa ra ka tinago nga hulagway sa krus; kay wala man didto makita ang ngalan nga 'krus', ug wala usab kabalo ang mga nag-uyog niini nga kini usa ka hulagway sa krus. Apan kita, nga nagkinabuhi sa bag-ong grasya ug nagasusi sa Daang Tugon, nakaila nga kini usa ka timaan sa krus—dili usa ka krus nga walo ka tumoy, kondili usa ka krus nga upat ka tumoy. Kung, bisan pa, gusto sa mga skismatiko nga kini nga pag-uyog sa dugo sa Kordero sa ibabaw sa lintel ug mga poste sa pultahan magpasabot og usa ka krus nga walo ka tumoy; unya pasagdi sila nga magdugang sa unang lintel ug doorpost sa ilang Bibliya og duha pa ka lintel ug duha pa ka doorpost, aron adunay upat ka lintel ug upat ka doorpost sa matag pultahan sa mga balay sa mga Hudiyo sa Ehipto, aron kini mahimong hulagway sa walo ka puntas nga krus.

Ang pagbulag sa Dagat Pula pinaagi sa tungkod ni Moises[522] nahimong porma sa krus. Kay sa dihang gibutang ang tungkod ni Moises sa gilapdon sa dagat, usa ka krus ang naporma; busa ang Simbahan nag-awit: *'Si Moises*, *sa paghulagway og krus gamit ang iyang tungkod, gibulag ang* Dagat *Pula, aron makalusot ang Israel nga naglakaw'*[523] . Apan ang pagbulag sa dagat dili mao ang krus mismo, kondili usa ra ka tinago nga representasyon sa krus; kay ang ngalan nga 'krus' wala makita sa Kasulatan, ug wala pa kahibalo ang mga tawo niadto nga kini usa ka representasyon sa krus. Apan kita, nga nagkinabuhi sa bag-ong grasya ug nagasusi sa Daang Tugon, nakaila nga kini usa ka hulagway sa krus—dili usa ka krus nga walo ka tumoy, kondili usa ka krus nga upat ka tumoy. Kung, bisan pa, gusto sa mga skismatiko nga ang pagbulag sa Dagat Pula pinaagi sa tungkod ni Moises usa ka representasyon sa usa ka walo-ka-puntos nga krus, ngano wala sila nag-ampo kang Santo Moises nga hampakon niya ang dagat dili lang kaisa sa iyang tungkod, kondili tulo ka beses, aron ang walo-ka-puntos nga krus matudlo sumala sa ilang tinguha?

Nakita usab nako, sa usa ka petisyon gikan sa Solovki nga gipadala ngadto sa bulahan nga handumanan sa matinud-anong Tsar Alexei Mikhailovich, ang mosunod nga gisulat: Si Juan Crisostomo, ang magtutudlo sa uniberso, sa iyang homilía sa Domingo mahitungod sa Ebanghelyo para sa ikatulong Domingo sa Kwaresma, wala nagtan-aw sa krus nga Latin isip tinuod nga krus ni Kristo, kondili gitawag kini nga hulagway ug simbolo niini, ug uban pa. Ako, bisan pa, gikuha ang libro, gibasa kana nga bahin, ug wala ko makit-an didto ang krus nga Latin, ni ang krus nga upat ka punta, ni ang krus nga walo ka punta, kondili usa ra ka paghisgot sa krus sa Ginoo, nga gipakita sa unahan pinaagi sa tungkod ni Moises; mahitungod sa krus—bisan upat ka punta o walo ka punta—wala kini'y gihisgutan didto; apan nagpatin-aw lang kini nga, sama sa tungkod ni Moises, migisi sa Dagat Pula, gipamamyô ang mapait nga tubig sa Merreh sa kamingawan, nagpagawas og tubig gikan sa uga nga bato, gipaka-antos ang Ehipto pinaagi sa paghimo sa tubig nga dugo, ug naghimo pa og ubang mga milagro, usa ka tipo ug pahibalo sa balaan ug nagahatag-kinabuhi nga Krus ni Cristo. Apan, atong hunahunaon nganong ang tungkod ni Moises usa ka hulagway ug simbolo sa Krus ni Kristo: tungod ba sa mga tumoy niini? Apan ang tungkod ni Moises dili upat ka tumoy, kondili duha ra, sama sa kasagarang tungkod, ug ang mga tumoy niini wala maghimo og porma nga krus. Ngano man, busa, nga ang tungkod ni Moises usa ka simbolo ug landong sa Krus ni Cristo? Pinaagi sa

---

[520] Mga Sentenya 14, Kapitulo 2. Traktado ni Cipriano.
[521] Exodo 12:7.
[522] Exodo 14:21.
[523] Tono 8, Oda 1.

milagrosong gahum nga gihatag ni Dios niini, nga wala maghimo og bisan unsang piho nga porma nga sama sa krus o sa gidaghanon sa mga tumoy nga sama sa krus, kondili gipadayag sa sulod niini ang milagrosong gahum sa Krus. Kay ang petisyon sa Solovetsky, nga nagtumong sa gitawag nga 'sermon ni Chrysostom', nagbakak, mura'g si Chrysostom nagsulat mahitungod sa krus nga Latin ug nagdili sa pagdayeg niini. Labaw pa, kining sermon dili daw sermon ni Chrysostom, kondili sa lain nga awtor. Napamatud-an kini sa duha ka argumento: una, ang maong sermon usa ka komentaryo sa Ebanghelyo ni Marcos, samtang walay komentaryo ni San Crisostomo sa Marcos nga makita, kondili sa Mateo ug Juan lamang. Ang ikaduhang argumento mao nga ang sulod sa maong sermon supak sa salaysay sa Balaang Kasulatan, nga gisulat ni Moises. Kay gisulat didto nga daw gipahumot ni Moises ang mapait nga tubig sa Merrehia pinaagi sa iyang tungkod; apan dili kini tinuod. Kay wala gipahumot ni Moises ang tubig sa Meribah pinaagi sa iyang tungkod, kondili pinaagi sa usa ka kahoy nga gipakita kaniya sa Dios, sama sa klarong gisulti sa Basahon sa Exodo, kapitulo 15, diin nasulat: *'Gipakita sa Ginoo kaniya ang usa ka kahoy, ug iyang gilabay kini sa tubig, ug nahimong tam-is ang* tubig' ([524]). Kini nga lain nga kahoy, nga gipakita sa Ginoo, maoy nagpahimakas sa mapait nga tubig, ug dili ang tungkod ni Moises. Ug ang mga rabino sa relihiyong Hudiyo nagasulti nga kini nga kahoy, nga gipakita sa Dios kang Moises aron pahimakas ang tubig sa Marah, gitawag nga *'adelpha',* nga sa kinaiyahan niini sobra ka pait ug makamatay. Apan ang Dios, nga gustong maghimo og mas dako nga milagro ug ipakita ang Iyang gahum sa tanan pinaagi niining mapait ug makamatay nga kahoy, gipahimung tam-is ang mapait ug makamatay nga tubig ug gihimo kini nga himsog, nga gitambal ang usa ka butang pinaagi sa supak niini. Nagaingon kita, busa, nga niini gipakita daan ang kasakit sa boluntaryong pag-antos ni Kristo ug ang Iyang kamatayon sa krus, pinaagi niini gihatag Niya ang katam-is sa kaluwasan ug sa walay katapusang kinabuhi sa katawhan, nga gikapoy sa sala ug nagpadulong sa kamatayon. Busa ang kasubo sa pagkrusipisyon sa Ginoo nagpahumot sa mga kasakit ug paningkamot nga gidala sa mga Apostoles sa pagpangwali sa Ebanghelyo, sa mga buhat sa pag-antos sa mga martir, ug sa mga asetikong disiplina sa mga balaan. Ug bisan karon, kini nagpahumot sa matag mapait nga kasakit alang sa mga nagdala kang Kristo nga gipako sa krus sa ilang hunahuna. Kay kahoy kini, ug dili ang tungkod ni Moises, nga nagpahimungtan sa kapait sa tubig sa kamingawan. Gikan niining duha ka argumento, klaro nga kini nga panultihon dili kang Chrysostom, kondili sa lain nga tawo nga dili kaayo maalamon. Karon mobalik kita pag-usab sa mga hulagway sa Krus nga makita sa mga binuhatan sa tawo.

Tulo ka balaan nga mga tawo—si Moises, si Josue, ug ang propeta Jonas—nga ang ilang mga kamot gipahaba pataas, nag-ampo sa Dios, nagporma sa krus sa Ginoo.

Mahitungod kang Moises, sa stichera para sa Pagtaas sa Balaang Krus, nag-awit sila ingon niini: 'Gipanglantaw ka ni Moises sa wala pa, sa pag-unat niya sa iyang mga kamot sa kahitas-an; ug napildi niya si Amalek nga manlupig, O labing dungog nga Krus, pagdayeg sa mga matinud-anon.'

Mahitungod kang Josue nga Anak ni Nun, sa sedalnia para niining pista, nag-awit sila ingon niini: 'Sa misteryoso nga paagi, sa karaang panahon, gipakita daan ni Josue nga Anak ni Nun ang hulagway sa Krus, sa dihang iyang gipahaba ang iyang mga kamot sa porma sa krus, O akong Manluluwas! ug gipahunong ang adlaw sulod sa usa ka gatus ka adlaw, hangtod mapildi ang mga kaaway.'

Mahitungod kang Jonas, sa ika-unom nga himno: Sa tiyan sa dagat-dagatan, gipahaba ni Jonas ang iyang mga kamot sa porma sa krus, nga hayag nga nagtagna sa makaluwas nga Pag-antos.

Apan, ang pag-unat sa ilang mga kamot dili mao ang krus mismo, kondili usa lamang ka tinago nga pag-una sa krus: kay ang ngalan sa krus wala maila nga gihisgutan kauban sa pag-unat sa ilang mga kamot; imbis, pinaagi sa propetikanhong panan-aw ilang nakita daan ang pag-antos sa Ginoo sa krus, ug busa, uban sa ilang giunat nga mga kamot, nag-ampo sila kaniya, nga naghimo sa porma sa krus gamit ang ilang mga lawas; Ang krus, bisan pa, dili walo ka tumoy, kondili upat ka tumoy. Apan, kung gusto sa mga skismatiko nga ang gipang-unat nga mga bukton sa mga balaan nga tawo mahimong hulagway sa usa ka walo-ka-punto nga krus, nan ang angay unta nilang buhaton mao ang pagdugang og duha pa ka pares nga bukton sa matag usa, aron nga ang matag-usa adunay unom ka bukton, ug busa, sumala sa ilang tinguha, ang walo-ka-punto nga krus ipakita.

Dugang pa, gisulti bahin kang Daniel, nga sa lungib sa mga leon, gipahaba niya ang iyang mga bukton sa porma sa krus ug, pinaagi sa iyang pag-ampo, gipahilom ang mga hayop; sama sa gipahayag sa himno sa simbahan, nga nag-awit: Gipalapad ni Daniel ang iyang mga kamot, ug ang nagkabuka nga mga baba sa mga leon

[524] Exodo 15:25.

sa lungag napugngan[525] . Bisan pa niini, ang paglapad sa iyang mga kamot naa sa porma ug landong sa usa ka krus nga upat ka tumoy, dili sa usa ka krus nga walo ka tumoy.

Ang paghan-ay sa mga tribo sa Israel sa kamingawan ngadto sa upat ka bahin[526] usa ka pahibalo sa upat-ka-sanga nga krus sa Ginoo, ingon niini:

Sa tunga-tunga anaa ang Tabernakulo uban sa Kaban sa Tugon, ug ang tribo ni Levi, nga mao ang mga pari.

Sa atubangan, sa sidlakan nga bahin, adunay tulo ka dibisyon: Juda, Isakar ug Zebulon.

Sa luyo nila, sa kasadpan, adunay tulo ka dibisyon: Efraim, Manases ug Benjamin.

Sa tuo nga kilid, nga nag-atubang sa habagatan, adunay tulo ka batalyon: Reuben, Simeon ug Gad.

Sa wala nga kilid, nga nag-atubang sa amihanan, adunay tulo ka dibisyon: Дан, Асир ug Naphtali.

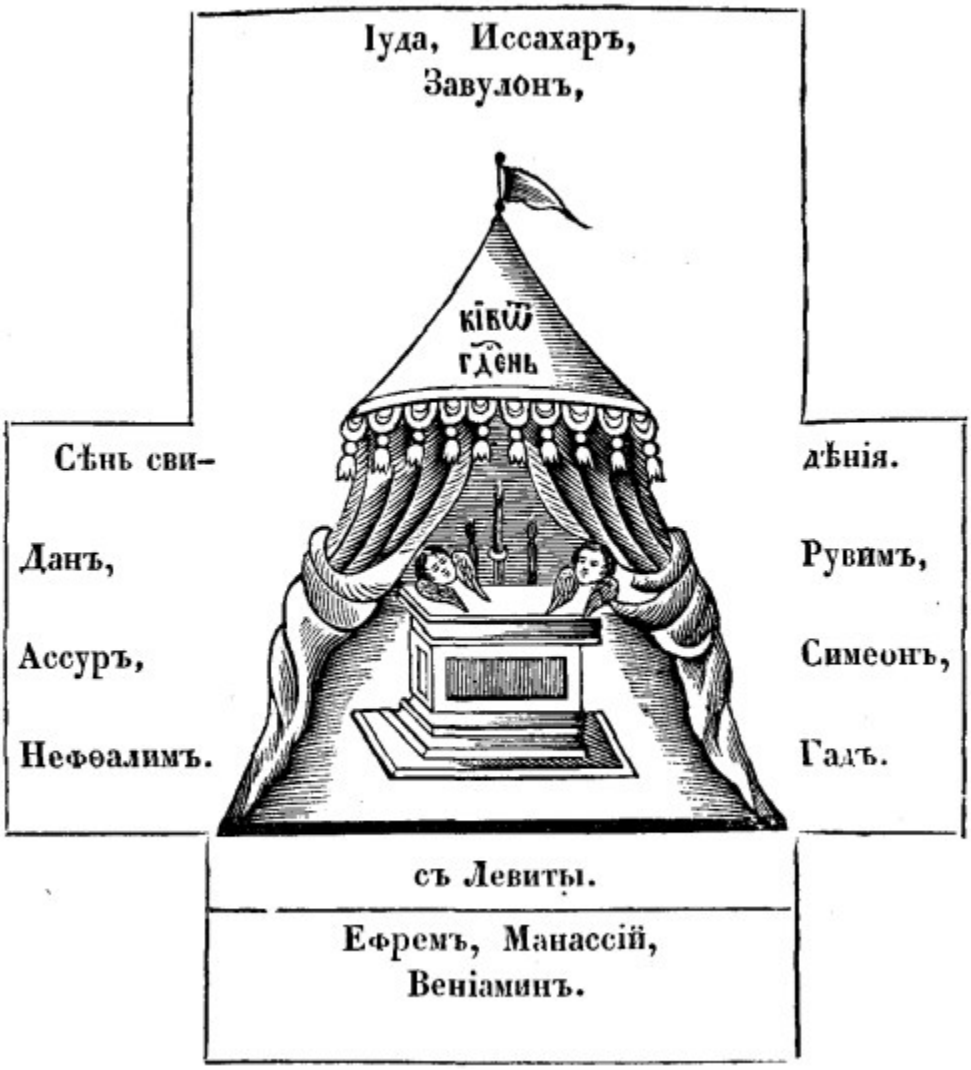

Ug busa ang kampo sa mga Israelita sa kamingawan gihan-ay sa porma sa krus.

Gihisgutan usab kini sa Vezhsky Canon, sa Awit 4, bersikulo 3, ingon niini: 'Ang katawhan, nga gibahin sa upat ka bahin, gipahimutang sa balaan nga paagi, sumala sa hulagway sa Tabernakulo, gipadayeg tungod sa ilang porma nga porma sa krus.'

Apan, ang ilang porma nga porma-krus dili mao ang krus mismo, kondili usa ra ka tinago nga pag-una-paghulagway sa krus. Kay ang ngalan nga 'krus' wala gimention sa Kasulatan nga may kalabotan niining porma, ug wala usab masabti sa mga tawo niadtong panahona nga kini usa ka hulagway sa krus. Apan kita, nga nagkinabuhi sa bag-ong grasya ug nagasusi sa Daang Tugon, nakaila nga kini usa ka hulagway sa krus; dili, bisan

[525] Tono 4, Oda 8.
[526] Num. 2

pa, sa usa ka krus nga walo ka tumoy, kondili sa usa ka krus nga upat ka tumoy. Kung, busa, gusto sa mga skismatiko nga ang porma sa krus sa mga Israelita mahimong hulagway sa usa ka krus nga walo ka tumoy, unya angay unta nilang napangumbinsi si Moises, aron, imbis nga maminaw sa Dios, nga nagsugo nga ang mga tropa ipahimutang sa upat ka dibisyon, maminaw unta siya kanila ug ipahimutang ang mga tropa sa walo ka dibisyon, aron ang walo-ka-puntos nga krus maporma sumala sa ilang tinguha.

Ang duha ka kahoy nga gipangolekta sa balo sa Zarephath sa Sidon aron magluto og gamay nga walay lebadura nga tinapay[527] mao (sumala sa mga komentador) ang usa ka pahibalo sa Krus sa Ginoo. Busa gisulat sa komentaryo: tungod niini ang balo nga babaye nagtigom og duha ka troso, kay gidawat niya si Kristo sa susama nga dagway ni Elias; gusto niya nga magtigom og duha ka troso, kay gusto niyang masayran ang misteryo sa krus. Kay kining duha ka troso dili mao ang krus mismo, kondili usa lamang ka tinago nga pahibalo sa krus; ug ang krus dili walo-ka-sanga, kondili upat-ka-sanga. Apan kon gusto sa mga skismatiko nga ang maong mga troso magrepresentar sa payong sa usa ka walo-ka-sanga nga krus, unya kinahanglan unta nila nga hangyoon ang maong balo nga dili duha, kondili upat ka troso ang iyang tipuon, aron ang walo-ka-sanga nga krus nga ilang gipangandoy mahimong mailhan.

Ang ikatulong representasyon ug hulagway sa Krus sa Ginoo, sama sa nakita sa mga panan-aw ug mga pagpadayag nga gihatag sa mga balaang katigulangan ug mga propeta.

Ang hagdanan ni Jacob, nga iyang nakita sa damgo, nga nagbarug nga lig-on sa yuta, ug ang tumoy niini misaka paingon sa langit, mao, sama sa Labing Balaan nga Birhen Inahan sa Dios, usa ka hulagway sa Krus sa Ginoo, sumala sa pagpamatuod ni San Cirilo sa Alexandria ug ni San Herman, Patriarka sa Constantinople[528] : Ang Ginoo, pinaagi sa pagtindog Niya niini, nagpasabot nga, human Siya magkuha og unod nga tawo gikan sa sabakan sa Labing Balaan nga Birhen, Siya ipako sa Krus, ug nga ang Krus mahimong hagdanan paingon sa langit. Kay Siya mismo misaka pinaagi sa hagdanan sa Krus, ingon sa Iyang giingon: *'Dili ba angay nga mag-antos si Cristo niini nga mga butang ug mosulod sa Iyang himaya*?'[529] . Ug gisugo Niya ang Iyang mga sumusunod nga mosaka sa langit pinaagi sa krus—mao, pinaagi sa pag-antos—nga nag-ingon: *'Kinsa ang gustong mosunod Kanako, kuhaa niya ang iyang krus*'[530] . Busa, ang balaang martir Perpetua, nga gisaulog sa ika-1 sa Pebrero, nakakita sa atubangan sa iyang pag-antos og usa ka dakong bulawanong hagdanan nga misaka paingon sa langit; sa usa ka kilid sa maong hagdanan, nakahiluna ang daghang hait nga puthaw nga armas: mga espada, kutsilyo, labaha, pika, pako, kawit pangisda ug uban pang susamang butang[531] ; nga tanan nagtagna sa iyang pagkamartir ug sa iyang himayaong pagsaka sa langit. Sa samang paagi, si Santo Sadof, Obispo sa Persia, nga gisaulog niadtong ika-20 sa Pebrero, nakakita, sa wala pa ang iyang pagkamartir, og usa ka hagdanan nga misaka paingon sa langit, ug si Santo Simeon nga Obispo, nga nauna kaniya pagkamartir, nagtindog niini sa dakong himaya, ug nagtawag kaniya samtang siya nagtindog sa yuta: 'Saka ka kanako, Sadof[532] !

Ang Griyegong letra *nga 'tau'*, nga gipronunsyar ug gisulat sa parehas nga paagi sa atong kapital nga 'T', mao ang gigamit sa Anghel sa Ginoo aron timan-an ang katawhan sa Dios sa ilang mga agtang sa Jerusalem, aron sila malikayan gikan sa makamatay nga salot; sama sa makita sa pagpadayag sa balaan nga propeta Ezequiel[533] . Kana nga timaan usa ka pahibalo sa Krus sa Ginoo, diin kita gimarkahan sa Kumpirmasyon; ug pinaagi sa pagmarka niini, kita gipanalipdan gikan sa tanang dautan pinaagi sa gahum sa atong Ginoo, nga nag-antos sa Krus.

Ang tungkod ug ang baston, nga gihisgutan sa Salmistahan sa makapahupay nga paagi, nga nag-ingon: *'Ang imong tungkod ug ang imong baston, kini nagahupay kanako*'[534] , usa ka hulagway sa Krus sa Ginoo. Busa si San Atanasio, ang Arsobispo, miingon: 'Ang tungkod ug ang baston mao ang Krus alang sa mga matinud-anon, kay pinaagi niini sila napalig-on ug naluwas.' Sa susama, si Euthymius nga Exegete miingon: 'Sabta nga ang tungkod ug ang baston mao ang krus, kay kini gilangkoban sa duha ka bahin; ang bahin nga gitawag nga baston

---

527 1 Mga Hari 17:12.
528 Cyril, Libro 8, sa Juan, Kapitulo 17. Herman sa pagdayeg sa Krus.
529 Lucas 24:20.
530 Marcos 8:34.
531 1 Pebrero, folio 406.
532 20 Pebrero, folio 483.
533 Ezekiel 9:8 21 Hulyo, folio 343 sa likod.
534 Salmo 22:4.

nagtindog, pinaagi niini kita nga nagpaluyo sa sayop napabangon, samtang ang pahalang nga bahin gitawag nga tungkod, nga gigamit sa Ginoo sa paghampak ug pagdugmok sa mga demonyo.' Kay batasan na sa mga gustong mosumbag sa usa ka Kristohanon nga itas ang tungkod ug, samtang gihuptan kini nga nagtindog, mosumbag aron mapahamtang ang labing masakit nga hampak. Hangtod dinhi si Euthymius. Apan kita adunay sigurado nga kahibalo nga ang tungkod ug ang baston, sa propetikanhong pagpadayag, naghimo sa porma sa krus—usa ka krus nga upat ka tumoy, dili usa ka krus nga walo ka tumoy.

Ang gahum sa abaga ni Emmanuhel, nga gipanghimatuud ni Isaias, nga nag-ingon: 'Ang gahum *anaa sa Iyang abaga*' ([535]), nagpasabot (sumala sa mga komentador) sa krus, nga pagadalaon ni Cristo sa Iyang kaugalingong abaga.

Ug aduna pay daghang uban pang mga pahibalo gikan sa mga propeta sa Dios mahitungod sa krus sa Ginoo: sama sa dihang si David, nga nagsulti alang kang Kristo, miingon: *'Gituhop nila ang akong mga kamot ug ang akong mga tiil'*[536] . Ug si Isaias, nga miingon: *'Gidala* Niya *ang mga sala sa kadaghanan sa usa ka kahoy'*[537] . Ug si Jeremias, nga nagsulti alang sa mga nagdumot kang Kristo: *'Umari*, *magbutang kita og bitag alang Niya'*[538] , nga nagpasabot, ibutang nato ang krus sa lawas ni Kristo, nga gitawag nga pan sa langit. Aduna pa'y uban pang mga propesiya bahin niini nga butang, nga gisulti sa lain-laing mga propeta, nga wala kitay igong oras aron tipuon dinhi sa tibuok; apan ang nahisgutan igo na aron ipatin-aw ang butang nga atong gisusi.

Gipakita na namo ang mga hulagway ug simbolo sa Krus sa Ginoo: ang uban gikan sa dili-materyal nga mga butang, ang uban gikan sa mga buhat sa tawo nga propetikanhong nagtagna sa umaabot, ug ang uban gikan sa mga pagpadayag nga gihatag sa Dios sa balaan nga mga Propeta sa ; ug wala namo makita bisan asa ang tinuod nga substansya sa krus nga upat ka punta, nga magpakita sa umaabot nga krus nga walo ka punta; ni usab namo nadungog bisan asa ang ngalan nga 'krus' sa Daang Tugon. Nakit-an lang namo nga adunay pipila ka mga representasyon sa krus nga upat ka punta, apan wala sa krus nga walo ka punta, ug kini naa sa mga panan-awon ug divinasyon, dili sa tinuod.

Kay ang mga schismatiko mga heretiko, nagpasipala sa krus nga upat ka tumoy sa Ginoo, gitawag kini nga walay sulod nga krus, landong sa krus nga walo ka tumoy, ug gisultohan kini og ubang mga pasipala.

Dili namo balibaran ang walong-sanga nga krus, ni ang kadaghanan og sanga: gipasidunggan namo silang tanan sa patas nga paagi (sama sa among gisulti kaniadto), aron sa paghinumdom sa pag-antos sa Ginoo; apan among gisaway ug gibalibaran ang buang, schismatikong pangatarungan nga nagpasipala sa upat-sanga nga krus sa Ginoo.

Ngano man nga walay paghisgot sa krus, ni sa ngalan nga 'krus', sa Daang Tugon?

Ang pagkrusipisyon dili usa ka Hudiyong porma sa pagbitay, kondili usa ka pagano—gipahigayon sa mga Romano, mga Griyego, ug uban pang pagano nga mga katawhan. Apan sa mga Hudiyo, sa Daang Tugon, wala'y ingon nga batasan sa pagbitay sa bisan kinsa pinaagi sa krusipisyon; sukad sa panahon sa Pagagawas gikan sa Ehipto hangtod sa paghari sa mga hari, ang tulo ka kasagarang porma sa silot sa kamatayon mao ang: pagbato, pagsunog nga buhi, ug pagbitay sa kahoy—dili sa krus; kay kung gipatay nila ang bisan kinsa sa krus, siguradong nahisgutan ang krus sa ilang Kasulatan; apan sa yano lang nga kahoy, buot ipasabot, sa patibong, o sa kahoy nga nagtindog sa kaugalingon niyang gamot nga adunay mga sanga. Ug nasulat mahitungod sa mga gibitay: *'Pinasipala ang bisan kinsa nga gibitay sa kahoy*' ([539]). Sa dihang natukod ang ilang gingharian, gipaila ang usa ka ika-upat nga porma sa pagpatay: pagpatay sa mga nakasala pinaagi sa espada; busa gipatay ni Solomon si Adonijah ug si Joab pinaagi sa espada ([540]), ug gipatay ni Herodes si San Juan nga Maninulti pinaagi sa espada. Wala gyud silay krus, wala pa kini gigamit sa ilang kaliwatan, ug wala pud sila kaila niini, hangtod sa panahon nga ang Romanong gobernador nga si Pompeyo, nga miabot sa Palestina uban sa usa ka militar nga pwersa, nakuha ang siyudad sa Jerusalem, gisakop ang tibuok Judea sa Imperyong Romano, ug gihimong mga tributarista sila; Nahitabo kini kapin sa kalim-an ka tuig sa wala pa ang Pagkahimugso ni Kristo. Niadtong panahona unang

[535] Isa. 9:6.
[536] Salmo 21:18.
[537] Isa. 33:12 ug 1 Pet. 2:24.
[538] Jer. 11:19.
[539] Deut. 21:23.
[540] 3 Hari 2:25.

nakakita ug nakaila ang mga Hudiyo sa krus; kay ang mga Romano nagsugod sa pagbitay kanila sa krus, pagpakusog sa mga Hudiyong rebelde sa ilang Romanong krus, sama sa ilang pagkrusipisyon kang Antigonus, ang hari sa mga Hudiyo nga naghari sa wala pa ni Herodes. Ug hangtod napailawom sila sa pagdumala sa Roma, wala sila'y nahibaloan bahin sa krus. Tungod niini, bisan asa sa ilang daang testamento nga kasulatan, wala'y makita nga krus, ni madungog ang pulong nga 'krus'.

Gikan niini, klaro kaayo nga sa Daan nga Tugon wala'y krus nga upat ka bukton o walong-punto nga krus.

Apan aduna'y mga pahibalo ug simbolo sa krus nga upat ka tumoy, apan wala sa krus nga walo ka tumoy.

Apan kung ang mga skismatiko, sa ilang pagkapilit, gustong ipasa ang ilang bakak nga panamastamas batok sa krus nga upat ka punta ingon nga kamatuoran; ipakita karon kanamo ang bisan usa ka ebidensya gikan sa Balaang Kasulatan, o gikan sa mga Balaang Amahan (dili gikan sa ilang kaugalingong bag-ong imbentong, bakak ug blasfemong sinulat, kondili gikan sa karaang eklesiastikal nga mga sinulat), nga magsilot sa krus nga upat ka punta ug magmando nga ang krus nga walo ka punta ra ang angay pasidunggan. Ang krus nga walay-walo ka punta dungganan, apan ang krus nga upat ka punta dili usab kini kawalay-dungog; kay, sama sa among giingon, tanang tipo sa Daan nga Tugon gipakita sa unahan niini, ug ang tanang butang gipanalanginan ug ginasagrado pinaagi sa hulagway sa upat ka punta niini. Sila, sa pagpanalipod sa ilang panan-aw bahin sa walong-puntong krus, naghisgot sa mga pulong nga naitala kaniadto sa Octoechos, nga nag-ingon: *'Si Kristo gipako sa usa ka sipres, usa ka pino ug usa ka sedro*' ([541]): kay ang krus ni Kristo gihimo dili gikan sa duha ka kahoy, kondili gikan sa tulo, tungod kay kini dili upat-ka-punto; apan, nag-ingon kita nga dili kini usa ka walay-sangang krus, gawas kon kini usa ka unom-sangang krus. Kay ang usa ka walay-sangang krus dili mahimo gikan sa tulo ka kahoy, gawas kon idugang ang usa ka ika-upat nga kahoy, aron ang krus mahimong walay-sanga.

Nagaingon sila: 'Ang inskripsyon sa krus, nga gibutang didto ni Pilato, mao ang nakatuman sa walo-ka-sanga nga krus.' Sultihi kami sa mga nagaingon niini, sa unsa kini gisulat nga inskripsyon? Nakasulat ba kini sa pergamento, sama sa atong makita nga gihulagway sa mga pintor sa ikono (ug sama sa Krus ni Kristo nga gihulagway taliwala sa mga sudlanan sa Banal nga Antonio nga Romano sa Balaang Kalice, nga nagbitbit sa titulo ni Kristo nga gisulat sa pergamento), o ilang giangkon ba nga ang titulo ni Kristo naa sa lata, o sa kobre, o sa kahoy? Sa atong kaugalingong mga Rusyano nga libro, walay makita nga tinuod nga kasayuran kung unsang materyal gisulat ang Titulo ni Kristo. Nahisgutan kini sa ubang dapit, apan dili sa atong mga Rusyano nga libro, kondili sa langyaw nga mga sinulat, sama sa pagahisgutan pa ubos. Dinhi, bisan pa, among giingon nga bisan pa gisulat ang Titulo sa pergamino, o sa lata, o sa tumbaga; kung idugang pa ang usa ka ika-upat nga kahoy sa tulo, dili na tinuod ang eklesiastikal nga mga pulong nga nahisgutan kaniadto sa Octoechos—nga nag-ingon nga ang pagkrusipisyon ni Kristo nahitabo sa tulo ra ka kahoy—(ug ako nagaingon) Sa diha nga idugang na kining ika-upat nga kahoy sa tulo, ang mga pulong sa simbahan nga gisulat sa Octoechos—nga nag-ingon nga ang pagkrusipisyon ni Kristo nahitabo lamang sa tulo ka kahoy—dili na magtinuod (bisan pa man nga supak kini sa pangatarungan sa mga skismatiko); kay karon adunay ika-upat nga kahoy nga naa sa sulod sa krus. Tinuod nga wala mailhi kung unsa ang pilion sa mga skismatiko nga suportahan: ang krus nga walo ka tumoy o ang krus nga tulo ka sanga. Kay kung moingon sila nga ang krus ni Kristo naglangkob lamang sa tulo ka sanga, nan, sumala sa ilang pangatarungan, ang krus dili walo ka tumoy, kondili unom ka tumoy. Apan kon ilang ipangayo nga ilang gisunod ang krus nga walo ka punta, nan ang krus ni Cristo dili tulo ka bar, kondili upat ka bar. Ug busa ang ilang pagtuo—bisan pa sa krus nga tulo ka bar o sa krus nga walo ka punta—bisan pa man nga nag-angkon sila og pagtuo sa Dios, walay lig-on nga basihanan. Kami, sa among usa ka Manluluwas nga si Cristo, nga gipako sa krus nga upat ka tumoy (dili walo), nagbutang sa among pagtuo ug paglaum kaniya, ug dili sa krus nga tulo ka baras o walo ka baras; giila namo kini ug gipahayag uban sa Balaang Simbahan nga ang krus ni Kristo tinuod nga tulo ka baras, ug ang inskripsyon sa krus mao kini: apan ang porma nga tulo ka bar ug walo ka tumoy dili mosalikway sa krus nga upat ka tumoy ni Kristo, ni usab kini magbag-o niini ngadto sa idolo sa Antikristo, ngadto sa kasuklam-suklam sa paglaglag, o ngadto sa marka sa Antikristo. Sa unsang kasulatan gisal-ut ingon niini ang krus nga upat ka tumoy ni Kristo? Kinsa sa mga Apostoles ug magtutudlo sa kalibutan ang mosalikway sa upat-ka-punto nga krus ni Kristo? Walay bisan kinsa; ang mga skismatiko ra, uban sa ilang buang nga pangatarungan, ang naghimo niini—

[541] Tono 2, sa Miyerkules, Oda 9, ug Tono 3, sa Miyerkules ug Biyernes sa Sedalny.

nga mas nagtuo sa walo-ka-puntos nga krus kaysa kang Kristo mismo, ug gibutang ang tanan nilang pangkaisipan nga paningkamot ug tibuok nilang pagtuo sa walo-ka-puntos nga krus.

Apan kami nagaingon nga sobra ra kaayo ang paghisgot pag-ayo niini nga butanga ug mas gikan kini sa kuryosidad kaysa sa pagkamatinud-anon. Mas labi pa gayud nga dautan ug supak kang Kristo nga atong Manluluwas ang paghimo og panagbulag sulod sa Simbahan ni Kristo tungod niini nga butanga ug ang pagpabulag sa mga yano nga tawo gikan sa pagkahiusa sa Simbahan. Kay ang atong pagtuo ug kaluwasan dili nag-agad sa gidaghanon sa mga sanga sa krus, ni sa gidaghanon sa mga kahoy sa krus, kondili sa Kristo nga atong Ginoo ra, nga gipako sa krus. Igo na ang pagtuo ug pag-angkon nga ang atong Ginoo gipako sa krus alang kanato. Apan hukmi sa matag-usa ang iyang kaugalingon kon ang pagbutang sa pagtuo ug paglaum sa kaluwasan sa gidaghanon sa mga sanga sa krus o sa mga sungay sa krus dili ba supak kang Kristo mismo. Ang kahoy ba o ang mga sungay sa krus ang nagluwas kanato? Dili ba si Kristo ang nagluwas kanato, nga nag-ula sa Iyang dugo alang kanato sa krus? Ug dili pinaagi sa gidaghanon sa kahoy, ni sa gidaghanon sa mga sungay, nga atong gihatagan og dungog ang Krus ni Kristo, kondili pinaagi kang Kristo mismo, nga ang Iyang labing balaan nga dugo maoy nakatinta niini. Ug bisan unsang krus nga nagbuhat og mga milagro ug katingalahan dili molihok sa kaugalingon niini, kondili pinaagi sa gahum ni Kristo nga gipako sa krus niini, ug pinaagi sa pagtawag sa Iyang labing balaan nga Ngalan. Ang walay-sangang krus dungganan, ingon man usab ang upat-ka-sangang krus; pareho silang dungganan, ug pareho silang adunay gahum; kay ang matag-usa gitawag nga kinabuhi-mahatag nga Krus ni Kristo: apan wala'y usa niini nga diyos para kanato, aron kita motuo kanila, kondili mga timaan kini sa pag-antos ni Kristo nga atong Dios, nga Siya ra gayud among gituohan, ug tungod kaniya gayud nga among gihatagan og dungog ang bisan unsang krus. Ngano man, busa, nga ang Simbahan magkabahin-bahin tungod sa krus nga upat ka punta? Usa ba ka heresiya ug panamastamas ang krus nga upat ka punta? Ingon usab, usa ba ka dogma sa pagtuo ang krus nga walo ka punta?

Labaw pa, aron mapahilom ang mga blasphemous nga baba sa mga heretiko, ipakita dinhi ang mga testimonya mahitungod sa krus nga upat ka punta.

Mga testimonya mahitungod sa krus nga upat ka punta:

Sa ika-14 ka adlaw sa Septiyembre, sa Matins, pagkahuman sa Dakong Doxolohiya, sa stichera alang sa pagdayeg sa Krus, ang mosunod ang gikanta: 'Karon ang kalibutan *nga upat ka kanto* ginasantu, *O Kristo nga Dios*, pinaagi *sa imong Krus nga upat ka bahin* nga gitaas.*'* Sa Moscow Canon sa Balaang Krus, usa ka komposisyon ni Santo Gregorio nga taga-Sinaite, ang unang ode sa maong Canon nag-ingon ingani: 'Labing dungganong Krus, gahum *nga upat ka tumoy*, kahimayaan sa mga Apostoles.'

Sa maong kanon, sa ika-upat nga ode, gisulat kini nga paagi: 'Ang Imong kataas, O Krus nga nagahatag kinabuhi, nagapukan sa prinsipe sa hangin, ug ang kalawom sa tibuok kalawoman nagapatay sa bitin; usab Gikupot Nimo ang kalapad, pinaagi sa Imong kusog gipukan ang prinsipe ning kalibutan.' Mao kini ang Krus nga may upat ka tumoy, nga adunay kataas, kalawom, ug kalapad.

Pag-usab, sa maong canon, sa Ode 8, gisulat kini: Imong gipatindog ang atong nahulog nga kinaiyahan pinaagi kang Kristo nga gipako sa krus, ug pagkahuman nimo kini nabalik, O Balaang Kataas, O dili masukod nga Kaalam, ikaw ang timaan ni Kristo, O labing bulahan nga Krus, ug ang dili masukod nga Kalapad, ug ang timaan sa dili masabtan nga Trinidad, O Magahatag-kinabuhi.

Ang kinaiya nga may upat ka tumoy, dili ang may walo ka tumoy, sa Krus ni Kristo ang gihimaya: kataas, kalawom ug kalapad. Ug busa ang Krus gitawag nga tulo-ka-bahin, tulo-ka-higugma, tulo ka beses nga bulahan nga hulagway sa Dios nga Trinidad. Kay ang gitas-on nagpasabot sa Amahan, nga nagpuyo sa kahitas-an; ang kalawom, sa Anak, nga mibaba pa gani hangtod sa Hades; ug ang kalapad , kauban ang gitas-on, nagpasabot sa Espiritu Santo, nga anaa bisan asa ug nagpuno sa tanang butang. Busa, sa paghimo sa tanda sa krus, moingon kita: 'Sa ngalan sa Amahan, ug sa Anak, ug sa Espiritu Santo.'

Si San Atanasio nga Dako, sa Pangutana 41, miingon: *'Ginasimba namo ang hulagway sa Krus, nga hinimo sa duha ka piraso sa kahoy, nga gibahin sa upat ka bahin*[542] .'

[542] Sa Basahon sa Batsilyo, folyo 66.

Si Santo Juan sa Damasco, sa Libro 4 sa Ortodoksong Pagtuo, Kapitulo 12, misulat ingon niini: 'Sama sa upat ka tumoy sa krus nga nagkahiusa ug nagtigum sa usa ka sentral nga punto, ingon usab ang kahitas-on ug kalawom, gitas-on ug kalapad, gipadayon sa gahum sa Dios.'

Sa libro nga nailhan nga Domingo nga Ebanghelyo sa Instruksiyon, nga gipatik sa Moscow, sa sermon bahin sa Pagtaas sa Balaang Krus, sa likod sa folio 347, gisulat ang mosunod: Ang hulagway sa Krus, nga gibahin sa upat ka bahin, nagpakita pinaagi sa sentral nga timaan nga ang tanang butang gipahupot sa gahum sa Diyos; kay ang ibabaw gipahupot sa ibabaw nga bukton, ang ilawom sa ilawom, ug ang tunga sa duha ka kilid, mao ang duha ka tumoy sa labing dungog nga Krus.

Ug usab, sa maong dapit, gisulat: nga nagpasabot niini, ang bulahan nga si Pablo miingon sa mga taga-Efeso: *'aron kamo makasabot, uban sa tanang balaan, unsa* ang *gilapdon, ug ang kalawmon, ug ang gitas-on, ug ang kataas'*[543] . Pinaagi sa 'kataas' iyang gipasabot ang langit, pinaagi sa 'kalawom' ang ilawom sa yuta, ug pinaagi sa 'kalapad' ug 'gitas-on' ang mga tumoy sa taliwala, nga gipahimutang sa tanan sa gamhanang gahum.

Ang Balaang Krisosostomo, sa paghubad niining maong mga pulong ni Pablo, miingon: *'Nagaingon siya bahin sa gilapdon ug gitas-on, ug kalawmon ug kahitas-on: aron maila ang kadungganan sa gugma sa Dios, kung giunsa kini paglapad sa tanang dapit'*[544] .

Alang sa dugang nga pagpamatuod mahitungod sa krus nga may upat ka tumoy, tan-awa ang libro nga gitawag og *The Rod* ug ang libro nga nailhan nga *Uvet*.

Apan ang Dios usab nagmugna niining makita nga kalibutan sa hulagway sa krus nga may upat ka tumoy. Kay gimugna Niya kini sa upat ka bahin: sidlakan, kasadpan, habagatan ug amihanan.

Ug ang Dios nagmugna sa tawo sumala sa hulagway sa krus nga upat ka tumoy; kay kon ipalapad sa tawo ang iyang mga bukton, siya mahimong sama sa krus nga upat ka tumoy.

Mao kana ang testimonya sa mga Balaang Amahan ug sa mga eklesiastikal nga libro mahitungod sa krus nga may upat ka tumoy! Apan ang mga skismatiko, sa ilang mga panamastamas, dili magduha-duha sa pagpanamastamas niini sa tanang paagi.

IKADUHANG IMBIESTIGASYON NGAGHAHON SA KRUS

Sa unsang krus gipako si Kristo: sa Romano ba, o sa Bryn?

Bisan pa man tinuod nga gustong masayran sa usa ka tawo kung sa unsang krus gipako si Kristo, ipangutana nako: kinsa ang nagpako kang Kristo? Mosinggit ka: ang mga Hudiyo ang nagpako Niya. Motubag ko: dili ang mga Hudiyo. Kay bisan pa man gipasa sa mga Hudiyo si Kristo aron ipatay sa krus—o, aron mas tukma pa, gipalit nila ang kamatayon ni Kristo sa krus gikan kang Pilato pinaagi sa suhol—ug sila ang may sala sa pagkrusipisyon ni Kristo, sumala sa panultihon: 'Buhata sa uban ang gusto nimo nga buhaton nila kanimo'; apan wala nila siya gipako sa krus sa ilang kaugalingong mga kamot, ni gisilotan siya og kamatayon sa krus sumala sa ilang kaugalingong balaod sa mga Hudiyo (nga wala magtugot sa pagpako sa krus). Ug sa dihang *miingon si Pilato* kanila*, 'Kuhaa ninyo siya ug hukmi siya sumala sa inyong kaugalingong balaod,' mitubag ang mga Hudiyo kaniya, 'Dili namo katungod ang pagpatay sa bisan kinsa'*[545] . Gisulti nila kini tungod kay sa kana nga panahon, ang mga Hudiyo wala na magbaton sa ilang kaniadto nga kaugalingong pagdumala, kay naa sila ilawom sa paghari sa Roma; ug wala sa ilang gahum ang paghukom sa bisan kinsa o pagpatay sa bisan kinsa. Apan si Pilato, ang gobernador, representante ni Cesar sa Jerusalem, mao ang nangulo sa tanang paglitis sa mga Hudiyo ug nagpapatay sa mga nakasala. Tungod niini, ang mga Hudiyo, pagkahatag nila kang Kristo kang Pilato, miingon: *'Dili para kanamo ang pagpatay sa bisan kinsa';* kay dili man sa kamot sa mga Hudiyo gi-krusipisyon si Kristo.

Kinsa, busa, ang naglansang kang Kristo? Si Pilato ug ang iyang mga sundalo; kay ilang gihatag si Kristo kaniya ingon usa ka rebelde, kaaway ni Cesar, nga miingon: *'Ato kining tawoa nakaplagan nga nagasamok sa among sinultian ug nagadili kanamo sa pagbayad og buhis kang Cesar, nga nag-angkon nga siya mao ang Hari sa mga Hudiyo'*[546] . Sa pag-ingon niini, ang mga Hudiyo nangaliyong kang Pilato nga ipapako siya sumala sa balaod ug batasan sa Romano, kay batasan nila ang pagpako sa mga rebelde. Gibuhat nila kini sa duha ka rason:

---

543 Efe. 3:18.

544 Chrysostom, folio 1638.

545 Juan 18:31.

546 Lucas 23:2.

una, aron mapangatarungan ang ilang kaugalingon sa atubangan sa mga tawo nga nahigugma kang Cristo; murag wala nila siya gihatag sa kamatayon tungod sa ilang kaugalingong dautang tuyo, kondili tungod sa pagdaot kang Cesar, murag supak siya kang Cesar; ug usab aron laglagon siya sa labing daotan nga kamatayon, sa pagano nga paagi imbis sa Hudiyo, ug labaw pa, pinaagi sa labing masakit nga porma sa krusipisyon.

[547]Dinhi usab ako mangutana: si Pilato ug ang iyang mga sundalo, nga naglansang kang Kristo, sa pagkatawo ug pagtuo, mga Hudiyo ba sila? Dili gayud, kondili mga Romano; gipadala sa Romano nga Cesar aron magbantay sa siyudad sa Jerusalem, kay ang mga Hudiyo niadto naa na sa ilawom sa yugo ug pagkaulipon sa mga Romano; ug ang hukbo ni Pilato hingpit nga Romano: kay dili posible nga ang mga Hudiyo adunay kaugalingong hukbong Hudiyo, tungod kay sila mga ulipon ug ginadumala sa mga Romano; kay ang mga Romano maoy naglansang kang Kristo. Ug dili gayud mahimo nga isulti ang laing butang, kondili kini ra: nga ang mga Romano maoy nagpamatay sa atong Ginoo pinaagi sa krusipisyon, sa pagpugos sa mga Hudiyo. Busa usab ang balaan nga Apostol Pedro (sa Mga Buhat sa mga Apostol) miingon sa mga Hudiyo: *'Mga tawo sa Israel, paminawa kining mga pulong: Si Jesus nga taga-Nazaret, usa ka tawo nga gipamatud-an kaninyo sa Dios pinaagi sa mga gahum, katingalahan ug mga timailhan nga gihimo sa Dios pinaagi kaniya sa taliwala kaninyo, ingon sa inyong nahibaloan: kining tawoa inyong gipako sa krus ug gipatay sa kamot sa mga daotan; apan gibanhaw siya sa Dios* gikan sa kamatayon. Hangtod dinhi ang Apostol. Paminawa kini nga mga pulong sa Apostol: 'Gikrusipiho ninyo ug gipatay siya sa kamot sa mga tawo nga walay balaod.' Dili sa inyong kaugalingong kamot (miingon siya) nga inyong gikrusipiho ug gipatay siya, kondili sa kamot sa mga tawo nga walay balaod. Kinsa man, unya, ang gitawag sa Apostol dinhi nga walay balaod? Dili ang mga Hudiyo, kay naa sila sa Balaod ni Moises, kondili ang mga Romano, nga wala sa Balaod ni Moises. Ug sa dihang miingon ang Apostol nga si Jesu-Cristo gipako sa krus sa kamot sa mga walay balaod, klaro niyang gipahayag nga mao kini ang mga Romano, nga gipukaw sa mga Hudiyo, ang nagpako kang Cristo sa krus.

Nangutana ko pag-usab: kung ang mga Romano ang naglansang kang Kristo, sa krus kinsa, ug unsang klase nga krus, nila siya gilansang? Wala'y krus sa Hudaismo, kay (sama sa atong nahisgutan na) ang ilang balaod wala magtugot sa paglansang sa bisan kinsa, ug wala pud sila mogamit og krus. Walay walo-ka-sanga nga krus (nga gituohan sa mga schismatiko sama sa Diyos) ang gipadala sa Rusya, sa mga hermitage sa Bryn; kay niadtong panahona ang Rusya nasawsaw pa sa pagsimba sa diyos-diyosan, wala mailhi ang Kristo o ang krus, ug ang kalasangan sa Bryn wala'y bisan usa sa mga hermitage nga naa karon; ni ang mga nagkrusipikar—ang mga Romano—mouyon nga maghulat hangtod madala pa ang walong-sanga nga krus paingon sa Herusalem gikan sa yutang Ruso, gikan sa mga hermitage sa Bryn.

Kay gilansang sa krus *sa mga Romano si Kristo* sa *ilang kaugalingong* krus, mao kana nga klase nga ilang kanunay gigamit sa paglansang sa tanang daong buhaton.

Apan kung gipako si Kristo sa krus sa mga Romano—kay ang krus nga upat ka punta (nga gitawag sa mga schismatikong 'Romanong krus') angay pasidunggan ingon tinuod nga krus ni Kristo.

Kami, ang mga matinud-anon, nagpasidungog sa walong-sanga nga krus sama sa among pagpasidungog sa upat-sanga nga krus; apan supak kami sa Octoechos sa Simbahan, nga nag-ingon nga si Kristo gipako sa krus sa sipres, pino, o sedro; apan kami mosunod niining maong pagsabot. Labaw pa, bahin sa inskripsyon, nadungog namo nga ang pipila ka mga komentador nagaingon nga kini gisulat sa sanga sa oliba, nga giingon nga napreserbar hangtod karon sa Roma, sa Simbahan sa Balaang Krus, nga gitawag sa mga Romano nga Simbahan sa Herusalem; (sama sa dinhi sa Rostov adunay usa ka simbahan nga nailhan nga 'Jerusalem', nga nahimutang ilawom sa mga kampana); kining mga komentador gibase ang ilang salaysay sa mga pulong sa kinaadman sa Dios sa Basahon ni Sirak, nga daw nagtagna sa mga kahoy nga nagbitbit sa krus, ug diin kini gidayeg ug gipahayag: *'Sama sa sedro gipataas ako sa Libano, sama sa sipres sa kabukiran sa Hermon, ug sama sa palmera* sa datiles *gipataas ako* sa baybayon, *ug sama sa usa ka himayaong kahoy sa oliba sa mga uma*[548] .' Kining upat ka kahoy; nga diin gipahisama ang kinaadman sa Dios; ingon nila nga ang krus mismo gihimo gikan sa sedro, sa sipres, sa palma (o, sumala sa propesiya ni Isaias, sa mag-aawit), samtang ang pahalang nga poste gihimo gikan sa sanga sa kahoy nga oliba. Bisan pa man kon ingon ana, giingon nga kini porma sa krus nga upat ka tumoy, dili sa walo ka tumoy; kay

[547] Buhat 2:22, 23 ug 24.
[548] Sirak 24:14, 15 ug 16.

ang crossbeam ug ang tiil (kon adunay tiil) mga mubo nga piraso sa kahoy, nga makita dili sa gilapdon sa krus kondili sa gitas-on niini. Ang krus mismo porma-tawo, nga may gipalapad nga mga palad, nagbitbit kang Kristo niini, nga ang Iyang labing putli nga mga kamot gipalapad niini; Tungod niini, ang Krus ni Kristo ginahimaya nato nga may upat ka tumoy, kay si Kristo gipako niini sa upat ka bahin (ug dili sa walo): Ang Iyang labing balaan nga ulo sa tumoy, ang Iyang lawas ug mga tiil sa gitas-on niini, ug ang Iyang mga kamot sa gilapdon niini.

IKATULO NGA PANGUTANA MAHITUNGOD SA KRUS

Ang krus nga may upat ka tumoy ba mao ang Romano nga krus?

Dinhi, sa yano nga pagkasulti batok sa buang nga pangatarungan sa kasagaran nga mga tawo, magpangutana kita og usa ka yano nga pangutana: ikaw, O Brynyan! nga nagtawag sa krus nga may upat ka tumoy nga dili krus kondili 'kryzh', sultihi kami: Ang krus nga gipasan ni Kristo nga atong Manluluwas—nga gisilotan ni Pilato sa kamatayon sa krus ug gidala ngadto sa pagkrusipisyon, nga Iyang gipasan sa Iyang kaugalingong abaga gikan sa palasyo sa gobernador hangtod sa Golgota—usa ba ka krus, o usa ka 'kryzh'? Ug unsa man ang gipapas-an kang Simon nga taga-Cirene : ang krus ni Kristo, o usa ka 'kryzh'? Kung imong isulti nga kini mao ang krus, nan klaro nga imong supakon ang imong kaugalingong pangatarungan; kay dili nimo tawgon ang krus nga upat ka tumoy nga Krus ni Kristo, kondili ang Romanong krus. Ug sa dihang gidala ni Kristo nga Ginoo ang krus sa Iyang abaga, kana nga krus wala pa'y walo ka tumoy, kondili upat ra ka tumoy; kay wala pa'y titulo ni patungan sa tiil niini. Wala pay titulo, kay gisugo ni Pilato nga ibutang kini sa krus pagkahuman nga gipako si Kristo sa krus sa Golgota. Walay pahulayan sa tiil, kay wala pa man gipataas si Kristo sa krus, ug wala pa masayud ang mga sundalo kung unsa kadugay ang abot sa tiil ni Kristo, ni wala pud sila maghimo og pahulayan sa tiil—gawas lang kon, siyempre, nakahimo na sila og usa ka pahulayan sa tiil didto sa Golgota. Ang krus nga gipasan sa mga bukton ni Kristo dili gyud walo-ka-sanga, kondili upat-ka-sanga; ug dili kini mahimong isulti sa lain nga paagi, gawas lang nga ang krus nga gipasan sa tulo ka bukton ni Kristo upat-ka-sanga. Ug angay kaninyo, mga skismatiko, nga dili itawag nga 'krus' kana nga krus ni Kristo sumala sa inyong pangatarungan, kondili 'kryzh'; kay kini upat ka punta, dili walo ka punta. Apan kon itawag ninyo kini nga 'kryzh', klaro nga mosupak kamo sa upat ka Ebanghelista, nga sa dihang hubaron sa pinulongang Ruso, gitawag kini dili 'kryzh' kondili 'cross', tungod kay kini upat ka punta. Basaha sa mga Ebanghelyo: dili ba kini gisulat ingon ani: *'Gikuha niya ang iyang krus, ug miadto* out[549] '. *Ug samtang nagagawas sila, nakakaplag sila og usa ka tawo nga taga-Cirene nga ginganlan og Simon; ug gipugos nila siya sa pagdala sa iyang cross*[550] . Ang balaang mga Ebanghelista, sa diyalekto sa Ruso, nagtumong sa krus ni Kristo nga upat ka tumoy—nga gipasan sa abaga ni Kristo—ingon nga 'cross' ug dili ingon nga 'kryzh'; apan kamo, mga salbahis, dili gani kamo makadungog nga adunay bisan kinsa nga nagtawag sa ingon nga krus nga 'cross', kundili kamo nagtawag niini nga 'kryzh'. Ug kinsa ang mas labaw: ang balaang mga Ebanghelista, nga gipahibalo sa Espiritu Santo, o kamo nga yano ug buang nga mga tawo? Ug kinsa ang angay nakong saligan sa akong pagtuo: sa Balaang Ebanghelyo, o sa inyong buang nga pangatarungan?

Usa pa ka pangutana:

Kadtong nagtawag sa krus nga upat ka punta og 'kryzh' sa Romano, pasultihi una nila kanamo kini: kabalo ba sila sa pinulongang Romano? Dugang pa,

Sultihi nila: unsa ang pagtawag sa krus sa Romanong pinulongan? Unya, sultihi nila, sa unsang pinulongan gigamit ang pulong nga *'kryzh'?* Wala ba sila maghandum nga ang tanang katawhan ug nasud ilawom sa langit motawag sa Balaang Krus og 'kryzh' sa pinulongang Ruso? Ug wala ba sila maghunahuna nga, bisan sa panahon sa Pag-antos sa Ginoo, ang Rusyano nga pinulongan gisulti sa Jerusalem ug sa Golgota, ug nga ang Krus sa Ginoo gitawag nga 'Rusyano nga krus'? Nagtuo sila nga si Kristo nga Ginoo, ang mga balaang Apostoles, ug ang tanang balaang mga Amahan misulti sa Rusyano nga pinulongan. Apan, kamo nga mga ignorante! Wala ba kamo makadungog sa kalibog sa mga pinulongan sa Torre sa Babel? Ug wala ba kamo kahibalo nga ang matag katawhan ug matag nasud nagtawag sa matag butang sa ilang kaugalingong sinultian? Ang mga Hudiyo nagsulti sa Hebreo, ang mga Griyego sa Griyego, ang mga Romano sa Latin, ug kita nga mga Ruso nagsulti sa among kaugalingong pinulongan, ang Ruso. Ug bahin sa krus, *ang* matag *pinulongan* nagtawag niini sa ilang kaugalingong ngalan: ang mga Hudiyo nagtawag niini og *'gets',* ang mga Griyego og *'stauros',* ang mga Romano *og 'crux*'—dili 'kryzh'—ug

[549] Juan 19:17.

[550] Mateo 27:32.

kita mga Ruso nagtawag *niini og 'cross'.* Ang pulong nga 'kryzh', bisan pa, dili pulong sa Romano, kondili pulong sa Polako; tungod niini gayud, ang mga Polako, sa ilang kaugalingong pinulongan, nagtawag sa krus og *'kryzh'*; kay dili sila mosulti sa pinulongang Ruso, kondili sa ilang kaugalingong Polako, nga gihatag kanila sa Dios. Kay *ang* matag *pinulongan dili* motumaw sa *kaugalingon niini*, kondili gihatag sa Dios sa matag katawhan ug nasud. Bisan Turko, Tatar, Aleman, Hudiyo, Griyego, Romano, o bisan unsa pa, tanan gihatag ug gilain sa Dios; kay ang pulong nga Polish gihatag sa Dios sa mga Polako, sama sa gihatag kanato nga mga Ruso ang pulong nga Ruso. Kay ang mga Polako, sa ilang kaugalingong pinulongan, nagtawag sa krus nga 'kryż'; ug dili kini usa ka panamastamas batok sa balaang krus; kay kung ang mga Polako motawag niini nga 'kryż' sa ilang kaugalingong pinulongan, sama sa atong pagtawag niini nga mga Ruso nga 'krest'.

Kay nahimong klaro nga ang krus nga upat ka tumoy dili mao ang 'kryzh' sa Roma, kondili ang sa Poland; ug ang termino nga 'kryzh' dili bastos, kondili dungganan, sama sa 'cross' nga dungganan sa ato. Ang mga skismatiko, bisan pa, nga bastos nga nagtawag sa krus og 'kryzh', nagbastos batok sa ilang kaugalingon; kay gipadayag nila nga sila buang ug ignorante, nga wala mailhi ang mga termino nga gigamit sa ubang mga pinulongan.

Ang ika-upat nga pangutana mahitungod sa krus

Ang krus nga upat ka punta ba usa ka hulagway o idolo sa Antikristo, ug usa ka kasuklam-suklam sa paglaglag nga nagtindog sa balaan nga dapit?

Kana nga maldito nga traktado sa mga skismatiko, nga nagpasipala sa dungganong krus ni Kristo nga may upat ka tumoy ug nagtawag niini nga idolo sa Antikristo ug kasuklam-suklam sa paglaglag, naghisgot—sama sa pagpamatuod sa kaugalingong mga bakak—sa mga pulong ni Kristo ug sa mga pulong ni Crisostomo.

Ang mga pulong ni Kristo:

Ang Ebanghelyo sumala kang Mateo, kapitulo 99: *'Sa diha nga makita ninyo ang kasuklam-suklam sa paglaglag, nga gihisgutan sa propeta Daniel, nga nagtindog sa balaan nga dapit*—nga dili angay didto—*sabta sa magbabasa: unya padag-a ang mga anaa sa Judea ngadto sa kabukiran*[551] .'

Usa ka skismatikong interpretasyon sa mga pulong ni Kristo:

Ang balaan nga dapit angay sabton ingon bisan unsang dapit diin ang mga Kristohanong simbahan adunay halaran ug trono – usa ka balaan nga dapit diin ang mga pari naghalad og sakripisyo sa Dios, nagakonsagra sa pan ug bino ngadto sa lawas ug dugo ni Cristo; kay sa halaran sa mga Kristohanong simbahan adunay duha ka balaan nga dapit – ang halaran sa halad ug ang halaran sa konsagrasyon: ang usa alang sa paghalad, ug ang usa alang sa konsagrasyon; mahitungod niini si San Crisostomo nagsulti, nga ang Antikristo, sa wala pa siya moabot, magtukod sa iyang kaugalingong mga halaran bisan asa: aron laglagon ang tinuod nga halad ug ibutang ang iyang kaugalingong diyos-diyosan sa balaan nga dapit, nga mao ang Latin nga krus.

Ang iyang parehas nga bakak nga mga pulong, sama sa nahibal-an sa tanan, gipahayag ingon niini:

Komento sa 1 Corinto, pagsugod 150.

Kay si Crisostomo miingon bahin niini: nga ang Antikristo, sa wala pa siya moabot, magtukod sa iyang mga halaran bisan asa, laglagon ang tinuod nga halad—mao ang Krus ni Cristo—ug itukod ang iyang dios-diosan sa balaan nga dapit, mao ang gisumpa nga Latin nga krus.

Apan aron mapadayag ang eskismatikong bakak, pangitaa una nato ang tinuod nga paghubad sa mga pulong ni Kristo, pinaagi sa pagsusi niini:

Si Kristo nga Manluluwas miingon niining Iyang mga pulong: *'Sa makita ninyo ang kasuklam-suklam sa paglaglag,'* ug uban pa:

Sa unsang panahon Niya kini gipahayag?

Sa unsang balaang lugar? Ug

Unsa nga kasuklam-suklam?

Ang Ginoo wala maghisgot sa atong karon nga panahon, diin ang mga skismatiko nag-angkon nga nahitabo na ang pag-abot sa Antikristo; kondili sa panahon nga moabot kap-atan ka tuig human sa pag-alsa sa Ginoo ngadto sa langit, sa dihang ang mga pwersa sa Roma, nga gipangulohan sa heneral nga si Vespasian ug sa iyang anak nga si Titus, mosalakay sa Judea ug Jerusalem. Si San Juan Crisostomo nagpamatuod niini sa iyang

[551] Mateo 24:15 ug 16. Daniel 9:27.

ika-15 nga Homilía sa Mateo, sa folio 511, nga nag-ingon: 'Unya moabot ang katapusan, dili ang katapusan (sa kalibutan), kondili sa Jerusalem.' Sa samang paagi, si Santo Teofilacto, sa folio 155, miingon: 'Unya moabot ang katapusan, dili sa tibuok kalibutan, miingon siya, kondili sa Jerusalem.' Pag-usab, si Crisostomo, sa Homilía 76, sa likod sa folio 320, miingon: Nagpakita (si Kristo ang Ginoo) sa kadak-on sa kalamidad, Miingon Siya: *'Amo kamo nga mag-ampo nga ang inyong pag-ikyas dili mahulog sa tingtugnaw, ni sa Sabado*'[552] . Nakita ba nimo nga kini nga mga pulong gihatag Niya sa mga Hudiyo, ug naghisgot Siya sa mga kadaut nga miabut kanila? Kay ang mga Apostoles wala didto aron magbantay sa Sabado, ni wala pud sila didto (sa Judea) sa dihang gipatuman kini ni Vespasian; kay kadaghanan kanila nilakaw na daan: ug sa mga nabilin, nagpuyo sila sa ubang bahin sa kalibutan niadtong panahona. Ug usab, sa likod sa panid 321, gisulti*: 'Kung wala gipamubo ang mga adlaw, walay unod nga maluwas*' (*[553]*). Kung nagpadayon pa ang Romano nga hukbo sa pag-atake sa siyudad (Jerusalem) og dugay pa, mapukan ang tanang mga Hudiyo; kay dinhi siya naghisgot sa tanang katawhang Hudiyo. Hangtod dinhi si Crisostomo.

Gikan niining interpretasyon, klaro nga makita nga ang Ginoo wala magpanagna niining mga pulong alang sa atong panahon, kondili alang sa panahon sa pagkaguba sa mga Hudiyo ug sa Jerusalem sa kamot sa mga Romano. Kay ang maldito nga eskrol sa schisma sayop nga gi-aplikar ang gipahayag ni Kristo nga Ginoo mahitungod sa pagkaguba sa mga Hudiyo ug sa Jerusalem ngadto sa atong panahon karon.

Sa unsang balaang lugar ang gisulti sa Ginoo? Sa usa ka sinagoga sa mga Hudiyo sa Jerusalem, nga naa kanila niadtong panahona, ug dili sa atong mga Kristohanong simbahan nga makita sa tibuok kalibutan. Kay wala maningog ang Ginoo: 'Tan-awa ang kasuklam-suklam nga nagatindog sa mga balaan nga dapit', kondili sa balaan nga dapit, ang usa ra sa Herusalem, ug dili sa mga balaan nga dapit sa mga Kristohanon sa tibuok kalibutan. Sama sa gisulti sa Ginoo daan mahitungod sa usa ra ka pagkaguba sa Herusalem niadtong panahona, ingon usab Niya gisulti ang mahitungod sa usa ra ka Simbahan sa Herusalem.

Kay ang schismatic, blasphemous nga scroll sa Pulong ni Kristo, nga naghisgot sa usa ka Hudiyong Simbahan sa Jerusalem, bakak kini, kon kini i-aplikar sa tanang Kristohanong simbahan.

Unsa nga kasuklam-suklam nga nagtindog sa balaan nga dapit ang gisulti sa Ginoo? Gisulti niya ang idolong Caesar nga Romano, nga ang mga Romano, pagkahuman nila pagsakop sa siyudad, nagtuyo nga dad-on sa simbahan ug itukod sa balaan nga dapit. Busa, si San Juan Crisostomo nagpamatuod niini sa iyang ika-15 nga homilía mahitungod kang Mateo, sa folio 512: 'Ang kasuklam-suklam, miingon siya, mao ang diyos-diyosan sa usa nga nakadaug sa siyudad—mao gayud siya nga naglaglag sa siyudad ug nagtukod sa diyos-diyosan sulod sa templo; busa gitawag niya kini nga "paglaglag".' Ingon usab, si Santo Teofilacto, sa pahina 155 sa likod, miingon: 'Ang kasuklam-suklam sa paglaglag nagtumong niining diyos-diyosan. Kay ang nakuha sa Jerusalem nagtukod sa iyang diyos-diyosan sa pinakasulod nga bahin sa templo; nagsulti siya bahin sa paglaglag tungod kay ang siyudad gilaglag; ug bahin sa kasuklam-suklam tungod kay ang mga diyos-diyosan ug mga larawan sa tawo gitawag nga 'kasuklam-suklam' sa mga Hudiyo." Mao ni ang gisulti ni Theophylact. Kay kini usa ka skismatik, blasfemong sinulat, nga nagpasipala sa mga pulong ni Kristo mahitungod sa diyos-diyosan sa Romano nga Cesar, nga nagdala sa usa ka tawo ngadto sa krus nga upat ka punta ni Kristo.

Labaw pa, kining dautang kasulatan walay pagdumili nga naghisgot sa giingon nga mga pulong ni San Crisostomo isip kumpirmasyon ug ebidensya sa iyang buang nga pangatarungan, mga pulong nga wala gayud makita sa mga sinulat ni Crisostomo. Sa iyang komentaryo sa Unang Epistula ngadto sa mga taga-Corinto, sa sinugdanan sa kapitulo 150, miingon si Chrysostom: nga ang Antikristo, human nagtukod sa iyang kaugalingong mga halaran sa tanang dapit, mubungkag sa tinuod nga halad—ang krus ni Kristo (ang walo ka tumoy)—ug magtukod sa iyang kaugalingong diyos-diyosan sa balaang dapit—ang gisumpa nga Latin nga krus[554] .

Kung gusto sa usa ka tawo nga masuta ang kamatuoran bahin niining dautang, schismatikong bakak, kuhaa nila ang mga homilía ni Crisóstomo sa mga sulat ni Pablo, ug pangitaa ang sinugdanan sa kapitulo 150 sa Unang Sulat ngadto sa mga taga-Corinto, nga ilang gipasabot, ug basaha ang tibuok nga talata, sugod sa pahina 877 hangtod sa pahina 893; makakaplag ba siya bisan sa labing gamay nga paghisgot sa Antikristo, sa halad, sa krus,

---

[552] Mateo 24:20.

[553] Ibid., v. 22.

[554] Kini nga walay pulos nga mga pulong gimantala sa usa ka libro nga giisip nga gisulat ni San Cirilo sa Herusalem, sa panid 32.

o sa pagkrusipisyon? Dili gayud. Kining mga maluoyong tawo nagbakak alang sa ilang kaugalingong kadaut, ug pinaagi sa ilang mga bakak ilang gipangpasipala si Santo Crisostomo! Ug pati na usab ang ubang mga Santo, nga naghandum nga bisan pa ang mga Santo motuo sa ilang mga bakak.

Mao kana ang hingpit nga pagkabulag sa atong mga tawo sa Rus nga gidawat nila ang mga bakak sa schismatik sama sa tinuod gayud; apan giisip nila nga bakak ang labing balaan nga kamatuoran nga gipangwali sa mga magtutudlo sa Orthodox!

Dili lang nga napadayag ang ilang hayag nga bakak sa maong limbongong mga pulong, nga bakak nga giangkon nga gikan kang Chrysostom, kondili napadayag usab ang ilang dakong kabuang—nga angay pangatawa—pinaagi sa ilang buang nga pangatarungan: kay gitawag nila ang Krus nga tinuod nga halad. O kamo nga hingpit ka buang! Gikaon ba sa krus mismo ang iyang kaugalingon alang kanato? Gibubo ba sa krus mismo ang iyang kaugalingong dugo (nga wala man gani'y dugo ang kahoy) alang kanato? Namatay ba ang krus mismo alang kanato, ug dili ang Karnero sa Dios—si Cristo? Unsaon kaha nga mahimong halad ang usa ka kahoy nga walay pagbati alang sa tibuok kalibutan? Dili ba ang Anak sa Dios ang gisunog sa krus alang kanato (ug dili ang krus mismo), ug kini ba usa ka halad nga madawat sa Dios Amahan? Labaw pa, gitawag nila nga idolo ang krus nga upat ka punta (nga ilang gitawag nga 'kryzh'); ug dinhi klaro kaayo ang ilang kabuang. Kay ang usa ka diyos-diyosan kinahanglan nga susama sa tawo nga iyang girepresenta, nga adunay ulo, nawong, mga kamot, mga tiil, ug hulagway sa tibuok lawas sa tawo: kay ang Antikristo usa ka tawo nga adunay ulo, mga kamot, mga tiil ug tanang mga bukog sa lawas sa tawo. Apan ang krus nga upat ka punta ba usa ka hulagway sa tawo? Aduna ba kini ulo, nawong, mga mata, mga dalunggan, baba, mga kamot, mga tiil ug uban pang mga bahin sa lawas sa tawo? Kay giunsa man nga ang krus nga upat ka tumoy mahimong idolo o hulagway sa Antikristo, usa ka tawo nga wala magpakita og dagway sa tawo? Dugang pa: ang krus nga upat ka tumoy, nga ilang gitawag og 'kryzh', gitawag nga gisumpa, nga nag-ingon: 'ang gisumpa nga Latin nga krus'. Ug sa lain nga bahin sa ilang makasulatan nakasulat: 'Ang kahoy nga giukitan og diyos-diyosan—mao kana ang Latin nga "kryzh"—ug nga ilang gitawag imbis sa Dios, kini gisumpa, ingon man usab ang nag-ukit niini.'

Niining ilang mga blasphemous nga pulong, sila pareho nga malimbongon ug sobra ka hambog. Malimbongon sila, nagasulti og bakak, ingon man unta na adunay mosimba sa krus nga upat ka punta imbis sa Dios. Kinsa may mosimba sa krus ingon sa Dios? Dili ang mga Romano, dili usab kami; kay ang krus dili Dios, gawas kon kining mga skismatiko nagtan-aw sa walong-sanga nga krus ingon nilang Dios. Apan nagpasagad sila sa pagtawag sa upat-sanga nga krus nga gisumpa; ipakita nila, busa, asa nila gikuha ang sumpa batok sa upat-sanga nga krus? Gikan sa unsang konseho? Kay kung walay anatema sa konsilyo gikan sa Simbahan, dili mahimo nga ideklara nga gisumpa ang bisan kinsa o bisan unsa. Unsa nga konsilyo, nan, ang nagpahayag og anatema batok sa krus nga upat ka punta: usa ba kini ka Ekumenikal nga Konsilyo, o usa ka lokal nga konsilyo? Tin-aw nga mao kini ang ilang heretikal nga tigum, nga gipahigayon sa kalasangan sa Bryn, nga nagkondena sa balaan nga krus nga may upat ka punta sa Ginoo ngadto sa anatema, samtang sila mismo ang gisumpa. O walay-Dios nga ka-isog!

Ang idolo sa Antikristo gihulagway sa Pahayag nga adunay gahum sa pagsulti, sama sa usa ka buhing tawo; busa gisulat: *'Gihatagan siya og gahum sa paghatag og espiritu sa hulagway sa mananap, aron* ang hulagway *sa mananap makasulti, nga nagaingon, "*[555] *."'* Apan ang krus nga upat ka punta, nga gitawag sa mga skismatiko nga idolo sa Antikristo, adunay ba kini tingog sa tawo o pakigpulong? Nagaestorya ba ang krus sa bisan kinsa? Dili lang kini nag-estorya, apan wala gani kini'y baba. Unsaon man, busa, nga ang krus nga upat ka punta mahimong diyos-diyosan o hulagway sa Antikristo, nga wala mag-ingon ug bisan unsa ug wala gani'y baba? Kay ang mga skismatiko nagbakak uban sa ilang mapanamastamas nga pergamino, nga nagtawag sa balaan nga krus ni Cristo nga upat ka punta nga diyos-diyosan sa Antikristo ug usa ka kasuklam-suklam sa paglaglag nga nagtindog sa balaan nga dapit. Apan sa tanan nilang spekulasyon ug heretikal nga pagtulon-an, sila malimbungon, ug, sama sa nalibog, wala nila mabantayi nga naglibog-libog sila. Ang mga yano ug ignorante, bisan pa man, motuo kanila ug mosunod sa ilang mga tiil ngadto sa sayop ug pagkaguba.

IKALIMANG PANGUTANA KONSABANG KRUS

Ang krus nga upat ka tumoy ba ang marka sa Antikristo, o mao ba kini unya?

[555] Rev. 13:13.

Gikan sa basahon ni San Juan nga Teologo, nga nailhan nga Apocalipsis, klaro nga gipakita nga sa katapusang mga adlaw, sa pag-abot sa Antikristo, duha ka grupo sa mga tawo ang motumaw: ang usa nagtuo kang Kristo, ang usa pa sa Antikristo. Ang duha ka grupo sa mga tawo magbitbit og selyo sa ilang mga agtang: kadtong nagtuo kang Kristo magbitbit sa selyo ni Kristo, samtang kadtong nagtuo sa Antikristo magbitbit sa selyo sa Antikristo.

Mahitungod sa mga tawo nga nagtuo kang Kristo, gisulat kini ingon niini: *'Nakita nako* ang usa ka anghel nga misaka *gikan sa pagsubang sa adlaw, nga nagbitbit sa selyo sa buhing Dios; ug siya misinggit sa kusog nga tingog ngadto sa upat ka anghel nga gihatagan og gahum nga makadaot sa yuta ug sa dagat, nga nagaingon: 'Ayaw ninyo dauta ang yuta, ang dagat, o ang mga kahoy, hangtod among timbrahan ang mga alagad sa atong Dios sa ilang mga agtang'*[556] .

Alang sa mga nasud nga gitakda nga motuo sa Antikristo, ingon niini ang gisulat: *siya* (ang Antikristo) *magbutang og marka sa ilang tuo nga kamot* o *sa ilang agtang, aron walay bisan kinsa ang makapalit o makabaligya gawas kon adunay marka, o ang ngalan sa hayop, o ang numero sa iyang ngalan*[557] .

Kay ang Antikristo mopatay sa mga dili motuo kaniya; ingon niini ang gisulat: *'Ang bisan kinsa nga dili mosimba sa hulagway sa hayop pagapatyon'*[558] .

Apan kadtong walay selyo sa Dios sa ilang mga agtang silotan sa kalagot sa Dios, ingon nga gisulat: *'Misaka ang aso gikan sa balon sama sa aso sa dakong pugon, ug nangitngit ang adlaw* ug ang hangin *tungod sa aso gikan sa balon.' Ug gikan sa aso misaka ang mga tipaklong sa yuta, ug gihatagan sila og gahum sama sa gahum sa mga alacdan sa yuta. Ug gisultihan sila nga dili nila dauton ang sagbot sa yuta, ni bisan unsang luntiang tanom, ni bisan unsang kahoy, kondili ang mga tawo lamang nga wala'y tatak sa Dios sa ilang mga agtang*[559] .

Busa atong susihon: asa ang selyo sa Dios, ug asa ang sa Antikristo?

Unsa nga selyo sa Dios ang ibutang sa mga agtang sa katawhan sa Dios sa mga adlaw sa Antikristo? Si San Andres, Arsobispo sa Caesarea sa Cappadocia, ang maghuhubad sa Apocalipsis, klaro nga nagpahayag nga ang selyo mao ang Balaang Krus. Busa, ingon niining maghuhubad, iyang gipasabot ang mga pulong sa Apocalipsis: *'Nakita ko ang lain nga anghel nga adunay selyo sa buhing Dios*[560] , ug ang nagsulat miingon: nga gipadayag kaniadto kang Ezequiel mahitungod sa usa ka tawo nga nagsul-ob og *panapton*—sa ato pa, usa ka taas nga sinina nga lino—ug nagmarka sa mga agtang, aron ang mga matarong dili malaglag uban sa mga dautan, tungod sa dili mailhi ug natago nga mga hiyas sa mga balaan, ug pinaagi sa Anghel[561] . Gipadayag usab kini dinhi sa bulahan (si Juan nga Teologo): ang labing balaan nga gahum, nga nagmando sa balaang Anghel isip tagapatuman, nga dili buhaton bisan unsa batok sa mga makasasala hangtod nga mailhan una sila sa mga ministro sa kamatuoran, nga gipili pinaagi sa selyo. Kini, bisan pa man kaniadto alang sa mga nagtuo kang Kristo sa karaang panahon—kadtong nakalikay sa pagkaguba sa Jerusalem sa mga Romano—karon natuman na sa kadaghanan nga naglakaw sa kangitngit (nga nagkadaghan na ngadto sa libo-libo), sama sa gipadayag ni Santiago nga Dako ang ilang kadaghan kang Pablo nga Bulahan. Apan, sama sa giingon na, sa panahon sa pag-abot sa Antikristo, kini makita kaayo—ang pagdaghan sa mga matinud-anon—*ang selyo* sa Krus nga nagahatag kinabuhi, nga nagbulag sa mga matinud-anon gikan sa mga dili matinud-anon, nga nagbitbit sa tanda ni Cristo nga walay kahuya ug maisugon sa atubangan sa mga daotan[562] . Busa ang Anghel miingon: 'Ayaw pagdaot sa yuta, ni sa dagat, ni sa mga kahoy, *hangtud nga atong timbrahan ang mga alagad sa atong Dios sa ilang mga agtang'*[563] .

Si San Andres sa Caesarea usab miingon sa lain nga dapit: 'Sa *katapusan sa dautang mga buhat nagbarug ang tinago nga kamatayon sa kalag, nga sakop kanila ang wala maila sa ilang mga agtang sa banal nga selyo ug sa kahayag sa krus nga nagahatag* kinabuhi'[564] . Hangtod dinhi si Andres. Si San Hipolito mouyon kaniya, sa

---

[556] Rev. 7:2 ug 3.
[557] Rev. 13:16 ug 17.
[558] Ibid., 13:15.
[559] Rev. 9:2, 3 ug 4.
[560] Rev. 7:2. pp. 31 ug 32.
[561] Ezek. 9.
[562] Rev. 9:4.
[563] Rev. 7:3.

iyang sermon para sa Domingo sa Pagpanapaw, sa folio 127 ug sa likod sa folio 133, nga nag-ingon *nga ang Krus ni Kristo mao ang selyo sa mga matinud-anon.* Gipamatud-an usab kini sa libro sa pagtuo sa usa ka walay ngalan nga awtor, nga gipatik sa Moscow niadtong tuig 7156, sa panahon sa patriyarkado ni Jose; niini, sa Kapitulo 9, mahitungod sa Krus, sa likod sa folio 69, gisulat kini ingon niini: Sa panahon sa Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, tanang mga balaan pagatimaan sa tanda sa krus. Mao kini ang katapusan sa libro. Ug unsa pa kaha ang mas klaro pa kaysa niini nga pagpamatuod ug ebidensya?

Dili ba giingon sa mga skismatiko nga ang walo-ka-puntos nga krus mao ang selyo sa mga noo sa mga matinud-anon? Apan paminawa nila ang unang mga pulong ni San Andres, nga sa paghinumdom sa panan-awon ni Ezequiel, gipaila ang panan-awon ni Juan, nga nag-ingon: *'Sama sa* gipadayag kang Ezequiel kaniadto, ug uban pa: ingon usab niini sa bulahan.' Unsa man, busa, ang nakita ni Ezequiel? Nakahisgot na kita niini sa ibabaw sa mga prefigurasyon sa Krus nga makita sa mga panan-aw ug pagpadayag sa Propeta, ug among balikon kini dinhi usab: Nakita ni Ezekiel ang usa ka Anghel nga nagtimaan sa katawhan sa Dios sa ilang mga agtang; ang ika-unom nga marka mao ang Griyegong letra nga *'ταυ'*, nga gisulat nga susama sa atong kapital nga 'T'. Kana nga letra usa ka pahibalo sa krus nga upat ka tumoy, dili sa krus nga walo ka tumoy; kay sa dihang gidugang ang titulo ni Cristo sa ibabaw niining letra, ingon niini:

inyong makita ang krus nga upat ka tumoy ni Kristo. Ingon man, sa maong panan-awon nakakita si Ezequiel sa usa ka pahibalo sa umaabot nga krus nga upat ka tumoy, ingon usab sa Pahayag nakita ni Juan nga Teologo ang maong krus mismo, nga gigamit sa Anghel sa pag-selyo sa mga alagad sa buhing Dios; ang gipadayag kang Ezequiel gipadayag usab dinhi sa panalanginan. Mao kini ang gisulti, ug wala nay lain; nga mao, dili usa ka walong-sanga nga krus kondili usa ka upat-sanga nga krus ang gipadayag kang San Juan. Dugang pa, gikan niini nahibal-an nga ang selyo ni Kristo usa ka upat-sanga nga krus, dili usa ka walong-sanga. Nagsulat si San Hipolito sa iyang sermon para sa Meatfare Week, sa likod sa folio 131: Ngano man ibutang sa Antikristo ang iyang marka sa tuo nga kamot ug sa agtang sa iyang mga sumusunod? Kay walay bisan kinsa nga maghimo sa balaan ug nagahatag-kinabuhi nga krus gamit ang iyang tuo nga kamot sa iyang agtang, apan ang iyang kamot mapugngan, ug busa wala siyay gahum nga markahan ang iyang kaugalingong mga bahin sa lawas. Hangtud dinhi si Santo Hipolito. Ingon usab, si Santo Efren miingon: 'Ang Antikristo *magbutang sa tuo nga kamot sa tawo, ug ingon usab sa iyang agtang, og usa ka makalilisang nga hulagway, aron ang tawo dili na makahimo sa pagmarka sa iyang kaugalingon sa tanda ni Kristo nga atong Manluluwas gamit ang iyang tuo nga kamot*'[565] . Hangtud dinhi si Efren. Klaro, bisan pa, nga ginamarkan nato ang atong mga agtang ug uban pang bahin sa lawas sa krus nga upat ka tumoy, ug dili sa krus nga walo ka tumoy, samtang ginabuhat nato ang tanda sa krus gamit ang atong tuo nga kamot.

Alang sa krus nga upat ka tumoy, ang selyo ni Kristo, sama sa karon, mao gihapon kini ang ibutang sa mga noo sa mga matinud-anon sa mga adlaw sa Antikristo.

Unsa kaha, busa, ang selyo sa Antikristo? Ang gihisgutan nga Santo Hipolito klarong nagpahayag nga dili kini usa ka krus, kondili lahi kaayo nga butang. Busa, sa iyang gihisgutan nga buhat, sa panid 121, miingon ang maong santo: 'Ang Ginoo naghatag sa dungganong krus isip usa ka timaan sa mga nagtuo kaniya; ug siya (ang Antikristo) magahatag usab sa iyang kaugalingong timaan. Ug usab, sa likod sa panid 133, miingon siya: 'Ang tanan miliko gikan sa Dios ug mituo sa manlimbong (ang Antikristo), nga nadawat ang timaan sa dautang manlalaban sa Dios *imbis sa makahatag-kinabuhi nga Krus sa Manluluwas.'*

Mao kini ang pagpamatuod ni Santo Hipolito—ang kara ug himayaong tawo taliwala sa mga obispo ug mga martir—klaro pa kaysa sa adlaw mismo, nga ang selyo sa Antikristo dili mao ang krus. Unsa kaha kini? Gidugang sa mga skismatiko ang Latin nga krus sa mga pulong ni Hipolito sa ilang bakak nga pergamino; murag si Santo Hippolytus nag-ingon nga kadtong motuo sa Antikristo modawat sa iyang marka—ang Latin nga krus—imbes sa krus nga nagahatag kinabuhi sa Manluluwas. Apan ang pulong nga 'Latin nga krus' wala gayud makita sa teksto ni Hippolytus. Kining mga bakakon, kauban ang amahan sa bakak, ang yawa, nagdugang niining mga pulong sa teksto sa santo tungod sa ilang kaugalingong dautang tuyo; ilang gidugang ang lapok sa bulawan, ang

[564] Kapitulo 9, Pulong 9, folio 41. Ang iyang memorial, 30 Enero.
[565] Pulong 106, folio 267.

kangitngit sa kahayag, ug ang bakak sa kamatuoran, nga nagtinguha sa pagpanamastamas sa krus nga upat ka punta. Mahitungod sa unsa ang marka sa Antikristo, klaro nga gipahayag ni San Juan nga Teologo sa Pahayag: *mao ang inskripsyon, o ang ngalan sa hayop, o ang numero sa iyang* ngalan—[566] ; kana mao ang marka sa Antikristo. Sa samang paagi, nagpamatuod si San Andres sa Caesarea, nga nagaingon: 'Ang Antikristo mag-andam sa paglaglag, ug maningkamot nga ipataw sa tanan nga mosimba kaniya *ang marka sa gisumpa nga ngalan sa apostata*.' Mao kana ang gisulti ni Andres. Ug kinsa bay makasugakod sa paghuna-huna pa og labaw pa niini? Gawas lang, tingali, kon adunay gustong mangutana bahin sa ngalan sa Antikristo, unsa kini nga ngalan. Apan walay makahibalo niini; kay gitago kini sa Diyos gikan sa kuryosidad sa tawo, ingon ni San Andres: 'Kung adunay panginahanglan (sama sa giingon sa pipila ka magtutudlo) nga masayran gayud unsa ang ngalan (sa Antikristo), Ipadayag unta Niya kini; *apan ang grasya sa Diyos wala magbuot* nga ang ngalan sa pagkaguba masulat sa Banal nga Basahon.' Mao kana si San Andres. Apan kung ang Dios wala magbuot nga ipadayag kini, kinsa kaha ang makahibalo sa gipahilom sa Dios? Ang uban nangita sa ngalan sa Antikristo taliwala sa mga karaang balaan, ug ang pipila nakakaplag og mga bakas ug kapareho sa iyang ngalan, apan gisgutan lang nila kini sa spekulasyon, dili sa kasiguruhan. Busa si Santo Hipolito, sa iyang gihisgutan nga traktado, sa likod sa folio 131, miingon: 'Ang iyang numero mao ang 666; *wala ko kahibalo, kay delikado nga susihon pag-ayo* kini nga sinulat.' Tumanon nato kining iyang mga pulong: 'Wala ko kahibalo'—sa ato pa, nagduda ko, apan dili ko ginasulti nga sigurado—kay delikado nga hubiton kining sinulat sa tibuok; ug miingon siya: 'Kay daghang mga ngalan ang makita niining numeroha, ug bahin sa uban pang mga ngalan nga naglangkob sa numero sa Antikristo, nga gisulat didto, basaha kini sa gustong mabasá.' Ingon usab sa komentaryo ni Andres sa Apocalipsis, sa kapitulo 13, sa folio 62[567] . Ug sa libretto ni Iyang Kahalangdon Stephen, Obispo sa Ryazan, sa Kapitulo 8. Kita, bisan pa, nagaingon: kung kini nga misteryo wala ipadayag sa karaang mga santo, aron tinuod nilang maila ang ngalan sa Antikristo, kinsa kaha karon sa atong panahon ang makahibalo niining misteryo nga wala ipadayag sa Dios sa bisan kinsa? Ug dili kini kinahanglanon o mapuslanon nga susihon kini nga butang. Maayo ang gisulti ni San Andres: 'Ang nailhan nga kahibalo sa numero, ingon man usab ang uban pang mga butang nga gisulat mahitungod kaniya (ang Antikristo), ipadayag sa takdang panahon'[568] .

Alang kanato, nga nangita sa upat-ka-pungtod nga krus sa Ginoo, igo na nga nakaplagan nato ang tinuod nga pagpamatuod sa mga balaang amahan, nga ang upat-ka-pungtod nga krus ni Kristo dili ang selyo sa Antikristo. *Kay* ang mga skismatiko *nagbakak*, ug heretikal nga *nagpasipala sa krus ni Kristo nga upat ka punta,* nga walay hustisya nga gitawag kini nga selyo sa Antikristo.

Apan kon gusto nila nga mapamatud-an nga tinuod ang ilang bakak, ipakita nila kanamo bisan usa ka testimonya gikan sa Balaang Kasulatan, o gikan sa karaang mga Balaang Amahan—kinsa man ang misulat o misulti niini— bisan Apostol, o Propeta, o magtutudlo, o kono-sedor, o martir, o ginagalang, o sa mga eklesiastikal nga libro, nga ang krus nga upat ka punta mao ang selyo sa Antikristo? Kinsa kaha ang motuo sa mga tawo nga wala magpakita og kasaligan nga ebidensya, apan nagasulti lang og ingon ana base sa ilang kaugalingong bakak ug heretikal nga mga imbentong istorya? Kay sama sa balay nga gitukod sa balas, nga walay pundasyon, dili makabarog, ingon usab ang matag pulong ug pagtulon-an nga walay tinuod ug klarong ebidensya dili matuohan o lig-on. Pagmatuod sila, busa, gikan sa karaang, gipamatud-an nga mga libro sa mga santo, ug dili gikan sa ilang kaugalingong bag-o ug bakak nga mga libro. Apan bisan asa, dili nila mapakita ang ingon nga pagpamatuod, gawas kon ilang hisgutan ang amahan sa mga bakak, ang ilang kaugalingong magtutudlo ug giya, ang yawa, nga nagdumot kang Kristo ug sa armas ni Kristo—ang Balaang Krus, nga pinaagi niini siya napildi—ug nahadlok ug nangurog sa landong sa Krus, ug pinaagi sa mga baba sa iyang mga disipulo, diin siya nagpuyo, nagpamulong siya og mga panamastamas batok sa balaan nga krus nga upat ka punta.

Apan bisan pa kon pinaagi sa ilang schismaticong blasfemiya ug sa krus nga upat ka tumoy, timplahan sa Antikristo ang iyang mga sumusunod, dapat ba nato busa pagdumotan ang balaan nga krus nga upat ka tumoy? Layo kini kanato. Ang Antikristo pagatawgon usab nga Kristo: kay dili siya pagatawgon nga Antikristo, kondili Kristo. Bisan ang mga Hudiyo, sa ilang kaugalingong pagsabot, wala magpaabot sa Antikristo, kondili sa Kristo;

---

[566] Rev. 13:17.

[567] mahitungod sa Rev. 13:18, folio 62.

[568] Pahina 62, sa bersikulo 18.

apan kita, ang mga ortodoksong Kristohanon, dili magdumot sa ngalan ni Kristo nga atong Manluluwas, bisan pa kon ang Antikristo mag-angkon nga siya nagbitbit niining maong ngalan. Ug ingon nga ang Antikristo pagatawgon nga Kristo, nagpamatuod si San Andres sa Diskurso 10, Kapitulo 11, sa folio 49: *'Ipahayag niya ang iyang kaugalingon nga siya mao ang Kristo.'* Ug si San Hipolito, sa folio 121, miingon: 'Kay sa tanang aspeto gusto sa manlimbong nga susama *sa Anak sa Dios.'* 'Sa tanang aspeto': kay tawgon pa gani niya ang iyang kaugalingon sa ngalan ni Cristo. Apan ang Ginoo mismo miingon sa Ebanghelyo: *'Daghang tawo ang moanha sa akong ngalan, nga nagaingon, "Ako mao si Cristo*'" ([569]). 'Daghang tawo'—mao ang mga tig-una sa Antikristo. Ug kon kining mga tawo magkuha sa ngalan ni Cristo alang sa ilang kaugalingon, labi pa gayud kaha nga ang Antikristo mismo magkuha sa ngalan ni Cristo alang sa iyang kaugalingon.

Kay sama sa dili nato pagdumot kang Kristo, ang Anak sa Dios, bisan pa man moangkon ang Antikristo nga siya mao si Kristo, ang Anak sa Dios, ingon usab dili nato pagdumotan ang krus nga upat ka tumoy, bisan pa man kini mao ang selyo sa Antikristo. Apan ingon nga gihigugma nato si Kristo, ang Anak sa Dios, ug nag-angkon ug nagtuo kaniya, ingon usab nato gihatagan ug dungog ug gihalokan ang balaang krus nga upat ka tumoy ingon nga tinuod kini, ug niini nato ginabuhat ang tanda sa krus ug gitimbogan kita sa Kumpirmasyon, ingon nga tinuod nga tatak ni Kristo nga atong Dios, ug dili ang sa Antikristo. Busa natuman nato ang tanang sakramento, gipanalanginan nato ang mga ortodoksong matinud-anon ug ang ilang pagkaon, ug gipanalipdan nato ang atong kaugalingon bisan asa pinaagi sa krus nga upat ka tumoy.

Apan kon ginadumtan sa mga skismatiko ang krus nga upat ka tumoy tungod kay, sa ilang pagpanglimbong sa ilang kaugalingon, kini mao ang selyo sa Antikristo, nan angay ra usab nga ilang dumtan si Kristo mismo, ang Anak sa Dios; kay ang Antikristo pagatawgon nga Kristo, Anak sa Dios. Apan unsa ka buang, heresiya ug dautang buot ang ilang gibuhat! Kay pinaagi sa pagpanamastamas sa Krus ni Cristo, ginapanamastamas nila si Cristo mismo, nga gipako niini.

Labaw pa, angay usab silang kataw-anan niining bahin: ilang gisal-ut ang krus nga upat ka punta ni Kristo, nga ilang gitawag nga marka sa Antikristo, apan nagbuhat sila sa tanda sa krus gamit ang krus nga upat ka punta; *kay* nagbuhat sila sa tanda sa krus gamit ang (sumala sa ilang blasfemong pakigpulong) marka sa Antikristo, ug dili sila mga Kristohanon, kondili mga anti-Kristohanon. Angay ra gayud kaninyo, O mga mapanabagon! nga nagdumot sa krus nga upat ka punta apan nahigugma sa krus nga walo ka punta, nga buhaton ang tanda sa krus dili sa krus nga upat ka punta kondili sa krus nga walo ka punta, una ninyong itracing ang tanda sa inyong agtang, unya ipaabot kini paubos sa inyong pusod, ug ang gilapdon sa krus sa imong abaga, ug unya timan-i ang ubos nga bahin sa krus nga diagonal sa imong tiyan: ug ingon niini, sumala sa inyong pagtuo, kamo mahimong tinuod nga mga Kristohanon.

Busa, pinaagi sa hugot nga pagsusi, among gisusi, O mga hinigugma, ang balaan nga krus nga upat ka tumoy ni Cristo, ug nakaplagan kini:

nga ang krus nga upat ka punta dili, sa Daan nga Tugon, ang landong sa krus nga walo ka punta;

kay sa krus nga Romano nga upat ka tumoy, ug dili sa krus nga Bryn nga walo ka tumoy. Si Kristo gipako sa krus;

kay ang krus nga upat ka tumoy dili mao ang krus

Romanong krus;

kay ang krus nga upat ka tumoy dili hulagway o diyos-diyosan sa Antikristo, ni mao kini ang kasuklam-suklam sa paglaglag;

ug tungod kay ang krus nga upat ka tumoy dili, ug dili gayud mahimong, selyo sa Antikristo, kondili mao ug magpabilin nga selyo ni Kristo, ang buhing Dios.

Kabanata 25. Mahitungod sa Timaan sa Krus

Nakaabot usab sa among pagtagad nga ang pipila ka mga schismatikong paksyon, nga nagtawag sa krus nga upat ka punta ni Kristo nga selyo sa Antikristo, nakaabot na sa ingon ana ka grabe nga kahimtang sa kabuang nga nagsugod na gani sila pagduha-duha sa tanda sa krus—nga upat ka punta ug gihulagway sa lawas gamit ang tuo nga kamot— nga nahadlok nga basin ginamarkan nila ang ilang kaugalingon sa marka sa Antikristo; ug sa

[569] Mat. 24:5.

tinuod, ang uban kanila dili na gyud maghimo sa tanda sa krus, bisan pa kon kinsa kanila ang mosulod sa simbahan sa dili tuyo. Nangutana sila: kinsa ang nagsugo sa mga Kristohanon sa paghimo sa tanda sa krus—usa ka krus nga upat ka tumoy—ibabaw sa ilang kaugalingon, ug kanus-a pa nagsugod kining buhata, ug gikan kanino? Ug nangutana usab sila: dili ba mahimo ang pag-ampo sa Dios nga walay tanda sa krus, ug ang pagyuko nga walay paghimo sa tanda sa krus ibabaw sa kaugalingon?

Isip tubag sa ilang kabuang, igo na ang pag-quote sa mubo nga mga pulong ni San Juan Crisostomo, nga nahisgutan na, gikan sa iyang ika-upat nga homilia sa Ikaduhang Epistola ngadto sa mga Tesalonica: *'Aduna'y tradisyon;* ayaw na *pagpangita pa og laing butang*[570] . Ang mga pulong ni San Basilio nga Dako, Arsobispo sa Caesarea sa Cappadocia, nga gimention sa libro nga may titulo nga 'Uvet', sa folio 128, igo na usab aron tubagon kini, nga nag-ingon ingani: "Ang paghimo sa tanda sa krus sa nawong ug dughan *usa ka karaang Apostolikong tradisyon,* nga gipasa kanato pinaagi sa pagtudlo kaysa pinaagi sa sinulat.' Mao kini ang mga pulong ni Basil. Apan tungod kay ang mga bulag nangita og maggiya ug ang maluya sa pagtuo nangita og tinuod nga giya, ipakita nato kanila, gikan sa mga kasaysayan sa simbahan, kung kanus-a pa nagsugod ang tanda sa krus sa taliwala sa mga Kristohanon.

Ang tanda sa krus nagsugod sa unang Simbahan sukad pa sa mga adlaw sa mga Apostoles, gikan mismo sa labing balaan nga mga Apostoles, nga gitudloan sa Ginoong Kristo mismo, niadtong panahona pagkahuman sa Iyang Pagkabanhaw, *gidala Niya sila sa Betania ug sa pag-alsa sa Iyang mga kamot, gipanalanginan sila: '*[571] *'.* Sukad niadto, ang mga balaan nga Apostoles, nga gipanalanginan mismo ni Kristo, misugod usab sa pagpanalangin sa uban ug paghimo og mga milagro pinaagi sa tanda sa krus, nga ipatin-aw sa dili madugay.

Sa kinabuhi ni San Juan nga Ebanghelista, ang Teologo, nasulat: *sa usa ka higayon nakit-an ni San Juan ang usa ka masakiton nga lalaki nga naghigda sa kilid sa dalan, gilutos sa grabeng hilanat, ug giayo niya kini pinaagi sa tanda sa krus*[572] ; ug ang kinabuhi ni Juan gisulat ni Prochorus, ang iyang disipulo.

Ang maong kinabuhi usab nagtala sa mosunod: Aduna'y usa ka Kristohanon nga nahulog sa grabe ka kakabus nga, wala siyay bisan unsa nga ikabayad sa iyang mga utang sa iyang mga nagpapautang, busa nagpasiya siya nga kuhaon ang iyang kaugalingong kinabuhi tungod sa lawom nga kasubo. Ug siya nangayo sa usa ka Hudiyong salamangkero nga hatagan siya og makamatay nga hilo nga iyang imnon. Kining salamangkero, nga kaaway sa mga Kristohanon apan higala sa mga demonyo, mituman sa iyang hangyo ug gihatagan siya sa makamatay nga ilimnon. Gikuha sa Kristohanon ang makamatay nga hilo gikan kaniya ug mibalik sa iyang kaugalingong balay: samtang nagpamalandong ug nahadlok, nga wala kabalo unsa ang buhaton. Ug pagkahuman niyang gihimo ang tanda sa krus ibabaw sa tasa, imnon niya kini, ug wala gyud siya'y nadaut niini; kay ang tanda sa krus nakatangtang sa tanang hilo sa tasa. Natingala kaayo siya sa iyang kaugalingon nga buhi pa siya ug wala gyud mabati bisan gamay nga kadaut. Tungod kay dili na niya makaya ang kasakit nga gihimo sa iyang mga maniningil, miadto siya sa Hudiyo aron hangyoon siya nga ihatag kaniya ang labing makamatay nga hilo. Ang Hudiyo, bisan pa, namangha nga buhi pa ang tawo, ug gihatagan siya sa labing kusgan nga hilo, nga gidawat sa tawo; unya, sa pag-adto niya sa iyang kaugalingong balay, samtang naghunahuna pag-ayo kon iyang imnon kini, naghimo usab siya sa tanda sa Balaang Krus ibabaw sa maong ilimnon, ug giinom kini, apan wala gyud siya'y nadaut. Ug mibalik siya sa Hudiyo nga nagpakita nga siya himsog; ug gipaka-insulto niya ang Hudiyo, nga miingon nga dili siya maalamon sa iyang kaugalingong limbong. Apan ang Hudiyo, nga nangurog, nangutana kaniya: 'Unsa imong gibuhat sa diha nga imo kini imnon?' Mitubag siya: 'Walay lain, nagbuhat lang ko og tanda sa Banal nga Krus ibabaw sa baso.' Nasabtan sa Hudio nga ang gahum sa Balaang Krus makapalayas sa kamatayon. Ug aron mapamatud-an ang kamatuoran, naghatag siya og pipila ka bahin sa maong hilo sa usa ka iro; ug sa diha-diha dayon, pagtilaw sa iro sa iyang atubangan, namatay kini. Pagkakita niini, midagan ang Hudio ngadto sa Apostol uban sa Kristohanon, ug gisultihan siya sa nahitabo. Gitudloan dayon sa Santo ang Hudiyo sa pagtuo kang Kristo ug gibunyagan siya; ug gisugo niya ang pobre nga Kristohanon nga magdala og karga nga dayami, nga giusab sa Apostol ngadto sa bulawan pinaagi sa tanda sa krus ug pag-ampo; ug gisugo niya siya nga

[570] Panid 2344.
[571] Lucas 24:50.
[572] 20 Septyembre, folio 117.

gamiton kana nga bulawan aron bayran ang iyang mga utang sa mga nagpautang kaniya, ug gamiton ang nahabilin aron maatiman ang iyang panimalay[573] .

Sa Kinabuhi ni San Mateo nga Ebanghelista gisulat: Usa ka prinsipe, nga gustong dakpon ang Apostol, kalit nga nabuta ug nangita sa iyang giya. Nagsugod siya sa paghangyo sa Apostol nga pasayloon ang iyang sala ug ibalik ang panan-aw sa iyang nabutang mga mata. Ang Apostol, pagkahuman niyang gihimo ang tanda sa krus ibabaw sa mga mata sa prinsipe, gihatagan siya og panan-aw[574] .

Sa kinabuhi ni San Felipe nga Apostol, usa sa Napulo ug Duha ka Apostoles, gisulat nga ang Apostol nagtudlo sa usa ka tawo nga ginganlan og Ira, nga nahayag pinaagi sa balaang pagbunyag, nga ituslok ang tanda sa krus sa iyang kaugalingong kamot ibabaw sa masakiton nga si Aristarchus, samtang ginapanalanginan ang iyang nag-antos nga mga bukton. Ug sa dihang nabuhat kini ni Iru, ang uga nga kamot ni Aristarchus dali dayon nga naayo, nabawi sa iyang panan-aw ang iyang mata, nakadungog ang iyang mga dalunggan, ug nahimong whole[575] siya.

Sa Kinabuhi ni San Dionisio Areopagita gisulat: Sa dihang ang balaang Apostol Pablo nagbiya sa siyudad sa Atenas, usa ka buta nga lalaki—nga nahibaloan sa tanan nga buta sukad pagkahimugso—nangayo sa Apostol nga hatagan siya og panan-aw. Gihimo niya dayon ang tanda sa krus ibabaw sa mga mata sa lalaki ug miingon: 'Ginoo ug Magtutudlo ko, si Jesu-Cristo, nga nagmugna sa kalibutan, gihaplasan ang mga mata sa lalaki nga natawo nga bulag ug gihatagan siya og panan-aw—pagpadayag usab kanimo sa Iyang gahum.' Ug sa dayon nakabaton og panan-aw ang lalaki nga natawo nga bulag[576] .

Si Santa Tekla, ang unang martir ug disipulo ni Apostol Pablo, sa dihang daghang kahoy ug sanga ang natigom aron siya pagasunogon, naghimo og tanda sa krus ibabaw niini tanan, misaka, ug mitindog sa tumoy; ug wala siya hikapa sa kalayo[577] .

Si Santa Basilissa, Martir sa Nicomedia, pagkahuman sa paghimo sa tanda sa krus, misulod sa nagdilaab nga pugon taliwala sa mga kalayo, ug sa pagbarog sulod sa daghang oras sa nagdilaab nga kalayo, napreserbar nga walay kadaut[578] .

Ang balaan nga mga martir nga sila Avdon ug Sennis, mga prinsipe sa Persia, gidala sa Roma sa Emperador nga Romano nga si Decius ug gipahaboy sa mga hayop tungod kang Kristo; apan, protektado sa tanda sa krus, wala sila masamdan sa mga hayop[579] .

Ang mga Balaang Martir Zinon, Alexander ug Theodore, kauban ang uban pa, nga sa panahon sa pagmartir sa Balaang Martir Terentius, gihugyaw sa ika-10 ka adlaw sa Abril: pagkahuman silang gipatay sa gobernador Fortunatianus duol sa usa ka templo sa idolotriya, gibuhat nila ang tanda sa Krus ni Kristo sa ilang mga agtang, ug gipahuyop nila ang hangin paingon sa templo; diin ang mga dios-diosan sa sulod niini dali dayon nahulog uban sa dakong kasaba ug nabungkag ngadto sa abog[580] .

Ang Balaang Dakong Martir Procopius, human siya gipahamtang sa prisohan human makasinati og daghang grabeng samad alang sa gugma ni Kristo, gibisita siya sa tungang gabii sa duha ka labing hayag nga anghel nga porma sa matahum nga mga batan-on, nga miingon kaniya: 'Tan-awa kami ug tan-awa.' Gitan-aw niya sila ug miingon, 'Kinsa kamo?' Mitubag sila, 'Kami mga anghel nga gipadala kanimo sa Ginoo.' Unya miingon ang martir kanila, 'Kung kamo gayud ang mga anghel sa Ginoo, motungo kamo sa atubangan sa Ginoo sa akong panan-aw, ug buhata ang tanda sa krus aron mapanalipdan ninyo ang inyong kaugalingon, aron motuo ako kaninyo.' Gibuhat dayon kini sa mga anghel, nga miingon: 'Karon motuo ka na, kay gipadala kami sa Ginoo kanimo[581] .'

---

573 Pahina 120.
574 16 Nobyembre, folio 352, likod.
575 14 Nobyembre, folio 341, likod.
576 3 Oktubre, folio 151.
577 24 Septiyembre, folio 101.
578 Ibid., 3, folio 18.
579 30 Hulyo, folio 404 sa likod.
580 Panid 207.
581 8 Hulyo, folio 246.

Samtang si San Gregorio, Obispo sa Neocaesarea, nagbiyahe gikan sa disyerto paingon sa iyang obispado, nakasugat siya og usa ka paganong templo sa dalan; kay gabii na ug kusog ang ulan, busa napugos ang santo ug ang iyang mga kauban nga mosulod sa maong paganong templo ug magpabilin didto sa gabii. Daghan didto nga mga diyos-diyosan diin nagpuyo ang mga demonyo; mipakita sila sa ilang pari ug nakig-istorya kaniya. Samtang nagpabilin si San Gregorio didto sa gabii, gihimo niya ang iyang naandan nga mga awit ug pag-ampo sa tungang gabii ug sa buntag, ug gihimo niya ang tanda sa krus sa hangin, nga nadisturbo sa mga halad sa demonyo. Nahadlok sa tanda sa krus ug sa mga pag-ampo ni San Gregorio, gibyaan sa mga demonyo ang ilang templo ug mga diyos-diyosan, ug nilayas[582] .

Sa kinabuhi sa mga balaan nga martir nga sila Cyprian ug Justina nasulat: nga usa sa mga prinsipe sa mga demonyo, gipadala ni Cyprian nga salamangkero ngadto sa dalagang si Justina; pagkahuman nga nagbag-o siya sa dagway sa usa ka babaye, miadto siya ug gipangdani siya sa daghang mga pulong aron pakaslan ang daotan ug maluoy nga batan-on nga si Aglaides, nga nag-quote sa mga pulong sa mga Apostoles gikan sa Balaang Kasulatan: *'Ang kaminyoon mahimayaon ug ang higdaanan sa magtiayon dili mahugawan'*[583] . Pagkadungog niini nga mga pulong, nakaila si Justina sa yawa, kana nga malimbungon nga manlimbong, ug, mas labaw pa kaysa kang Eba, napildi niya kini: kay, nga wala mag-istorya og dugay kaniya, midali siya sa dalangpan sa Krus ni Kristo, gibutang ang balaan nga tanda sa iyang nawong, ug gitagna ang iyang kasingkasing ngadto sa Dios, ang iyang Nobyo; ug sa kalit lang nawala ang yawa nga napuno sa dakong kaulaw, labi pa kaysa kaniadto. Unya miadto kaniya ang hambog nga prinsipe sa mga demonyo, nga magubot ang panagway, ug si Cyprian, sa pagkahibalo nga wala usab siya makab-ot og bisan unsa, miingon sa yawa: 'Dili gani ikaw, nga usa ka gamhanang prinsipe ug mas maalamon pa kaysa sa uban sa ingon ani nga mga butang, mapildi kana nga dalaga? kinsa man kaninyo ang makabuhat ug bisan unsa batok sa dili mapildi nga kasingkasing niadtong dalaga? 'Ingna ko, unya,' miingon siya, 'pinaagi sa unsang armas ka mapugngan? Ug unsa ang makapawala sa imong gamhanang gahum?' Ang yawa, napugos sa gahum sa Dios, mitug-an bisan dili niya gusto: 'Dili namo,' miingon siya, 'makatan-aw sa timaan sa krus, apan molayas kami niini, kay kini nagasunog kanamo sama sa kalayo ug nagapahawa kanamo layo[584] .'

Nakasulat usab didto: Sa dihang nasabtan pag-ayo ni Cyprian nga walay makalupig sa tanda sa Krus ug sa ngalan ni Kristo, mibalik siya sa hustong paghuna-huna ug miingon sa yawa: 'O maninira ug manlimbong sa tanan, bahandi sa tanang kahugawan ug hugaw, nasabtan na nako karon ang imong kahuyang; kay kung mahadlok ka sa landong sa Krus ug mangurog ka sa ngalan ni Cristo, unsa kaha imong buhaton inig-abot kanimo sa Cristo mismo? Kung dili nimo mapildi ang mga nagbuhat sa tanda sa krus, kinsa pa kaha ang imong makuha gikan sa kamot ni Kristo? Karon nasabtan ko nga wala kay bili, wala kay mahimo, ug wala kay gahum nga magpanimalos. Ako, usa ka maluoy nga tawo, nadani sa pagpaminaw kanimo ug pagtuo sa imong pagpangdayeg; busa palayo ka kanako, ikaw nga gisumpa, palayo! Angay nga mag-ampo ako sa mga Kristohanon aron maluoy sila kanako; angay nga mangitag dalangpanan ako sa mga matarong, aron luwason ko nila ug atimanon ang akong kaluwasan. 'Palayo, palayo, ikaw nga walay balaod ug makalilisang!' Pagkadungog niini, ang yawa misulong kang Cyprian aron patyon siya; ug sa paghulog kaniya, gisugdan niya siyang gilumos. Apan si Cipriano wala'y natabang gikan sa bisan kinsa, ug wala siya kahibalo unsaon pagluwas sa iyang kaugalingon o pag-ikyas gikan sa mabangis nga mga kamot sa mga demonyo; ug, hapit na siya mamatay, nahinumduman niya ang tanda sa Balaang Krus, nga pinaagi niini gisukol ni Justin ang tanang gahum sa mga demonyo, ug miingon: 'O Dios ni Justin, tabangi ako.' Gitaas niya ang iyang kamot ug gihimo ang tanda sa krus; ug sa kalit lang, ang yawa, sama sa usa ka kusog nga pana, nibulag gikan kaniya. Pagkahuman niya makabawi sa iyang kaugalingon ug makab-ot ang kaisog, gitawag niya ang ngalan ni Kristo, gihimo ang tanda sa krus, ug kusganong misukol sa yawa, nga nagpanumpa ug nagpasaway kaniya. Ang demonyo, bisan pa, nagpabilin nga layo kaniya, ug, tungod kay wala siya kaisog nga moduol kaniya tungod sa tanda sa krus ug sa ngalan ni Cristo, gipanghadlok siya pag-ayo, nga nagaingon: 'Dili ka luwason ni Cristo gikan sa akong kamot.' Ug naglagot siya pag-ayo batok kaniya, nga nagngurog sama sa leon, ug nilakaw siya[585] .

---

[582] 17 Nobyembre, folio 355.
[583] Hebreohanon 13:4.
[584] 2 Oktubre, folio 141 sa likod.
[585] 2 Oktubre, folio 142, verso.

Sa Kinabuhi sa mga Banal nga Amahan Barlaam ug Joasaph sa India, nasulat nga ang mga demonyo, nga gipadala sa salamangkero nga si Feuda, naningkamot sa pagpukaw sa batan-ong prinsipe Joasaph og tinguha sa makalaut nga sala; apan sa dihang wala sila makab-ot ug nakabalik nga walay dala, gisaway sila ni Feuda, nga miingon: 'Kamo ba, mga maluya, ingon ana ka huyang nga wala gani makadaog sa usa ka batang lalaki?' Apan sila, tungod kay napugos sa gahum sa Dios ug dili gustong mopadayag, mitug-an sa kamatuoran, nga miingon: 'Dili namo makaya ang gahum ni Cristo, ni makakita gani sa tanda sa Krus, nga gigamit sa batan-on aron pagpanalipod sa iyang kaugalingon'[586] .

Sa Kinabuhi sa Banal nga Hilarion ang Dako gisulat: usa ka demonyo nagpagawas og daghang kauban niini ug misinggit sa ingon ana ka kusog nga mga tingog nga si Hilarion, nahadlok sa mismong tunog sa ilang mga tingog, mibiya sa maong disyerto ug nilayas. Sa pagkahibalo, bisan pa, nga kini mao ang kahadlok sa mga demonyo, naghimo si Hilarion sa tanda sa krus, nag-andam sa iyang kaugalingon sa taming sa pagtuo, mihapa sa iyang mga tuhod, ug nag-ampo nga matinud-anon sa Dios aron hatagan siya og tabang gikan sa kahitas-an. Ug samtang nag-ampo siya didto, iyang gipukan ang kaaway nga nagtindog ibabaw kaniya[587] .

Ang Kagalang-galang Anthony nga Dako, samtang nakigbisog batok sa mga demonyo nga misalakay kaniya, miingon: 'Kung aduna kamo'y gahum, gihatagan kamo sa Ginoo og awtoridad batok kanako; ania ako, kan-a ang gipresentar kaninyo; apan kung dili ninyo kini mahimo, ngano man nga nagpaningkamot kamo sa walay pulos? Kay ang tanda sa krus ug ang pagtuo sa Dios usa ka pader nga dili masudlan'[588] .

Ang maong Kagalang-galang Anthony, samtang nagtudlo sa mga igsoon, miingon: 'Kung ang mga demonyo walay mahimo batok kanato sa atong hunahuna, dayon sila mosulay kanato pinaagi sa mga panan-awon ug mohadlok kanato, usahay magporma sila nga babaye, usahay nga alacdan, ug usahay nga usa ka dakong binuhat nga unodnon, nga gipalapad pa gani ang ulo hangtod sa tumoy sa simbahan; ug sa walay ihap nga mga porma ug makig-away nga mga grupo, nga mawala tanan sa unang timailhan sa cross[589] .

[590]Ang maong Banal nga si Anthony ang Dako, samtang nagbiyahe sa disyerto paingon kang Banal nga Pablo sa Thebes, nakakita og usa ka tawo nga sama sa kabayo, nga gitawag sa mga magbabalak nga Hippocentaur. Pagkakita kaniya, nagpanalipod siya sa ilhanan sa krus ug mapangahas nga nangutana: 'Nasayud ka ba asa nagpuyo ang sulugoon sa Dios?' Ang halimaw, bisan pa man, mitumba sa atubangan sa mga pulong sa santo; ug, tungod kay dili kini makasulti, nagtudlo kini sa kamot paingon sa dapit diin kinahanglan moadto aron makit-an ang sulugoon sa Ginoo.

Si San Epifanio sa Cyprus, samtang dili pa biniyagan sa iyang pagkabata, nahulog gikan sa usa ka mabangis nga asno; ug ang batang lalaki nahulog gikan sa asno, nabunggo, ug naghilak, dili makabangon; kay ang iyang hita nabunggo sa yuta. Usa ka Kristohanon nga diha misugat, nga ginganlan og Cleopius, miduol ug gihikap ang iyang hawak; ug pagkahuman sa paghimo sa tanda sa krus tulo ka beses, gihayag niya siya[591] .

Ang maong Santo Epifanio, samtang naa sa yuta sa Ehipto, naghisgot sa mga libro uban sa usa ka Griyegong pilosopo nga ginganlan og Eudemus; pagkakita nga buta ang usa ka mata sa anak sa pilosopo, gihimo niya ang tanda sa krus tulo ka beses ibabaw sa buta niyang mata, ug sa kalit lang nabuksan ang mata, ug nakakita pag-ayo ang batang lalaki[592] .

Ang Kagalang-galang nga si Macrina, igsoon ni Santo Basilio nga Dako, nga adunay grabeng sakit nga mitumaw sa iyang dughan, ug dili gustong ipa-tambal kini sa doktor, nangamuyo siya sa iyang inahan nga ipahimutang ang tuo niyang kamot sa apektadong bahin ug buhaton ang tanda sa krus niini. Ug sa dihang gibutang sa iyang inahan ang kamot sa iyang dughan ug gitandog ang naapektuhan nga bahin samtang nagbuhat sa tanda sa krus, wala na niya makita ang bisan unsang timaan sa sakit: kay pinaagi sa gahum sa Dios naayo na ang sakit, ug nawala na ang sakit, nagpabilin na lang ang gamay nga marka sa kaniadto nga sakit isip pahinumdom sa milagro sa Dios[593] .

---

[586] 19 Nobyembre, folio 376, verso.
[587] 21 Oktubre, folio 213, verso.
[588] 17 Enero, folio 299, likod
[589] 7 Enero, folio 309 sa likod
[590] 15 Enero, folio 287 sa likod
[591] 12 Mayo, folio 385 sa likod.
[592] Pahina 391.

Sa dihang nakita sa Banal nga si Zosima si Santa Maria sa Ehipto sa disyerto, nahadlok siya sa sinugdanan, nagtuo nga kini usa ka demonyong pagpakita. Nagkurog, naghimo siya sa tanda sa krus, ug nawala ang iyang kahadlok[594] .

Sa dihang nakita ni Banal nga Zosimas si Santa Maria nga nag-ampo sa Diyos sa hangin, nagtindog usa ka kubito ibabaw sa yuta, nabulabog siya, nagtuo nga usa kini ka hulagway: Si Santa Maria, sa pagkahibalo nga unod siya ug dili espiritu o hulagway, naghimo sa tanda sa krus sa iyang agtang, sa iyang mga mata, sa iyang mga ngabil ug sa iyang dughan[595] .

Ang maong Balaang Maria, pagkahuman sa paghimo sa tanda sa krus ibabaw sa Jordan, misulod sa tubig, ug sa paglakaw ibabaw sa tubig, mitabok sa suba[596] .

Sa *Limonar* sa Iyang Kasantosohan Sophronius, Patriarka sa Herusalem, gihisgutan ang usa ka presbiterio nga ginganlan og Conon, usa ka monghe sa monasteryo sa Penfokli, nga gisaligan sa pagbunyag sa mga lalaki ug babaye nga nibalhin sa balaang pagtuo gikan sa mga Griyego. Apan, samtang nagbunyag siya sa mga babaye, gitintal siya sa usa ka maluoy nga hunahuna, kay nabati niya ang kainit sa kahilayan sa sulod niya; ug, nahadlok sa maong tintal, gusto niyang mobiya sa maong dapit. Usa ka adlaw, miabot ang usa ka batan-ong babaye gikan sa Persia aron pagabawtismohan—si —nga matahum kaayo ang nawong; ug ang presbiter Konon, aron dili niya makita ang kahubas sa batan-ong babaye atol sa iyang pagbunyag ug krismasyon, gikuha niya ang iyang kapa ug nilakaw gikan didto, nga miingon: 'Dili ko magpabilin niining dapita alang niini nga tuyo.' Ug samtang siya nagbiya sa maong dapit ug misaka sa bukid, nakasugat siya ni San Juan nga Maninubig ug miingon kaniya sa malumo nga tingog: 'Pawalik sa imong monasteryo, ug pagaanon ko ang imong pisikal nga pakigbisog.' Apan si Abba Conon miingon kaniya nga masuko: 'Tumana ako, dili na gyud ko mobalik; kay sa daghang higayon imong gisaad kini kanako, apan wala nimo kini gibuhat.' Apan gidala siya ni San Juan, gipalingkod, ug pagkahuman gilukot ang iyang bisti, gihimo niya ang tanda sa krus tulo ka beses sa ilawom sa iyang pusod, ug miingon kaniya: 'Tuohi ako, Presbiter Conon, kay gusto unta nako nga madawat nimo ang imong ganti alang niining pakigbisog; apan tungod kay dili nimo kini gusto, kini nga pakigbisog gikuha na kanimo, ug ikaw mawadan sa ganti niini.' Ug ang presbiter mibalik sa monasteryo; sa sunod buntag gibunyagan niya kana nga dalaga ug gihiusan siya og mira, ug wala siyay nabati nga kahilig sa iyang sulod sa dihang nakita niya ang iyang kahubas, sama sa pagbunyag niya sa usa nga dili babaye[597] .

Sa maong *Limonar* adunay usa ka sugilanon mahitungod sa usa ka Balaang Julian, Obispo sa Vostretum, nga gikaligut-an sa pipila ka dagkong ug manggaranon nga lungsuranon, ug nagplano sa pagpatay kaniya pinaagi sa hilo. Ug ilang gipang-suholan ang usa ka batan-ong sulugoon nga nagtrabaho para kaniya, gisaad siya og daghang gasa, ug gihatagan ang batan-on og usa ka makamatay nga tambal, aron sa dihang iyang ipresentar ang tasa sa obispo, iyang ibubo ang makamatay nga hilo niini: ug ang batan-on mibuhat sumala sa gisugo kaniya. Apan ang balaan nga si Hulyano, sa pagkahibalo sa ilang tuso pinaagi sa langitnong pahibalo, gikuha ang baso ug gibutang kini sa iyang atubangan; ug walay bisan usa ka pulong nga gisulti sa batan-on, gipatawag niya ang tanang mga pangulo sa siyudad, diin apil ang mga nagplano sa iyang kamatayon. Ang balaan nga obispo, bisan pa, nga dili gustong ipadayag ang mga nagplano niini, mitultol sa tanan sa malumo nga tingog: 'Kung nagtuo kamo nga mapatay ninyo ang mapainubsanon nga si Julian pinaagi sa hilo, dinhi sa atubangan ninyong tanan imnon ko ang hilo nga inyong giandam para kanako'; ug, gipanalanginan ang tasa tulo ka beses sa iyang tuo nga kamot, samtang nagbuhat og tanda sa krus niini, miingon siya: 'Sa ngalan sa Amahan, ug sa Anak, ug sa Espiritu Santo, imnon ko kining baso sa atubangan ninyong tanan, ug pagkahuman nako sa pag-inom niini, dili ko masakitan.' Ang mga nag-andam sa hilo natabonan sa kahadlok; ug sa pagkahulog nila sa iyang mga tiil, ilang gikumpisal ang ilang sala ug nangayo og forgiveness[598] .

Sa susama, ang Kagalang-galang nga si Benedicto, ang abá, gihatagan og usa ka baso nga adunay makamatay nga hilo nga gisagol sa iyang ilimnon sa paniudto sa pipila ka mga igsoon nga nagdumot kaniya. Apan

---

[593] 19 Hulyo, folio 331 sa likod ug 332
[594] 1 Abril, folio 169.
[595] Pahina 170.
[596] Panid 173 sa likod.
[597] Limonar, Kapitulo 3.
[598] Kabanata 94.

sa dihang gihimo niya ang tanda sa krus ibabaw sa baso, ang sudlanan dayon nabungkag ug nabungkag ubos sa gahum sa Balaang Krus, sama sa gitumbok sa bato[599] .

Sa Kinabuhi sa Kagalang-galang Simeon nga Stylita gisulat: Ang yawa, nga masina sa maayo, nagbag-o sa iyang kaugalingon ngadto sa usa ka hayag nga anghel, ug nagpakita sa santo duol sa haligi, uban sa karwahe sa kalayo ug mga kabayo sa kalayo, sama sa nag-anhi gikan sa langit, ug miingon: 'Paminawa, Simeon, Gipadala ko kanimo sa Dios sa langit ug sa yuta, sama sa imong nakita, uban sa karwahe ug mga kabayo, aron, sama sa pagdala kang Elias sa langit, ikaw usab madala, kay angay ka sa ingon nga dungog tungod sa pagkabalaan sa imong kinabuhi: kay miabut na ang imong takna aron ikaw mag-ani sa bunga sa imong paningkamot ug madawat ang korona sa pagkamaayo gikan sa kamot sa Ginoo. Ani na, walay paglangan, O alagad sa Ginoo, aron makita nimo ang imong Magbubuhat ug pagsimba Niya nga naghulma kanimo sa Iyang kaugalingong larawan; ug unta ang mga Anghel ug Arkanghel, kauban ang mga Propeta, mga Apostoles ug mga Martir, nga naghandum nga makakita kanimo, makakita usab kanimo. Samtang nagasulti niini sa yawa, wala mailhi sa santo ang limbong sa kaaway, apan miingon siya: 'Ginoo! Dad-on ba Nimo ako, usa ka makasasala, paingon sa langit?' Gihuyop niya ang iyang tuo nga tiil nga murag mosaka sa nagdilaab nga karwahe, apan giunat usab niya ang iyang tuo nga kamot, naghimo sa tanda sa krus, ug sa kalit lang ang yawa, kauban ang karwahe ug ang mga kabayo, nawala sama sa abog nga gidala sa hangin. Ug sa dihang nasayud si Simeon nga kini usa ka limbong sa demonyo, siya repented[600] .

Mao kana kadako sa kadagatan sa mga pagpamatuod mahitungod sa tanda sa Krus ug sa milagrosong gahum sa tanda sa Krus; ug makakaplag ka og dili mabilang nga mga pagpamatuod bahin niini sa tibuok Balaang Kasulatan, nga dili gyud mahimong tipuon sa usa ka gamay nga libro, gawas kon kini ibutang sa usa ka dakong bolyum.

Hisgutan usab nato bisan pipila ka mga butang bahin niini nga hilisgutan gikan sa mga Amahan sa Simbahan:

Si San Hipolito, sa iyang paghisgot sa Antikristo ug sa mga tawo nga motuo kaniya, miingon: 'Maghatag siya kanila og timailhan sa ilang tuo nga kamot ug sa ilang agtang; aron walay bisan kinsa ang makabuhat sa balaan nga timailhan sa krus gamit ang ilang tuo nga kamot sa ilang agtang, kondili ang ilang kamot mapugngan: ug sukad niadto, wala na silay gahum sa pagbuhat sa timailhan sa ilang mga bukton'[601] . Hangtod dinhi si Hipolito. Kita, bisan pa, nagatagad: Si Santo Hipolito nagsulti mahitungod sa tanda sa krus, nga nag-ingon: 'Ilado kini, kay sa iyang panahon, kostumbre sa mga Kristohanon ang pagmarka sa ilang kaugalingon sa tanda sa krus, ug mao usab kini sa katapusan sa kapanahonan, sama sa karon sa mga Ortodokso.'

Si San Juan Crisostomo, sa iyang mga Homilía sa Ebanghelyo ni Mateo, sa Homilía 54, miingon: 'Busa, dal-a nato *ang krus ni Cristo* ingon usa ka korona*;* kay pinaagi niini natuman ang tanan nga may kalabutan kanato. Bisan pa kon kinahanglan pa kitang matawo pag-usab, moabot ang krus; bisan pa man kung moapil kita sa misteryosong panihapon; bisan pa man kung kita maordinahan; o bisan unsa pa man ang atong buhaton, bisan asa anaa na ang porma sa atong kadaugan (batok sa atong mga kaaway): tungod niini, sa mga simbahan, sa mga bungbong, sa mga pultahan, *sa atong mga agtang,* ug sa atong mga hunahuna, atong kini ginasulat uban sa dakong pag-amping. Ug labi pa: Angay kini ilakip gamit ang tudlo; apan una sa kaugalingong kabubut-on, uban sa dakong pagtuo. Ug kung imong hunahunaon kini sa mata sa hunahuna, walay hugaw nga espiritu nga makaduol kanimo, kay makita niini ang espada nga naghatag og samad kanila; makita niini ang espada nga nagdala og kadaut kanila. Kay sa dihang makita nato ang mga dapit diin gipahamtang ang mga gipangdaotan, mapuno kita sa kahadlok; hunahunaa unsa ang ilang pag-antos, ang yawa ug ang mga demonyo, sa dihang makita nila ang armas nga gigamit ni Kristo sa paglaglag sa tanang gahum nila ug sa pagputol sa ulo sa dragon (ang bitin)[602] . Hangtud dinhi si Crisostomo.

Miingon si Santo Efren sa Homilía 103: 'Ibutang nato ang tanda sa Krus nga nagahatag kinabuhi sa mga pultahan, *ug sa atong mga agtang, ug sa atong mga dughan,* ug *sa atong mga ngabil,* ug sa tanang bahin sa atong lawas: timan-i nato ang atong kaugalingon niini, ug armasan nato ang atong kaugalingon niini.' Kay kini mao ang

---

[599] 14 Marso, folio 79, verso.
[600] 1 Setyembre, folio 5, verso.
[601] 1 Setyembre, folio 131 sa likod.
[602] Bahín 2, folio 91 sa likod.

armas sa mga Kristohanon, ang kadaugan batok sa kamatayon, ang paglaum sa mga matinud-anon, ang kahayag sa katapusan, ang magbukas sa paraiso, ang pagkaguba sa erehesia, ang dakong kumpirmasyon sa pagtuo, ang pagpanalipod ug pagdayeg sa mga Kristohanon; nga gihalad sa mga Kristohanon nga walay hunong adlaw ug gabii, sa tanang panahon ug oras, sa bisan unsang dapit. Walay bisan unsa nga inyong buhaton nga walay kini, ni inyong tapuson; kondili, sa higda kamo, sa pagbangon, sa pagbuhat, o sa pagbiyahe—bisan pa man molarga kamo sa dagat o motabok sa suba— pabakoda ang tanan nimong mga bukton sa kinabuhi-mahatag nga Krus, ug ang mga pwersa nga supak, sa pagtan-aw niini, dili ka duolon; kay, sa ilang pagpanago, molayas sila[603] .

Si San Cirilo sa Jerusalem, sa Katekismo sa Moscow nga gipatik niadtong tuig 7204, sumala sa gisulti sa panid 43, nagtudlo, nga nag-ingon: Buhata ang tanda sa Balaang Krus samtang nagakaon, nagainom, nagalingkod, nagtindog, nakig-istorya, o naglakaw. Ug ayaw pagsugod bisan usa sa imong mga buluhaton nga wala ka maghimo sa Tanda sa Balaang Krus, bisan pa sa balay, sa dalan, sa adlaw o sa gabii, o bisan asa pa.

Mao kana ang mga pagtulon-an mahitungod sa tanda sa Krus! Unsa man, busa, ang imong masulti batok niini, O skisma, nga nagduha-duha sa tanda sa Krus, nagbalibad niini, ug nahadlok niini sama sa pagkahadlok sa yawa sa krus nga upat ka tumoy? Ang mga balaan nga Apostoles, pagdawat nila sa hulagway sa panalangin gikan kang Kristo, misugod sa paghimo og gahum ug pagtambal sa mga tawo pinaagi sa tanda sa Krus; ang mga balaan nga Martir nag-armas sa ilang kaugalingon sa tanda sa Krus; ang mga Anghel sa Ginoo, sa dihang nagpakita sila sa balaan nga Martir Procopius, naghimo sa tanda sa Krus sa ilang kaugalingon; Si San Juan nga Manug-anunsyo, daghang katuigan pagkahuman sa iyang kamatayon, nagpakita sa presbiter Konon ug, pinaagi sa tanda sa krus, gipatay ang kahinam sa kahilayan sulod kaniya. Ang mga balaan sa Dios gipalayas ang gahum sa mga demonyo ug tanang matang sa kahadlok pinaagi sa tanda sa krus. Ang tibuok Simbahan ni Cristo, sukad pa sa sinugdanan hangtod karon, nagpadayon sa matinud-anong Kristohanong batasan sa paghimo sa tanda sa krus ug pagbalaan sa tanang butang pinaagi niini. Apan ikaw, O kaaway sa krus, nahadlok sa tanda sa krus, ug nagkurog sama sa usa ka demonyo, basi pa nga ang krus nga upat ka punta mopahimutang sa ibabaw kanimo.

Kung imong gitawag ang krus nga upat ka punta ni Kristo nga 'selyo sa Antikristo', unsa man kaha imong itawag sa selyo ni Kristo? Usa ka krus nga walo ka punta? Apan kinsa bay nakadrowing ug krus nga walo ka punta sa ilang kaugalingon, o nagbuhat ana karon? Kinsa may nagpanalangin sa bisan kinsa o bisan unsa gamit ang krus nga walo ka punta? Dili ba nato gamiton ang krus nga upat ka punta aron buhaton ang tanda sa krus sa atong kaugalingon, aron paghalad sa mga tawo ug sa mga sakramento, ug aron pagpanalangin sa pagkaon? Kay kini mao ang tinuod nga tanda ug selyo sa tinuod nga Kristo nga atong Dios, ingon sa gipamatuod ni Damascene, nga nagaingon: 'Kini *nga timaan gihatag* kanato *sa atong mga agtang,* sumala sa paagi sa pagtuli sa Israel; kay pinaagi niini kita gibulag gikan sa mga dili matinuoron ug nailhan nga mga magtutuo; kini usa ka taming, usa ka armas ug usa ka kadaugan batok sa yawa; *kini ang selyo,* aron ang laglag-tanan dili makahikap *us*[604] .'

Hangtud dinhi si Damascene. Kining Amahan sa Simbahan, uyon sa giingon sa maong magtutudlo, nagtawag sa krus nga upat ka tumoy—sama sa gihunahuna—nga tinatakan ni Kristo, ug dili sa Antikristo. Mapahiya ug madismaya sila, kadtong nagtawag sa mahimayaong krus nga upat ka tumoy ni Kristo nga selyo sa Antikristo, ug nagahadlok sa krus nga upat ka tumoy sama sa mga demonyo.

Kabanata 26. Mahitungod sa schismatic nga blasfemiya kabahin sa nagkurog nga komposisyon

Labaw pa, usa ka laing buang nga hunahuna bahin sa selyo sa Antikristo nadungog sa Brynyany: gitawag nila nga selyo sa Antikristo ang tanda sa krus nga gihimo sa tulo ka tudlo. Ingon niini gisulat sa ilang heretikal ug blasfemong Scroll: 'Kung kinsa man ang maghimo sa tanda sa krus sa iyang nawong gamit ang tulo ka tudlo, sa ato pa, gamit ang tulo ka tudlo, iyang gisalikway si Kristo ug iyang gisumite ang iyang kaugalingon kang Satanas; kay kana mao ang marka sa Antikristo.' Dinhi na natapos ang Scroll. Ug busa giisip na nila nga duha ka marka ang marka sa Antikristo: ang usa ka marka sa Antikristo mao ang krus nga upat ka tumoy, ug ang lain nga marka sa Antikristo mao ang nagkurog nga lihok. Tinuod nga dili klaro kung asa sa ilang mga argumento ang angay tuohan—ang una o ang ikaduha; kay wala sila magkasinabot sa ilang kaugalingon, ni mailhan nila ang tinuod nga selyo sa Antikristo. Gihisgutan nila si San Hipolito, ingon nga siya ang nagtawag sa 'maning-singaw nga lihok' nga

[603] Folyo 236.
[604] Libro 4, mahitungod sa pagtuo, kapitulo 12.

selyo sa Antikristo; apan sa niini nga butang klaro nga nagbakak sila. Ug giunsa kaha nila nga dili mahiya sa pagbakak sa atubangan sa Dios ug sa tanang tawo? Kay si San Hipolito wala gyud maghisgot bisan unsa bahin sa bisan unsang mga timaan sa tudlo, ni sa 'nagkurog' nga timaan ni sa 'duha ka tudlo' nga timaan; ni wala usab siya magsulat nga ang krus nga upat ka tumoy mao ang selyo sa Antikristo; kay sama sa dili ug dili gayud mahimong marka sa Antikristo ang krus nga upat ka tumoy, ingon man usab ang pag-uyog sa tudlo dili ug dili gayud mahimong marka sa Antikristo. Kay kining saksi—si San Hipolito, nga gisaligan sa mga skismatiko—wala magpamatuod sa ilang mga blasfemiya. Basaha sa tanan ang mga pulong ni Hippolytus—nga gisandigan sa mga Brynians—uban sa maampingong pagtagad ug paghukom, ug susihon kini letra-sa-lettra ug pulong-sa-pulong: makakaplag ba kamo didto og bisan unsang paghisgot sa han-ay sa mga tudlo? Dili gayud. Ngano man, busa, nga kining mga bakakon nangahas sa pagbakak bahin kang San Hipolito ingon man usab sa ilang kaugalingon? Dili ba aron klarong ipakita nila nga sila mga anak sa amahan sa bakak—ang yawa?

Nakita usab nako, sa mga listahan gikan sa mga sulat ni Avvakum, nga kini nga bakak nga magtutudlo, nga nagtudlo sa duha ka tudlo (estilo Armenyo) nga tanda sa krus samtang gisalikway ang tulo ka tudlo, nagpahayag sa mosunod nga mga blasfemiya:

Unya ang sekta sa Nikonian maghilak, kay napakyas sila sa pag-angkon sa putli nga Bugtong Anak, sa duha ka kinaiya sa pagka-Diyos ug pagka-tawo nga naghiusa alang sa atong kaluwasan, apan sa baylo nagpasabot sa tulo ka tudlo sa tulo ka hugaw nga espiritu, nga mao ang espiritu sa mga demonyo, sama sa mga palaka. Naglapta kini sa tibuok uniberso: Bulahan siya nga nagbantay ug nag-amping sa iyang mga bisti, aron dili siya masapwan nga hubo. Tan-awa, akong mga amahan ug mga igsoon, kining nagkurog nga erehiya mao ang kahubyan sa kalag ug sa lawas; mag-amping kita batok niini sa tanang paagi. Mao ni ang katapusan sa blasfemiya ni Avvakum.

Pinaagi niining maong mga pulong, gipadayag ni Avvakum ang iyang kaugalingon nga usa ka bakakon, heretiko, sayop nga maghubad, ug mapanamastamas, nga mapadayag sa bisan unsang matin-awong pangatarungan.

Nakakunhoy si Avvakum sa dihang gitawag niya kita, ang mga ortodoksong Kristohanon, nga sakop sa eskuylahan ni Nikon. Nagagikan ba gayud ang Kristohanong Ruso kang Nikon? Gipaalam ba gayud kita pinaagi sa balaang binyag pinaagi kaniya? Nadungog namo nga ang Iyang Kasantosan nga si Nikon usa ka dakong obispo sa Dios, Patriarka sa Moscow, usa ka tawo nga maalamon sa Balaang Kasulatan, deboto, ug balaan sa iyang kinabuhi; apan dili siya ang among katigulangan, dili sa unod ni sa espiritu, kay wala kami natawo gikan kaniya, ni wala namo nadawat ang among pagtuo gikan kaniya. Apan kita naggikan, pinaagi sa pagkahimugso sa unod, gikan sa kaliwatan ni Jafeth, anak ni Noe; ug pinaagi sa espirituhanong pagkahimugso, gikan sa balaang Prinsipe Vladimir, Kapariho sa mga Apostoles, kay gikan kaniya ang tibuok Rusiya nakadawat sa pagtuo ug bunyag; ug si Vladimir nakadawat niini gikan sa mga Griyego, ug ang mga Griyego nakadawat niini gikan sa karaang balaang mga obispo ug magtutudlo sa uniberso; ang karaang mga obispo ug magtutudlo nakadawat niini gikan sa mga balaang Apostoles; ang mga Apostoles nakadawat niini gikan kang Kristo mismo: kay kita mga Kristohanon, ug dili mga Niconian, sumala sa mga pulong sa balaang Apostol Pedro, *'pinili nga kaliwatan, usa ka hariong kaparihan, usa ka balaang nasud, usa ka katawhan nga iya sa iyang* kaugalingon' ([605]). Apan si Habakkuk, uban sa iyang mga disipulo, nga mibulag gikan sa Simbahan ni Cristo ug sa Ortodoksong pagtuo, sa unsang kaliwatan kamo nag-apil? Sigurado gayud sa kaliwatan sa kaaway ni Cristo – ang yawa.

Nagbakak pag-usab si Habakkuk, nagpasipala kanamo, ingon nga wala kami nag-angkon sa bugtong Anak sa Dios, si Cristo among Ginoo, sa duha ka kinaiya—pagka-Dios ug pagka-tawo—nga naghiusa alang sa among kaluwasan. Gibuhat kini niya mismo, sama sa gipakita kaniadto sa unang bahin, sa ikaduhang traktado, diin napadayag ang iyang heretikal nga pangatarungan, nga nag-angkon nga adunay lain nga Anak sa Dios sa langit uban sa Amahan, ug lain nga Anak sa sabakan sa Labing Balaan nga Birhen.

Si Avvakum heretiko, nagpasipala sa among matinahuron nga paghimo sa tanda sa krus, ug gitawag kini nga heresiya, pinaagi niini among matinud-anon ug ortodokso nga gipakita ang tulo ka Persona sa Labing Balaan nga Trinidad; ug, samtang naghimo kami sa tanda sa krus sa among kaugalingon uban ang pagrespeto, among

[605] 1 Pedro 2:9.

gisulti: 'Sa ngalan sa Amahan, ug sa Anak, ug sa Espiritu Santo'. Pinaagi sa pagdumili niini nga tanda sa krus, iyang gidumili ang pag-angkon sa Trinidad.

Gipakita ni Avvakum nga siya usa ka sayop nga maghubad ug usa ka dakong mapangahas, nga sayop ang paghubad sa mga pulong nga gisulat ingon niini sa Basahon sa Pagpadayag, kapitulo 16: *'Nakita nako gikan sa baba* sa dragon, *ug gikan sa baba* sa mga hayop, *ug gikan sa baba sa bakak nga propeta , tulo ka hugaw nga espiritu sama sa mga palaka nga migawas*[606] , ug uban pa.' Siya, bisan pa, naggamit sa iyang baluktot nga interpretasyon niining mga pulong aron malimbongan ang atong mahadlokong hunahuna, ingon nga pinaagi sa paghimo sa tanda sa krus gamit ang tulo ka tudlo nagtawag kita og tulo ka hugaw nga espiritu ug tulo ka palaka nga mogawas sa uniberso. Pinaagi niini, iyang gisupak ang Labing Balaan nga Trinidad, sa ngalan Nila nga atong ginabuhat ang tanda sa krus gamit ang tulo ka tudlo, nga nag-ingon: sa ngalan sa Amahan, ug sa Anak, ug sa Espiritu Santo. Apan gitawag niya ang Amahan, ug ang Anak, ug ang Espiritu Santo—ang Dios nga among gihangyo—nga tulo ka hugaw nga espiritu ug tulo ka tukak. O makalilisang nga panamastamas! O panamastamas nga makalilisang sa Dios! O walay Dios nga kawalay pagrespeto! Kinsa bay nakadungog sukad pa sa karaang panahon og ingon nga panamastamas batok sa Labing Balaan nga Trinidad? Walay erehiya, ni bisan unsang kadautan, ang nakapanamastamas sa Labing Balaan nga Trinidad sama sa gibuhat sa mapangpanamastamas nga si Avvakum. Ingon ana nga magtutudlo ang mga skismatiko; ingon ana sila gisunod; mao kana ang ilang ortodoksiya.

Labaw pa, kini nga eskrol sa mga skismatiko naglangkob og blasphemous nga lihok batok sa tanda sa krus: gipakita ang usa ka kamot nga adunay tulo ka tudlo nga nagkahiusa; sa usa ka tudlo gisulat *ang 'sa',* sa lain *'ta',* ug sa ikatulo *'na*'—mao kini *si Satanas;* ug gipirmahan kini, kay kana nga ngalan iya sa dautang manlalaban sa Dios, ang Antikristo, nga iyang ibutang sa tuo nga kamot sa mga nagtuo kaniya. Ug nagpasipala kini batok kanato, ang mga ortodokso, ingon nga nagtuo kami sa Antikristo imbis sa Kristo, ug ingon nga gipasan namo ang ngalan sa Antikristo sa tulo ka tudlo, ug ingon nga gihimo namo ang tanda sa krus uban sa ngalan sa Antikristo. Ingon ana ka daghan nga panamastamas ang gipundok kanato niadtong gisumpa nga Scroll, nga nagtuo kang Kristo (ug dili sa Antikristo), ug nga wala maghimo sa tanda sa krus uban sa ngalan sa Antikristo, kondili uban sa ngalan sa Labing Balaan nga Trinidad: ang Amahan, ang Anak, ug ang Espiritu Santo. Bakak niyang gisang-at si San Efren ug si San Hipolito isip mga saksi, kay gitawag nila kining timaan sa tulo ka tudlo nga timaan sa Antikristo; apan sa maong mga santo (sama sa among nahisgutan na) dili gayud kini makita. Kini usa ka diabolikong imbensyon ug gininhawa sa baba sa impyerno.

Mas angay pa unta kanila, isip mga skismatiko, nga isulat ang ngalan sa usa ka demonyo gamit ang ilang Armenian nga duha ka tudlo nga senyas: *'de'* sa usa ka tudlo*, 'mon'* sa pikas*;* ug busa *usa ka demonyo* mopuyo sa ilang duha ka tudlo—mao gayud siya nga dugay na nilang gipuy-an sa ilang kasingkasing, nga ilang gipaminaw, ug pinaagi sa espiritu niya sila nagtun-an, nga nagmugna og mga blasfemiya ug bakak nga pagtulon-an batok sa Simbahan ni Kristo. Apan ang Dios sa panimalos, ang Ginoo, Dios sa panimalos, mubayad kanila sumala sa ilang mga buhat, ug laglagon sila tungod sa ilang limbong.

Sa maong schismatic nga Scroll, nga nagtudlo sa duha-ka-turok nga Armenian nga pamaagi sa paghimo sa tanda sa krus, ingon niini ang nakasulat:

Sa dakong gipatik nga Basahon sa Liturhiya, panid 659: 'Kung kinsa ang dili maghimo sa tanda sa krus gamit ang duha ka tudlo, sama sa gibuhat ni Kristo, panalanginan siya og sumpa.'

Ako, bisan pa, gikuha nako kana nga dakong gipatik nga Basahon sa Liturhiya ug, pagkahuman nako sa pagsusi sa mga talata niini, nakit-an nako nga lain ang pagpatik niini ingon niini: 'Kon kinsa ang dili maghimo sa tanda sa krus gamit ang duha ka tudlo, sama sa gibuhat ni Kristo.' Ug kini dayon nga mitumaw nga usa ka skismatikong bakak, kay ang nakasulat sa teksto mao: 'kung kinsa ang dili maghimo sa tanda sa krus'; apan ilang gidugang *ang 'kini'* ug *'kana',* nga naghimo sa pagbasa nga: 'kung kinsa ang dili maghimo sa tanda sa krus'. Busa ilang ginadani ang mga yano sa ilang mga bakak, pinaagi sa pagdugang sa gisulat nga teksto sa wala'y nakasulat, sama sa ilang pagdugang sa *'kini'* ug 'kana': kay lain ang paghimo sa tanda sa krus para sa uban, ug lahi kaayo ang paghimo niini para sa kaugalingon.

---

[606] Rev. 16:13.

Hunahunaa kini uban sa matarong nga pangatarungan: gibunyagan ba si Kristo nga Ginoo uban sa tanda sa krus samtang nagpuyo Siya sa yuta taliwala sa mga tawo? Gihimutang ba Niya ang Iyang mga tudlo sa porma sa tanda sa krus sa Iyang kaugalingon? Gipraktis ba ang tanda sa krus sa wala pa ang Pag-antos ni Kristo sa mga balaan nga Apostoles nga misunod kang Kristo, o sa mga Propeta ug mga amahan nga miuna kanila?

Ug labaw pa: nagbunyag ba si Kristo nga Ginoo sa bisan kinsa gamit ang duha ka tudlo? Asa kini gisulat? Sa unsang Ebanghelyo o pinaagi kang unsang Apostol? Nakasulat kini sa Ebanghelyo ni Lucas, sa katapusang kapitulo, kung giunsa ni Kristo nga Ginoo, sa Iyang pagsaka sa langit, pagpanalangin sa mga balaang Apostoles: Iyang gitangtang ang Iyang mga kamot ug gipanalanginan sila; apan wala'y paghisgot didto bahin sa paghan-ay sa mga tudlo. Gipanalanginan Niya sila sa Iyang tibuok kamot, sa tanang Iyang mga tudlo. Ang batasan sa pagtipon sa mga tudlo sa kamot nahimong naandan sa mga matinud-anon, ug kini usa ka maayong batasan; apan dili kini dogma sa pagtuo.

Apan dili na ko magpadayon pa sa paghisgot sa han-ay sa mga tudlo; kay igo na ang naisulat ug naesplika bahin niini sa libro nga *The Rod*, ug sa libro nga *Uvet*, ingon sa pagtawag niini, ug sa mga giusab nga Salmo; basaha kini didto sa gustong mobasa.

Kabanata 27. Mahitungod sa ilang pagpanamastamas batok sa Balaang Misteryo

Labaw pa, ang mga skismatiko nagpasipala sa labing putli nga mga misteryo sa Diyos: ang Lawas ug Dugo ni Kristo, nga gisaulog ilawom sa dagway sa pan ug bino.

Ginasumpa nila ug gikaligtaan kining labing halangdong balaan nga mga butang sama sa usa ka kahugawan, ug gitawag nila nga hugaw ang pagdawat sa balaan nga mga misteryo, ang labing dautan sa tanang kahugawan. O walay Diyos nga panamastamas, ug mabangis nga pagdaot batok kang Kristo among Ginoo, nga among ginadayeg ug ginadawat sa Iyang labing putli nga mga misteryo! O masakitong mga kasakit sa among Ginoo gikan sa mga walay hiya ug buang nga mga iro, nga nagbukas sa ilang nagngangang mga baba batok Kaniya, diin ang uban misinggit: 'Dakpa Siya, dakpa Siya, ug ipakrus Siya!'

Giblasphemiya ug gitagak nila ang tulo ka balaang misteryo (sumala sa among nahibal-an) tungod sa:

Una, tungod sa krus nga may upat ka tumoy nga gipakita sa balaan nga prosphora;

Kini tungod sa bag-ong giimprinta nga mga liturhikal nga libro:

Ug kini, tungod sa mga pari nga nagbuhat sa balaan nga mga ritwal.

Gitawag nila ang krus nga upat ka tumoy nga marka sa Antikristo:

Ang bag-ong gipatik nga mga libro sa Liturhiya gitawag nga 'bag-ong pagtuo';

Ug ang mga klero nga nag-alagad gisaway sa duha ka butang: tungod sa gitudlo nga bayad sa ilang pagtudlo, nga gitawag sa mga skismatiko nga suhol, ug tungod sa ilang dautang paagi sa kinabuhi,

Ug ilang giangkon nga, tungod niining mga butanga, ang mga pari dili na mga pari; ang Liturhiya dili na Liturhiya; ang halad dili na halad.

Apan kita susihon ang tulo ka punto:

1) Ang krus nga adunay upat ka tumoy nga gipakita sa balaang prosphora usa ba ka babag sa paghalad sa Balaang Sakripisyo, nga tungod niini dili na kini mahimong Lawas ni Kristo?

2) Ang bag-ong giimprinta nga mga Basahon sa Liturhiya ba usa ka babag sa Balaang Liturhiya, nga tungod niini dili na kini mahimong tinuod nga Liturhiya?

3) Ang bayad nga gipahamtang alang sa ordinasyon ug ang maluho nga estilo sa kinabuhi sa pari ba makababag sa pag-anhi sa Espiritu Santo ug sa pagsaulog sa mga banal nga misteryo sa dihang ang pari nagsaulog sa Liturgiya?

UNANG EKSAHINASYON

Mahitungod sa krus nga upat ka tumoy sa prosphora; kini ba usa ka babag sa Balaang Halad?

Nangutana ko:

Sa balaan nga pagsaulog sa mga misteryo sa Diyos, nga gihalad kang Dios Amahan alang sa tibuok kalibutan sa porma sa pan: mao ba kini ang krus, nga gipakita isip usa ka selyo sa prosphora, o si Kristo mismo, nga gipako sa krus?

Kung ang krus ang gihalad isip halad, dili kini si Kristo; kay mosangpot kini nga dili ang lawas ni Kristo ang anaa, kondili ang substansya sa kahoy sa krus sa porma sa pan, nga walay pulos ug dili makatarunganon.

Apan kon si Kristo mismo ang gihalad nga halad, dili kini ang krus; kay dili ang krus ang gihalad alang sa kinabuhi ug kaluwasan sa kalibutan, kondili ang Karnero sa Dios, nga nagkuha sa mga sala sa kalibutan, ang gihalad sa porma sa krus.

Ug tungod kay dili ang krus kondili si Kristo ang gihalad nga sakripisyo, unsa may babag nga ang sakripisyo ipakita pinaagi sa krus nga upat ka tumoy, nga gipakita nga selyo sa prosphora?

Nangutana ko pag-usab:

Sa dihang gipako si Kristo nga Manluluwas sa krus alang kanato, nga gipahaba Niya ang Iyang labing putli nga mga kamot, nahimong walo-ka-suroy ba Siya o upat-ka-suroy?

Dili nimo masulti nga Siya walo ka-punto, O Brynyan! kondili upat ka-punto: Ang Iyang labing balaan nga ulo sa tumoy sa krus, ang Iyang gipahaba nga lawas sa gitas-on niini, ang Iyang mga tiil sa ubos sa krus, ug ang Iyang mga kamot sa gilapdon niini; ug busa Siya gipakita sa prosphora ingon usa ka upat ka-punto nga krus.

Unsa man, busa, ang imong pagsupak sa krus nga upat ka tumoy sa prosphora, pinaagi niini ninyo gipakita ang lawas ni Kristo nga gipako sa krus sa upat ka bahin?

Pag-usab:

Sa dihang ang Kordero sa Dios, nga gihalad sa balaan nga disk, gilukop sa bangga, gihalad ba kini sa porma sa krus nga walo ka punta, o sa krus nga upat ka punta? Sa tinuod, sa porma sa krus nga upat ka punta, gipikas sa gitas-on ug gilapdon ngadto sa upat ka tumoy ug bahin, ug dili ngadto sa walo ka tumoy ug bahin.

Ug kon ang Kordero, sa diha nga gipikas sa upat ka bahin, dili mahugawan sa krus nga upat ka tumoy; unsa man ang kahugawan o babag sa balaang halad gikan niining krus nga upat ka tumoy, nga gipamutang sa ibabaw nga bahin sa Kordero?

Labaw pa:

Sa dihang ang pari, samtang nag-alagad sa Banal nga Misa, human niyang ipahayag ang mga pulong ni Kristo ug pag-awhag sa Espiritu Santo, nga nag-ingon: 'Ug mahimo pa…' ug uban pa, maghimo siya og tanda sa krus ibabaw sa balaang mga halad; unsang klase nga krus ang iyang gigamit sa paghimo sa tanda: usa ka krus nga walo ka tumoy, o usa ka krus nga upat ka tumoy? Sa tinuod, usa ka krus nga upat ka tumoy.

Ug kon ang balaang mga halad, sa dihang gipanalanginan sa usa ka krus nga upat ka tumoy, dili mabati kondili masagrado, unsa may kahugawan o babag nga mahimong dala sa halad gikan sa maong krus nga upat ka tumoy, nga gipakita nga tinatakan sa Kordero?

IKADUHANG PAGHUNAHUNA

Mahitungod sa bag-ong gipatik nga mga Libro sa Serbisyo; kini ba usa ka babag sa Balaang Liturhiya?

Nangutana ako:

Sa bag-ong gipatik nga mga Basahon sa Serbisyo, nabag-o ba ang karaang han-ay sa Balaang Liturhiya? Nabag-o ba ang mga pag-ampo, ang mga pulong ni Kristo, ug ang pag-awhag sa Espiritu Santo? Dili gayud: kondili sama sa daan, gipatik usab kini nga walay palya sa bag-ong mga basahon.

Kung, busa, sa bag-ong gipatik nga mga Basahon sa Serbisyo wala giusab ang han-ay sa Banal nga Liturhiya, ni ang mga pag-ampo, ni ang mga pulong ni Kristo, ni ang paghangyo sa Espiritu Santo; apan sama sa daan, gipatik usab kini nga walay palya sa bag-ong mga basahon: unsa kaha, busa, ang babag sa Banal nga Liturhiya nga hinungdan sa bag-ong gipatik nga mga Basahon sa Serbisyo?

Nangutana ko pag-usab:

Kinsa ang nagselebrar sa Liturhiya? Kinsa ang nag-ampo sa Diyos atol sa selebrasyon? Kinsa ang nag-awhag sa Espiritu Santo ibabaw sa Balaang mga Gasa ug naghalad sa halad? Ang libro ba—ang daan o bag-ong Service Book—o ang tawo nga gipahinungod alang niini nga katuyoan, mao ang pari?

Kung kini ang basahon—karaan man o bag-ong Service Book—lehitimo kini; kay dili man kinahanglan ang pari, kondili ang basahon ra ang kinahanglan ibutang sa halaran.

Apan kon usa ka pari, imbis nga libro, ang nag-awhag sa Liturhiya, unsa may ikaduhaduha sa bag-ong giimprinta nga Libro sa Serbisyo, diin ang pari mobasa sa parehas nga mga pag-ampo sama sa karaang Libro sa Serbisyo, mosulti sa parehas gayud nga mga pulong, ug mubuhat sa parehas gayud nga mga ritwal, sama sa gisugo sa karaang libro?

Kabanata 28. Mahitungod sa Bayad sa Pari

Ikatulong PAGHUNAHUNA

Mahitungod sa bayad nga gipangayo sa mga pari alang sa pagsaulog sa Banal nga Liturhiya—nga gitawag sa mga skimatiko nga 'sweldo'—ug mahitungod sa usa ka kinabuhi sa kahilawotan; makababag ba kining mga butanga sa Espiritu Santo sa paglihok pinaagi sa Balaang Misteryo?

Mahitungod sa bayad.

Nangutana ko: pareho ba kini nga duha—bayad ug suhol—usa ra ba kini ka butang? Kung pareho ra kini, nan dili tugot nga ang mga pari nga nag-alagad sa halaran suportahan gikan sa halaran; kay batid na sila nga modawat og bayad gikan sa mga matinud-anon alang sa matag eklesiastikal nga serbisyo: alang sa bunyag, alang sa kasal, alang sa kumpisal, alang sa mga serbisyo sa pag-ampo, alang sa lubong, alang sa paghinumdom, alang sa pagdala sa Balaang mga Gasa, ug uban pa; ug kining tanan, ingon nga mga gasa gikan sa Dios, dili angay ibaligya, kondili ihatag nga walay bayad. Ug ingon sa gisugo sa Apostol nga ang mga nag-alagad *sa santuaryo* magakaon *gikan sa santuaryo*, ug ang mga nag-alagad *sa halaran* makadawat sa ilang pagkaon gikan sa halaran[607] ?

Busa, ipahibalo sa tanan nga adunay kalainan tali sa ikapulo ug suhol. Ang ikapulo gitudlo sa Simbahan alang sa pagkabuhi sa mga nag-alagad sa halaran; apan ang suhol, dili kini tugot, kay kini usa ka pagbaligya sa mga balaan nga butang, nga gitawag og simonya, nga ginganlan kang Simon ang salamangkero, nga nangita sa pagpalit sa grasya sa Espiritu Santo gikan sa mga Apostoles pinaagi sa pilak[608] . Ang ikapulo mailhan sa tanan, samtang ang suhol ginahatag sa tinago; tungod niini gitawag kini nga sakrilihiyo. Ang ikapulo walay sala, kay kini gisugo sa Simbahan; apan ang suhol usa ka sala, nga gidili sa Simbahan. Ang ikapulo gamay nga kantidad, samtang ang suhol dako kaayo. Ang ikapulo nagatuman sa katungdanan sa Simbahan, samtang ang suhol tinago nga mopalit sa pabor sa Simbahan. Kay ang buhis giisip nga limos, sama sa makita sa mga pulong sa matinud-anong Griyegong Emperador nga si Justinian, sa libro nga *Kormchiya*, sa folio 323, diin gisulat kini: 'Dili lang namo kini gidalian, kondili gisugo pa namo sila sa pagbuhat og ingon niini alang sa kaluwasan sa ilang mga kalag.' Kay among gidili lamang kana nga gihatag sa usa ka pribadong indibidwal imbis nga sa mga balaan nga simbahan. Mao kini ang katapusan sa mga pulong ni Justinian. Ug sa tinuod, ang ikapulo alang sa kaluwasan sa kalag; kay ang gihatag sa mga klero alang sa ilang panginabuhi, samtang ang gihatag sa obispo dayon nga gipang-apod-apod isip limos sa mga kabus . Mahitungod sa bayad, kini giisip nga kahakog ug dili matarong nga ganansya, ug pagpang-extorsyon, ug giisip nga usa ka grabeng sala; ug kini silotan sa ekskomunikasyon ug anatema; sama sa makita sa libro nga nailhan nga 'Kormchiya', sa Kapitulo 1, sa Apostolikong Kanon, sa panid 7, verso.

Regula 29 sa Balaang mga Apostoles.

Bisan kinsa nga obispo, pari o diyakono nga midawat sa iyang opisina isip baylo sa kabtangan, pagatangtangon sa katungdanan, ingon man usab ang nagkonsagra kaniya.

Alang sa ubang susamang mga kaso, tan-awa ang maong *Kormchiya*, folio 184 sa likod, ug folio 211 sa likod, ug mga folio 283, 284, 289 sa likod, ug 290 sa likod.

Mahitungod sa mga bayrunon nga legal nga bayran sa ordinasyon, tan-awa sa maong libro nga nailhan nga *Kormchiya*, Kapitulo 42; ug sa mga dekreto ni Emperador Justiniano, talaan numero 32 sa folio 319: didto espesipikong gisulat unsay bayran sa ordinasyon. Si Emperador Justiniano misaka sa trono sa Griyegong Imperyo niadtong tuig 527 AD.

Si Theodore, Patriarka sa Antioquia, nga nailhan nga Balsamon, sa iyang mga komentaryo sa Apostolikong Kanon ug sa mga Konsilyo sa Balaang mga Amahan, ubos sa kapitulo 54[609] , naghinumdom sa debotong Griyegong Emperador nga si Isaac Komnenos, nga pinaagi sa iyang imperyal nga dekreto nagtukod nga pito ka zlatics ang ihatag sa obispo sa presbiteryo nga giordinahan, nga gibahin ingon niini: usa ka zlatic gikan sa klero, tulo ka zlatics gikan sa mga diakono, ug tulo gikan sa mga pari. Nagsugod si Isaac Komnenos sa iyang paghari sa Gresya niadtong tuig 1057 AD; Si Theodore Balsamon, sa iyang bahin, misulat og komentaryo sa mga kanon niadtong tuig 1202.

---

[607] 1 Cor. 9:13.
[608] Buhat 8:18.
[609] Sulat 15.

Tan-awa sa tanan kung giunsa, sukad pa sa karaang panahon, ang walay sala nga halad gikan sa mga ginapahimong pari ug diakono gitukod sa mga matinud-anong emperador sa Simbahang Griyego; gikan didto nato nadawat ang atong pagtuo ug ang mga balaod ug regulasyon sa Simbahan.

Nasayran usab ngano nga gitukod kini nga kostumbre alang sa mga giordinahan: ang bag-ong giordinahang pari o diakono, sa diha nga siya giordinahan, kinahanglan maghalad og pagkaon sa obispo ug sa iyang mga klero. Apan, tungod kay dili tanan makahimo sa pag-atiman sa obispo ug sa iyang mga klero sa angay nga paagi, tungod sa ilang yano nga kahimtang, gipahamtang nga ang gasto sa panihapon itakda sa pito ka zlatics. Apan unsa kaha kini nga mga zlatics sa Gresya niadtong panahona—kung taas o ubos ang bili—wala kita kahibalo. Sa atong mga yuta, bisan pa, ang buwis dili bayran sa bulawan nga sinsilyo, ug dili kini dako og bili: kay sa baylo sa bulawan nga sinsilyo, ang kanhing mga obispo sa Rusya nagtukod sa hryvnia. Mahitungod niini gisulat ingon niini: Sa mga adlaw sa Kabanal-banalan nga si Cirilo (nga ikatulo nga nagbitbit niining ngalan), Metropolitan sa Kyiv ug sa Tibuok Rusya, sa dihang gipahimutang si Serapion isip Obispo sa Vladimir (sa tuig 6782 sa paglalang sa kalibutan, ug sa tuig 1274 sa Inkarnasyon sa Pulong sa Dios), ang mosunod nga mga obispo anaa sa maong pagpanudlo: San Ignacio, Obispo sa Rostov; Teodoato sa Pereyaslav; ug Simeon sa Polotsk; kining mga obispo nagpamatood sa bag-ong giordinar, nga nagmando nga ang bag-ong giordinar nga pari magahatag og pito ka hryvnia sa mga myembro sa koro.

Sa libro *The Correct Old Manuscript*, sa mga kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, sa Kanon 22, ug sa komentaryo niini, ang mosunod ang nakasulat:[610] : Kadtong moanha sa sakramento sa Balaang Orden alang sa ordinasyon dad-on sa atubangan sa lokal nga obispo. Ang maong mga tawo *mag-atiman sa tanang* gasto ug panginahanglan: alang sa kandila, alang sa bino (eklesiastikal), alang sa insenso ug prosphora, alang sa serbisyo sa mga pari ug uban pang gasto, *ug alang sa pagkaon sa obispo.* Dili sila pasipalahon o pasanginlan, kay walay kadaut nga nahimo niining mga butanga, ug ang ordinasyon mahitabo dayon, ingon sa giingon ni Kristo: 'Nakadawat kamo dayon; ihatag kamo dayon.' Kay lain ang pagkuha og bayad alang sa ordinasyon, sa ato pa, ang pagbaligya ug pagpalit sa balaan nga mga ranggo; apan kini mga halad ug gasa lamang. Kay wala'y pagpalit o pagbaligya dinhi, ug makita kini nga buhat sa bisan asa; ug ang mga matarong nga tawo wala'y pagdumili niini, sama sa giingon usab sa Apostol: *'Kinsa bay magserbisyo isip sundalo nga sa iyang kaugalingong gasto?* Apan makadawat siya sa iyang pagkaon gikan sa mga iyang giserbisyohan.' *O kinsa may magtanom og ubasan ug dili mokaon sa bunga niini? O kinsa may mag-atiman sa panon sa mga karnero ug dili moinom sa gatas sa panon? Nagaestorya ba ko bahin sa pagkaon sa tawo? Dili, dili ba kini gisulti sa Balaod mismo?* Kay nasulat *sa Balaod ni Moises*: *'Dili nimo tapuson* ang baba *sa baka samtang nagagaling kini sa trigo*' (sa ato pa, ayaw pugngi ang hayop nga nagatrabaho para nimo sa pagkaon; pakaona kini). *Nagaestorya ba ang Dios bahin sa pagkaon alang sa mga baka? O nagasulti ba Siya bahin sa tanan alang sa atong kaayohan? Kay* gisulat kini *alang kanato*: '[611] '. Ug usab: *'Kung nagtanum kami og espirituhanong mga butang sa inyong taliwala, sobra ba nga mag-ani kami og materyal nga mga butang gikan kaninyo*?'[612] ?

Hinumdumi nato ang mosunod dinhi:

Sa nangagi nga mga katuigan, sa panahon sa nabahinbahin nga mga prinsipalidad sa Rusya, samtang ilalom sa paghari sa Horde, usa ka grupo sa mga heretiko nga gitawag og Strigolniki misukwahi sa siyudad sa Pskov, (sama sa mga Kapitons Brynyans karon), nga nagpahayag og pipila ka mga blasfemya batok sa Simbahan sa Dios, mibulag gikan niini ug nagdala sa daghan ngadto sa ilang heretikal nga pagkamatarug. Lakip sa ubang mga blasfemya, ilang gisaway ang mga klero tungod sa ikapulo, ingon nga ang mga ranggo sa simbahan nakuha pinaagi sa bayad; ug tungod niini ilang gilikayan ang mga pari ug ang Simbahan. Pagkahibalo niini, ang Iyang Kasantosohan Philotheus, Patriarka sa Constantinople (nga niadtong panahona nakigbangi kang San Alexius, ang Metropolita, ug kang Roman, ang Obispo, mahitungod sa Sede sa Kyiv), Ang Patriarka misulat og usa ka sulat-pagdasig ngadto sa mga tawo sa Pskov; kini nga sulat makita sa karaang sinulat-kamot nga mga kanon, gisulod taliwala sa mga kanon sa Ika-unom nga Ekumenikal nga Konseho, taliwala sa ika-22 ug ika-23 nga kanon, ug among gipakopya kini dinhi.

---

[610] Hulma 686.

[611] 1 Cor. 9:7, 8, 9 ug 10.

[612] Ibid., v. 11.

Usa ka sulat gikan kang Iyang Kasantosohan Philotheos, Patriarka sa Constantinople.

Mga dungog ug halangdong boyar, mga tawo sa Pskov, akong anak nga posadnik, ang libo-ka-tawo, ang gatus-ka-tawo, ug tanan nakong mga anak, ang katawhan nga nagbitbit sa ngalan ni Cristo, nga sakop sa Balaang Metropoliya sa Tibuok Rusiya, sa siyudad sa Pskov sa Rusya, ug sulod sa iyang mga utlanan, mga anak nga gihigugma sa Ginoo sa among pagkagamay, kay gitawag ko kamo tanan nga mga anak ug mga anak! Dugang pa, kadtong mga mibulag sa Simbahang Katolika ug nahimulag sa Kristohanong komunyon pinaagi sa buhat sa dautang yawa. Sa pagkaila ninyo sa among pagkapaubos, ug sa sa dagkong Balaang Hirarko uban kanamo, sa Divino nga Konseho, ug sa pipila kaninyo nga, sa ilawom sa pagkunwari nga matinud-anon—nga nag-angkon nga nagasubay sa Balaang Kasulatan ug sa balaang kanon—nibulag sa inyong kaugalingon gikan sa Ekumenikal nga Apostolikong Simbahan, gitunga-tunga ang ako, ang mga balaan nga obispo ug pari, ug ang tanang klero, ug ang uban pang mga Kristohanong katawhan—ang mga nag-ordinar ug ang mga gi-ordinar—isip mga heretiko, samtang giisip lamang ang ilang kaugalingon nga ortodokso. Pagkadungog namo niini, nasubo kami pag-ayo sa among kasingkasing ug nasakitan sa sulod tungod sa pagkabulag sa mga miyembro ni Cristo. Kay unsang mga sakit ug kasubo pa man ang dili nato masinati, sa pagpamati nga ang atong mga miyembro gipabulag sa kaaway sa kamatuoran, ang mamamatay gikan pa sa sinugdan, ang kaatbang sa atong kaugalingong kinaiyahan? Kay mao kana kanunay ang iyang kinaiya: kon dili siya makahimo og pag-atake sa hayag, maglutos siya sa tago, nga naglimbong sa mga naa sa tuo. Busa gidala niya ang tanang heresiya sulod sa Simbahan ni Cristo; kay pagkahuman sa pag-abot ni Cristo sa unod, mihunong dayon ang tanang idolatriya, ug wala nay nahabilin nga dapit ang yawa aron pugson ang mga tawo sa idolatriya: misugod siya sa pag-atake gikan sa tuo, kay dili niya sila dayag nga mailad aron mosimba sa daghang mga dios; sa tinuod, nagtudlo siya sa uban aron tawgon ang Anak sa Dios nga binuhat: sa samang paagi, nagpasulod siya og ubang mga heresiya gikan sa tuo. Karon, bisan pa, nakita nato nga nahitabo usab kini sa inyong taliwala: nga ang mga tawo hinay-hinay nga nagalayo sa Kristiyanismo ug sa sakramento sa Simbahan, nga ginahatag sa mga obispo ug pari sa katawhan, nga kung wala kini, imposible alang sa bisan kinsa nga maglaum sa kaluwasan, bisan pa kon mabuhi sila sa yuta sama sa mga anghel: Kining bakak nga panamastamas gipugas taliwala kaninyo, aron ipatuod kaninyo nga ang Simbahan sa Dios natukod alang sa ganansya. Ug unsang dautang demonyo ang nakalimba kanila aron dawaton nila ang ingon ana? Kay ang Simbahan sa Dios, nga iya ni Cristo, Katoliko ug Apostoliko, nga naglungtad gikan sa usa ka tumoy sa kalibutan hangtod sa pikas, lig-on ug dili matandog nga natukod sa tinuod nga pagtuo pinaagi sa grasya ug gahum ni Cristo nga atong Dios mismo, ug ang paglungtad ug estruktura niini klaro nga gipahayag sa balaang mga kanon. Apan kadtong nagmugna og mga posisyon alang sa bayad, sama sa pagbaligya sa dili mabaligya nga grasya sa Labing Balaan nga Espiritu, among giisip sila uban ni Simon, Macedo, ug sa uban pang mga mananikas sa espiritu. Kay ang Simbahan ni Kristo kanunay molihok sa ingon niini. Apan kon adunay pipila nga nagbuhat niining kadaut ug nangahas sa pag-ordinar alang sa bayad, sila dili sakop sa katolikong Simbahan: kay sila pipila ra, naglihok sa tago; apan kon masuta sila, gidili sila, ug gisaway ug gipahawa gikan sa Simbahan. Bisan pa kon adunay pipila ka mga obispo nga nag-ordinar alang sa suhol, dili angay nga mobulag ang usa gikan sa Simbahan tungod niini, ni ituring silang tanan nga mga erehe, kondili angay magpabilin nga hiusa sa Simbahan ug makig-ambit sa Eukaristiya. Mahitungod sa usa ka obispo nga nagbuhat sa dautan, ireport siya sa imong metropolitano; ug kon mapakyas siya sa pag-ayo sa iyang sayop, siya silotan sa among pagkapaubos, nga gitukod sa Dios isip Amahan, Magtutudlo, ug Patriyarka sa tibuok uniberso, Constantinople. Tungod niini, nagsulat kami ug nagpahibalo kaninyo sa usa ka amahanong paagi, sama sa among kaugalingong mga anak, ingon nga mga kauban sa Simbahan, ingon nga mga miyembro ni Kristo mismo—ang Ulo sa tibuok Simbahan—nga kinahanglan kamo mohunong sa panagbangi ug dibisyon; ug, human maghiusa sa usa ka hunahuna uban sa eklesiastikal nga han-ay, maghalad og himaya sa Dios sa panaghiusa. Kay ang Simbahan ni Cristo ginahimaya sa ortodoksiya ug sa kinabuhi sa pagkabalaan; apan ang bisan unsang katungdanan nga gihuptan alang sa ganansya klaro nga gitawag nga dautan. Labaw pa, kadtong gitudlo kanunay nga nagakaginansya alang sa ilang kaugalingon gikan sa kandila, bino, insenso, ug uban pang mga suplay, *ingon man usab gikan sa panihapon.* Ang ingon nga mga buhat dili makadaot niining mga butanga; kay panandaliang katungdanan kini, ingon sa giingon ni Kristo: 'Panandaliang nadawat ninyo kini; panandaliang ihatag usab ninyo kini.' Kay lain ang modawat og sweldo alang sa katungdanan, ug lain usab ang paggasto alang sa gikinahanglan nga mga gasto. Makita usab nato ang atong Ginoong Dios, si Jesu-Cristo, nga misulod sa daghang mga balay uban sa Iyang mga disipulo, gidawat uban sa dungog, nagtudlo sa

tinuod nga pulong ug kinaadman, ug nagbuhat og daghang mga milagro, nga midawat gikan kanila sa ilang gihalad. Kay sa dihang misulod siya sa balay ni Mateo nga maniningil sa buhis, nag-andam sila og dakong salo-salo para kaniya. Ug sa dihang misulod siya sa balay ni Maria ug Marta, si Marta nabisi sa daghang buluhaton; ug makakaplag ka og daghang susamang mga pananglitan. Ang banal nga Apostol Pablo, nga nagkuha gikan sa Balaod ni Moises , miingon: *'Dili nimo tabonan* ang baba *sa baka samtang nagagaling kini sa* trigo'[613] . Ingon usab, sa paghubad sa kahulugan sa balaang Kasulatan, miingon siya: *'Nagkabalaka ba ang Dios sa mga baka? Apan nagasulti Siya kanato sa tanang paagi.'* Sa samang paagi, *ang mga nag-alagad sa santuaryo makigbahin sa mga halad sa santuaryo, ug ang mga nag-alagad sa halaran makigbahin sa mga halad sa halaran. Ingon usab, gisugo sa Dios nga ang mga nagwali sa* Ebanghelyo *magkinabuhi* pinaagi sa Ebanghelyo*. Kung kami nagtanum og espirituhanong mga butang taliwala kaninyo, sobra ba kon kami mag-ani og materyal nga mga butang gikan kaninyo*?[614] Daghan, bisan pa, ang gustong makab-ot ug makapanag-iya niini sa mga butang sa Diyos; kay ang mga naglihok uban sa matarong nga paghukom ug limpyo nga konsensya wala magbuhat og bisan unsa aron mapugngan ang natukod nga han-ay, nga karon gihimo nga walay bayad: busa, sa pagsabot niini tanan, paningkamoti nga itul-id ang mga sayop. Tungod niini, mapainubsanon namong gipadala ang among mensahe, ug ang dakong konseho, ngadto sa Dios-higugmaong Arsobispo sa Suzdal, Si Dionysius, usa ka tawo nga may dungog, pagkamatinud-anon ug pagkamaayo, ug usa ka iladong magbabantay sa balaan nga mga Canon, unta siya makakita kaninyo sa among ngalan, ug panalanginan kamo, tudloan kamo, pagsawayon kamo, pahimangnoan kamo, ug han-ayon ug hiuson kamo sumala sa angay sa Apostolikong Simbahan sa Dios. Hibal-i kini: bisan kinsa nga mibulag sa Simbahan, mibulag usab sa Kristo nga si Dios mismo; wala siyay bahin, ni bahin nga gitagana alang kaniya, niining kinabuhi o sa umaabot nga kinabuhi. Kay sa unsang simbahan man sila magkupot, unya? Kay kung magbulag kamo sa inyong simbahan tungod sa inyong kaugalingong sayop ug magputol sa inyong kaugalingon isip mga heretiko, nan si Cristo wala nay simbahan dinhi sa yuta karon sumala sa inyong mga pulong, ug bakak ang panultihon nga nag-ingon: *'Aniay ako kaninyo hangtod sa katapusan sa kalibutan.'* Apan dili kini bakak; dili unta kini mahitabo. Busa, human ninyong maila ang dalan sa kaluwasan ug maghiusa sa inyong mga igsoon, hinaut nga kamo, sa pagkahiusa, maghimaya sa Dios, nga ang Iyang grasya ug kaluoy mag-uban kaninyong tanan. Gisulat namo kini sa mubo, nga daghan ang among gipasalig; apan ang kadaghanan among gisalig kang Arsobispo Dionysius; bisan unsa ang iyang isulti kaninyo sa personal, dawata kini ingon among pulong. Nangayo usab kami nga mosulat kamo kanamo, aron mahibalo kami sa pagpanumbalik nga nahitabo pinaagi sa grasya sa Dios, ug aron among dayegon ang Dios ug malipay sa ilang pagbalik ug sa ilang paghinulsol, nga gikalipay sa mga anghel ug sa mga tawo, sumala sa pulong sa among Ginoong Jesu-Cristo. Hinaut nga kita tanan makadawat sa Iyang grasya ug gugma alang sa katawhan niining kinabuhi ug sa umaabot nga kinabuhi. Mao kini ang katapusan sa sulat nga patriyarkal.

Dugang pa, sa tuig 6883 sukad sa paglalang sa kalibutan, ug sa tuig 1375 sukad sa Inkarnasyon sa Dios nga Pulong, ang mga ortodoksong katawhan, nga masigasig sa pagkamatinud-anon, gipatay ang mga heretikong Strigolnik: ang diakonong Nikita, ang yano nga tawo nga si Karpa, ug usa pa ka tawo uban kanila, ug gilabay sila gikan sa taytayan, kining mga maluoy nga tawo! nga kaniadto mga balaan nga martir ni Cristo. Apan, ang ilang erehiya wala dayon mawala, kondili nagpadayon hangtod sa mga adlaw sa Iyang Kasantosohan Photius, Metropolitan sa Tibuok Rus, nga misaka sa trono sa tuig 6917 sa paglungtad sa kalibutan, ug sa tuig 1409 sa Inkarnasyon sa Dios nga Pulong; ug siya usab misulat og usa ka sulat-pagdasig ngadto sa mga tawo sa Pskov, nga ang tibuok teksto wala namo iapil dinhi, aron mapakunhod ang gitas-on, apan among hisgutan sa mubo ang pipila ka mga bahin niini.

Ang Iyang Kasantosohan Photius, ang Metropolita, misulat niining mga pulong sa iyang sulat ngadto sa mga tawo sa Pskov:

Nadungog ko, sa akong dakong pagpaubos, ang inyong pagkamatinud-anon gikan sa mga sinulat sa inyong mga pari, ug nalipay ako; apan bahin sa mga nangilagpas sa balaod sa Dios ug sa Ortodoksiya, nga nailhan nga mga Strigolniki, ang akong kasingkasing dakong nabalaka, akong mga anak, ug wala ko mihunong sa kanunay nga paghunahuna niini nga butang. Ug gisusi nako ang Balaang Kanon, ug nagsulat ako kaninyo, ug aron mapahupay

[613] Deut. 5:4.
[614] 1 Cor. 9:9, 13 ug 11.

ang mga tawo nga, bisan pa sa taliwala sa inyong Ortodoksong pagtuo, gitawag nga 'Strigolnitsy', nga natabonan sa limbong sa yawa ug nabuta sa heresiya sa iyang ka-util, ug nga wala mailhi ang tinuod nga kahayag ni Cristo, ni masabti ang Iyang matarong nga paghukom, ni makita ang Iyang tinuod nga mga dalan, ug uban pa. Gihisgutan usab niini ang mosunod: bisan pa kon kinsa ang mosulti og labing mapanglutos batok sa usa ka obispo o pari, walay bisan kinsa ang angay bawalan sa pagdawat sa Balaang Komunyon gikan kanila, hangtod nga mahitabo ang usa ka tinuod nga paglitis, ug uban pa.

Mahitungod sa mga buhis, ingon niini: ang mando sa dakong Justinian nagmando nga bayran og buhis ang ordinasyon sa pagka-pari. Ang kanunay hinumduman nga Emperador Isaac Komnenos, human niya kini gisulat uban sa ubang mga butang, miingon: 'Ang among gingharian nagmando nga, subay sa natukod nga karaang mga kostumbre, dili molapas sa pito ka zlatics ang ipahamtang gikan sa ordinasyon sa mga pari.' Sa pagkumpirma niining karaang mga balaod, ang sinodal nga konseho nga gitigum ni Patriarka Michael—usa ka bantugang pilosopo—usab nagtukod, nagpamatuod, ug nag-selyo niini. Ug usa pa ka dekreto sa konsilyo, nga gipagawas ni Patriarka Nicolas sa Constantinople, nagmando usab, ug sa parehas nga paagi sa naunang gisulat, nga ang parehas nga kantidad itakda alang sa mga ordinasyon.

Mahitungod sa nahibilin nga gisulat sa maong sulat, kinsa ang gustong makahibalo niini, basaha kini sa maong libro, ug sa maong dapit diin gilakip ang sulat sa Iyang Kasantosang Patriarka Philotheos.

Kami, nga nagpaila na sa ingon nga ebidensya mahitungod sa pagkawalay sala sa gitudlo nga mga katungdanan, nagpahayag: Kung ang mga Ortodoks (sama sa among nadungog) nga mga hari ug mga Patriarka sa Constantinople, ug ang karaang mga obispo sa Rusya, nagtukod sa bayad alang sa ordinasyon; kay ang maong bayad dili suhol, kondili usa ka gitudlo nga katungdanan. Ug tungod kay dili kini suhol, dili kini makababag sa Espiritu Santo sa pag-anhi ibabaw sa balaan nga mga halad, sa pagbuhat sa transubstantiation, ug sa pagdumala sa ubang mga sakramento.

Kabanata 29. Mahitungod sa Kinabuhi sa usa ka Pari

Makababag ba ang malibog nga kinabuhi sa pari sa pag-anhi sa Balaang Espiritu ibabaw sa Balaang mga Gasa ug sa pagkonsagrar niini?

Nangutana ako:

Sa dihang ang pari nagbuhat sa banal nga serbisyo, iyang gihalad ba ang iyang kaugalingon ingon halad kang Dios Amahan alang sa mga sala sa tibuok kalibutan, o iyang gihalad ba ang Anak sa Dios? Tinuod, ang Anak sa Dios, ug dili siya mismo; kay ang pari dili mahimong halad nga gihalad alang sa mga sala sa tibuok kalibutan, kondili ang Anak sa Dios ra gayud, nga gihisgutan sa sinugdanan sa Proskomedya: 'Ang Kordero sa Dios gisakripisyo, nagakuha sa mga sala sa kalibutan, alang sa kinabuhi ug kaluwasan sa kalibutan.'

Nangutana ko pag-usab:

Sa Balaang Liturhiya, sa dihang ang Anak sa Dios gihalad isip halad ngadto sa Dios Amahan alang sa mga sala sa tibuok kalibutan, alang kinsa man mibaba ang Espiritu Santo sa gihalad nga halad: alang sa pari ba, o alang sa Anak sa Dios? Tinuod gayud, alang sa Anak sa Dios; kay ang Dios Amahan, kauban ang Espiritu Santo, mas nagtutok sa Iyang Anak nga gihalad kaysa sa pari nga naghalad kaniya, bisan pa man dili angay hunahunaon nga dili angay tan-awon sa Dios ang ikaduhang gihisgutan.

Kay ako nagaingon:

Kung ang pari maghalad sa iyang kaugalingon ingon nga halad, ug kung ang Espiritu Santo mouli para sa kaayohan sa pari, nan sa tinuod ang dautang kinabuhi sa pari mahimong babag sa pag-uli sa Espiritu Santo. Apan tungod kay ang Anak sa Dios gihalad nga halad, ug ang Espiritu Santo moanha alang sa Anak sa Dios, unsa kaha nga babag ang mahimo sa malisyosong kinabuhi sa usa ka pari batok sa Espiritu Santo, nga makapugong Niya sa pag-anaa ibabaw sa mga halad nga gihalad ug pagbag-o niini ngadto sa lawas ug dugo sa Anak sa Dios?

Mahimo nimong isulti:

Ang halad ni Abel nga matarong nakapahimuot sa Dios, samtang ang halad ni Cain nga makasasala wala. Busa angay nga ang pari magkinabuhi nga matarong ug balaan, aron ang halad nga iyang gihalad makapahimuot sa Dios; apan kung ang pari makasasala, ang halad—bisan pa halad kini o dili—dili makapahimuot sa Dios, sama sa halad ni Cain nga wala.

Motubag ako:

Sa Daang Tugon, ang Dios mitan-aw sa naghalad sa sakripisyo, dili sa sakripisyo mismo, ug gidawat ang halad tungod sa kadasig sa naghalad; busa gisulat: *'Ang Ginoo mitan-aw kang Abel ug sa iyang mga halad;* mitan-aw siya kang Abel una, ug sa pagkakita sa iyang tinuod nga gugma sa Dios, *mitan-aw usab siya sa iyang mga halad'*[615] . Apan diin wala Siya makakita og tinuod nga pagkamatinud-anon sa naghalad, didto wala Siya motan-aw nga paborable sa mga halad nga gihalad, kay miingon Siya: *'Dili ko dawaton gikan sa imong balay bisan unsang baka nga anak, ni gikan sa imong mga panon bisan unsang kanding.' 'Mokaon ba ko sa unod sa mga baka, o moinom sa dugo sa mga kanding? Ihalad sa Dios ang halad sa pagdayeg'*[616] : ug uban pa. Ug sa Daang Tugon, ang pari mas dako kay sa halad.

Karon, bisan pa, sa bag-ong grasya, dili na ingon ana. Dili na labaw ang pari kaysa halad; apan ang halad labaw kaysa pari. Ang pari usa ka tawo; ang halad mao ang Anak sa Dios. Ang pari usa ka makasasala nga tawo; ang halad mao ang Kordero, walay dunggo ug walay mantsa – si Cristo. Ug ang tanang pagtagad sa Dios Amahan anaa sa halad, sa Iyang bugtong Anak; ug dili sa kinabuhi sa pari nga nagtindog sa atubangan sa halad ug nag-alagad niini. Dili usab madawat sa Dios ang halad tungod sa matarong nga kinabuhi sa pari; kondili tungod kay ang Anak sa Dios mismo ang gihalad isip halad ngadto sa Dios Amahan. Kay bisan matarong o makasasala pa ang pari, ang halad magpabilin nga halad nga madawat sa Dios, nga nagbarog nga walay babag sa atubangan sa Espiritu Santo ug nagbuhat sa sakramento.

Ang usa ka matinahuron nga kinabuhi gayud gikinahanglan alang sa ministeryo sa pari; aron, sama sa usa ka makita nga anghel, siya makabarog sa atubangan sa walay-dugo nga halad uban sa mga dili makita nga anghel. Ug ang matag pari kinahanglan, kutob sa iyang makaya, mag-amping nga makabarog sa atubangan sa halaran sa Dios nga putli ug takus, aron dili siya magpakita sa atubangan sa Dios aron atubangon ang paghukom ug pag-antos. Kay gihigugma sa Dios ang mga pari nga nag-alagad Niya sa pagkabalaan, ug nag-andam Siya og ganti para kanila sa langit; apan kadtong magdangag sa pagduol sa pag-alagad nga dili matinlo ug dili angay, igatugyan sa pag-antos. Apan, bisan pa ang makasasala nga kinabuhi sa usa ka pari dili babag sa lihok sa Balaang Espiritu sa pagbalaan ug pagsaulog sa Balaang mga Gasa: tanang mga Amahan sa Simbahan nag-uyon sa pag-angkon niini.

Isip ebidensya niini nga kamatuoran, sa baylo sa daghang balaang mga Amahan, atong hisgutan ang usa ka balaang si Juan Crisostomo. Sa iyang mga homilía mahitungod sa mga sulat ni Pablo, sa ikaduhang sulat kang Timoteo, kapitulo 1, homilía 2, iyang gideklarar[617] : nga tinuod ang halad, bisan pa kon ang naghalad nagkinabuhi nga dili putli, ug miingon siya: Ang Dios naglihok pinaagi sa Arka sa dihang Iyang gusto luwason ang katawhan. Kay kinabuhi ba sa pagka-pari? Kay pagkamaayo ba ang nagdala niini? Dili posible nga ang ingon ani nga mga butang—nga gihatag sa Dios—matuman pinaagi sa pagkamaayo sa pari lamang; ang pari ang kinahanglan mohatag sa tukmang pulong, apan ang Dios ang nagbuhat sa tanan; ikaw nagatuman lang niini nga papel. Ug usab siya miingon: 'Gusto kong mosulti og usa ka butang nga labing himayaon, apan ayaw kamo katingala, ni masamok.' Unsa kini? Pareho ra gihapon ang halad, bisan pa kini gidala sa usa ka bisitang dili gilauman. Apan kita motagad sa mga pulong ni Crisostomo: 'Bisan pa og usa ka tawo nga naglabay lang ang maghalad niini,' ingon niya, '—sa ato pa, bisan pa og dautan ang kinabuhi sa pari—pareho ra gihapon ang halad; kini gayud kana nga halad, ug walay lain, sama sa bisan unsang balaan nga tawo;' ug siya miingon: 'Bisan si Pablo o si Pedro, pareho ra gihapon ang halad—ang usa nga gihatag ni Kristo sa iyang mga disipulo, ug nga karon ginahimo sa mga pari: ug kini dili gayud ubos kaysa niadto, kay kini usab *dili gipanalanginan sa mga tawo,* kondili sa Usa nga nagpanalangin niadtong usa.' Kay sama sa mga pulong nga gisulti sa Dios mao gihapon ang gisulti sa pari karon, ingon usab ang halad pareho ra. Hangtod dinhi si San Crisostomo.

Dugang pa, aron kumpirmahon kini nga kamatuoran, hisgutan usab nato dinhi ang sugilanon ni San Marcos nga Makakita sa Umaabot, nga gihisgutan sa Prologo, sa ika-10 ka adlaw sa Marso, ingon niini:

Gisulti nga si Mark, ang monghe nga Ehipsiyo, nagpabilin sulod sa traynta ka tuig nga wala mobiya sa iyang selda. Naa'y batasan nga moanha kaniya ang usa ka presbiter, ug pagkahuman sa pagsaulog sa Banal nga Liturhiya, iyang ihatag kaniya ang Banal nga Komunyon. Apan ang Yawa, nga nanghinaut sa mga hiyas ug pagkamapailubon sa tigulang, nagtinguha nga madani siya sa tukso; ug gidala niya kaniya ang usa ka tawo nga

---

[615] Genesis 4:4.
[616] Salmo 49:9, 13, 14.
[617] Hulma 2556.

gipanag-iya sa dautang espiritu, daw aron madawat ang pag-ampo ug panalangin; Apan ang tawo, nga gitudloan sa Yawa, miingon una sa tigulang: 'Ang imong pari puno sa tanang matang sa makasasalaong hugaw; ayaw na siya pasud-onga pag-usab.' Apan si Marcos, ang tawo nga giinspirar sa Dios, miingon kaniya: 'Bata ko! Ang tanan tawo maglabay sa hugaw; apan ikaw miadto kanako; ug nasulat: "Ayaw paghukom, aron kamo dili pagahukman"; bisan pa man siya makasasala, luwason siya sa Dios. Kay nasulat: "Mag-ampo kamo alang sa usag usa, ug kamo pag-ayo."' Pagkahuman niini, ang tigulang naghalad og pag-ampo, gipahawa ang demonyo gikan sa tawo, ug gipadala siya nga himsog. Ug sa pag-abot sa presbiter, gidawat siya sa tigulang uban sa kalipay. Ang maayong Dios, sa pagtan-aw sa pagkamaayo sa tigulang, nagpakita kaniya og usa ka timaan; kay samtang ang presbiter hapit na motindog sa atubangan sa balaan nga halaran, nakita sa tigulang ang Anghel sa Ginoo nga naganaog gikan sa langit; ug sa pagbutang niya sa iyang kamot sa ulo sa presbiter, ang presbiter dayon nahimong haligi sa kalayo. Samtang namangha ang tigulang sa panan-awon, usa ka tingog ang misulti kaniya, nga nagaingon: 'O tawo! Ngano man ka namangha niini? Kay kung ang usa ka yutang hari dili gusto nga ang iyang mga maharlika magpakita sa iyang atubangan nga hugaw, kondili sa pagkabalaan ug dakong himaya, unsa pa kaha ang Hari sa Langit maglimpyo sa mga nag-alagad sa balaan nga mga misteryo ug nagatindog sa atubangan sa Iyang trono? Tinood gayud nga pagalinis-on Niya sila ug pasidlakon sa langitnong himaya. Sa pagkakita niini, gisultihan sa Banal nga si Marcos ang tanan nga walay bisan kinsa ang angay mosaway sa usa ka pari tungod sa iyang sala; kay ang mga pari mao ang mga manalipod sa Dios ug kauban nga mga ministro sa mga anghel.

Usa ka susamang sugilanon makita sa *Paterikon sa Skete*, sa Kapitulo 9: Ang usa ka presbiterio gikan sa monasteryo mobisita sa bisan kinsang eremita aron ipang-administro kaniya ang Balaang Misteryo. Apan usa ka tawo, pag-abot niya sa eremita, nagpasipala sa presbiterio, ug gitawag siyang makasasala. Sa dihang miabot ang presbiterio, sumala sa iyang batasan, aron magdumala sa mga sakramento, wala buhata sa eremita ang pultahan kaniya, kay giisip niya nga dili angay, ug nibalik ang presbiterio. Ug nadungog ang usa ka tingog gikan sa kahitas-an, nga misulti sa eremita: 'Gikuha sa mga tawo ang akong paghukom.' Ug ang eremita mura'g na-trance, ug nakakita siya og matahum nga bukal, ug usa ka bulawanong balde, ug usa ka bulawanong gripo, ug tubig nga labing putli; ug nakakita siya og usa ka ketong nga nagkuha og tubig gikan sa bukal gamit kana nga bulawanong balde ug gibubo kini. Bisan pa gusto unta siya moinom sa dihang nakakita niini, wala siya miinom; kay ang nagkuha sa tubig usa ka ketong. Ug tan-awa, usa ka tingog ang misulti pag-usab kaniya, nga nagaingon: 'Ngano man nga dili ka moinom niining maayong tubig? Unsa nga sala ang naa sa ketong nga nagkuha niini?' Niadtong panahona, mibalik ang paghuna-huna sa mongtawo, ug sa pagsabot niya sa gahum sa panan-awon, gitawag niya ang presbiter aron sa pagsaulog sa Balaang Halad, sama sa una, ug gidawat niya ang labing putli nga mga Misteryo gikan sa iyang kamot.

Gikan niining mga argumento ug mga testimonya klaro nga gipakita nga ang usa ka bulok nga kinabuhi sa pagkasaserdote dili babag sa grasya sa Espiritu Santo nga moanhi sa balaan nga mga halad ug hingpiton kini.

Sa tinuod, nagsagawa kita og lawom nga pagsusi sa labing putli nga Banal nga mga Misteryo, ug nakaplagan nato kini:

Ni ang krus nga may upat ka tumoy nga gipamutang sa prosphora,
ni ang bag-ong gipatik nga mga Basahon sa Liturhiya,
Ni ang gireseta nga bayad alang sa ordinasyon sa pari.
Dili usab mapugngan sa malibog nga kinabuhi sa pari ang pag-abot sa Espiritu Santo sa halad nga gihalad.

Kay walay pulos ang pagpanamastamas sa labing putli nga mga Misteryo sa Diyos sa mga skismatiko, ug ilang pagdumot niini sama sa usa ka hugaw.

Kapitulo 30. Mahitungod sa Balaang Kordero, nga kan-on ug halad

Mahitungod sa ilang schismatic nga scroll, kini nagpasipala sa mga Misteryo sa Diyos ug sa walay-dugo nga halad nga among gihalad, ug nagdaot sa konsagrasyon, diin among gipikas ug gipatay ang Kordero sa Pan, nga nag-ingon: 'Ang Kordero sa Diyos ginakaon', ug uban pa. Ug usab: 'Usa sa mga sundalo misaksak sa iyang kilid gamit ang bangkaw,' ug uban pa. Sa pagpanawa niining buhata, ang maong gisumpa nga pergamento nagsulat ingon ani: 'Ang Ginoo (ingon nila) gisaksak kaisahan sa kilid gamit ang bangkaw sa krus, diin migawas ang dugo ug tubig; kay natilawan ni Jesus ang kamatayon sa krus, ug nabuthan sa krus, nga mao ang sa kilid. Sabta kini: imposible nga mapatay ang bisan kinsa nga tawo og duha ka beses o labaw pa; matilawan sa matag tawo ang

kamatayon sa usa ka higayon ra. Ug usab sa ubos pa: 'Kay kinsa bay makapatay sa usa ka tawo nga napatay na daghang beses?' Hangtud dinhi ang Makulot nga Papel.

Paminawa kini sa matag tinuoray nga magtutuo, ug ilhi ang buang nga hunahuna sa mga mapanabagon, pinaagi sa unsang espiritu, sa unsang hunahuna, sila nagsulti niining mga pulong. Dili ba sila maghunahuna sa usa ka heretikal nga espiritu, aron ang tinuod nga Lawas ni Kristo dili anaa sa halad nga atong gihalad ug gisaulog? Murag si Kristo, nga gisakripisyo na kaisahan sa krus ug gitusloban sa bangkaw, dili na gihalad alang sa kaluwasan sa kalibutan; ug ang halad nga gihimo sa mga pari dili gyud halad.

Dili ko gustong motubag sa taas nga paagi sa ilang buang nga pangatarungan, kay dili kini angay; kay nasulat: 'Dili ko ipadayag ang inyong mga tinago sa inyong mga kaaway.' Apan kana makalilisang nga pagpanamastamas batok sa mga langitnong misteryo, nga ilang gipahayag, nagpukaw sa akong kadasig; ug ang katungdanan sa usa ka obispo nagmando kanako nga dili maghilom, kondili ipanagang ang dungog sa labing balaan nga misteryo. Pasagdi nga mapamatud-an nga bakak ang ilang dautang blasfemiya, ug pasagdi nga sila mapahiya; napugos ko, bisan pa man dili ko gustong (kay ang panginahanglan molabaw pa gani sa balaod), nga ipatin-aw kanila sa mubo ang pipila sa mga misteryo nga mahitabo sa Banal nga Halad, nga sila dili takus paminawon o sabton. Ipahibalo kanila, bisan pa man, nga si Balaam, ang salamangkero ug mananamba, dili angay sa pagpakita sa anghel, bisan pa man nga gikinahanglan kini alang sa tuyo nga naa, aron mapugngan ang iyang baba samtang naningkamot siya sa pagpanamastamas ug pagpanumpa sa Israel: ang Anghel sa Ginoo nagpakita kaniya nga nagbitbit ug gisabwag nga espada ug gisugo siya nga dili mosanamastamas o mosumpa sa Israel[618] .

Hinaut nga mapahilom usab dinhi ang mga baba nga mapanglapas ug mapangsikismo, nga naglapas kang Kristo nga Ginoo mismo sa Iyang labing putli nga mga misteryo: ang atong tubag kanila mao ang pagpadayag sa misteryo sa Banal nga Halad, ingon usa ka espada nga mohampak ug moputol sa ilang heretikal nga paglapas.

1) *Ang misteryo sa Banal nga Halad.*

Ang Banal nga Halad, nga gihimo pinaagi sa balaan nga ritwal, dili ang pagpatay o ang tinuod nga kamatayon sa di-mortal nga Kristo nga atong Dios, nga gihimaya sa langit ug nagahari uban sa Amahan hangtod sa kahangturan sa unod; kinsa ang giingon sa Apostol: *'Mibanhaw si Kristo gikan sa mga patay, ug dili na gayud mamatay pag-usab; ang kamatayon wala na'y gahum kaniya*[619] ; kondili usa kini ka paghinumdom sa iyang unang pagpatay ug kamatayon. Ug kung usa ka bahin gikaon sa diskus—gikuha gikan sa prosphora nga porma sa Lawas ni Kristo ug gitawag nga Karnero—gikaon kini sa paghinumdom sa Karnero sa Dios mismo, si Kristo, nga gisakripisyo sa krus alang kanato. Ug sa dihang ang usa ka bahin, nga gitawag nga Karnero, tuslobon sa bangaw ibabaw sa diskus, kini gituslob aron hinumduman ang Karnero sa Dios mismo, si Kristo, nga gituslob sa kilid sa bangaw sa krus alang kanato. Si Kristo, ang Ginoo mismo, ang nagsugo sa mga balaan nga Apostoles nga buhaton kini, nga miingon: *'Buhaton kini aron hinumduman Ako'*[620] . Paminawa, kamo nga mga mapangbastos, ug tagda ninyo ang gisulti sa Ginoo: Wala Siya miingon, 'Buhaton kini sa paghinumdom sa akong ikaduhang pagpatay, sa akong pagpanlupig', kondili 'sa paghinumdom kanako'—nga mao, sa paghinumdom sa akong boluntaryong pag-antos ug kamatayon, sa paghinumdom sa akong unang pagpatay ug pagpanlupig sa kamot sa mga Hudiyo. Tungod niini, si San Basilio nga Dako, sa iyang Misa, misulti sa ngalan ni Kristo: 'Buhaton kini sa paghinumdom kanako'; kay sa matag pagkaon ninyo niining pan ug pag-inom ninyo niining kopa, ginapahayag ninyo ang akong kamatayon ug ginakumpisal ninyo ang akong pagkabanhaw. Ug si San Crisostomo, sa iyang Misa, sa pag-ampo kang Kristo, miingon: 'Kay ginahinumduman nato kining makaluwas nga sugo, ug ang tanan nga nahitabo kanato : ang Krus, ang lubnganan, ang pagkabanhaw sa ikatulong adlaw, ug uban pa.' Busa, kamo nga mga malain nga mapang-insulto, tan-awa nga ang Banal nga Sakripisyo nga among gihalad dili magpatay kang Kristo, kondili nagahinumdom sa Iyang naunang pagpatay sa kamot sa mga Hudiyo.

2) *Ang Misteryo sa Banal nga Halad.*

Kana nga bahin nga, sa sinugdanan sa Proskomedia, gikuha gikan sa prosphora, ug gitawag nga Kordero, ug gibutang sa balaang disk sa hulagway sa lawas ni Kristo; sa diha nga kini putlon ug patyon, dili gayud ang tinuod nga lawas ni Kristo ang putlon ug patyon, kondili pan lang, nga wala pa matransubstansyahan ngadto sa

---

[618] Num. 22:31.
[619] Roma 6:9.
[620] 1 Cor. 11:24.

lawas ni Kristo, nga hulagway ra gayud sa lawas ni Kristo. Karon, kon ang hulagway sa usa ka tawo igadrowing sa usa ka butang, ug kana nga hulagway putlon ug patyon, mag-antos ba ang buhing tawo sa iyang lawas tungod sa pagputol ug pagpatay sa iyang gihulagway nga hulagway? Dili gayud. Ingon usab, si Kristo nga Ginoo, uban sa Iyang gipahimaya nga Lawas—nga dili na masakitan ug imortal—wala'y bisan unsang pag-antos nga Iyang gibati, ni mamatay Siya, sa dihang ang hulagway sa Iyang Lawas, ang Tinapay sa Kordero, giputol ug gisakripisyo atol sa Proskomedia.

3) *Ang Misteryo sa Banal nga Halad.*

Dili lang sa wala pa ang transubstantiation sa pan nga gibutang sa paten ngadto sa Lawas ni Kristo nga si Kristo, nga anaa niini sama sa Iyang kaugalingong hulagway nga giputol ug gisakripisyo, nag-antos sa bisan unsang paagi; apan sukad nga kana nga pan gitransubstansyado na pinaagi sa buhat sa Espiritu Santo, ug dili na pan kondili tinuod nga Lawas ni Kristo ilawom sa dagway sa pan, si Kristo wala gyud mag-antos sa bisan unsang paagi sa dihang kini mabahin-bahin ug makonsagrasyon. Kay usa ra ka beses Siya nag-antos sa Iyang unod alang kanato sa krus; apan human sa Iyang pagkabanhaw, dili na Siya mapasakitan. Ug sama sa nahitabo niadto, sa panahon sa iyang boluntaryong pag-antos, ang iyang pagka-Diyos, nga kanunay uban kaniya, wala mag-antos bisan unsa: ingon usab karon ang iyang pagkatawo, nga gihimaya sa pagkawalay-antos ug pagkawalay-kamatayon, wala mag-antos bisan unsa sa Banal nga Halad nga gihimo; kay ang Banal nga Halad ni Kristo, nga atong gihimo, dili siya patyon o halaron pag-usab.

4) *Ang Misteryo sa Banal nga Halad*

Sa Banal nga Halad nga atong gihalad ug gihimo pinaagi sa balaang ritwal, bisan tuod ang atong Ginoong Kristo wala mag-antos sa Iyang unod, ni gipatay Siya; apan Siya gilubong, gipatay, ug ang Iyang dugo gibubo nga walay pag-antos gikan kaniya, sama sa gipadayag sa mga balaang Amahan kaniadto pinaagi sa mga banal nga pagpadayag. Paminawa kung unsa ang gisulat sa Mapinadayong Efrem sa Homily 86 mahitungod sa usa ka tigulang nga gihatagan og pagpadayag kabahin sa mga Misteryo sa Diyos:[621] : 'Nakita nako,' ingon sa tigulang, 'ang langit nga nabuksan, ug kalayo nga naganaug uban sa kadaghanan sa balaang mga anghel; ug sa ibabaw nila adunay duha ka matahum nga nawong, nga ang kaayo dili masukod, kay ang ilang kahayag sama sa dalugdog; ug sa taliwala sa duha ka nawong adunay usa ka gamay nga bata.' Kay ang mga anghel nagtindog sa palibot sa balaang lamisa, samtang ang duha ka nawong naa sa ibabaw sa balaang lamisa, ug ang bata naa sa ilang taliwala. Ug sa dihang hapit na matapos ang pagsaulog sa Balaang Misteryo, ug miduol ang mga diakono aron putlon ang tinapay sa halad, nakakita ako (ingon sa tigulang) og duha ka nawong nga naa sa ibabaw sa balaang lamisa. Gitali nila ang mga kamot ug tiil sa batang lalaki nga naa sa ibabaw nila; ug gikuha nila ang usa ka kutsilyo, ug gipatay nila ang batang lalaki, ug gibubo nila ang iyang dugo sa usa ka kalis nga naa sa balaan nga lamisa; ug pagkahuman nila paghiwa sa iyang lawas, gibutang nila kini ibabaw sa pan, ug ang pan nahimong iyang lawas. Ug nagpadayon sa pagbasa gikan didto hangtod sa taludtod diin gisulat nga, sa pagtapos sa Balaang Liturhiya, ang mga banal nga gahum nakita nga misaka paingon sa langit, ug ang batang lalaki anaa sa ilang taliwala, buhi ug dili patay. Sa susama, sa Kinabuhi ni San Arsenius nga Dako gisulat[622] : Alang sa usa ka igsoon nga adunay pagduha-duha mahitungod sa mga misteryo sa Diyos, duha ka dagkong anciano ang nag-ampo sa Diyos alang kaniya uban sa pag-ayuno sulod sa tibuok semana; ug sa dihang nagbarog sila uban kaniya sa simbahan sa usa ka dapit atol sa Balaang Liturhiya, nabuksan ang ilang mga mata, ug sa dihang gibutang ang pan sa balaang lamisa, nakakita sila og gamay nga bata; Apan sa dihang gipalapad sa pari ang iyang kamot aron putlon ang pan, ilang nakita ang usa ka Anghel sa Ginoo nga nanaug gikan sa langit, nga nagkupot og kutsilyo sa iyang kamot, kinsa, pagkahuman niyang gipatay ang batang lalaki, gibubo ang iyang dugo sa kalis; ug samtang ang pari nagaputol sa pan, ang Anghel nagahilab-hilab sa lawas. Ug sa dihang ang mga igsoon miabot aron mopartisipar sa Balaang Misteryo, usa ka dili motuo nga igsoon usab ang miabot, ug gikuha niya sa iyang kamot ang hilaw ug madugo nga unod, ug nakakita usab siya og dugo sa kalis; ug, nahadlok siya, misinggit siya, nga nag-ingon: 'Nituo ako, O Ginoo, nga kini nga pan mao ang Imong Lawas, ug kini nga bino mao ang Imong Dugo.' Ug sa dayon, ang unod nahimong pan, ug ang dugo nahimong bino, ug siya nakadawat sa Komunyon uban sa dakong kahadlok ug lawom nga pagbati. Ang ingon nga pagpadayag nahitabo dili lamang sa angay, kondili usab sa dili angay, sumala sa kabubut-

[621] Hulma 184.

[622] 8 Mayo, sheet 514.

on sa Dios. Sa Prologo, sa ika-26 ka adlaw sa Nobyembre, nasulat: sa siyudad sa Diospolis, ang igsuon sa Saracen nga hari nga si Nunermia misulod sa Simbahan ni San Jorge ug nakakita sa pari, samtang nag-alagad sa Balaang Misa, nga naghalad og karnero, nagbubo sa iyang dugo sa kalis, ug nagbungkag sa iyang unod sa patena; ug pagkahuman sa Liturhiya, ang tanang katawhan mikaon sa unod ug miminom sa dugo. Sa susama, sa * * (Kinabuhi ni San Basilio ang Dako), gisulat[623] : samtang nag-awit siya sa Banal nga Misa, usa ka Hudiyo, nga gustong makat-on mahitungod sa balaang mga misteryo sa dapit sa usa ka Kristohanon, misagol sa mga matinud-anon, misulod sa simbahan, ug nakakita kang San Basilio nga nagkupot og bata sa iyang kamot ug gipikas-pikas kini; Samtang ang mga matinud-anon nagadawat sa Balaang Komunyon gikan sa kamot sa santo, miduol ang Hudiyo, ug gihatagan siya sa santo, sama sa gibuhat niya sa ubang mga Kristohanon, og usa ka bahin sa Balaang mga Dala; gidawat kini sa Hudiyo sa iyang kamot ug nakita niya nga kini tinuod gayud nga unod; unya, sa iyang pagduol sa kalis, nakita niya nga adunay tinuod gayud nga dugo sa sulod niini.

Tan-awa, kamo nga mga malalis nga mapintas-sulti, unsaon sa Kristo nga atong Ginoo, sa Iyang mga balaan nga misteryo, tinuod nga anaa sa ilawom sa dagway sa pan ug bino—gibungkag, gipatay, ug nag-awas ang Iyang dugo alang sa atong kaluwasan; apan dili Siya masakitan, dili Siya patyon o ipamatay, kondili buhi Siya kanunay, ug dili gayud matupngan sa hilo. Kini, busa, mao ang mga misteryo sa Banal nga Halad—bisan pa man pipila ra ang ihap niini, ug mubo nga gipasabot kaninyo—mapaamumom unta niini ang inyong mga baba nga mapangblaspemo ug mapanghereje, O kamo nga buang nga mga skismatiko, nga nagpasipala, ingon nga nagsaulog kami sa Banal nga Misa uban ang tuyo nga tuslokon, patyon ug laglagon si Kristo sa ikaduhang higayon o daghang higayon; ug sa pagpanamastamas kanamo—ug sa tinuod, kang Kristo mismo sa Banal nga Halad—nagaingon kamo: 'Giunsa man nga mahimo nga patyon ang usa ka tawo nga usa na ka beses nga napatay?' Pinaagi sa unsang mga pulong ninyo gipadayag ang inyong erehiya, nga daw si Kristo, nga usa na ka beses nga gisakripisyo sa krus ug gituslob sa bangkaw, dili na gihalad alang sa kaluwasan sa kalibutan? Ug kon tinuod kini, sumala sa imong buang nga heretikal nga pangatarungan, nganong gisugo man sa Kristo ang mga balaang Apostoles, nga nag-ingon: 'Buhaton kini sa paghinumdom kanako'? Tungod sa unsang rason si San Santiago, igsoon sa Dios, ug si San Basilio nga Dako, ug si San Juan Crisostomo (nga inyong gituohan sa ilang pagtuo) naghimo sa ilang kaugalingong mga liturhiya? Apan, kamo nga labing buang, hingpit nga nangawala sa dalan sa kamatuoran ug nagalaglag, apan dili kamo motan-aw sa inyong kaugalingong pagkaguba.

Kapitulo 31. Dugang nga blasfemiya sa mga skisma batok sa mga Misteryo sa Diyos

Usa kini ka dakong schismatikong blasfemiya batok sa mga Banal nga Misteryo nga nakaabot sa atong mga dalunggan, ug wala gani sila magduha-duha sa pagtawag niini nga kasuklam-suklam sa paglaglag. Ug karon, sa ilang buang nga pangatarungan, dili lang usa ka abominasyon sa pagkalaglag ang ilang gihunahuna, kondili gitawag pa nila ang krus nga upat ka tumoy, ang atong balaang mga simbahan, ug bisan ang Balaang Misteryo mismo nga 'abominasyon sa pagkalaglag'. Kay atong napamatud-an na pag-ayo ang ilang unang mga blasfemiya, kadtong batok sa mga simbahan ug sa krus nga upat ka tumoy. Mahitungod niining grabeng ug walay Diyos nga mga panamastamas batok sa Balaang Misteryo, andam kami motubag. Apan una, gusto namo madungog gikan kanila ang rason nganong gitawag nila ang Balaang Misteryo nga 'kalautan sa paglaglag'; kay kinsa bay makahukom sa usa ka sayop nga wala pa klaro? Pasagdi sila nga mosulti una kanato ngano nga ang Balaang Misteryo usa ka 'abominasyon sa paglaglag'? Dili ba kini tinuod nga institusyon ni Kristo, nga Iyang gipasa ngadto sa balaang mga Apostoles ug sa tanang matinud-anon, *ug* nga ipatuman *hangtod moabot* ang '[624] '? Napakyas ba ang gahum sa Dios, ug mihunong na ba ang Espiritu Santo sa paglihok? Nakasayop ba si Crisostomo sa pagsulti, sa dihang gisaid[625] niya: 'Ang halad pareho sa gihatag ni Cristo sa Iyang mga disipulo, ug sa gihimo karon sa mga pari; ug kini dili gayud ubos niadtong usa, kay kini usab dili gipanalanginan sa mga tawo, kondili sa Iyang nagpanalangin usab niadtong usa; ug uban pa, sama sa among nahisgutan na'? Apan ang mga maluya dili makasulti og ingon ana, ni makakaplag sila og tinuod nga sayop, gawas sa bakak ug mapanamastamas nga sayop, kay naandan na nila ang pagbakak, pagpanamastamas, ug pag-ugak sama sa mga buang nga iro batok sa Banal nga

[623] 1 Enero, folio 330.
[624] 1 Corinto 11:26.
[625] 2 Timoteo 1:1, moral nga pagtulon-an, folio 2556.

santuwaryo. Kay si Kristo nga atong Dios mismo, sa Iyang balaan nga mga misteryo, tinuod, samtang Siya grabeng ginasipala nila; Siya mismo ang motubag kanila pinaagi sa ilang kaugalingong manlalapàs niadtong panahona, sa dihang ang mga Hudiyo makakita kaniya nga ilang gituslob, ug sa dihang kining mga skismatiko makakita kaniya nga ilang gisipala ug gipakaulaw sa maong mga banal nga misteryo, nga nagtawag kaniya nga 'kalautan sa paglaglag'.

Kabanata 32. Ang ilang blasfemya batok sa opisina sa obispo

Labaw pa, ang mga skismatiko nagpasipala sa katungdanan sa obispo, nagpanamastamas nga daw ang mga obispo nagpalit sa ilang balaan nga katungdanan para sa ilang kaugalingon.

Motubag ako:

Sa kaniadto, sumala sa kostumbre sa imperyal nga siyudad sa Moscow, kami, nga gitawag gikan sa mga yuta sa Kyiv, wala kami kahibalo ug dili usab namo masusi ang mga butang nga wala'y kalabotan kanamo. Apan karon, dili na madungog nga ang mga magmamando ug ang mga e , ang mga may awtoridad, mangayo og bayad gikan sa mga gipataas ngadto sa ranggo sa obispo; kondili pinaagi sa grasya sa Dios, ang matag-usa makadawat sa iyang ranggo sumala sa iyang kaugalingong merito. Ug ako, usa ka makasasala, bisan dili takus niining balaan nga episkopal nga katungdanan, giisip nga takus sa kabubut-on sa Dios. Gihunahuna ko nga takus, dili tungod sa akong kaugalingong tinguha, ni sa akong pagpangita, ni sa *bayad—ang Dios ang akong saksi* (ug ingon ko uban sa Apostol), *kinsa akong giservisyohan sa akong espiritu*[626] —kundi pinaagi sa probidensya ug plano sa Dios, nga gitawag pinaagi sa dekreto sa dakong Hari. Ug sa diha nga maghisgot ako bahin sa akong kaugalingon, maghisgot usab ako bahin sa akong mga kauban nga obispo, nga pareho usab gitawag gikan didto ug gipataas sa ranggo sa pagka-obispo; nahibal-an sa tanan nga sila usab nakadawat sa opisina sa pagka-obispo dili tungod sa bayad, kondili tungod sa maayong kabubut-on sa Dios ug sa sugo sa labaw nga maghuhari, subay sa ilang kaugalingong kahimayaan. Apan kon kinsa man kanila dinhi sa atubangan namo nangita og gahum pinaagi sa suhol, unsa may kalabotan namo niini? Gitan-aw namo ang among kaugalingon. Nasayud usab kami nga tungod sa usa o duha ka indibidwal nga nakasala pinaagi sa simony, ang tibuok Simbahan ni Cristo dili mabungkag ni mahulog. Ug sa taliwala sa mga Apostoles nga kuyog ni Cristo, naa si Hudas nga traidor; apan tungod niini, wala mapukan ang Apostolikong Kolehiyo. Sama sa dihang ang trigo naa pa sa uma ug wala pa kini gipamupol, dili malikayan nga adunay mga sagbot taliwala niini: apan ang trigo magpabilin nga trigo, ug dili kini itambog sa tag-iya tungod sa pipila ka sagbot nga makita niini, kondili biyaan kini hangtod sa pag-ani; unya sugoon sa tag-iya ang mga mag-aani nga tipuon ang trigo sa iyang kamalig, apan itambog ang mga sagbot sa kalayo. Ingon usab, sa Balaang Simbahan, samtang nagpabilin kini sama sa trigo sa uma dinhi sa kalibutan sa kasubo, imposible nga walay daotan nga makita taliwala sa mga maayo. Apan, alang kanila, si Kristo nga Ginoo dili biyaan ang Iyang Simbahan, ni biyaan kini hangtod sa katapusan sa kapanahonan, ingon sa Iyang saad, nga nag-ingon: *'Ania ako kaninyo kanunay, bisan hangtod sa katapusan sa kapanahonan*' ([627]). Sa dihang, sama sa pag-ani, moabot ang makahadlok nga paghukom, unya Iya silang pagabulagon ang daotan gikan sa maayo, sama sa pagbulag sa mga sagbot gikan sa trigo. Kita, bisan pa, mag-amping: kung si Kristo mismo dili mobiya sa Iyang Simbahan, bisan pa nga ang daotan makita taliwala sa mga matarong; labi pa gayud, dili angay alang sa usa ka matinud-anong Kristohanon nga mabulag sa Balaang Simbahan tungod sa pipila ka kanhing mga obispo nga nangita sa ilang katungdanan alang sa ganansya, nga wala nato mailhi ug wala nato gustong mailhi. Sa samang paagi, dili angay nga adunay mosupak sa katungdanan sa obispo tungod sa pipila ka mga obispo nga nakasala. Aduna bay mosupak sa Apostolikong Orden tungod kang Hudas, nga nakaplagan taliwala sa mga Apostoles?

Sa eskismatikong traktado, kadtong nagpasipala ug nagdaot sa opisina sa obispo naglarawan sa mga nawong sa mga demonyo nga naggunit sa pastorlo sa obispo, ingon nga sa karon nga mga panahon dili tinuod nga mga magbalantay ang nag-atiman sa Simbahan ni Cristo, kondili mga demonyo. Pinaagi sa ingon nga mga tuso, ug tungod kay dili nila gustong ipadayag ang ilang tinuod nga magbalantay—nga mga demonyo—gidala nila ang ilang mga panon sa ilang mga hermitahan dili paingon sa kinabuhi nga walay katapusan, kondili paingon sa kamatayon nga walay katapusan. Kay ang matag usa sa ilang mga skismatikong monasteryo, nga nagbarug sa

[626] Roma 1:9.
[627] Mat. 28:20.

kaugalingong lahi nga pagtuo, usa ka tigum ni Satanas, ug adunay kaugalingong lahi nga magbalantay—usa ka demonyo. Tungod kay naningkamot sila nga magdala og panamastamas batok kanamo, pinaagi niini ilang gipadayag ang ilang kaugalingon.

Kabanata 33. Ang Duha ka Punong Panamastamas sa mga Skismatiko Batok sa Simbahan sa Dios Gipamatud-an nga Bakak

Apan ayaw nato pagpadugay ang atong mga tubag sa tanan nilang mga panamastamas; ang uban pasagdan na lang nato kay dili angay tubagon. Idugang lang nato kini: nga sa tanan nilang mga panamastamas batok sa Simbahan sa Dios, kining duha ang labing grabi:

1) Sama sa pagka-atanggo sa grasya sa Dios gikan sa Simbahan, ug sama sa pagka-karon niini nga walay grasya sa Dios;

2) ug daw napuno kini sa mga erehiya.

Sa kini, motubag ko sa mubo:

Kung ang grasya sa Dios mibulag na sa Balaang Simbahan, diin kaha ang tinuod nga mga pulong ni Cristo nga atong Dios, nga gisulti sa Iyang labing putli nga mga ngabil: *'Ani-a ako kaninyo kanunay, hangtod sa katapusan sa kalibutan'?*

Pag-usab:

Kung napuno karon ang Simbahan sa mga erehiya, asa kaha ang mga pulong ni Kristo nga gisulti kang San Pedro, nga nag-angkon nga si Kristo mao ang Anak sa buhing Dios: *'Sa ibabaw niining batoa pagtukod ko sa akong Simbahan, ug ang mga ganghaan sa impyerno dili makadaog batok niini*' ([628])?

Human masulti kini, mangutana ko:

Bakak ba ang mga pulong ni Kristo, o dili? Sa tinuod, dili kini bakak. *Matinud-anon ang Ginoo sa tanan Niyang pulong*[629] *. Mawala pa ang langit ug ang yuta,* apan *ang pulong sa Ginoo dili gayud mawala*[630] ; dili kini mapakyas.

Kay ang grasya sa Ginoo wala pa mibulag sa Simbahan, diin anaa si Kristo hangtod sa katapusan sa kapanahonan: kay diin anaa si Kristo, didto anaa ang Iyang grasya.

Kay ang Simbahan dili mapuno sa mga erehiya, ug ang mga ganghaan sa impyerno dili makadaog batok kaniya. Kay kon magpuyo siya og bisan unsang erehiya sa iyang sulod, daan nang nakadaog ang mga ganghaan sa impyerno batok kaniya, ug dili na tinuod ang mga pulong ni Kristo. Apan Iyang gihatag sa Iyang Simbahan ang lig-on nga pagkawalay-sayop, ingon sa giingon sa Apostol: *'ang Simbahan sa buhing Dios, ang haligi ug saligan sa kamatuoran*' ([631]).

Apan ang mga maluoy nga Brynians, kana nga mga skismatiko, wala magduha-duha sa pagbaliko sa mga pulong ni Kristo ngadto sa bakak—ang mga pulong sa Dios, ang mga pulong sa kamatuoran; ug ilang gibutang ang ilang kaugalingong heretikal nga mga panamastamas ug bakak sa ibabaw sa mga pulong ni Kristo: ingon nga mas tinuod pa kini, ang yuta, ang abog, ang humok nga yuta, ang abo ug abog, imbis nga si Kristo, ang Anak sa Dios ug among Dios; ug naningkamot sila nga ipresentar ang ilang buang, sama sa mag-uuma nga pangatarungan ngadto sa mga yano nga tawo ingon usa ka kasiguruhan, imbis nga ang gahum sa Dios ug ang kinaadman sa Dios. Ug kinsa bay dili motawa sa ilang kabuang? Ug kinsa bay dili masubo sa makalilisang nga mga panamastamas batok sa Simbahan sa Dios, nga nagagikan sa ilang dautang hunahuna ug baba, daw gikan sa kalawoman sa impyerno? Ug kinsa pa kaha, dili masubo sa ilang kaugalingong paglimbong ug kapahamakan, ang mga naglimbong ug ang mga nalimbong? Kay ang Simbahan nagtindog sama sa usa ka hataas nga bato sa tunga-tunga sa dagat; bisan pa sa pagbangga sa mga balod adlaw ug gabii, kini nagpabilin nga walay samad; apan ang mga mapang-insulto, sama sa mga balod nga mibangga sa bato, mawala nga walay bakas. Iyang pagadayegon, samtang sila mapahiya; siya magahari uban ni Kristo isip iyang Ulo, samtang sila, uban sa yawa isip ilang pangulo, ilabay sa kalawoman sa Gehenna; siya magadaug hangtod sa kahangturan sa langit, samtang sila magahilak ug magasubo

---

[628] Mateo 16:18.
[629] Salmo 144:13.
[630] Mateo 24:35.
[631] 1 Tim. 3:15.

hangtod sa kahangturan sa ilawom nga mga lawak sa impyerno. Ug kinsa may makahimo sa hingpit nga pagsupak ug pagpadayag sa ilang mga panamastamas batok sa Balaang Simbahan, batok sa mga klero, ug batok sa matag santuwaryo sa simbahan, nga dili masukod ang kadaghan? Karon, atong atubangon ang pagpadayag sa ilang mga bakak, mga erehiya, ug dautang buot, nga ilang gipahulam gikan mismo sa Yawa.

Tan-awa, O mga hinigugma nga ortodoksong katawhan, tinuod nga mga karnero sa kawan ni Kristo, ug matinud-anong mga anak sa Iyang Balaang Simbahan, kami, pinaagi sa matarong nga pangatarungan ug sa bunga sa tanaman ni Bryn, ang ilang pagtulon-an, gisusi ug, pinaagi sa tinuod nga pagsusi, napamatud-an kining tulo ka butang:

1) Dili ba bakak ang ilang pagtulon-an?

2) Dili ba heretikal ang ilang pagtulon-an?

3) Wala ba'y blasfemiya batok sa balaan nga mga butang sa ilang pagtulon-an?

Ug among nakaplagan sa maong bunga, sama sa mapula nga mansanas sa Sodoma, dili usa ka tam-is nga lami, kondili baho nga abog ug abo; among nakaplagan, akong giingon, nga ang ilang pagtulon-an mao ang

bakak.

heretikal,

puno sa blasfemiya.

Kay ang ilang mga pagtulon-an dili mapuslanon sa kalag, kondili makadaot niini.

Bahín III. Mahitungod sa mga Isyu sa Schisma

1. Mahitungod sa kabug-aton sa mga kaso sa skisma

Ang Imbestigasyon sa mga Isyu sa Schisma.

Dili ko gustong hisgutan dinhi ang tinago ug wala mailhi nga mga butang sa tawo, ni ang mga sala nga nabuhat tungod sa kahuyang o sa kawalay-hibalo, nga wala magdala og panagbangi sulod sa Simbahan ni Cristo. Ayaw tugoti *ang akong mga ngabil* nga mosulti bahin sa ingon nga mga butang *sa tawo*[632] ; kay kinsa man ang nagtudlo kanako nga maghuhukom niini? Kay ako usab usa ka makasasala, ilalom sa kahuyang sa tawo; kay bisan *si* San *Elias* (sumala sa mga pulong ni Santiago) *usa ka tawo nga ilalom sa parehas nga kahuyang sama* nato[633] ; labi pa gayud kita nga mga makasasala. Igo na alang sa matag usa nga hunahunaon ang iyang kaugalingong mga sala; usa ra ka Hukom alang sa tanan, ang atong Ginoo, nga maghukom sa buhi ug sa patay.

Apan ako naghisgot sa mga buhat nga hayag nga gihimo batok sa Balaang Simbahan ni Kristo. Ug kini dili gihimo tungod sa kahuyang, kondili tungod sa dautang buot sa yawa; ni tungod sa kawalay-hibalo, kondili tinuyo tungod sa pagkamatarug; mao kini ang mga buhat nga atong hisgutan.

Ang kinauyokan niini, sumala sa atong nadungog, mao ang mga buhat nga maayo (sumala sa panan-aw sa tawo): daghang mga buhat sa penitensya, taas nga mga pag-ampo, daghang pagyuko, pagka-sobriyoso ug paglikay sa makahubog nga ilimnon, ug sa pagkaon og karne ug isda, ug ang ilang kinabuhi nga murag monghe (sama sa pag-alig sa mga Balaang Amahan), ug uban pang mga kaisog ug paningkamot, nga ilang gituohan nga makapahimuot sa Dios—ug nga wala namo kini gisaway—apan pasagdi nga ang Dios nga makakita sa tanan ang maghukom niini tanan.

Apan tungod kay nakaabot sa among dunggan nga nagapasigarbo sila, nagataas sa ilang kaugalingon ibabaw sa Simbahan ni Cristo, nagapasigarbo sa ilang mga paningkamot sa pagka-asketa ug sa mga pag-ampo ug pag-ayuno: samtang ginareklamo nila kami tungod sa among pagkaon ug pag-inom, ug sa among tibuok pamaagi sa kinabuhi isip mga makasasala, samtang giisip nila ang ilang kaugalingon nga mga balaan. Busa, gikinahanglan nga susihon nato ang ilang mga maayong buhat ingon man usab ang ilang mga dautan: kay pinaagi sa ilang dautan nga mga buhat, ilang hayag nga gisupak ang Balaang Simbahan ni Cristo, samtang giisip nila nga maayo ang ilang

---

[632] Sal. 16:4.

[633] Santiago 5:17.

kaugalingong mga buhat; busa, sama sa mga baboy nga naghukay gamit ang ilang mga ilong, ilang gipanghugno ang Simbahan, ug gipanglimbong ang daghang mga yano nga tawo pinaagi sa ilang hipokrisiya.

Sa kinatibuk-an, bahin sa mga buhat, bisan dautan o maayo, magbuhat kita og pagsusi.

Ang mga binuhatan sa tawo kasagaran duha ka matang: ang uban maayo, ang uban dautan.

Ang dautang buhat kanunay dautan; dili gyud kini mahimong maayo, sama sa uling nga dili mahimong niyebe, lapok dili mahimong bulawan, ug apdo dili mahimong dugos.

Mahitungod sa maayong mga buhat:

i) Usahay, daw hingpit silang maayo, apan wala'y nakahibalo kon malipay ba ang Dios niini.

2) Usahay, bisan pa man nga daw maayo sila, sa tinuod sila dautan kaayo ug makapasuko sa Dios.

3) Usahay, bisan pa tinuod nga maayo sila, walay bunga ug dili makahatag og katungod sa kaugalingong kaluwasan.

Una, busa, atong susihon sa mubo ang mga maayong buhat.

Artikulo Unu

Mahitungod sa mga maayong buhat.

Kabanata 2. Mahitungod sa mga buhat nga daw maayo, apan ang pagka-malipay sa Diyos niini wala mailhi

1) Usa ka diskusyon sa mga buhat nga daw maayo, apan ang pagdawat niini sa Diyos wala mailhi.

[634][635]Ang mga maayong buhat nga makapahimuot sa Dios gipakita sa Balaang Kasulatan: ang uban sa mga sugo sa Dios, ang uban sa mga tambag sa Ebanghelyo ug sa mga Apostoles, ug ang uban sa mga buhat sa mga Amahan sa Simbahan ug sa mga asketa; ug aduna kitay dili mabilang nga mga pananglitan sa mga butang nga makapahimuot sa Dios sa kinabuhi sa mga balaan, nga angay natong sundon kutob sa atong makaya, ug makita usab nato kini sa mga tawo nga may hiyas nga nagpuyo uban nato; apan dili gayud nato mahibal-an sa atong sulod kung ang atong gibuhat makapahimuot ba sa Dios. Kay kung masayud ang usa ka tawo nga ang iyang mga buhat makapahimuot sa Dios, masaligon usab siya sa iyang kaugalingong kaluwasan. Apan sama sa pagpalipay sa Dios, ingon usab sa iyang kaugalingong kaluwasan, walay bisan kinsa ang makapasigarbo nga masaligon gayud siya. Ayaw kita pagkawalay paglaum sa atong kaluwasan; aduna kita'y paglaum sa Dios, nga nagahandom nga ang tanan maluwas: apan walay bisan kinsa kanato ang makasulti: 'Nakapahimuot ko sa Dios, apil ako sa mga maluwas, ang akong mga buhat maayo ug makapahimuot sa Ginoo.' Ang Managtan-aw nagaingon: *Kinsa ang magpasigarbo nga limpyo ang kasingkasing? O kinsa ang mangahas nga moingon nga walay sala* sa atubangan sa Diyos? Naningkamot kita kutob sa atong makaya aron malikayan ang paglagot sa Diyos; naningkamot kita kutob sa atong huyang nga kusog—nga gipalig-on sa tabang sa Diyos—aron kita mahimong madawat sa atubangan ni Kristo. Apan ang tanan natong paningkamot ug pagpaningkamot dili makapamatuod nga gihigugma kita sa Dios. Ang Amahan sa Simbahan mihisgot niini sa maanindot nga paagi, nga nag-ingon: *'Ang mga matarong ug ang mga maalamon, ug ang ilang mga buhat, anaa sa kamot sa Dios;* apan ang gugma ug pagdumot *dili makita sa tawo'*[636] . Mas klaro nga gipatin-aw kini nga hugna sa hubad ingon niini: 'Ang mga matarong ug ang mga maalamon, ug ang ilang mga buhat, anaa sa kamot sa Dios; apan walay tawo nga nakahibalo kon siya ba takus sa gugma (gikan sa Dios) o sa kasuko.' Ang pag-ayuno usa ka maayong buhat, apan dili kini makapahimuot o madawat sa Dios kon ang usa ka tawo mag-ayuno hangtod sa pisikal nga kakapoy; kay usahay moingon ang Dios: 'Dili kini *ang ingon nga pag-ayuno* nga *akong gipili* .' Ug si San Crisostomo, sa iyang 'Margaret', nagpatin-aw, nga nag-ingon: '[637] ' Unsa kaha, busa, ang pagpuasa, bisan pa man nga magpuasa kita? Ang pagpuasa ba gihulagway isip pagpugong sa pagkaon, o isip pagpugong sa kahilambigit? Kay bisan pa man kon magpugong kita sa pagkaon sa lawas apan dili magpugong sa kahilambigit sa kalag, ang ingon nga pagpugong sa pagkaon wala maghatag og kahupayan, kondili magbunga og dautang buhat. Kay kung magpugong ko sa pan apan dili mapugngan ang akong

---

[634] Panultihon 20:9.

[635] Isa. 58:5.

[636] Ekl. 9:1.

[637] Margarit, pulong 12, folio 450.

kasuko sa akong isigkatawo, dili na ko tawo; kay bisan ang hayop buhaton kini: ang hayop dili mokaon og pan, apan mokaon og unod[638] . Maayo nga dili mag-inom og makahubog nga ilimnon, o mokaon og karne o isda, alang sa pag-awop; apan ang nag-awop sa makahubog nga ilimnon ug sa karne o isda dili awtomatikong malipay ug madawat sa Diyos, kay, ingon ni San Krisostomo: 'Kung kinsa ang dili moinom og bino o mokaon og karne, ayaw siya pagpasigarbo niini, kay ang Dios wala maghimo og mas dako kay sa mga hayop. Kay walay bisan unsang hayop ang mokaon og karne o moinom og bino—bisan ang baka, asno, o karnero. Maayo nga buhat alang sa usa ka tawo nga nagpapasakit sa iyang unod ang paghigda sa yutang walay sapaw alang sa mubo nga pagkatulog; apan ang ingon ana dili makapahimuot o makatagbaw sa Dios; kay ang maong magtutudlo misulti usab bahin sa ingon ana sa maong sermon: Kung adunay bisan kinsa nga matulog sa yuta, nga wala magkinahanglan og higdaanan o banig, kondili ang mga bukog sa iyang kaugalingong lawas ra ang iyang higdaanan, ayaw siya pagpasigarbo niini, o pagmapahitas-on, nga daw nagtuo siya nga nalabaw pa sa tanan; kay ang ingon ani nga mga butang kinaiya sa mga hayop. Kay kini dili gayud makapahimuot, kundili masupakon pa gani; kay kung kita, nga mga kabahin sa Pulong, mahimong mas daotan pa kaysa mga hayop, nan… Hangtod dinhi, Chrysostom. Maayo ang kanunay nga pag-ampo; apan dili ang nagpadugay sa iyang pag-awit sa pag-ampo sulod sa daghang oras ang makapahimuot ug pinalangga sa Dios; kay ang Ginoo mismo miingon sa Ebanghelyo: *'Dili pinaagi sa daghang pulong kamo madungog*' (*[639]*). Ug si San Teofilacto, sa paghubad niining mga pulong sa Ginoo, miingon: 'Dili angay nga padugayon ang mga pag-ampo, kondili mag-ampo kanunay, ug gamay ra ang pulong.' Ug usab: ang sobra nga pakigpulong (sa pag-ampo) kay walay pulos nga istorya. Apan usab sa mga Komentaryo ni Crisostomo sa mga Epistola sa mga Apostoles, sa panid 1830, gisulat sa kilid: 'Ang sobra kaayo og istorya sa pag-ampo dili nag-ampo, kondili nagbuhat og walay pulos nga istorya.' Maayo nga butang ang pagbutang og daghang mga pagpanarbaho sa kaugalingon, ang pagpuyo sa mga eremitahan sa disyerto, ug ang pagpamatay sa lawas sa tanang paagi: apan dili pinaagi sa pagbuhat sa ingon nga mga butang makapahimuot sa Dios, ni mahibal-an pinaagi sa unsang pagpanarbaho Siya mapahimuot. Kay makita nato sa mga sinulat sa mga Amahan ang pipila ka mga tawo nga nagkinabuhi sa pag-ayuno, pag-inusara, ug bug-at nga paningkamot, nga gipaka-mortify pag-ayo ang ilang mga lawas, apan namatay sila nga wala maghibalo kon sila ba naluwas. Nagahilak si San Juan Climacus sa kapalaran sa usa ka mongtawo nga ginganlan og Stephen[640] , nga naggahin og daghang katuigan sa mga pagpanarbaho sa disyerto; ang mga mabangis nga hayop nahimong malumo kaniya, kay magpakaan siya og leopardo gikan sa iyang kaugalingong kamot sa kalasangan: apan samtang nag-antos na siya sa kamatayon, gisulayan siya sa usa ka makalilisang nga pagsulay pinaagi sa mga nakalilisang nga mga tawo nga nagpakita kaniya; samtang gipang-antos siya nila, gitubag niya og maayo ang uban nilang mga pangutana, apan wala siya makahatag og tubag sa uban; ug kini usa ka tinuod nga makalilisang ug makahadlok nga panan-awon, (ingon sa Hambog) usa ka dili makita ug walay kalooy nga pagsulay. O katingalahan! Ang Hilom ug ang monghe misulti sa pipila ka mga sala sa iyang kaugalingon, nga nag-ingon, 'Walay akong masulti batok niini'; human sa hapit kwarenta ka tuig sa kinabuhi nga monghe, nagahilak: 'Lagmit na gayud ako, lagmit na gayud ako!' Ug ang Awtor sa *Ang Hagdanan* nagtapos sa iyang salaysay niini ingon niini: 'Ug busa, human masulay, mibulag siya gikan niining lawasa.' Wala diretsong gisulti kung unsa ang paghukom, o unsa ang kinalabasan, o ang iyang tubag, o ang konklusyon sa paglitis. Hangtod dinhi ang *The Ladder*.

Apan kita napuno sa kahadlok ug kahingawa bahin sa kawalay kasiguruhan sa atong kaluwasan, kay wala kita kahibalo kung ang atong gihunahuna nga mga maayong buhat makapahimuot ba sa Dios o dili; kung kita ba takus sa Iyang gugma o sa Iyang kasuko. Makalilisang kini nga pulong sa Dios sa mga Salmo: *'Sa pag-abot sa panahon, maghukom ako uban sa pagkamatarong*' (*[641]*). Dili na katingalahan nga ang atong mga sala pagahukman; apan makalilisang nga gusto usab Niya hukman ang atong pagkamatarong—mao ang atong mga maayong buhat: pagpuasa, pag-ampo, pag-awop, pagkamapainubsanon, pagpatin-aw sa lawas, ug daghan pang uban nga mga buhat sa debosyon—sama sa Iyang paghandum sa paghukom sa atong mga sala. Ngano man kini? Kay bisan sa atong mga maayong buhat, kanunay adunay pipila ka sukod sa pagka-makasasala; kay walay hingpit,

---

[638] Ibid., sa likod.
[639] Mateo 6:8.
[640] Sermon 7, folio 118.
[641] Salmo 74:3.

ug labi na gayud, naandan nato nga magtago, ilawom sa atong mga maayong buhat, og hambog nga hunahuna bahin sa atong kaugalingon, ingon nga nagapahimuot kita sa Dios ug hingpit na ug balaan; usa ka hunahuna nga, sama sa nagdilaab nga kalayo, nagaguba sa tanang among paningkamot ug buhat, ug sa tanang among merito. Ug dili katingalahan nga ang usa ka makasasala nga tawo dili ikonsiderar nga takus sa Gingharian sa Langit: katingalahan kini alang sa usa nga giisip nga matarong ug balaan dinhi, apan gipahawa gikan sa Gingharian sa Langit didto. Dili katingalahan nga ang naglakaw sa lapad nga dalan dili mosulod sa kinabuhi: katingalahan nga ang naglakaw sa makitid ug masubo nga dalan makakaplag og kamatayon imbis nga kinabuhi. Dili katingalahan nga ang usa ka hubog o palasora dili makadawat sa kalipay sa langitnong mga panalangin: katingalahan nga ang usa ka nagapuasa, nga wala gayud matilawan ang makahubog nga ilimnon, mapugngan sa katam-is sa langit. Dili katingalahan nga ang usa ka tawo nga daghan ug tambok, hinay-hinay ug sobra ka tambok mapakyas sa pagsulod sa masipit nga ganghaan sa langitnong puloy-anan: katingalahan nga ang usa nga nagpaluya ug nagpayayat sa iyang unod pinaagi sa daghang pagpugong ug paningkamot, ug nga ang iyang mga bukog natabonan na lang sa panit, mapakyas sa pagsulod sa masipit nga agianan ug makaplagan ang iyang kaugalingon sa gawas sa langitnong puloy-anan. Kay sa dihang ang matarong nga Hukom magsugod sa paghukom sa atong pagkamatarong ug sa atong mga sala, Siya makakaplag niadtong takna sa matag matarong nga tawo og usa ka tinago nga pagkawiko, nga ang tawo mismo dili makita sa iyang kaugalingon, o kaha dili gustong makita: *kay kon atong hukman ang atong kaugalingon,* (ingon sa Apostol)*, dili kita pagahukman*[642] . Ang atong tinago nga pagkawiko, ingon ko, ipadayag sa atubangan sa Makakita-sa-Tanan nga Huwes; kay unya (sumala sa mga pulong sa Apostol) *ang Ginoo magpadayag sa mga tinago nga butang sa kangitngit, ug ipadayag ang mga tuyo sa kasingkasing*[643] . Sa diha nga kini mapadayag na, kinsa kaha ang makaplagan nga walay sala? Unsa pa kaha ang mas putli kaysa sinag sa adlaw, nga nagpasidlak sa tibuok kalibutan? Ug kon mosulod ang sinag sa adlaw sa templo pinaagi sa bintana o sa lungag, pila kaha ka mga partikulo sa abog nga nagalihok ang mapadayag! Ingon usab, sa atong mga maayong buhat, nga pasidlakon sa Katapusang Adlaw, pila kaha ka atong mga kahuyang ug kakulangan ang mapadayag! Kay kinsa bay makalingkawas sa mga kalapasan, bisan pa man kon wala kini nabuhat sa buhat, apan gipangandoy sa kabubut-on? Ug unsaon kaha sa bisan kinsa pagpakita nga putli sa atubangan sa Dios, *sa atubangan Niya* (sama sa giingon ni Job) *ang mga bitoon dili putli: unsa pa kaha ang tawo nga sama sa hugaw, ug ang anak sa tawo usa ka worm*[644] ? Unya nanghambog kita sa atong daghang maayong buhat, nagtuo nga kita balaan ug matarong; apan kini mapadayag usab, sama sa pagka-dili makapahimuot ug kasuklam-suklam sa Dios sa atong mga sala: kay bisan unsa ang giisip sa tawo nga bililhon sa iyang kaugalingon, kini kasuklam-suklam sa Dios. Ug ang tanan natong pagkamatarong, nga gibuhat uban sa garbo, nagbarug sa Iyang atubangan sama sa hugaw nga panapton; nadungog nato ang propeta Isaias nga nag-ingon: *'Ang tanan natong pagkamatarong* sama *sa hugaw'*[645] . Busa ang atong mga maayong buhat, diin nato gibutang ang atong mapahitas-on nga paglaum, gibilang uban sa atong mga sala, ug gisugo sa pag-antos pinaagi sa matarong nga paghukom sa Dios; tungod niini, ang Apostol maalamon nga nagpahimangno kanato, nga nag-ingon: *'Paninguhaa ang inyong kaugalingong kaluwasan* uban *ang kahadlok ug pag-uyog'*[646] . Dili lamang sa kahadlok, kondili usab sa pag-uyog: *'Pag-alagad sa Ginoo uban sa kahadlok,'* ingon niya*, 'ug paglipay sa atubangan niya uban sa pag*-uyog'[647] . Bisan pa kon sigurado ka nga nagbarog ka sa dalan padulong sa kaluwasan, kinahanglan gihapon nga mahadlok ka, kay nasulat: *'Pag-amping aron magpabilin kamo nga lig-on, aron dili kamo mahulog'*[648] . Bisan pa kon pinaagi sa inyong paningkamot nakaabot kamo sa ingon nga kahimtang nga nadawat ninyo ang gasa sa pagbuhat sa mga milagro—pagpangusog sa mga demonyo, pagtagna sa umaabot, ug pagtambal sa mga masakiton—bisan pa man, kahadlok kamo; kay ang Ginoo mismo nagaingon sa Ebanghelyo: *'Daghan ang moingon kanako niadtong adlawa: "Ginoo, Ginoo! Dili ba kami nagpanghimatuud sa imong ngalan, ug sa imong ngalan nagpagawas kami og mga demonyo, ug sa imong ngalan nagbuhat kami og daghang katingalahan?' Ug unya mosulti ako kanila, 'Dili ko kailhan kamo; pahawa kamo kanako, kamo nga mga*

642 1 Cor. 11:31.
643 Ibid. 4:5.
644 Job 23:5 ug 6.
645 Isa. 64:6.
646 Fil. 2:12.
647 Sal. 2:11.
648 1 Corinto 10:12.

magbubuhat sa kadautan'[649] . O Ginoo, unsa ka makalilisang ang Imong mga paghukom! Kinsa ang dili matandog sa kasingkasing, kinsa ang dili mangurog sa kalag sa pagdungog sa ingon ana ka makalilisang nga tubag gikan sa Dios—nga gitumong dili lamang sa mga makasasala, kondili usab sa pipila ka mga maghihimo og milagro nga nagtuo sa ilang kaugalingon nga mga balaan, nga nagwali sa Ebanghelyo, nagpahawa og mga demonyo, ug naghimo og daghang mga milagro, nga tanan nakab-ot dili pinaagi sa katamaran o pagka-lazy, kondili pinaagi sa daghang pag-ampo, pagpuasa ug paningkamot; sama sa giingon sa Ginoo bahin sa pagpahawa sa mga demonyo: *'Kini nga klase dili mogawas gawas sa pag-ampo ug pagpuasa'*[650] : apan ang Matarong nga Huwes dili lang nga wala magtan-aw sa mga pag-ampo, pagpuasa ug uban pang paningkamot sa mga wala Niya pabor isip maayong buhat, kondili gitawag pa gani kini nga pagkawalay-balaod, nga nag-ingon sa mga nagpuasa, naningkamot ug nag-ampo: 'Palayo kamo kanako, kamo nga nagbuhat sa pagkawalay-balaod.' Ngano man nga ingon ani? Dili ba kini tungod sa usa ka tinago ug hambog nga opinyon bahin sa iyang kaugalingon? Apan kinsa may makahibalo niini? *Ang mga dalan sa Ginoo usa ka dakong kalawoman*[651] . *Ang Iyang mga paghukom dili masukod, ug ang Iyang mga dalan dili masuta. Kay kinsa bay nakasabot sa hunahuna sa Ginoo? O kinsa bay nahimong magtatambag Niya*?[652] . Busa si David, nga nagpahilayo sa paghukom sa Ginoo, nag-ampo kaniya: 'Ayaw *paghukmi ang imong sulugoon, kay walay buhing tawo nga matarong sa imong atubangan'*[653] .

Busa, ayaw pagpasigarbo sa imong kaugalingong mga merito, ni pagtaas sa imong kaugalingon labaw sa Simbahan ni Kristo, Brynya, nga nagtuo sa iyang kaugalingon nga balaan; ni magpadayag sa taas nga pakigpulong bahin sa imong mga buhat ug paningkamot, sa imong taas nga mga pag-ampo ug daghang pag-ayuno, sa pag-inom lang og tubig ug kvass. Kay giunsa man nimo pagkahibalo kon ang imong gitawag nga maayong buhat makapahimuot ba sa Dios o dili? Pasayloa ko, kay dili ang imong mga buhat, nga giingon nga maayo, ang akong gikondena; apan dili ko uyon sa imong garbo ug pagpanghambog: wala pa kamo mitindog gikan sa yuta, apan nagtuo kamo nga mas taas pa kamo kaysa langit, samtang ginabutang ninyo kami sa impyerno.

Kabanata 3. Mahitungod sa Hipokritang mga Buhat

2) *Usa ka paghunahuna sa mga buhat nga gihunahuna nga maayo, apan sa tinuod dako kaayong dautan ug dili makapahimuot sa Dios.*

Ang maayong buhat nga ginapakunwari ug hipokrito dili maayo, kondili dautan: sama sa usa ka lobo nga nagsul-ob og panapton sa karnero nga dili karnero, kondili nagporma lang nga karnero, samtang sa kinaiyahan ug disposisyon nagpabilin kini nga lobo; Ingon usab, ang ingon nga mga hipokritang buhat nagpakita og pagkabalaan, pagkamapaambag, ug pagka-matood sa pagsimba, apan sa sulod, kini mao ang tinuod nga kinaiya sa dautan, kawalay-balaod, ug pagpanamastamas.

Ipadayag ko karon kung unsang mga dautan ang natago ilawom sa hipokritang panit sa maayong buhat.

Ang unang dautan mao ang mapahitas-on nga pagpasigarbo.

Usa pa ka dautan mao ang walay pulos nga paningkamot.

Ang ikatulong dautan mao ang paghukom sa uban.

Ang ika-upat nga dautan mao ang pagpangdayeg sa uban.

Ang ikalima ug katapusang dautan mao ang mapait nga pagkaguba sa kaugalingon ug sa mga nadani sa sayop nga dalan.

Hunahunaa sa tanan dinhi kung ang maong dautan, nga natago sa ilad sa hipokritang mga buhat, gamay ra ba gayud ang kahulugan.

Aduna'y dakong dautan nga natago sa ilawom sa porma sa maayong buhat: mapahitas-on nga garbo; kay kini mosupak sa Dios mismo, nga mosupak sa mga mapahitas-on. Supak kini, kay dili kini mangita sa himaya sa Dios kondili sa kaugalingon; dili kini makapahimuot sa Dios kondili sa mga tawo, ug dili kini magpaningkamot alang sa Dios kondili alang sa kaugalingon; aron kini pasidunggan nga balaan, ug ang mga tawo magdayeg niini ingon usa ka dakong sulugoon sa Dios. Ang ingon nga tawo, kon magpuasa, itom-itomon niya ang iyang nawong,

---

649 Mateo 7:22 ug 23.
650 Marcos 9:29.
651 Salmo 35:7.
652 Roma 11:33 ug 44.
653 Sal. 142:2.

aron siya magpakita nga nagapuasa; kon siya mag-ampo, mag-ampo siya sa hayag, ginapahaba ang iyang pag-ampo, aron makita siya sa mga tawo nga nag-ampo[654] . Ug bisan unsang maayong buhat ang iyang buhaton, dili niya kini buhaton sa tago, kondili sa hayag, aron siya dayegon sa mga tawo. Kay si Kristo nga atong Manluluwas gipaka-sumpay ang ingon nga tawo sa usa ka giputi nga lubnganan, nga miingon sa mga hipokritang Pariseo sa Ebanghelyo: *'Kaluoy-an kamo, mga eskriba ug Pariseo, mga hipokrito! Kay kamo sama sa mga giputi nga lubnganan, nga sa gawas makita nga matahum, apan sa sulod napuno sa mga bukog sa mga patay ug sa tanang matang sa kahugaw.' Ingon usab kamo: kay sa gawas nagpakita kamo nga matarong, apan sa sulod napuno kamo sa hipokrisya ug lawlessness*[655] .

Usa ka dakong dautan nga gitabonan sa maayong buhat nga ginabuhat sa pagka-hipokrito; ang kawalay pulos sa paningkamot, kay ang tanang paningkamot sa tawo—bisan pag-ayuno, pag-ampo, o bisan unsang laing paningkamot—walay pulos. Dinhi, ang pagdayeg sa tawo makadawat sa ganti, apan sa umaabot nga panahon dili kini makita; si San Juan Climacus[656] klaro nga nagpadayag sa kawalay pulos sa ingon nga mga paningkamot, nga nag-ingon: Ang kahangin usa ka pag-usik sa paningkamot, pagkaguba sa singot, panamastamas batok sa bahandi, kuta sa kawalay pagtuo, pauna sa pagdumot, kalayo sa pantalan, ug hulmigas sa salog sa pag-ayop; kay gamay ang hulmigas, apan panamastamason nila ang matag buhat ug ang bunga niini. Ang hulmigas nagpaabot sa pagkahinog sa trigo, ug ang kahaw-as nagpaabot sa pagtipon sa (maayong) bahandi; kay ang hulmigas malipay sa pagpangawat, samtang ang tawo nga walay pulos malipay sa pag-usik. Ug usab: Ang pagpuasa sa tawo nga walay pulos walay ganti, ug ang pag-ampo walay kapuslanan; kay ginabuhat niya kini aron dayegon siya sa mga tawo. Ang walay pulos nga nagapuasa nagbuhat og doble nga dautan, kay gipaka-uyog niya ang iyang lawas apan wala'y nadawat nga ganti. Kinsa bay dili motawa sa walay pulos nga nagabuhat? Hangtod dinhi ang gisulat sa Manunulat sa Hagdanan.

Usa ka dakong dautan, nga nagpakaaron-ingnon nga maayong buhat, mao ang pagpanamastamas sa uban, sama sa makita sa hambog nga Pariseo nga nag-ampo sa templo kauban ang maniningil sa buhis, ug miingon: *'O Dios, nagpasalamat ako kanimo, kay dili ako sama sa ubang mga tawo—mga tulisan, mga daotan, mga mananapaw, o bisan sama niining maniningil og buhis'*[657] . Kay ang maniningil sa buhis, nga gikondena sa Pariseo, napamatud-an nga matarong sa atubangan sa Dios; apan ang Pariseo, nga nagkondena sa uban, nilakaw nga siya mismo ang gikondena, ug ang iyang mga maayong buhat nahimong walay pulos.

Usa ka dakong dautan, sa ilawom sa tabon sa mga maayong buhat nga ginahimo nga hipokrito, mao ang pagpanglimbong sa uban, nga nagdala kanila sa bakak nga pagtuo. Ug ang pagtan-aw sa bakak nga mga buhat ingon tinuod, ug ang pagpasidungog sa usa ka manlimbong ingon labing balaan sa mga santo, ug ang pagdawat sa iyang mga pulong ingon pulong sa kamatuoran, ug ang pagtuman sa iyang pagtulon-an. Sa ingon niini nga hipokritikong paagi, daghang mga erehe ang nakapaling sa daghan gikan sa Ortodoksong pagtuo ngadto sa erehiya; ang ingon nga tawo sama ni Satanas, nga nagbag-o sa iyang kaugalingon *ngadto sa anghel sa kahayag*[658] ; siya nagpakita nga kahayag aron limbongan ang mga tawo ug palayo sila sa dalan sa kaluwasan.

Ang katapusan ug labing dako nga dautan, bisan pa, mao ang walay katapusang pagsilot; kay ang nagbuhat og maayong buhat nga mapanghimaraot, tungod sa garbo, silotan gayud sama sa nagbuhat og dautan; kay ang pagkamapanghimaraot ug garbo dautan sa ilang kaugalingon.

Ang naggasto sa iyang kusog sa mga hipokritang buhat pagahukman usab sama sa dautang sulugoon nga nangawat sa bahandi nga gisalig kaniya sa iyang agalon ug gisayang kini nga walay pulos. Kay ang mga gasa nga gihatag kaniya sa Dios dili niya gamiton alang sa himaya sa Dios, kondili alang sa iyang kaugalingong pagpahimaya.

Ang maghukom sa uban pagahukman usab sama sa Antikristo. Dili ba kini gisulat sa mga libro sa mga Amahan: 'Ang maghukom sa iyang igsoon mao ang Antikristo'? Unsa man ang gisagubang ni Juan sa Sabaea, ug tungod sa unsang rason? Kaauy, tungod kay naghukom siya sa iyang igsoon, gipahawa siya sa usa ka panan-awon

---

654 Mateo 6:16, 5.
655 Mateo 23:27, 28.
656 Word 22, mga panid 180 ug 181.
657 Lucas 18:12.
658 2 Corinto 11:13.

ni Kristo nga Ginoo, nga gilansang sa krus, gitawag siyang Antikristo, ug gikuhaan sa iyang kapa. Bisan kinsa ang gustong mobasa niini, basaha kini sa Prologo, sa ika-22 ka adlaw sa Oktubre.

Ang uban nadani sa sayop ug gikondena isip mga maninilaw; kanila, sumala sa pulong sa Ginoo, *usa ka gilingan sa harina ibitay sa ilang liog, ug ilabay sila sa dagat*[659] .

Ang ingon ana dili lang siya ang mapukan, kondili iyang dad-on uban kaniya ang iyang gipakadaut ngadto sa samang pagkaguba: sama niadtong bitin, nga nakita ni San Juan nga Teologo nga gipahulog gikan sa langit, wala kini nahulog nga nag-inusara, *kondili gidani paubos* uban kaniya *ang usa ka ikatulo sa mga bitoon sa langit*[660] . Ang mga nadani mapukan uban sa nagdani kanila; kini gipahayag ni San Crisostomo sa iyang ikaduhang homilía mahitungod sa Epístula ngadto sa mga taga-Filipos[661] , nga nag-ingon: Aduna pa bay mas daotan pa kaysa sa yawa, nga naghimo og sermon aron magdala og pag-antos sa mga mosugot niini? Nakita ba nimo pila ka dautan ang iyang gigamit aron tuslokon ang iyang kaugalingong katawhan? Naghimo siya og pag-antos ug kasakit alang kanila pinaagi sa iyang mga sermon ug sa iyang mga paningkamot. Hangtod dinhi si Crisostomo.

Ang ingon ana kadako ug kabangis nga dautan natago ilawom sa porma sa maayong buhat, nga ginabuhat nga hipokrito.

Dinhi, ang mga kaaway sa Simbahan ni Kristo—nga naghunahuna sa ilang kaugalingon, ug gihunahuna nga sila, balaan, matarong, ug deboto—pasagdi sila nga susihon ang ilang konsensya, ug pasagdi sila nga susihon pag-ayo ang ilang mga buhat, aron makita kon sa ilawom sa tabon sa ilang maayong mga buhat, anaa ba ang lima ka dautan. Ako, usa ka makasasala, dili ko sila hukman, apan ginabantayan ko ang akong panon, nga gisalig kanako ni Kristo akong Ginoo, subay sa akong katungdanan, sa pagsulti sa mga pulong ni Kristo ngadto sa espirituhanong mga karnero ni Kristo: *mag-amping kamo sa lebadura sa mga Pariseo, nga mao ang pagkukunwari*[662] ; mag-amping kamo sa mga hipokrito nga moanha kaninyo, nga naglimbong kaninyo pinaagi sa panagway sa maayong buhat. *Mga hinigugma, ayaw kamo motuo sa bisan unsang espiritu, kondili sulayi ang mga espiritu aron masuta kon kini gikan ba sa Dios: kay daghang bakak nga propeta* (mapanikas nga magtutudlo) *ang migawas na sa kalibutan*[663] .

Kapitulo 4. Mahitungod sa mga maayong buhat nga walay bunga, tungod kay kini nagagikan sa paghigugma sa kaugalingon

3) *Usa ka diskusyon sa mga maayong buhat nga walay bunga ug dili makahatag og katarungan sa kaluwasan.*

Ang mga maayong buhat nga walay bunga sa kaluwasan mao kadtong gihimo:

Dili tungod sa gugma sa Dios mismo, kondili tungod sa paghigugma sa kaugalingon.

O gihimo gawas sa Ortodoksong Katolikong Simbahan.

MAHITUNGOD SA MAAYONG BUHAT NGA GIDUGOY SA PAGHIGUGMA SA KAUGALINGON

Ang mga maayong buhat nga gihimo dili tungod sa gugma sa Dios mismo, kondili tungod sa paghigugma sa kaugalingon, susihon ingon niini:

Gihigugma ba sa usa ka tawo ang Dios labaw pa sa iyang kaugalingon, o ang iyang kaugalingon labaw pa sa Dios? Ang nagahigugma sa Dios labaw pa sa iyang kaugalingon dili mangita sa iyang kaugalingon sa iyang mga buhat, kondili sa Dios mismo. Ang nagahigugma sa iyang kaugalingon labaw pa sa Dios dili mangita sa Dios, kondili sa iyang kaugalingon, sa iyang mga buhat. Ang mahigugma sa Diyos mangita sa Diyos sa iyang mga buhat; ang matag maayong buhat nga iyang ginabuhat, ginabuhat niya alang sa Diyos, alang sa gugma sa Diyos, aron malipay niya ang Ginoo nga iyang gihigugma. Apan ang mahigugma sa kaugalingon mangita sa iyang kaugalingon sa iyang mga buhat; ang tanan niyang ginabuhat—ang tanan niyang maayong buhat—ginabuhat niya alang sa iyang kaugalingon, nga wala magpangita og kaayohan alang sa iyang kaugalingon, bisan panahona o sa walay katapusan.

---

[659] Marcos 9:42.
[660] Pahayag 12:4.
[661] Pahina 1867.
[662] Lucas 12:1.
[663] 1 Juan 4:1.

Ang mahigugma sa kaugalingon nagbuhat og maayong buhat alang sa pansamantalang kaayohan, aron dili siya mahulog sa walay pulos nga paningkamot, kaulaw o pasipala, ingon silot ug panimalos sa dautan; o aron makadawat siya og benepisyo, dungog ug pagdayeg gikan sa mga tawo tungod sa iyang mga maayong buhat: ang dautang tawo dili magbuhat og dautan tungod sa kahadlok sa pag-antos, apan magbuhat siya og dautan sa tanang paagi kon wala ang silot ug panimalos. Ang usa ka maayong tawo nagbuhat og maayo aron makadawat og ganti, o aron makab-ot ang dungog ug pagdayeg gikan sa uban; apan dili gyud siya magbuhat og maayo kon wala siyay gilauman nga ganti, o dungog ug pagdayeg, gikan sa mga tawo ingon baylo. Ang duha kay sa kinauyokan maayong buhat: ang sa usa nga naglikay sa pagbuhat og dautan tungod sa kahadlok sa silot, ug ang sa usa pa nga nagbuhat og maayo alang sa ganti ug dungog; apan ang duha, tungod kay dili kini gihimo tungod sa gugma sa Dios mismo, kondili tungod sa paghigugma sa kaugalingon, alang sa kaugalingong kaayohan; ug tungod niini, sila walay bunga sa atubangan sa Dios, dili takus sa walay katapusang kaluwasan, bisan pa man nga madawat nila dinhi ang ilang ganti ug kaayohan. Kay ang dili buhaton ang dautan tungod sa kahadlok sa silot, ang iyang ganti mao ang kamatuoran nga dili siya mahulog sa silot. Samtang ang nagbuhat og maayo alang sa iyang kaugalingon, ang buhat sa pagbuhat og maayo mao ang iyang ganti, ang ganansya, dungog, ug pagdayeg nga iyang madawat, nga mao usab ang hinungdan nganong siya nagbuhat og maayo.

Apan bisan pa ang mga naningkamot sa pagbuhat og maayong buhat alang sa walay katapusang kaluwasan, kon mas higugmaon nila ang ilang kaugalingon kaysa sa Dios, magpabilin silang walay bunga o hingpit nga walay bunga sa ilang paningkamot; kay gamay ra ang ilang angay madawat, o sa tinuod, dili gyud sila angay makadawat og kaluwasan, sama sa pagpatin-aw nga mosunod:

Aduna'y tulo ka motibo (hinungdan) nganong ang usa ka tawo, nga naghandum sa kaluwasan alang sa iyang kaugalingon, molikay sa dautan ug buhaton ang maayo:

1) Tungod sa kahadlok sa walay katapusang pagsilot,

2) O aron makab-ot ang Gingharian sa Langit,

3) O alang sa gugma sa Diyos mismo. Ang nagbuhat og maayo tungod sa kahadlok sa walay katapusang pag-antos sama sa usa ka sulugoon o ulipon nga naglihok aron dili siya mapukan o mapahirasan; ug kon wala siya kahadlok sa pag-antos, dili siya magbuhat og maayo, kondili molikay siya sa dautan sa tanang paagi.

Ang nagbuhat og maayo alang sa Gingharian sa Langit sama sa usa ka trabahante nga gikuha, nga nagtrabaho aron madawat niya ang iyang suhol: kay kung wala siyay gilauman nga ganti para sa iyang kaugalingon, dili gyud siya andam magpaningkamot sa pagbuhat og maayong mga buhat.

Apan ang pagbuhat og maayong buhat tungod lamang sa gugma sa Diyos mao ang dalan sa usa ka anak, nga naglihok dili tungod sa kahadlok sa silot ni sa pagpaabut og ganti, kondili tungod lamang sa gugma sa iyang Amahan; ug ang pagtan-aw sa mismong buhat nga makapasuko sa iyang Amahan ingon usa ka silot; samtang ang paghigugma sa iyang Amahan ug ang paghigugma kaniya mao ang pagpanag-iya sa labing dako nga ganti ug bahandi. Ug bisan unsa pa ang iyang buhaton, ginabuhat niya kini aron malipay ang iyang hinigugma nga Amahan, ug dili alang sa iyang kaugalingong kaayohan o ganansya; kay giisip niya nga iya ang tanan nga iya sa Amahan, ug giangkon nga ang tanan nga iya iya sa Amahan.

Ang usa ka sulugoon dili pasipalahan tungod sa pagbuhat og maayo, ni ang usa ka trabahante pasipalahan tungod sa iyang pagpaningkamot sa maayong mga buhat; apan ang anak gidayeg ug gipasidunggan labaw pa kanila, kay lahi ang tuyo sa usa kaysa kanila; ang una sa tanang butang nagtinguha sa pagpalipay sa iyang amahan, nga gipasagdan ang iyang kaugalingon; ang ikaduha, bisan pa, nangita sa ilang kaugalingong kaayohan, nga gamay ra ang pagtagad sa pagpalipay sa Dios: ug bisan pa man nga nagbuhat sila og maayong buhat, ang ilang tuyo dili angay dayegon, kay dili nila tumong ang katapusan nga pagpalipay sa Dios, kondili ang pagsiguro sa kaayohan para sa ilang kaugalingon. Kay ang kahadlok sa silot nagpanalipod sa integridad sa usa ka tawo, aron dili siya masamdan; samtang ang tinguha sa langitnong gingharian nangita sa kaugalingong kaayohan ug ganansya. Ug sila walay gugma, sama sa sanga nga walay gamot, nga dili magbunga kondili malangoy ug mahimong walay pulos. Busa si San Gregorio nga Dialogista (ang 'Dialogista') nagtudlo bahin niini sa iyang ikapitong pamulong sa Ebanghelyo: 'Sama sa daghang sanga sa usa ka kahoy nga moturok gikan sa usa ka gamot, ingon ana daghang mga hiyas ang natawo gikan sa usa ka balaang gugma. Walay sanga—nga mao, walay maayong buhat—ang makabaton og bisan unsang kusog gawas kon kini magpabilin nga nakadugtong sa gamot sa gugma.' Mao kana ang gitudlo ni San Gregorio. Gikan niining iyang mga pulong, klaro kaayo nga bisan unsang maayong buhat, kung

buhaton dili tungod sa gugma sa Diyos kondili alang lamang sa kaugalingon, sama kini sa usa ka sanga nga nahulog gikan sa kahoy: dili kini mamunga kondili malangoy, ug walay pulos.

Husto nga mahadlok sa pagsilot, ug tungod sa kahadlok sa pagsilot, magbantay batok sa dautan samtang nagbuhat og maayo; apan kon ang maong kahadlok matunaw sa langitnong gugma, kon ang sanga magpabilin nga nakadugtong sa gamot sa gugma—nga mao ang pagkahadlok ug paghigugma sa Dios sa samang higayon—unya ang mga maayong buhat sa ingon nga tawo dili mapapas gikan sa bunga sa ilang kaluwasan.

Apan kung walay giluhang gugma, ang kahadlok lang—ang kahadlok sa Dios nga daw usa ka mabangis nga hayop nga basin kan-on ka, o usa ka manig-sakit nga basin patyon ka—ang ingon nga kahadlok, bisan pa magdala kini sa pagbuhat og maayo, makaguba; kay ang sanga nga walay gamot malangoy ug dili mamunga: ang kahadlok nga walay gugma dili makahatag og katungod sa kaluwasan.

Maayo nga pangandoyon ang Gingharian sa Langit ug magbuhat og maayong buhat aron makab-ot kini, apan kon kini nga tinguha napuno sa gugma sa Diyos; ug kon ang sanga magpabilin nga nakadugtong sa gamot sa gugma—mao ang tinguha nga makasulod sa langit sa . dili kaayo alang sa kaugalingong kahupayan kondili alang sa himaya sa Dios, aron madayeg Siya sa walay katapusan; unya ang mga maayong buhat sa ingon nga tawo dili mawad-an sa bunga sa ilang kaluwasan. Apan kung walay giluhang gugma, ang yano nga tinguha alang sa Gingharian sa Langit sama sa sanga nga walay gamot, nga dili mamunga kondili malangot; sama sa gipamatud-an sa Apostol, nga nagaingon: *'Kung naa man sa ako ang tanang pagtuo, nga makahimo sa pagbalhin sa mga bukid, apan wala'y gugma, ako walay pulos. Ug kung ihatag pa nako ang tanan nakong kabtangan; ug kung itugyan pa nako ang akong lawas aron masunog, apan wala'y gugma, wala kini'y kapuslanan kanako'*[664] .

Kabanata 5. Mahitungod sa mga maayong buhat nga walay bunga; kay kini naa sa gawas sa Orthodox nga Simbahan

Mahitungod sa mga maayong buhat nga gihimo gawas sa Orthodox nga Simbahan

Busa, ang mga maayong buhat nga gihimo gawas sa Orthodox nga Simbahan, bisan unsa pa ka maayo, walay bunga ug dili magdala og kaluwasan; kay naa sila gawas sa Simbahan, nga ang Ulo mao si Kristo, nga miingon: *'Ang dili uyon kanako supak kanako, ug ang dili magtipon uban kanako nagkatibulaag'*[665] . Kay kinsa man ang nagkupot sa Simbahan ni Kristo, nagkupot usab sa samang Kristo, nga naghiusa sa Iyang kaugalingon sa Iyang Simbahan, sama sa Ulo sa lawas, ug anaa sa sulod niini. Apan kinsa man ang layo sa Simbahan ni Kristo, layo usab siya kang Kristo mismo—ang Ulo sa Simbahan; ug kung walay Kristo, bisan kinsa nga nagtuo nga nagtigom sila og maayong buhat alang sa kaluwasan, dili kini nila tinuod nga gitigom, kondili ginapang-usik lang nila, ug dili sila makab-ot sa kaluwasan alang sa ilang kaugalingon. Makapabilin ba nga buhi ug aktibo ang usa ka bahin sa lawas, nga giputol gikan sa lawas nga gihatagan kinabuhi ug gipangulohan sa Ulo? Makabunga ba ang sanga nga giputol gikan sa baging, o ang sanga nga nabali gikan sa kahoy nga mansanas? Dili gayud. Ingon usab, ang usa ka Kristohanon, bisan pa magkinabuhi siya sa pagkabalaan, dili makab-ot ang kaluwasan kon siya mabulag sa pakig-ambit sa Ortodoksong Simbahan ni Kristo. Pag-amping, kay ang Iyang Kabanalan Athanasius, Patriarka sa Alexandria, nagpahayag sa sinugdanan sa iyang kredo: 'Ang bisan kinsa nga gustong maluwas kinahanglan, labaw sa tanan, magpabilin sa Katolikong pagtuo; kay kinsa ang dili kini tumanon sa tibuok ug walay mantsa, walay duhaduha nga malaglag hangtod sa kahangturan.' Sa samang paagi, sa katapusan miingon siya: 'Mao kini ang Katolikong pagtuo; bisan kinsa nga dili motuo niini nga matinud-anon ug tinuod dili makaluwas.' Hangtod dinhi si Atanasio. Gikan niining iyang mga pulong, klaro kaayo nga walay bisan kinsa ang makaluwas gawas sa Ortodoksong Katolikong Simbahan; sama sa mga adlaw ni Noe, walay bisan kinsa ang nakaluwas gikan sa Baha nga nakaplagan sa gawas sa arka ni Noe, kondili kadtong misulod sa arka ang nakaluwas, samtang ang tanan nga wala misulod nangalaglag: ingon usab, kinahanglan natong sabton ang Balaang Simbahan ni Kristo (kay kini usa ka hulagway sa arka ni Noe), nga walay bisan usa sa mga wala sa sulod niini ang makadawat sa kaluwasan: kay dili siya takus nga si Dios ang iyang Amahan (sama sa giingon ni San Cipriano) kon wala niya ang Simbahan ingon iyang inahan[666] . Ug ang Ebanghelyo nagaingon: *'Kung kinsa ang* dili maminaw *sa Simbahan,*

---

[664] 1 Corinto 13:2 ug 3.

[665] Lucas 11:25.

[666] Ang Basahon sa Pagkahiusa sa Simbahan.

siya pagatimanon ninyo sama sa usa ka Hentil ug usa ka maniningil sa buhis'[667] . Ayaw pagtan-aw sa iyang mga maayong buhat kung siya dili masunuron sa Simbahan. Daghan ang mga matinud-anon nga tawo bisan sa taliwala sa mga Hagarita, nga nagbarug sa kamatuoran, nagpakita og kalooy, wala magdaot sa bisan kinsa, ug nagpraktis og gugma ug pagkamaayo dili lang sa ilang kaugalingong lahi kondili usab sa mga Kristohanon; apan kining ilang mga maayong buhat dili magdala kanila og kaluwasan; kay sila estranghero kang Kristo ug sa Simbahan ni Kristo. Ingon usab, kadtong nagbitbit sa ngalan ni Kristo, nga nagtawag sa ilang kaugalingon nga mga Kristohanon, apan naglikay sa Simbahan ni Kristo, malaglag uban sa ilang kaugalingong (kung aduna man) maayong mga buhat. Kini tin-aw nga gitudlo ni San Krisostomo sa iyang komentaryo sa Epistola ni Pablo ngadto sa mga taga-Filipos, Kapitulo 1, sa Diskurso 2[668] , diin siya miingon: 'Walay mas daotan pa kay sa yawa, nga sa ingon niini sa bisan asa ipahamtang sa mga tawo ang iyang walay pulos nga mga paningkamot ug nagbulag-bulag kanila.' Ug dili lang niya sila pugngan sa pagdawat sa langitnong ganti, apan pugson usab niya sila sa pagbuhat sa mga buhat sa penitensya. Kay nagmando siya dili lang sa ingon nga pagpangwali, kondili usab sa ingon nga pagpuasa ug pagkamatinud-anon, nga dili lang makawagtang sa ilang ganti, kondili magdala usab og dakong kadaut sa mga nagbuhat niini; kabahin kanila iyang gihisgutan pa sa unahan: *'gisunog sa ilang kaugalingong konsensya'*[669] . Hangtod dinhi si Crisostomo. Apan kita mag-amping nga ang pagpuasa ug pagkabalaan—bisan pa pagkabirhen—ingon man ang pagwali sa mga heretiko ug ang ilang ubang mga buhat ug paningkamot, dili lang nga wala maghatag kanila og kaluwasan, apan nagdala usab kanila sa walay katapusang pag-antos. Ang matinud-anong mga ngabil ni Crisostomo nagpahibalo niini.

Kapitulo 6. Mahitungod sa Gawi sa mga Hipokritang Magtutudlo

Sa ingon nga gipresentar na ang usa ka pagsusi sa mga schismatikong buhat nga bakak nga giisip nga maayo, dili ko mapakyas sa paghisgot sa kinaiya sa ilang mga hipokritang magtutudlo, pinaagi kanila gipanglimbongan nila ang mga kalag sa mga buotan ug yano nga mga tawo; kay nadungog namo kung giunsa kining mga gutomong lobo pagsulod sa kawan ni Cristo nga nagsul-ob og panit sa karnero.

Una, sama sa atong nadungog, mangita sila og mga panimalay nga manggaranon; apan dili sila mosulod sa mga panimalay sa mga kabus ug walay-puy-anan. Ingon usab ang lobo: dili siya moadto sa dapit nga wala siya magdahom makakita og biktima nga iyang kuhaon, kondili diin siya makadungog og kawan sa mga karnero nga natigom, didto siya moadto. Gipangita usab nila kadtong dali ra mapaniwala sa ilang pang-akit, sama sa mga ordinaryong tawo, ug labi na gayud ang mga babaye.

Dugang pa, sa pagsulod nila sa usa ka balay, ipakita nila ang dakong pagkamapa-simbahan, nagpresentar sa ilang kaugalingon—sa pulong ug buhat—ingon mga sulugoon sa Dios, balaan, matarong, ug relihiyoso.

Nagdalá sila sa ilang kaugalingong pan ug dili mosuway sa bisan unsang pagkaon nga gihalad kanila, hangtud nga madani nila ang mga lumolupyo sa maong balay ngadto sa ilang dautang buhat. Kay dili sila mokaon sa pagkaon sa ilang mga tag-iya, sa pipila ka bahin tungod kay ilang gikaligtaan kini nga sama sa hugaw, ug sa pipila ka bahin aron ipakita ang ilang pagpuasa; ug magpuasa sila hangtod sa gabii, o sa tibuok adlaw, o mas dugay pa, nga mokaon lang ug gamay nga pan nga ilang gidala.

Padayon nila ang ilang mainit nga pag-ampo sa Diyos uban sa debosyon, aron makita sila sa mga tawo; bahin sa ingon nga mga mananamba misulti si Kristo sa Ebanghelyo: *'Nag-ampo sila* og dugay nga wala maghugas*; kining mga tawo makadawat og mas bug-at nga paghukom'*[670] .

Nagpili sila og mga pagbasa sa Kasulatan, ug gikan niini ilang gipadayag ang ilang mga pagtulon-an, dili aron tudloan ang uban sa dalan paingon sa kaluwasan, kondili aron madani sila ngadto sa ilang makitid nga panan-aw. Nagsulti sila sa ilang mga mamiminaw uban sa mga paghuyop, lawom nga pagbati, ug mga luha. Gipakita nila ang tanang panagway sa pagkabalaan ug matag buhat sa pagkamatinud-anon, apan uban sa malimbungong kinaiya ug malimbungong tuyo, sama sa mga parabula nga atong mabasa sa The Ladder of Divine Ascent[671] : Ang soro nagpakaaron-ingnon nga natulog, samtang ang demonyo nagpakaaron-ingnon nga putli; ang una nangita og

---

[667] Mat 18:17.
[668] Sulat 1867.
[669] 1 Tim. 4:2.
[670] Lucas 20:47.
[671] Salita 15, folyo 108.

manok, samtang ang ikaduha nangita sa paglaglag sa kalag. Busa kining mga hipokrito nagpakaaron-ingnon og pagkamakabubut-on, pagkabalaan, pag-ayuno, pag-ampo ug uban pang gihunahuna nga maayong buhat, apan ang tanan gibuhat nga hipokrito, aron limbongan ang mga inosente.

Apan ang mga tawo, nga yano ug wala mailhi ang ilang limbong, natingala sa ilang estilo sa kinabuhi, sa ilang pagpanamastamas, sa ilang mga pag-ampo ug sa ilang mahigalaong kinaiya, ug gihatagan sila og dungog isip dagkong alagad sa Dios, nga nagpaminaw uban sa abli nga dalunggan sa ilang mga pagtulon-an sama sa usa ka tam-is nga musika.

Unya, human nila mapahapsay ang dalan ngadto sa kasingkasing sa mga walay kahibalo, magsugod sila sa pagtanum sa sagbot sa ilang erehiya. Sa sinugdan, ilang gisal-ut ang Simbahan sa Dios, ingon nga kini kulang sa pagtuo, ug ilang gisaway ang mga klero, ang mga kasulatan, ang matag relihiyosong relikya, ug ang tanang sakramento.

Gidayeg usab nila sa labing hataas nga pagdayeg ang ilang kaugalingong Brynsk nga mga hermitage, ang ilang orden, ang ilang pagtuo, ug ang ilang pamaagi sa kinabuhi. Sa samang higayon, nagpanagna sila mahitungod sa Ikaduhang Pag-abot ni Kristo, nga nag-angkon nga tungod kay hapit na kini, nagahari na ang Antikristo sa kalibutan. Ug sa ingon niini, ilang gilimbongan ang mga inosenteng kalag, gilain sila gikan sa Simbahan ni Kristo ug gidala ngadto sa ilang kaugalingong pamahiin; modawat sila og daghang limos gikan kanila ug mobalik sa ilang kaugalingong grupo uban sa ilang nakuha, sama sa mga lobo nga nagbitbit sa ilang gipangawat nga biktima; ug gidani pa gani nila ang pipila ka mga tawo uban kanila, daw paingon sa kaluwasan, apan sa tinuod paingon sa pagkaguba.

Kabanata 7. Ang matinahuron nga kinabuhi dili mopamatood sa bakak nga pagtuo

Busa among gihangyo ug giampo kamo, O mga karnero ni Cristo, nga magbantay kamo batok niining mga manlimbong, kining mga hipokritang 'matarong' nga tawo *nga adunay panagway sa pagkamakabalaan apan gisalikway ang gahum niini; likayi sila: kay sama sa pagsupak ni Jannes ug Jambres kang Moises, ingon ana usab kining mga tawo mosupak sa kamatuoran—mga tawo nga baluktot ang panghuna-huna ug dili maalam sa pagtuo*[672] . Ayaw kamo pasipala sa hitsura sa ilang matarong nga kinabuhi, kay nailhan kaayo nga ang matarong nga kinabuhi dili mopamatood sa bakak nga pagtuo. Kay usahay makita ang bakak nga pagtuo bisan sa mga matarong, sama sa pagkaplag sa tinuod nga pagtuo bisan sa mga dili matarong; ug klaro kaayo nga ang matarong nga kinabuhi dili makapamatud-an sa bakak nga pagtuo.

Nakasulat kini sa Kinabuhi ni San Cirilo, Patriarka sa Alexandria[673] , (ug usab sa Prologo, sa ika-25 ka adlaw sa Pebrero; adunay usa ka tigulang sa ubos nga mga rehiyon sa Ehipto, nga bisan balaan ang iyang pamaagi sa kinabuhi, hilaw ug yano ra; tungod sa iyang pagkawalay kahibalo, iyang gipahayag nga si Melchisedek mao ang Anak sa Dios. Gisumbong kini kang Balaan nga Cyril sa , kinsa nagpatawag sa tigulang ug gidala siya sa iyang atubangan; kay nahibalo siya nga ang anciano nakahimo og mga tanda, ug bisan unsa ang iyang hangyoon sa Dios, ipadayag kini kaniya sa Dios, apan sa dihang siya misulti mahitungod kang Melchizedek, misulti siya tungod sa iyang pagkawalay-hibalo: ang Patriarka gigamit ang ingon nga kinaadman, nga mitingog nga malumo: 'Abba, ako naghangyo kanimo, kay usa ka hunahuna nagsulti kanako nga si Melchizedek mao ang Anak sa Dios, samtang ang lain nga hunahuna nagsulti kanako, "Dili, kondili siya usa ka tawo ug pari sa Dios"; ug tungod kay nagduha-duha ako bahin niini sa akong hunahuna, gitawag tika aron ikaw mag-ampo sa Dios ug ipahibalo kanako.' Ang tigulang, bisan pa niana, nga nagsalig sa iyang kasinatian sa kinabuhi, mitubag nga mapangahas: 'Hatagi ako, akong ginoo, og labing menos tulo ka adlaw, ug mangutana ako sa Dios bahin niini; ug ipahibalo ko kanimo bisan unsa ang ipadayag kanako.' Kay ang tigulang miadto sa iyang selda ug, gisirado ang iyang kaugalingon sulod sa tulo ka adlaw, nag-ampo sa Dios nga ipadayag Niya kaniya ang kamatuoran mahitungod kang Melchizedek; ug pagkahuman nakadawat sa iyang gipangayo, miadto siya kang San Cirilo, nga miingon: 'Si Melchizedek usa ka tawo, ug dili ang Anak sa Dios.' Nangutana ang Patriarka, 'Giunsa nimo pagkaila niini, Amahan?' Mitubag siya, 'Gipakita sa Dios kanako ang tanang patriarka, usa-usa, ug nakita nako ang matag-usa nga nilabay sa akong atubangan, gikan kang Adan hangtod kang Melchizedek; ug miingon ang Anghel kanako, "Tan-awa, mao kini si

---

[672] 2 Tim. 3:5 ug 8.
[673] 9 Hunyo, folio 55.

Melchizedek." Busa, hibaloa, ginoo ko, nga tinuod gayud kini.' Nalipay kaayo si San Cirilo, kay naluwas niya ang kalag sa maong tigulang, ug pagkahuman siya mipasalamat, gipahawa niya kini. Ug samtang naglakaw ang tigulang, mitudlo siya sa tanan nga si Melquisedec usa ka tawo, ug dili ang Anak sa Dios; pinaagi sa ingon nga kinaadman, gidala ni Cirilo, sulugoon sa Dios, ang walay kahibalo nga tawo sa tinuod nga dalan.

Apan kita makamatikod nga kini nga tigulang balaan ug usa ka tigbuhat sa mga milagro, ug nadawat niya ang tanan niyang gipangayo sa Dios; bisan pa niana, nagpabilin siya sa bakak nga pagtuo mahitungod sa Anak sa Dios; ug sa tanang paagi siya untang nalaglag kon namatay siya samtang naggunit niining heresiya. Mahimo kaha nga ang iyang matarong nga kinabuhi misuporta niadtong bakak nga pagtuo nga nagtawag kang Melchizedek nga Anak sa Dios? Ug sa *Limonar*, sa Kapitulo 37, mabasa nato ang bahin sa usa ka asceta nga nagpuyo sa haligi nga nagpuyo sa rehiyon sa Hierapolis ug misunod sa erehe nga pagtulon-an ni Severus, kinsa katingalahang giusab ni labing balaan nga Ephrem, Patriarka sa Antioquia, ngadto sa tinuod nga pagtuo. Samtang nagpabilin kana nga nagpuyo sa haligi sa heresiya ni Seviro, posible ba nga pinaagi sa iyang matinahuron nga kinabuhi isip nagpuyo sa haligi—nga gigugol sa pagpuasa ug pag-ampo—gisuportahan niya ang pagtuo ni Seviro, nga iyang gisunod? Unsa kaha nato isulti bahin kang Patriarka Eudoxius sa Constantinople, kinsa gipakita sa balaang Dakong Martir Theodore Tyron, nga nagsugo kaniya sa pag-andam og kolivo atol sa Balaang Kuwaresma alang sa mga Kristohanon, sumala sa gisulat sa Synaxarion alang sa unang Sabado sa Dakong Kuwaresma? Dili ba si Patriarka Eudoxius, anak sa balaan nga martir nga si Caesarius, nga gisunog sa poste alang sa pagkamartir ni Kristo, nagpuyo og matarong nga kinabuhi? Apan, ang iyang matarong nga kinabuhi wala makapalig-on sa iyang bakak nga pagtuo; kay gisunod niya ang erehya ni Ario, ug sa maong kahimtang siya namatay, nangalaglag uban sa mga erehe, nga gisaway sa mga Balaang Amahan. Sa samang paagi, si Patriarka Sergius, nga nilubong ang bisti sa Labing Balaan nga Birhen sa dagat, ug pinaagi sa iyang mga pag-ampo napahulog ang mga barko sa mga Skita duol sa Constantinople sa dagat, ug nga nagtukod sa akathist isip pagdayeg sa Labing Balaan nga Birhen Maria nga kantahon sa ikalima nga Sabado sa Dakong Kwaresma; dili ba siya nagpuyo og matarong nga kinabuhi? Apan, ang iyang matarong nga kinabuhi wala makapamatud-an sa iyang bakak nga pagtuo; kay siya mao ang pangulo sa heresiya sa Monothelite, nga gisulat og lawom sa kinabuhi sa Mapinadayonon nga Maksimus ang Kumpesor, sa ika-21 ka adlaw sa Enero; ug niining maong heresiya namatay si Patriarka Sergius, ug giisip nga usa sa mga heretiko, ug gikondena sa mga Balaang Amahan. Kini klaro nga nagpakita nga walay bisan kinsa ang makapadayon sa bakak nga pagtuo pinaagi sa usa ka buhi nga matinud-anon. Nahibal-an usab kini gikan sa mga pulong ni San Juan Chrysostom[674] , diin iyang gisugo kita nga mag-amping sa mga tawo nga nagpuyo nga matinud-anon apan nagtudlo og bakak nga doktrina, nga nag-ingon: 'Kay kon baluktot ang pagtulon-an sa pagtuo, bisan pa kon siya usa ka anghel (pinaagi sa iyang pamatasan), ayaw siya tuman-i; apan kon husto ang iyang pagtulon-an, ayaw tagda ang iyang pamatasan, kondili ang iyang mga pulong.' Hangtod dinhi si Crisostomo.

Kay bisan pa ang mga Brynians, pinaagi sa ilang pamaagi sa kinabuhi, nag-angkon nga sila matinahuron, apan dili nila mapalig-on ang ilang bakak nga mga pagtuo. Mga pagtuo, ingon ko, ug dili usa ka pagtuo; kay sa taliwala nila, (sama sa among nahisgutan kaniadto) wala'y usa ka pagtuo, kondili daghan. Pila ka eremiteryo, pila ka pagtuo; ug ang matag eremiteryo gustong itas ang kaugalingong pagtuo ug ipahimutang kini ingon nga tinuod; ug gipadala nila sa kalibutan ang ilang tinago, hipokritang mga magtutudlo ug magwawali, ingon nga sila mao ang mga Apostoles ni Cristo; ug kining mga magtutudlo mao gayud ang gipasabot niining mga pulong sa mga Apostoles: *'peke nga mga apostoles, limbongon nga mga magbubuhat, nga nagpakaaron-ingnon nga mga Apostoles ni Cristo*' ([675]); ug dili kini katingalahan; kay si Satanas mismo nagpakaaron-ingnon nga anghel sa kahayag: busa dili na katingalahan, kon ang iyang mga sulugoon usab magpakaaron-ingnon nga mga sulugoon sa pagkamatarong, nga ang katapusan niini sumala sa ilang mga buhat.

Kapitulo Duha

[674] Sa 2 Tim. 1, moral nga pagtulun-an 2, folio 2318.
[675] 2 Cor. 11:13.

Kabanata 8. Mahitungod sa dautang buhat sa mga skismatiko, ug sa mga magtutudlo

Ang dautang mga buhat sa mga skismatiko, nga klarong gihimo batok sa Balaang Simbahan, sumala sa among nadungog, dili mabilang; imposible nga isulat o isulti kini sa detalye, gawas lang nga among ipakita dinhi ang labing bantugan niini. Dili namo kini ipadayag sa among kaugalingon, kay ako, nga mapainubuson, wala man gipanganak o gipadako dinhi sa mga yutang kini, ni wala pa gyud ko makadungog sa mga skisma nga naglungtad dinhi sa nasud—bisan sa mga lasang sa Bryn, bisan sa mga hermitahan, bisan sa kalainan sa ilang pagtuo, ni sa ilang mga buhat; apan karon, pinaagi sa kabubut-on sa Dios ug sa sugo sa Hari, nga nagsugod na ko'g puyo dinhi, nahibaloan ko kini pinaagi sa daghang mga report. Busa among ipresentar ang tinuod nga nahibaloan: ang uban akong nahibal-an gikan sa kasaligan nga mga tigpamatuod, ang uban akong nadungog gikan sa mga nakasaksi mismo; ug kini among nadawat nga nakasulat.

Sa sinugdanan, among ipresentar ang pipila ka mga talata gikan sa tulo ka sulat ni Iyang Kabanalan Ignatius, Metropolita sa Siberia, nga iyang gisulat sa tibuok diyosesis atol sa iyang pastoral nga ministeryo sa Siberia, nga nagasaway ug nagawagtang sa kadaut sa skismatikong erehiya, samtang nag-awhag sa mga matinud-anon nga dili malimbong sa mga erehiya nga makadaut sa kalag.

Sa unang epistola, iyang gihisgutan ang tulo ka skismatikong magtutudlo nga naa sa yutang Siberya duol sa Tyumen; ang ilang mga ngalan mao: Osk'a (Joseph), usa ka bakak nga monghe, gitawag nga Astomen, usa ka Armenyo sa pagkatawo, gikan sa siyudad sa Kazan; ug si Yakunka (Jacob), usa ka apostata, nga gitawag og Lepikhin; ug si Avramko (Avram), usa ka Hudiyo, nga gitawag og Hungarian, usa ka bakak nga monghe. Kining tulo nagtudlo sa mga tawo nga dili mosalmot sa simbahan, dili magkumpisal, dili modawat sa Banal nga Komunyon, ug dili magpakasal sa balaodnong kasal sumala sa ritwal sa simbahan; ni maghimo sa tanda sa krus sa ilang kaugalingon sumala sa karaang batasan nga gikuha gikan sa mga Griyego—dili gamit ang unang tulo ka tudlo sa tuo nga kamot, kondili duha ka tudlo, subay sa batasan sa heresiya sa Armenia. Ug naglapnag sila og ubang walay pulos nga mga pagtulon-an, supak sa Balaang Simbahan ug makadaot sa kalag, sa taliwala sa mga tawo: busa ilang gipaka-antos ang Simbahan sa Dios, naglimbong sa daghan ug gihila sila sa ilang pagsunod. Sa tulo ka eskismatikong magtutudlo, bisan pa man nga ang duha kanila nagkasinabot sa ikatulo sa daghang mga heretikong pagtulon-an, wala sila magkasinabot niining maong punto: kay gitudlo nila Osk ug Yakunka ang mga tawo nga pasunogon ang ilang kaugalingon, daw alang kang Kristo; ug gisunog nila ang daghan, gidala sila sa mga lasang ug kamingawan, sa mga walay sulod nga lugar; samtang si Avramko misupak sa ilang pagtulon-an ug buhat, gipugngan niya ang mga tawo nga pasunogon ang ilang kaugalingon, apan gisugo lang sila nga likayan ang Simbahan ug ang mga sakramento niini. Labaw pa, gihisgutan ni His Eminence Ignatius ang laing punto sa panagbangi tali nila duol sa katapusan sa iyang ikatulong epistola, nga mao nga si Yakunka Lepikhin gitudloan sa pseudo-propeta nga si Avvakum, ang arkipari, nga miangkon nga ang pag-abot sa Antikristo dili mabati sa mga pandama, apan maglungtad lamang sa kalibutan sa hunahuna, ug sa tinuod naglungtad na kini sama sa; samtang gitudlo ni Avramko sa mga Hudiyo nga ang Antikristo moabot sa makita sa iyang kaugalingong panahon ug maghari sa kalibutan; Human sila mibulag kaniya ug sa iyang mga disipulo, ang mga sumusunod kang Lepikhin gitawag nga 'Ortodokso', samtang ang mga sumusunod kang Avramko gitawag nga 'Sensualista'. Hangtod karon, aduna gihapon sa lasang sa Bryn usa ka hermitage sa gitawag nga mga Sensualista, nga gituohan nga kaliwatan ni Avramko ang Hudiyo, nga gitawag og 'ang Hunggaro', usa ka bakak nga monghe.

Ug ipahibalo kini mahitungod niining mga bakak nga magtutudlo nga si Oskia Astomen, usa ka Armenyo, gipahilayo gikan sa Kazan paingon sa mga yuta sa Siberia sa tuig 7168 (1660) sa paglalang sa kalibutan, sa ika-upat ka tuig pagkahuman sa pag-exile kang Avvakum, ang Rusyano nga protopope. Una, naa si Oskia sa Tyumen, ug dayon gidala siya sa Yeniseysk; bisan asa siya moadto, sa mga lungsod ug baryo, sa bisan unsang dapit nga iyang giagian, nagbilin siya og mga timaan sa iyang pagkabahin sa pinakasimple nga mga tawo, nga iyang nabinuangan. Sa bahin ni Yakunka Lepikhin, kaniadto siya usa ka ataman sa Verkhoturye; nakigminyo siya sa unang asawa, gipatay niya kini, unya mipangasawa pag-usab ug nanganak og usa ka anak nga babaye; misunod usab siya sa mga schismatic nga pagtulon-an, nagtawag sa iyang kaugalingon nga pari—bisan wala siya gi-ordinar—ug nagbuhat og mga ritwal sa pagkapari gawas sa Liturgiya: Gipahigayon niya ang paghinlo sa mga babayeng nag-anak pinaagi sa pag-ampo, gibunyagan ang mga sanggol, midungog sa mga kumpisal sa mga tawo, ug nagdumala sa Banal nga Komunyon—bisan pa unsaon wala mailhi, murag gidala kini gikan sa layo; giputol

usab niya ang buhok sa mga gustong mosulod sa monastikong han-ay; ug sa paglubong sa mga patay, iyang giampo ang pag-ampo sa pasaylo alang kanila.

Sa dihang gidala si Oske nga Armenyo gikan sa Tyumen paingon sa Yeniseysk, nagpabilin didto si Yakunka ug si Avramko isip iyang mga kahalili, nga nagpalayo sa katawhan sa Dios gikan sa husto nga dalan, ug nagsulat sila og daghang mga panamastamas batok sa Simbahan sa Dios, diin usa niini mao kini: Si Yakunka, nga usa ka pintor sa mga ikon, naglarawan sa usa ka papel og usa ka simbahan ug sa yawa, nga sa porma sa usa ka bitin, naglikot sa simbahan ug nagbuga sa iyang hugaw nga hilo ibabaw sa labing balaan nga mga misteryo ni Kristo; Pagkahuman niyang paglaraw og daghang susamang mga papel, iyang gipang-apod-apod kini sa mga tawo ug gipadala sa kasikbit nga mga rehiyon, aron ang mga tawo malikayan ang Simbahan ug malikayan ang labing balaan nga mga Misteryo ni Kristo.

Sa iyang ikaduhang epistula, ang Iyang Kahalangdon nga si Ignatius, Obispo sa Siberia, nagpahayag nga kining mga bakak nga magtutudlo, nga nagtudlo sa mga tawo sa pagpasiga sa ilang kaugalingon, pagkahuman nakatigom og mga disipulo ug mga kauban nga pareho og hunahuna, ug mga kauban sa ilang dautang mga buhat, naghimo niining mabangis ug dili makatawo nga kalapasan ug pagpanakit: paglimbong sa daghan, ug pagdala sa mga asawa, mga dalaga ug mga bata ngadto sa mga walay sulod nga dapit sa , una nila silang gidalit sa tanang matang sa pakighilawas; unya, pagkahuman nila silang gipriso sa mga payag nga giandam alang niini nga tuyo sa lasang, ug pagkahuman nila gipugngan ang ganghaan, ilang gisunog sila, samtang gikuha nila para sa ilang kaugalingon ang ilang mga kabtangan. Ug busa, pinaagi niining doble nga kamatayon, ilang gipapas ang mga nadani sa sayop nga dalan, gipatay ang kalag ug ang lawas—ang kalag pinaagi sa sala, ug ang lawas pinaagi sa kalayo.

Sa dihang nahimong mas komon nga ang mga lalaki magpuyo uban sa mga babaye nga walay kaminyoon, gisugo nila nga ang mga sanggol nga natawo kanila pagabunyagan sa mga ordinaryong tawo, ug nga ang kaminyoon, ang bunyag, o bisan unsang panalangin, dili na ipahigayon sa balaan nga han-ay.

Kabanata 9. Mahitungod kang Capito, Avvakum ug uban pa

Sa iyang ikatulong epistola, ang Iyang Kahalangdon nga si Ignatius, Obispo sa Siberia, pagkahuman niyang igo nang gisupak ang heresiya sa Armenia ug gihulagway ang kanhing mga heretiko sa Veliky Novgorod nga nalipat sa Hudaismo, gisugdan niya ang iyang paghulagway sa kasamtangang mga skisma ug heresiya uban sa usa ka heresiarka, ang monghe nga si Kapiton, nga nagpuyo sa distrito sa Kostroma, sa Disyerto sa Kolesnikova, ug nakatigom og mga disipulo sa iyang palibot. Kay ang pipila ka mga lumolupyo, pagkakita sa iyang asetikong pamaagi sa kinabuhi, miduol kaniya, nagpuyo uban kaniya, ug gidawat siya nga ilang espirituhanong giya. Siya, bisan pa, nagpraktis og ingon ka istrikto nga asketismo nga bisan sa pista sa Pagkahimugso ni Kristo o sa Balaang Pasko sa Pagkabanhaw dili niya tugotan ang pagkaon og keso, mantikilya o isda; apan siya ug ang iyang mga disipulo mokaon lang og pan, liso, mga berry ug uban pang mga bunga sa yuta. Sa labing himayaong pista sa Pagkabanhaw ni Kristo, imbis nga itlog nga gipulaan, iyang gihatag sa mga igsoon ang sibuyas nga gipulaan. Gituhod niya ang iyang kaugalingon nga dako ug balaan, gisugdan niya pagdaot ang mga klero ug wala madawat ang ilang panalangin; nagsugod usab siya sa paghimo og bag-ong mga doktrina ug pagtuo sumala sa iyang kaugalingong baluktot nga kinaadman, ug sa pagmugna og mga pagkabahin-bahin ug panagbangi sulod sa Simbahan ni Cristo, nga nagmando sa mga tawo nga likayan ang eklesiastikal nga komunyon ug ang panalangin sa mga pari; Gitudlo niya nga dili angay mosimba sa bag-ong balaang mga ikon, kondili sa daan na lang; ug sa paghimo sa tanda sa krus sa Armenian nga paagi gamit ang duha ka tudlo; ug nagpahayag siya og ubang mga hunahuna nga supak sa ortodoksiya, nagtudlo sa kadaghanan, ug siya ang nagtukod sa lihok nga nailhan nga 'Kapiton', nga ginganlan human kaniya.

Sa imperyal nga siyudad sa Moscow, mitumaw ang mga skismatiko: si Avvakum, ang protopope, ug si Gregory, ang protopope, nga gitawag og 'Neron' (ang ulahi misugot sa paghinulsol ug napasaylo); ingon man usab ni Lazar, usa ka pari; Nikita, usa ka pari, nga gitawag og 'Pustosvyat'; Fyodor, usa ka diakono; ug daghan pa nga uban gikan sa mga klero ug mga layko, ug pipila gikan sa korte sa Tsar—mga tigdepensa sa eresiya sa duha ka tudlo sa mga Armenyo ug mga nag-awhag sa ubang mga skisma.

Kapitulo 10. Usa ka dalaga nga nakadawat sa Banal nga Komunyon uban sa pasas

Sa samang panahon, sa mga distrito sa Kineshma, Reshma ug Ples, mitungha usab ang ubang mga skismatiko, nga nailhan nga mga 'Podreshetniki', nga ginganlan ingon ana human sa ilang magtutudlo, usa ka lumolupyo nga nailhan nga si Podreshetnikov, nga, sumusunod sa heretiko nga si Kapiton, nagtudlo sa mga tawo nga dili moadto sa Simbahan sa Dios, dili magbaton og espirituhanong amahan, dili modawat sa panalangin sa pari, ug likayan ang tanang sakramento sa Simbahan. Kining maong mga tawo naghimo og pipila ka serbisyo sa simbahan sa ilang kaugalingong mga balay sumala sa ritwal sa pagkasaserdote, bisan wala sila giordinahan, ug gibunyagan nila ang mga bata; bahin sa ilang komunyon, kini usa ka matang sa ritwal sa mahika, dili pan, kondili mga berry nga gitawag og 'raisins', nga gipunoan og mahika; ug ila kini gikaon sa mosunod nga paagi: mopili sila og usa ka dalaga gikan sa ilang kaugalingon, dad-on siya sa silong sa payag, ug pasul-obon siya og makolorful nga bestida; unya mogawas siya gikan sa silong sa takdang oras, nga nagbitbit og salaan sa iyang ulo, nga natabonan og limpyo nga panapton, ug ang salaan mismo naglangkob sa gitawag nga 'raisins'; samtang sa sulod sa payag nagtigom ang daghang mga lalaki, babaye, ug mga bata. Sa dihang migawas ang dalaga gikan sa silong dala ang salaan sa iyang ulo, misulti siya sama sa usa ka pari: 'Hinaut nga hinumduman kamo sa Ginoong Dios sa Iyang gingharian, kanunay, karon ug hangtod sa kahangturan'; ug sila, nga mihapa, mitubag: 'Amen'; ug ang dalaga mobalik-balik niini tulo ka beses, ug sila motubag 'Amen' tulo ka beses. Ug pagkahuman, gihatag kanila sa dalaga ang maong blasphemous nga halad, imbis sa Balaang Komunyon: ug kadtong makatilaw sa maong mga bunga dayon mangandoy sa kamatayon alang sa ilang kaugalingon, ingon nga alang kang Kristo—pinaagi sa pagsunog, o pagbitay, o paglunod sa tubig—ingon nga nawala sila sa ilang huna-huna; ug daghan ang nakapahinabo sa ilang kaugalingong pagkaguba.

Kabanata 11. Nagalipay ang mga demonyo sa mga tawo nga nagasunog sa ilang kaugalingon

Sulod sa utlanan sa Nizhny Novgorod nahimutang ang mga baryo sa palasyo nga nailhan nga Knyagino ug Murashkino; gikan niining mga baryo, ug sa mga kasikbit nga panimalay ug baryo, nagtigom ang daghang mga lalaki ug babaye uban sa ilang mga anak, nag-andam nga pasunogon ang ilang kaugalingon sa usa ka piho nga galingan sa sulod sa kamalig, ug, pagkahuman nila sa ilang mahiwagang komunyon, gitali nila ang ilang kaugalingon sa mga hugpong nga duha o tulo gamit ang nipis nga pisi, nagbilin og duha ka tawo sa ilang taliwala aron , isiga ug sunogon sila. Kadtong mga lalaki, bisan pa gani nga gidala nila sa ilang mga kamot ang komunyon, wala nila kini gikaon, tungod kay gipreserbar sila sa Diyos, aron maila ang silot sa mga maldito nga demonyong martir. Sa dihang napasiga na sa duha ang kalayo, ug nabalot na sa siga ang tibuok kamalig, ug bisan pa man hapit na sila mopanaug sa nagdilaab nga kalayo aron masunog, dali dayon nilang nakita, sa ibabaw sa kalayo sa taliwala sa aso, duha ka itom nga demonyo, nga sama sa mga Etiyopyan, nga naglupad sa hangin nga adunay pako sama sa paniki (naglupad nga ilaga), nagalipay-lipay ug nagpalakpak sa ilang mga kamot, ug nagsinggit sa kusog: *'Amo na kami, amo na kami!'* Sa pagkakita nila niining demonyong kalipay tungod sa pagkaguba, nangurog ang duha ka lalaki ug miingon sa usag usa: 'Nakita ba nimo, igsoon, unsaon nato pagkaguba tungod sa mga pagtulon-an sa gisumpa?' Ug nagsugod sila sa paghimo sa tanda sa krus sa ilang kaugalingon ug nilayas gikan didto. Pag-abot nila sa pari sa ilang baryo, ilang gisugid kaniya ang tanan ug naghinulsol; ug dili lang sa pari, kondili sa tanan usab, ilang gisulti, samtang nagahilak, ang ilang nakita mahitungod sa mga nangamatay—kana nga demonyohang pagsaulog—ug nagpasalamat sa Dios nga nagluwas kanila gikan niadtong kadaut.

Kabanata 12. Mahitungod sa kasingkasing sa bata nga gilukit sa salamangka

Dili layo sa lungsod sa Vologda, sa dalan padulong sa Kargopol, sa usa ka rehiyon nga layo sa dagat, sa usa ka hilit nga dapit, nagpuyo didto ang usa ka kaaway sa Dios, usa ka salamangkero ug mangkukulam, nga nagpakaaron-ingnon nga eremita ug nagpaka-binuotan; ug siya giisip sa mga silingang magbabalay nga balaan ug respetado; ug daghan ang miabot aron puyo uban kaniya, nga nagtan-aw kaniya ingon ilang magtutudlo ug giya. Dili lang mga lalaki, apan usab mga babaye ug mga dalaga ang napuno na sa maong kamingawan; kay, nadani sa iyang mapaluyong pagtulon-an ug mapanghimaraot nga paagi sa kinabuhi, nadani sila kaniya sama sa usa ka dakong balaan sa Dios. Kining malisyosong gitawag nga santo nagtudlo sa tinago nga ang tanan kinahanglan magpuyo sa pakighilawas nga walay pagduha-duha, nga nag-ingon nga ang unyon sa unod pinaagi sa panag-uyon dili sala, kondili gugma; basta dili lang sila magminyo, ni pagapanalanginan sa kasal. Karon, adunay usa ka tawo

gikan sa siyudad sa Vologda nga, tungod sa kabug-aton sa daghang mga sala, nakahunahuna sa iyang kaugalingon ug naghinulsol sa atubangan sa Dios; ug siya nagsaad nga buhion ang nahibilin niyang kinabuhi sa pagkabalaan ug mosulod sa kamingawan, aron, pinaagi sa pagpuyo sa hilom, siya makadawat sa pagpasaylo sa iyang mga sala gikan sa Dios. Pagkadungog niya bahin niining eremita—nga daghan ang nagtigom sa iyang palibot ug nagpuyo sa kamingawan—miadto siya didto, nga wala siya kahibalo sa ilang tinago nga kinabuhi sa pagkahubog ug kahilawotan. Ug sa dihang miabot siya sa maong eremita ug sa pangulo sa mga malibog nga pumoluyo sa disyerto, nangayo siya og pagtugot nga makigpuyo uban kanila sa disyerto, sama sa gibuhat sa uban; apan miingon siya sa bisita: 'Minahal nga igsoon, maayo kaayo nga niabot ka namo, kay karon wala na'y Simbahan sa Dios dinhi sa yuta; tanan naliso ug nangadaut; kay sa mga simbahan nag-awit ug nagbasa sila sumala sa bag-ong ritwal, samtang dinhi ginatabonan gihapon kita sa kaluoy sa Dios, ug wala kami modawat bisan unsang kabag-ohan; gibunyagan kami sumala sa tradisyon sa balaan nga si Teodoreto, ug dili namo dawaton ang mga tradisyon ni Nikon; maayo gayud nga nilayas ka gikan sa Antikristo. Kining tawo, pagkadungog niini, mitubag kaniya nga puno sa pagbati: 'O dungogong Amahan! Akong gihangyo kanimo nga giyaan ako sa dalan sa kaluwasan; kay tungod niini nga hinungdan nga miadto ako sa imong balaan nga puloy-anan, tungod kay nadungog nako ang imong kinabuhi nga mahadlok sa Dios, nga makahimo sa pagdala sa mga kalag kang Cristo nga atong Dios; luwasa ako, busa, nga naghandum nga maluwas.' Apan ang pobre nga eremita mitubag, nga nagaingon: 'Maayong anak, angay nga masulayan ka una sa pag-ayuno, aron dili ka mokaon o moinom sulod sa pipila ka adlaw, hangtod ipadayag sa Ginoong Dios kanamo unsay buhaton mahitungod kanimo; ug unya dawaton ka namo uban sa kalipay.' Siya, sa baylo, misaad nga buhaton ang tanan nga gisugo kaniya nga walay pagduha-duha, alang sa kaluwasan sa iyang kalag. Gisugo dayon sa eremita nga dad-on siya sa pinakasulod nga selda, usa ka gamay nga kapilya nga tupad sa iyang kaugalingong selda, diin siya nagpuyo; Sa kana nga gamay nga kapilya, usa ra ka bintana ang naa, nga nag-atubang sa agianan, gamay kaayo, aron lang makasulod ang kahayag sa kapilya; apan ang entrada hugot kaayo nga gisirado, aron bisan kinsa ang nakasirado didto dili gyud makagawas.

Samtang ang maong tawo nagpabilin sa maong pagkabulag sulod sa tulo ka adlaw nga walay pagkaon o ilimnon, nagsugod siya sa paghimo og gamay nga lungag sa bungbong sa selda sa eremita, pinaagi sa pagbungkag sa lumot taliwala sa mga troso; ug pagkahuman niya niini, nagtan-aw siya aron makita unsay gibuhat sa eremita. Samtang nagtan-aw siya pinaagi sa gamay nga lungag, duha ka lalaki ang miadto sa eremita, nga miingon: 'Balaang Amahan! Gipasaylo na sa Dios ang buntis nga dalaga; nanganak siya og usa ka batang lalaki. Unsa man inyong gisugo nga buhaton namo kaniya?' Ang maong malisud nga gitawag nga balaan nga eremita mitubag kanila: 'Dili ba nako nagaingon kaninyo kaniadto nga, sa dihang ang maong dalaga manganak na, buhata ninyo nga putlon ang dughan sa bag-ong natawo gamit ang kutsilyo, kuhaa ang kasingkasing, ug dad-a kini kanako sa usa ka bandeha? Adto kamo, ug buhata ninyo ang akong gisugo kaninyo.' Mibiya dayon sila ug, pagkahuman sa mubo nga panahon, gidala nila ang kasingkasing sa bag-ong natawo nga bata sa usa ka kahoy nga bandeha. Buhi pa kini ug nagalihok, ug ilang gihatag kini kaniya; dayon siya mikuha og kutsilyo, gipikas kini sa upat ka piraso gamit ang iyang kaugalingong mga kamot, ug miingon kanila: 'Kuhaa kini, patag-a kini sa hurno, ug galinga kini hangtud mahimong pulbos.' Ang mga dautang sulugoon sa maong gisumpa nga eremita miadto ug gibuhat ang gisugo kanila, ug gidala pagbalik kaniya ang kasingkasing sa bata, nga ginaling hangtud nahimong pinong pulbos. Apan ang eremita, mikuha og papel nga pangisulat, gisi-gisi kini sa gagmay nga piraso, gibutangan og gamay nga bahin sa ginaling nga kasingkasing ang matag piraso, ug pagtawag niya sa pipila sa iyang mga bag-ong tinun-an, miingon kanila: 'Kuhaa kining mga piraso sa papel nga adunay balaang relikya' (gitawag niya ang iyang orasyon nga 'balaang relikya') 'ug adtoa ang mga siyudad, lungsod, ug baryo; ug sa diha nga mosulod kamo sa mga panimalay sa mga tawo, sultihi sila nga dili gyud sila mosulod sa simbahan, ni modawat og panalangin gikan sa mga pari karon, ni moadto kanila alang sa kumpisal, ni moapil sa bisan unsang sakramento sa simbahan, kondili buhata ang tanda sa krus sa ilang kaugalingon gamit ang duha ka tudlo, ug sa bisan unsang kahimtang dili dawaton ang tulo ka tudlo nga tanda, kay kana mao ang marka sa Antikristo. Ug paminawon ka man nila o dili, kuhaa kining sugo nga gihatag kanimo ug tinago kini isagol sa ilang pagkaon o ilimnon, o sa sudlanan diin sila magtipig ug tubig sa ilang balay, o sa cisterna. Sa diha nga matilawan nila kini, motaliwala sila kanato sa tinuod, motuo sa imong mga pulong, ug mahimong mga martir sa ilang kaugalingong kagustuhan.

Sa pagkakita ug pagkadungog niini, ang lalaki nga naglingkod sa iyang selda naparalisa sa kahadlok ug wala siya kahibalo unsa ang buhaton. Busa, misugod siya sa pag-ampo nga matinud-anon sa Ginoong Dios, nga

gihimaya sa Balaang Trinidad, alang sa iyang kaluwasan gikan sa ingon nga kalamidad, ug misugod sa paghimo sa tanda sa krus sa iyang kaugalingon gamit ang tulo ka tudlo (kay kaniadto duha ra ka tudlo ang iyang gigamit, sumala sa pagtudlo kaniya sa dautang monghe). Apan ang Dios, nga mamati sa mga nag-ampo kaniya sa ilang mga kasakit, nagpadala og kaluwasan sa maong tawo nga naglingkod sa iyang kinasuloran, sa mosunod nga paagi: sa sunod buntag, adunay pipila ka mga negosyante nga naglabay sa kilid sa iyang selda sa dalan; sa dihang nakita sila sa eremita, gitawag niya sila sa bintana gamit ang iyang kamot ug tinago niyang gisulti kanila ang tanan niyang nahibaw-an mahitungod sa iyang kaugalingon ug sa eremita—ang iyang nakita ug nadungog—ug nangayo siya kanila nga luwason siya gikan didto. Gitudloan niya sila unsaon siya pagluwas: ingnon nila nga usa ka sulugoon nila ang nangawat sa ilang kabtangan, nilayas ug nagtago didto, ug mangayo sila sa eremita nga ihatag kanila ang ilang sulugoon. Ang mga negosyante, bisan pa, tungod sa dakong kaluoy nila sa priso, nagpakaaron-ingnon nga nangita sa ilang sulugoon nga nangawat kanila ug nilayas; ug nagpakaaron-ingnon sila nga nahibaloan nila nga nagtago siya sa kana nga disyerto; ug nangayo sila sa monghe nga ihatag kanila ang ilang sulugoon. Ang monghe, bisan pa niana, gitawag ang lalaki gikan sa iyang selda ug miingon kaniya: 'Unsa may imong gibuhat, igsoon? Gilikayan mo kami, nagpakaaron-ingnon nga nangita ka og kaluwasan, samtang sa tinuod gikawat nimo ang imong mga agalon ug midagan ka ngadto kanamo.' Apan ang lalaki nahulog sa yuta ug miingon: 'Nakasala ako batok sa Langit ug sa imoha, Amahan; gipukaw ko sa dautang mga tawo sa pagbuhat niini; apan akoa kining hangyo nga ayaw ko ipahatud sa akong mga agalon, kay dili na ako makapuyo uban kanila.' Unya miingon ang eremita: 'Lakaw, igsoon, ug alagdi sila, sumala sa gisugo sa Apostol: "Mga ulipon, tuman kamo sa inyong mga agalon."' Nangayo dayon ang eremita sa mga bakak nga agalon nga ayaw nila pagdaot ang ilang sulugoon, basta ibalik niya ang ilang kabtangan. Nisaad sila sa eremita nga dili nila pagdaot ang ilang sulugoon; ug pagkahuman nga gidala nila ang lalaki, nilakaw sila.

Pagkahuman nilakaw ang mga negosyante uban sa maong tawo, nadungog sa eremita nga ang tanan niyang mga tinago gipadayag sa mga negosyante sa tawo nga naa sa monasteryo. Busa, gitigom sa eremita ang tanan niyang mga disipulo, lalaki ug babaye, ug gisunog ang ilang mga selda; unya mibyahe siya paingon sa palibot sa Veliky Novgorod, ug nagpuyo sa kamingawan sa daplin sa usa ka lanaw, sa Monasteryo sa Paleostrovsky, ug gipanag-iya niya kana nga monasteryo; kay daghang mga tawo gikan sa kasikbit nga mga baryo ang nagsugod sa pagtigom ngadto kaniya, nadani sa iyang mapaluyong mga pagtulon-an ug nadani sa iyang salamangka. Sa dihang nadungog sila ni His Eminence Cornelius, Metropolitan sa Veliky Novgorod, nagpadala siya og mga dungog nga tawo gikan sa klero ug layko aron pahimangnoan sila subay sa doktrina sa Simbahan; apan kining mga dautang eremita, kauban ang ilang lider, dili lang wala magtagad sa mga pahimangno, apan nagdala pa gyud og kadaut sa ilang kaugalingon. Kay, pagkahuman nila unang pagpanamastamas sa Balaang Simbahan ug sa tanang Ortodoksong Kristohanon, gisirad-an nila ang ilang kaugalingon sa maong monasteryo, gisunog nila ang mga simbahan, ang mga selda ug ang palibot nga bakod, ug busa, kauban sa monasteryo, nasunog ug nangalaglag sila.

Kabanata 13. Ang mga nasunog nagasinggit gikan sa ilawom sa yuta: 'Lagmit, nawala na kami!'

Kini nga buhat sa pagsunog sa kaugalingon misangko pa gani sa mga yuta sa Siberia, nga gipakaylap sa mga exiladong skismatiko: kay sa dihang gidala si Osk, ang Armenyano nga bakak nga monghe, sa Tyumen, nadani niya ang usa ka pari nga ginganlan og Dometian ngadto sa iyang erehiya; ug, kauban sa giingon nga Yakunka Lepikhin, ilang gipanglimbong ang daghan, gidala sila sa kamingawan, ug gisunog sila. Pagkahuman madala si Oskha sa Yeniseysk, miadto si Pari Dometian sa kamingawan, diin nakit-an niya ang usa ka monghe nga ginganlan og Ivanishcha, nga kapariho niya sa pagkadautan; nagpakuha siya og mga panata sa pagkamonghe gikan kaniya ug ginganlan siya og Daniel. Pagkahuman sa iyang paggupit sa buhok, nagtukod siya og laing puloy-anan para sa iyang kaugalingon sa disyerto, dili kaayo layo sa monghe nga si Ivanishcha; ug sa dihang mibalik siya sa kalibutan, gipakatag niya ang iyang erehiya sa mga baryo ug gilimbong ang mga walay kahibalo, aron likayan nila ang Balaang Simbahan ug ang tanang balaang dapit ug sakramento sa simbahan: ug gisultihan niya sila nga ang Antikristo nagahari na sa kalibutan, ug nga hapit na ang Adlaw sa Paghukom, ug gipahadlok niya ang mga yano nga kalag; ug, pagkatigom niya sa mga nakadungog kaniya, gidala niya sila sa kamingawan ngadto sa iyang puloy-anan didto. Pagkahuman niyang natigom ang mga lalaki, mga babaye, ug mga bata, nga miabot sa usa ka libo ug pito ka gatus, misulat siya sa monghe nga si Ivanishche, nga nangayo sa iyang tambag: 'Mga buotan nga

lalaki ug babaye, mga dalaga ug mga bata,' ingon niya, 'nagtigom kanako sa kamingawan, ug nangayo silang tanan og ikaduhang, walay bahid nga pagbunyag pinaagi sa kalayo: unsa man, busa, ang sugo sa inyong pagkabalaan kanako?' Apan ang maldito nga monghe nga si Ivanishche mitubag kaniya og usa ka tubag nga angay kataw-anan, nga nagaingon: 'Ikaw ang nagpukaw niining gubot; karon atubang-a kini sumala sa imong gusto.' Si Domitian, nga nailhan usab nga si Daniel, kana nga malisyosong apostata ug maluoyong palahian sa , misugod sa pag-andam kanila para sa pagsunog, ug sa pagtukod og mga payag nga hinimo sa baga nga kahoy; pagkahuman niini, iyang gisugo nga dad-on ang pitch, panit sa birch, ug abaka, ug nag-andam usab siya og asupre ug pulbura, aron ang mga tawo dali dayon masunog sa kalayo sa diha nga kini pasigaon. Busa, samtang nag-andam sila para sa pagsunog—hinay-hinay lang, wala nila gipaspasan ang kalayo, kondili nag-awhag pa gani og daghang tawo sa ilang kiliran—ang Iyang Kahalangdon nga si Pablo (nga miuna kang Ignacio), Metropolitan sa Siberia, ug, masubo sa iyang kasingkasing alang sa mga nagakaguba, dali siyang nagpadala kanila og mga dungog ug maampingong tawo gikan sa mga klero ug layko aron pahimangnoan sila ug palayo sila sa ilang dautang buhat. Ug sa dihang nakaabot kanila ang mga sugo ug nagsugod sa pagdani kanila, dali dayon silang misulod sa mga payag nga giandam alang sa pagsunog; ug samtang nagbubo og daghang panamastamas batok sa Simbahan ug sa mga pari, gisunog nila ang ilang kaugalingon. Ug sa kalit, tungod sa pulbos sa pusil, asupre, pitch, panit sa birch ug abaka, napalibotan sila sa kalayo sa tanang kilid ug nasunog hangtod namatay. Sa mismong dapit diin sila gisunog, nagpabilin ang makalilisang nga baho sulod sa dugay nga panahon, nga bisan kinsa ang molabay sa maong dapit dili makalabay kung dili niya tabunan ang iyang ilong.

Daghan, bisan pa, nga nakatagbo sa paglabay sa maong dapit sa kaagahon o sa pagkahapon, nakadungog didto og mga masubo nga tingog, sama sa nagasinggit gikan sa ilawom sa yuta: *'Ala, nawala na kami! Ala, nawala na kami!'* Ug daghan ang nakapamatuod niining mga masubo nga tingog, nga sumala sa pagpadayag sa Dios, usa ka pahibalo sa kapahamakan sa mga naligaw, ug pahimangno sa uban nga dili maligaw sa mga schismatikong bakak nga pagtulon-an.

Nahitabo usab ang susama sa distrito sa Tomsk: usa ka apostata nga ginganlan og Vasya Shaposhnikov ang naglimbong sa daghang lalaki ug babaye ug gidala sila sa kamingawan aron sunogon. Ug nagtukod siya og tulo ka dagkong kapilya nga kahoy, nga tanan giandam aron dayon sunogon. Ang gobernador sa siyudad sa Tomsk, pagkakadungog nga daghan ang nagtigum sa kamingawan aron pagasunogon, nagpadala og mga pari ug uban pang mga tawo kanila aron dasigon sila nga ayaw pagdala og pagkaguba sa ilang kaugalingon. Ug sa dihang nakaabot kining mga tawo sa mga nalimbong, gisirad-an ni Vasya ang tanan nga nagtigum sulod sa simbahan, samtang siya mismo misaka sa taas nga andana ug misulti sa mga miabot, nga nag-ingon: 'Nagatunong kami sa kalayo ning kalibutan, apan kamo nagatunong na sa walay katapusang kalayo, ug didto magpadayon kamo sa pagtunong: palayo kamo dinhi; kay sa diha nga magsugod na ang salpetre ug pulbura sa pagbungkag niining mga bulwagan, unya ang mga biga mopukan kaninyo.' Ingon niini ang daotan, nagpahadlok sa mga miabot aron sila molakaw; kay wala man sila daghang pulbura o salpetre. Pagkadungog niini, ang mga miabot mitalikod ug nilayo pag-ayo gikan sa mga bilding; apan si Vasya, pag-anaog sa bilding, miingon: 'Mogawas ko sa bintana sa bilding, pasigaon nako ang mga kahoy nga natigom palibot niini, ug unya mobalik ko dinhi.' Apan usa ka babaye miingon kaniya: 'Ayaw pag-adto ikaw mismo, apan padal-a ug gamay nga batang babaye aron pasigaon kini'; kay gusto lang unta niya nga mogawas aron pasigaon kini, aron sa mismong pagpasiga niya masunog sila, ug dayon siya mismo ang modagan. Kay nag-andam siya og usa ka tinago nga lungag taliwala sa maong mga templo ug usa ka layo nga pasilyo sa ilawom sa yuta, aron didto siya makatakas uban sa mga butang nga nabilin human sa pagsunog. Tungod niining maong tuyo, ang maong malisud nga tawo nanglimbong sa mga tawo ug gisunog sila, aron makuha niya ang ilang mga kabtangan para sa iyang kaugalingon; kay samtang gisunog ang mga tawo, siya mismo midagan dayon. Apan sa dihang ang malisyosong si Vasya nangandoy nga mobiya sa simbahan, murag gusto niya kini pasigaon, ang maong babaye, kauban ang uban, nilukop kaniya, gikuptan siya pag-ayo, ug misinggit: 'Gusto ka namo laglagon, apan ikaw mismo gusto pa molayas.' Ug ilang gilabay ang usa ka gamay nga batang babaye gikan sa bintana aron isiga ang gipreparar nga mga kahoy; ug sa dihang nasiga na kini sa maong batang babaye ug nakita niya ang kamatayon sa mga ginasunog, midagan siya ngadto sa mga pari nga nagbarog sa gilay-on, ug gisultihan sila sa tanan—kung giunsa pagdakop si Vasya sa simbahan, ug kung giunsa pagkamatay sa salawayon kauban ang tanan niyang nadani. Pagkahuman silang masunog, usa ka lumolupyo gikan sa maong distrito sa Tomsk nanghilak ug nangasubo, kay gikan sa iyang kaugalingong panimalay gidala ni Vasya, kana nga gisumpa

nga tawo, ang walo ka kalag—lalaki ug babaye—paingon sa kamingawan, gilimbongan sila ug hinungdan sa ilang pagkaguba pinaagi sa pagsunog kanila. Sa pag-abot sa maong lumolupyo sa mismong dapit diin gisunog ang mga nadani, naglakaw siya sa taliwala sa abo, nagahilak alang sa iyang panimalay; ug sa kalit lang nakadungog siya og mga masubo nga tingog nga misaka gikan sa abo: *'Ala, nawala na sila! 'Lagmit, nawala na sila!'* Napuno siya sa kahadlok sa maong mga tingog, ug pagkahuman sa mubo nga pagpabilin, dali siyang nilakaw gikan didto ug gipakatag ang balita sa tibuok lungsod ug mga baryo, sumala sa iyang nadungog. Hangtod dinhi gikan sa tulo ka sulat ni His Eminence Ignatius, Obispo sa Siberia.

Sa susama, si Maxim Danilov, nga gitawag usab og Pivovarov, usa ka miyembro sa Gatusan sa maabiabihong lungsod sa Ustyug, nagsulti kanamo sa mosunod samtang siya anaa uban namo sa Rostov niadtong tuig 1709, atol sa Banal nga Semana sa Gloriosa nga Pagkabanhaw ni Kristo, nga nagaingon niini: Sa dakong lungsod sa Ustyug, sa administratibong opisina diin gitipigan ang mga rekord, nasulat: sa tuig 196 o 197 (dili ko masulti nga sigurado kung unsang tuiga kini), sa distrito sa Ustyug, sa volost sa Cherepovskaya, 120 ka versts gikan sa lungsod sa Ustyug, adunay mga skismatiko nga nagkadaghan og mga 300 ka lalaki sa lasang; ug, sumala sa mga report gikan sa mga senturiyon sa volost ug sa mga mag-uuma, nahibal-an sa voivode, si Timofey Ivanovich Rzhevsky, nga adunay mga skismatiko nga nagpuyo sa lasang; ug ang voivode nagpadala og mga tawo kanila aron dad-on ang mga skismatiko sa lungsod; apan ang mga skismatiko misalikway sa pagsunod. Sa maong lasang, nagtukod ang mga skismatiko og dagkong simbahan nga gilibotan sa bakod, ug gikutkot sa yuta sa ilawom sa mga simbahan ang mga langob. Sa dihang gisulayan sa mga tawo nga gipadala sa voivode nga dakpon sila, misukol pag-ayo ang mga skismatiko ug wala mosurender; busa gilibutan nila ang ilang mga templo uban sa daghang katawhan, gitabonan kini og dayami, ug gisunog, ug sila mismo nasunog hangtod namatay sa sulod niini, samtang ang uban, sa mga langob— —nga naa sa ilawom sa mga templo, napugngan sa gininhawa ug namatay. Ug sulod sa daghang katuigan, sa mismong dapit diin sila gisunog, nadungog ang mga tingog nga nagahilak sa kasubo tibuok gabii: *'Ala, nawala na kami! Ala, nawala na kami!'* Hangtod karon, aduna gihapon dakong baho sa maong dapit.

Ang mga lider sa schisma nagdani sa mga tawo ngadto sa ingon nga pagsunog sa kaugalingon ug pagkaguba dili lamang pinaagi sa makadani nga mga pulong, kondili usab pinaagi sa mga mahiwagang orasyon; sama sa nahibal-an nga nahitabo na kini kaniadto, ug sama sa klarong ipakita sa mosunod nga salaysay.

Kapitulo 14. Mahitungod sa mga orasyon sa mahika, ug sa pari nga gilabay sa kalayo nga lungag

Niining karon nga tuig 1709, sa sayong mga adlaw sa Pebrero, ang tigulang nga Hieromonk Ignatius, usa ka monghe sa Uglets Resurrection Monastery, nagreport sa among mapainubuson nga kaugalingon, sa sinultian ug sa sinulat; nga nakapanumpa sa mga monastikong panata 26 ka tuig na ang milabay, ang iyang sekular nga ngalan mao si Jacob; nagpuyo siya sa Distrito sa Poshekhonsky, sa volost sa Beloselskaya; nagsilbi siya isip pari sa Simbahan sa Balaang Biyernes sulod sa pito ka tuig; ug iyang gisulti nga sa iyang parokya, 1,920 ka kalag nga lalaki ug babaye sa tanang edad ang gisunog hangtod mamatay, dili pa apil ang mga silingang baryo ug pul-an, diin dili masukod kadaghan ang mga tawo nga gisunog, nga nadani ug nababalaan sa mga magtutudlo nga skismatiko; ug ang hangin napuno sa baho sa nagasunog nga mga bangkay sulod sa daghang adlaw. Ug samtang ang mga gihimo nga biktima sa salamangka misugot nga masunog sa kalayo, gipamatud-an kini sa kamatuoran sa monghe nga si Ignatius ug gipadala kanamo ang mosunod nga sulat: Niadtong panahona, samtang daghang mga tawo ang gisunog sa distrito sa Poshekhonsky, mibyahe si Prinsipe Ivan Ivanovich Golitsyn sa Moscow paingon sa iyang propyedad sa Beloselskaya volost, sa baryo sa Kuzmodemyanskoye, aron dasigon ang iyang mga mag-uuma nga undangon ang ilang pagsunog sa kaugalingon. Ug ang iyang mga mag-uuma nagasunog sa ilang kaugalingon, nalimbong sa dautang pagtulon-anon sa usa ka si Ivan Desyatina, usa ka mag-uuma gikan sa baryo sa Kholma sa maong distrito sa Poshekhonsky, sa panimalay sa boyar nga si Ivan Maksimovich Yazykov. Sa dihang nahibaloan sa prinsipe ang mahitungod niining limbongon nga mag-uuma, gisugo niya nga pangitaon siya ug dad-on sa iyang atubangan; gipangutana niya siya bahin sa iyang mga pagtulon-an ug gihangyo siya nga undangon ang ingon nga dautang buhat ug pagpatay; Apan kining mag-uuma, si Ivan Desyatina, nagkuha og tulo ka berry gikan sa iyang bulsa, nga gihimo gikan sa usa ka matang sa harina; kini nga mga berry susama sa cranberries sa hitsura, ug gisugdan niya kini pagduko gamit ang iyang tiil. Sa pagkakita niini, ang pari sa prinsipe (bisan pa dili na mahinumdom si elder Ignatius sa ngalan sa pari) midali paingon, gikuha ang usa ka berry, gipataas kini, gipisil sa

iyang mga tudlo ibabaw sa usa ka piraso sa pan, ug gilabay ngadto sa iro. Ang iro, pagkahuman mokaon sa maong pan, midagan paingon sa gawas; ug sa patyo niadtong panahona gisindihan ang kalayo para sa pagluto; ug samtang ang iro midagan paingon sa kalayo, nga nag-ungol ug nagahilak, nahulog kini sa mga siga ug nasunog. Sa bahin sa pari, pagkahuman niyang gipisot ang maong bunga sa pan ug gilabay kini sa iro, gidala niya ang iyang mga tudlo—nga gigamit niya sa pagpisot sa bunga—sa iyang mga ngabil, murag gusto niya kini tilawan; ug sa karon dayon nawad-an siya sa buot, ug nabag-o ang iyang nawong ug mga mata; ug ang tanan nabigla sa iyang kalit nga pagbag-o ug kalibog, ug napuno sila sa kahadlok. Ang prinsipe, nga naluoy kaniya, nagsugo nga dad-on siya sa silong; ug sa silong niadtong panahona, usa ka pugon ang gipainitan aron magluto og pagkaon para sa prinsipe; ug sa dihang gidala ang pari sa silong ug nakita niya ang kalayo sa pugon, dali dayon siyang mihagis sa nagdilaab nga pugon ug nasunog unta didto, kon wala dayon gikuha sa mga tawo sa prinsipe pinaagi sa iyang mga tiil; ug nasunog ang iyang ulo ug nawong, ang iyang buhok ug bungot nasunog; ug nagpabilin siyang wala sa iyang pag-ila sulod sa tibuok adlaw. Unya mibalik ang iyang pagka-husto sa hunahuna ug, uban sa mga luha, misugod siya sa pagpasalamat sa mga tawo nga nakaluwas kaniya gikan sa kalayo; ug gisultihan niya ang prinsipe, nga nagpahayag sa hayag sa tanan: 'Sa dihang gidala ko nila sa bilanggoan ug nakita nako ang nagdilaab nga pugon, ang pugon mura'g paraiso kanako, ug ang baba sa pugon mura'g ganghaan sa paraiso.' Ug sulod sa hurno, taliwala sa mga kalayo, nakakita ko og mga manan-awong batan-on nga naglingkod, nga mitawag kanako, nga nagaingon: 'Umari ka kanamo'; ug dali dayon ko mituyok paingon kanila. Gisaysay dayon sa pari kini sa prinsipe ug sa tanan uban sa mga luha sa iyang mga mata; ug anaa niadto niadtong panahona ang usa nga nagsulti niini kanamo, si hieromonk Ignatius—nga niadto nailhan pa sa layang klero isip si Jacob—ug siya usa ka saksi sa mata ug sa dunggan sa tibuok panghitabo. Ug sama sa iyang nakita ug nadungog, mao usab kana iyang gisaysay kanamo subay sa iyang konsensya isip pari, ug among gisaligan siya, usa ka tawo nga karon tigulang na kaayo.

Kabanata 15. Mahitungod sa Hudiyo ug Skismatikong Salamangka

Gikan sa usa ka sulat sa pari nga si Jose, nga sa miaging mga tuig, pinaagi sa sugo sa Iyang Kahalangdon, gipahimutang sa garnisyon sa Olonets, ug misulat ngadto sa mga mapanamastamas nga magtutudlo sa maong rehiyon: kang Daniel Vikulin, kang Andrei Dionisov, ug sa ilang tibuok katiguman. Kana nga pari nga si Jose, sa pagpanamastamas sa mga skimatiko tungod sa ilang salamangka, unang gisaysay ang usa ka katingalahang buhat sa salamangka nga gihimo kaniadto sa mga Hudiyo sa Gingharian sa Poland, nga gikuha gikan sa libro nga nailhan nga The Mirror of the Polish Crown, gikan sa ikalimang kapitulo, nga mao nga ang mga Hudiyo nagtanyag og dako nga kantidad sa usa ka Kristohanong babaye aron madani siya sa pagbaligya kanila og gatas sa Kristohanon; Ang babaye nga gihisgutan misulti niini sa iyang bana, ug, sumala sa iyang tambag, namaligya kanila og gatas sa baka imbis sa gatas sa tawo nga Kristiyano. Ang mga Hudiyo, nga malipayon nga gidawat ang gatas, nagkuha og usa ka lalaki ug miadto uban kaniya sa bitayan diin gibitay ang salawayon, ug pagkahuman nila sa ilang mga mahikang orasyon ibabaw sa gatas didto, gisugo nila ang gikuha nilang lalaki, aron ibubo ang gatas, nga ilang gi-salamangka, sa dalunggan sa bati nga gisabit, samtang iyang gibaliko ang iyang dalunggan duol sa dalunggan sa patay nga bati. Pagkahuman niya niini, nangutana ang mga Hudiyo kaniya unsa ang iyang nadungog. Mitubag siya: 'Nadungog nako ang pag-ungol sa mga baka.' Ang mga Hudiyo, bisan pa niana, nabalaka ug miadto sa asawa sa Kristohanong babaye; ug giakusahan nila siya nga naglimbong kanila. Pagkahuman niini, usa ka dakong salot ang mitumaw sa mga hayop sa tibuok Gingharian sa Poland; ug kana nga salot unta mihampak sa mga Kristohanon, kon ang maong Kristohanong babaye mibaligya kanila og gatas sa tawo nga Kristohanon. Unya ang maong pari, si Jose, miabot ug miingon sa mga skismatiko: 'Ingon usab kamo, mga skismatiko, sa inyong pagtalikod sa pagkamatinud-anon, nagbuhat kamo og salamangka sama sa mga Hudiyo, nga naglibot-libot gikan sa balay ngadto sa balay ug naglimbong sa mga yano nga tawo nga lalaki ug babaye; ug kadtong dili mosugot sa inyong limbong, inyong gisalamangkahan, sumala sa among nahibal-an gikan sa kasaligan nga mga saksi.'

Sa Berezovo sa Voloka, sulod sa hurisdiksyon sa Kola, nagpuyo didto ang usa ka respetado nga tawo, lumolupyo sa maong dapit, nga adunay daghang sulod sa balay ug respetado nga pamilya, ug nahibalo sa inyong makadani nga limbong; ang iyang ngalan si Gregory, nga sa ulahi misulod sa monastiryo, nagkinabuhi sa pagkabalaan, ug namatay sa pagkabalaan; siya mismo ang nagsaysay sa mosunod mahitungod sa iyang kaugalingon: Sa dihang ang mga skismatiko, nga nagtigom didto uban sa inyong mga lider, nagtukod og kuta sa usa ka isla sa lanaw: usa ka adunahan nga lumolupyo sa maong dapit, nga nadani kanila kauban ang tibuok niyang

panimalay—mga kapin sa pitong pulok ka tawo—nipuyo sa maong isla. Ug daghan pa ang mipuyo uban kanila didto; ug gikan didto, nagsugod sila sa kanunay nga pagbisita sa balay ni Gregory ug sa pagdani kaniya. Siya, bisan pa, sa pagkahibalo sa imong limbong, wala magtagad sa maong mga pagdani ug maampingong gibantayan ang iyang panimalay. Paglabay sa pipila ka panahon, sa dihang nadungog sa mga dautang tawo nga usa ka ekspedisyon ang ipadala batok kanila gikan sa Olonets, mas nagpadayon pa gyud sila sa pagbisita kang Gregorio ug sa pagdani kaniya sa tanang paagi padulong sa ilang erehiya; apan nagpabilin siyang matinindigan, kay aduna siyay igsoon sa Olonets nga nag-alagad sa militar, ug gipahimangnoan siya pag-ayo niini nga dili dawaton ang inyong bakak nga mga pagtulon-an. Sa usa ka panahon, miabot ang mga skismatiko ug nagpuyo sa gabii sa balay ni Gregory; siya, bisan pa, labi ka mapagmatngon sa pagbantay sa iyang panimalay niadtong panahona; ug kining mga kawawa nga tawo, kauban ang inyong mga kauban sa sala, sa dihang nakita nila nga dili siya mapukan sa ilang mga tukso, unsa man ilang gibuhat? Nagsugod sila sa kanunay nga paggawas gikan sa payag paingon sa kamalig; sa sinugdan wala siya magtagad niini, apan unya nakurog siya sa hunahuna kung ngano man sila mogawas; busa migawas siya mismo ug gisusi ang kamalig aron tan-awon kung nagtago ba sila og bisan unsa didto, apan wala gyud siya makit-an. Sa ulahi, sa dihang nanginahanglan ug tubig ang uban kanila, mibalik siya sa kamalig ug gitangtang ang takup sa sudlanan sa tubig; nakita niya ang murag harina nga naglutaw sa ibabaw sa tubig; Gikuha niya ang pipila niini sa usa ka gamay nga sudlanan aron susihon pag-ayo, ug nakakita siya og mga gisunog nga bukog sa tubig; apan sa wala pa kana, ang iyang asawa, ang manugang niyang babaye ug pipila ka mga anak nangainom na sa maong tubig. Pag-abot sa gabii, nilarga ang mga dautang lalaki, ug sa dili madugay nagpaabot sila og usa ka hukbo nga moanha batok kanila gikan sa Olonets; apan ang panimalay ni Grigory, nga nakainom sa gipangburot nga tubig, misugod sa pagpakisayud kaniya nga dad-on sila sa kuta sa mga skismatiko, samtang siya naningkamot sa tanang paagi aron mapugngan sila, nagapakilusot ug nagapakisayud uban sa mga luha: apan dili gyud sila mapugngan, kay nilayas sila gikan kaniya paingon kanang mga maldito. Ug sa dili madugay miabot ang mga sundalo; apan kining mga dautan ug mapapaslagong mga pangulo (ang mga magtutudlo nga skismatiko), pagkahuman nila gipriso ang tanan nilang nabinuangan niining kuta, gisunog nila kini ug sila mismo nilayas. Busa ang tanan nga nadani sa limbong nangamatay sa kalayo. Tan-awa, kamo nga mga maluya, (ingon ni Amahan Joseph sa mga skismatiko): tan-awa ang limbong sa inyong mga plano; diin dili kamo makalimbong sa pulong, didto kamo mogamit og salamangka aron madani ug madaut: mao kana ang inyong 'kasantos'. Mao kini ang katapusan sa mensahe ni Joseph.

Kini mahitungod sa pagsunog ug sa salamangka sa mga skimatiko; apan aduna pa usab lain kamatayon nga ilang gihimo sa ilang kaugalingon—nga mura'g nagpuasa hangtod mamatay—nga atong nahibal-an tibuok gikan sa mga nakasaksi.

Kapitulo 16. Mahitungod sa mga Morelitsy

Aduna silay usa ka hermitage nga nailhan nga 'Morel-eaters'; kini, sama sa 'burner-men', nagdani sa ordinaryong mga tawo—mga lalaki ug mga babaye—nga isulod ang ilang kaugalingon sa pag-inusara aron mamatay pinaagi sa pagpuasa ug kagutom, mura'g alang kang Kristo: Gihisgutan nila ang kinabuhi sa mga santo isip ehemplo, nga nagpakita kung giunsa sa kadaghanan nga nahigugma kang Kristo ang pagdan-ag pinaagi sa pagpuasa, samtang ang uban nangamatay sa kagutom ug kauhaw sa pag-exile ug sa mga prisohan alang sa pagtuo. Ug ang Kasulatan nagaingon: 'Kinahanglan kitang mosulod sa Gingharian sa Langit pinaagi sa daghang kasakit.' Apan unsa may pulos niining kinabuhi? Kay wala nay tinuod nga pagtuo dinhi sa yuta, wala nay espirituhanong mga amahan; ang mga obispo ug pari mga lobo tanan, ug ang mga simbahan mga sabsaban ug kasuklam-suklam sa paglaglag; ug ang Antikristo nagahari na sa kalibutan, ug hapit na ang makalilisang nga Adlaw sa Paghukom. Busa, angay ra (ingon nila) nga mag-antos dinhi ang mga tinuod nga gustong maluwas; ug sama sa mga martir ug mga nag-angkon sa ilang pagtuo nga namatay sa gutom ug kauhaw sa mubo nga panahon, aron, paglikay sa walay katapusang pagsilot, sila magahari uban ni Kristo. Busa mag-antos kita og gamay dinhi, aron dili kita makig-uban sa mga mibiya sa tinuod nga pagtuo, ug sa mga naglutos ug nagpahirap kanato tungod niini. Kay mas maayo pa nga mag-antos kita sa gutom ug kauhaw sa mubo nga panahon kaysa pagahukman kita sa walay katapusang pag-antos uban kanila. Mao kini ang gisulti sa mga maldito nga manlimbong, uban sa dakong emosyon sa pagka , nga nagahingas ug nagahilak. Ug kon madani nila ang bisan kinsa, ilang dasigon siya nga moadto sa usa ka hilom nga selda o langob, aron maghinulsol sa iyang mga nangaging sala, ug aron pagakoran sa korona sa pagpuasa isip usa

ka martir. Ang mga Morelite adunay espesyal nga mga lugar sa lasang nga gitagana alang niini nga katuyoan: ang uban mga payag nga kahoy, ang uban mga lungag nga gikutkot sa yuta. Ang uban sa mga payag adunay gagmay nga pultahan, diin ilang masulod ang nadani nga tawo sa sulod ug isirado pag-ayo; ang uban walay pultahan gayud, apan ilang pasulod sila gikan sa ibabaw. Mahitungod sa mga lungag o langob, kini lawom, diin walay makalingkawas, ug kini gisirado ug gipahugtan pag-ayo gikan sa ibabaw. Usahay usa ka tawo ang ilang gipriso, usahay duha, usahay tulo, ug usahay daghan. Ang mga priso, bisan sa unang, ikaduhang, o ikatulong adlaw, o bisan pagkahuman sa daghang adlaw, tungod kay nanghuyang na sila sa kagutom, mosinggit, motilaw, ug mangayo nga buhian sila gikan didto; apan walay makadungog kanila, ni bisan kinsa nga magpakita kanila og kaluoy. Ug labi pa gayud nga makalilisang paminawon nga bisan asa duha o tulo, o daghan pa, ang nakabilanggo, nga dili na makasukol sa gutom, ila gayud kan-on ang usag usa samtang buhi pa, nga ang matag-usa naningkamot nga mapildi ang uban. Ug ayaw pagtuo ang bisan kinsa nga dili kini tinuod, nga sa pagkabilanggo ug kagutom ila gayud kan-on ang usag usa, kay bisan ang tawo sa ingon ana nga kalisod kan-on pa gani ang iyang kaugalingon. Si Georgy Kedrin sa Tsargrad nagsulat, sa iyang *Synopsis of Histories*, bahin kang Zinon, ang malas nga Hari sa Gresya, nga tungod sa iyang sobra nga pagkalasing kanunay siyang masakpan sa usa ka kalibog, matumba sa yuta ug magpabilin didto sulod sa dugay nga panahon nga daw patay; ang iyang asawa, si Reyna Ariadne, nahigugma sa pagdumot kaniya ug, nga dili na gustong makita siyang buhi, gipatay siya niya sa ingon niini nga paagi: sa dihang si Zinon, tungod sa pagkabuang, nahugno sa yuta ug naghigda nga daw patay, gidala siya sa reyna ug gibutang sa usa ka kabaong nga gilubong sa kahiladman sa yuta; wala niya siya tabuni sa yuta, kondili gibutangan og dakong bato ang bungbong sa kabaong ug nagbutang og mga bantay didto. Sa husto nga panahon, mibalik ang hunahuna ni Haring Zinon ug misinggit siya nga buhian siya, apan wala siya tagda sa iyang mga bantay; kay hugot kaayo ang sugo sa reyna. Ug pagkahuman nga nagpabilin siyang buhi sulod sa lubnganan sulod sa tulo ka adlaw, nga nagasinggit ug nagahilak, namatay siya. Pagkahuman sa iyang kamatayon, gibuksan ang kabaong, ug ilang nakita nga ang iyang lawas gikagat sa iyang mga bukton hangtod sa iyang abaga tungod sa kagutom; kini narekord sa mga kasaysayan sa Griyego. Lagmit gayud nga, sama sa mga Morelitsy sa Bryn, ang mga gipriso sa mga selda nga yuta o kahoy magkaonay, tungod sa grabeng kagutom. Unsa kaha ka kusog ang paghilak niini? Unsa nga paghilak? Unsa nga paghagol? Unsa nga kasakit ug kasubo? Ug unsang kaluwasan ang anaa niadtong dili kusang pagkamartir? Ug busa, samtang ginapanalangin nila ang adlaw sa ilang pagkahimugso, sila mapukan sa doble nga kamatayon, sa lawas ug sa espiritu: kay ang ilang mga kalag dili mosulod sa Gingharian sa Langit, kondili sa mga pag-antos sa impyerno, ingon mga nagpakamatay. Ug unsang kaayohan ang ilang makuha gikan niining mapait nga kamatayon? Kay ang ingon nga pagkamartir dili makapahimuot kang Kristo nga Ginoo, alang sa mga mopili sa paglaglag sa ilang kaugalingon, sama sa ipatin-aw pa sa ubos.

Kabanata 17. Wala nila giisip ang pakighilawas nga sala, kondili ingon nga gugma kang Kristo

Ug katingalahan kini, kay gisumite nila ang ilang kaugalingon sa kamatayon—bisan pa man sa kalayo o sa gutom—sama sa pag-alayon kang Kristo; apan wala nila gipatay ang ilang kaugalingong unodnong mga tinguha, nga ang tinuod nga sulugoon ni Kristo kinahanglan gayud nga patyon, kondili nagpuyo sila sa pakighilawas. Dili ko kini gisulti bahin sa tanan; kay nahibaloan nga daghan kanila ang nagpuyo sa pagkabalaan ug pagkahinlo: apan kadaghanan kanila nagahimo og pakighilawas ug dili nila kini giisip nga sala, apan kining mga kalag nga kaluoy-an gitawag kini nga gugma ni Kristo, sama sa atong madungog sa dili madugay.

Ang Gobernador sa Rostov, si Mr. Semyon Eremeevich Pashkov, nagsulti kanamo nga sa tuig 1703 gipadala siya, pinaagi sa sugo sa Tsar, sa usa ka buluhaton sa Distrito sa Balakhon, sa Zausolskaya volost; samtang naa siya didto, nahitabo ang mosunod nga insidente sa kamot sa mga magtutudlo nga skismatiko: Aduna'y usa ka baryo nga ginganlan og Bor, nga ginganlan human kang San Nicolas; sa maong baryo, sa balay sa pari nga si Siso, duha ka skismatiko ang nakumbinsi sa iyang asawa nga modawat og kuwarta ug gidala siya ngadto sa mga skismatikong puloy-anan sa Bryn, ingon man nga aron siya maluwas. Sa wala pa sila makaabot sa Suba sa Kerzhenets, gidala sa mga skismatiko ang asawa sa pari ngadto sa usa ka bakanteng kapilya. Apan sa dili pa sila moabot, pinaagi sa probidensya sa Diyos, miabot didto ang duha ka mag-aalaga sa putyukan gikan sa Tolokontsovskaya Dvortsovaya volost; pagkahuman nilang gisiga ang kalan gamay, misaka sila sa taas nga kwarto aron magpahulay, ug natulog sila. Paglabay sa usa ka oras, namata sila, nabati nila ang pag-abot sa mga skismatiko uban sa asawa sa pari; kay pamilyar kaayo kanila ang mga mag-uuma sa putyukan, tungod kay ang

bana niini, si Padre Siso, mao ang ilang espirituhanong amahan; ug naglingkod sila nga hilom sa mga bangko, nagbantay sa tago aron makita unsay mahitabo. Ang mga skismatiko, pagkasulod uban sa asawa sa pari ug pagkakita nga init na ang simbahan, mipungko; nagtuo nga wala nay lain sa sulod, kay wala nila mabantayi ang presensya sa mga mag-uuma og putyukan. Unya nagsugod sila og sulti sa asawa sa pari: 'Halina, igsoon, ipaambit kanamo ang gugma ni Kristo.' Nangutana siya kanila: 'Unsa nga klase sa gugma ni Kristo ang akong ipaambit kaninyo?' Mitubag sila kaniya: 'Kauban kami sa unayong panag-uban, kay mao kana ang gugma ni Kristo.' Apan nahadlok kaayo siya ug miingon: 'Mao ba kana ang hinungdan nganong gihikaw ninyo ako gikan sa akong bana? 'Naglaum ko nga makab-ot nako ang kaluwasan sa akong kalag pinaagi kaninyo, ug gisunod ko kamo ingon mga balaan ug magtutudlo nga makaluwas sa kalag; apan gipaningkamotan ninyo nga hugawan ako.' Ug wala siya mouyon sa ilang sala. Unya gisugdan nila siya pagpugos sa bayolenteng paagi aron mosulod sa ilang dautang binuhatan; ug usa kanila ang mihampak kaniya sa nawong gamit ang iyang kamot. Unya kining mga mag-uuma og putyukan, nga naglingkod sa tago sa mga rafter, nga adunay musket nga puno sa pulbura apan walay bala, mibuto sa ulo sa mga dautang lalaki ug misinggit. Kadtong mga malisyosong heretiko gikan sa Bryn, nga natandog sa dakong kahadlok , dali silang nilayas gikan sa simbahan, gibyaan ang asawa sa pari uban ang kuwarta, ug wala na sila nadungog pag-usab. Ug ang asawa sa pari nalipay sa iyang pagluwas gikan sa kamot sa mga walay-balaod nga salbahis, nga gitawag ang ilang pakighilawas nga 'gugma ni Kristo', naningkamot sa pagdaot kaniya. Ang mga mag-uuma sa putyukan, pagkahuman nilang gipaluwas ang asawa sa pari, gidala siya ngadto sa iyang bana, sa ilang espirituhanong amahan, si Padre Sisa, ug gihatag siya kaniya nga wala'y kadaut, uban ang kuwarta ug ang iyang pagkabirhen nga buo. Nalipay kaayo ang pari ug gihatagan niya ang mga mag-uuma sa putyukan og pipila ka rublo tungod kay gidala nila ang iyang asawa kaniya.

Ang maong Mr. Semen Yeremyevich usab miistorya nga ang mga mag-uuma sa mga volost sa Zausolskaya ug Tolokontsovskaya dad-on ang ilang mga anak nga babaye, igsoon nga babaye, ug uban pang paryente nga babaye ngadto sa lasang sa Bryn sa mga 'balaang amahan' (kay gitawag nila kining mga schismatic nga magtutudlo nga 'balaang amahan'), ug ihatag sila didto kuno alang sa gugma ni Kristo, apan sa tinuod alang sa pakighilawas. Ang yawa gipabulag kaayo ang mga kalag niining mga malisud nga tawo nga dili lang nila tan-awon ang pakighilawas nga sala, apan giisip pa nila kini nga usa ka hiyas ug gipasidunggan ingon gugma ni Kristo; samtang ang balaodnong kaminyoon ilang gitawag nga kawalay balaod ug pagpangulipon. Sa dihang maburos kining mga dalaga, dad-on pag-usab sa mga skismatiko ang mga maburos nga dalaga ngadto sa ilang kanhing mga lugar, depende sa diin sila unang gikan. Ug sa diha nga makapanganak na sila sa balay sa ilang amahan o sa ilang mga paryente, ug nagpuyo didto sulod sa unom ka semana human sa pagpanganak, dad-on na usab sila pag-usab ngadto sa maong kakahoyan sa Bryn.

Gidawat namo ang salaysay sa maong ginoo ingon sa tinuod; kay nakadungog usab kami og susamang mga buhat nga nagakahitabo sa among kaugalingong diyosesis. Bag-ohay lang kini kasaligan nga gisultihan kami bahin sa pipila ka mga lumolupyo sa lungsod sa Romanovo, mga lalaki nga adunay daghang kabtangan (wala nako mahinumdumi ang ilang mga ngalan, apan kaila sila sa mga lumolupyo), tulo kanila: Si Ivan Grigoryevich Trusov, nga nailhan nga Mylnikov, nagpadala og tulo ka anak nga babaye; si Vasily Grigoryevich Trusov, nga nailhan nga Mylnikov, nagpadala og usa ka anak nga babaye; si Ivan Mikhailovich Shanin, nga nailhan nga Durakov, nagpadala og usa ka anak nga babaye; si Fyodor Stefanovich Lykov nagpadala og usa ka anak nga babaye; usa ka anak nga babaye matag-usa; samtang ang ika-upat, si Mylnikov, nagpadala og tulo ka anak nga babaye ngadto sa lasang sa Bryn, sa usa ka hermitage sa mga babaye didto, uban sa igong kuwarta, bisan pa nga wala mailhi ang katuyoan. Dili ba tinuod nga walay kombento para sa mga batan-ong babaye sa Diyosesis sa Rostov, kon gusto nila nga ipangasawa ang ilang mga anak kang Kristo? Sa susama, dinhi sa Rostov, usa ka si Ivan Menkin, nga giila nga usa ka maayong tawo, tinago niyang gipadala ang iyang anak nga babaye—usa ka dalaga nga angay na pakasalon—sa puloy-anan sa mga schismatics; ug unsa ang tuyo, ang Diyos ra ang nakahibalo.

Kabanata 18. Mahitungod sa mga Hermitahan sa Brynsk

Alang sa mas klaro nga pagpatin-aw sa mga buhat sa skisma nga dili makapahimuot sa Dios ug supak sa Balaang Simbahan, pipila sa ilang mga hermitage—nga gipakisayran sa unang bahin—ipahisgot pag-usab dinhi sa mas detalyado nga paagi.

Ang mga puloy-anan sa mga skismatiko sa lasang Bryn gitawag nga 'sketes' ug 'tolki'. Gitawag silang 'sketes' tungod kay nagalibot-libot sila sa kamingawan, sama sa pag-alig sa karaang Balaang mga Amahan nga nagpuyo isip mga eremita. Mahitungod sa 'tolki', gitawag sila ingon niini tungod kay ang matag skete naghubad sa Balaang Kasulatan sa lain-laing paagi, sumala sa ilang kaugalingong baluktot nga kinaadman, ug dili subay sa uban; ug ilang gipakatag ang ilang mga pagtulon-an sa mga kasikbit nga baryo ug dapit, nagtudlo sa labing yano nga mga tawo sa ilang kaugalingong pagtuo ug nagdani kanila paingon sa ilang kaugalingong paghubad.

Una sa tanan, hisguti ang mga 'sumusunod kang Kristo'.

Sa maong hermitage o sekta adunay usa ka lalaki, nga ilang gitawag og 'Kristo', ug girespeto nila isip Kristo; ug sila motungo kaniya nga wala magbuhat sa tanda sa krus. Kining 'Kristo' nagpuyo sa usa ka baryo nga ginganlan og Pavlov Perevoz, sa Suba sa Oka, 60 ka 'versts' lampas sa Nizhny Gorod. Giingon nga kini nga bakak nga Kristo gikan sa Turko; nagpabilin siya uban sa usa ka dalagang puti ang nawong, nga iyang gitawag nga iyang 'asawa', samtang ang iyang mga sumusunod nagtawag kaniya nga 'Inahan sa Dios'. Apan ang dalaga (o, aron mas hayag isulti, usa ka puta) taga-Rusya, gikan sa distrito sa Nizhny Novgorod, sa baryo sa Landyukha, anak sa usa ka opisyal sa lungsod. Kining bakak nga Kristo adunay usab napulo'g duha ka apostoles, nga naglibot sa mga baryo ug kasilinganan, nagwali kang Kristo, ingon nga siya mao ang tinuod, sa mga yano nga lalaki ug babaye; ug kinsa man ang ilang madani, ilang dad-on kaniya aron mosimba. Kini nga doktrina, nga nailhan nga 'pagsimba kang Kristo', bisan pa man nga nagpasipala sa Simbahan sa Dios, dili kini magdili sa pagsulod sa simbahan, pagdayeg sa mga balaang ikon ug sa krus, o pagdawat sa panalangin sa pari; kay gitugotan niining bakak nga Kristo ang ingon ani nga mga butang alang sa mga nagtuo kaniya, tungod sa pagkauyon-on: 'Basin mahugawan kamo, aron dili kamo mailhan.' Kini gisugilon kanamo sa monghe nga si Pachomius, nga nakadungog niini gikan sa usa ka saksi nga nakakita niining bakak nga Kristo, nga gidala kaniya sa usa sa iyang mga tinun-an aron pagsimba kaniya. Niadtong panahona, ang maong Kristo naa sa Suba sa Volga, sa baryo nga gitawag og Rabotki; 40 ka verste paingon sa agos gikan sa Nizhny Novgorod sa Suba sa Volga. Niadtong baryo, sa pampang sa suba, adunay usa ka guba ug walay sulod nga simbahan, ug ang mga tawo nga mituo kaniya nagtigum didto aron mag-ampo sa maong simbahan.

Niini nga Kristo, migawas gikan sa halaran ngadto sa mga tawo sa simbahan ug paingon sa lamisa, ug ilang nakita sa iyang ulo ang usa ka dako nga butang nga giputos palibot niini nga sama sa korona, sama sa gipakita sa mga ikono, ug pipila ka gagmay nga pula nga mga larawan, nga sama sa mga langgam, naglupad-lupad sa iyang ulo; giingon nga kini mga kerubin; (Apan sa among pagtan-aw, tingali mga demonyo nga nagsul-ob og ingon ana nga porma ang nagpakita sa mga tawo sa usa ka kahimtang nga sama sa damgo, o kaha ang mga kerubin gipintalan sa lain-laing kolor sa papel ug gilakip palibot sa korona.) Sa dihang mipahimutang siya, ang tanang katawhan nga nagtigum didto mitumba ug misimba kaniya hangtod sa yuta, ingon siya ang tinuod nga Kristo; ug nagluhod-luhod sila nga walay hunong, nag-ampo sulod sa daghang oras, hangtod napul-an sila sa ilang pag-ampo. Sa ilang pag-ampo, ang uban misinggit kaniya: 'Ginoo, kalooy-i ako,' samtang ang uban miingon: 'O among Magbubuhat, kalooy-i kami.' Siya, sa baylo, misulti kanila sa usa ka propetiko nga paagi, nagpahibalo sa umaabot—sama sa mga kausaban sa panahon—ug nag-awhag kanila nga motuo kaniya nga walay pagduha-duha.

Ang sekta sa Anuphrian, nga nailhan usab nga Popovshchina.

Kana nga skete, o sekta, mao ang labing laganap sa tanan, kay ang dautang pagtuo ni Anufri nagkalat sa daghang mga siyudad ug sa tibuok atong diyosesis. Ang mga mosunod niining doktrina ug pagtuo gitawag nga 'Popovites', samtang ang ilang lider, si Anufriy, giingon nga dili pari, kondili usa ka yano nga tigulang. Ang mga Popovites modawat lamang sa mga giordinar sa wala pa ni Patriarka Nikon, nga dili daghan ang makita. Gihalad nila og pagrespeto si Avvakum, ang erehe nga kanhing protopope—nga gipahawa sa simbahan ug namatay—isip usa ka santo; gitawag nila siya nga bag-ong mag-aawit sa pag-antos; ginapintalan nila ang iyang hulagway ug ginasimba kini sama sa usa ka santo; naghimo sila og serbisyo sa iyang dungog; nagselebrar sila og pista sa iyang handumanan; ug gitipigan nila ang mga sinulat niadtong erehe, ug busa nagtuo sila, ug nagtudlo sa uban sa pagtuo sa ingon niini nga paagi, ug sa paghimaya sa Dios nga Tatlo sa Usa. Ug ang disipulo ni Avvakum, si Erofey Andreev, nagpamatuod sa mga sulat ni Avvakum: 'Ang mga sulat ni Avvakum mas hayag pa kay sa adlaw, ug tanan maayo.' Usa ka heretiko ang nagpamatuod sa lain nga heretiko; silang duha, kauban ang ilang mga sumusunod nga pareho'g hunahuna, nakadawat og pagdayeg gikan sa ilang labawng magtutudlo, ang yawa, sa impyerno.

Pag-usab, Popovismo.

Ang mga sekta o paksyon nga gisapob sa mga pari karon mao ang mosunod: ang Pavlinovshchina; ang Andreyanovshchina; ang Iosifovshchina; ug uban pa nga susama nga superstisyoso. Gidawat nila isip mga pari ang mga gi-exkommunikar ug ang dili mosumite sa Balaang Simbahan. Gi-bunyagan pag-usab nila ang mga tawo nga mosunod sa ilang pagtuo ug ubos sa sisenta anyos ang edad; kay gitawag nila ang atong Ortodoksong bunyag nga 'heretikal nga bunyag' ug giangkon nga ang heretikal nga bunyag dili gyud bunyag, kondili usa ka paglapas sa balaan: apan alang sa mga sobra sa sisenta anyos ang edad, dili nila sila bunyagan pag-usab, kay ingon sila nga nabunyagan na sila sa tinuod nga bunyag; tungod kay gibunyagan sila sa wala pa ang patriyarkado ni Nikon ug sa wala pa ang pag-usab sa mga liturhikal nga libro; ingon usab, ginaputol nila pag-usab ang buhok sa mga monghe. Alang sa mga pari karon nga ilang gidawat, una nilang gipangayo nga isalikway nila ang ilang ordinasyon sa pagkapari ug ang obispo nga nag-ordinar kanila. Gihatagan usab sila og awtoridad sa pagbuhat sa balaan nga mga ritwal, ug ang uban niini nga mga pari tinago nga nag-alagad sa walay sulod nga mga simbahan sumala sa karaang mga basahon sa Liturgiya, gamit ang pito ka prosphora, apan dili kanunay; naghimo sila og dako nga prosphora alang lamang sa mga reserba nga halad, aron molungtad kini og dugay. Ang uban pang mga pari, bisan pa, nag-angkon nga ila gihapon ang karaang mga halad ug gigamit kini sa pagdumala sa Banal nga Komunyon. Kini nga butang kataw-anan gayud: sa pipila ka mga baryo ug kasilinganan nga layo kaayo ang nahimutangan, kon ang usa ka babaye manganak ug dili nila dayon matawag ang pari ngadto kaniya—ang uban tungod sa gilay-on, ang uban tungod kay ang pari niadto sa lain nga baryo—mopadala sila og usa ka lalaki ngadto kaniya sa madali, nga nagbitbit og puti, limpyo nga panapton; dayon mobalik ang pari, iyang ibuka ang habol sa pag-ampo, iyahuyop kini ibabaw sa nawong sa nag-anak nga babaye, ug ngalanan ang bata; ug busa nabendisyunan ang nag-anak nga babaye. Sa susama nga paagi, kon adunay mamatay, ug ang pari dili makaanhi, Pagbalik niya, iyang ablihan ang habol, iwagayway kini ibabaw sa nawong sa nag-anak, ug ipahibalo ang ngalan sa bata; ug busa ang nag-anak gipanalanginan. Sa susama nga paagi, kon adunay mamatay, ug ang pari dili makaanhi sa namatay—bisan tungod sa gilay-on o sa lain nga hinungdan—aron pag-ampo sa pagpasaylo; kuhaon niya ang usa ka puti, limpyo nga panapton, basahon ang pag-ampo sa pagpasaylo niini, ug, pagkahuman, itupi ang panapton ug ipadala kini aron ipaway sa nawong sa namatay; ug busa ang patay nga tawo gilubong nga daw napasayloan sa tanan niyang mga sala. O ka buang sa mga buang nga schismatik!

Ug katingalahan usab kini: kon kinsa man sa ilang pagtuo, sa dihang makig-uban sa pagkaon o pag-inom sa atong mga ortodoksong magtutuo, o mosulod sa simbahan, ilang basahon sa maong tawo ang samang pag-ampo nga gibasa sa sudlanan diin nahulog ang hugaw.

Ang kalihukan batok sa mga pari.

Ang mga skete o komunidad nga dili gyud modawat og bisan unsang pari mao kini: ang mga Volosatovite, mga Andreevite, mga Ilarionite, ug uban pa nga uyon kanila sa ilang mga skisma. Bisan pa nga wala sila gi-ordinahan, sila mismo ang nagbuhat sa pipila ka mga buluhaton sa pari: nagbunyag sila, nagpaminaw sa mga kumpisal, ug nagtuli sa mga bag-ong miyembro; nag-ampo sila alang sa mga babayeng nag-anak ug nagbasa sa pag-ampo sa pagpasaylo alang sa mga patay. Labaw pa, ang ilang mga babaye nagbunyag sa mga bata ug nagtumong sa *Kormchaya* nga daw kini naglangkob og lagda sa mga Balaang Amahan nga nagtugot sa mga babaye sa pagdumala sa sakramento sa bunyag. Apan dili sila nagpuyo sa balaodnong panig-asawahan, kondili sa dili matarong nga pakighilawas; ug ang mga asawa, mga dalaga, ug mga madre nagpuyo uban kanila sa samang selda, ug adunay kinatibuk-ang pakighilawas tali kanila. Kay ginatudloan sila sa ilang mga magtutudlo nga mas maayo nga mabuhi nga walay kasal kaysa magminyo sa heretikal nga paagi (gitawag nila kami nga mga Ortodoksong Kristohanon nga 'heretiko'), ug ginadumtan nila ang mga nagminyo sumala sa ritwal sa simbahan . Ug kon naay anak nga matawo sa mga nagminyo sumala sa ritwal sa Simbahan ug sa Kristohanong balaod, dili na sila mokaon, moinom, makig-istorya o maminarong uban kanila, mura'g pagano sila. Tungod niini, ang mga amahan ug inahan nga adunay mga anak nga babaye dili nila kini ipangminyo sa balaodnon nga paagi, kondili tugotan sila nga mag-uban sa bisan kinsa nilang gusto nga walay seremonyas sa kasal. Nagaangkon sila nga ang ilang Komunyon usa ka karaang praktis, nga gikonsagra pa gani sa wala pa ni Patriarka Nikon; ug kung mahurot na kana nga Komunyon, maghimo sila og masa nga walay lebadura; pagkahuman galingon nila ang nahabilin nga bahin sa Komunyon ngadto sa harina, isabwag nila kini sa masa ug maghimo sila og dagkong prosphora aron molungtad kini og dugay, ug ihurno nila kini; ug ipang-apod-apod nila kini sa ilang kaugalingong katawhan, nga

nag-ingon nga kini mao ang Lawas ni Kristo. Apan kung mahurot na usab kini, maghimo sila og prosphora sa samang paagi, pagwisik sa masa sa bahin sa Komunyon nga ginaling nga nahimong harina, ug busa ang ilang karaang Komunyon, nga daw gikonsagrasyon pa sa wala pa si Nikon, dili gyud mahurot. Kining maong mga sekta mao usab ang mga manununog: si Andres nga Pomorian gisunog ang kapin sa tulo ka libo ka tawo; Si Bearded Elder gisunog ang kapin sa duha ka libo ka tawo. Mopatukod sila og espesyal ug dagkong templo sa lasang alang niini nga tuyo, ug ipriso nila ang usa ka gatos, duha ka gatos, o labaw pa ka mga kalag sa usa ra ka templo; alang sa gagmay nga mga bata, aron dili sila makalingkawas, gipahimutang sila sa bangko, ug ang ilang mga sinina hugot nga gipako gamit ang mga pako palibot kanila. Ug human nila ibalot ang payag og dayami ug sanga, ilang gisunog kini; ug nagbantay sila palibot sa kalayo, aron masiguro nga walay makalingkawas sa kalayo: ug kinsa man ang makalingkawas, ilang patyon ug ibalik sa kalayo. Human nila masunog ang mga tawo, ilang kuhaon ang ilang mga butang para sa ilang kaugalingon.

Uban pang mga hermitahan ug komunidad:

Ang sekta sa Serapionite: ginganlan human kang Serapion nga monghe, usa ka bakak nga magtutudlo nga nagtudlo nga ang usa ka tawo angay maggutom hangtod mamatay; nagtigom siya og daghang mga madre sa iyang hermitage ug nahimong ilang lider. Pagkahuman sa kamatayon ni Serapion, ang iyang kaugalingong igsoon, si Simeon nga monghe, ang misunod kaniya; gipangdani niya ang tanang madre ug mga trabahante nga naa sa maong skete ngadto sa boluntaryong pagkamartir, ug gipakaon og gutom hangtod namatay ang mga kalag nga mga lima ka pulo sulod sa kloster, nga nagbilin og usa ra, nga mao ang ika-unom nga abbess; miadto siya uban kaniya sa Kazan, ug didto gipangasaw-an siya.

Stefanovshchina: ginganlan human kang Esteban nga Diakono, nga namatay na, bisan pa nagpabilin ang iyang heretikal nga doktrina. Sa maong doktrina (sama sa sekta sa Theodosius nga gihisgutan sa unang bahin), ang kaminyoon gitawag nga pakighilawas, samtang gitawag nila ang ilang kaugalingon nga mga birhen; apan nagpuyo sila uban sa mga babaye ug nakighilawas, nga dili nila kini giisip nga sala sa pakighilawas kondili gugma. Apan gitago nila kini sa atong mga ortodoksong magtutuo, ingon nga nagpuyo sila sa pagkamakabubut-on. Apan ang kamatuoran nga nagpuyo sila uban sa ilang mga asawa sa samang selda nagpadayag sa ilang tinago. Kay giunsa man pag-uyon sa dayami sa kalayo? Ang mga bata nga ilang gipanganak, ilang dad-on sa kalayo sa kakahoyan ug biyaan didto; ug ang mga bata mahimong pagkaon sa mga hayop, langgam o iro. Gisulti kini kanamo sa monghe nga si Macarius, nga taga-baryo sa Zverintsa sa distrito sa Rostov, ug nga nagpuyo uban sa mga skismatiko duol sa mga ermitahan sa Brynsk sulod sa lima ka tuig. Pagkahuman mibalik siya sa Orthodox nga pagtuo ug gitonsura isip monghe sa bag-ong natukod nga Dormition Monastery ni Abbot Pitirim. Samtang siya anaa uban kanamo sa Rostov niadtong tuig 1709, sa balaang semana sa Glorioso nga Pagkabanhaw ni Kristo, iyang gisaysay kanamo ang among gipahayag dinhi.

Ang Kozminshchina: gitawag usab nila ang kaminyoon nga 'pangahilaw'; wala silay bisan unsang paghisgot dinhi sa yuta bahin sa balaang mga simbahan, mga pari o sa balaang mga sakramento; ug *wala usab sila mag-ampo sa Diyos alang sa Tsar* sa ilang mga pag-ampo. Pareho usab kini sa ubang mga skete.

Sa usa ka kumbento sa siyudad sa Rostov, usa ka madre nga ginganlan og Anfisa, nga karon tigulang na, nga kaniadto nagpuyo sa lasang sa Bryn, nagasaysay sa mosunod: kapin sa baynte ka tuig ang milabay, usa ka monghe nga ginganlan og Avraam nagtukod og usa ka eremiteryo alang sa iyang kaugalingon sa Suba sa Kerzhenets. Kining si Avraam nagpahimutang sa iyang kaugalingon isip usa ka skismatikong magtutudlo sa iyang kaugalingong pagtuo sumala sa iyang kaugalingong interpretasyon; gidani niya ang daghan ngadto sa iyang erehiya ug nagpakita nga nagkinabuhi siya sa pagka-asketiko; ug kadtong miadto kaniya sa iyang eremiteryo iyang gibunyagan pag-usab. Nagtigom siya og mga madre ngadto kaniya, nga pagkahuman niyang gibunyagan pag-usab, iyang giputol ang ilang buhok; Apil kanila ang duha ka labing birtuoso nga madre nga iyang gihikayat ngadto kaniya: sila Cilicia ug Matrona. Kay uban ni Cilicia nagpuyo siya sama sa usa ka legal nga asawa, nasayop nga giisip ang pakighilawas ingon gugma nga makaluwas sa kalag; si Matrona, bisan pa, iyang giatiman sama sa usa ka anak nga babaye, ug uban ni Cilicia nakabaton siya og usa ka anak nga lalaki. Paglabay sa pipila ka tuig, nagkasakit og grabeng balatian si Cilicia; siya, nga nagdahom nga mamatay na kini, siya mismo ang nagpaminaw sa iyang pag-ikumpisal, gihatagan siya og Banal nga Komunyon, ug gitondur siya isip usa ka schema-monk: apan pagkahuman sa pipila ka adlaw, nagsugod na siyang namahimulos ug nibangon gikan sa iyang higdaanan. Sa dihang nakaayo na siya, gusto niyang ipadayon ang ilang unyon sa unod uban kaniya sama sa kaniadto; apan

mitanggi siya, nga miingon nga dili kini tugot nga makig-unyon sa unod sa usa ka monghe; ug sa tinuod, nagsugod na siya sa pagpuyo sa pakighilawas uban sa iyang hinigugma nga anak nga babaye, si Matrona. Apan si Cilicia naselos, ug napuno sa kasuko ug kalagot, nilayas paingon sa lain nga hermitahan; didto siya nangabang og duha ka kusgan nga lalaki ug gisugo sila nga patyon si Avramius; ug miadto sila ug giatake ang iyang hermitahan. Apan si Avramius, sa pagkahibalo sa ilang dautang tuyo, nilayas gikan kanila; ug usa sa mga lalaki mihaboy og pana sa iyaha, nga nakatama sa iyang abaga ug nakasamad kaniya; bisan pa man nasamdan, midagan siya ug nakalingkawas, samtang ilang gibugbog si Matrona, nga hapit na lang namatay, ug pagkahuman nila pagkuha sa ilang mga butang, mibalik sila sa ilang kaugalingong puloy-anan.

Pagkahuman, ang maong tigulang nga si Avraam ug si Matrona nakita sa siyudad sa Yaroslavl, tinago nga nagtudlo ug nagdani sa mga yano nga tawo ngadto sa ilang erehiya. Ka nindot nga ehemplo sa pagka-asketiko ug debosyon gikan sa maong skismatikong magtutudlo!

Sa tuig 7210 sa kalibutan, sa pagsugod sa akong pag-abot sa Rostov, usa ka walay puy-anan nga ginganlan og Fedka o Fyodor, lumad sa Rostov, mibutho gikan sa lasang sa Bryn, kauban ang duha ka makapahikayat nga madre. Pag-abot niya sa kumbento sa Rostov, gisugdan niya ang tinago nga pagpangumbinsi sa mga lokal nga madre, nga nag-ingon nga imposible nga maluwas dinhi sa siyudad, ug dili sila maluwas gawas kon molayas sila paingon sa lasang sa Bryn ug mangita og dalangpan sa kamingawan. Samtang siya nagsulti, gihatagan niya sila og cranberries gikan sa disyerto sa Bryn isip panalangin; gidala niya kini uban kaniya sa usa ka salaan. Kay kinsa man ang mokaon niining mga cranberries, dali dayon silang gikuptan sa dakong tinguha nga makatakas paingon sa lasang sa Bryn; ug ang mga madre mitakas sa iyang pagsunod: Euphrosyne ug Mastrigya; ug duha pa ka uban misunod kanila. Si Fedka, sa iyang bahin, naglibot-libot sa siyudad ug sa distrito sa Rostov, nagpahiluna sa daghang mga babaye ug dalaga; gikuha niya ang ilang mga butang, gidala sila ngadto sa lasang sa Bryn. Pag-abot niya sa iyang hermitage, gikuha niya ang ilang mga butang ug gipadala sila sa ubang mga hermitage. Kini gisaysay kanamo sa ulahi ni Abbess Natalia sa Rostov Convent of the Virgin ug sa ubang mga madre.

Ang kinauyokan niini mao nga kini mga hermitage o sekta nga wala mosunod sa tradisyon sa pari o sa tradisyon nga dili-pari; wala gyud sila magbunyag, ug daghan kanila ang nagdako nga wala bunyagi, nagminyo nga wala'y kasal sa simbahan, nanganak, ug hingpit nga layo sa Kristiyanismo. Kay unsang klase nga Kristiyanismo man kana nga wala na gani'y bunyag!

Unsa kaha nato isulti bahin sa mga Sabbatarian, nga nag-obserba sa Sabado sa pamaagi sa mga Hudiyo? Wala ba nila nabanhaw pag-usab kana nga porma sa Hudaismo nga mitumaw sa Veliky Novgorod atol sa paghari ni Haring Juan Vasilyevich, ubos kang Arsobispo Gennadius sa Novgorod, sa mga adlaw sa Balaan nga si Jose, Abad sa Volokolamsk? Kay niadtong panahona daghang mga tawo, mga pari ug mga layko, nga nalimbong sa pipila ka mga Hudiyo nga miabot sa Veliky Novgorod, nagpraktis sa Hudaismo sa tago nga wala pa sila giputol.

Dugang pa, aduna usab istorya bahin sa usa ka bag-ong sekta, nga bag-ohay lang mitumaw gikan sa kinaadman ni Bryn, nga nailhan nga mga Rogozhniki o Rubishchniki, nga naglibot-libot sa kalibutan nga nagsul-ob og bas-an ug banig nga dayami, nag-angkon nga mga balaan sila; ang mga regulasyon sa simbahan nagmando nga ang ingon nga mga tawo ipahawa gikan sa mga siyudad. Kormchiya, folio 191, verso, lagda 12.

Apan kinsa may makahimo sa pag-ihap sa ilang buang nga mga imbensyon, sa kalainan sa ilang mga heretikal nga pagtuo, sa ilang mga heretikal nga spekulasyon, ug sa ilang mga buhat nga supak sa tinuod nga pagkamatinud-anon sa Simbahan ni Kristo? Ug tungod kay akong nahinumduman dinhi ang ilang mga buhat gikan sa lain-laing mga testimonya, ipresentar kini sa usa ka mubo nga listahan aron mas sayon kini hunahunaon.

Kapitulo 19. Usa ka listahan sa mga skismatikong buhat nga ilang gihunahuna nga maayo.

1) Gapasunogan nila ang mga tawo.
2) Gapasunogan sila.
3) Sa dili pa sila sunogon, ilang ginahugawan ang mga babaye pinaagi sa pakighilawas.
4) Gikuha nila ang kabtangan sa mga gisunog.
5) Gipakaon nila og gutom ang mga tawo hangtod mamatay.
6) Tungod sa sala sa usag usa, gipabilin silang buhi sa pagkabilanggo.
7) Usa ka dalaga nagpakaon kanila og mahiwagang pasas.
8) Naghalad sila og usa ka sanggol.

9) Naggamit sila og salamangka aron madani ang mga tawo ngadto kanila.
10) Gitawag nila nga pakighilawas ang balaodnong kaminyoon.
11) Giangkon nila nga ang pakighilawas mao ang gugma ni Kristo.
12) Gihimo nila ang usa ka lalaki nga Kristohanong Hari, ug nagluhod sila kaniya sama sa pagluhod kang Kristo.
13) Sila mga hipokrito.
14) Ang erehe nga si Avvakum, nga gipahawa sa simbahan, gipasidunggan isip usa ka santo.
15) Gibunyagan pag-usab nila ug gi-tone pag-usab ang mga monghe.
16) Ang mga pari nga ilang giuyonan gibalhin sa lain nga destinasyon.
17) Ang ilang mga pari mobasa og mga pag-ampo alang sa bayad.
18) Ang mga layko, ordinaryong mga lalaki, nagbuhat sa mga katungdanan sa mga pari.
19) Naghatag sila og bakak nga Banal nga Komunyon.
20) Dili sila mag-ampo sa Diyos alang sa Tsar.
21) Ang uban dili gyud magbunyag.
22) Ang uban nag-obserba sa Sabado sumala sa pamaagi sa mga Hudiyo.

Pasagdi ang matag tawo nga hapsay ang panghuna-huna nga mohukom ug makita kon ang tanan nilang mga buhat maayo ug makapahimuot sa Dios.

Kabanata 20. Usa ka Diskusyon sa mga Buhat sa mga Schismatiko

Maayo ba nga buhat ang pagsunog sa ingon kadaghan nga mga tawo sa duha ka sekso ug sa mga inosenteng bata nga wala'y nabuhat nga dautan? Dili ba kini klarong pagpatay? Kay sama sa pagpatay sa usa ka tawo gamit ang baston o bisan unsang armas, ingon usab pagpatay ang paghulog kanila sa kalayo aron masunog. Ug ang sugo sa Dios nagmando: *'Ayaw pagpatay' ([676]);* ug ang balaod sa siyudad nag silot sa mga mamamatay-tao sa kamatayon; kay ang Dios usab miingon kang Noe: *'Bisan kinsa ang magbubo og dugo sa tawo, ang iyang dugo buhion sa tawo*' ([677]). Ug kung ang pagpatay sa usa ka tawo dako kaayong dautan, unsa pa kaha ka malupigon ang pagpatay sa daghan ug dili mabilang nga mga tawo. Si Mauricius, ang matinud-anong Hari sa Gresya, usa ka maayo ug labing bantugan nga tawo; wala siyay gipatay, apan tungod lang kay napakyas siya sa pagbayad-luwas sa mga bihag gikan sa Khagan, nga ginabaligya sa gamayng kantidad, siya giakusahan sa ilang pagpatay: tungod niini, pinaagi sa matarong nga paghukom sa Dios, siya gihatag aron patyon ni Phocas ang tortyurista, nga una niyang giputol ang ulo sa iyang mga anak sa atubangan mismo sa iyang mga mata, ug unya giputol usab niya ang ulo sa hari gamit ang espada. Unsa kaha nga paghukom, busa, ang atubangon sa mga lider nga schismatik, nga nakasunog sa daghang libo ka mga tawo? Sa Prologo, sa ika-3 ka adlaw sa Pebrero, nasulat nga usa ka kawatan, pagkahuman niyang patyon ang usa ka inosenteng bata, naghinulsol ug nahimong monghe; ug nagpuyo siya og siyam ka tuig sa dakong pagpugong sa kaugalingon ug mga buluhaton sa monghe, ug wala siyay pagduha-duha sa pagpasaylo sa iyang mga sala, nga nagsalig sa kaluoy sa Dios. Apan, matag-adlaw nga siya moadto sa simbahan, makita kaniya ang bata nga iyang gipatay, nga nag-ingon: 'Ngano man nimo ako gipatay?' Ug pagkahuman sa siyam ka tuig, pagkahuman niyang gibyaan ang iyang monghe nga bisti ug mibalik sa kinabuhi sa layko, miadto siya sa siyudad sa Diospolis, bisan pa man siya pagahirason sa korte sa siyudad tungod sa iyang mga sala; ug pagkadala didto, gipahamtang siya og silot nga kamatayon isip usa ka mamamatay-tao. Unsa kaha ang buhaton sa mga skismatiko, nga nagkondena sa liboan ka mga inosenteng bata ug mga sanggol nga gisuyop pa sa kalayo? Unsa kaha ang ilang itubag sa Dios? Unsa kaha ang ilang isulti sa mga sanggol nga ilang gisunog, sa dihang sa makalilisang nga paghukom sa Dios, mosinggit sila kanila: 'Ngano man ninyo kami gisunog?' Ug ang mga skismatiko, nga karon nagasunog sa mga lalaki ug babaye sa tanang edad, nagtuo nga *nag-alagad sila sa Dios*[678] , ug nagtudlo sa mga yano nga tawo nga dili mahadlok, ug, nga walay pagduha-duha sa ilang kaluwasan, mangahas sa pag-atubang sa kalayo sama ni Akiba alang sa gahum ni Cristo, samtang sa tinuod walay bisan unsang rason nga ilang gibuhat kini. Ug ang ilang giingon nga schismatic nga magtutudlo, si Avvakum, nagtudlo kanila, nga nag-

[676] Exodo 20:13.
[677] Genesis 9:6.
[678] Juan 16:2.

ingon: 'Kamo nga tanan nga magtutuo, ayaw pagtagad kanila, ayaw pagduha-duha; mosulod kamo nga walay kahadlok sa kalayo, ug mag-antos uban sa kalipay alang sa Ginoo, ingon usa ka maayong sundalo ni Hesukristo, alang sa pagkamatarong, ug alang sa karaang balaan nga mga basahon.' Ug usab, samtang nagpanalangin sa mga ginasunog nga misugot sa ilang kaugalingon, miingon siya: 'Bulahan kining pagpili alang sa Ginoo[679] .'

Apan ikaw, O buang nga Abbaqum, bakak nga magtutudlo—o mas tukma pa, taga-antos!—dili ba ikaw sama sa yawa, ang mamamatay gikan pa sa sinugdan, nga malipay sa pagpatay sa mga tawo ug naningkamot nga patyon sila? Kay nagtudlo ka ug nag-awhag sa mga tawo nga magdala og kamatayon sa ilang kaugalingon, ug nga malaglag sila sa lawas ug sa espiritu. Kay dinhi gisunog ang ilang mga lawas, samtang didto ginasunog sa kalayo sa Gehenna ang ilang mga espiritu. Ikaw, nga may sala sa duha ka kamatayon nila, unsa man ang imong itubag kang Dios, ang matarong nga Hukom, alang sa tanan nga nangalaglag tungod sa imong pagtudlo ug tambag?

Maayo ba nga buhat alang sa mga misunod sa schismatic nga pagtulon-an ug tambag nga sila mismo magdala sa ilang kamatayon pinaagi sa kalayo, nga sunogon nga buhi kauban ang ilang mga asawa ug mga anak, ug mahimong mamamatay sa ilang kaugalingon? Kini mao ang pagkuha sa kaugalingong kinabuhi, ang pagpatay sa kaugalingon sa bisan unsang paagi—pinaagi sa armas, pagpugong sa gininhawa, tubig, o kalayo: tanan niini pagpakamatay, ug ang ingon nga pag-antos walay pulos, kundili makadaot pa; kay bisan pa og magdugo ang usa ka tawo pinaagi sa pagpakamatay, ang maong dugo dili magdala og kaluwasan kondili pagsilot; ug ang ingon nga 'pagkamartir' dili magdala og korona kondili sa labing makalilisang nga pag-antos sa impyerno; kay ang pagpakamatay usa ka dakong sala, mas dako pa kaysa pagpatay. Dakong sala ang pagpatay sa usa ka tawo; apan ang pagpatay sa kaugalingon usa ka mas dako pa nga sala kaysa niini. Nadungog nato si San Juan Crisostomo, sa iyang mga homilía mahitungod sa Epístola ni Pablo ngadto sa mga taga-Galacia, nga naghisgot sa mga tawo nga naglaglag sa ilang kaugalingong kinabuhi pinaagi sa bayolenteng kamatayon, sa pagbitay, o sa uban pang susamang paagi, ug ingon niini: Ginasilotan sa Dios ang ingon nga mga tawo nga mas hugot pa kaysa sa mga mamamatay-tao, ug kitang tanan nagdumot kanila (mao nga, ginadumotan nato kadtong magpakamatay); ug sa tinuod, kung sayop ang pagpatay sa uban, mas grabe pa gayud ang pagpatay sa kaugalingon[680] . Ug usab, ang maong Balaan, sa iyang homilia sa Epistola ngadto sa mga taga-Filipos (13), miingon: 'Ipako sa krus ang imong kaugalingon,' ingon niya, 'apan ayaw pagpatay sa imong kaugalingon: ayaw buhata kini; kay dautan kini'[681] . Hangtod dinhi si Crisostomo. Paminawa unsay giingon sa dakong unibersal nga magtutudlo, si San Juan Crisostomo, sa iyang paghisgot sa mga nagkuha sa ilang kaugalingong kinabuhi: nga ang Dios wala magpakita og kaluoy sa ingon nga mga tawo pagkahuman sa ilang kamatayon. Apan Siya nagahilakip kanila; ug nga ang ingon nga mga tawo makalilisang sa Dios ug sa tawo, ug nga ang ingon nga buhat dili matinud-anon, kondili dili matinud-anon. Apan ang schismatikong magtutudlo nga si Avvakum naningkamot sa pagtudlo sa iyang mga tinun-an, ug gidayeg ang ingon nga buhat, nga nag-ingon: 'Bulahan siya nga mopili niini sa Ginoo.' Apan kinsa ang atong tuohan: si Crisostomo, Patriarka sa Constantinople, o si Avvakum, ang heretiko sa Moscow? Ang karaang, tinuod nga magtutudlo sa kalibutan, o ang bag-ong skismatikong bakak nga magtutudlo? Hukmi ninyo sa inyong kaugalingon.

Nasayud kita nga sa karaang panahon ang mga balaang martir ilang gisulod ang ilang kaugalingon sa kalayo alang kang Kristo; apan sa dihang gidakop sila sa ilang mga taga-antos, ug gipangantos alang kang Kristo ug gisilotan nga sunogon sa poste, ug nadala na sa kalayo, unya, nga wala maghulat nga ilabay pa, ilang gisulod ang ilang kaugalingon sa kalayo: ug ingon ana ang ilang buhat, nga angay pasalamatan sa atubangan sa Dios. Apan gawas sa kamot sa ilang mga mananakit, wala nila gisunoga ang ilang kaugalingon, ni wala nila gilabay ang ilang kaugalingon sa kalayo; hinuon, naghulat sila hangtud nga dakpon sila sa mga pagano, sugdan sila og pag-antos, ug isunog sila sa kalayo. Ang mga 'martir' karon nga dili matarong, bisan pa, mga skismatiko: bisan pa nga walay paglutos alang sa ngalan ni Cristo, ug walay nagpugos kanila sa pagsalikway kang Cristo, ni walay nagpahirap kanila alang sa ngalan ni Cristo; apan ilang gisiga ang kalayo sa ilang kaugalingon, ug gisunog nila ang ilang kaugalingon sa ilang kaugalingong kabubut-on, nga nagtuo nga nag-antos sila alang kang Cristo. Apan walay pulos ang ilang paglaum, walay gamit ang ilang gipaabot; kay dili sila mag-antos alang kang Kristo, kondili alang

[679] Habakkuk ang erehe.
[680] Mahitungod sa Epistula ngadto sa mga taga-Galacia, kapitulo 1, bersikulo 4, sulat 1469.
[681] Sulat 1993.

sa ilang kaugalingong pagkapilit, ug ang ilang mga kalag dili moadto kang Kristo, kondili sa yawa: kay dili sila mga martir ni Kristo, kondili sa yawa; kay ang yawa usab adunay kaugalingong mga martir. Kinsa, busa, ang mga martir sa yawa? Kadtong, (sumala sa atong nadungog kang Chrysostom), nga nagkuha sa ilang kaugalingong kinabuhi. Ug tungod kay ang mga skismatiko nga gisunog nagkuha sa ilang kaugalingong kinabuhi, dili sila mga martir ni Cristo, kondili sa yawa. Ang mga kanon sa mga Ama sa Simbahan nagdili sa paghinumdom sa ingon nga mga tawo: kay ang ika-14 nga kanon sa Labawng Balaan nga si Timoteo, Arsobispo sa Alexandria, nag-ingon: 'Kung kinsa ang magpakamatay, o tuslokon ang iyang kaugalingon, o pugson ang iyang kaugalingon, walay halad nga ihalad alang kaniya, gawas kon sa tinuod wala niya guba ang iyang kaugalingong huna-huna.' Tan-awa kini nga butang sa libro nga *Kormchiya*, folio 270, likod nga bahin. Kay bisan pa ang mga eskolastikong disipulo, nga naglaglag sa ilang kaugalingon sa kalayo, dili angay hinumduman tungod sa ilang makaguba nga katapusan, sama sa mga nagpakamatay. Walay halad nga ihalad alang kanila. Ang ilang handumanan mawala uban sa kasaba.

Maayong buhat ba ang pagdaot, pinaagi sa pakighilawas, sa mga babaye, dalaga, ug kabatan-onan nga nadani sa sayop nga dalan, sa wala pa sila gisunog, sama sa nahitabo sa Tyumen? Kini gipamatuod sa Labawng Bulahan nga Metropolitan Ignatius sa Siberia, nga bulahan ang hinumduman, sa iyang ikaduhang epistola, sama sa among gisulat sa ibabaw niining ikatulong bahin. Kay mabangis ang kasubo nga dala sa pagpangilad sa usa ka bata, ingon sa gisulti mismo ni Kristo nga Ginoo sa Ebanghelyo: *'Bisan kinsa nga makapahimo sa usa niini nga mga gamay nga nagtuo kanako nga masandad, mas maayo pa unta kaniya nga isabit ang gilingan* sa *iyang liog ug malumos siya sa kalawoman sa dagat*' ([682]). Mas labi pa gayud alang sa pagtuksar sa daghang mga batang lalaki, mga dalaga ug mga babaye, nga nadungisan sa pakighilawas, pinaagi sa dautang manulagsa; kay ang matag-usa kanila, dili lang usa, adunay bug-at nga gilingan nga bato nga ibitay sa ilang liog, kutob sa kadaghan sa ilang napalingdaan; ug sila itambog sa nagdilaab nga kal-ang, nga naa sa impyerno. Kay ang ingon nga mga manlansi nagbuhat og labing dautang sala: ilang gipapas ang kalag ug ang lawas; ang kalag pinaagi sa sala, ug ang lawas pinaagi sa kalayo. Makalilisang hunahunaon kung unsang paghukom ang ilang atubangon alang sa duha.

Maayo bang buhat ang pag-angkon sa kabtangan sa mga nasunog? Dili ba kini gayud ang tuyo nilang paglimbong ug pagsunog kanila, aron makapahimulos sa ilang kabtangan? Ug dili ba kini usa ka hayag nga pagpangawat, ang pagpatay sa mga tawo gamit ang kalayo alang sa ilang kabtangan? Ug sa tinuod, kining pagpangawat sa mga skimatiko mas malupit pa kaysa ginabuhat sa mga tulisan sa dalan. Kay ang tulisan nga nagpaabot sa dalan nangita lang sa pagkuha sa kabtangan sa usa ka tawo; apan ang skismatiko nangita usab sa paglaglag sa kalag. Ang tulisan makapatay sa lawas apan dili makapatay sa kalag; apan ang skismatiko makapatay sa kalag ug sa lawas. Kay pinaagi sa pagdala sa usa ka tawo ngadto sa heresiya nga makaguba sa kalag, imong gipahamtang ang lawas sa kalayo ug ang kalag sa impyerno.

Maayo bang buhat ang pagkulong sa mga nadani sa mga kubo nga walay tunog o sa lawom nga silong, ug ang pagpamulot kanila hangtod mamatay, nga mao ang hinungdan niining makalilisang ug sukad pa sa karaang panahon wala pa madungog nga pag-antos—diin, human masirhan aron mamatay sa gutom ug dili na makasukol sa grabeng kagutom, magakaon sila sa usag usa samtang buhi pa, kinsa man ang makadaog kinsa? Asa man sa ilawom sa langit nadungog ang ingon nga pag-antos? Ug kinsa, sukad pa sa karaang panahon, ang naghimo og ingon nga dalan aron makapahimuot sa Dios ug makab-ot ang kaluwasan? Sa tinuod, kini nga dalan dili aron makapahimuot sa Dios, kondili aron pukawon ang Iyang kasuko; ug dili alang sa kaluwasan, kondili alang sa kapahamakan. Ug ang ingon nga mga kalag sa kasubo magsugod sa ilang pag-antos bisan pa sa kini nga kinabuhi, ug uban niini sila moubos ngadto sa walay katapusang Tartarus. O walay Dios nga imbensyon ug dili-makatawo nga pag-antos!

Maayong buhat ba ang paghatag sa usa ka dalaga, imbis sa tinuod nga Kristohanong Komunyon, og pasas nga gisagol sa salamangka, sama sa nahitabo sa mga distrito sa Kineshma ug Reshma, sama sa among nahisgutan sa ibabaw; ang mga miapil niining mahiwagang komunyon, nga nawala na sa ilang paghuna-huna, nagdala sa ilang kaugalingong pagkaguba—ang uban sa kalayo, ang uban sa tubig, ug ang uban pa sa pagkapugong sa gininhawa?

Maayong buhat ba ang pagkuha sa kasingkasing sa usa ka bag-ong natawo nga bata, pagpauga niini, paggaling niini hangtod mahimong pulbos, ug tinago nga isagol kini sa pagkaon ug ilimnon sa mga tawo, o

[682] Mateo 18:6; ug Marcos 9:42.

pagpanagtag niini sa mga balon aron mahiwag-an ang mga tawo, ug pinaagi sa ingon nga salamangka madani ang mga tawo ngadto sa usa ka heretikal nga pagtuo?

Husto ba nga ituring nga pakighilawas ang usa ka balaodnong kaminyoon nga gisolemnar sumala sa ritwal sa Simbahan? Dili ba kini supak sa balaod sa Dios ug sa sibil nga mga balaod? Bisan sa mga dili motuo gipatuman ang balaod sa kaminyoon, apan sa taliwala sa mga skismatiko, nga nag-angkon nga matinud-anon ug balaan, gubaon kana nga natural nga balaod. Kay diin man gyud nila gibaliwala ang Balaang Kasulatan, ang mismong mga pulong ni Cristo nga gisulti sa Ebanghelyo: *'Wala ba ninyo mabasa nga ang Magbubuhat, sukad sa sinugdan, gimugna sila nga lalaki ug babaye?*' Ug miingon Siya: *'Tungod niini, biyaan sa lalaki ang iyang amahan ug inahan ug magdikit siya sa iyang asawa, ug ang duha mahimong usa ka unod.' Busa dili na duha, kondili usa na ka unod: kay ang gihiusa sa Dios, dili pagbulagon sa tawo*[683] . Ug kinsa man sa mga matinud-anon ang mangahas sa pagtawag nga pakighilawas kana nga balaod sa Dios—ug ang balaod sa kinaiyahan nga gimugna sa Dios—samtang bisan ang Apostol nagpamatuod niini, nga nag-ingon: *'Ang kaminyoon mahimayaon sa tanang bahin, ug ang higdaanan sa magtiayon dili mahugawan'*[684] ?

Maayo ba nga magbuhat og pakighilawas, bisan pa dili kini hayag kondili tinago, ug tawgon ang pakighilawas nga 'gugma ni Cristo'? Asa man gisugo ni Cristo ang ingon nga gugma? Ug kinsa man sa mga Apostoles, o sa mga Propeta, o sa mga balaang Amahan ang nagtudlo kanato nga magpabilin sa pakighilawas? Dili ba silang tanan nagdili sa kinabuhi sa pakighilawas, naghatag og grabeng silot niini, ug usahay gani nagbitay sa mga tawo tungod sa pakighilawas? *Dili ba gisugo sa Balaod ni Moises nga batoon ang mga tawo nga nagpakighilawas ug mga mananapaw*[685] ? Ug unsa man ang giingon sa balaan nga Apostol bahin sa ingon nga mga tawo? *'Ang matag salawayon ug hugaw nga tawo walay panulondon sa gingharian ni Kristo nga atong Dios'*[686] . Ug usab: *'Ang Dios mohukom sa mga salawayon ug mananapaw'*[687] . Mahitungod kang Kristo mismo, ang atong Ginoo, nga labing putli ug walay mantsa, nga natawo gikan sa labing putli nga Birhen, ug tinubdan sa tanang pagkaputli, klaro gikan niini kung unsa ka makalilisang ug makasuklam-suklam ang pakighilawas, ingon sa gisulat sa Pahayag: Si Kristo, among Ginoo, pagkahuman nga nagpakita sa Iyang pinalanggang disipulo nga si Juan, miingon kaniya: *'Isulat ngadto sa anghel sa simbahan sa Pergamo: Mao kini ang giingon sa naggunit sa espada nga may duha ka talinis: Aduna akoy ikasaway kanimo, kay aduna kanimo ang mga nagasunod sa pagtulon-an ni Balaam, nga nagtudlo kang Balak sa pagbutang og bitag sa atubangan sa mga anak sa Israel, aron mokaon sila sa pagkaon nga gihalad sa mga dios-diosan ug makighilawas: Busa, ikaw usab, magpabilin sa pagtulon-an sa mga Nicolaitan, nga akong gikaligut-an. Maghinulsol kamo; kon dili, moanha ko sa dili madugay ug makig-away kanila sa espada sa akong mouth*[688] . Hangtod dinhi ang mga pulong ni Cristo. Paminawa nato kini; kay si Cristo nga Ginoo nagdumot sa pagtulon-an sa mga Nicolaitan, nga (miingon Siya) iyang gidumotan. Ug unsa man ang pagtulon-an sa mga Nicolaitan? Sama kini sa pagtulon-an ni Balaam; kay sama sa pagkat-on ni Balaam kaniadto kang Balak sa pagpangilad sa katawhan sa Israel pinaagi sa mga salamangkera, ingon usab si Nicolas nga taga-Antioquia, sa mga adlaw sa mga Apostoles, nagtudlo sa mga tawo sa pag-ambit sa ilang mga asawa ug sa pagpakighilawas nga walay kahadlok o pagpugong, kay wala niya kini giila nga sala. Kay gipahasa sa Ginoo ang Iyang espada batok sa ingon nga mga tawo, ug klaro nga gipahayag nga gikaligut-an Niya ang pagtulon-an sa mga Nicolaitan—mao ang pakighilawas—ug gusto Niyang makig-away batok sa mga manighilawas gamit ang espada sa Iyang baba. Bisan pa, kining mga malisyosong skismatiko walay pagduha-duha sa pagtawag sa pakighilawas nga 'gugma ni Cristo'.

Nagaingon sila: 'Dili tanan ingon ana; dili tanan makighilawas, ni giisip nila kini nga sala sa pakighilawas.' Motubag ko: dili namo gihisgutan ang tanan; kay makita namo sa Kasulatan nga bisan sa taliwala sa mga pagano aduna'y daghan, mga lalaki ug mga babaye, nga nagpabilin nga putli ug birhen, bisan pa sa ilang pagsimba sa mga dios-diosan; lawas pa kaha, aduna gayud tingali mga tawo sa Brynyany nga nagpabilin sa pagkabirhen ug pagkahinlo. Apan, among gisulti ang among nadungog ug nakita. Kay kanunay namo madungog nga ang mga

683 Genesis 2:24; ug Mateo 19:4, 5 ug 6.
684 Hebreohanon 13:4.
685 Heb. 13:4, ug Juan 8:5.
686 Efe. 5:5.
687 Hebreohanon 13:4.
688 Pahayag 2:12, 14, 15 ug 16.

dalaga ug mga madre naglayas gikan sa among diyosesis paingon didto; ug among sila makita nga mobalik gikan didto nga nagdako ang tiyan—ug unsa pa kaha ang mas dako nga pagpamatuod?

Maayo ba nga tawgon ang usa ka yano nga mag-uuma nga 'Kristo', ug pasidunggan siya ingon nga Kristo, ug pag-ampo kaniya ingon nga Kristo, ug pagtuo kaniya? Dili ba mismo si Kristo ang nagpahayag niini sa Ebanghelyo, nga miingon: *'Busa, kon adunay mosulti kaninyo, "*Ani-a*, ania si Kristo," o "Didto Siya," ayaw kamo motuo; kay mosidlak ang mga bakak nga Kristo'?* [689]

Husto ba nga magpaka-hipokrito, ug ipakita ang kaugalingon nga daw balaan, matarong, ug deboto? Kay ang pagka-hipokrito dili magdala ug kaluwasan bisan pa sa usa ka matarong nga tawo. Mas labi pa gayud ang usa ka tawo nga, ilawom sa pagkunwari nga balaan, nagtago og dautang hunahuna, ug nga, aron limbongon ang uban, gitabonan ang kinaiya sa usa ka lobo sa panit sa karnero, nagdala dili sa kaluwasan kondili sa pagkaguba—dili lamang para sa hipokrito mismo, kondili usab para sa mga nalimbong kaniya.

Maayo ba nga pasidunggan ang maldito nga heretiko nga si Avvakum, nga gipalayas ug giputol gikan sa Simbahan ni Kristo sama sa usa ka nabubulok nga bukton, nga simbahon ang iyang larawan, nga magsaulog og pista alang sa iyang dungog, nga ituring nga Ortodokso ang iyang mga heretikal nga libro, ug nga mosunod sa iyang mga pagtulon-an nga makadaot sa kalag?

Maayo ba nga bapisihan pag-usab ang mga nabunyagan sa Ortodoksong pagtuo ngadto sa usa ka skismatikong pagtuo? Dili ba kini gidili sa mga Apostolikong Kanon? Tan-awa sa libro nga *Kormchiya*, sa panid 12, verso, Kanon 47: 'Kung kinsa ang mubunyag pag-usab sa usa ka tawo nga nabunyagan na sa tinuod nga bunyag, pahawaon siya sa simbahan.'[690] Unsa man ang giingon ni Santo Krisostomo? 'Gilibing kita uban Niya (ni Kristo) pinaagi sa pagbunyag ngadto sa kamatayon. Kay sama sa walay ikaduhang pagkrusipisyon kang Kristo, ingon man usab walay ikaduhang pagbunyag alang kanato.' Ug sa sunod nga bahin sa maong teksto miingon siya: 'Kay bisan kinsa nga magbunyag pag-usab sa iyang kaugalingon, nagkrusipisyon pag-usab Niya.'

Maayo ba nga ibalhin ang mga pari gikan sa usa ka parokya ngadto sa lain, nga mag-tonsura sa mga monghe, ug nga tugutan ang mga layko nga walay ordinasyon nga magpasigarbo sa pagbuhat sa mga katungdanan sa pari, sa pagbunyag ug sa pagpaminaw sa mga kumpisal? Unsaon kaha sa usa ka yano nga tawo, nga wala makadawat sa awtoridad sa pagkapari, nga makapawala sa sala sa usa ka tawo?

Dili ba kini usa ka butang nga angay kataw-anan nga ang usa ka pari mumulong og hilom nga pag-ampo ibabaw sa usa ka panapton ug ipadala kini sa mga babayeng nag-anak o sa mga patay, aron ipaway sa ibabaw sa ilang nawong? Unsa man ang maayong mahimo sa ingon nga pag-ampo?

Maayo ba nga ang mga ordinaryong tawo nga wala giordinahan maoy nag-atiman sa Komunyon sa dili mailhi nga paagi, ug imbis sa tinuod nga Lawas ni Kristo, gihatagan ang mga tawo niining walay sulod ug bakak nga Komunyon? Ug kon ang usa ka pari, nga gipili gikan sa mga miapil kanila, magsaulog sa Liturgiya sa usa ka walay sulod nga simbahan sumala sa karaang Service Book, gamit ang pito ka prosphora: Unsa kaha nga matang sa ministeryo ang iya sa usa ka tawo nga mibulag gikan sa Simbahang Orthodox, nga gisumpa ang iyang kaugalingong pagkahimong pari, ug gisalikway ang obispo nga nagpasiugda kaniya ug ang tanang balaan nga butang, ug midawat sa awtoridad nga magbuhat sa balaan nga mga ritwal gikan sa mga ordinaryong tawo nga walay ordinasyon? Unsa kaha nga matang sa pagpuyo sa Espiritu Santo ang ana diin gisal-ut ang Espiritu Santo?

Maayo ba nga buhat ang dili pag-ampo sa Diyos alang sa hari nga nagdumala kanila, ug ang pagdumot sa iyang ngalan sa pag-ampo sama sa usa ka heretikal? Apan ang Balaang Kasulatan nagmando kanato nga mag-ampo bisan pa alang sa mga hari nga dili motuo. Busa ang balaan nga propeta Baruch misulat sa iyang mga kaigsuonang Hudiyo sa pagkaulipon sa Babilonya: 'Mag-ampo kamo alang sa kinabuhi ni Nabucodonosor, hari sa Babilonya, ug alang sa kinabuhi ni Belsasar nga iyang anak, aron ang ilang mga adlaw mahimong sama sa mga adlaw sa langit dinhi sa yuta, aron kita mabuhi ilawom sa landong ni Nabucodonosor ug ilawom sa landong ni Belsasar nga iyang anak.' Kinsa si Nebucodonosor? Ug kinsa si Belsasar? Dili ba sila mga mananamba ug daotan nga mga tawo? Bisan pa niana, gisugo kita sa Propeta nga mag-ampo alang kanila. Ingon usab, ang balaan nga Apostol Pablo, sa dihang nagtudlo kanato sa pag-ampo *alang sa hari ug alang sa tanan nga anaa sa awtoridad*[691] :

---

[689] Mat. 23:23 ug 24.

[690] Mahitungod sa Mga Hebreo, Kapitulo 6, Lektura 9, pahina 2857.

[691] 1 Tim. 2:2.

kinsa man ang hari niadtong panahona? Dili ba kini si Nero, ang daotan nga mananamba sa diyos-diyosan, ang dakong manlutos sa Simbahan ni Cristo ug ang mabangis nga manlutos sa mga matinud-anon? Bisan pa niana, gisugo kita sa Apostol nga mag-ampo alang kaniya. Ang mga Brynians, bisan dili sa tanan, apan sa daghan sa ilang mga eremiteryo, gipahawa ang ortodoksong Kristohanong hari gikan sa ilang mga pag-ampo. Dili ba ang ilang mga pag-ampo, nga nagagikan sa dili-ortodoksong mga ngabil, angay hinumduman, aron ang ngalan sa ortodoksong Kristohanong hari mahinumduman niini? Ug paminawa kung unsay gitudlo ni San Crisostomo: 'Ipahimakas ang Diyos: kung Gusto Niya nga maluwas ang tanan, angay nga mag-ampo ka para sa tanan; kung Gusto Niya nga maluwas ang tanan, ingon ana usab ikaw; ug kung mao kana ang imong tinguha, mag-ampo ka: kay kini makapahimuot sa Diyos, ug sama sa atong pagkapareho Niya niini, ingon usab kita kaambit sa Iyang kabubut-on'[692] . Ayaw kahadlok sa pag-ampo alang sa mga Griyego; gusto usab Niya kini. Kahadlok lang sa pag-ampo batok kanila, kay dili Niya kini gusto. Apan kung angay nga mag-ampo alang sa mga Griyego, klaro nga angay usab nga mag-ampo alang sa mga heretiko; kay husto nga mag-ampo alang sa tanang tawo, ug dili sila biyaan. Hangtod dinhi si Crisostomo. Kay nag-ampo kita alang sa mga pagano, nga pasigaon sila sa Ginoo sa kahayag sa balaan nga pagtuo; nag-ampo kita alang sa mga heretiko nga nangahawa sa Simbahan, nga ibalik sila sa Ginoo sa Iyang Balaang Simbahan. Apan ang mga Brynians dili gustong mag-ampo alang sa mga ortodokso.

Husto ba nga tawgon ang kaugalingon nga Kristiyano samtang wala pa makadawat sa tinuod nga binyag sumala sa ritwal sa Simbahan, apan gibinyagan sa dili kinahanglan sa yano, walay ordin nga lalaki o babaye, o sa tinuod wala gyud'y binyag? Kay ang ingon nga mga tawo, sama sa nahisgutan na, nagdako ug nanganak pa gani, apan wala'y binyag.

Husto ba nga buhion pag-usab ang pagsaulog sa Sabado sa mga Hudiyo sa Daan nga Tugon, sama sa giingong ginabuhat sa pipila sa ilang mga komunidad? Dili ba gipugngan sa mga Amahan sa Simbahan ang maong buhat? Tan-awa ang libro nga *Kormchiya*, folio 14, lagda 53; folio 18, lagda 64; ug folio 59, lagda 17.

Ang mga Brynyans miingon: ang ingon nga mga praktis dili ginasunod sa tanang hermitage ug komunidad. Motubag ako: bisan pa nga dili tanan mosunod sa parehas nga mga praktis, bisan pa niana ang matag hermitage o komunidad nagbuhat og pipila ka espesipikong mga lihok nga supak sa Simbahang Orthodox, sama sa gipakita na. Apan kamo tanan, nga nagkahiusa sa hunahuna ug nagasulti sa usa ka tingog sa pagkabahin-bahin, ug nagpasipala sa Simbahan ni Cristo sa mga pasipala nga dili matinud-anon, kamo tanan napukan sa bitag sa yawa ngadto sa iyang dautang kabubut-on, ug kamo tanan nagbuhat sa kabubut-on sa yawa.[693] Kay sa ilang mga skisma ug mga panamastamas batok sa Simbahan sa Dios, nagkasinabot sila subay sa kabubut-on sa yawa; busa, sila mga kauban sa dautang buhat sa usag usa, sumala sa paghukom sa mga Apostoles: *'Ang makasala sa usa ka butang, silotan sa atubangan sa tanan*.'[694]

Kapitulo 21. Ang tanang maayong buhat sa usa ka tawo nga nagbahin-bahin sa Simbahan dautan

Bisan pa man, sa taliwala sa mga skismatiko, adunay pipila ka mga buhat nga ginabuhat nga maayo (sa panan-aw sa mga tawo)—sama sa kanunay nga pagpuasa, taas nga mga pag-ampo, ug uban pang susamang mga butang; apan sa tinuod, dautan kini nga mga butang, kay ginabuhat kini sa pagkabahin sa mga nagkabuwag sa Simbahan ni Cristo; ug pinaagi sa ilang panagbangi, ang Ulo sa Simbahan—si Cristo—dako kaayo ang iyang kasuko. Kay unsa pa kaha ang makapahungaw sa atong Ginoong Kristo sama sa skisma, nga supak sa Iyang Balaang Simbahan, nga gipalit sa Iyang bililhon nga dugo; ug nga nagmugna og panagbangi tali sa mga matinud-anon, sama sa pagkapikas sa bisti ni Kristo sa mga Ariano, o mas tukma pa, sa Iyang Kaugalingong Lawas, nga mao ang Iyang Simbahan, pinaagi sa pagbulag sa panapton? Paminawa ang gisulti sa bantugang magtutudlo sa Simbahan, si San Juan de Chrysostomo: 'Walay makapahingawa sa Dios sama sa pagkabahin sa Simbahan; bisan pa man buhaton nato ang walay sukod nga mga maayong buhat, kita nga nagbulag sa Iyang Lawas dili makadawat og mas gaan nga silot kaysa sa mga nagbulag sa pagkahiusa sa Simbahan'[695] . Paminawa sa tanan dinhi ang mga pulong ni Crisostomo: 'Bisan pa og makahimo ang usa ka tawo og dili mabilang nga mga maayong buhat, apan

---

[692] Sa 1 Tim. 2:7, lektura 7, pahina 2423.
[693] 2 Tim. 2:26.
[694] Santiago 2:10.
[695] Mahitungod sa Epistula sa mga Efeso, Kapitulo 4, Leksyon 11, folio 1692.

mubulag sa pagkahiusa sa Simbahan pinaagi sa panagbangi ug skisma, dili siya maluwas kondili mapukan; kay ginapukaw niya ang kasuko ni Cristo sama ra sa pagbulag sa Iyang Lawas.' Ug labaw pa, kining unibersal nga magtutudlo, aron idugang ang gibug-aton sa iyang mga pulong isip pahimangno sa mga nagmugna og mga skisma, naghisgot sa dili mailhi nga balaang martir nga si Cyprian, Obispo sa Carthage[696] , ang labing karaang magtutudlo sa Simbahan, kay si Cyprian nabuhi kapin sa usa ka gatus ka tuig sa wala pa si Chrysostom. Si Cipriano sa Cartago namartir sa ting-init pagkahuman sa Pagkahimugso ni Kristo niadtong tuig 261; Si Crisostomo, bisan pa, giordinar nga diakono sa Antioquia ni Arsobispo Meletius sa ting-init sa 382; kay si Crisostomo, nga nag-quote kang Santo Cipriano nga walay pagngan, miingon: 'Usa ka balaan nga tawo miingon og usa ka butang nga daw mapahitas-on, apan tinuod kini.' 'Unsa man kini? Bisan ang dugo sa usa ka martir dili makatubos niini nga sala.' Miingon siya: 'Ingna ako, busa, nganong ikaw usa ka martir? Dili ba kini alang sa himaya ni Cristo? Kay imong gihatag ang imong kalag alang kang Cristo, sama sa pagkahugno nimo sa Simbahan, nga alang niini gihatag ni Cristo ang Iyang kaugalingong kalag?' Paminawa si Pablo nga miingon: *'Dili ako takos nga tawgon nga Apostol, kay gipanglutos ko ang Simbahan sa Dios* ug gipaguba ko kini' ([697]). Hangtod dinhi si Crisostomo. Dinhi imong madungog ang duha ka balaan nga magtutudlo sa Simbahan, si Cipriano ug si Crisostomo; nga nagpahayag nga ang dugo sa mga martir dili makahugas sa sala sa skisma, nga nagbungkag sa Balaang Simbahan. Kay sa tanang dautang buhat, ang labing dautan mao ang skisma; ang mismong panagbangi nga ilang gihimo sa Simbahan ni Kristo, nga tungod niini gani ang ilang maayong buhat (kung aduna man) madaut. Ayaw nato kalimti dinhi ang mga pulong ni San Cirilo sa Alexandria mahitungod sa mga skismatiko, nga gisulat sa iyang traktado bahin sa pagbulag sa kalag, nga nag-ingon: 'Kadtong nagbulag sa ilang kaugalingon gikan sa Simbahan ug sa Eukaristiya nahimong kaaway sa Dios ug higala sa mga demonyo'[698] .

Kabanata 22. Usa ka prangkang paghulagway sa mga praktis sa schisma, kutob sa dili kini makapahimuot sa Dios

Nadungog na nato kaniadto nga ang Iyang Kahalangdon Ignatius, Metropolitan sa Siberia, nga panumduman sa panalangin, misulat sa iyang ikatulong epistula ngadto sa iyang diyosesis sa Siberia nga, sulod sa utlanan sa Nizhny Novgorod, sa mga baryo sa palasyo, ang mga tawo sa Knyaginin ug Murashkin, sa dihang gisunog sila uban sa ilang mga asawa ug mga anak sa usa ka kamalig sa salog sa pag-ayam ug gisunog hangtod mamatay, nakita ang duha ka itom nga Etiyopyan nga naglupad sa hangin taliwala sa aso ibabaw sa kalayo, nagpalakpak sa ilang mga kamot sa kalipay ug nagasinggit: *'Amo na sila, amo na sila!'*

Ug sa dihang daghang mga tawo ang nasunog hangtod namatay sa lasang duol sa Tyumen, nadungog sa tibuok gabii sa maong dapit ang masubo nga mga paghilak: *'Ala, nawala na sila! Ala, nawala na sila!'* Usa ka makalilisang nga baho ang migikan sa maong dapit sulod sa dugay nga panahon. Ingon usab niini ang nahitabo sa distrito sa Tomsk, sama sa nahisgutan na. Ingon usab niini ang nahitabo sa distrito sa Ustyug, sa volost sa Cherepovsk, sama sa matinud-anong gisaysay sa usa ka lumad nga tawo, si Maxim Danilov, nga among nahisgutan sa ibabaw.

Makita gayud ang pagdumot sa Dios sa mga schismatikong heresiya pinaagi sa kamatayon sa pari Nikita, ang nagpasipala sa balaan nga dapit, nga naghinulsol sa iyang heresiya, apan mibalik pag-usab niini sama sa baboy nga mobalik sa lapok; nga si Kanyang Kabanalan Ignatius naghisgot mahitungod kaniya hapit na sa katapusan sa iyang ikatulong epistola, nga nag-ingon nga sa tuig 7190, atol sa kagubot sa Moscow nga gipahinabo sa mga rebelde nga streltsy, si Nikita, kauban ang iyang mga kauban sa sala—sa dihang nakakaplag sila og kahigayunan— ug uban sa tabang sa mga rebelde nga nagdala og kagubot sa hari-hariang siyudad, nagpuyo sa panimalay sa Streltsy—nga nahimutang sa pikas kilid sa Yauza, sa rehimen ni Semyon Titov—ug gikan didto, miadto sa Red Square, siya misinggit sa kusgan nga tingog, nagasulti sa dakong kaisog ngadto sa mga tawo: 'Barog kamo nga lig-on, O mga Ortodoksong katawhan, alang sa tinuod nga pagtuo; kay karon walay tinuod nga Simbahan sa kalibutan, ni sa Rusya ni sa mga Griyego; kami ra ang nagpabilin sa Orthodox nga Kristohanong pagtuo, ug gibunyagan kami, sama sa gisulat sa bulahan nga Theodoret, gamit ang duha ka tudlo, nga nagpasabot

---

[696] 31 Agosto.
[697] 1 Corinto 15:9.
[698] Cyril sa Alexandria, sa iyang diskurso mahitungod sa pagbiya sa kalag, folio 495.

sa pagka-Diyos ug pagka-tao sa Anak sa Dios: apan bisan kinsa nga gibunyagan gamit ang tulo ka tudlo maantos sa walay katapusang pag-antos uban sa Antikristo, kay kana mao ang tatak sa Antikristo, Sa ingon nga pagpanamastamas, gitudloan sa maong maldito ang katawhan nga dili mosulod sa kasamtangang mga simbahan, ug dili modawat og bisan unsang balaang butang gikan sa Simbahan. Gipangayo niya, busa, nga ang Patriarka, kauban ang tanang eklesiastikal nga awtoridad, mogawas sa Lobnoye Place, ug nga didto ipahigayon ang debate bahin sa pagtuo. Usab, niadtong ika-5 sa Hulyo, kana nga gisumpa nga heretiko nga si Nikita, kauban ang iyang mga kauban nga pareho og pagtuo, walay-uba nga miadto sa palasyo sa Tsar, nga walay kahadlok nga nangayo og debate bahin sa pagtuo uban sa Patriarka ug sa mga obispo. Nagpahimutang sila og mga analogion duol sa Simbahan sa Arkanghel, gibutang didto ang mga ikon nga ilang gidala, ug samtang nagtindog sa mga bangko, misinggit sila og mga panamastamas batok sa Simbahan, samtang nagtudlo sa mga tawo nga maghimo og tanda sa krus sa ilang kaugalingon (sa pamaagi sa Armenyo) gamit ang duha ka tudlo, imbis sa porma sa Balaang Trinidad, gamit ang tulo ka tudlo. Gipadala sa Iyang Kasantosohan nga Patriarka Joachim ang duha ka pari gikan sa dakong katedral ngadto kanila aron dasigon si Nikita ug ang uban uban kaniya nga undangon ang ingon nga dautang buhat. Apan nilusob nila ang maong duha ka pari ug grabe nilang gibunalan, nga hapit na lang nakalingkawas ang mga pari gikan sa kamot sa ilang mga mananakit. Sa dihang nakita niya nga nagkadaghan ang mga heretikal nga hungihong ug pag-alsa, gitawag sa Patriyarka ang mga Tsar aron panalipdan ang Balaang Simbahan. Ang labing bantugan nga mga Tsar, Gisugo nila John Alexeyevich ug Peter Alexeyevich nga magpahigayon og konseho sa ilang maharlikang kwarto nga gipalamutian og kristal, diin ang ilang maharlikang inahan, ang matinud-anong Tsarina Natalia Kirillovna, ug ang ilang maharlikang tiya, ang mahimayaong Prinsesa Tatiana Mikhailovna, ug ang ilang maharlikang mga igsoon nga babaye, ang mahimayaong mga Prinsesa Sophia ug Maria Alexeyevna, ang nangulo; Nalingkod uban kanila si Kabanalan Patriarka Joachim, kauban ang mga obispo. Ug sa dihang misulod si Nikita nga heretiko uban sa iyang mga kauban nga pareho og hunahuna, iyang gipresentar ang usa ka makulid nga papel diin gisulat ang tanan niyang buang nga pakigpulong. uban sa tanang mga panamastamas batok sa Balaang Simbahan, ug usa ka petisyon diin nangayo siya og matarong nga paghukom gikan sa labing bantugan nga mga tsar mahitungod sa mga reporma sa simbahan. Pagkahuman niyang maghatag og taas nga pamulong nga gibase sa Balaang Kasulatan, Si Nikita, pagkahuman mapadayag ug mapahiya tungod sa tanan niyang heretikal nga kabuang, dali-dali siyang misulong kang His Eminence Athanasius, Arsobispo sa Kholmogory, nga siyang nagpasidaan kaniya, ug gihampak siya sa dughan; tungod niining pagka-mapangahas ug kawalay pag-amping, si Nikita ug ang uban uban kaniya dayon gipahawa gikan sa royal chamber pinaagi sa sugo sa tsar. Samtang nagpadulong sila sa Lobnoye Place sa siyudad, misinggit sila sa kusog nga tingog, nag-ungol sama sa mga lobo: 'Nidaug kami, nidaug kami!' Kay walay bisan kinsa sa konseho ang nakasulti bisan usa ka pulong batok kanila. Pag-abot nila sa Dapit sa Pagpamatay ug nagasinggit sila sa mga tawo didto, ang Ginoong Dios mismo, nga dili na makasabar sa ilang pagpanamastamas batok sa Iyang Simbahan, gipadayag ang ilang mga heretikal nga laraw pinaagi sa kalit nga silot: kay usa ka dautang espiritu mihampak sa lider sa heresiya, si Nikita ang mapang-insulto, ug dayon nahulog si Nikita sa yuta, nangigisi ug napuy-an. Unya ang tanang katawhan, sa pagkakita sa pagpanimalos sa Dios kaniya, nakaila nga si Nikita usa ka klarong heretiko, usa ka mapangpasipala batok sa Balaang Simbahan, ug usa ka kaaway sa Dios; ug sa sunod buntag, napuno sa kadasig, gidakop sa tanang rehimen sa infanteriya kana nga gisumpa nga heretiko—nga ilang gitabangan kaniadto—ug, pagkahuman siya giputong, gidala siya sa atubangan sa sibil nga korte; ug pinaagi sa sugo sa Tsar, gipatay si Nikita isip usa ka heretiko ug usa ka tigpukaw-pukaw sa katawhan.

Gikan niini, klaro nato makita ang pagdumili sa Diyos sa malisyosong pagkabahin-bahin; kay si Nikita nga heretiko, nga hayag nga nagpasipala sa Simbahan sa Diyos, hayag nga gihatag sa gahum ni Satanas sa atubangan sa tibuok katawhan sa Moscow. Ug ang kabuang ni Nikita nagsilbi nga klarong ebidensya sa iyang heresiya ug sa heresiya sa tanan niyang mga kauban nga pareho og hunahuna.

Labaw pa, anaa ang monghe nga si Pachomius, nga among gihisgutan sa unang bahin niining traktado, nga sa iyang pagkabata gidala gikan sa distrito sa Poshekhonsky ngadto sa maong mga lasang, didto mitubo, ug gibunyagan pag-usab kaduha sa mga skismatiko human sa iyang tinuod nga bunyag dinhi: una, gibunyagan pag-usab siya sa usa ka sekta nga nailhan nga 'Bespopovshchina'; ug sa ikaduhang higayon sa usa ka sekta nga nailhan nga 'Popovshchina', diin ang iyang sekular nga ngalan mao si Panka, o Panteleimon. Sa dihang mibalik siya sa Balaang Simbahan, gitonsura siya isip monghe sa maong Abad Pitirim nga nahisgutan na: kana nga monghe, si

Pakhomius, mao ang hinungdan sa among salaysay, nga tinuod, kay nahitabo kini nga mga panghitabo samtang nagpuyo pa siya didto taliwala sa mga skismatiko.

Sa distrito sa Anufriyevsky adunay skete sa mga babaye sa tigulang nga si Elena, diin adunay kapin sa usa ka gatos ka madre. Karon, nahitabo ang mosunod nga panghitabo taliwala kanila: mga lima ka tuig ang milabay, namatay ang usa ka tigulang nga madre ug wala mailubong sulod sa duha ka adlaw samtang nagpaabot sila sa ilang magtutudlo ug espirituhanong giya, si Anuphrius, nga wala didto tungod sa usa ka buluhaton. Ug bisan pa sa dili pa moabot si Anuphrius aron ilubong ang namatay, mibanhaw ang maong tigulang madre ug mipahigda sa samang dapit diin siya naghigda; ug misugod siya og tawag sa madre superiora, nga nagaingon: 'Ina! Umari ka kanako.' Dako kaayong kahadlok ang mitabon sa tanan nga naa didto. Miduol kaniya ang Mother Superior, ug ang babaye nga nabanhaw misugo nga tipuon ngadto kaniya ang tanang madre; ug sa tanan nga miduol kaniya, miingon siya: 'Tungod kay ginasunod nato tanan ang pagtulon-an ni Anuphrius, dili kita paingon sa paraiso, kondili sa pag-antos.' Pagkahuman niya og sulti niini, dayon siya natulog ug namatay pag-usab. Unya napuno sa dakong kahadlok ang tanang madre, ug daghan ang nagsugod sa paghunahuna nga mobiya sa maong dapit ug mobalik sa balaang simbahan. Samtang nagpadayon, miabot si Anufri ug sa dihang nahibaloan niya ang milagro nga nahitabo, gisugdan niya sila pagpangumbinsi, nga nag-ingon: 'Si Satanas ang naglihok, ug ang inyong nakita usa ka panan-awon, dili ang kamatuoran mismo.'

Si Ivan Vasilyevich, usa ka sumusunod sa sekta sa Bespopovshchina, nagpuyo sa Yazvitsy (usa ka baryo nga nailhan nga Pochinok; ang propyedad sa mga Sheremetev didto gibyaan mga upat ka tuig na ang milabay, ug ang lawas naghigda didto sulod sa usa ka adlaw, nahugasan ug nabisti). Ang iyang inahan, nga naglingkod tupad sa iyang lawas ug nagahilak, nakakita sa patay nga tawo nga nabanhaw ug misugod sa pag-ingon: 'Lumos ko, lumos ko.' Ang iyang inahan, nahadlok, nilayas gikan kaniya. Siya, bisan pa niana, nibangon ug misugod, uban sa mga luha, sa pagtawag sa iyang inahan. Miduol kaniya ang iyang inahan, kauban ang mga tawo nga naa sa sulod sa balay, ug ang lalaki nga nabanhaw misugod sa pagsaysay kung asa naadto ang iyang kalag ug unsay iyang nakita. 'Miabot ang pipila ka mga Etiyopiyano ug gidakop ko,' ingon niya, 'ug gilabay ko nila sa usa ka dakong lat-ang. Pagkahuman niini, miabot ang usa ka lalaki nga maanyag ang hitsura, ug pagkahuman gikuptan niya ako sa kamot, gidala ko niya sa makalilisang nga mga dapit nga nagdilaab sa kalayo, ug gipakita kanako ang tanang mga eremiteryo ug mga tigom sa mga kalag nga ginasakit sa impyerno, nagdilaab sa kusog nga kalayo—kadtong akong nahibaloan nga buhi pa kaniadto, apan karon namatay na: mga magtutudlo sa nagkalain-laing eremiteryo, ug mga ordinaryong tawo; nakita nako silang tanan sa kalayo. 'Nakita usab nako,' ingon niya, 'ang usa ka ngitngit nga uma, diin gisultihan ko nga nagpuyo ang mga kalag sa mga dili motuo—kadtong wala mailhi ang Dios ug wala makadungog sa pagtulon-an sa Kristohanong relihiyon. Busa, ang maong mga kalag naa sa kangitngit, apan wala sa kalayo.' Unya nangutana kanako ang giya: 'Maghinulsol ka ba, ug mosugod ka ba sa pag-adto sa simbahan, ug molibot ka ba sa tanang ermitahan aron ipahayag ang imong nakita dinhi? Kung dili, ilabay tika sa kalayo kauban ang imong mga hunahuna.' Nisaad ko nga maghinulsol ug buhaton ang tanan nga gisugo. Ang maong tawo, pagkahuman nga gidala ko gikan sa mga makalilisang nga dapit, gidala ko ngadto sa usa ka lat-ang nga lapok ug gilabay ko didto. Nisinggit ko: 'Lumos na ko, lumos na ko!' ug nabati nako nga buhi pa ko. Mao kini ang gisulti ni Ivan, nga nabanhaw gikan sa mga patay, sa iyang inahan ug sa mga tawo nga naa didto niadtong panahona. Ug mibiyahe siya sa tanang eremiteryo, nagasugilon sa iyang kaugalingon—unsaon siya pagkamatay, unsaon siya pag-agi sa mga pag-antos, unsay iyang nakita, ug unsaon siya pagkabanhaw pag-usab. Apan wala sila motuo kaniya; imbis, ilang giyagong ug gisultohan siya og dautan. Pagkahuman niana, mibiya siya didto uban sa iyang inahan paingon sa usa ka lungsod (wala na hinumdumi ni Pachomius ang ngalan sa lungsod), ug pagkahuman nga nagpuyo siya og pila ka panahon uban sa mga Ortodokso, namatay siya sa pagkamatinud-anon.

Gikan sa ingon ani ka prangkang mga salaysay, bisan kinsa mahimong hingpit nga makumbinse sa mga buhat sa pagkabahin-bahin, nga kini makapasuko sa Dios, ug nga kini dili angay makadawat og kaluwasan kondili silot.

Paminawa kini sa tanan nga mibiya sa Simbahan ni Cristo ug sa iyang tinuod nga mga magbalantay ug magtutudlo, ug nga nagsunod sa mga eskismatikong bakak nga magtutudlo: ug mag-amping sila ug tan-awa kinsa ilang gipaminaw, kinsa ilang gipahimutangan sa ilang pagtuo, ug kinsa ilang gisunod: mamatay, manlupig sa kalag, salamangkero, mago, heretiko, hipokrito, mananapaw, mga tawo nga walay balaod, mga mapangbiya sa balaang pagtuo, mga mapangdaot sa labing balaan nga mga butang sa Dios, kadtong misalikway sa grasya sa

Espiritu Santo, pinaagi kanila ang tinuod nga dalan gipangdaot, pinaagi kanila nga ang Kristo among Ginoo ginapasipala sa Iyang labing putli nga mga misteryo, pinaagi kanila nga ginapasipala ang Kristohanong ngalan, diin ang mga demonyo naglipay sa ilang pagkaguba, nga ang ilang mga kalag, pagkahuman sa kamatayon, gidawat sa kalayo sa Gehenna. Unsa kaha nga kaluwasan, busa, ang ilang gilauman o gipaabot? Sigurado gayud nga mao gihapon nga pagkaguba nga madawat sa ilang mga lider.

Tan-awa, O mga hinigugma nga ortodoksong katawhan, tinuod nga mga karnero sa kawan ni Kristo, ug matinud-anong mga anak sa Iyang Balaang Simbahan! Among gisusi uban sa matarong nga pangatarungan ang ikatulong bunga sa tanaman ni Bryn—ang ilang mga buhat—ug among gisusi kini pag-ayo:

Mahitungod sa ilang mga buhat, nga peke ra nga pagkamaayo,

Ug sa mga daotan, ila silang giuyonan.

Ug among nakaplagan sa maong bunga, sama sa makulay nga mansanas sa Sodom, dili tam-is nga lami, kondili baho nga abog ug abo; among nakaplagan, ingon ko, nga:

Ang ilang maayong buhat dili makapahimuot sa Dios, kay ginabuhat kini sa pagkauyon-uyon. Ug bisan pa kon ang bisan unsang buhat nila gihimo nga walay pagkauyon-uyon, dili gihapon kini makapahimuot sa Dios, ni makahatag kanila og katungod sa ilang kaluwasan: kay gihimo kini gawas sa Ortodoksong Katolikong Simbahan, nga kung wala kini, imposible nga maluwas ang bisan kinsa.

Sa ilang dautang mga buhat, nga klaro kaayo nga gibuhat supak sa Balaang Simbahan, kinsa may mouyon niini? Ang nagahigugma lang sa pagtawag sa kangitngit nga kahayag, ug sa gabii nga adlaw, ug sa lapok nga bulawan, ug sa kalayo nga tubig, ug sa uling nga niebe, ug sa apdo nga dugos: siya ang motawag sa dautan nga maayo. Apan kawsa sa ingon ana, nag-ingon ang propeta Isaias: *'Kawsa sa mga nagtawag* sa dautan nga maayo, ug sa maayo nga dautan; *nga nagkuha sa kangitngit ingon kahayag, ug sa kahayag ingon kangitngit; nga nagkuha sa pait ingon tam-is, ug sa tam-is* ingon pait'[699] .

Kabanata 23. Ang Konklusyon sa Basahon, ug usa ka Pag-awhag sa mga Matinud-anon

Busa napamatud-an kini pinaagi sa hugot nga pagsusi:

Ang heretikal nga pagtuo, ug
ang ilang mga pagtulon-an, ug
ang ilang mga buhat:

Ug nahimong hayag nga: sa tinuod,

ang ilang pagtuo bakak,
ang ilang pagtulon-an makadaot sa kalag, ug
ang ilang mga buhat dili makapahimuot sa Dios.

Usa ka pagdasig alang sa mga matinud-anon

Tan-awa, busa, O katawhan sa Dios, ug sabta ang limbong ug espirituhanong kadaut nga gihimo sa mga schismatiko, *ug mag-amping kamo sa mga iro, mag-amping kamo sa mga dautang buhaton*[700] . Pag-amping sa mga lobo nga gikan sa kalasangan sa Bryn, nga tinago nga moduol kaninyo nga nagsul-ob og bisti sa karnero, ug naningkamot sa paglimbong kaninyo pinaagi sa bakak nga mga propesiya ug pagtulon-an, ug sa pagdala kaninyo ngadto sa inyong kaugalingong pagkaguba. Kini tinuod nga mga bakak nga propeta ug bakak nga magtutudlo, nga gipahayag sa balaan nga pangulo nga Apostol Pedro, nga nagaingon: *'Aduna'y mga bakak nga propeta sa taliwala sa katawhan, ingon man usab aduna'y mga bakak nga magtutudlo sa taliwala kaninyo, nga magpasulod og makaguba nga mga heresiya ug, sa pagsalikway nila sa Ginoo nga nagluwas kanila, magdala og paspas nga pagkaguba sa ilang kaugalingon: Ug daghan ang mosunod sa ilang pagkadaotan, pinaagi kanila ang dalan sa kamatuoran pagapasipalahan; ug pinaagi sa ilang daghang malumo nga mga pulong, ilang madani kamo: ang ilang paghukom dugay nang gitipigan, ug ang ilang pagkaguba dili na* malanganslumbering[701] .

---

[699] Isa. 5:20.
[700] Fil. 3:2.
[701] 2 Pedro 2:1, 2 ug 3.

Mao kini gayud sila nga gisugo kanato sa balaan ug labing bantog nga Apostol Pablo nga likayan, nga nag-ingon: *'Gina-awhag ko kamo, mga igsoon, nga likayan ang mga nagahatag ug panagbulag ug mga babag sa inyong dalan nga supak sa pagtulon-an nga inyong nahibal-an, ug likayan sila'*[702] .

Mao kini gayud sila *nga nagtudlo sa lain nga paagi ug dili mosunod sa matinud-anong mga pulong sa atong Ginoong Jesu-Kristo ug sa pagtulon-an nga base sa matarong nga doktrina; napuno sila sa garbo, wala silay nahibaloan, ug, masakiton sa pamahiin, nag-away ug naglalis bahin sa* mga pulong[703] .

Kini mao *ang mga tinubdan sa pagpanag-away, panagbangi, panamastamas, ug sa dautang mga tinguha sa mga tawo nga nadunot ang hunahuna ug wala na'y kamatuoran, nga naningkamot sa pag-angkon og* bakak nga dungog pinaagi sa ilang kaugalingong dautang *'pagkamatinuoron'*[704] . Kay daotan sila, apan nagtuo nga relihiyoso sila; ug pinaagi sa pagpanglimbong sa mga tawo, ilang nakuha ang ilang mga kabtangan para sa ilang kaugalingon ug nakaginansya gikan sa limos sa mga dato. Gisugo ni Pablo si Timoteo nga molikay sa ingon nga mga manlimbong, nga wala'y kamatuoran, nadaut ang hunahuna, ug maalamon sa pagpangdaot:

Mao kini sila ang mosulod sa mga panimalay sa mga tawo ug makadani sa mga batan-ong babaye nga nabug-atan sa mga sala, gipalihok sa nagkalain-laing kahakog, kanunay nga nagkat-on, apan dili gayud makab-ot ang kahibalo sa kamatuoran[705] .

Kini mao ang mga limbongon nga tawo ug mga salamangkero, nga nagpadayon sa pagdangad ngadto sa mas dautan pa, naglimbong ug gilimbongan[706] .

Kini gayud mao ang mga tawo nga gihulagway ang kinaiya ni San Juan Crisostomo, nga miingon: dili lang sila mga lobo, kondili mga manlalapas sa dautan, mga kaatbang, mga kaaway, mga manlalapang, mga mapanghimaraot, mga hipokrito, mga kawatan, mga tulisan, mga bakak nga magtutudlo, ug mga bakak nga propeta, ug mga buta nga magtutultol, ug mga maninilaw, ug mga malimbungon nga kaaway ni Cristo, ug mga buang, ug mga anak sa dautan, ug mga manlalaban sa espiritu, nga nakasupak sa Espiritu Santo, nga alang kanila walay pasaylo, ni karon nga panahon ni sa umaabot nga panahon, apan gitudlo sila sa pagpasipala sa tinuod way[707] . Kini *usab* mao *ang mga anak sa dautang yawa,* ingon sa Ginoo nga miingon kanila: *'Kamo gikan sa inyong amahan nga yawa'*[708] . Ug usab, miingon ang teologo nga si Juan: *'Kilala sila nga mga anak sa yawa.'* Hangtod dinhi si Crisostomo.

Likayi kining mga tawo, O mga hinigugma! Naghangyo ug nagdasig ako kaninyo; ayaw tagda ang ilang mga sugilanon. Kay mao kini ang pagdasig ni San Pablo kang Timoteo: *'Baliwalaa ang daotan ug ang mga sugilanon sa tigulang nga mga babaye; kondili pag-ehersisyoha ang imong kaugalingon sa pagkamatinud-anon'*[709] . Pag-amping sa ilang pakig-uban, ug ayaw tagda ang ilang bakak nga pagtulon-an; sa tinuod, palagsa pa gayud ang ilang pakig-uban, ug ayaw dawata sa inyong mga panimalay ang ingon nga mga tawo nga naningkamot sa pagpaling kaninyo gikan sa tinuod nga dalan. Paminawa ang maayong tambag ni San Juan nga Teologo, nga miingon: *'Ang bisan kinsa nga molapas ug dili magpabilin sa pagtulon-an ni Cristo wala'y Dios; apan ang bisan kinsa nga magpabilin sa pagtulon-an ni Cristo adunay pareho ang Amahan ug ang Anak'*[710] . Kung adunay bisan kinsa nga moanha kanimo ug dili magdala niini nga pagtulon-an, ayaw siya dawata sa imong balay, ni mag-abi-abi kaniya. Kay pinaagi sa pag-abi-abi kaniya, kaambit ka sa iyang dautang mga buhat. *Sama sa usa ka tawo nga mohikap* sa pitch *(tar) mahugawan* niini, (sama sa giingon ni Sirach)[711] : ingon usab, ang usa ka tawo nga makig-uban sa mga heretiko mahugawan usab kanila.

Busa, hibaloa, O mga ortodoksong magtutuo, nga bisan kinsa ang modawat sa mga skismatiko—nga mga kaaway sa Simbahan ni Cristo—ug magpakig-amigo kanila, ug magahatag kanila og limos gikan sa iyang

---

[702] Roma 16:17.
[703] 1 Tim. 6:3 ug 4.
[704] 1 Tim. 6:4 ug 5.
[705] 2 Tim. 3:6 ug 7.
[706] Ibid., par. 13.
[707] Margarit, pulong 13 bahin sa mga bakak nga magtutudlo, panid 466.
[708] Juan 8:44.
[709] 1 Tim. 4:7.
[710] 2 Juan 1:9.
[711] Sirach 13:1.

kaugalingong kabtangan, usa ka kaaway ni Cristo mismo, nga mao ang Ulo sa Iyang Simbahan. Kay sama sa bisan kinsa nga makig-uban sa kaaway sa hari ug mosuporta kaniya, dili siya higala sa hari, kondili kaaway niya; ingon usab, bisan kinsa nga makig-uban sa mga kaaway sa Balaang Simbahan, nga mao ang lawas ni Kristo nga Ulo, dili siya matinud-anong sulugoon ni Kristo, kondili supak kaniya. Ug sama sa usa ka anak nga nagahigugma sa kaaway sa iyang amahan, dili tinuod nga nagahigugma sa iyang amahan, ug dili usab siya takus sa gugma sa iyang amahan: ingon usab, ang usa ka Kristohanon nga nagahigugma sa mga kaaway ni Cristo—ang mga skismatiko ug heretiko—dili tinuod nga nagahigugma kang Cristo, ug dili usab siya gihigugma Niya; kay si Cristo nagahigugma sa mga nagahigugma kaniya. Unsaon man, busa, pag-angkon sa usa ka tawo nga gihigugma niya si Kristo samtang nakig-uban siya sa mga nagahimulag sa bado ni Kristo ug nagabuwag sa Iyang Lawas, ang Balaang Simbahan nga hiusa kaniya? Kung tinuod nga gihigugma nimo si Kristo, layo ka sa mga nagapasipala sa Simbahan ni Kristo, nga nagahulgot kaniya sama sa mga iro, ug nagahilak ug nagahimulag sa iyang mga bukton sama sa mga lobo. Maayo nga sundon si David, nga miingon: *'Dili ba nako gikaligut-an ang mga nagdumot kanimo, O Ginoo, ug gikahilak-an ang imong mga kaaway? Sa hingpit nga pagdumot gikaligut-an ko sila, ug dili ba sila nahimong akong mga kaaway?'*[712]

Human nako ipadayag kining inyong gugma, O matinud-anong katawhan! Akong tapuson ang akong pakigpulong kaninyo uban sa mga pulong ni San Juan nga Teologo:

'Ang bisan kinsa nga nakaila sa Dios mamati kanato; ang bisan kinsa nga dili gikan sa Dios dili mamati kanato: pinaagi *niini mailhan nato ang Espiritu sa kamatuoran ug ang espiritu sa* limbong'[713] .

Hinaut nga ang Dios, sa Iyang dakong kaluoy, dili Iyang gusto ang kamatayon sa mga makasasala nga naligaw sa mga skisma ug panagbangi ug nahimulag sa Iyang balaan nga Simbahan, kondili ibalik Niya sila sa husto nga dalan, pinaagi sa bisan unsang paagi nga Iyang makita nga angay, ug usab Niya sila paghiusa sa Iyang balaan nga pinili nga panon.

Ipagkugi Niya kamo, Iyang mga anak, nga nagpabilin sa inyong Balaang Katolikong Simbahan ug nagpuyo sa tinuod nga pagtuo, aron magpabilin kamo nga dili matandog sa balaang pagtuo, ug panalipdan Niya ang Iyang Simbahan nga dili mapildi sa mga ganghaan sa impyerno hangtod sa katapusan sa panahon. Amen.

Gisumite ko kining gamay nga libro, bunga sa akong mapainubsanon nga paningkamot, sa paghukom sa Simbahan, sa labing halangdong mga Obispo, ug sa tibuok klero. Kay wala ko magpasagad sa pagtan-aw sa akong kaugalingon nga maalamon, ni mosalig sa akong kaugalingong kakulang sa pagsabot. Ug kon adunay bisan unsang sayop nga makaplagan niini, mangayo ko og buotan nga pagtul-id. Ako, sa akong bahin, andam mosunod sa sugo sa Simbahan sa tanang butang, diin ako ang labing ubos nga miyembro, ang labing mapainubsanon nga bag-uhan ug sulugoon.

[712] Sal. 138:21, 22.
[713] 1 Juan 4:6.